

שאלות לימוד וחזרה

איסור והיתר

נערך ע"י ירון אליה

בכל ענייני הספר ניתן לפנות
aron.eliya@gmail.com

050-7440566

לעילוי נשמת אימי חביבה בת חנניה

גלב"ע ג' חשוון תשע"ז

ת.נ.צ.ב.ה.

תוכן העניינים

סימן עג - דין צליית הכבד 45

סעיף א: הכשר כבד 45

סעיף ב: חליטה 47

סעיף ג: צליית כבד 47

סעיף ד: צליית כבד עם בשר 49

סעיף ה: מליחת כבד עם בשר אחר 49

סעיף ו: כבד שנצלה או בושל עם בשר אחר 50

סימן עה - דין מליחת המעיים 51

סעיף א: בני המעיים 51

סעיף ב: מליחה עם בשר אחר 52

סעיף ג: שומן הכנתא עצמו 52

סימן עו - דין בשר לצלי 54

סעיף א: מליחה לצלי 54

סעיף ב: הדחה בצלי 54

סעיף ג: חיתוך הורידין בעוף 55

סעיף ד: בליעה בכלי הצליה 56

סעיף ה: ככר שנחתך עליה צלי 57

סעיף ו: הנחת כלי לאיסוף פליטת הצלי 57

סימן עז - עופות שנמלאו בשר שלא נמלח 59

סימן עז: מולייתא - עופות שנמלאו בשר שלא נמלח 59

סימן עח - דין שלא לדבק בצק בבשר שלא נמלח 61

הלכות מליחה 7

סימן סט - דיני מליחה והדחה 7

כללי 7

סעיף א - הדחה שקודם מליחה 7

סעיף ב - בשר שנמלח ללא הדחה קמיתא 9

סעיף ג - סוג המלח למליחה 10

סעיף ד, ה: דרך המליחה 11

סעיף ו: משך המליחה 12

סעיף ז: הדחות שלאחר מליחה 13

סעיף ח: הדיח בכלי בלי שטיפה או ניפוץ תחילה 14

סעיף ט: בשר שנתבשל ללא הדחה בתרייתא 15

סעיף י: נאמנות נכרי בהדחה בתרייתא 15

סעיף יא: בשר שנתבשל ללא מליחה 16

סעיף יב: בשר ששהה ג' ימים ללא מליחה 17

סעיף יג: הדחת הבשר שלא יבש דמו 19

סעיף יד: ביטול ברוב לחתיכה ששהתה 20

סעיף טו: בשר שנכבש במים קודם מליחה 21

סעיף טז: כלי המליחה ושימוש נוסף בו 22

סעיף יז: שימוש ברותח בכלי מליחה מנוקב 24

סעיף יח: בשר שנמלח בכלי שאינו מנוקב 25

סעיף יט: חליטת הבשר לאחר המליחה 26

סעיף כ: בשר שנמלח ונשרה בציר קודם הדחה 26

סימן ע - דין מליחת בשר ביחד 30

סעיף א: מליחת שתי חתיכות יחד 30

סעיף ב: דגים ועופות שאחד טפל ואחד מליח 32

סעיף ג: בשר שחוטתה שמלחו עם בשר טריפה 34

סעיף ד: תתאה גבר במליחה 34

סעיף ה: חתיכה ששהתה במלחה בכלי מנוקב 35

סעיף ו: בשר שניתן עם בשר במליחה או שנפל לציר 35

סימן עא - דין מליחת הראש והטלפים והמוח 38

מליחת עצמות 39

הטלפים 40

סימן עב - דין מליחת הלב והריאה 41

סעיף א: אופן הכשרת הלב 41

סעיף ב: בדיעבד שלא קרעו את הלב 41

סעיף ג: פרטים בשיעור בשישים 44

סעיף ד: הכשרת הריאה 44

108.....	סעיף ט: עירוי על כלים ודין מצקת
110.....	סימן צג - קדירה שבשל בה בשר לא יבשל בה חלב
110.....	סעיף א: קדירה בת יומא ואינה בת יומה ואופני הבליעה..
116.....	סימן צד - דין התוחב כף חולבת בקדירה של בשר
116.....	סעיף א: אופן השיעור בכף חולבת בקדרת בשר
117.....	סעיף ב: אופן השיעור כשתחב כף שני פעמים
119.....	סעיף ג: דין הכף והקדרה בבני יומם
120.....	סעיף ד: תחב כף שאינה בת יומה
120.....	סעיף ה: טעם שלישי וכשנפגם
121.....	סעיף ו: ירקות הבלועים מבשר
123.....	סעיף ז: בשר רותח שחתך בסכין חולבת
125.....	סעיף ח: גבינה שנפלה על פשטידה או קערה
125.....	סעיף ט: דבש בכלי בשר שהורק לכלי חלב
	סימן צה - דגים וביצה שנתבשלו בקדירה של בשר אם מותר לאכלן עם גבינה
127.....	סעיף א-ב - דגים בקערת בשר וביצה בקדרה חולבת
129.....	סעיף ג: הדחת קערות של בשר ביורה חולבת
131.....	סעיף ד: פגימת מי הדחה באפר
132.....	סעיף ה: כלי עם חלב סמוך לכלי של מלח או חומץ
133.....	סעיף ו: כלי עם חלב סמוך לכלי עם בשר
133.....	סעיף ז: שימוש לבשר במלח הנתון בקערת חלב
134.....	סימן צו - דין מאכל חריף שנחתך בסכין של בשר
134.....	סעיף א: צנון שנחתך בסכין בשר
137.....	סעיף ב: סוגי ירקות החריפים
138.....	סעיף ג- מדוכה
138.....	סעיף ד: לימונים של גויים
139.....	סעיף ה: קישוא ולפת
141.....	סימן צז - שלא ללוש עיסה בחלב
141.....	סעיף א: אין לשיין עיסה בחלב
142.....	סעיף ב: תנור שטשו באליה
143.....	סעיף ג: פת שאפאו עם צלי בתנור

62.....	הלכות בשר בחלב
סימן פז - באיזו בשר נוהג דין בשר בחלב, והיאך נקרא בשול	62.....
62.....	סעיף א: איסורי בישול הנאה ואכילה וגדר 'בישול'
64.....	סעיף ב: שור, שה ועז וחלב שאינה אמו
64.....	סעיף ג: דין בשר טמאה, חיה ועוף, דגים וחגבים
66.....	סעיף ג-ד: מראית עין בבשר וחלב
67.....	סעיף ה: ביצים הנמצאים בעוף
68.....	סעיף ו: סוגי בישול וחלב מיוחדים ודין דם
69.....	סעיף ז: שליל, עור גידים, עצמות וכד'
70.....	סעיף ט: בישול בשר, בחלב הצבור בעור הקיבה
71.....	סעיף י: העמדה בחלב שנכבש או נמלח בעור הקיבה
72.....	סעיף יא: העמדה בעור
סימן פח - שלא להעלות בשר על השלחן כשאוכלין גבינה	74.....
74.....	סעיף א: איסור העלאת בשר וחלב על שולחן אחד
75.....	סעיף ב: תנאים להיתר בשולחן אחד
סימן פט - שלא לאכול גבינה אחר בשר	77.....
77.....	סעיף א: אכילת גבינה לאחר בשר
78.....	סעיף ב: אכילת בשר לאחר גבינה
81.....	סעיף ג: תבשיל של בשר
82.....	סעיף ד: הפרדת פת וכלים בין סעודות בשר לחלב
סימן צא - דין בשר וחלב שנתערבו	84.....
84.....	סעיף א: בשר וגבינה שנגעו צוננים
84.....	סעיף ב: הנחת בשר בכלי חלב לכתחילה
86.....	סעיף ג: נגיעת לחם בבשר או חלב
86.....	סעיף ד: בשר וחלב שנתערבו בהם
88.....	סעיף ה: מליח כרותח
91.....	סעיף ו: מליחה בשמן וחילוק בין עילאה לתתאה
92.....	סעיף ז: צלי שנפל לחלב או מליח קצת
92.....	סעיף ח: הנאה מבשר וחלב שנמלחו או נכבשו יחד
סימן צב - דינין אם נפל חלב לקדירה של בשר	94.....
94.....	סעיף א: בשר שנפל ליורה של חלב
94.....	סעיף ב: חלב שנשפך לקדירה של בשר
97.....	סעיף ג: חתיכה נעשית נבלה
98.....	סעיף ד: חנ"נ בשאר איסורים
101.....	סעיף ה: דין טיפה שנפלה על קדרה שאצל האש
103.....	סעיף ו: המנהג בטיפת חלב שנפלה על קדרה
104.....	סעיף ז: היתר בשישים בשעת הדחק ודיני זחילה וכיסוי קדרה
104.....	המשך ז: חלב שנשפך וקדרת בשר
107.....	סעיף ח: זיעת חלב בקדרת בשר

180..... סעיף ד: מקרים בהם לא מחמירים בדשיל"מ

סימן קג - דין נותן טעם לפגם..... 183

183..... סעיף א: כל שטעמו פוגם אינו אוסר

184..... סעיף ב: גדר הפגימה האוסרת ושינוי מפגם לשבח

186..... סעיף ג: דבר אחר מסייעו לפגום

186..... סעיף ד: שמן ודבש שנתבשלו בכלי גויים

187..... סעיף ה: קדרה שאינה בת יומה

188..... סעיף ו: חריף בקדרה שאינה בת יומה

189..... סעיף ז: בישול מים בקדרת איסור בת יומה

סימן קד - דין עכבר שנמצא ביין או בשכר..... 191

191..... סעיף א: עכבר בשכר או בחומץ

192..... סעיף ב: עכבר בשמן ויין

193..... סעיף ג: תערובת דברים המאוסים

סימן קה - דין איסור שנפל לתוך היתר..... 195

195..... סעיף א: דין כבוש במים ובציר מלוח

197..... סעיף ב: הבלעה והפלטה בעירווי ובכלי שני

199..... סעיף ג: דין תתאה גבר

201..... סעיף ד: איסור שנפל על צלי כחוש שאצל האש

202..... סעיף ה: הבלעה בצלי שמן

205..... סעיף ו: תתאה גבר בצלי שמן

205..... סעיף ז: איסור בלוע בצלי בחתיכה ובכלים

207..... סעיף ח: איסור שמכוסה בקרום

207..... סעיף ט: מליח כרותח

210..... סעיף י: מליחה בטמא תפל

211..... סעיף יא: תתאה גבר במליחה

211..... סעיף יב: גבינות בדפוס של גויים

212..... סעיף יג: מלח הנתון בקערת איסור

212..... סעיף יד: מלח הבלוע מאיסור

סימן קו - דין היאך מבטלין בששים..... 214

214..... סעיף א: חתיכה שנאסרה נשארת באיסורה

215..... סעיף ב: איסור ניכר שבטל בשיעורו בתבשיל

סימן קז - דין המבשל ביצה, ודבר מיאוס הנמצא בתבשיל..... 216

216..... סעיף א: איסור שנתבשל בקדרה ונשפכו מימיה

217..... סעיף ב: פליטת דברים מאוסים והנ"ל בכלים

סימן קח - שלא לאפות היתר ואיסור בתנור א'..... 219

219..... סעיף א: צליית כשרה ונבלה בתנור אחד

219..... סעיף ב: בישול בקדרות בתנור

220..... סעיף ג: שימוש במרדה הבלועה מאיסור

221..... סעיף ד: פת על חבית יין נסך

הלכות תערובות..... 146

סימן צח - דין איסור שנתערב בהיתר ואופן ביטולו..... 146

146..... סעיף א: אופן השיעור בתערובת

148..... סעיף ב: טעם כעיקר וספק שישים

151..... סעיף ג: ספק דרבנן שנמצא לפנינו

151..... סעיף ד: אופן השיעור בפליטת איסור

153..... סעיף ה: יודע שיעור האיסור ודין הנ"ל בכלים

154..... סעיף ו: ביטול חצי שיעור

154..... סעיף ז: ביטול ביצת איסור

154..... סעיף ח: ביטול בכחל, בדרבנן בחמץ ותבלין

155..... סעיף ט: איסורים מבטלים זה את זה

סימן צט - דין העצמות אם מצטרפין לבטל איסור, ושלא לבטל איסור לכתחלה..... 157

157..... סעיף א: דין עצמות האיסור

158..... סעיף ב: עצמות איסור שנתבשלו

158..... סעיף ג: חתיכה הבלועה מאיסור

158..... סעיף ד: אופן השיעור בקדירה

159..... סעיף ה: ביטול איסור לכתחילה באיסור תורה

162..... סעיף ו: ביטול איסור דרבנן

163..... המשך סעיף ו: דין חוזר וניעור

164..... המשך סעיף ו: ביטול היתר בהיתר

164..... סעיף ז: כלי הבלוע מאיסור מועט

סימן ק - בריה אפילו באלף לא בטיל..... 166

167..... סעיף ב: בריה שנתבשלה עם היתר

168..... סעיף ג: בריה שאבדה בקדרת מרק

168..... סעיף ד: חזקת איסור בתבשיל מתולע

סימן קא - דין חתיכה הראויה להתכבד..... 170

170..... סעיף א: אפילו באלף לא בטלה

171..... סעיף ב: חתיכה הבלועה מאיסור

172..... סעיף ג: חתיכה מחוסרת מעשה

173..... סעיף ד: שומן ועור

174..... סעיף ה: קורקבן ובני מעיים

175..... סעיף ו: חתיכה שאבדה צורתה

175..... סעיף ז: ספק בזיהוי החתיכה שאבדה צורתה

175..... סעיף ח: זיהוי האיסור וההיתר על ידי דמיון מראה

176..... סעיף ט: זיהוי האיסור וההיתר על ידי דמיון צורה

סימן קב - דבר שיש לו מתירין..... 177

177..... סעיף א: נתערב במנו אינו בטל

179..... סעיף ב: כשההיתר אינו מוכרח לבוא ואינו בידו

179..... סעיף ג: כלי שנאסר בבליעת איסור ונתערב

- 221 סעיף ה: בת תיהא - הרחת חבית איסור
- 222 סעיף ו: הרחת בשמים שנתנו בין איסור
- 222 סעיף ז: בשמים של איסור

223 סימן קט – דין יבש ביבש שנתערב

- 223 סעיף א – ב גדר ביטול יבש ביבש והנפק"מ
- 226 סעיף ב: ביטול תערובת מינו שבטלה ברוב

228 סימן קי - דין ספק טריפות שאירע בבשר

- 228 סעיף א: דבר חשוב ושדרכו להמנות
- 229 סעיף ב: בעלי חיים שנשחטו
- 230 סעיף ג: קבוע ופריש
- 231 סעיף ד: פרש בפנינו ונתערב
- 231 סעיף ה: קבוע דרבנן ולקח קודם שנודע התערובת
- 234 סעיף ו: פירש בתערובת דרבנן
- 235 סעיף ז: דבר חשוב שנתערב ואבד אחד מהם
- 236 סעיף ח: נפילה מתערובת לתערובת בדבר חשוב
- 237 סעיף ט: ספקות בגוף ובתערובת
- 240 סעיף י: ריאה טריפה שנמצאה בין הכשרות

241 כללי ספק ספיקא

- 241 ספקות בתערובת
- 242 ספקות בגופו
- 243 ספקות באיסורי דרבנן
- 245 תערובת חד בחד
- 245 ספקות כנגד חזקת איסור
- 246 כללים נוספים בספקות

248 סימן קיא - דין כלים טריפות שנתערבו בכשרות

- 248 סעיף א: שתי קדרות ושתי חתיכות
- 249 סעיף ב: השיעור הנדרש לתליה בדרבנן
- 249 סעיף ג: השיעור הנדרש לתליה בדאוריתא
- 249 סעיף ד: דוגמא לאיסור תורה ושיעור דרבנן
- 250 סעיף ה: שתי קדרות של היתר
- 250 סעיף ו: שתי נפילות לקדרת היתר
- 251 סעיף ז: צירוף הקדרות לביטול האיסור

הלכות מליחה

סימן סט - דיני מליחה והדחה

כללי

1. מהם גדר איסור דם פרט לגבי דם הנפש, דם התמצית, דם האברים כשפירש וכשלא פירש, דם הכנוס באיברים או בלב.

דם הנפש: הוא הדם שבו יוצאת נפש הבהמה ואיסורה בכרת (כריתות ד ב).

דם התמצית: הדם ששותת לאחר יציאת דם הנפש ואיסורו בלאו מהתורה (שם).

דם האברים: הוא הדם שבלוע באיברי הבהמה אסור מהתורה ונחלקו בו הראשונים באיזה אופן:

- לתוס' ורוב הראשונים איסורו רק כשפורש אבל אין בו איסור כשבלוע באיברים ולכן מותר לאכול בשר חי באומצא (תוס' חולין יד א' ונסבין)

- לרמב"ם – גם דם שלא פירש אסור כל עוד הוא ראוי לפרוש (כס"מ מאכלות אסורות ו, יב)

דם הכנוס באיברים: כגון בחוטין ובורידים אסור מהתורה לכו"ע אפילו קודם שפירש (שו"ע טו ב)

ודם הכנוס בלב הוא בכרת כיון שמתנקז שם בזמן יציאת הנפש (חולין קט א).

2. מהו גדר האיסור בדם שנמלה או שבושל וכיצד פסקו השו"ע והרמ"א. ומה הדין בדם שנכבש

דם שבושל או נמלה

בגמ' מנחות (כא א) 'אמר זעירי בשם ר' חנינא דם שבשלו אינו עובר עליו'. נחלקו הראשונים בפסק ההלכה:

לדעת רש"י: דם שבשלו אסור מהתורה אם בגלל שדברי זעירי רק לענין כרת אבל איסור לאו יש בכל אופן, ²או שדבריו נאמרו רק בחטאות הפנימיות ולא בחולין. ³או שרוב חולק בהמשך על דבריו והלכה כמותו.

לתוס' ורוב הראשונים (ר"ן, רשב"א, רא"ה): הלכה כפשוט דברי זעירי שדם שבשלו או שמלחו אין עובר עליו ואיסורו מדרבנן.

בדעת הרמ"א פשוט שדם שמלחו הוא דרבנן. ולכן פסק שנכרי נאמן על הדחה בתרייתא במסל"ת (שו"ע סט י)

בדעת השו"ע: בהלכות בשר בחלב (סימן פז טו) משמע שהוא דאורייתא שלגבי המבשל דם בחלב כתב כרמב"ם שאינו עובר עליו משום בשר בחלב ומשמע שעובר משום דם (כן פירש הב"י את לשון הרמב"ם) אולם בסימן ס"ט כתב בפירוש בב"י לענין נכרי שדם שבשלו הוא דרבנן. וכתבו האחרונים שסובר שהוא מדרבנן ואין לדייק מלשונו בסימן פז שם רק הביא את לשון הרמב"ם (כה"ה שם 1) או מצד שמחלק בין דם כנוס בכלי

שהוא מהתורה גם כשבושל, לדם שהיה בלוע באיברים ויצא רק מכח הבישול שהוא מדרבנן (בי"א ה יו"ד סימן ה ע"פ שו"ת הרי"מ מגור)

דם שנכבש כ"ד שעות

החור"ד⁴ (באורים ע, ד) כתב 'עיינ איסור והיתר הארוך כלל ו' דין כ' בדם היוצא ע"י כבוש, ואפילו ע"י תערובות מים, הוא מדרבנן, מטעם דינו ראוי להקרה, דם אינו אסור רק בראוי להקרה, ע"ש. ולכן בספק כבוש בדם ג"כ מותר'.

אמנם הפרי מגדים⁵ (שפ"ד ע, יח) כתב 'דם הנפלט ע"י כבישה מעת לעת או חומץ כשיעור על האש הוה דבר תורה דלאו מבושל ממש הוא אלא שמפליט ומבליע' כלומר סובר שיש לו כח הבלעה והפליטה כבישול אבל אנו משנה את תכונות הדם כמו בישול ולכן נשאר איסור תורה. וכמו שכתב בסימן קה (שפ"ד ב) 'ואף דם שמלחו אין עובר... משמע הטעם דמליח כרותח אפ"ה י"ל עיקר הטעם דמלח משנה לדם מכמות שהיה משא"כ כבוש'.

3. מהו שיעור המליחות שיש לה דין 'מליח כרותח' לענין הבלעה

בתוס' 'הני מילי' (חולין ק"ב א) הביא דעות בדין זה:

- **דעת רש"י ומהר"ר ישראל:** דווקא מליחה לדרך או להצנעה שהיא רבה יותר דינה כרותח.

- **דעת ר"ת:** שלא ניתן להעמיד ארועים רבים שנידונו בשאלה זו דווקא במליחה לדרך ועוד שמוכח שגם מליחה לקרבנות דינה כרותח שמוציאה מדין דם ולכן אפילו מליחה לקדרה דינה כרותח.

השו"ע בסימן צא סעיף ה' פסק כר"ת שאפילו מליחה לקדרה דינה כרותח.¹ (ועוד שמליחה שנעשית לדרך לא מועילה לה הדחה להוציאה מדין רותח אלא רק שריה במים).

סעיף א - הדחה שקודם מליחה

בגמרא חולין דף ק"ג עמוד א: 'אמר שמואל: אין הבשר יוצא מידי דמו אלא א"כ מולחו יפה יפה, ומדיחו יפה יפה.

אתמר, רב הונא אמר: מולח ומדיח, במתניתא תנא: מדיח ומולח ומדיח; ולא פליגי, הא – דחלליה שרצו בי טבחה, הא – דלא חלליה בי טבחה. רב דימי מנהרדעא מלח ליה במילחא גללניתא מלח גס, ומנפיץ ליה'.

4. מהם ההבדלים ביו דם בעין לדם פליטה.

לדם פליטה יש ג' קולות ביחס לדם בעין (ש"י א):

- א. משרק שריק – מחליק על פני הבשר ויוצא מהכלי הנקוב.²
- ב. איידי דטרוד למפלט לא בלע – אינו בולע דם חיצוני כל עוד הבשר עסוק בפליטה מעצמו.³
- ג. כבולעו כך פולטו – יוצא במליחה אם נבלע.⁴

כך קיימא לן להלכה (שפ"ד א) אמנם להלן סעיף ב' יובאו דעות נוספות בענין זה.

³ וראה בסימן ע סעיף ו שלרש"י אפילו פולט ציר לא בולעת (וכן דעת הש"ך בהסבר הרמ"א) ולדעת הי"מ רק ביציאת דם לא בולעת וביציאת ציר בולעת גם כשפולטת (וכן דעת הט"ו בהסבר הרמ"א).

⁴ וראה שם דעות שלר"ן דווקא אותו דם שנמצא בו בטבעו נפלט. לתרומות כל דם נפלט ובלבד שיש לו גם דם משל עצמו, ל"מ די שיש לו ציר משל עצמו ולמקצת רבותיו של הרשב"א מליחה מועילה בכל אופן אפילו אין לו דבר משל עצמו לפלוט.

¹ וראה בשו"ע קה ט שלענין עומק הבלעה אינו כבישול ממש ובמקום שאינו שמן אין אוסר אלא כדי קליפה.

² מקור ההיתר הוא בצליה של כבד על בשר (חולין ק"א א) וראה בסימן ע' (ע"פ חולין ק"ב תוס' 'הגים') מחלוקת רש"י ור"ת בטעם ההיתר למלוח התיכות זה על זה. ולהסבר ר"ת ההיתר הוא מצד משרק שריק אך רש"י שם מסביר מצד שטרודים לפלוט וממילא נראה שלא סובר 'שריק' במליחה.

5. מהם טעמי ההדחה שקודם מליחה.

ניתן לחלק את הטעמים להדיה קמיאת לשתי קבוצות. האחת חוששת שללא הדחה יבלע דם אל תוך החתיכה. והשניה מצריכה את ההדחה על מנת להכין את החתיכה למליחה יעילה לפליטת הדם.

טעמים הנוגעים לחשש בליעה:

- רא"ה: כדי שלא יבלע הדם שנפלט חזרה בבשר לאחר סיום פליטת הציר הבלוע בו.⁵
- סמ"ק, שערי דורא: ללא הדחה, המלח יבלע את הדם החיצון שהוא דם בעין לתוך החתיכה.
- רא"ש: לרכך את הבשר כדי שדם הפליטה יצא בשטף, אחרת תהיה לו אפשרות להבלע חזרה אפילו תוך כדי הפליטה.⁶

טעמים הנוגעים ליעילות המליחה:

- מרדכי: כדי שהמלח לא יבלע מהדם החיצון ושוב לא יהיה יעיל להפליט הדם שבחתיכה.
- י"א במרדכי: שיתרכך גוף הבשר ויהיה כשיר לפלוט הדם (כתבנת הש"ך בר"ן).
- ר"ן: כדי שיתרכך הבשר ויהא כח במלח להפליט הדם. וכתב בב"י שכן נראה דעת הרא"ש. להבנת הש"ך מדובר בגוף הבשר (כ"א במרדכי) ולהבנת הפמ"ג רק פני הבשר.

6. מהם הנפק"מ בין טעמי ההדחה. פרט לפחות ארבעה שהובאו בנו"כ.

הדין בדיעבד כשלא הדיח קודם מליחה

לסוברים שמטרת ההדחה שהדם החיצון לא יבלע (סמ"ק, וש"ד ורא"ה לאחר זמן הפליטה) החתיכה אסורה ואין לה תקנה (ראה ש"ך וט"ו ס"ק א) כי חתיכה לא יכולה לפלוט במליחה דם בעין שנבלע בה.⁷ אמנם אם יש שישם בבשר כנגד הדם החיצון החתיכה כשירה (דרכ"מ ד). ולסוברים שההדחה באה לרכך הבשר והכשרתו למליחה (רן, רא"ש) וכן לסוברים שההדחה באה לאפשר למלח לפעול בחתיכה (מרדכי), החתיכה אסורה (ע"פ ד"מ ד) אך יש לה תקנה בהדחה ומליחה נוספת כי דמה עדיין בלוע בה והיא כחתיכה שלא נמלחה (ולרא"ש כי הדם שנבלע הוא דם פליטה).

כשהודח הדחה מועטת

לסוברים שהוא כדי להסיר הדם החיצון (רא"ה, מרדכי, סמ"ק) די בהדחה מועטת ולסוברים שהוא כדי לרכך הבשר (י"א במרדכי, ר"ן להבנת הש"ך, רא"ש) צריך שריה ארוכה עד שתתרכך (ש"ך וט"ו שם). והרמ"א בסעיף א' כתב שלכתחילה יש לשרותו חצי שעה ובדיעבד מועילה שטיפה בלבד.

חתיכה שהודחה ושוב נחתכה בסכין

אם המטרה ריכוך גוף הבשר ממילא הוא כבר התרכך אבל אם המטרה להסיר את הדם מהיקף החתיכה יש כאן דם חדש שיש להסיר⁸ (ראה ש"ך ג).

וכ"כ השו"ע בסעיף א' לחזור ולהדיח לאחר חיתוך. 'צריך להדיח הבשר קודם מליחה. (ואם הדיחו הטבח אין צריך להדיחו בבית) ואם אחר שהדיח חתך כל נתח לשנים או לשלושה (או שהסיר טלפי הרגלים, לאחר ההדחה) צריך לחזור להדיחם'.

ודווקא כשהותך בסכין כיון שדווקא הסכין גורם לפליטת דם. ש"ך ג. ולגבי פליטה בנגיסת חתול כתב בתחילה בחו"ד (הדושים ג) שאין צריך מליחה ושוב נשאר בצ"ע. והובא בפת"ש (א).

חתיכה שנשרתה כשהלקה מחוץ למים

כתב הפמ"ג בפתיחה והובא בפת"ש (ה) שלטעם הריכוך כולה התרככה ולטעמים של הסרת הדם עדיין החלק החיצון צריך הדחה.

7. האם מותר לשרות חתיכה בכלי שני שהיד סולדת בו קודם מליחה. או לאחר מליחה קודם הדחה.

יש להקדים שבשר שנתבשל ללא מליחה שוב לא שייך בו מליחה להוציא את הדם הבלוע בו, ולכן יש לדון האם מציאות זו קיימת גם בחום של כלי שני.

שריה בכלי שני קודם מליחה

קודם מליחה מותר כיון שכלי שני אינו מבשל אין לדם שבו דין מבושל ועדיין תועיל לו המליחה להפליט הדם. (הש"ך בשם ר"ש ורשב"א הובא בב"י) וכ"כ הרמ"א (ס"ח א) שמהדין מותר להפשיר בשר שלא נמלח בכלי שני⁹ אך הוסיף שטוב להחמיר להפשירו במים שאין היד סולדת בהם.

שריה בכלי שני לאחר מליחה קודם ההדחה השניה

קודם הדחה בתריאת נראה שיש להמנע כיון שלכתחילה יש לחשוש שכלי שני מבליע (למרות שאינו מבשל' ראה בשו"ע י"ד קה ב) וכיון שהבשר כבר עבר מליחה שוב לא יצא הדם במליחה וצליה. ובדרכ"מ (ט) בשם או"ה הוסיף שכאן בנוסף לכלי השני יש גם מלח שדינו כרותח ובאופן זה יש לחשוש לבישול גם בכלי שני, ולכן יש לאוסרו (ולסברה זו נראה אפילו בדיעבד).

וכן כתב הרמ"א בסעיף ט שמאחר שיש בו מלח אפילו בכלי שני מבשל.

8. האם מותר להשתמש שימוש אחר בכלי ששורין בו בשר במים קודם מליחה.

כלי שהשרו בו בשר זמן קצר

מהדין אם שרה בה בשר שעה אין הכלי נאסר כיון שהוא קר ואין בו בליעה בזמן כזה. אמנם באו"ה חשש שמא לא ידיחו אותו היטב לאחר מכן ולכן כתב שנוהגים לא להשתמש בו שימוש אחר בלח או בחם

לחלק שהצורך בחום וחריפות הוא דווקא לפלוט טעם הבלוע בסכין אבל כשיש דם בעין לא צריך חום. וראה עוד בסימן פט סעיף ד במה שכתב השו"ע לאסור לחתוך גבינה צוננת בסכין של בשר והסביר שם ב"י בשם תשובות הרשב"א שפעמים ששומן של בשר קרוש על הסכינים. ונמצא שהאיסור בצונן הוא דווקא כשהנבלע בעין ולא כשבלוע בכלי (אבל בלוע בבשר אינו קשה לצאת כדם בכלי ודינו כדם בעין).

⁹ וראה בדרכי משה שם סח ט שכתב בשם הארוך 'ואנחנו נוהגים דכלי שני אינו מבשל כלל אפילו היד סולדת בו ולא כמרדכי שכתב פרק כירה בשם ראבי"ה ור"מ ותוספות שכתבו דאע"ג דאינו מבשל מבליע ומפליט! וראה באריכות לענין הבלעה בכלי שני בדברינו לסימן קה סעיף ב.

⁵ ומכך חשש לבליעה רק לאחר גמר הפליטה מוכח שאינו חושש לבליעת הדם בעין שעליו אלא לדם הפליטה. שהרי לדם בעין לא אומרים 'אידי דטריד למפלט לא בלע'.

⁶ אמנם דעת הרא"ש עיקרה מטעם יעילות שבאה לרכך הבשר אך משם מתגלגלת לחשש בליעה. אך יש לחלק בין דעת הרא"ש לסמ"ק כיון שהרא"ש חושש לבליעה של דם הפליטה בעוד הסמ"ק חושש לבליעה של דם בעין. ונפק"מ לפליטה במליחה וראה בפמ"ג במבוא שכך דעת הרא"ש עצמו ולא רק דעת ה"א שמביא. אלא שחלוק עליהם ביכולת הדם לצאת.

⁷ ולרא"ה שהבליעה היא של דם הפליטה, אינה יוצאת כי נבלעה אחר זמן פליטת הציר ושוב נסתתמו נקבי הפליטה.

⁸ המרדכי כתב שאפילו בצונן הסכין מבליעה ומפליטה ולכאורה צ"ע שבד"כ נוקטים שדווקא דסכינא הוא דווקא בצירוף חום או חריפות כמובא בסימן צו. ונראה שיש

סעיף ב – בשר שנמלח ללא הדחה קמיאתא

10. **האם יש תקנה במליחה או צליה לבשר שנמלח ללא הדחה ראשונה. פרט דעת השו"ע והרמ"א. ומה הדין בהדחה מועטת.**

דעות הראשונים בנמלח ללא הדחה

ראה לעיל בסעיף א' טעמי הדחה ראשונה והנפק"מ ביניהם. ולכן בשר שנמלח ללא הדחה:

- **לסמ"ק** כיון שנמלח ובלע את הדם החיצון, לא תועיל לו מליחה. כיון שמלח מפליט רק דם שבלוע בו בטבעיות ולא דם בעין שנבלע בו מבחוץ. וכתב בדרכ"מ (י) שלשיטה זו גם צליה לא תועיל (הובא בט"ז ז).

- **לר"מ ורא"ש** תועיל מליחה גם לדם הבלוע וראיה מדברי סה"ת שבשר ששהה תחת בשר שנמלח, מועילה לו מליחה להפליט הדם שנבלע. (ולסמ"ק יש חלק שכאן בולע דם בעין ולא ציר או דם שנפלט במליחה כנודון סה"ת. ט"ז שם)

שיטת השו"ע בנמלח ללא הדחה

ולהלכה כתב בב"י שרק בהפסד מרובה או בערב שבת אפשר להתיר ע"י הדחה ומליחה נוספת. ובשו"ע כתב 'אם מלח ולא הדיח תחילה, ידחנו וימלחנו שנית. ויש אוסרין'.

ופירש השו"ע (י) את השו"ע כדבריו בב"י שדעתו להתיר במליחה בהפסד מרובה בלבד. ובט"ז משמע שמתיר לגמרי וחזר בו מדבריו בב"י¹³

נראה שדעות האחרונים בהסבר שיטת המחבר נחלקו באופן התנהגות דם בעין ביחס לידוע לגבי דם פליטה

- **שו"ד, פמ"ג** (ש"ך א. שפ"ד א) לעולם אין בדם בעין קולות דם פליטה, וחומרת הסמ"ק היא כיון 'אדם שעל גבו הוא כמו דם בעין'¹⁴.

והמחבר פסק בסתם כמרדכי (שחשש ליעילות המלח) ולכן לא כתב להצריך הדחה ארוכה. וגם כאן התיר בהדחה ומליחה שנית¹⁵ (פמ"ג בפתיחה. וכן נראה ממה שחייב הדחה שנית לאחר חיתוך בסעיף א) וניתן להקל כמותם בהפסד מרובה כדבריו בבית יוסף (ש"ך יב) והיש אוסרים הוא הסמ"ק¹⁶ (ש"ך ז) וכן כתב בבאר הגולה.

- **הט"ז** (א) סובר שאין חילוק בין דם בעין לדם פליטה. ובשניהם ניתן להפליט במליחה ובתנאי שיש לו דם משל עצמו.¹⁷

ולדבריו המחבר פסק בסתם כחוששים לריכוך הבשר. והמתיר במליחה הוא הרא"ש ובתנאי שיש לו דם משל עצמו. ולכן לרא"ש למרות שבלוע דם בעין יכול לפלוט אותו אגב דמו שנשאר בו כתוצאה מחוסר יעילות המליחה. והיא"א המחמירים

וכ"כ הרמ"א בסעיף א. וכתב בט"ז (ה) שכיון שהיא רק חומרא אינה אוסרת בדיעבד.

כלי שהשרו בו בשר מעת לעת

והוסיף הרמ"א שאם שרה בו מעת לעת נאסר הכלי. אך מכל מקום מותר לחזור ולשרות בו כיון שאין שורין את הבשר השני מעת לעת ואינו מספיק לבלוע מהדם הבלוע בכלי.

וכתב השו"ע (י) שגם אם ישרו בו מעל"ע לא תאסר החתיכה כי לאחר פרק זמן זה האיסור הבלוע בכלי הפך כבר לפגום¹⁰.

9. **האם מותר למלוח בשר קפוא. ומה הדין אם לאחר המליחה נמצא שמרכז הבשר עדיין קפוא.**

בשר קפוא

השו"ע (יא) כתב בשם רש"ל שבשר שנקרש אסור למולחו עד שיפשר. ואם קפא לאחר נתינת המלח וקודם סיום המליחה לכתחילה יש למולחו שוב. ובדיעבד מותר גם אם שהה במלחו הראשון שוב כשיעור מליחה מלא לאחר שהפשר.

ולדעת הפר"ח (יב) ניתן לצרף לשיעור מליחה את זמן השהיה במלח קודם שקפא עם הזמן לאחר שהפשר ואין שיעור הזמן צריך להיות ברצף.

תקנה לבשר שנמלח קפוא

בפת"ש (י) הביא מחלוקת אם נמצא מרכז החתיכה קפוא לאחר מליחה והדחה:

- **בלוית חז"ל** כתב שאין לו תקנה ולא תועיל לו מליחה שנית כיון שהדם בהיקף החתיכה כבר נפלט וממילא לא יפלוט את הדם הפנימי.

- **בתשובת הר כרמל** כתב שאין לאסור וגם אין לחשוש שהדם הפנימי יבלע בהיקף החתיכה שנמלחה כבר.

- **ובגבעת שאול** חילק כך:

- אם לא הודח: ידיח הדחה קלה וימלחנו.

- ואם הודח היטב אין לו תקנה לבישול¹¹ ויכול לצלותו.

אך אם מלחו שוב אסור גם לצלי¹².

¹⁴ וראה בסוף דברי הפמ"ג שהביא מהרשב"א שלכתחילה מתייחסים אליו כדם בעין ובדיעבד כדם פליטה. וראה להלן בסעיף טו לענין נכבש בדמו החיצון ובשפ"ד שם (ו) שלשו"ע בדיעבד לא מתייחסים לדם שעליו כדם פליטה.

¹⁵ וראה בסימן עו שדעת המחבר שלצליה ללא מליחה לא צריך הדחה קמיאתא וזה למרות שצליה לא מועילה לדם בעין, מוכח שלדעת המחבר אין דין הדם שעליו כדם בעין ממש. וכעין זה כתב שם השו"ע (ט) לישב דברי הרמ"א.

¹⁶ ומה שהתיר שם המחבר לכתחילה צליה גם ללא הדחה ראשונה הוא מצד שיש כח בצליה יותר ממליחה שמועיל לדם שעל גבי הבשר כמוכאב שם בש"ך ס"ק ט לגבי מלח ולא שהה שיעור מליחה.

¹⁷ אמנם במשב"ז כאן תיקן שהכוונה דם פליטה אבל במשב"ז סימן ע' אות ב כתב בפירושו שאין לט"ז את החילוק בין דם בעין לדם פליטה.

¹⁰ ומשמע שהבליעה בכבוש מתחילה רק לאחר מעל"ע. ואינה מתחילה מרגע ראשון והופכת למשמעותית לאחר מעל"ע כפי שניתן היה להניח.

(אמנם שלא בכלים משמע בכנה"ג הגהב"י כאן שבו"ע מיד שכתב שלטעם שהדחה קמיאתא באה להסיר הדם אין לשרות ללא שטיפה כיון שמיד נבלע קצת מהדם בחתיכה ומעל"ע נאסר כולו. וראה בגנה"כ סימן צג על ט"ז סק"ב שכתב בסופו שאין בליעה תוך מעל"ע לא בכלי חרס ולא במאכל)

¹¹ נראה שכוונתו שכל עוד לא הודח היטב לא נסתתמו נקבי הפליטה כרמ"א בת"ח ראה הדעות בזה בתורת חטאת כלל ו דין ה דעות האחרונים בחכמת אדם שער איסור והיתר כלל לב סעיף כג.

¹² אפשר שחושש שאם ימלח תגרום המליחה שהדם בפנים יפרוש ממקום למקום מבלי יכולת לצאת וממילא לא תועיל לו כבר צליה.

¹³ כיון שהט"ז א' והגר"א יב העמידו את היש אוסרים במחבר כרא"ה, ושיטתו היא שהדחה היא 'צצה טובה' בעלמא (משב"ז א) מחשש שיששה במלחו זמן מרובה עד גמר צירו ויחזור הדם ויבלע. לא שייך להחמיר בזה בדיעבד.

- א. שאין בקיאין להבדיל בין כמויות המליחה.
- ב. שגם במליחה מועטת אי אפשר שלא יבלע קצת בחתיכה ויאסור אותה.
- וכן פסק הרמ"א¹⁸ בסעיף ב' ו'אם נמלח חתיכה בלא הדחה עם שאר חתיכות, שאר חתיכות מותרות והיא אסורה'.
- אמנם בב"ח^(א) כתב שמעיקר הדין אין לחשוש שלא בקיאין כיון שהחילוק ברור שמליחה מלאה צריכה להיות ברמה של 'אינו נאכל מחמת מלחו' משא"כ מליחה לצלי. אמנם למעשה סובר שרק אם בנוסף למליחה המועטת גם לא שהה שיעור מליחה הבשר מותר, ואם שהה שיעור מליחה יש להתיר במליחה לצלי בהפסד מרובה²⁰.
- הט"ז^(ה) דחה את החילוק של מליחה מועטת כיון שסוף סוף בלע קצת דם ולא יכול לפולטו ומה לי מעט מה לי הרבה?²¹

12. מה דין חתיכה שנמלחה ללא הדחה כשיש בה שישים כנגד הדם שעליה, והאם מצב זה אפשרי מעשית.

כתב בדרכ"מ^(ה) בהבנת האו"ה שלא יועיל שישים כנגד החתיכה לסוברים שהדחה באה לריכוך הבשר (י"א במדכ"י ור"ן) כיון שהדם פירש בה ממקום למקום וממילא נאסרה כולה.

אבל להגש"ד חתיכה זו מותרת:

- אם מצד שסובר לגמרי כטעם הסמ"ק ולא חושש לריכוך הבשר ויעילות המליחה.
- ואם בגלל שמקל כאשר ידוע כמות הדם שעליה וידוע שיש שישים כנגדה בחתיכה²². וכ"כ הש"ך^(ט) בשם ת"ח שאמנם בסתם חתיכה אין שישים כנגד דם החיצון אבל אם ידוע לו שיש בה שישים מותרת.²³

13. אם מלחו חתיכות שהודחו תחילה עם חתיכות שלא הודחו, מה דין אלו שהודחו.

כתב בדרכ"מ שהחתיכות שהודחו מותרות כיון שדם זה משרק שריק ולגבי האחרות נקרא דם פליטה ושייך 'ככולעו כך פולטו' ולכן מועילה לו המליחה וכן כתב בהג"ה בשו"ע²⁴ (דרכ"מ ד בשם או"ה) והסביר הט"ז (א"י) קולא זו בשתי דרכים:

- יש חילוק בין הדם שעל החתיכה (שהוא דם בעין) שעלול להבלע בחתיכה עצמה, לבין דם שמגיע מחתיכה אחרת ואינו נבלע באחרות במליחה וצליה כיון ששריק. והטעם כיון שנלחלה ונעשה צלול קודם בואו לאחרות דינו כדם פליטה. (משב"ז).
- אפילו תאמר שהדם נבלע בחתיכה שלא הודחה, כיון שהוא דם שנמלח שאיסורו דרבנן נוקטים ששייך בו פליטה במליחה²⁵.

סעיף ג - סוג המלח למליחה

הם הרא"ה¹⁸ שאצלו הבליעה נעשית לאחר פליטת כל דמו ממילא כבר לא יכול לפלוט.

- **הגר"א** (ב) סובר שמחלוקת הראשונים היא בשאלה האם אומרים בדם בעין משרק שריק וככולעו כך פולטו.
- ובדעת המחבר האוסרים הם הרא"ה. ולשיטתו (ומסתמא כך לדעת הסמ"ק) לא מקלים בדם בעין בקולות אלו (אלא רק באידי דטר"ד). ולמתירים, גם בדם בעין שייכים קולות אלו.

שיטת הרמ"א בנמלח ללא הדחה

הרמ"א כתב על דברי היש אוסרין 'וכן נוהגין, אפילו לא נמלח רק מעט כדרך שמולחין לצלי, ואפילו לא שהה במלחו שיעור מליחה. מיהו במקום הפסד מרובה, יש להתיר'.

ונמצא לשיטתו לכתחילה לא יועיל בזה הדחה ומליחה שנית כיון שסובר כסמ"ק שבולע דם בעין שעליו ואינו מפליט. ואפילו כשלא שהה במלחו שיעור מליחה אסור.

אמנם בהפסד מרובה ניתן להקל אפילו שהה שיעור מליחה. ששם סומך על דעת המרדכי שעיקר הוא דם שעל פניו ולכן כתב בסעיף א שאם חתך ולא הדיח שנית לא עשה כלום.

ולא ניתן לומר שהרמ"א חושש בדיעבד לטעם הריכוך כיון שכתב שאם יש שישים בחתיכה נגד דם שעליו מותרת, ואם היה חושש לטעם הריכוך כיון שהוא גם סובר שדם שפירש ממקום למקום נאסר (להלן י"א) היה צריך לשער כנגד כולה (ט"ז ד ע"פ שפ"ד¹⁹).

ולגבי צליתו, אם שהה שיעור מליחה אסור לרמ"א (דרכ"מ ד' בשם או"ה) אמנם כשלא שהה שיעור מליחה (ולכן נותר לו גם דם משל עצמו) יש להקל בצלי אפילו ללא הפסד מרובה (סימן עו סעיף ב) וכן דעת הש"ך (ג) ולא כב"ח ורש"ל שאסרו אפילו בזה.

נמלח לאחר הדחה מועטת

הרמ"א הוסיף 'ואם לא הודח רק מעט, קודם שמלחו, מותר בדיעבד. והוא הדין אם היה ס' בחתיכה נגד דם שעליו'.

כלומר בהדחה מועטת מותר גם ללא הפסד מרובה וה"ה כשיש שישים כנגד הדם שעליו. והסביר הש"ך (ד) שהדחה כזו מועילה להסיר את הדם בעין שעליו ובדיעבד לא חוששים לטעם של ריכוך הבשר.

בגדר ההיתר 'בדיעבד' בהודח מעט נחלקו האחרונים:

- הש"ך¹⁹ כתב שאפילו לא בישל עדיין רשאי לבשל
- ובפמ"ג¹⁸ כתב שאם לא בישל חייב הדחה ומליחה שנית. (הובא בפת"ש ה) וסברתו כיון שהרמ"א התיר במליחה שנית בהפסד מרובה מתוך שסמך על טעמי יעילות המליחה, אם יתיר כאן ללא מליחה נמצא 'מזכה שטרא לבי תרי'.

11. מה הדין בבשר שנמלח מליחה מועטת כעין לצלי, ללא שהודח תחילה.

באו"ה כתב בשם או"ז (הובא בט"ז ח) שאפילו במליחה מועטת יש לאסור (לפוסקים כסמ"ק וסיעתו) וזאת כיון:

²² אמנם נראה שסברה שניה תלויה בראשונה.

²³ ככלל ככל שהחתיכה גדולה יותר הסיכוי שיהיה בה 60 כנגד הדם שעליה גדול. בהנתן שעובי שכבת הדם הוא מילימטר אחד צריך קוביית בשר בגודל 36 ס"מ בשביל שיהיה בה שישים כנגד הדם שבמעטפת שלה. חתיכה כזו משקלה כ- 45 ק"ג. ולכן מובן שאינה מצויה. אמנם אם שכבת הדם דקה יותר כ- 0.5 מ"מ יהיה שישים כנגדה בקוביית בשר של 6 ק"ג.

²⁴ ולגבי בשר שלא נמלח עם בשר שנמלח ידון בסימן ע סעיף ו

²⁵ לכאורה הסברות סותרות זו את זו שבראשונה מסביר שאינו נבלע ובשני מסביר שהוא נפלט, אמנם במקור הדין (איסור והיתר הארון שער ד אות ה) הטעם השני הוא לדם שנמצא בין החתיכות ולגביו לא שייך משרק שריק.

¹⁸ ולשיטתו מה שלא פירט אורך ההדחה אינו נפק"מ וחזר בו ממה שחשש לסמ"ק בבית יוסף (וכ"כ ביבי"א חלק ו' י"ד ה). שחזר בו ומה שהביא את היש אוסרים 'אינו אלא לחלוק כבוד לבעליה במקום שפשט המנהג להחמיר'.
¹⁹ שבת"ח הביא בשם או"ה שאפילו יש שישים אסור והסביר הת"ח ששיטתו שחושש לטעם ריכוך הבשר 'וחיישינו שפירש הדם ממקום למקום'. והסביר המג"י שלישיטה זו גם לא תועיל מליחה שניה.
²⁰ וזו חומרא ביחס לרמ"א שמתיר בהפסד מרובה בכל אופן אפילו שהה (משב"ז ח) וקולת הב"ח היא כשלא שהה שמקל במליחה מועטת אפילו באין הפסד מרובה.
²¹ ולכאורה החילוק פשוט שמליחה שנאכלת מחמת מלחה אינה בגדר הבלעה כלל? אלא שגדר מליחה כרותה בדם חמור משאר איסורים ומבליע אפילו קודם. משב"ז ח.

- **לרשב"א** המדד הוא שגוף הבשר הופך להיות מלווה באופן שלא ראוי להאכל כך, ואין הכרח שבכל מקום בהיקפו יהיה מלח וגם אין הכרח למלווה עוף מבפנים. והסברא בזה שהרי גם בחתיכות עבות ביותר די לנו במליחה מבחוץ. ונחלקו הראשונים בהבנת קולת הרשב"א:

- **להבנת הטור:** סברת הרשב"א היא אפילו לכתחילה ואין צורך לכסות את כולה כלל.
- **להבנת רי"ן:** סברת הרשב"א היא רק בדיעבד ולכתחילה מודה שצריך לכסות את כולה רק שאין צריך לשים מלח 'כבנין'. אמנם בעופות נראה שגם לכתחילה אין צריך למלווה מבפנים.
- **ולהבנת הר"ן** ברשב"א גם בעופות יש לכתחילה למלווה מבפנים (וכאמור כך גם מסקנת הב"י).
- **לסה"ת** נדרשים שני התנאים גם מליחה מכל הצדדים וגם שאינו נאכל מחמת מלחו וכן תמיד צריך מליחה מבפנים ואפילו לטלה (וכן נראה ממעשים דר' יהודה וה"ר אביגדור)
- **וסמ"ג בשם הריב"א** כתב שבנוסף לנתינת מלח מכל הצדדים צריך גם לשפשף היטב ע"מ להבליע המלח בבשר.

פסיקת ההלכה

השו"ע^(ה) פסק כמסקנתו ברשב"א וברא"ש להחמיר בדרך המליחה לכתחילה ולהקל בדיעבד 'יפזר עליו מלח שלא ישאר בו מקום מבלי מלח, וימלח כדי שלא יהא ראוי לאכול עם אותו מלח, ואינו צריך להרבות עליו מלח יותר מזה. ומולחו משני צדדים. ועופות צריך למלחם גם מבפנים, ואם לא מלחם אלא מבפנים או מבחוץ, וכן חתיכה שלא נמלחה אלא מצד אחד, מותר'.

הרמ"א^(ו) פסק כתרומת הדשן להחמיר בדיעבד במליחה 'ויש אוסרים אפילו בדיעבד, והכי נהוג, אם לא לצורך. ודוקא אם כבר נתבשל כך; אבל אם לא נתבשל עדיין, לא יבשלנו כך, אלא אם הוא תוך י"ב שעות שנמלח יחזור וימלח צד השני שלא נמלח עדיין ויבשלנו אחר כך, ואם הוא אחר י"ב שעות, אזי יצלנו דנורא משאב שאיב ואין הצד שנמלח כבר בולע מצד שלא נמלח'.

כל שלרמ"א בדיעבד צריך מליחה שוב ואפילו כשנמלח משני צדדים רק שהיו מקומות בלי מלח²⁷. ורק אם כבר נתבשל והוא 'לצורך' מותר כמות שהוא (ט"ז ד: בהפסד מרובה)

אמנם הש"ך^(כא) כתב בדעת הרמ"א שאם נתבשל אין לו תקנה וההיתר הוא כשלא נתבשל ויש הפסד מרובה שימלח שוב. אך האחרונים העלו כהסבר הט"ז (כה"ה אות פ).²⁸

החומרא לאחר י"ב שעות מהמליחה נובעת מכך שכבר נסתתמו נקבי הפליטה של הבשר בגלל סיום פליטת הציר, ולכן שוב לא תועיל מליחה ויש רק לצלותו.

חתיכה שהודחה לאחר מליחה

ואם החתיכה הודחה אפילו תוך י"ב שעות כתב הש"ך^(כב) שגם נסתמים הנקבים ושוב לא מועילה מליחה.

אך הט"ז^(כג) סובר שבצירוף דעת השו"ע להקל בכל אופן בנמלח מצד אחד אין להחמיר בזה כאן. וכן ניתן להקל במליחה אפילו כששהה

14. האם המליחה צריכה להתבצע במלח גס או דק ומדוע. פרט ד' שיטות בראשונים בזה וכיצד המנהג למעשה. ומה הדין כשיש לו רק מלח אחר.

בגמ' בחולין (ק"ג, א) מובא שרב דימי 'מלח במליחה גלגליתא ומנפץ ליה' כלומר שמלח במלח גס ונחלקו הראשונים בכוונת הגמ':

- **רמב"ם – מלח גס:** צריך למלווה דווקא במלח גס כיון שהדק נבלע בתוך הבשר ואינו מפליט את הדם החוצה.
- **לדעת הרא"ש – אפילו גס:** מלח דק פשוט שמותר כיון שהוא נצמד לבשר טוב ולא נופל ממנו והגמ' מחדשת שאפילו בגס מותר למרות שיש לו נטיה ליפול מהבשר.
- **לראב"ד ולרשב"א – דק או גס:** יכול למלווה גם במלח דק רק שאז צריך להקפיד שההדחה תעשה בכלי מנוקב או לחלופין שישפשף את הבשר היטב להסיר המלח קודם ההדחה אחרת עשוי המלח להבליע חזרה את הדם בחתיכה. וכתב בדרכ"מ^(ה) בשם מהרא"י שכן נוהגים. והוסיף בשם או"ה שבמלח גס ביותר צריך להדק אותו (כלומר לכתוש אותו שיהיה דק²⁶) שלא יפול.
- **לר' ירוחם – בינוני:** צריך להשתמש במלח בינוני שאינו דק כקמח ואינו גס ביותר, וזו לדעתו גם כוונת הרמב"ם שכתב למלווה בגס. וסיכם הב"י שכן נהגו.

השו"ע^(ז) כאן כתב כר' ירוחם להשתמש במלח בינוני 'לא ימלח במלח דקה כקמח, ולא במלח גסה ביותר שנופלת מעל הבשר אילך ואילך'.

הרמ"א^(ח) התיר בדק במקום צורך 'ואם אין לו מלח אחר רק מלח דק כקמח, מותר למלווה בו'. והוסיף הש"ך^(ט) שה"ה אם יש לו גס כיון שיכול להדיקו (כלומר לכתשו כדלעיל)

ובפת"ש^(י) הביא בשם חמודי דניאל שגס אפילו עדיף מדק. ובכל אופן צריך ליתן שכבה עבה קצת של מלח.

סעיף ד, ה: דרך המליחה

15. מהי כמות ודרך נתינת המלח שיש לתת להכשר הבשר. מהו הדין לכתחילה ובדיעבד לשיטות השונות ולהלכה.

שיטות הראשונים באופן מליחת הבשר

למסקנת הב"י אין מחלוקת בין הרא"ש לרשב"א בשיעור המליחה ומוסכם שלכתחילה צריך למלווה מכל הצדדים וכן בתוך גוף העופות.

ובדיעבד חתיכה שלא נמלחה רק מצד אחד אינו מעכב ויכול לבשל כך. וכן פסק בדרכ"מ בהפסד מרובה או בערב שבת.

ובאו"ה חילק שאם נמלח בשני צדדים אבל בצורה חלקית תתיר בדיעבד (כלל ג). אך אם לא נמלח בשני צדדים אסר אף בדיעבד (כלל ז).

וכתב שאם עבר יום מהמליחה שוב לא תועיל גם מליחה מלאה (כיון שאז כבר נסתתמו פתחי הפליטה).

אך בתחילה הוצגה בב"י המחלוקת כך:

- **לרא"ש ולר"ן** צריך להקפיד שכל חיצוניות הבשר תהיה מכוסה במלח. ובעופות שיש להם תוך למלווה גם מבפנים וזה פשט דברי שמואל בחולין ק"ג א' אין הבשר יוצא מידי דמו אלא א"כ מולוה יפה יפה'

²⁸ וכתב שם שם ה"ה: ומה שכתב הש"ך ס"ק כ"א כתב עליו המנחת יעקב דדבריו אינם כרויים ולשון הרב בהגה אינו סובל פירושו כלל יעו"ש.

²⁶ ראה כלשון זו באורחות חיים חלק א הלכות שבת אות לו: 'ומותר להדק פלפלין אחד אחד ביד הסכין אבל לא המלח שדרכו להדק כן בחול על השלחן מעט מעט וצריך שנוי'

²⁷ והב"ח מתיר בדיעבד כשמלח מכל הצדדים ורק יש מקום בלי מלח וכן נוהגים. ש"ך כ. וכ"כ הט"ז יד להתיר אפילו שלא בהפסד מרובה בשם או"ה ורש"ל

- **אך בהגהות אשרי** הסביר ששיעור צליה תלוי בגודל החתיכה משא"כ הליכת מיל. וממילא הדעות חלוקות. (וכ"כ א"ז ושע"ד) תרומת הדשן כתב שהמנהג הוא שעה אחת וזהו כשיעור צליה של חתיכה מצויה.
 - כתב הב"י שלכבוד שבת או אורחים³¹ ניתן להקל כרמב"ם שהוא 18 דקות
 - אמנם בשו"ע הביא רק את דעת הרמב"ם וכתב 'שיעור שהייה במלח אינו פחות מכדי הלוחך מיל, שהוא כדי שלישית שעה בקירוב'.
 - הרמ"א בדרכ"מ ובהג"ה פסק שלכתחילה יש לנהוג כתרומה"ד ולמלוח שעה ואין לשנות. ובדיעבד (שכבר נתבשל. ש"ך כו) או לצורך שבת ואורחים מותר למלוח כשיעור מיל.
 - וכן מנהג הספרדים כרמ"א לכתחילה להמתין שעה (זבחי צדק מה, ילקו"י עמ' שכב)
 - ובדגמ"ר כתב שאם נמלח מחצית השעה³² מותר גם אפילו שלא בהפסד ולא נתבשל עדיין (פת"ש יב).
- 19. האם שילוב של צליה קצרה (הבהוב) עם מליחה קצרה יועיל במקום מליחה או צליה מלאים.**
- הגהש"ד (הובא בב"י) סבר שיש להקל בזה כיון שהבהוב מועיל קצת וכיון שבגמ' הוזכר רק מליחה ולא הוזכר שיהוי. אך הב"י כתב שאין דבריו נכונים.

י"ב שעות²⁹ וראיה מהרמ"א (ע"ה א) שהקל בחלחולת שלא מלחה היטב לחזור ולמלוח אותה ולא הגביל ב"ב שעות.

16. כשיש חתיכות גדולות למליחה האם יש לחתוך אותם קודם מליחה כדי שתהיה מליחה יעילה.

כתב הט"ז (ט) שנחלקו בזה הרשב"א והמרדכי והלכה להקל כרשב"א שאין צריך לחתוך חתיכה עבה לשניים קודם מליחה. וכן משמע מהב"י שהביא דברי הרשב"א בזה ללא חולק.

17. חתיכה שנחתכה אחר מליחה קודם בישול, האם חייבת בהדחה ומליחה שנית.

שאלה זו תלויה בשאלה האם לאחר מליחה נשאר דם בתוך חתיכת הבשר.

- דעת הרא"ה³⁰ (בדק הבית ג, ג ע"ב, ב) 'אין המליחה באה אלא להפליט הדם הקרוב על פני הבשר ולא להפליט מה שבתוכו ... ולפי זה חתיכת בשר שנמלחה והוכשרה לקדרה אסור לחתוך אותה כשנותנה בקדרה אא"כ מולח מקום חתך'³⁰.

- וכן דעת הרמב"ם³¹ (מ"א ו, י) שחייב חליטה לאחר המליחה וכתב 'משליכו מיד לתוך מים רותחין אבל לא לפושרין כדי שיתלבן מיד ולא יצא דם

- אמנם הרשב"א³² (תה"ב שם) כתב שמועיל לחתיכה מליחה אפילו מצד אחד ולשיטתו כל הדם יוצא מהחתיכה בעומקה על ידי המליחה. ושוב גם אין לחשוש בחיתוך. וכו' כתב בתשובה (א, רס"ה) 'ירך של שור עבה כזרת במליחת שני צדדין סגיא. ואפילו תחזור ותחתוך ממנה קצת אין צריך למלוח מקום חתך. שאנו רואים שעל ידי המליחה נפלט כל הדם אפילו שבאמצע'.

כתב השו"ע³³ (סעיף ה) כרשב"א 'אחר שנמלחה החתיכה, אם חתך ממנה אינו צריך לחזור ולמלוח מקום החתך'.

ומדובר אחרי שיעור מליחה שאז ממילא יצא הדם בכל החתיכה. ט"ז טז.

סעיף ו: משך המליחה

18. מהו משך המליחה של הבשר לשיטות השונות, מה הנפק"מ בין השיטות. ומהו המנהג בזה למעשה.

- **רא"ש** (חולין ת, לג) ורשב"א (תה"א ג, ג ע"ב, ב): שיעור המליחה הוא כשיעור צליה שלה.

- **רמב"ם** (מ"א ו, י), **רש"י** (ספר האורה ב קג): כדי הליכת מיל.

- **רי"ף** (חולין מב, ב): כשיעור הזמן הנדרש לשיטה, הפשטה וניקור של הבהמה.

לגבי הנפק"מ בין השיטות:

- **בהסבר הרמב"ן** אין חילוק בין השיטות ושיעור צליה שווה לשיעור הליכת מיל.

³¹ בפת"ש יג הביא מחלוקת האם הזמנת חברים היא בכלל אורחים שיש להקל להם או דווקא אנשים שראוי לכבדם (תלמידי חכמים או עשירים בעלי מעשים טובים) וסיים שלכתחילה לא יזמין חבירו אם יודע מראש שצריך להקל בשל כך. ואם הזמין יקל כדברי הסולת למנחה טו, ג ששייך ביוש יותר כשמזמין לסעוד אצלו מאורח 'שאוכל עמו כל שמוצא'.

³² וכן דעת הספרדים. זבחי צדק שם. אם בגלל ששיעור מאכל בן דורסאי לרמב"ם הוא חצי בישול וה"ה למליחה ואם בגלל שמיל לרמב"ם הוא כד' רגעים. ילקו"י שם.

²⁹ כי יש בזה כמה סברות להקל א. לשיטת הגאונים חתיכה פולטת מעת לעת ולא י"ב שעות כרשב"א. ב. אמנם הרמ"א בתורת החטאת כלל ו דין ה כתב שהדחה סותרת נקבי הפליטה אבל המנחת יעקב שם העיר שזה חידוש של הרמ"א ואפשר שהרמ"א עצמו חזר בו בסימן ע סעיף ו' שכתב בחתיכה שנפלה לציר תוך יב שעות ממליחה שידחה ויפלטנו, ומוכח משם שהדחה אינה סותרת. אמנם הש"ך שם ס"ק לט חילק ששם מדובר בהדחה קלה לצורך העברת לכלוך הציר בלבד שאינה סותרת אך הדחה שלאחר מליחה סותרת כמוכח בדבריו כאן.

³⁰ וסיים 'או שנמלחה כדי שיעור מליח כרותח' ואפשר שיש לו קולא בשיעור מליחה לקדרה ומזה יצא לו חומרא בדין חיתוך.

סעיף ז: הדחות שלאחר מליחה

20. כמה הדחות צריך לעשות לאחר המליחה ומדוע. ומה הדין בדיעבד.

בגמ' (חולין ק"ג א) אמר שמואל: אין הבשר יוצא מידי דמו אלא א"כ מולחו יפה יפה, ומדיחו יפה יפה. ונחלקו הראשונים מה פשר הכפל בהדחה יפה יפה.

לרא"ש (חולין ה, מד) ומרדכי (חולין תשי"ט): משמעות הדבר שיש להדיח שתי פעמים וכתב הרא"ש שהראשונה נועדה להעביר המלח והדם והשניה להעביר לחלולחית המים שנשארו. וכתב הגה"מ בשם סמ"ק שבדיעבד די בהדחה אחת טובה.

להגהות אשירי (חולין ה, מג): יש להדיח ג' פעמים כדין נטילת ידיים, להעביר המים השניים שנגעו בראשונים ובדיעבד די בשתיים. וכעין זה כתב בהגה"מ בסדר ההדחה הוא א"שטיפה באויר תחילה. לאחר מכן א"שטיפה בכלי. ואז שוב א"שטיפה באויר.

והרמב"ם (מ"א ו, ט) כתב כלשון הגמ' מדיחו יפה יפה. והוסיף 'עד שיצאו המים זכים'.

וכתב בדרכ"מ (ה) שלכתחילה יש להדיח ג' פעמים ובדיעבד די באחת להתירו (הדין בדיעבד הובא ברמ"א סוף ט' ובש"ך כ"ט על סעיף זה).

וכן כתב בשו"ע קודם שיתן הבשר בכלי שמדיחו בו ינפץ מעליו המלח שעליו, או א"שטפנו במים, ואחר כך יתן הבשר בכלי שמדיחין בו, וידיחנו א"פעמים, וישטוף הכלי בין רחיצה לרחיצה.

21. האם יש חיוב לנפץ את המלח לאחר המליחה ומדוע. האם זה יכול להיות תחליף להדחה, והאם יש הבדל בדין זה בין מלח גס לדק.

רב דימי מנהרדעא מלח ליה במילחא גללניתא, ומנפיץ ליה (חולין ק"ג א) הסביר הגה"מ שהדבר נדרש ע"מ לדלל את ריכוז המלח כדי שלא יהיה אח"כ כרותח בתוך הכלי בזמן ההדחה ויקלע הדם חזרה בחתיכה ובכלי.

והרשב"א (תו"ק ג, ע"ב, א) הסביר 'שאם יניחנו עם מלחו בתוך הכלי שאינו מנוקב עם המים נמצאו המים שוברים כח פליטת הבשר ונמצא הדם שעל פני הבשר ושעם המלח חוזר ונבלע בתוכו מחמת המלח שעמו בכלי'³³

לדעת הרמב"ם^א לאחר הניפוץ היה גם מדיחו וכ"כ הרשב"א והסביר שגם לאחר הניפוץ נשארת 'טיחת דם שעל פני הבשר' שצריך הדחה להסירה.

לדעת י"א בר"ן^ב הניפוץ היה תחליף להדחה כשמלחו במלח גס. וכ"כ הגה"מ בשם רא"מ מבלי לחלק בסוג המלח.

לר"ן^ג עצמו אין המלח אוסר כלל כיון שהדם שבלוע בו נשרף כבר מכח המלח (ודחאו בדרכ"מ בשם א"ה שהוא כדם גמור)

לגבי סוגי המלח:

לרשב"א אם מלח במלח דק צריך להקפיד יותר לשפשף היטב קודם הדחה כיון שנדבק היטב.

ולרש"י להפך, במלח דק לא צריך ניפוץ כלל כיון שהיא נתכת מעצמה (על ידי מי ההדחה).

וכתב הטור שלמעשה בין במלח דק ובין בגס בדיעבד אם לא ניפץ או שטף קודם הדחה בכלי אינו פוסל כיון שהמים מבטלים רתיחת המלח, וכתב הב"י שנראים דבריו. והוסיף בדרכ"מ (א) שהדין כן גם אם היו מעט מים בכלי כדברי תרה"ד ולא כר"י שמחמיר אם נתאדמו המים.

22. האם מותר להשתמש במלח שוב לאחר שמלחו איתו בשר.

נחלקו הראשונים האם ניתן להשתמש שוב במלח לאחר המליחה:

ר"ן^א (על הר"ף חולין דף מב עמוד ב) המלח מותר שהרי אנו רואין שהמלח ניתן על הבשר ונותן טעם בו ואחרת היה ראוי לאסרו. והסביר הרמב"ן כיון שהדם נשרף במלח וכבר אינו אוסר (הובא בדרכ"מ ט). ומשמע בשיטתו שמותר גם לתיבול.

כל בו^ב (ס"א ק"ג ע"ד הובא בדרכ"מ ט) מלח שנמלח בו פעם אחת אסור ולא אמרינן שמלח שורף הדם.

ר"י בעל המנהל בשם הר"ם^ג (פסקים ומנהגים ח"ב ס"א לב) כתב דמלח שמלח בו, יכול לחזור ולמלוח בו פעם שנית.

בדרכ"מ (י) כתב שאין דעת הפוסקים כר"ן והביא ראיה מחתיכה שבושלה ללא הדחה בתריתא שאסור אם אין שישים כנגדו והוסיף 'וכן משמע באיסור והיתר הארוך כלל י"א (ד"ן א) דהמלח הוא כדם גמור'. אמנם לאחר מכן הביא דברי הר"מ להתיר למליחה.

אמנם להלכה בכתב בסעיף ט' מלח שמלחו בו פעם אחת, אסור למלוח בו פעם שנית. וכל שכן שאסור לאכול המלח אחר שמלחו בו.

23. מהו אופן ביצוע הדחה בתריתא והאם השו"ע והרמ"א חולקים בזה.

לשו"ע פשוט שצריך תחילה ניפוץ או שטיפה ולאחר מכן שתי הדחות. הרמ"א התחיל ב'יש אומרים' כבא לחלוק על השו"ע אך בהמשך לכאורה חזר על דברי השו"ע וכתב 'וי"א שצריכין להדיח ג' פעמים, והכי נוהגין לכתחילה, על כן ישטפנו או ניפץ המלח מעליו וידיחנו ב' פעמים דזה הוי כהדחה ג' פעמים או ישים המים תוך הכלי ואחר כך יניח בו הבשר וידיחנו ג' פעמים, והכי נוהג. ולכתחילה יתן מים הרבה בהדחה ראשונה, כדי שיבטל כח המלח שבציר'^ד

ונחלקו האחרונים בהסבר שיטת הרמ"א:

הט"ז (י) תירץ שכוונת הרמ"א שקודם שתי ההדחות צריך ניפוץ ושטיפה ולא סגי באחד מהם כשו"ע. ונמצא שאם רק ניפץ צריך לרמ"א ג' הדחות ולשו"ע שתיים. (ראה משב"ז)

בנקה"כ כתב עליו שאינו מחוור והשו"ע עצמו (כה) הסביר שני הסברים בביאור המחלוקת:

א. לשו"ע דווקא בכלי צריך ג' פעמים אבל אם כל ההדחות ביד די בשתי פעמים ללא ניפוץ כיון שמטרת הניפוץ הוא למנוע בליעת דם בבשר כשהוא בכלי דווקא. ואילו הרמ"א מצריך ג' הדחות בכל אופן וניפוץ הוא במקום הדחה (שפתי דעת).

ב. הרמ"א נותן חלופה נוספת לשיטת המחבר לפיה ניתן להדיח בכלי ג' פעמים וללא ניפוץ או הדחה בתחילה. וזה באופן שנותן הרבה מים תחילה. ואינו חולק שניתן גם לשטוף או לנפץ ואז להדיח בכלי פעמיים.

³³ שקצת משמע מהמחבר כאן בסעיף כ' שסובר כך. ובכל אופן לפי דברי המחבר בסעיף ח' שהתיר בדיעבד ללא ניפוץ משמע שאינו חושש לרשב"א.

³³ דברי הרשב"א הללו מיוסדים על שני יסודות הנמצאים במחלוקת הפוסקים, הראשון ששטיפה שוברת כח פליטת הבשר. נושא זה נידון בסימן ע סעיף ו ומשמע מדברי המחבר שאינו סובר כן ע"ש. והשני שהמלח לאחר גמר מליחה עדיין רותח שניידון כאן בסעיף כ' - שהפ"ח כתב שלא קימ"ל הכי וכן נידון בסימן צא סעיף ה שם כתב הש"ך

ב. **חולשת המלח** - אחר גמר פליטה לא חשיב כרותח דפסק כה המלח

ג. **חולשת הדם** - המלח שעל הבשר מעכב הדם (שמחזן לו) מלהכנס בבשר³⁵

מכאן כתבו הראשונים כמה סברות מדוע לא יפסל הבשר והכלי בהנחת הבשר בכלי ריק לאחר המליחה:

- **הגהות אשרי"י** כתב שהכלי אינו נאסר כיון שהבשר כבר שהה שיעור מליחה (ואינו חשוב כרותח לתוס' לעיל תירוז ב) ואין שם רק דם שבמלח (שהוא מועט ואינו יכול לזוז משם לתוס' לעיל תירוז א).

- **ראבי"ה** כתב שאינו אסור כיון שלאחר המליחה כבר פסק כה המלח והוא כצונן (כתירוז ב).

וכתב המרדכי שלכן רגילים לשים החתיכה בכלי אפילו קודם המים. אמנם לכתחילה לא יתן הבשר תחלה בכלי כי **ציר** שיצא ממנו חוזר ונבלע בו ואסור.³⁶

- **שע"ד** כתב שאינו פוסל כיון שזהו זמן קצר מאד וגם שהה כבר שיעור מליחה (ואינו רותח כדלעיל) וכן הסכים בדרכ"מ (א) ³⁷

וכתב הרמ"א ^א ויש מתירין אפילו לא היה מים כלל בכלי והניחו בו הבשר, דאין לחוש בשעה מועטת כזו שעוסקין בהדחת הבשר, ויש לסמוך עליהו. ואין לחוש בכל זה רק בהדחה ראשונה, אבל לאחר הדחה ראשונה אין לחוש להתיר בקוצר הזמן כשע"ד ואפילו בכלי נקי הבלוע מאיסור.

ומשמע שההיתר להניח בכלי הבלוע מאיסור הוא אפילו בן יומו (ש"ך ג) כיון שאין מליחה לכלים להפליט (ש"ך פג. ודחה דברי השע"ד והעט"ז להחמיר)

הניח בכלי מלוכלך

אמנם בפירורי מאכל חלב יש להחמיר לרמ"א אם אין מעט מים בכלי שכתב בפירוש להתיר רק בכלי 'נקי' (ט"ז יח).

והרש"ל (יש"ש חולין ח פג) אסור רק בחלב ממש או 'דבר לח וצולל, כמו חלב' ומתיר בפירורים אפילו לחים כיון שהמליחות היא בחתיכה ולא בפירווי החלה אין כה בפירורים להבלע³⁸.

27. **מה הדין אם לאחר המליחה שרה את החתיכה במים בכלי חלבי מלוכלך קצת מחלב.**

נחלקו הפוסקים האם במקרה כזה יש כח במלח להבליע את החלב בבשר ולאסורו³⁹.

- בהגשע"ד כתב שהכלי צריך הגעלה והבשר צריך שישים כנגד החלב שהיה בכלי. הובא בב"י.

- אך באו"ה כתב שכיון שהמים מבטלים כה המלח אינו נחשב כבר כרותח ואינו נאסר. הובא בדרכ"מ (א) ⁴⁰

וכ"פ הרמ"א בהג"ה להתיר. והוסיף שאפילו היו מעט מים בטל כה המלח ולא נאסר הכלי. ואפילו היה מלוכלך עדיין מהאיסור או מחלב אינו מבליע בחתיכה שבטל כה המלח בשל המים.

24. **מהו המדד לפיו ניתן להיות בטוחים שריכוז המלח בכלי ההדחה אינו אוסר.**

כיון שגדר מליח כרותח הוא שאינו נאכל מחמת מלחו כתב בהגה"מ (פ) שאם המים ניתנים לשתייה למרות מליחותם ממילא אינם אוסרים.

25. **האם ניתן לעשות הדחה בתריתא במי פירות ומה הדין בהדחה קמיתא.**

הרמ"א בסעיף ז' העוסק בהדחה בתריתא כתב 'מותר להדיח הבשר במי פירות ואין צריך מים' ובתשובותיו (קלב, יא) כתב שבהדחה קמיתא אסור 'דשאר משקין מטרשי ליה ואינו מרכיין הבשר כמו מים'.

אמנם כתב הש"ך שמקור הדין הוא בתוס' (חולין לג 'ונאכלין') ושם משמע שההיתר נאמר גם בהדחה ראשונה. וכן הביא הפת"ש (יז) בשם הרדב"ז.

הפמ"ג בפתיחה כתב שדין הדחה בשאר משקין אפשר שהוא תלוי בטעם הדחה ראשונה, כיון ששאר משקים מנקים את החתיכה מהדם החיצון אבל לא מרכיבים אותה, אך לא הכריע.

(ונראה שהרמ"א כשיטתו לחשוש לכתחילה לכל השיטות של הדחה ראשונה. ולכן למרות שמהדין מותר גם בהדחה ראשונה להדיח במי פירות כתוספות למעשה אסר מחשש לטוברים שטעם ההדחה הוא לריכוך הבשר. ובהדחה בתריתא אין חשש אם יקשה את הבשר ולכן מותר. ולפי זה בדיעבד אפשר שיתיר כשהדיחו במי פירות כתוספות)

סעיף ח: הדיח בכלי בלי שטיפה או ניפוץ תחילה

26. **מה דין כלי שהדיחו בו הדחה בתריתא, ללא ניפוץ ושטיפה תחילה. והאם יש נפק"מ אם הקדימו להניח את החתיכה קודם מי ההדחה.**

כשהניח החתיכה בכלי עם מים

כתב הטור 'בין אם מלח במלח גס או דק ולא נפצו או לא נשטף במים תחלה אין לאסור, כי המים שבכלי מבטלין כה המלח ולא חשוב כרותח לאסור הבשר' וכתב הב"י שדבריו נכונים בטעמם.

וכ"פ בשו"ע 'אם לא ניפץ המלח שעליו ולא שטפו, אין לאסור, כי המים שבכלי מבטלין כה המלח'.

והוסיף הרמ"א שאפילו יש מים מועטים מותר. ומועטים הכוונה לפחות שהם מרובים מהמלח (ש"ך ע, ג)

אם הניח בכלי נקי קודם נתינת המים

לדברי הטור והשו"ע^א לעיל שתלו היתר בביטול כה המלח על ידי המים שבכלי משמע שאם לא לא יהיו שם מים יאסר הכלי³⁴.

התוס' (חולין קיב ב 'אגים רפו קמיהו') דן מדוע אין הדם שנפלט במליחה חוזר ונבלע בחתיכה. ונתן בזה כמה סברות:

א. **מיעוט הדם** - לפי שמועט הוא הדם הבלוע במלח ואינו יכול עוד לזוז משם.

³⁶ כלומר אפילו אם הבשר אינו רותח מהמלח, ציר היוצא ממנו רותח וראה עוד בסעיף כ' הדעות בזה.

³⁷ והרי מליחה אוסרת מיד כדי קליפה? אלא שנראה שסובר שבתחילה אין אפשרות בליעה מהסיבות שפורטו בתוס' אך לאחר זמן יוצא ציר שדינו כמליח לשיטתו להלן סעיף כ' וממילא אז חוזר הדם ונבלע. ולפי זה אפשר שלגבי כלי חלבי יאסר מיד מהבשר כיון שלא קיימים בו טעמי התוס' הנוגעים רק לדם.

³⁸ כמובא להלן בסימן ע סעיף ב לענין טהור מליח וטמא טפל.

³⁹ ובפשיטות מדובר שלא שהה מעט לעת ולכן אינו נאסר מדין כבוש ודנים רק במלח.

³⁴ ובכל אופן אין פה קולת 'אין מליחה לכלים' (המובאת ברמ"א קה יב) שהיא נאמרה רק לגבי הפלטת איסור מהכלי אבל הבלעה בו נעשית גם במליחה ראה ט"ז ס"ק לט. בשיעור הזמן שצריך נחשב מבוטל לאסור כולו כתב השו"ע בסימן קה סעיף א שהוא כשיעור 'שיתנו על האור וירתיח ויתחיל להתבשל' (ובאחרונים שיעורו זאת בין 6 ל- 18 דקות. ראה דרכ"ק קה, מב) אמנם כדי קליפה אסור מיד כמובא שם בסעיף ט, ואם היה שמן יכול לאסור את כולו מיד. ולרמ"א מתיחסים לכל חתיכה כשמנה כמובא בסימן ע סעיף ו'. אמנם בכלים בכל אופן אסור רק כדי קליפה כמובא ברמ"א צד ד.

³⁵ כלומר למרות שהמלח אינו נחשב כבר רותח להבליע בבשר, די בו להוות מכשול טכני בפני הדם למנוע בליעה שלו בבשר.

סעיף ט: בשר שנתבשל ללא הדחה בתריתא

28. בשר שנמלח ובושל ללא הדחה בתריתא, מה דין התבשיל והבשר.

יש להקדים שאפילו שהדם הבלוע במלח הוא מיעוט ביחס למלח יש לשער בשישים כנגד כל המלח לסוברים חנ"נ בשאר איסורים (וראה הסבר בהערה ⁴⁰)

ובכל אופן די לשער בשישים ולא אומרים שכל מה שנעשה לטעם אינו בטל אפילו אם המלח נותן טעם בחתיכה, כיון שהמלח עצמו אינו איסור רק בלוע מאיסור⁴¹

ולכן בנידון החתיכה שבושלה ללא הדחה בתריתא:

- **לסמ"ק** הסובר שגם בשאר איסורים יש דין חתיכה נעשית נבילה וממילא במקרה שלנו המלח שבלוע מהדם כולו נחשב לאיסור ולא רק הדם שבתוכו. ולכן אם ניתן בתבשיל צריך לשער בשישים כנגד כל המלח.

- **מהר"מ** כתב שלמעשה יש להתיר כיון שבפועל יש בכל חתיכה שישים לבטל הדם שעליה⁴². וכ"כ הגה"א בשם א"ז.

- **והר"ש מקוצי** היה מחמיר גם בדיעבד וכ"כ הרוקח. וכעין זה כתב הרש"ל (הובא בט"ו יט) שיש להתחסל לכל החתיכה כאיסור וצריך שישים כנגד כולה (והיא עצמה אסורה כמוכא ברמ"א עב ג)⁴³.

בשו"ע כתב שיש לשער בשישים כנגד המלח 'בשר שנמלח ונתבשל בלא הדחה אחרונה, צריך שיהא בו שישים כדי המלח שבו'. אמנם דבריו לא מטעמו של הסמ"ק אלא כיון שלא ניתן לשער את כמות הדם הבלוע במלח משערין בכלולו (ש"ך לד).

והרמ"א כתב שלמעשה בכל חתיכה יש שלשים נגד המלח שעליה וממילא צריך עוד שלשים בתבשיל. ואין לחשוש לאיסור דבוק שהחתיכה עצמה תאסר כיון שהמים ממיסים המלח והדם נופל מיד לקדרה (ש"ך לה, ט"ו יט). ועוד שאם היתה הדחה אחת בכל אופן מותר.

והש"ך (ד) הוסיף שיש לשער גם כנגד הלחלוחית שעליו מחוץ למלח.

29. מה הדין בבשר יבש שנתבשל ללא הדחה.

נחלקו הראשונים האם יבוש הבשר מפקיע את יכולת המלח לאסור את התבשיל

- **ראב"ן וריב"א** הקלו בדיעבד בבשר יבש שנתבשל כיון שלאחר שהתיבש 'אין כאן לא מלח ולא דם' וכתב עליו בב"י שביבש 'לא בעי שיעור' ומשמע שסובר שלאחר שנתבש אין דין הדם שבלוע במלח כבר כדון איסור.

- **הרוקח** לא חילק בין לח ליבש ואסר בדיעבד בכל אופן.

הרמ"א פסק להקל ביבש בדיעבד כאו"ה הובא בדרכ"מ (טו) וכסברת הראב"ן. והסביר 'ודאי יש ס' נגד המלח שעליו מאחר שכבר נתייבש' ומלשון זו משמע שצריך שיעור ולא כפי שהובא לעיל בראב"ן שאין כאן דם.

אלא שיש לומר שהרמ"א מסכים ביבש שאין צריך שיעור. ומה שכתב כאן לשער הוא כיון שחושש שהחתיכה לא תהיה יבשה באמת כמוכא בדבריו בדרכ"מ (טו), ועל זה כתב שהדם יהיה בטל בשישים כיון שיש מקלים אפילו בחתיכה לחה לגמרי⁴⁴.

סעיף י: נאמנות נכרי בהדחה בתריתא**30. האם גוי נאמן במסיח לפי תומו לומר שהדיח הדחה בתריתא.**

ככלל אין גוי וקטן נאמנים אלא באיסור דרבנן ובמסיח לפי תומו⁴⁵. לגבי הנאמנות פה נחלקו הראשונים:

- **סמ"ק - מסל"ת או מרתת**: כתב שנאמנים במסיח לפי תומם וכ"ש אם יש דין מרתת. ומשמע לשיטתו שגם ללא מרתת יש להקל במסל"ת. והסביר הב"י שכיון שגם נכרי מקפיד על ניקיון הבשר, יש לנכרי חזקת הדחה. אי נמי כיון שזהו איסור דרבנן של דם שבושל.

- **סמ"ג, הגהמ"י - מרתת**: מותר רק אם יש ישראל יוצא ונכנס מדין מרתת, בצירוף העובדא שגם דרך הגויים להדיח משום נקיות.

- **ריב"א - ניתן לברר**: אסור בכל אופן אלא אם יש שישים או בטעימת נכרי את מליחות הקדירה. והסביר הב"י שלשיטתו אין סומכים על נאמנות במקום שניתן לברר.

השו"ע כתב לסמוך על דברי הנכרי רק אם היה שם ישראל יוצא ונכנס ומשמע שהתיר רק מדין מרתת ולא מדין מסל"ת (וכ"כ הש"ך מב)

אמנם הרמ"א שם כתב שדי באחד מהם ונראה שהבין במחבר שסובר גם דין מסל"ת במה שכתב 'סומכין על דבריו'⁴⁶ (אך הש"ך שם כתב שאין ללמוד כך בדעת המחבר)

31. האם שייך דין מסל"ת כשהנכרי יודע את ההשלכות ההלכתיות של דבריו.

הסמ"ק כתב שנאמנים במסל"ת וכ"ש אם יודע בטיב יהודים'

בדרישה (נ) **ובב"ח** כתבו שלא שייך מסל"ת במקרה כזה שיודעים בטיב היהודים והביאו ראיה מדברי השו"ע בסימן צח (סעיף א) שנכרי שטועם תערובת איסור צריך שלא ידע שסומכין עליו.

אמנם הש"ך (מ) הסביר שיש לחלק כיון ששם באים לשאול אותו ויודע שהדבר תלוי בדבריו ולכן אם מבין את ההשלכות אסור. משא"כ פה שלא נשאל, אם סיפר לפי תומו שהדיח ללא ששאלו אותו, נאמן.

⁴³ חומרא זו קשורה ל'איסור דבוק' שכתב הרמ"א בסימן עב סעיף ג' שאם יש לב הבלוע מדם שדבוק בנתח עוף שאין בה שישים כגד הלב, הנתח כולו נעשה נבילה כיון שבלוע מדם הלב וצריך לשער בקדירה שישים כנגד כל החתיכה ואין די לשער כנגד הלב עצמו. ועוד שנתח העוף לעולם עומד באיסורו. ולפי זה כאן יש לחשוש שהמלח והדם שדבוק בחתיכה אסר אותה תחילה. ולשיטה זו גם לא סוברים שיש שישים בחתיכה כנגד הדם שעליה ולא כמהר"מ. אמנם לשו"ע שלא אומרים חנ"נ בשאר איסורים ממילא אין לחשוש לזה.

⁴⁴ וראה ש"ך מא שתהה על נוסח דברי הרמ"א ומכאן זה רצה לדחות דברי האפי רברבי שאין צריך שיעור ביבש ודאי, ונראה שמדבריו בדרכ"מ מיושב.

⁴⁵ ולש"ך דווקא כשאין חזקת איסור כ"כ בסימן קלו ס"ק יט בדין נאמנות נכרי בטבילת כלים. אמנם לט"ז ולהבנתו ברמ"א אין חזקה מעכבת. משב"ז כד.

⁴⁶ לט"ז מפה ראיה שמקלים בדברנן אפילו בחזקת איסור ומה שנדרש גם מסל"ת ולא די בספק הוא מצד שאין הספק שקול שניתא לו שלא להדיח. ולש"ך שמחמיר בחזקה כתב שם שכאן הדבר קל כיון שיש לנכרי חזקת נקיות שמדיח הבשר והיא עומדת נגד חזקת האיסור נאמן בדברנן במסל"ת. משב"ז שם.

⁴⁰ חתיכה נעשית נבילה: מוסכם שכשמטעט חלב מתערב בבשר באופן שאין בו שישים לבטל את החלב וחתיכה זו נופלת לתבשיל נוסף, מתייחסים לכל חתיכת הבשר כאיסור, ולא מועיל לבטל את שיעור החלב בלבד כנגד כל התבשיל החדש. דין זה נקרא 'חתיכה נעשית נבילה' כלומר דין כל הבשר הבלוע כחתיכת איסור וכבר לא ניתן להפרידו למרכיביו.

לגבי השאלה האם דין זה קיים בשאר איסורים נחלקו הראשונים וכן השו"ע והרמ"א (להלן סימן צב סעיף ג-ד).

⁴¹ יש לנו כלל שדבר שעשוי לטעם אינו בטל (הובא ברמ"א צח ח) ולכאורה היה מקום לומר שהמלח לא יתבטל כלל בתבשיל כיון שהוא עשוי לטעם. אלא שאין אומרים כך, כיון שדין זה קיים רק כאשר נותם הטעם עצמו הוא איסור למשל תבלין של תרומה אבל כאן המלח עצמו הוא היתר והאיסור הוא הדם שבלוע בו והדם הרי לא נעשה לטעם ולכן לא שייך כאן חומרת דברים שנעשו לטעם.

⁴² וזהו דווקא בהדחה בתריתא שמדובר על הדם הבלוע במלח אבל בדם שנמצא על פני החתיכה שמוטפל בהדחה קמייאת אין בחתיכה שישים כנגדה אלא אם היא גדולה מאד כאמור.

אמנם לדעת התוס' (חולין יד א ד"ה 'ונסכין חבריא') והרא"ש⁴⁷ (פרק א סימן ט) אין לאסור כמוכה מככר שחתכו עליה בשר שהיא נאסרת והבשר מותר. וכן מחתיכה שלא צלו אותה כל צרכה שאין אוסרים אותה למרות שהחום הפריש את הדם בתוכה ולא הספיק לצאת לחוץ.

השו"ע פסק כרא"ש שדם האיברים שפירש בתוך החתיכה מותר והרמ"א החמיר דין זה הוא נפק"מ לנתבשל ללא מליחה ויש שישים כנגדו כדלהלן בסעיף יא וכן לחתיכה המונחת בכלי שאינו מנוקב בסעיף יח.

הט"ז⁴⁸ (יב) הסביר בדעת הרא"ש שבבישול כל מה שפורש יוצא לחוץ ומה שלא יוצא לא פירש כלל. אמנם הפמ"ג הביא מדברי הרא"ש שאפילו פירש בתוכו מותר כל שלא יצא החוצה⁴⁹.

34. מה דין חתיכה שנתבשלה ללא מליחה ויש שישים בקדירה כנגדה.

ברא"ש⁵⁰ (חולין ח, מה) כתב להתיר גם את החתיכה כיון שהדם שיצא נתבטל בשישים בקדירה והדם שנשאר בחתיכה אינו נאסר כיון שדינו כדם האיברים שלא פירש שמותר. וזה עדיף מצלי שעל האש שמתהפך ועדיין מותר שכאן הדם שיוצא מתבטל מיד בקדירה. ואין לומר שחנ"נ כיון שמעולם לא נאסרה.

אבל באו"ה⁵¹ (שער ז אות א) כתב לאסור. והסביר שיש לחלק מדם שלא פירש ונאכל באומצא שם הדם לא נתן טעם בחתיכה ואילו כאן שנתבשל אפילו הדם נסחט לקדירה הוא כבר נתן טעם בחתיכה ואוסרה ונעשית נבילה.

וכ"כ הגש"ד⁵² והוסיף בשם הראב"ן שהוא שונה ממליחה: 'ודקאמרת מלח מוציא דם ורוטב מוציא דם, לא דמי, דמלח מוציא דם ולא מבבל טעם הדם בחתיכה, אבל רוטב (כלומר שנתבשל) מוציא דם ומבבל טעם הדם בחתיכה הילכך נאסרה ומשנאסרה שוב לא התירה דאיפשר לסוחטו אסור דטעמו ולא ממשו אסור מדאורייתא'⁵⁰.

השו"ע פסק כאן כרא"ש שכשיש שישים אף החתיכה עצמה מותרת, אמנם צריך שישים כנגד כל החתיכה כיון שלא יודעים כמה דם יצא ממנו. 'בשר שנתבשל בלא מליחה, צריך שיהיה בתבשיל ששים כנגד אותו בשר ואז מותר הכל'.

ואפילו בשומן שדמו מועט יש לשער בשישים (פת"ש יט בשם תורת חטאת וש"ך ודחה דברי שמש צדקה).

והרמ"א פסק כאו"ה והגש"ד שהחתיכה עצמה נשאת באיסורה אפילו יש שישים וכתב 'ויש אוסרים אותה חתיכה אפילו בדאיכא ס' נגד החתיכה, והכי נהוג אם לא לצורך, כגון לכבוד שבת או לכבוד אורחים, דאז יש לסמוך אדברי המקילין. ואם נמלחה חתיכה ולא נמלחה כראוי (ונתבשלה כאמור), דינה כאלו לא נמלחה כלל (וצריכה שישים ואסורה בעצמה)'.⁵¹

בטעם החומרא הסביר הש"ך⁵² (יב) כראב"ן שהחתיכה נאסרת כיון שבבישול הדם שבתוכו פורש ממקום למקום.

והוסיף הש"ך שכן יש להוכיח ממקור הדין של עדות אשה שם מועיל במסל"ת למרות שודאי יודע שאסורה להנשא אלא אם בעלה מת. וכ"פ הט"ז⁵³ (כג) ובגדר מסל"ת כתב 'שלא על דבר זה בא להודיע. כגון שמספר איזה דבר אחר ומתוך אותו הדברים נמשך הסיפור שהדיח הבשר'.

32. מה הדין באשה שמסתפקת לאחר בישול אם מלחה את הבשר.

כתב הט"ז (נד) להתיר בזה בדיעבד בצירוף כמה טעמים:

- כיון שדם שבשלו הוא דרבנן זהו ספק דרבנן (ובקובץ יש נמצא שבספק אם הדיח הדחה אחרונה כשר כיון שמליחה הוא דרבנן).
- אין לומר שנאסור כיון שנעמיד אותו על חזקתו הקודם שלא נמלח שהרי הרמ"א התיר כאן במסל"ת ולא העמיד על חזקתו שאינו מודה. והסיבה היא שיש רוב כנגד החזקה שרוב פעמים מולחין תחילה ורוב עדיף מחזקה.
- מסתמא האשה עשתה כדרכה כעין 'סרחא נקט ואתי' (שנאמר בקורא ק"ש ומסתפק במקומו).
- אמנם בנקה"כ חלק על דבריו וכתב:
 - מדברי המחבר והרמ"א שתלו במסל"ת או מירתת מוכח שתם ספק דרבנן לא מועיל כאן להקל כיון שהתחזק כאן איסור דם אין אומרים ספק דרבנן לקולא וכן כיון שדם זהו איסור שעיקרו מהתורה⁴⁷.
 - לא שייך כאן 'סרחא נקט' כיון שענין המליחה הוא עסק גדול ואי אפשר ששכחה.
 - לא שייך כאן 'רוב' נגד החזקה⁴⁸.

סעיף יא: בשר שנתבשל ללא מליחה

33. האם דם שפירש ממקום למקום בתוך החתיכה אוסר את החתיכה.

הגמ' חולין קיג א מסתפקת לגבי מי ששבר את מפרקת הבהמה מיד לאחר השחיטה כך שדמה לא יצא לחוץ אלא חזר ונבלע באיבריה האם בשר זה מותר באכילה ונשאת בתיוק.

נחלקו הראשונים בהבנת ספק הגמ':

- לרש"י⁵⁴ הספק הוא האם מותר לאכול במליחה ולפי זה כיון שיש כאן ספק תורה יש להחמיר ואסור אפילו במליחה.
- אמנם לגרסת הרי"ף⁵⁵ (שם מב ב), הרמב"ן והרשב"א (בחדושים שם) הספק הוא אם מותר לאכול באומצא אבל במליחה ודאי שמותר שכל שלא נבלע בבישול נפלט במליחה ולכן רק באומצא יש להחמיר מספק.
- אמנם דיון זה מדובר שהדם פירש מחיים, אך אם פירש לאחר שחיטה גם בזה נחלקו הראשונים:
- לדעת הרשב"א⁵⁶ (שו"ת הרשב"א חלק א סימן תסו) אין לחלק וגם לאחר שחיטה יש לאסור וכ"כ באו"ה (שער י כלל א)

47 זוהי דעת הש"ך בקונטרס הספקות שלו בסימן קי אות יט וכל אמנם דעת הפר"ח (שם ט"ו ואצלו ס"ק מז) שאומרים ספק דרבנן לקולא גם במקום חזקת איסור ומה שכאן נדרש מרתת הוא כי מסתמא אין הגוי מטריח עצמו להדיחו ולא כש"ך.
48 במש"ז העיר על דברי הט"ז שהוא 'רוב התלוי במעשה' כמוכח בבכורות כ. שאין הולכים בו אחר הרוב ונראה שזו כוונת הנקה"כ. (שם הסבירו בזה דעת ר' ישמעל שיש ספק בכורה גם בלידת בהמה לאחר שנה למרות שרוב בהמות מתעברות ויולדות תוך שנתן)
49 ואינו דומה לשובר המפרקת שהיא מחיים כמוכח בתשובת הרשב"א א' תסו בדעת הרא"ש (והרשב"א עצמו מחמיר בזה) וכן בתשובת הרא"ש (ב יז) כתב 'וגם לא מיקרי בה דם האיברים שפירש כיון שלא פירש ויוצא לחוץ'
50 ומשמע להסבר זה שבשר שנמלח חלקית אינו אסור גם למחמירים בפירש ממקום למקום. אמנם ראה להלן בשפ"ד סימן עו (יג) שעל מה שהש"ך החמיר בצליה חלקית הוסיף להחמיר בנמלח חלקית לשיטת הרמ"א.

47 זוהי דעת הש"ך בקונטרס הספקות שלו בסימן קי אות יט וכל אמנם דעת הפר"ח (שם ט"ו ואצלו ס"ק מז) שאומרים ספק דרבנן לקולא גם במקום חזקת איסור ומה שכאן נדרש מרתת הוא כי מסתמא אין הגוי מטריח עצמו להדיחו ולא כש"ך.
48 במש"ז העיר על דברי הט"ז שהוא 'רוב התלוי במעשה' כמוכח בבכורות כ. שאין הולכים בו אחר הרוב ונראה שזו כוונת הנקה"כ. (שם הסבירו בזה דעת ר' ישמעל שיש ספק בכורה גם בלידת בהמה לאחר שנה למרות שרוב בהמות מתעברות ויולדות תוך שנתן)
49 ואינו דומה לשובר המפרקת שהיא מחיים כמוכח בתשובת הרשב"א א' תסו בדעת הרא"ש (והרשב"א עצמו מחמיר בזה) וכן בתשובת הרא"ש (ב יז) כתב 'וגם לא מיקרי בה דם האיברים שפירש כיון שלא פירש ויוצא לחוץ'
50 ומשמע להסבר זה שבשר שנמלח חלקית אינו אסור גם למחמירים בפירש ממקום למקום. אמנם ראה להלן בשפ"ד סימן עו (יג) שעל מה שהש"ך החמיר בצליה חלקית הוסיף להחמיר בנמלח חלקית לשיטת הרמ"א.

37. מה דינו של בשר ששהה ג' ימים ללא מליחה. פרט הדין לקדרה, לצליה, לבישול לאחר צליה.

במליחה לבישול

כתבו הגאונים⁵⁷ שבשר ששהה ג' ימים ללא מליחה נתייבש דמו בתוכו וכבר לא תועיל לו מליחה להוציא דמו אך בבישול יצא דמו ואסור. והריב"ש⁵⁸ כתב להוכיח מכמה מקומות שמהדין יש להתיר⁵⁶ וסיים שלמעשה ראוי לחוש לדברי הגאונים וכ"ש במקום שנהגו⁵⁷.

בשו"ע⁵⁹ פסק כגאונים 'בשר ששהה ג' ימים מעת לעת בלא מליחה, נתייבש דמו בתוכו ולא יצא עוד ע"י מליחה ואין לאוכלו מבושל, אלא צלי'.

והוסיף הרמ"א 'ואין להשהות בשר ג' ימים בלא מליחה, דחיישינן שמא יבשלו'.

בצליה

כתבו הר"מ⁶⁰ והרא"ש⁶¹ שמותר. והריב"ש הביא שבכרצונה⁶² אסור וכתב שהיא חומרה יתירה ומותר. וכן התיר בשו"ע.

ואם לא נקרו מגידי הדם יש מקומות שאסרו בצלי ומהר"י מולין הכריע להתיר (דרכ"מ כה. ו"כ בש"ך נ. 68)

לבשל לאחר צליה

כתב בתרוה"ד⁶³ לאסור שהבישול מוציא יותר דם מהצליה למרות שבכמה ארצות נהגו היתר בזה (תרוה"ד, הגש"ד בשם מהר"מ)

ובאו"ה⁶⁴ מתיר לבשלו לאחר צליה (דרכ"מ כו והוסיף שמלשון הטור משמע כתרוה"ד).

ולהלכה כתב בשו"ע 'ואחר שצלאו לא יבשלו, ואם בישלו מותר'⁵⁹ אך בדיעבד אינה נאסרת (ולא כרש"ל שאסר בדיעבד. ט"ז לב)

והסביר הש"ך (נא) שבידיעבד אומרים שמה שלא יצא בצליה כבר לא יצא לאחר הבישול⁶⁰

וערוה"ש (ע"א) הסביר שאפילו אם משהו יצא הוא מעט ואין בו כדי לאסור.

ובכלל האיסור גם לצלות בתוך סיר ללא רוטב (פת"ש כה בשם חמודי דניאל)

ואם מלח אותו קודם צליה בשיעור מליחה

כתב הט"ז⁶⁵ (ג) בשם קובץ ישן שמותר לכתחילה לבשלו לאחר צליה. ובמשב"ז⁶⁶ אסר בשם מנחת יעקב כיון שדעת הקובץ ישן כאו"ה שמתיר בבישול לאחר צליה, ואין הלכה כמותו (ומה שכתב שמלח קודם הוא

החילוק מחתיכה שחלקה ברוטב - והט"ז כתב בשם או"ה שכיון שהאיסור פה לא בא מבחויץ והוא מחמת עצמו⁵¹ נשאר הטעם במקומו ואסור. וכן כיון שהדם דבוק בחתיכה, יש לחוש שמא הגביה אותה חוץ לרוטב קודם שפלטה כל דמה ונאסרה⁵².

אמנם בערב שבת או לכבוד אורחים כתב הרמ"א להתיר. למעט בתרנגולת שהיא חלולה שאפשר שיצא הדם ונבלע בצד השני (ט"ו כט) חומרת הרמ"א היא גם כשנמלחה שלא כדין (כלומר שלא שהה שיעור מליחה. אבל כשנמלחה צד אחד התיר כבר בדיעבד כשהוא לצורך בסעיף ד. ט"ז ל) לרבות בשר שנמלח לאחר ג' ימים שצריך שישים כנגדו והחתיכה אסורה.

35. מה דין חתיכה שנתבשלה ללא מליחה ואין שישים בקדירה כנגד החתיכה.

הב"י הביא בשם הארזות חיים שהתיר בערב שבת אם נתנו לתוך מים שהיו כבר רותחים, בצירוף שני טעמים:

- כיון שיש הסוברים שנתנה לרותחים מועילה במקום מליחה גם לבשר ולא רק לכבד ממילא נעשתה כאן חליטה להתירה⁵³
- כיון שיש הסוברים בחתיכה שפולטת שאין משערים כנגד כולה אלא רק כנגד מה שנפלט ממנה ממילא לשיטתם יש שישים כנגד הפליטה.⁵⁴

וכ"כ בדרכ"מ (ג) למעשה להתיר בערב שבת אפילו כשאין שישים בקדרה במקרה זה, למרות שלשיטתו בד"כ אוסרים החתיכה אפילו יש שישים כנגדה. וכ"כ הפת"ש (*ה) בשם הברכי יוסף במים רותחים מאד ובערב שבת.

36. מה דין חתיכה ששהה ג' ימים ונמלחה ובושלה עם חתיכות אחרות.

כתב הרמ"א 'וכן בשר ששהה ג' ימים בלא מליחה, אף אם נמלח דינו כאלו לא נמלח, ואם נתבשל צריך ס' כנגדו'.

הש"ך⁶⁷ (נא) כתב על דברי הרמ"א שהחתיכה עצמה אסורה אפילו יש שישים.

ובבאר היטב (נא) אחרי שהביא דברי הש"ך הביא בשם ר"ש הלוי⁶⁸ שכולם מותרות כלומר גם החתיכה עצמה ששהתה⁵⁵. ובפת"ש (ג) כתב בשם מעיל שמואל⁶⁹ לאיסור ובשם שמש⁷⁰ צדקה להתיר.

סעיף יב: בשר ששהה ג' ימים ללא מליחה

ק"ג א - ראה לעיל סעיף יא) ג. חוטינן שבלחי מותרים ע"י חתיכה ומליחה(חולין קלג, שו"ע סה, א)

57 בב"י נשמטה המילה כ"ש וציטט בריב"ש 'לחוש לדברי הגאונים במקום שנהגו'

58 לכאורה הכוונה להתיר לאחר שמנקר החוטים שהרי ללא ניקור החוטים אסור אף בצלי כשלא נקב בשעת שחיטה ורוצה לצלותו העוף שלם כמובא בסיומן עו סעיף ג והחידוש שאין אומרים שאחר ג' ימים לא יועיל הניקור. וה"ה בניקור החלב כמובא בש"ך וברמ"א סד יח. אך וראה בדעת כהן סימן רכג שמהנה האשכנזים היה להחמיר ולנקר גידי הדם גם במקום שהקלו הספרדים ולפי זה אפשר שניקור זה אינו מהדין ולכן מותר בצליה גם ללא ניקור ואסור רק במליחה ובישול כפי שמשמע מאו"ה שער ב אות א-ג. וצל"ע.

59 ואינו דומה לכבד שמותר לכתחילה לבשלו לאחר צליה למרות שדמו לא יצא במליחה כי כאן נתייבש הדם בתוכו. ש"ך נא.

60 בשפ"ד תמה על קולא הש"ך שהרי כתב (לקמן עו אות יג) שבשר שנצלה חצי צליה אסור לרמ"א כיון שהדם שבו פירש ממקום למקום והוא הדין נראה לאסור כאן בבישול לאחר הצליה (נראה שר"ל שכיון שנתייבש ולא יצא כל דמו דינו כבשר שנצלה חלקית, ולא ירדתי לסוף דעתו שלפי זה כבר בצליה היה צריך להיות אסור ולא רק בבישול). ובסוף דבריו כתב שדוחק לתרץ שכיון שנתקשה שוב לא פורש ומה שפורש כבר יצא בצליה.

51 ולא כאיסור שנפל על חתיכה שחציה בתוך הרוטב שאין אומרים בה ח"נ בשאר איסורים

52 במשנ"ז כתב שאין טעם זה עיקר כיון שבדרבנן לא חוששים לזה.

53 וזהו דעת הרשב"א בתוה"א ב"ג ש"ג ואילו דעת הרמב"ם שלבשר לא מועילה חליטה אלא שהייבים לחלוט אותה בנוסף למליחה כמובא להלן סעיף יט.

54 וזהו דעת הראב"ד בתשובות ופסקים סימן צב (וכן תמים דעים ז) שכתב: 'ולענין שאר החתיכות אי משערינן בדידה או במאי דנפק מינה. הלכה זו רופפת בידינו שאין לנו ראייה להתיר אלא שאנו נוהגים בה היתר מפי רבותינו, ודעתי נוטה להתיר, ומעשים בכל יום אנחנו עושים בכפות וקערות של חלב שנכנסות לקדרה של בשר או בהפק, ואנו מורים בהם להתיר. גם מפי הרב יוסף בן פלאה ז"ל נעזרתי. ומה הטעם כי כל דבר שהוא חוזר להתירו אין משערים אותו בגופו. וכן הדין בחתיכה של בשר שאין אסורה אלא מטעם דם שהרי היא חוזרת להכשר ע"י מליחה הלכך אין משערים אותה אלא ביצא ממנה ואין חושבים אותו כולו לאיסור אלא שאומדים אותו יפה שלא יבא לידי ספק'.

וראה שו"ע צח, ד שפסק לגבי כלים שמשערים בכלו.

55 כלומר שלא נחמיר גם בפירוש ממקום למקום בתוך החתיכה וגם בחומרת הגאונים בשהה ג' ימים.

56 הראיות שהביא: א. אומצא דאסמיק (חולין צג ב) חתיכה שנצרך בה דם שמותר בחזיתו ומליחה ב. שובר מפרקת בהמה שלשית רוב הראשונים מותר במליחה (חולין

והוסיף במשכ"ז שאם בפעם השניה שה שיעור רתיחה דינו ככבוש, והבשר אסור כיון שפח הפליטה בכבוש גדול משל מליחה.

אמנם בנקה"כ⁶³ כתב שדברי רש"ל צ"ע שהסברא נותנת שבכל אופן הבשר פולט מעט גם בכלי השני ונאסר.

והוסיף הט"ז שלפי זה אם נמלח תחילה בכלי שאינו נקוב אסור (אפילו לצלי. משכ"ז) שהרי אין לתלות שדמו כבר יצא.

40. מה דינו של בשר ששהה ג' ימים ולבסוף נמלח עם חתיכות אחרות.

בשר ששהה ונמלח יחד עם אחרות

כתב הט"ז⁶⁴ (ב) לאסור את הבשר ששהה גם לצלי כיון שבולע מפליטת הדם של שאר חתיכות. ומצד שני אין לומר שיפלוט את הדם שבלע (למרות שמדובר בדם פליטה שיוצא בד"כ במליחה) כיון שיש לחשוש שאין המליחה מועילה לו לפלוט דמו ממילא לא יוציא דם הפליטה שבלע. ולא כמורה אחד שטעה בזה.

אמנם בנקה"כ⁶⁵ הצדיק להיתר (וכ"כ ערוה"ש עז, כה"ח קפ) והסביר:

- א. אין להחמיר בחומרת הגאונים מעבר למה שבפירוש נאסר.
- ב. כל החומרא היא שאינו פולט כל דמו אבל מעט יוצא ובתוכו הדם שנבלע שכבולעו כך פולטו⁶².

ובפר"ח תלה מחלוקת זו במחלוקת השו"ע והרמ"א להלן (סימן ע סעיף ו) האם יעילות המליחה תלויה במה שיש לחתיכה להוציא מעצמה, כגון שפליטה כבר כל דמה וצירה⁶³ ולפי זה כתב במשכ"ז שלשיטת הרמ"א אין להקל כאן.

ואם לאחר מליחה הדיחו וכבשו אותם יחד ג' ימים כתב בבית אפרים (הובא בפת"ש כד) שיהיה אסור לכו"ע: לט"ז כיון שנאסר כבר במליחה הראשונה ולנקה"כ נאסר בכבישה השניה כיון שנעשה בכלי שאינו מנוקב וקצת פליטה יש גם שם, יש לאסור. ואין לומר שיהיה מותר במליחה ראשונה מסברת נקה"כ שפולט קצת ובמליחה השניה נתיר מסברת הט"ז (רש"ל) שמה שיכל לצאת יצא כבר בראשונה. כיון שלא מקלים שני קולות.

נמלח בכלי שאינו מנוקב עם חתיכות שהוכשרו

ואם שאר החתיכות נמלחו והודחו כבר ושהו עם הבשר ששהה ונמלחו בכלי שאינו מנוקב כתב הט"ז שהם נאסרות כיון שאומרים לחומרא שהבשר ששהה פולט ונבלע בהם והם כבר לא פולטות כיון שנמלחו והודחו⁶⁴.

41. שומן ששהה ג' ימים ללא מליחה האם אפשר להתיר במליחה. והאם מותר לבטלו בשישים בסיר עם ס' כנגדו.

כתב בפת"ש (כא) שבשבות יעקב⁶⁵ התיר שומן במליחה כיון שהשומן יפסד בצליה וכן:

- א. אין הוא מוחזק בדם כמו בשר.
- ב. הוא רך ואינו מתקשה בג' ימים.

אמנם חלקו עליו כל הפוסקים⁶⁶ (נובי" ורעק"א וכן משכ"ז לב, שפ"ז נא) כיון שהשומן מוחזק בדם כבשר ואפילו שומן אווז וכן אין לומר שכיון שהוא רך אינו מתקשה להחזיק דמו.

כדעת המחייבים תמיד מליחה קודם צליה). וכן כתב בפת"ש (כד) בשם מעיל צדקה⁶⁷ לאסור אפילו בהפסד מרובה.

להשהות בשר ג' ימים לצורך צליה

ואפילו להשהות ללא מליחה כתב מהרא"י שהמנהג להמנע שמה ישכח ויבשל אותו (הובא בב"י) וכ"כ הרמ"א בלשון 'אין להשהות'.

בשר ששהה במקרר או בפריזר

ערוה"ש⁶⁸ (ט): 'כל זמן הקרישה לא יהיה נחשב בזמן הג' ימים מטעם זה עצמו דכיון שהוא קשה כאבן לא שייך לומר שהדם מתקשה בתוכו דאז אין פועלת הדם כלום שהרי בלא"ה הוא קשה כאבן וראיה לסברא זו שהרי על המת אין מעידין אלא עד ג' ימים מפני שצורתו משתנית לאחר ג' ימים כמ"ש באה"ע"ז סי' י"ז ומ"מ כשהיה מונח בקור ונקרש התירו הרבה גדולים אף לאחר ג' ימים מטעם זה עצמו דכל זמן שהוא קרוש אינו משתנה.

שו"ת שבט הלוי חלק ב סימן כה: 'בשר שנקרש ונעשה קפוא נתיבש ונצמט דמו בתוכו ומתחיל מיד זמן של ג' ימים בלי מליחה'.

אג"מ יורה דעה חלק א סימן כז: 'בשר ששהה ג' ימים במקפא מותר במליחה אמנם רק בדיעבד דלכתחלה להניח בפריזר כדי שיקרש ליותר מג' ימים יש לאסור אם לא לצורך גדול שכדיעבד דמי (נפק"מ ליבוא בשר קפוא שאינו מוכשר).

והבשר שמונח בסתם מקרר פרעזעדיר ועל קרח שלא נעשה בזה כאבן יש ודאי לאסור בשהה שם ג' ימים בלא מליחה כמו בסתם בשר.

יביע אומר חלק ב יו"ד סימן ד: 'בשר המונח בתוך המקרר החשמלי וכן בשר קפוא, אף על פי ששהה ג' ימים או יותר, מותר למלחו ולהכשירו לקדרה. וברור שמותר לעשות כן אף לכתחלה'.

וסברותיו שם:

- כל איסור הגאונים הוא מצד ספק ולא ודאי.
- מקפא זו מציאות חדשה שלא בה דברו חכמים לאסור.
- עינינו הרואות שלא התייבש לחותו של בשר ולא של הדם שבתוכו⁶¹.

38. מתי מותר לכתחילה לבשל לאחר צליה בשר ששהה ג' ימים.

בערב שבת ודחיקא ליה שעתא מותר לכתחלה לבשל אחר הצליה דלכבוד שבת שאינם מוצאים בשר אחר לקנות או **בסעודה גדולה** דבעי כמה מטעמים ודאי הוה הפסד מרובה אם אסור בכישול (כנה"ג הובא במשכ"ז לב)

וכן לצורך סעודת מצוה או הפסד מרובה (בא"ח ב קדושים')

וכן **בערב פסח** שאסור לאכול צלי ויחלוט הבשר לאחר מליחה וקודם בישול (פת"ש כה).

39. בשר ששהה ג' ימים ונמלח תחילה בכלי נקוב ואח"כ נמלח שוב בכלי שאינו נקוב. האם נאסר. ומה הדין אם נמלח מתחילה בכלי שאינו נקוב.

כתב רש"ל⁶⁹ (הובא בט"ז לב) בבשר ששהה ונמלח בכלי נקוב ואח"כ שוב בכלי שאינו נקוב שמותר ואין לחוש. כיון שכל דם שיכול לצאת במליחה כבר יצא במליחה ראשונה.

⁶³ שהמחבר מקל (כיון שאין יעילות המליחה תלויה בכך שתהיה לחתיכה מה לפלוט מעצמה כמובא בש"ך שם ס"ק כו) ולרמ"א אסור (כיון שאינו טרוד לפלוט לא מועילה מליחה או צליה. ש"ך ל) ולכן בסברת הרמ"א יש לאסור ולכן אין להקל נגד הט"ז. משכ"ז.

⁶⁴ ולמרות שלכאורה גם בכלי מנוקב אסור לאחר הדחה כיון שנסתמים נקבי הפליטה ולא שייך אידי דטריד, לא החמיר בזה הט"ז כיון שיש הסוברים ששם שייך משרק שריק. משכ"ז בשם מ"י.

⁶¹ אמנם זה לבדו אינו מספיק כדברי השמש צדקה שהובא בישיביל עבדי (א יו"ד ג) שאפילו נראה שהמליחה הועילה ויצא ממנה דם אסור.

⁶² ובמנחת יעקב כתב שמכך שהרמ"א התיר בדיעבד כשבשלו לאחר צליה מוכח ששייך בו יציאת כל דמו וממילא שייך גם במליחה כבלעו כך פולטו.

44. **האם שריה תוך ג' מועילה לבשר ששוהה. ומה הדין לאחר ג' ימים.**

הארכת חיי הבשר על ידי הדחה

לשרות תוך ג' ימים ע"מ להאריך את תקופת ההיתר כתב האגור⁶⁷ שנהגו להתיר להדיחו והמהדרין שורין אותו כמו שתי שעות ויש לו עוד ג' ימים מזמן השרייה. ור"י פקפק בזה בשם הר"מ^א.

ולהלכה כתב השו"ע^ב להתיר בשריה 'ואם שרו אותו במים תוך הג' ימים, יכול להשהותו עוד שלשה ימים אחרים פחות חצי שעה'

במהות ה'חצי שעה' שכתב בשו"ע לט"ז (ד) זמן זה הוא בדווקא שכתב שזהו זמן הדחה המובא ברמ"א בסעיף א'.

ואילו הש"ך כתב שאינו בדווקא אלא ג' ימים פחות קצת. ובשפ"ד תמה על הש"ך שאם כך יסתיימו הג' ימים קודם סיום ההדחה הבאה לריכוך הבשר⁶⁶.

ופת"ש (ה) כתב שאין להחמיר כאן ולהגביל בג' ימים פחות ג' שעות כפי שהחמירו בפסחים שזהו שיעור הזמן שאדם טועה בו, משתי סיבות: א. שכאן היא חומרת הגאונים בלבד² אדם טועה בשעה ביום מצד העננות אבל אין משם ראייה לטעות בהערכת משך הזמן של תהליך כנידון כאן. ולא כלוית חן שהחמיר בזה.

ומשך ההדחה כתב הש"ך (א) שאם נוקר מנימי הדם די בשריה מעט והט"ז (ב) כתב שאפילו נעשתה הדחה בעלמא מותר וידיחו שוב לצורך המליחה כנדרש. ואם לא נוקר צריך שריה ארוכה של קצת שעה⁶⁷.

ולכתחילה צריך שריה ממש של חצי שעה ולא העברת מים בעלמא (ט"ז ג)

שרייה לכתחילה

בדרכ"מ^א כתב שלכתחילה יש לאסור לשרות ע"מ להשהות החתיכה ובדיעבד מותר כי רבו המתירים. אך לא הביא זאת בהג"ה. והסביר הש"ך (א) שכיון שיש מתירים אף לכתחילה הניח לכל אחד כמנהגו. ובשעת הדחק או הפסד מרובה כתב הש"ך (א) שיש להתיר לכתחילה לשרות היטב תוך ג' ימים.

אמנם **למנהג הספרדים**^ב שורים גם לכתחילה כדי להשהותו. (פה"ח ג בשם כנה"ג)

שרייה לאחר ג' ימים

כתב בהגשע"ד ששמע שנהגו אצל הגאונים לשרות גם לאחר ג' ימים כדי שיתעורר הדם ויפלוט^א ע"מ ששוב תועיל לו המליחה (הובא בב"י)

ובאו"ה^א כתב לאסור (דרכ"מ מט) וכן הכריע הש"ך^א (מט בשם ת"ח ומהר"ש) וכן פשוט בדעת השו"ע והרמ"א⁶⁸.

45. **מה דין בשר שיש ספק אם ששה ג' ימים ללא מליחה.**

כתב בדרכ"מ (ל בשם או"ה) שאם יש ספק אם ששה ג' ימים מותר במליחה ובישול. והטעם הוא:

- כיון שספק דרבנן להקל וכ"ש בחומרת הגאונים (גרא"ג)

ולענין ביטול בשישים לכתחילה: כתב בחו"ד^א להתיר ליתור בקדירה עם שישים חתיכות שלא שהו (כ"כ רעק"א^א להתיר בהפסד מרובה לבטלו לאחר מליחה) ואין כאן מבטל איסור לכתחילה כיון:

- שבזמן הנתינה בסיר לא היה איסור והבליעה באה אחר האיסור. וכיון שבהפסד מרובה ניתן לסמוך על המחבר בדין חתיכה שבושלה ללא מליחה שאם יש שישים כנגדה החתיכה עצמה מותרת.

- ודומה קצת להיתר לחמם דבש שנפלו לתוכו נמלים שמתו לצורך סינון ולא על מנת לבטל האיסור (שו"ע פד יג) וכן כאן כוונתו להתיר השומן לשימוש.

ויש נפק"מ בין הטעמים כיון שהיתר של 'אינו מתכוין' אינו שייך לדעת הט"ז שם אלא כשאי אפשר באופן אחר⁶⁵ ובבשר אפשר בצליה. אך לטעם שלא היה איסור כשנתן מותר. פת"ש שם.

אבל את המים שבלעו איסור יש לשפוך (נראה כיון שאין במים הפסד מרובה).

אמנם בשפ"ד^א (סוף אות נא) דחה קולת החו"ד וכתב שכיון שיש עליו איסור של נתינה בסיר בפני עצמו ממילא כוונתו להתיר את האסור ויש כאן דין ביטול איסור. ואינו דומה לבישול של ג' חתיכות ואחת מהם איסור שאין על אף אחת מהם מצד עצמה איסור בישול וכל כוונתו לבלשם ולא לבטל. וה"ה שאין לבטל חמץ בשישים קודם זמן איסורו למרות שבאותו זמן הוא היתר.

42. **בהמה שהתעכבה מלמות כמה שעות לאחר שחיטה האם מנין הג' ימים מתחיל משחיטה או מיציאת הנפש. ובשר ששהה במים והוצא האם מונים שוב ג' ימים מהיציאה מהמים או מסיום הרטיבות שעל הבשר.**

בפת"ש (ב) הביא בשם ברית אברהם להקל למנות מיציאת הנפש וכן הסתפק הפת"ש בשרייה אם להקל מעת שכלה לחלוחית המים מעליו או מהוצאתו מהשרייה והעלה לקולא.

43. **האם מותר להשהות כבד או כחל ג' ימים.**

כיון שאיסור שהיה הוא מחשש שישכחו וימלחו אותו כתב המודי דניאל^א (הובא בפת"ש טו) שפָּכַד וכחל כיון שתמיד נאכלים בצלי אין חשש שימלחו בטעות לקדירה ומותר להשהותם. ואין לגזור איסור שהיה מחשש שיבשלם לאחר צליה כיון שכל שמותר בדיעבד אין גוזרים עליו. ובכל אופן אם שהה אסורים לכתחילה בבישול לאחר הצליה ככל בשר (משב"ז לב). ויש מתירים (בית אפרים הובא כה"ה עג כו. אך כאן באות קצו סתם לאסור לכתחילה כבשר בשם מנחת יעקב)

סעיף יג: הדחת הבשר שלא יבש זמן

⁶⁵ אמנם הט"ז כתב שם (יח) רק 'שמתכוין לתקן הדבש' ובמשב"ז שם הסביר 'כיון דא"א בענין אחר שר"י והסבירו שכונת החימום הוא הפרדת האיסור והוצאתו ואין דרך אחרת מותר למרות שנותן טעם בהיתר. ויש שכתבו רק שלא מתכוין לאכילתו יד אברהם.

⁶⁶ ואפשר להסביר שכונת הש"ך שאמנם גמר תהליך הריכוך הוא חצי שעה אבל מרגע הכנסתו למים נעצר תהליך היבוש, וממילא כיון שרגע קודם גמר ג' ימים עדיין לא נחשב הבשר יבש ממילא עם הכנסתו למים הוא נשאר בהיתרו. וחצי שעה לאחר מכן הוא נעשה גם מוכשר להיית ג' ימים נוספים או מליחה. ולפי זה לסברת הט"ז והפמ"ג אין הכניסה למים עוצרת את תהליך היבוש והסברא בזה כיון שלוקח זמן למים לפעפע אל תוך הבשר.

⁶⁷ מקור החילוק הוא באו"ה שער ב להחמיר כשלא נוקר. ובמשאת בנימין (קח) משמע שאין ניקור הגידים משנה לעניין יבוש ודי בכל אופן בהעברה בעלמא. שפ"ד נג. וזה לשון המשאת בנימין 'אין דבריו נראין כלל מאחר שאין שום אחד מכל המחברים שהזכיר אוסר בגידי הדם וגם אין הדעת והשכל סובל לאסור בשביל גידי הדם... דהא אפילו אם נתקשה הדם שבגידין מה בכך יסיר החוטין מהבשר עם הדם שבהן כמו שהוא ואין צריך להוציאו ע"י מלח'.

⁶⁸ כיון שאם כך לא היה בטל הבשר שנתערב בסעיף יד כיון שהוא דבר שיש לו מתירין אפילו לבישול. וכ"כ החיד"א בשו"ר ברכה: 'כתב בספר גור אריה שהר"ר יהודה מויניציא התיר בשר ששהה ג' ימים לתת אותו במים פושרים כדי שיתעורר הדם ויצא עכ"ד. ואין לסמוך על זה כלל. וכן כתבו האחרונים, דאפילו שיתנוהו במים פושרים לא מהני'.

השו"ע (א תז) פסק להחמיר בדין פת שנפתה עם בשר שלא יאכלנה עם חלב. והרמ"א (ק א) כתב שבדיעבד שאין לו פת אחרת מותר בחלב. וכן לקנות פת של עכו"ם שנאפה עם איסור.

אמנם אין הכרח לומר שהשו"ע פסק כרי"ף בגדר דבר שיש לו מתירין אלא אפשר שפסק כשאר ראשונים שסוברים שריחא אסורה לכתחילה ומותרת בדיעבד (רמב"ם מאכלות טו, לג) ולכן כאן יכול להקל כראב"ה.

דבר שיש לו מתירין בחתיכה ששהתה

הרמ"א (בסימן קב ד) כתב 'וכן אם אין איסורו מחמת עצמו, בטל. ולכן חתיכה שלא נמלחה תוך ג' ימים, אף על פי שרי"ף דמקרי דבר שיש לו מתירין הואיל ומותרת לצלי, אפילו הכי בטילה, דאין איסורה אלא מחמת דם הבלוע בה'

הש"ך (קב ט) סובר שדין דשיל"מ שייך גם בבלוע ולכן כתב כאן (טו) ע"פ תרומת הדשן (סימן קט) שאינו נקרא דבר שיש לו מתירין כיון שאינו מתיר לאכול בבישול אלא בצליה שממילא היתה מותרת ואינו בכלל דבר שיש לו מתירין כשיטת הראב"ה לעיל. (ונתן לומר זאת גם בדעת השו"ע שהחמיר בפת)⁷¹.

ובערוה"ש (כפ) כתב שאינו דבר שיש לו מתירין כיון שאין אנו בקיאים בצליה ומפסידים את הבשר לגמרי.

49. חתיכה שלא נמלחה ונתערבה באחרות שנמלחו האם בטלים או שחייבים למלחם מצד שהוא דשיל"מ.

כתב הט"ז (נה) שאפילו חתיכה שלא נמלחה שנתערבה בחתיכות שנמלחו אינו נחשב דשיל"מ ומותרים ולמרות שיש להם היתר במליחה כיון שצריך להוציא הוצאות למולחו. כפי שהביאו השו"ע והרמ"א בסימן קב סעיף ג לעניין כלי שצריך הגעלה ונתערב. וכ"כ הרש"ל.

אמנם בנקה"כ הצביע לדברי הש"ך (קב ח) שחולק על הרש"ל וסובר:

- א. אפילו היתר שלא בא ממילא מכח זמן הוא בכלל דשיל"מ ואינו מתבטל ברוב (כגון האסור מכח נדר שניתן להשאל עליו).
- ב. כל שיכול להוציא את האיסור נחשב שניכר האיסור ואינו בטל בכל אופן.
- ג. הוצאות להגעלה הוא הפסד מועט. ונראה שה"ה כאן למליחה.

50. כיצד מתיישבים דברי השו"ע כאן שהחתיכה שלא נמלחה בטלה ברוב עם מה שקיימא לן שמחמירים במין באינו מינו ביבש להצריך שישים.

בסימן קט סעיף א כתב הרמ"א: 'אבל שלא במינו ואינו מכיר, אפילו יבש ביבש צריך שישים' וזהו חיוב מדרבנן. כיון שמהתורה יבש ביבש לעולם בטל ברוב. וטעם החומרא הוא שמא יבשלנו ויהיה דינו כח שנותן טעם ויהיה חיובו בשישים מהתורה.

ולכן הקשה הש"ך (טז) שכיון שהאיסור כאן הוא דם ואינו ממין הבשר לא היה צריך להיות בטל ברוב אלא בשישים? והשיב:

- **לשו"ע** שנתערב קודם בישול מדובר באיסור שהוא רק מחומרת הגאונים ולכן לא מחמירים להצריך שישים⁷² ועוד שניתן לסמוך על סברת הראב"ד שמשערים רק במה שיוצא ממנו ולא בכלול וכנגד מה שיוצא ממילא יש שישים.

- וכיון שיש ספק מתי הבהמה מתה מעמידים על חזקת החיים (כתי- לח)

וכן כתב הרמ"א 'בשר שנמלח וספק אם נמלח תוך ג', מותר'

סעיף יד: ביטול ברוב לחתיכה ששהתה

46. מה דין בשר ששהה ג' ימים ללא מליחה ונתערב באחרות.

כתב השו"ע להתיר בשר ששהה ונתערב אפילו בראויה להתכבד 'בשר ששהה שלשה ימים בלא מליחה ונתערבה אותה חתיכה בחתיכות אחרות, בטלה ברוב ומותר לבשל כולן, ואפי' היתה ראויה להתכבד'.

הסביר הש"ך (נה) שההיתר הוא בכל האופנים:

- שנתערבה קודם מליחה שלהן ונמלחו יחד.
- שנמלחה בטעות לאחר ג' ימים ואז נתערבה באחרות שנמלחו בזמן.

והרמ"א הוסיף 'וכן הדין בנתבשל בלא מליחה ונתערב אח"כ באחרות'.

47. מדוע לא נאסר החתיכה משום חתיכה הראויה להתכבד.

לכלל של ביטול ברוב ישנם מספר חריגים שאינם בטלים מפני שיש להם חשיבות⁶⁹ (סימנים קא-קג) אחת מהם היא חתיכה הראויה להתכבד (שו"ע י"ד קא) בה לפני אורחים חשובים, אינה בטלה אפילו באלף מפני חשיבותה.

אמנם כתב השו"ע (סימן קא סעיף ב) שאם אין איסורה מחמת עצמה אלא מחמת שקבלה טעם מאיסור אין לה דין חתיכה הראויה להתכבד.

והוא הדין כאן שבלועה מדם ואינה איסור עצמי לא שייך בה חתיכה הראויה להתכבד (ש"ד ט)

48. מדוע לא נאסר את החתיכה משום דבר שיש לו מתירין בצליה.

גדר דבר שיש לו מתירין

(שו"ע י"ד קב): אם יש אפשרות לאכול את האיסור שנתערב מבלי לסמוך על הביטול אינו מתבטל ויש לאוכלו בדרך ההיתר. וכאן לכאורה יש דרך לאכול בצלי והיינו חושבים שלא יתבטל?

אמנם דין זה של היתר בדרך אחרת נמצא במחלוקת ראשונים לגבי פת שנאפתה עם בשר וקבלה ריח בשר שהוא זניח ביחס לפת האם העובדה שניתן להאכל ללא חלב נקראת דבר שיש לו מתירין לאסור לאכול עם חלב:

- **רי"ף** (חולין לב ב): 'כיון דשריא בלחוד בלא כותחא הוא לא כדבר שיש לו מתירין וכל דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל וכל דבר שהוא אחד באלף כריחא בעלמא הוא ואפי"ה באלף לא בטיל הואיל ויש לו מתירין והאי פת נמי הכין הוא'.

- **ראב"ה** (פסחים תק"ז): 'וגם מה שאמר הרב דהוה ליה דבר שיש לו מתירין אין נראה לי, שבאותו ענין שנאסר (לאכול בכוח) הוא עד עולם אסור, ולאותו דבר שהותר, דהיינו בלא כותח, כמותו לא נאסר מעולם'⁷⁰.

⁷¹ ומה שהחמיר השו"ע בסימן צז לגבי פת אינו מטעמו של הרי"ף שהוא דבר שיש לו מתירין אלא כשיטת הרמב"ם שישוד דין ריחא שייך רק בבדיעבד ולכן אין לאכול עם חלב פת שנאפה עם בשר.

⁷² וכן כתב המנחת יעקב בתורת חטאת כלל ד' ד"ח אות י"א שהומרת הגאונים יש להתיר ברוב. שפ"ד.

⁶⁹ עיקרם: מעמיד (פז א), עביד לטעמא (רמ"א צה ח) בריה (שו"ע ק), חתיכה הראויה להתכבד (קא), דבר שיש לו מתירין (קב) ולרמ"א גם דבר שדרכו להמנות תמיד (קי א).

⁷⁰ ולכן אינו דומה לביצה שנולדה ביו"ט ונתערבה שהתערובת אסורה להאכל ביו"ט כיון שבמוצאי יו"ט אותה דרך האכילה ממש תהיה מותרת.

52. מה דינו של בשר שקודם מליחה שהיה במים מעת לעת. ומה הדין בבשר שכבר הודח.

מליחה וצליה לחתיכה שנכבשה

נחלקו הראשונים האם מליחה תועיל לבשר שנכבש במים מעת לעת:

- ר"מ ושע"ד יש לאסור אותו לאחר מעל"ע כיון שהדם נבלע בבשר. אלא אם יש במים שישים כנגד החתיכות.⁷⁷ שאז מותרת במליחה (ר"מ). אך קודם מעל"ע מותר. וכן האו"ה אסר אותו אפילו בצליה (דרכ"מ לא)

- התוס' (הובא באגור א"ף קצג) התירו⁷⁸ במליחה כיון שהוא צונן. וכן נראה דעת הרשב"א שהתיר בשר שהודח בכלי שני קודם מליחה וכל שכן שיתיר בשריה בצונן (תשובת הר"מ).

- האגור בשם 'יש מתירין' התיר בשר זה בצליה.

שו"ע⁷⁹ כתב כאגור להתיר רק בצליה כל שאין שישים במים 'בשר המלוכלך בדמים שנשרה במים מעת לעת, יש אוסרים לאכלו כי אם צלי, אלא אם כן יש במים ס' כנגדו'.⁷⁹

והרמ"א אסר אפילו בצליה (או"ה) ואפילו כשאינו מלוכלך בדמים, שאין דם החתיכה שנפלט בכבישה ונבלע יוצא שוב בצליה. (ש"ך צו).

והסביר הגר"א (ש"ך) את שורש החילוק ביניהם שלרמ"א דין כבוס כמבושל הוא כפשוטו וממילא לאחר בישול לא שייך כבר לבשר שום הכשר. ולשו"ע כבוס כמבושל רק לגבי כח ההבלעה וההפלטה שנעשה בכבישה אבל לא לגבי היכולת להפליט את הבלוע.

בשר שהודח קודם שנמלח

הש"ך⁸⁰ כתב שכוונת השו"ע שגם בשר נקי מדם החיצון נאסר למליחה כשנכבש כיון שדמו בתוכו נכבש ואוסרו. ודברי השו"ע 'בשר המלוכלך בדמים' הם לאו דוקא.

ודעת הש"ך⁸¹ (ס' וכן בנקה"כ⁸⁰) שלמחבר דוקא אם יש דם בעין הבשר נאסר ואינו יוצא במליחה אבל הדם הבלוע בו אם נפלט ונבלע בחזרה, הוא דם פליטה שמועיל לו גם מליחה.

החילוק בין דם שנשף על צלי שאינו יוצא בצליה

בשו"ע סימן עו (סעיף א): 'אם דם אחר נשף על הצלי, אפי' אותו דם הוא צונן, לא אמרינן שהאש שואבו, ואוסר ממנו כדי נטילה'.

וכתב הש"ך⁸² (ע) שמוכח שדם בעין שנבלע אינו יוצא בצליה ולכן תהיה על דברי המחבר שהתיר בצליה בשר המלוכלך בדמים שנכבש מעל"ע. והשיב שאפשר שמקל כיון שכאן נבלע עם מים (של הכבישה).

אמנם בשפ"ד⁸³ (ד) תרץ שלמחבר שהתיר במליחה נוספת בשר שנמלח ללא הדחה (סעיף ב') מוכח שאינו חושש בדיעבד שדינו כדם בעין (אלא סובר כטעמי יעילות המליחה) וממילא מובן גם שכתב כאן להתיר בשר 'המלוכלך בדמים' בצליה כיון שלא בלע⁸¹.

- לאו"ה מובן כיון שסובר טעם אחר לחומרא ביבש ואינו מינו ולשיטתו הטעם הוא שבאינו מינו האיסור ניכר. וכאן לא שייך טעם זה שאין הדם ניכר בחתיכה האסורה.

- אבל לרמ"א שהוסיף דין חתיכה שנתבשלה ללא מליחה שאיסורה מהדין ולא מחומרת הגאונים, אי אפשר לישב כך. ולכן יש לומר⁸⁴ אפשר בדוחק לחלק שמקל באיסור בלוע יבש לא להצריכו שישים אפילו בשאינו מינו⁷³. או לחילופין⁸⁵ כאן כוונת הרמ"א שצריך גם כאן לשער בשישים וכ"כ בחו"ד (הידושים נ) 'בכאן צריך דוקא שישים, מחשש דשמא יבשלם ויתן טעם'.

אמנם בנו של הש"ך בנקה"כ כאן וכן הפר"ח (נח) דחו את קושיית הש"ך מדברי הש"ך עצמו בסימן קט שכתב שבאיסור דרבנן גם מין באינו מינו משערים ברוב. וממילא כאן דברי הרמ"א להקל ב'נתבשל בלא מליחה ונתערב אח"כ באחרות' מובנים שהרי דם שבשלו הוא דרבנן.

ובשפ"ד תירץ שכיון שכאן יכול להגיע לאיסור תורה כגון שמערים רותחים על הבשר קודם בישול. מחמירים בה וגוזרים להצריך שישים באינו מינו אפילו ביבש גם לש"ך, ומכאן קושיית הש"ך. ועוד שבדעת הרמ"א בסימן קט משמע שלא מחלק וגם בדרבנן צריך שישים באינו מינו ולא כש"ך שם.

בפלתי⁸⁶ (ד) תירץ שכיון שיש בחתיכה גם דם היתר בטל בה ברוב⁷⁴, ועוד שבבישול יהיה שישים כנגד הדם. ולמרות שהחתיכה עצמה נאסרת לרמ"א (לעיל א) היא כבר מין במינו עם שאר חתיכות ובטלה ברוב.

51. האם מה שהותר לבשל בשר ששהה ג' ימים ונתערב הוא דוקא כל חתיכה בנפרד או אפילו כולם יחד.

השו"ע בסימן קט סעיף ב' כתב:

יבש ביבש שנתבטל חד בתרי, אם בשלן כולן כאחד אפילו לאכול כל אחד בפני עצמו, אסור אם אין שם שישים (כיון שסברת היתר יבש ביבש הוא 'כשאוכל זו אני אומר לא זו היא האסורה וכשאוכל האחרונה שבכולן אני אומר במה שכבר נאכל היה האיסור'⁷⁵ וזה לא שייך כמחבשלים יחד ונותנים טעם), מפני שהרוטב בנותן טעם ונבלע בחתיכות. ואם רוצה לבשלן יחד ואין שם ס', מותר להרבות עליהם כדי שיעור שישים ולבשלן, ואין בו משום מבטל איסור.

ולכן כתב הש"ך (נח) שגם כאן ההיתר הוא דוקא שמבשל כל אחד בפני עצמו או שמוסיף שישים כנגדו⁷⁶.

סעיף טו: בשר שנכבש במים קודם מליחה

⁷⁸ אפשר שכוונתו לסברת ר"ת המובאת במרדכי שרק לאחר ג' ימים דינו כמבושל (ראה ב"ק א וראיתו מקנקנים של גויים שבולעים ופולשים בג' ימים - ע"ז לג.) ושוב ראיתי שכל"כ בהגהות בית יוסף כאן: 'אפשר שטעמא דלא מיקרי כבוס כמבושל אלא בשהה ג' ימים, וכמ"ש המרדכי בשם ר"ת ולפי זה אם נשתהה ג' ימים אף לדעת התוס' אסור. או אפשר דס"ל דאף על גב דכבוס הרי הוא כמבושל, הכא יל תקנה במליחה, וכדעת מהר"ם שמביא רבינו המחבר לפנינו'.

⁷⁹ כתב יש אוסרים אבל לא הכיאי שיטה אחרת בשו"ע.

⁸⁰ בש"ך משמע שחזר בו אמנם בנקה"כ שוב כתב שדברי המחבר כפשוטם.

⁸¹ וראה בש"ך סימן עו אות ט שהסביר שדם שע"פ החתיכה אינו דם בעין ממש וכ"כ בשפ"ד א' בשם הרשב"א שרק לכתחילה דינו כדם בעין ובדיעבד דינו כדם פליטה וממילא אתי שפיר דעת השו"ע.

⁷³ והסברא בזה שראינו שהרמ"א (קב ד) מקל באיסור בלוע דבר שיש לו מתירין ואפשר שמקל גם בדין מין בשאינו מינו שחיובו מדרבנן, אבל זה דוחק כיון שהרמ"א לא הזכיר מהיתר זה.

⁷⁴ אמנם מדובר בלח ואיך בטל ברוב? ונראה כוונתו שבטל מדין תורה כדן מין במינו בלח וממילא אין כבר חשש שיעור לאיסור תורה אפילו יבשל החתיכות.

⁷⁵ תורת הבית הארוך בית ד שער א דף יז עמוד א

⁷⁶ וכתבו שם הש"ך (ס"ק י"ב) והפרי חדש (ס"ק י') שם שגם כשמבשל בנפרד צריך שיוודע התערובת קודם הבישול ורק אז יועיל הביטול לבשלם בנפרד. והרמ"א שם כתב שבמקום הפסד ניתן לסמוך על הסוברים שאם נודע התערובת קודם בישול, מותרים אם בשלם יחד כיון שכבר נקרא עליהם שם היתר.

⁷⁷ ובאו"ה כתב שאין צורך לשער כנגד כל החתיכה כיון שאין החתיכה מוציאה דם אלא רק נבלע הדם שעליה. אך בדרכ"מ (נב) דחה דבריו.

סעיף טז: כלי המליחה ושימוש נוסף בו

56. באיזה כלי צריך למלוח את הבשר. האם מותר למלוח על לוח זכוכית אטום המונח באופן מאוזן.

כלי המליחה

בגמרא בחולין (ק"ג א) אמר שמואל: אין מניחין בשר מליח אלא על ג' כלי מנוקב'.

וכתב הרא"ש (ה, מט) 'והמולח צריך שימלח על ג' כלי מנוקב או על קשין או על עצים כללו של דבר כל דבר שכששופך מים עליו יוצאין מים לחוץ אז הבשר מותר למלוח עליו'.

וכן כתב השו"ע 'אין מולחין אלא בכלי מנוקב או על גבי קשין וקסמין או במקום מדרון, בענין שאם ישפך שם מים יצאו מיד'.

ונמצא שכלי המליחה צריך להיות מנוקב או לוח הנתון במדרון.

לוח שאינו משופע

הגה"מ הביא בשם סמ"ג להתיר למלוח על דף פשוט ומשמע אפילו מאוזן. ובתורות הדשן הביא בשם אור זרוע לאסור על דף שאינו במדרון.

וחילק הב"י שדברי הגה"מ להקל הוא בדף שהוחלק היטב וממילא הדם זב ממנו גם במצב אופקי ודברי האור זרוע בדף מחוספס. ונמצא לפי חילוק זה שמותר למלוח על לוח זכוכית חלק גם כשהוא מאוזן.

וכ"כ הרמ"א בהג"ה כב"י 'ודף חלק ברהטני, שמים זבין ממנו, אין צריך להניחו במדרון. אבל אם אינו חלק ברהטני, צריך להניחו במדרון שיצאו המים ממנו'.

57. כלי שאינו מנוקב שנמלח בו בשר מה דינו לגבי שימוש נוסף בו ברותח או בצונן. ומה הדין בכלי חרס בצונן.

בגמרא בחולין (ק"א, ב) אמר רב נחמן אמר שמואל: סכין ששחט בה (ומלכלכת בדם) - אסור לחתוך בה רותח. צונן, אמרי לה: בעיא הדחה, ואמרי לה: לא בעיא הדחה⁸⁴.

וכן בחולין (ב, א): השוחט בסכין של עובדי כוכבים - רב אמר: קולף (א) בית השחיטה, ורבה בר בר חנה אמר: מדיח. מחשש לבליעת השמנונית של איסור שטחה ע"פ הסכין של עכו"ם.

ולגבי אכילה בקערה שאינה מנוקבת שמלח בה מובא: 'אמר ר"נ אמר שמואל קערה שמלח בה אסור לאכול בה רותח'. ומשמע שצונן מותר. אמנם בחולין (ק"א, ב) מובא 'ההיא פינכא דהוה בי ר' אמי דמלח ביה בשרא - ותבריה' ומכך ששברה משמע שאין לה שום שימוש ואפילו בצונן.

נחלקו הראשונים בשימוש צונן בקערה שמלח בה:

- **רשב"א, טור**: קערה לכו"ע מותרת בצונן בקינוח בעלמא כיון שאין כאן את דוחק הסכין אינה בולעת להצריך הדחה. והסביר הרשב"א (תורת הבית ד ד) שאמנם סכין בבית השחיטה מבליעה למרות שהוא צונן, כאן מבליע דווקא ברותח כיון ש: * בית השחיטה הוא חם מעט. ² הצירוף של שמנונית של טריפה שעל הסכין ודוחק הסכין מבליעים ובכלי אין שמנונית ואין דוחק.

53. מה דין בשר שלא נמלח ונשרה במים מעל"ע ויש במים שישים כנגדו לסוברים שיש איסור דם בפירש בתוך החתיכה.

בחתיכה שנבשלה ללא מליחה ויש שישים כנגדה (סעיף יא) כתב הרמ"א לאסור החתיכה עצמה. והסביר הש"ך שם (מ) שנאסרת כיון שהדם פירש בתוכה. ויש לדון לשיטה זו האם הוא הדין בבשר שנכבש במים שיאסר מטעם זה:

- **רש"ל**⁸² (הובא בש"ך ט"ז סא, ט"ז לז) אסר גם כאן את החתיכה מאותו טעם וכתב שמה שהתיר הר"מ בזה אפשר שסובר כרא"ש שמקל בפירש בתוך החתיכה.

- **הרמ"א**⁸³ (ת"ח כלל ג) התיר את החתיכה במליחה כדברי הר"מ 'דלא אמרינן כבוש כמבושל לכל דבר רק שבולע ומפליט (מבחין) אבל אינו מבבל טעם החתיכה כמו ברוטב' ועוד שהאיסור של פירש בתוכו אינו אלא מנהג. וכ"כ הט"ז (ז) להקל.

- **הש"ך**⁸⁴ (סו) התיר כשיש שישים דוקא בצלי⁸². והוסיף שלמתירים כאן במליחה זה אפילו מלוכלך בדמים כיון שהם בטלים במים.

54. מה דין חתיכה שלא נמלחה ונפלה לנהר זורם ושהתה שם מעל"ע.

בפת"ש (כ) הביא בשם תשובת שב יעקב ועוד פוסקים שכבישה במימות שונים תוך מעל"ע אינה מצטרפת לאסור החתיכה ולכן אם שהה פחות מעל"ע ושוב הוצא והוכנס למים אחרים אינו נאסר.

והוסיף שלכן בנהר שהמים זורמים וממילא כל רגע יש מים אחרים שזורמים על החתיכה, אפילו ישהה שם מעל"ע לא יאסר.

55. האם יש להחמיר בדיו שריה מעל"ע שיאסר בכ"א שעות מדין טעות של יום המעונן.

ראה מה שהובא לעיל (סעיף יב) בשם פת"ש (ז) לחלק בין חומרת חמץ לדין בשר ששהה משני טעמים, ולטעמים אלו יהיה נפק"מ בנידון של בשר ששהה:

- הטעם הראשון שם הוא מצד שבשר ששהה אינו אלא חומרת הגאונים ולטעם זה כתב כאן (פ"ק ד) שאולי יש להחמיר בנידו"ד כיון שכבוש אסור מדין תורה⁸³ (כמובא בפמ"ג במבוא)

- ולטעם השני, שהחמירו דווקא בטעות של שעה ביום ולא באורך של תהליך יש להקל גם כאן.

⁸⁴ במהות ההדחה כתב הרשב"א בדף ח שהיא שפשוף שיסיר את השומן הדבוק בסכין. לרש"י ההדחה היא בדיעבד למאכל הצונן שנחתך בסכין ולדעת הרמב"ן והרשב"א ההדחה מקדימה לשימוש בסכין ע"מ לאפשר בה חיתוך צונן. וכ"כ הריטב"א שם והסביר 'שאינו על פניה שומן אלא דם'.
ובכל אופן גם המתירים ללא הדחה הצריכו קינוח יפה בבגד. כן הסביר הרמב"ן שם את דעת הסבורים שאין צריך הדחה וכ"כ בתה"ב קצר ג.ג.

⁸² אמנם בבשר שנצלה מעט פחות מכדי אכילה כותב הש"ך (עו יג) שאסור לאכילה כיון שהדם שבו פירש ממקום למקום בתוכו, ולכאורה גם כאן שנכבש במים לא יצא בצליה כל דמו והיינו חושבים לאסור אלא שיש לחלק (שפ"ד) ונראה כוונתו שכאן אפילו כשאין שישים כנגדה יש מתירים בצלי לכן לא נחמיר כשיש שישים כדברי הש"ך.
⁸³ וכ"כ ברא"ש מסכת עבודה זרה פרק ב סימן כ. והוסיף שבבשר וחלב רק דרך בישול אסרה כמובא בפסחים מד ב ואיסור כבוש שם מדרבנן.

א. **מידת החום:** האם רותחים או צוננים. ועיקר החשיבות היא החום של החתיכה התחתונה כי קיימא לן 'תתאה גבר' כלומר אם התחתונה חמה, העליונה תחמם ממנה ותהיה בליעה. ואם התחתונה קרה העליונה תצטנן ממנה ולא תהיה בליעה ממשית למעט מעט כדי קליפה שתרחש בפרק הזמן שהעליונה לא הספיקה עדיין להצטנן.

ב. מידת הלחות:

- i. יבש: כמו ביסקוויט – בליעה מועטת.
- ii. לח: כמו צלי בשר שיש עליו בד"כ לחלולחית – בליעה בינונית.
- iii. רוטב: נוזל ממש – בליעה מרובה.

ג. רמת השומן

- i. כחוש – ללא שומן בליעה מועטת.
- ii. שמן – עם שומן מאפשר פעופע של האיסור בליעה מרובה (ופעמים שדנים גם ברמת שומן בינוני)

ולכן למעשה זוהי רמת הבליעה לשילובים השונים:

במקום שיש רוטב:

- אם התחתון רותח נאסר כולו וצריך לשער בשישים.
- אם רק העליון רותח נאסר רק כדי קליפה. (שו"ע קה ג.)

במקום שאין רוטב אבל לח:⁸⁸

- אפילו התחתון יהיה רותח כגון צלי שאצל האש אינו אוסר אלא כדי נטילה (שם ד.). ואם הוא שמן (האיסור או ההיתר) גם כאן נאסר בשישים (שם ה.).

ולרמ"א כיון שאין בקיאים בגדר שמן מחמירים תמיד לאסור בשישים כשמן (ופעמים שגם הרמ"א מקל כעיקר הדין⁸⁹)

במאכל היתר שרק בלוע מאיסור:

- אם האיסור הבלוע כחוש אינו אוסר כלל ביבש אפילו היו יחד בצלי (ובבלוע אין הרמ"א מחמיר. שו"ד ז')
- ואם הוא שמן אוסר בשישים כשהתחתון חם (שו"ע קה ז. ש"ך ב.)⁹⁰

ולגבי כלי הבלוע איסור: (ע"פ רמ"א שם סעיף ז, ש"ך כג)

אם הכלי צונן:

- בכל אופן אינו אוסר אלא כדי קליפה כשהעליון רותח.

אם הכלי רותח:

- **רמב"ן וראב"ד**⁸⁵: דין קערה כדין סכין וכיון שקיימ"ל שסכין צרכה הדחה לצונן הוא הדין לקערה. וכתב הרשב"א בשם הראב"ד לחלק בין דם לשאר איסורים כיון שדם משרק שריק (נראה שכוונתו שלכן אין צורך בהגעה)

- **ויש אומרים**: שמליחה חמורה מסכין של שחיטה כיון שכל עוד הכלי בלוע ממלח דינו כרותח ולכן גם אין מועיל לו הדחה (אלא נראה שצריך הגעה).

השו"ע פסק בסתם כרשב"א והביא את הרמב"ן כי"א 'ואם מלח בכלי שאינו מנוקב, אסור להשתמש באותו כלי בדבר רותח. ויש אומרים שאפי' בצונן אסור להשתמש בו בלא הדחה, ואם נשתמש בו בלא הדחה, ידיח מה שנשתמש בו'.

בכלי חרס שאין לו הכשר לחמין בהגעה כתבו הראשונים שאין להשתמש בו גם לצונן. מחשש שיבוא להשתמש בו בחמין (ב"י בשם רשב"א, ר"י, רמב"ן ור"ן). ולכן ר' אמי שבר כלי שבלע ממליחה. וכ"כ לאסור הרמ"א בת"ח (כלל יא דין ח ולא כמו שכתב הש"ך ס"ק סו בשמ"ו⁸⁶) ואפילו שימוש ארעי אסור. והגם שהרמ"א (בסימן קכא סעיף ה) התיר שימוש בצונן בדרך ארעי בכלי שצריך הגעה ע"י הדחה ושפשוף היטב, אך בכלי חרס שלא ראוי להגעה אפילו ארעי אסור (מנח"י שם).

אמנם ביד יהודה קצר קי"א כתב שאין לחלק בסוג בכלי ולעולם שימוש ארעי בצונן מותר וקבוע אסור.

58. קערה שמלחו בה בשר ונאסרה לרותח, מה יהיה דין מאכל רותח שהונח בה בכל זאת. האם דברי הרמ"א בדין זה נאמרו בקערה חמה או צוננת.

כך סיכם הרשב"א (תה"ק ג, עו, א. הובא בב"י) את השיטות:

- לסברת התוס' שדין הקערה כצונן:
 - ביבש רותח המאכל נאסר בכדי קליפה (כיון שתתאה גבר כדלעיל וה"ה בלח קצת כצלי).
 - וברוטב רותח יש לשער בשישים כנגד קליפת הכלי.
- לסברת הראב"ד שדינה כרותח יהיה הדין תלוי במידת הלחות שיש במאכל, ולכן:
 - ביבש לגמרי נאסר כדי קליפה.
 - בלח נאסר כדי נטילה (כדין הצלי לעיל).
 - וברוטב ממש צריך לשער בשישים כנגד כל הקערה⁸⁷.

להבנת דברי הרמ"א יש להקדים כללים ע"פ דברי השו"ע בסימן ק"ה: הלכות אלו נמצאות בשו"ע י"ד סימן קה סעיפים ג-ז ובש"ך שם ס"ק יז, כ, כג. וטוב לראותם שם. וכאן מובאים תמצית הדברים.

רמת ההאסרות במגע של איסור בהיתר תלויה בשלשה גורמים:

⁸⁸ וביבש לגמרי משמע משו"ע תמ"ז א כתב שדי בקליפה ומשמע שסבור שדינו ככלים להלך ובנו"כ שם כתבו שכוונתו לנטילה כפי שכתב בסימם תסא סעיף ה. (אמנם נלע"ד שאפשר ששם כתב נטילה כיון שמדובר בבצק וממילא הוא לח קצת ודבריו מדוקדקים) ⁸⁹ ופעמים שגם הרמ"א מקל:

- איסור שלא שייך בו 'שמן' כגון חמץ. רמ"א קה ט.
- איסור דרבנן כחוש. ש"ך קה ג.
- היתר שבלוע מאיסור כחוש ונגע בהיתר אחר. ש"ך קה ז.
- כלי שבלוע איסור במליחה בולע רק בכדי קליפה. רמ"א צח ד. ובש"ך שם יד.
- וכלי שבלוע כולו מאיסור כחוש ונוגע בו מאכל יבש אינו אוסר אותו אלא כדי קליפה. ש"ך קה כג. אך סיים בצ"ע לדינא. (ובכל אופן כלי שבלוע איסור חמור מהיתר שבלוע איסור כחוש שהאחרון אינו מבליע ביבש כלל. שו"ע ורמ"א קה ז)

⁹⁰ לשו"ע משערים בשישים כנגד האיסור הבלוע ולרמ"א כנגד כולו (כיון שיש ח"ן בשאר איסורים. שפ"ד כ)

⁸⁵ כ"כ הבי' שהראב"ד כרמב"ן ואמנם כתב הראב"ד שדינה כרותח ובכ"ז סגי בהדחה כרמב"ן ונמצא שיהיה ביניהם נפק"מ כשהשתמשו צונן קודם הדחה שלרמב"ן יאסור כדי קליפה ולראב"ד אם לח יאסור כדי נטילה.

⁸⁶ שאין זה הנוסח אצלנו. וכ"כ שם במנחת יעקב הובא ברעק"א כאן על הש"ך לאסור בכלי חרס.

⁸⁷ יש להבין דבריו שהרי הקערה בלעה במליח ואינו מבליע בה יותר מכדי קליפה (כמובא ברמ"א צח, ד), ואפשר שכוונת הרשב"א בכלי שנאסר כולו שאז לראב"ד משערים כנגד כולו ולתוס' כיון שתתאה גבר אינו מבליע אלא כדי קליפה ואמנם הניסוח הנכון היה לומר שהרוטב נאסר כדי קליפה אבל כיון שלא שייך קליפה ברוטב דיבר על הכלי. ולפי זה כאן שבלע ממילא רק כדי קליפה לא יהיה נפק"מ בין הדעות ברוטב אלא דווקא במצב של צלי שנגע בקערה שלתוס' יאסר כדי קליפה במקום נגיעתו בקערה ולראב"ד כדי נטילה באותו מקום. וצל"ע.

מליחה לכלים בשיעור רתיחה

שאז לגבי חתיכה אומרים שמבליע בכולה, בכלים אין בזה נפק"מ, וגם בשיעור זה אין מליחה לכלים להפליט למאכל שבתוכה. (ט"ז מא. ש"ך סח) ולא כפי שכתב הדרישה (צ"ב)

כבישה מעל"ע בכלי איסור

כתב הט"ז (מא) שהוא אוסר כיון שכבוש כמבושל ומפליט הדם מהכלי ומבליע בחתיכה. והש"ך (סח. ובנק"ט) התיר בדיעבד כיון שבכבישה הפליטה מתרחשת לאחר מעל"ע וממילא הדם שנבלע כבר פגום ואינו אוסר.

מליחת גבינות בכלי איסור

לגבי דפוסי עכו"ם אסר הרמ"א לכתחילה למלוח בהם (ק"ה צ"ב) ונחלקו האחרונים בטעם החילוק:

דרך להדיח - והסביר הש"ך (טו) את החילוק ממליחת בשר שגבינות אין דרך להדיח אחרי מליחה ויש חשש שישכח לעשות זאת (ש"ך טו ע"פ שפ"ד). ודווקא מליחה לקדרה הותרה כיון שאמנם המליחה מפליטה קצת מהכלי (שפ"ד טו) אבל דרך להדיח הבשר לאחריה ודי בזה משא"כ במליחה לגבינה שאין דרך להדיח אחריהם.

דם שריק - אמנם בדגול מרבבה (על הש"ך כאן) הסביר שסיבת החילוק היא שבדפוסי גויים הכלי בלוע מאיסור והוא נבלע בכלי היטב וכאן הכלי בלוע מדם שאינו נבלע כל כך בכלי (שהדם שריק והאיסור לא) וכן כתב בהגהות רעק"א על השפ"ד כאן. והקשה הדגמ"ר על הש"ך שפלי דבריו די להדיח את הכלי קודם המליחה, ומדוע יש שם צורך בהגעלה?⁹¹

ובבית מאיר (על הש"ך סח) כתב לחלק שדפוסי גבינות תשמישן קבוע ואין להתיר אלא בהגעלה. ובמליחת בשר שהותרה מדובר בתשמיש אקראי.

סעיף יז: שימוש ברותח בכלי מליחה מנוקב

60. **כלי מליחה מנוקב. האם מותר למלוח בו שוב. ולאכול בו רותח. ומה הדין בכלי חרס.**

בגמ' (חולין דף קיא עמוד ב) אמר רב יהודה אמר שמואל: קערה שמלח בה בשר - אסור לאכול בה רותח. ונחלקו הראשונים באיזו קערה מדובר:

- **רא"ש**: מדובר בקערה שאינה מנוקבת כיון שאם היתה מנוקבת דמא משרק שריק. והרי המנהג פשוט למלוח שוב בכלי שמלחו בו.⁹⁴

- וכן **הרא"ה** התיר להשתמש בכלי המנוקב והסביר ש'עד שלא הגיע הבשר למליח כרותח כבר כלה כל הדם העתיז לצאת ע"י המלח'.⁹⁵

- **ר"ן, רשב"א, רמב"ם** ע"פ המ"מ: אפילו קערה מנוקבת שמלחו בה אין להשתמש בה רותח. והסביר הרשב"א (תה"ב ג א) שכיון שהקערה אינה עסוקה בפליטה היא בולעת למרות שהיא

פליטה קצת במליחה רק שאינה אוסרת ואין למלוח לכתחילה כלי הבלוע מאיסור אלא בנסיבות נוספות מקלות. וראה עוד להלן בדברי הרשב"א.

⁹⁵ דעה זו הובאה בבית יוסף יורה דעה סימן צא אות ה' וכתב הר"ן בשם הרב הנשיא אלב"ר צ"ל: דכל ששהה במלחו שיעור שהיה לקדרה היו רותח ומקמי הכי לא' ומלשון השו"ע משמע שסובר כך שכתב שם בגדר רותח 'ששהה שיעור מליחה לקדרה'. וכן הסביר הגר"א שם וכתב שדעת הרשב"א והרא"ש שאוסר מיד בגלל שאפילו הבשר עדיין נאכל מחמת מלחו הצייר והדם אינו נאכל מחמת מלחם מיד.

נראה שסברא זו הפוכה מהסברא השניה של התוס' בהסבר מעשה דרש"י להלן סעיף כ' שלאחר שיעור המליחה כבר אין לו דין רותח.

ועוד הוסיף שם 'ומן הטעם הזה ג"כ מותר להתיר בשר מליח בסכין ואין הסכין נאסר'

- **כשההיתר יבש**: נאסר כדי קליפה.⁹¹

- **כההיתר לח**: למחבר נאסר בכחוש כדי נטילה ולרמ"א בשישים.

- **כשיש רוטב**: לכו"ע בשישים.

ונמצא שנידון השאלה תלוי האם דין הקערה כרותחת ואם כן האם נעשה שימוש ברוטב או ביבש.

הרמ"א כתב בתורת החטאת (כלל י"א דין ה'): 'ולוי נראה דדין קערה זו כדין שאר כלי טריפה ששמו בו היתר ושייך לדין תתאי גבר ולכן י"ש"א"י הקערה קר ושמו בו רותח סגי ליה בקליפה. ואם הוא רוטב בעינין ששים נגד הקליפה. וא"י החם למטה או שניהם חמים הכל אסור אם ליכא ששים נגד קליפת כל הקערה.

ובהג"ה כאן כתב: ואם נשתמש בו, בעי קליפה אם הוא דבר יבש, ואם הוא דבר לח (סח), בעינין ששים נגד קליפה מן הקערה.

וכתב הש"ך (טו) שמכך שהרמ"א כתב שצריך לשער כנגד קליפת הקערה משמע שהקערה רותחת כי אם הקערה צוננת היה צריך לשער כנגד קליפת התבשיל בלבד שנאסר כדי קליפתו כדין חם לתוך צונן אבל כיון שמדובר ברוטב היה צריך להיות מותר לגמרי כיון שברוטב לא שייך קליפה (ראה הערה בדין קליפה בנו"ק⁹²). אמנם בהסבר שהקערה רותחת יהיו שלשה קשיים בדברי הרמ"א:

- מכך שבתורת חטאת לא חילק בסיפא (בקערה חמה) בין יבש ללח משמע שהיבש שדן בו הוא לח קצת (ש"ך) נאסר בשישים כמו רוטב) ואם נעמיד ברותח צריך לרמ"א במקרה זה לאסור בכולו (כדין ש"ך) ולא כפי שכתב בהג"ה כדי קליפה.

- בתורת חטאת כתב לגבי קערה רותחת שמשערים בשישים כנגד קליפת כל הקערה וכאן שינה בלשונו שמשערים כנגד קליפה 'מן הקערה' כלומר במקום נגיעת הכלי בלבד.

- דוחק לומר כאן שהכלי רותח וכן לא משמע כן בת"ה.

ולכן יש לחזור ולהעמיד בקערה צוננת וליישב שהרמ"א החמיר פה כריב"א להצריך ששים כנגד קליפת הקערה (פירוש במקום שנשתמש בקערה. פ"ח נג. וכן הסביר בשפ"ד את הש"ך. אבל במנח"י כתב לאסור כנגד כל קליפתה שא"א שלא יתנענע ויבליע בכולו. הובא בשפ"ד) בצירוף סברת הראב"ד שהקערה דינה כרותחת גם כשאינה חמה וממילא מצטרף לדעת הריב"א שגם בדברים הנבללים צריך ששים כנגד הקליפה.

59. **האם כלי שאינו מנוקב ומלחו בו מותר לשימוש למליחה שוב לקדרה או לדרך. ומה דינה בכבישה. או כדפוס למלוח גבינות.**

שימוש למליחה בכלי הבלוע מדם

כגון למלוח בו לצורך שמירה בשר שכבר הוכשר או לאחר שהכלי נוקב למלוח לקדרה מותר כיון שהדם שנבלע בו אינו יוצא על ידי מליחה ואינו דומה לרותח שמפליט (כ"י בשם הגהות ש"ך) וכ"כ הרמ"א בהג"ה.

וכן בכלי חרס כתב בת"ח (כלל י"ז דין ג. הובא בש"ך טו) שאינו אסור למליחה.

⁹¹ וטעם החומרא של כלי על מאכל שבלוע מאיסור שביבש אינו נאסר כלל כדלעיל. הסביר שם הט"ז (טז): 'ודוקא מאכל שיש לו מה לפלוט מגופו אז מבליעה אינה הולכת בלא רוטב אבל כלי שאין בה פליטה מגופו אז יוצא שפיר מה שבלע' וכשהאיסור שבלוע שמן הש"ך שם (כג) הסתפק לאסור בשישים וש"א"פ לא החמירו בזה (שפ"ד שם)

⁹² ראה בדברינו בסימן קה סעיף ג מחלוקת ראשונים בדין קליפה בנו"ל. ונפסק להקל כר"ת שאין קליפה בנו"ל ולא כריב"א שהחמיר (תוספות פסחים ע, א ד"ה תניא).

⁹³ אפשר שבפשיטות הש"ך סובר ש"מ להפליט האיסור לגמרי מהכלי צריך הגעלה אמנם הפליטה קצת שיש במליחה אינה נבלעת בבשר ודי לו בהדחה.

⁹⁴ ויש לעיין שלכאורה אין במליחה ראייה שאינו בולע כי הרי אין מליחה לכלים להפליט ואפשר שבלוע ואינו פולט במליחה. אלא מכאן ראייה לשדברי השפ"ד סז שיש

63. **בשר שנמלח בכלי שאינו מנוקב: א. מהו שיעור הזמן שבו נאסרת החתיכה. ב. האם נאסר חלק החתיכה ששהה מחוץ לציר. ג. מהו כמות המלח שאוסרת בזה.**

שיעור הזמן להאסר

- **ר"ת^א:** הבשר נאסר כולו מיד, כיון שאע"פ שגוף הבשר עדיין נאכל במלחו, המליחה שבחוץ רותחת ומועילה להפליט דם וציר שאינו נאכל מחמת מלחו וחוזר להבלע חזרה לתוך החתיכה ולאסרה. וכ"כ **או"ה^א** (י, ג) בשם **מהר"ם^א** 'דלא אשכחן דמפליג תלמודא גבי כלי שאינו מנוקב בין שהתה ולא שהתה'.

- **הרב הברצלוני^א** (הובא ברא"ש חולין ח מט): כלי שאינו מנוקב אוסר את הבשר רק לאחר ששהה שם שיעור מליחה שאז נהיה אינו נאכל מחמת מלחו וקודם לכן אינו נאסר.

- **הגהות אשרי בדעת רש"י^א:** רק אם שוהה כשיעור שפולט כל דמו יכול הבשר לחזור ולבלוע דם ולהאסר.

- **יש מי שהורה^א** (הובא ברישב"א ובכ"י): שרק אם שוהה כשיעור מליחה לדרך כך שאפילו לאחר הדחה נשאר ברמה שאינו נאכל מחמת מלחו, הבשר נאסר⁹⁸

- **רא"ש^א** (שם): הבשר נאסר מיד רק בשיעור כדי קליפה. ואחרי ששוהה שיעור רתיחה נאסר כל מה שבתוך הציר.

דין חלק החתיכה שמחוץ לציר

הדבר מוסכם שהדם בחלק התחתון של החתיכה הנתון בציר ונאסר אינו אוסר את החלק העליון 'דאין דם מפעפע למעלה' כמובא בשערי דורא (י, ד) שכתב שאפילו אם הדם שמן אינו מפעפע למעלה. והובא להלכה ברמ"א בסימן ע' (סעיף ב' בשם או"ה).

אמנם נחלקו הראשונים בענין הדם בחלק העליון שפורש ממקום למקום בתוך החתיכה (כמובא לעיל בסעיף י"א לענין בישול) ונפק"מ גם לכאן:

- **מרדכי בשם ר' פריץ^א:** גם החלק שמחוץ לציר נאסר. ואינו דומה לחתיכה שנפלה לציר של איסור שמתירים מה שחוץ לציר כיון ששם החתיכה אין לה דם משלה שיפרוש בתוכה וכאן החתיכה מלאה דם ופורשת ממקום למקום בתוכה לאסור⁹⁹

- **רא"ש^א:** החלק שמחוץ לציר מותר. ודומה לחתיכה שנמלחה בחלקה ואין החלק שאינו מלוח מונע מהחלק המלוח לפלוט. וסיים 'ומי הוא הנביא שהגיד שפירש ממקום למקום ואינו יוצא לגמרי אין אלו אלא דברי נביאות להשחית ממונן של ישראל'¹⁰⁰

- **וכן כתב הרשב"א^א להתיר¹⁰¹** (למרות שמחמיר בפירש ממקום למקום בבישול) והסביר שאין יכולת לדם לפעפע בתוך החתיכה ואפילו היא שמנה כיון שהיא עצמה אינה דבר שמן. ואפילו שהמלח מתפשט בכל החתיכה אין כח בדם להתפשט איתו במקום שמכח עצמו אינו מתפשט. אחרת לא היתה חתיכה שמותרת לאחר מליחה¹⁰².

מנוקבת. ומה שנוהגים למלוח שוב באותה קערה זה דווקא במליחה שכיון שהחתיכה פולטת היא לא בולעת מהכלי.⁹⁶

- **ר' פריץ:** בקערת חרס אפילו היתה מנוקבת אין להשתמש בה ברותח כיון דכלי חרס בלע טפי מבשר ולא שייך ביה מישרק שריק תדע דהא צונן בצונן לא בלע ובכלי חרס אמרינן חזינן להו דמדדייתי (פסחים ל:) פירוש ובלעי אפילו בצונן⁹⁷.

השו"ע^א פסק בסתם כרא"ש להתיר והביא את דעת הרשב"א כי"א 'אבל אם הוא מנוקב, מותר לאכול בו אפילו רותח. ויש אוסרין ברותח'. וטעם ההיתר הוא כיון שדם משרק שריק (ט"ז מב)

הרמ"א^א בהג"ה אסר לכתחילה לאכול רותח בכלי מליחה מנוקב והתיר בדיעבד. ואפילו בכלי חרס (ת"ח י"א ז. ש"ד ע).

הרש"ל והב"ח^א פסקו כר' פריץ לאסור רק בכלי חרס ואפילו בדיעבד. (ט"ז מג).

הש"ך^א (ע) הכריע כחומרות הרמ"א והרש"ל יחד ואסר לכתחילה לאכול רותח בכל כלי מליחה. ובכלי חרס אסר אפילו בדיעבד ואפילו נקוב.

61. **מהו הכשרו של כלי שנטף עליו ציר עם דם.**

ככלל נוקטים בהכשר כלים שכבולעו כך פולטו ולפי זה לכאורה היה צריך להיות הכשרו של הכלי בעירו.

אמנם כתב בהגש"ד (הובא בכ"י) שיש להחמיר בנטיפת ציר כיון שאיסור חם מתקרב תוך כדי העירו לחום של כלי שני אבל הציר שרתחתו מכח המלח אינו משנה רתיחתו מכח העירו ולכן צריך הכשר בכלי ראשון ממש.

סעיף יח: בשר שנמלח בכלי שאינו מנוקב

62. **מה דינו של בשר שנמלח בכלי שאינו מנוקב במליחה שוב לקדירה או בצליה ומדוע.**

כתבו הרא"ש (חולין ח מט) והרשב"א (חולין ק"ג א) שבשר שנמלח בכלי שאינו מנוקב נאסר ולא תועיל לו אפילו צליה. בטעם האיסור בצליה כתבו:

- כיון שבליעתו היתה ברתיחת מלח דינו כאיסור שנבלע ע"י בישול שאפילו ע"י האש אינו נפלט.

- והמרדכי הסביר שכבר נתקשה בו הדם ואינו יוצא. ואפילו יצא מצד אחד חוששים שיבלע מצד שני.

והובאו דבריהם בב"י. ונמצא שלשו"ע מליחה חמורה מכבישה מעל"ע המובאת בסעיף ט"ו ששם התיר בצליה. ולרמ"א דינם זהה.

¹⁰⁰ מלשון זאת משמע שחולק רק במציאות האם מתקיימת פרישה ממקום למקום אמנם ראה לעיל משב"ז (כו) ע"פ רשב"א שרא"ש גם כשידוע שפירש ממקום למקום מותר.

¹⁰¹ בתשובה א תסו. ושאלה זו נשאלה ע"י הרא"ש כמובא בשאלותיו ב יז. וראה שם בשאלה יד' באילו מילים פונה הרא"ש לרשב"א.

¹⁰² נראה שכונתו שאין לדם תנועה עצמית ואפילו לא עם המליחות ומה שהדם יוצא במליחה הוא מכח המלח שמושך אותו מבחוץ כמו שכתב בעה"ש כאן א' דטבע המלח הוא להמשיך הדם אליו ולהפליטו! אבל אם היה הדם נע יחד עם חידרת המליחות היה תמיד אוסר את החתיכה.

⁹⁶ ויש להבין שלא הסבירו שהמליחה מותרת פשוט מצד שאין מליחה לכלים. וראה ש"ך סז שאמנם כלים מפליטים מעט במליחה אלא שפליטה זו יורדת בהדחה ולכן במקומות שאין דרך להדיח לא התירו שימוש במלוח לכתחילה. אמנם כאן שדרך להדיח היה מקום לסביר וצל"ע.

⁹⁷ ואמנם משמע שם שניתנים להכשר בג' ימים אבל סוף סוף בולעים אפילו בצונן. (ולא מצאתי את מקור הדין בסמ"ק ובהגה"מ אלא באורחות חיים בשמו).

⁹⁸ אפשר שזו דעת רש"י ומררר ישראל הובאו בתוס' 'הני מילי' חולין ק"ב א. בגדר מליח כרותח

⁹⁹ כדעת הרשב"א לאסור בפירש בתוך החתיכה וכן דעת הרמ"א להחמיר בסעיף יא. אך דעת התוס' והרא"ש שאינו נאסר אלא כשפירש לחוץ. וכן דעת המחבר שם.

- הצורך בשישים במין במינו בלח הוא דרבנן.
- דעת הרא"ש שלא נאסר מיד אלא כדי קליפה.
- דעת רש"י שאין הציר אוסר כלל.

סעיף יט: חליטת הבשר לאחר המליחה

64. **האם יש צורך לחלוט את הבשר לאחר המליחה ומה הסברא בזה.**

נחלקו האחרונים למה מועילה פעולת המליחה ומה מהות הנוזל האדום שיוצא מן הבשר לאחר המליחה, האם הוא דם או שהוא מוהל בעלמא.

- **הרמב"ם** (מ"א ו, ט) כתב לאחר המליחה 'ומשליכו מיד לתוך מים רותחים כדי שיתלבן מיד ולא יצא דם'. והסביר הר"ן ש'לרמב"ם המליחה מוציאה רק את הדם שנמצא במעטפת הבשר, וכדי שלא יפרוש הדם הפנימי יש צורך לחלוט אותו ברותחין. (וכן דעת הרא"ה בבדק הבית ג, ג, עב, ב)

- **רשב"א**, **ר"ן**, **מ"מ**, **ריב"ש** - אין צריך חליטה אחרי מליחה. והסביר הרשב"א שדין חליטה היה במקורו **חלופה** לדין מליחת הבשר אבל כיון שלא כל אדם בקיא בזה תקנו להכשיר בהדחה ומליחה בלבד. וסובר 'קים' להו דבשיעור מליחה יוצא כל מה שהוא דם גמור והשאר מוחל אדום הוא שיוצא ומותר'. (ב"ב)

וסיכמ הב"י שהלכה כרוב הגדולים. והיכא דאפשר טוב לחוש לרמב"ם. **ובדרכ"מ** (ה) כתב מימי לא ראיתי ולא שמעתי מי שחושש לזה.

ובשו"ע כתב בסתם שמותר לתנו אפילו במים שאינם רותחין והוסיף 'ויש מי שמצריך לתנו במים רותחין'. וסיכמ הרמ"א שהמנהג כסברא ראשונה.

הש"ך (עח) העיר 'ולהכי הביא המחבר סברא זו דהיכא דאפשר יש לחוש לעשות כן' כשיטתו שיש לחוש לשיטת הרא"ה כשאפשר כדלעיל סעיף ב. ואילו לרמ"א אין בזה חשש כלל.

וכן ברדב"ז (ש"ת רב"ז חלק א סימן לג. הצביע בפת"ש) חשש לשיטת הרמב"ם ולכן הורה לחוש לא למלא עופות בבשר באופן שיהיו דחוסים בו ולא יתאפשר לרותחים להגיע פנימה אלא במקום שיש מנהג אבות להקל.

סעיף כ: בשר שנמלח ונשרה בציר קודם הדחה

65. **כיצד יש להתייחס לציר שפולטת החתיכה לאחר גמר מליחתה. ומה יהיה דינה של חתיכה ששהתה קודם הדחה בתרייתא בצירה או שנפלה לתוך ציר.**

שיטות הראשונים בציר

- **רש"י להבנת התוס' והרא"ש** כתבו שדין הציר לאחר המליחה **כדין מים** (ראה עוד להלן בדעת ריב"א ובהערה שם). ולכן חתיכה זו ששרתה בציר שלה אינה נאסרת כמעשה דרש"י וגם המלח והדם הקיימים אינם מבליעים*. כיון שהדם שבתוך הבשר התייבש בתוכו ואין לו כח לצאת ולאסור¹⁰³ פסק כח המלח ואינו יכול להבליע את הדם. אמנם התוס' סיכמ שלמעשה נהגו להחמיר ואין להקל.

- **רש"י לריב"א** (הובא בהגהות הסמ"ק וב"ב): דין הציר כדין **בשר רותח** (כמובא בב"י וב"ט"ז מז) ולא כדם רותח¹⁰⁶. ונפק"מ שאם יגע

שיעור המלח לאסור בכלי שאינו מנוקב

- **המרדכי** כתב שאפילו במליחה מעט שנאכלת מחמת מלחה אסור להניח בכלי שאינו מנוקב כיון שאי אפשר שלא יבליע כלשהו מהדם.

- **הראב"ד** (תשובות ופסקים עז): כתב שבמעט מלח כמו לצלי אינו מבליע ודי בהדחה. אמנם אם גם שהה שיעור מליחת הצלי אפשר שמבליע.

- **הרשב"א**: כתב שרק כשמולחים בשיעור שפוגם את הבשר מלאכלו נעשה רותח ואז גם הדם נעשה כבוש בכלי ונבלע.

השו"ע הקל כרא"ש בשני הנדונים:

א. שיעור הזמן לאסור כולו הוא כדי רתיחה. ובשיעור זה נאסר גם לצלי (ש"ד עב). וקודם לכך נאסר רק כדי קליפה (רא"ש. ש"ד עב).

ב. חלק החתיכה שמחוץ לרוטב מותר ואינו נאסר אלא כדי קליפה. ואפילו יש בה שומן.

ג. משמע בדעתו שחושש רק בשיעור מליחה לקדירה שלא יאכל מחמת מלחו ולא בפחות מזה (ש"ד עא כרשב"א).

הרמ"א החמיר בכל הדינים:

א. אפילו שהה מעט עד כדי יציאת ציר נאסר (כשיטתו בסעיף כ להלן שדין הציר עצמו כדן רותח)

ובפת"ש (י) הביא בשם חמודי דניאל שאם כבר היה באמצע מליחה אפשר שנאסר מיד כשהושם בכלי שאינו מנוקב או נפל על הרצפה כיון שפולט ציר מיד. ונשאר בצ"ע.

ב. גם חלק החתיכה שחוץ לרוטב נאסר כיון שפירש בתוכה ממקום למקום¹⁰³ (כשיטתו לעיל סעיף יא) כיון שהדם אינו פורש לצדדים רק למטה (ט"ז מד. כלומר שאינו יוצא לצדדים אל מחוץ לחתיכה אלא נע בתוכה לכיוון הציר כלפי מטה)

אמנם החתיכות הנפרדות שעליה מותרות. כיון שאין זה דוחק כזה שיעכב את העליונה מלפלוט. ואפילו קליפה לא צריך בהן (ט"ז מה בשם או"ח).

וחמור משובר מפרקתה של בהמה¹⁰⁴ שמותר לרוב הפוסקים במליחה (ש"ד עז):

- כיון שכאן פירש ע"י מליחה שהיא כרותח ומבליע יותר משובר מפרקתה.

- כיון שהכלי אינו מנוקב דינו ככבוש.

אבל אם כבר שהתה שיעור מליחה קודם שנפלה לציר אין מה שמבחוץ לציר נאסר גם לרמ"א כיון שנפלט כבר כל דמה ואין מה שיפרוש ממקום למקום. וה"ה בספק. (ש"ד עז, עה. דלא כמשאת בנימין. אבל מה שבתוך הציר נאסר לרמ"א כדי קליפה כדלעיל ב)

וכן אם מלחו שוב חתיכה שכבר נמלחה והודחה על חתיכה שלא נמלחה ושהתה התחתונה בציר, אין התחתונה נאסרת אלא מה שבציר כיון שאין כאן מליחה (ט"ז מד)

ג. אפילו לא נמלח רק מעט כדרך שמולחים לצלי נאסר¹⁰⁵

אמנם גם לרמ"א **אם נתערבה** חתיכה שנפלה לציר באחרות ונתבשרה עמם, יש להתיר ברוב וא"צ שישים (יש"ש חולין פרק ח סימן צו הובא חלקית בש"ד עז, ט"ז מד), **בצירוף**:

¹⁰⁵ אפשר שדין זה תלוי גם במה שסובר שהציר דינו כרותח ואם כך כיון שממתין שיעור זמן שיצא הציר ממילא מתווספת פה מליחה.

¹⁰⁶ בדברי התוס' ניתן להבין שתי הבנות מדוע לרש"י אינו נאסר. הבנה ראשונה היא שהציר אינו רותח וממילא מבטל כח המלח 'מה לי מים מה לי מוחל' (וכ"כ ב"ח יח, ש"ד לא

¹⁰³ ואינו חושש שדם האיסור שבתוך הציר עצמו יעלה ויאסור את החלר העליון כיון ש'דם אינו מפעפע מלמטה למעלה' כמובא בהג"ה בסימן ע (סעיף ב).

¹⁰⁴ אמנם לרו"ה פ' דין זה קל משובר מפרקתה כיון ששם פירש מחיים ויש כח בדם משא"כ כאן. כמובא במש"ב"ז כז בדעת הרא"ש בשם הרשב"א.

לאחר שיעור מליחה. והתקשה כיצד תתכן כמות ציר לבטל את הדם ונשאר בצ"ע.¹¹¹

הנפק"מ בין טעמי הש"ך והט"ז תהיה:

- א. חתך בסכין קודם הדחה כמובא להלן שלטעם הש"ך יש כאן איסור שלא התבטל עם כח בליעה¹¹² ולטעם הט"ז שתש כח המלח אינו יכול להבלע.
- ב. אווז טריפה ששהה שיעור מליחה וניתן עם בשר כשר שאם פסק כח המלח אינו אוסר. וכן פסק תרוה"ד בהפסד מרובה (סימן קנט. הובא בט"ז מז).
- ג. בשר ששהה שיעור מליחה ונגע בגבינה שאסר אותו הסמ"ג, והסביר הט"ז שמדובר במליחה שניה שלא פעלה להוציא דם. (ט"ז מז) אבל לש"ך אפילו לאחר מליחה ראשונה היה אוסר.

ואם ישהה בציר מעל"ע נאסר הבשר לכו"ע כיון שבולע מהדם שבמלח כדין כל כבישה אם אין בציר ובבשר שישים כנגד המלח. (כה"ח רצ"ו. ובחתיכה יש שלשים תמיד כנגד המלח.)

דעת הרמ"א בציר

לגבי החתיכה בדרכ"מ (*ו) ובהג"ה כתב הרמ"א שגם לאחר שיעור רתיחתו חשוב הציר כרותח. ונאסר מיד **ובכדי קליפה** (ש"ך פא) ולמרות שטרוד לפלוט ציר, בולע. כיון שהוא בכלי שאינו מנוקב והמקום דחוק (ש"ך פא). 'הגה: ויש אוסרין אפילו בדיעבד, כדי קליפה. והכי נהוג. ודוקא מה שמונח בתוך הציר, אבל מה שחוץ לציר, שרי.

לגבי הכלי כתב 'הכלי שנפל בו אותו הציר, אסור'.

- והסביר הש"ך (פג) שכונתו בכדי קליפה (ש"ך פג), ואם נפל כמות גדולה של ציר (שלא שווה לו לקלוף¹¹³) יכשיר בהגעלה. וכלי חרס לא מועיל קליפה (ראה הרחבה להלן).

- **ובט"ז** (טז) משמע שבכל כלי נאסר כולו. ולא תועיל קליפה¹¹⁴

כלי חלבי או עם לכלוכי חלב

בלכלוכי חלב כתב הרמ"א 'וכן אם היה הכלי חולבת ויש בו לכלוך, אסור הבשר, דאף לאחר שיעור מליחתו נחשב כרותח. וכתב הש"ך (פג) שנאסר הבשר **בכולן** (ש"ך פג)

ולדברי הסוברים שרש"י מודה שהציר רותח כתבו האחרונים שזה אפילו לדעת השו"ע (כה"ח שה"ה¹¹⁵)

ובחלבי בן יומו אפילו נקי¹¹⁶:

- **הט"ז** (ג) וכן בשע"ד כתבו לאסור.

בגבינה או חלב יאסור אותם. ועוד נפק"מ הוסיף בשע"ד שאם הכלי חלבי בן יומו יהיה צריך שישים כנגדו.

- **שע"ד** (שער ד סימן ז) **הציר כרותח**. 'דמה שהוא בתוך הציר חשוב כמו כבוש בחומץ, וכבוש הוא כמבושל' שהמנהג לאסור ומתירים בכדי **קליפה**¹⁰⁷.

- **רש"ל** (יש"ש חולין ח עה): **הציר כרותח**. ומה שבציר נאסר **כולן** כיון שחשוב כמבושל. ועוד כדי קליפה ממה שחוץ לציר. והעמידו האחרונים שזה דווקא כשהשהה שיעור כבישה (רעק"א ושפ"ד בשם מנח"ט).

- **רבנו אליעזר: הציר כדם** (כך הבינו הש"ך פה והחוו"ד לב כדלהלן) והבשר אסור. וכתב 'דאין מועיל לו ניפוח וצריך הדחה אחרונה שאם לא ינפץ נעשו המים שהדיח בהן רותחות'¹⁰⁸.

דעת השו"ע בציר

השו"ע פסק בסתם להיתר וכתב לחוש לכתחילה לאוסרים 'בשר שנמלח, ושהה כדי מליחה, ונתנהו אחר כך בכלי בלא הדחה ונתמלא מציר, מותר. ולפי זה בשר שנפל לתוך ציר היוצא מהבשר אחר ששהה כדי מליחה, מותר. ויש מי שאוסר בזה ובזה, ויש לחוש לו לכתחילה'.

בטעם ההיתר הסביר **הב"ח** (י) 'המוהל מבטל כח המלח ולא חשיב כרותח לאסור הבשר דמה לי מים מה לי מוהל' **אבל הט"ז** (זו) הסביר כתירוץ ב' של התוס' שלאחר גמר מליחה **בטל כח המלח** שעל הבשר ואינו חשוב עוד רותח לאסור ואין צורך לבטלו אמנם הוא בעצמו בלוע מדם איסור ולכן צריך להדיחו¹⁰⁹. והגם שבסעיף ח' השו"ע התיר חתיכה שהונחה בכלי רק מכח המים, שם התיר גם לדעת החולקים על רש"י.¹¹⁰

גם הש"ך (צא, יא) בס"מ צ"א (סעיף ה) שם כתב השו"ע שהמלח נחשב מלוח כל עוד לא הדיחו אותו, העמיד שמדובר בבשר שנמלח לשמירה ולא להוצאת דמו וממילא כיון שהמלח לא פעל להוציא דם לא תש כוחו. ונמצא שגם להבנתו בשו"ע פסק כח המלח לאחר מליחה להוצאת דם.

אמנם הפר"ח (נד) כתב שלמעשה לא סוברים שפסק כח המלח לאחר רתיחה וכדברי השו"ע בס"מ צא.

והש"ך (עט) עצמו הסביר את ההיתר 'הטעם דציר היוצא מבשר לאחר ששהה שיעור מליחה אינו אלא מוהל בעלמא. ואף על פי שהמלח שעל הבשר אסור שהדם מעורב בו והמלח נתמחה בציר מ"מ בטל הוא בציר' השפ"ד הבין שכונת הש"ך שהדם בטל בציר למרות שהציר רותח (ומוהל בעלמא רק אומר שאינו דם) אמנם המלח עצמו לא חשוב רותח

¹¹¹ אמנם הש"ך בס"ק ל"א כתב בפירוש שדין הציר כמים לבטל כח המלח ונמצא לכאורה שדעת הש"ך כב"ח.

¹¹² נראה שהש"ך והב"ח מתייחסים רק לטעם הראשון בתוס' שיבש הדם שבמלח ואינו יכול להבלע בבשר ואילו הט"ז והב"י מתייחסים לטעם השני שבטל כח המלח.

¹¹³ כן הסביר הש"ך את דברי הרמ"א להלן סימן צא ס"ק יח.

¹¹⁴ שהסביר מדוע הכלי חמור מהבשר והבשר הרי נאסר כדי קליפה. וראה ת"ח כלל יג שהביא שכן דעת הג"ה שע"ד שכלי נאסר במליחה בכולו וסיים שלרוא"פ אינו נאסר במליחה אלא כדי קליפה וכ"פ בהג"ה סימן צח סעיף ד.

¹¹⁵ שכן הביא הבית יוסף בשם שערי דורא שדין זה אפילו לרש"י. והסביר הפר"ח (עג) בשם התו"ח (יד, ה) 'דאף לרש"י דחשיב לציר זה למוהל בעלמא מכל מקום כרותח מחשב אפילו לאחר שיעור מליחתו'. ונראה שלדעת הש"ך (לא) שכתב שלרש"י הציר מבטל כח המלח ממילא השו"י יתיר כאן.

¹¹⁶ כלומר שאין בו גם חשש דם כגון שהודח ודנים רק בבשר בחלב. וראה בת"ח (יד, ה) לאחר שהביא דין זה כתב 'ואם שמו בשר לאחר מליחה לכלי בלא הדחה יתבאר לקמן' כלומר דבריו כאן הם כשהודח ואין בו דם.

וכן הבנת הרמ"א שסומך על רש"י בהפס"מ 'לא מחשב צירו כרותח' והבנה שניה שהציר רותח מכח המלח ועדיין אין כאן בליעת איסור בגלל שכושר הדם להבלע הוא מוגבל כיון שנתייבש, אך יכולת הפשריות להבלע אינה מוגבלת. וכך הבנת הריב"א והגש"ד (הובאו בב"י וכן הבינו שפ"ד עט, פ"ח כ, כה"ח שפ"ה) שאומר שדברי הריב"א גם לרש"י.

¹⁰⁷ כך הבין מהרא"י בשע"ד וכך ציין המציין בדברי הרמ"א. אמנם מדברי השע"ד שער ד סימן ז משמע שכל מה שברוטב נאסר ובנוסף כדי קליפה מחוץ לרוטב וכן הבין הרש"ל יש"ש ח' ע"ה בשע"ד ופסק כמותו. ונראה שהיו בשע"ד חילופי גרסאות.

¹⁰⁸ כלומר את בעיית הרתיחה של המלח פותר כבר הניפוץ ומדוע צריך הדחה? אלא לסתום נקבי הפליטה של הדם. כך נראה שלמדו הש"ך והחוו"ד. וכן נראה מדברי המרדכי שלאחר שהביא את דברי הרא"מ כתב 'וקבלתי שהציר אינו אסור' כלומר שלא כדברי ר' אליעזר שסובר שהציר בעצמו אסור. ונראה ששיטה זו סוברת כרמב"ם והרא"ה שאין המליחה מוציאה את כל הדם אלא רק את זה הנתון במעטפת. והמוהל היוצא אסור.

¹⁰⁹ וזה כטעם השני בתוס' ובראש. אמנם ראה להלן בדין ההשיית הבשר במלחו כתב הרא"ש להחמיר ומשמע שאינו סומך על טעם ביטול כח המלח לבדו.

¹¹⁰ אמנם לפי מה שהחמיר השו"ע בצא ה שהבשר מקרי מלוח לאחר שיעור מליחה נראה שהדין כן אפילו לשיטתו.

- **מ"מ** (מאכ"א ו יב הובא בב"י): אפילו אם שהה במלחו האש שואבת ומתירה. כי אם היה אסור בשהיה לקדרה היו גוזרים כבר בשהה לצלי.
- **ר"ן**: (על הרי"ף חולין דף מב עמוד ב) המלח מותר כיון שהדם נשרף בתוכו וכבר אינו אוסר (הובא בדרכ"מ י).

ולענין חיתוך החתיכה בסכין לאחר מליחה:

- **רבנו יונה**^א כתב שאע"פ שהבשר שהה שיעור מליחה הסכין נאסרת וצריכה הגעלה. והסביר בדרישה (טו) בשם רבו שלמרות שאין מליחה למתכת¹²⁰ כאן שבא עם דוחקא דסכינא נאסר.
- **דעת רש"י** להבנת הבית יוסף^ב שאין הסכין נאסרת וזה ק"ו ממעשה דרש"י שאפילו חתיכת הבשר אינה נאסרת. ומה שמובא בטור גם מעשה דרש"י וגם דברי ר' יונה הוא תוספת של תלמיד שוגג.
- **אבל הב"ח**^א הסביר בשיטת רש"י שדעתו כר' יונה שבסכין נאסרת וטעם ההיתר בציר אינו מצד שאין כח בדם ובמלח להבליע אלא מצד שהציר שהוא כמים מבטל כח המלח.
- **דעת הטור**^ב ע"פ הדרכ"מ (מב) שאם חתך קודם ששהה שיעור מליחה אוסרת (כיון שעדיין לא בטל כח המלח) ואם חתך לאחר שיעור מליחה אינה נאסרת כיון שאז תש כל המלח ונתייבש הדם בתוכה.
- **הרא"ה** כתב (הובא בב"י באות יז) שמותר לחתוך בשר מליח בסכין מהסברא שעד שמגיע הבשר לדרגת 'מליח כרותח' כבר כלה כל הדם העתיד לצאת ע"י המלח¹²¹.

השו"ע כתב בדעת היש אוסרים בנפל לציר שלאחר המליחה ולפי דבריו, אף על פי ששהה הבשר במלח כשיעור, אסור לאכול ממנו עד שידיחנו יפה יפה. ואסור לחתוך ממנו בסכין קודם שידיחנו, ואם חתך צריך להגיעלו והגם שלמעשה הדחה מחיובת לכל הפוסקים, אלא שלאוסרים כאן שסוברים שהציר הוא דם, ההדחה הכרחית לסתימת נקבי הפליטה. ולשאר פוסקים אם יחתוך המעטפת די בזה (ש"ך פה). ולפי מה שכתב שיש לחשוש להם לכתחילה נמצא שגם למחבר אין לחתוך בסכין קודם הדחה אבל אין אוסר בדיעבד. (ש"ך פו).

והרמ"א כתב ויש מתירין לחתוך בסכין לאחר ששהה שיעור מליחה, דאין מליחה לכלים, וכן עיקר דמותר. אבל הסכין צריך הדחה אחר כך, או נעיצה בקרקע אם נתייבשה עליו הציר. ואפילו קודם שיעור מליחה אין האיסור משום הסכין, אלא משום שיצא דם בעין על הבשר, ואם רוצה להדיחו שם היטב ולחזור ולמלחו שם, מותר^א

והסביר הש"ך שהרמ"א התיר לכתחילה לחתוך בסכין לאחר מליחה וקודם הדחה כיון שהדם משרק שריק ולא נבלע בסכין (ש"ך פח¹²²) אך יש להדיחה לאחר מכן. והגם שבכל מקום אוסר הרמ"א שימוש בצונן כשאין דרך להדיח, שמא ישכח להדיח. פה שהדם ניכר מותר (ש"ך טו).

- **אמנם הרמ"א**^א (ת"ח כלל יד בסופו) כתב בפירושו אינו נאסר וכ"כ הש"ך (פג. וכן בנקודות הכסף) כיון שאין מליחה לכלים להפליט ואינו נאסר אפילו כשהוא בן יומו.

ובספר תפארת למשה (הובא בפת"ש לט) כתב שאם שהה בכלי בן יומו שיעור רתיחה גם הש"ך יחמיר בזה¹¹⁷.

ובכל זה מתירים בהפסד מרובה ולצורך סעודת מצווה. ואפילו בלכלוכי חלב כיון שאומרים שאין הציר נחשב רותח.

ביטול בשישים של החתיכה כנגד הציר

כתב הש"ך (פג) שבדין זה חומרת הרש"ל לאסור הכל תהיה קולא, ולכן:

- **לרש"ל** שאוסר כולו, אם יש שישים בחלק החתיכה שבתוך הציר כנגד כל הציר מותרת. (וכ"כ באו"ה¹¹⁸)
- **לרמ"א** שסובר שיש לאסור בכדי קליפה לא שייך בזה ביטול בשישים.

66. מה דין כלי חרס שבלע במליחה.

על דברי הרמ"א שהכלי נאסר כתב הש"ך (פג) 'כגון שנפל בו הרבה ציר או שהוא כלי חרס' ובשפ"ד^א הבין שכוונת הש"ך שכלי חרס כיון שהוא רך בולע בכולו וכן דעת הפמ"ג עצמו¹¹⁹.

אמנם במנחת יעקב^ב סובר שגם כלי חרס בולע רק בכדי קליפה אלא שאי אפשר לקולפו ככלי עץ ונפק"מ שאם השתמשו בו ברותחים יש לשער רק כנגד קליפתו. וכן הכריע כה"ח (אות רצט).

אמנם בפרי תבואה^ג (הובא בפת"ש לח) סובר שכוונת הש"ך כמנח"י שבולע רק כדי קליפה אלא שלא ניתן בפועל לקלוף. ולכן התיר שם בכלי חרס שנפל ציר על אזנו ללא קליפה בצירוף כמה סברות:

- במקום גבוה בכלי אם יגיע לשם הרוטב יהיה שישים כנגדו.
- דרכו להשתמש בעירווי ואין עירווי מבליע חוץ לכלי.
- לדעת רש"י הציר נחשב צונן.
- וכתב עוד בפמ"ג שחוץ לכלי דינו ככלי מנוקב (ולכן התיר בע"ש למרות שמחמיר בחרס)

67. מהו מעמד המלח שנשאר על החתיכה לאחר המליחה, במליחה לקדרה ובמליחה לצלי לענין אכילתה ולענין חיתוכה בסכין.

אכילת החתיכה לאחר מליחה קודם הדחה

- **במליחה לצלי** באופן שמיד מניחו על האש אין המלח נאסר ומותרת החתיכה להאכל לאחר צליה ללא הדחה (רשב"א הובא בב"י)
- **בשיעור מליחה לקדרה**
- **ר' יונה ורשב"א להבנת ב"י**: המלח נאסר ולא תועיל צליה (אלא לאחר הדחה)

^{ע"י} דוחק הסכין. וראה מבוא שערים איסור והיתר שער ט סימן יט שכתב שכן דעת מהרא"י שהוא מקור הדין. ואין כך הלכה אלא בולע כדי קליפה כמובא ברמ"א צח ד. ¹²¹ ומסביר זו התיר גם שימוש ברותח בכלי מליחה מנוקב. ויש להעיר שלרא"ה נשאר דם בחתיכה גם בסיום המליחה כמובא בבדק הבית ולכן התנסח שכלה דם 'העתיד לצאת' ויש להבין מדוע יתרת הדם לא תאסר.

¹²² ואמנם הרמ"א כתב כיון שאין מליחה לכלים זה אינו מובן כיון שמליחה מבליעה בכלים רק שאינה מפליטה מהם. והסביר במטה יהונתן שכוונת הרמ"א שאמנם מליחה מבליעה בכלים אבל כח ההבלעה מועט ולכן מועיל תכונת הדם שהוא משרק שריק משא"כ בחתיכה שגמרה לפלוט ונפלה על חתיכה שלא גמרה לפלוט לא תועיל הסברה של דם משרק שריק.

ואפשר שכוונת הרמ"א באין מליחה שאין כאן מלח שיבליע בכלים כיון שתש כח המלח וגם לציר אין לחשוש כיון שאינו סגור בכלי.

¹¹⁷ וצ"ל ע"ש הש"ך בס"ק ס"ח כתב בהדיה שלעולם אין מליחה לכלים להפליט ואפילו לאחר שיעור רתיחה, ומה הנפק"מ שהכלי בן יומו אם הבלוע לא נפלט?

¹¹⁸ הרמ"א בת"ח הבין באו"ה שגם אם יש שישים בחלק שתוך הרוטב אינו בטל ותמה עליו אך נראה שאין זו כוונתו. ש"ך פא.

¹¹⁹ ויש לחזק הבנת הפמ"ג בש"ך מדברי הש"ך בס"ק ע שפסק כר' פרץ שכלי חרס ששימש למליחה אסור בשימוש לרותחין אפילו בדיעבד כיון שבלע טפף ולא שייך בו משרק שריק.

עוד העיר שם בשפ"ד אין דין כדי רתיחה בכלים (אפילו שאינם חרס) להבליע יותר אלא לעולם מבליעים במליחה כדי קליפה כמובא בש"ך סח.

¹²⁰ בשערי דורא סימן יג ובת"ח כלל יד כתבו שאם נפל ציר על כלי חרס צריך שביירה. וזה חידוש כיון שמה שאומרים אין מליחה לכלים זהו דוחק להפליט מתוכם אבל בבלוע בולעים במליחה כדי קליפה. וכאן מחדש שבמתכת אפילו לא בולעים אם לא

וגם תוך שיעור מליחה התיר הרמ"א לחתוך בסכין כי הדם משרק שריק ולכאורה סותר מה שאסר לכתחילה בסעיף יז להשתמש בכלי מליחה אפילו מנוקב ולא הביא סברת משרק שריק להקל (ט"ז נג), אלא יש לחלק ששם שנמלח ממש בתוך הכלי בולע יותר ואפילו במנוקב יש לאסור (נקה"כ ומשב"ז נג)

68. מהי דעת המחבר, היש אוסרים והרמ"א במהות הציר שפולט הבשר לאחר גמר המליחה.

דעת המחבר בסתם כרש"י. כלומר שהציר דינו כמים (ש"ך לא) ולכן אין הבשר שנופל לתוכו נאסר. ויש אומרים בדעת רש"י והשו"ע שדין הציר כרותח (פ"ה עג) ומה שאינו אוסר הוא בגלל שאינו דם לאסור, וגם הדם שבמלח מתייבש בתוכו ומה שנמחה בטל בציר. והיא"א שמביא השו"ע סובר שהציר הוא דם רותח כדעת ר' אליעזר (ש"ך וחוו"ד).

דעת הרמ"א לכתחילה שדין הציר כדין רותח ולכן מבליע את הדם שעל הבשר ואוסר בכלי עם לכלוכי חלב. ובהפסד מרובה וצורך מצווה מקל כמחבר.

דעת היש אוסרים שמביא המחבר שדין הציר הוא כדם (חוו"ד ביאורים לב וש"ך פה) ולשיטתם בנוסף לחומרות הרמ"א יש נפק"מ שאם יחתכו את מעטפת הבשר אחר מליחה כדי להוריד את הדם והמלח שעליו, עדיין החתיכה אסורה כיון שפולטת ציר שהוא כדם וחייבים להדיח כדי לסתום נקבי הפליטה של הציר. משא"כ למחבר ולרמ"א שהחתיכה תהיה מותרת בבישול בחיתוך המעטפת. (ש"ך פה¹²³)

69. האם מותר ליישן חתיכה במלחה ללא הדחה או שיש להדיח אחרי המליחה ולמלוח שוב.

הראב"ד (הובא ברי"י) כתב שאם ישהו אותו במלחו הראשון יבלע ויאסר כדי קליפה.

הרא"ש כתב שיש דם על פני הבשר ועל פני המלח ונבלע בבשר אחר שנח מפלוט¹²⁴ ולכך נהגו להדיח הבשר ממלח הראשון אחר ששהה שיעור מליחה ונותנים בו מלח אחר ומתיישן במלח שני.

הבית יוסף כתב (באות ט) שמנהג האשכנזים ליישנו במלחו הראשון ומנהג הספרדים להדיחו ולמלחו שוב.

ובשו"ע כתב שכשרוצים לעשות בשר מליח להתקיים יש להדיחו יפה ולחזור ולמולחו. והסביר הש"ך (צב) שזהו מתוך שחש לכתחילה ליש אוסרים הסוברים שהציר הוא דם ולכן צריך הדחה לסתום נקבי הפליטה, אך מהדין אין צורך בזה. (אמנם לפי דברי הרא"ש לעיל, זה נכון גם לסברת רש"י)

ובמליחה לצלי כשצולה מיד לאחר המליחה אין צריך הדחה.

¹²⁴ וקשה שהרי לסברא השניה בתוס' וברא"ש שתש כח המלח לאחר מליחה אינו אמור להבליע? ונראה שאין סברא זו עומדת בפני עצמה ומכאן ראייה לסברת הש"ך והב"ח במעשה דרש"י שצריך גם ביטול המלח בציר.

¹²³ אמנם בט"ז נב משמע שדעת היש אוסרים הוא שהציר רותח, אבל לא הצליח ליישן את פשט משמעות דברי המחבר שכתב שדווקא ליש אוסרים צריך הדחה.

סימן ע - דין מליחת בשר ביחד

סעיף א: מליחת שתי חתיכות יחד

1. שתי חתיכות בשר שנמלחו יחד בכלי מנוקב באופן שאחת הקדימה לפלוט דמה כגון שנמלחה קודם, האם חוששים לבליעה זו מנו. ומה דין הדם שבגומות

רש"י (ק"ב ב' ועופות קמיטי'): הסביר 'שניהם פולטין יחד וכל זמן שהתחתון טרוד בפליטה אינו בולע' והקשה עליו התוספות ממצאות שעורמים חתיכות למליחה בזה אחר זה ואינם מסיימים יחד ולכאורה אז יבלעו. אמנם נראה לישב שלרש"י גם פליטת הציר מונעת בליעת דם כרשב"א (בית ג שער ג) שכתב בהבנת דברי רש"י: 'אין העופות בולעין כל זמן שפולטין ציר' ועוד 'סתמא דמלתא לא משהי איניש בשר במלח עד שלא יפלוט אפילו ציר'

ר"ת (שם 'דגים רפוי'): כתב משום דדם מישרק שריק במליחה כמו בצליה. וכי היכי דשרי בצלי בשרא עלוי בשרא אפילו לכתחלה¹²⁵ אף על פי שכלה תחלה פליטתה בצד התחתון של צד האש משום דמשרק שריק הוא הדין נמי במליחה דשרי כה"ג.

ולשיטה זו הקשה התוספות מדוע אין בליעה בין החתיכות ושם הרי לא שייך שריק? ולכן הביא התוספות דעות נוספות הסוברות שאפילו אם בולע פולט בתנאים מסוימים (להלן שאלה הבאה).

אמנם הרשב"א (הדושים כאן) הוסיף בדעת ר"ת 'ואם נבלע, כמו שנבלע נפלט ואינו מתערב שם' וממילא מובן שאין חשש לר"ת אפילו במקום שנבלע והיתר זה אפילו לאחור כמה ימים ממליחה¹²⁶.

השו"ע כתב בטעם ההיתר כרש"י ורשב"א 'מולחין הרבה חתיכות זו על גב זו. אף על פי שהתחתונה גומרת פליטתה קודם לעליונה, לא אמרינן שחוזרת ובולעת מדם העליונה, לפי שהוא שווה הרבה לפלוט ציר וכל זמן שפולטת צירה אינה בולעת!'

הט"ז (א) הביא את דברי הי"מ הסוברים שפולטת מה שנבלע תוך יציאת הציר.

והוסיף השו"ע 'ואפילו מתקבץ הרבה ציר ועומד בגומא שבין החתיכות, מותר' וכתב הגר"א 'שהוא לטעם ר"ת דשריק וכ"כ פמ"ג (משב"א א) שתשובת התוספות 'ציר הוא ולא דם' היא גם לסברת ר"ת.

והרמ"א כתב שלכתחילה יש להחמיר ולהפוך חתיכות שיש להם בית קיבול (גומות) 'הגה: ומכל מקום נוהגין להחמיר לכתחלה שכל חתיכה שיש לה בית קיבול, כגון דופן שלימה, מהפכין אותה שיזוב הדם, אבל בדיעבד אין לחוש!'

2. מתי תועיל מליחה לפלוט דם שנבלע בחתיכה.

פליטת דם שנבלע במליחה

הר"ן¹²⁷ כתב לגבי דגים שבלעו מעופות שלא תועיל להם מליחה כיון שאין המלח מפליט אלא דם המובלע באברים מעצמן אבל דם הבא

ממקום אחר אין המלח מפליט. וממילא גם לא תועיל מליחה להפליט דם שנבלע בחתיכה שהקדימה לפלוט דמה.

ר' יונה¹²⁸ (הובא בר"ן), רשב"א (בית ג שער ג), ספר התרומות (הובא ברשב"א) סוברים שחתיכה שיש לה דם משל עצמה יכולה לפלוט במליחה גם דם שבלעה ממקום אחר, ומה שהדגים נאסרו ללא תקנה הוא כיון שלא היה להם כבר דם משל עצמם לפלוט.

יש מפרשים (בתוספות 'דגים'): אמנם חתיכה בולעת במליחה כשאין לה דם משל עצמה לפלוט אבל די שיש לה ציר משל עצמה תועיל המליחה להפליט דם שנבלע בה.

ר"י מאורליני"ש¹²⁹ (הובא בר"ן. וכן ברשב"א בשם רבותנו הצרפתי): כל שהחל בבליעה קודם סיום פליטת כל דמו (ויש גורסים צירו¹²⁷) 'משוך לפלוט ברצף כל מה שילבע ואפילו כשיגמור לפלוט כל צירו. ומה שהדגים נאסרו כיון ששם סיימו לפלוט דמם ונחו מפליטה 'ונדבקו חלקי הדגים' קודם שהתחילו העופות לפלוט ולהבליע בדגים.

ולרבו של הרשב"א¹³⁰ בכל אופן אומרים כבולעו כך פולטו ואפילו בשר שנמלח הודח ושהה עם בשר שנמלח עתה, תועיל מליחה שוב להפליט הדם שנבלע. (ומה שלא מועילה מליחה לדגים הוא כיון שרפו קרמיהו¹²⁸. שפ"ד א)

להקל מטעמים אלו בשאר איסורים

וכתב בפרי מגדים (משב"א א): אמנם ראוי שתדע דכל אלו הטעמים שריק או כבולעו כך פולטו (בין למ"ש י"מ ובין להר"י דאורליני"ש) או טעם דטרוד, זה לא שייך אלא בדם ולא בשאר איסורין¹²⁹ אפילו איסור דרבנן ואפילו ציר דגים אפ"ה לא שייך בהו כל הני טעמים ואסורים.

3. מה הדין דגים שנמלחו עם בשר. באיזה כלי מדובר. ומה עומק ההאסרות. ומה הדין בדגים עם קשקשים. ובחשש סכנה של דג ובשר.

בגמ' (חולין ק"ב ב) 'אמר רב נחמן: דגים ועופות שמלחן זה עם זה – אסורין... לעולם - בכלי מנוקב, ודגים משום דרפו קרמיהו קדמי ופלט, ועופות קמיטי, בתר דניח דגים פליטי עופות, והדר בלעי מיניה!'

נמצא שכאשר זמן הפליטה של האחד קצר ביחד לשני, נאסר המין שזמן פליטתו קצר כיון שמפסיק לפלוט ובולע מפליטת המין שפליטתו ארוכה. ולכן דגים שמלחן עם בשר נאסרים הדגים.

ודין זה אפילו בכלי מנוקב, כי בכלי שאינו מנוקב שניהם נאסרים.

וכתב הר"ן (על הר"ף חולין מא ב): שאמנם גם חתיכת בשר קטנה גומרת לפלוט דמה קודם חתיכה גדולה אך בכל אופן אינה נאסרת כיון

בדעת הר"י מאורליניש לגבי הדגים שנאסרים 'שאין העופות פולטין כלום מדם וציר עד שפלטו הדגים זמן וצירן לגמרי' וכן משמע ברשב"א שכתב בשם רבותינו הצרפתיים 'שכל זמן שהבשר פתוח לפלוט דם או ציר מותר למלוח עליו' וכן נראה דעת הט"ז.

¹²⁸ אפשר שכוונתו שבשל כך בולעים יותר בכמות או באיכות ושוב לא מועילה המליחה.

¹²⁹ וזוהי שאלת רב מרי בר רחל לרבא (ק"ב ב למטה) בדין בשר שחוטתה שנמלח עם נבלה וברש"י שם 'כי היכי דגבי דם לא חיישינן לדלמא פלט עליון ובלע תחתון דאמרינן כל זמן שטרודים בפליטה אינן בולעין ושניהם נחזין יחד מפליטתן ה"נ לא שנא או לא?' ואסר רבא והסביר רש"י 'כיון דצירן אסור מיתסר הבשר השחוט מחמת ציר הטרפה שהוא נוח ליבלע מן הדם'

¹²⁵ שכן מובא בגמרא חולין ק"א א: 'וכבד עילוי בשרא שרי דמי משרק שריק'.

¹²⁶ ומה משמע שלר"ת פליטת הדם שנבלע אינה תלויה כלל בפליטת ציר או דם משל עצמו והיא השיטה המקלה ביותר. ויש מי שכתב שמשרק שריק וכבולעו כך פולטו הוא דבר אחד כלומר שיוצא על ידי מליחה אך ברא"ש סימן לו לא משמע כך שכתב בדעת ר"ת 'אמרינן דמא משריק שריק ואפילו למאן דלית ליה כבולעו כך פולט' ולשיטתו מדובר ביציאה של הדם בסמוך לנטיפתו שאינו נבלע בבשר.

וראה עוד שם סברת הרשב"ם שהציר שבגומות מותר כיון דדם האיברים דרבנן אין להטריח יותר מדאי. וכיון שעשה כתיקון חכמים למלוח מותר. ודחאו הרא"ש.

¹²⁷ בתוספות חולין דף ק"ב: 'ודגים' שכתבו 'שלא נגמר פליטת דם תחתון קודם התחלת בליעתה מן העליון'. וכן הבין במשב"א 'א' וכן כתב בנקה"כ על הט"ז ח. אמנם בר"ן כתב

דמו אבל דגים גומרין כל פליטתן (גם הציר) עד שלא יגמור העוף פליטת דמו.¹³⁰

וכ"כ בשו"ע להתיר מטעם זה (הובא לעיל).

השו"ך (א) הפנה כאן לס"ק כ"ד והסביר השפ"ד שכוונתו שמשמע כאן שגמר פליטת הציר של העוף הוא שווה לפליטת הדם של הבשר שהוא כשעה אחת. ובסעיף ה' כתב השו"ע ע"פ רבנו יונה שלכתחילה אין להתיר את הבשר לאחר גמר פליטת צירו ללא הדחה, וממילא נמצא שכאן חייבים להדיח העוף לאחר שעה. ותירץ שגם לגבי עופות מקובל שפולטים צירם בי"ב שעות ולכן אין לחשוש. ולא כבית ישראל שכתב שעופות פולטים ציר תוך שעתיים.

5. האם צריך לחשוש שדם העופות שנבלע בדגים במליחה המשותפת יחזור ויבלע בעופות לאחר גמר פליטתן.

רש"י¹³¹ הסביר שאסורים 'הדגים לבדם' והסביר הר"ן כיון שהעופות ממשיכים לפלוט ציר לאחר סיום פליטת דמם אין חשש שיבלעו מהדם שבדגים.

התוספות ד"ה 'דגים' סבר מתחילה לאסור גם את העוף כיון שלשון הגמ' הוא 'אסורין' ברבים. אך חזר בו כיון שלגבי בשר אומרים דם משרק שריק ולא נבלע בו הדם שיפלט חזרה מן הדג ורק לגבי דגים לא אומרים כן כיון שרפו קרמיהו.

והוסיף הרשב"א שנראה עיקר כרש"י שאין העופות נאסרים כיון שהעופות פולטין ציר ובסתם לא משהין במלחם יותר וממילא אין העוף בולע.

והרשב"ם¹³² (הובא ברא"ש חוליו ח עו) כתב שגם העופות נאסרים כיון שהדגים נעשו נבילה וחזרו ואסרו העופות, והסביר הרא"ש שקצת פליטה יש לדגים אפילו לאחר שגמרו לפלוט צירם.

ועוד הסביר הרא"ש שלא אומרים בפליטת הדגים שדם משרק שריק כיון שהם מעורבין בהרבה ציר ומשרק שריק הוא תכונה של הדם ושייך רק כשעיקרו דם. ונראה שמכאן למד הטור שדעת הרא"ש להחמיר כרשב"ם. אמנם הב"י כתב שאינו מוכרח ודברי הרא"ש נוסים לדעת רש"י שרק הדגים נאסרים. ועוד שהרי כתב הרא"ש שאין דברי רשב"ם מתיישבים על דעת ר' אפרים שאין חנ"נ בשאר איסורים וכן סובר הרא"ש עצמו. ובכל אופן הטור בעצמו בקיצור פסקי הרא"ש כתב: 'נאסר מהדגים כדי קליפה'.

הר"ן¹³³ דחה את דברי רשב"ם כיון שאין דין חתיכה נעשית נבילה במליחה אלא רק בבישול.

וגם הרמב"ם¹³⁴ כתב (מאכלות אסורות פרק טו הלכה ד) לגבי טהור מליחה וטמא תפל שאין לחשוש שהטמא יפלוט חזרה ויבלע בטהור כיון שאינו בולע כל כך שיחזור ויפלוט.

וסיכמ הב"י שכן הלכה שאין העופות נאסרים. וכ"כ בדרכ"מ¹³⁵ (א) בשם הגאשע"ד ואו"ה וכ"כ בשו"ע 'אבל העופות מותרין'. (ולא כב"ח שהחמיר כרשב"ם וכתב עליו הש"ך (ה) שדבריו ממילא נפרכים)

שממשיכה לפלוט ציר¹³⁰ משא"כ דגים שפולטים גם צירם מהר. וכ"כ גם רש"י: 'ממהרין לפלוט ציר שלהם'.

בשיעור האסרות הדגים

- **כתב הרא"ש**¹³⁶ (חולין פרק ח סימן לו) שאין הדגים נאסרים אלא כדי קליפה כדין רותח של מליחה¹³¹ וכ"כ הר"ן.

- **ובאו"ה**¹³⁷ (שער יג אות א) **כתב**: נאסרו הדגים לגמרי ולא סגי להו בקליפה.

השו"ע פסק כרא"ש שנאסרים כדי קליפה. 'במה דברים אמורים, במולח בשר עם בשר, ואפילו בשר שור עם בשר גדיים וטלאים ואפילו עם עופות, שאי אפשר להם לגמור כל פליטת צירן עד שיגמור בשר שור לפלוט את דמו. אבל בשר עם דגים, אפילו בשר עופות עם דגים, אסור למלוח לפי שהדגים פולטים כל צירן קודם שיפלוט העוף את דמו. ואם עבר ומלחן יחד, העופות מותרין אבל הדגים צריך ליטול מהם כדי קליפה'.

וכתב הש"ך (ז) שאין לחלק בזה כיצד היו העופות והדגים מונחים. וראה בסימן ס"ט יח שאפילו בחתיכה שמנה אין מפעפע בה יותר מכדי קליפה כיון שהדם בעצמו אינו שמן לפעפע ואין השומן מוליך הדם. (שו"ע שם)

הרמ"א בהג"ה הביא דברי או"ה (כלל יג) שנאסרים כולם כשיטתו (קה ט) שאין בקיאין בשמן¹³². 'ויש אסורין כל הדגים אינן ס' נגד העופות, דאנו משערין במליחה בס', והכי נהוג'.

וכשהדגים מונחים על העופות אין הדגים נאסרים (דרכ"מ) כיון שדם אינו מפעפע למעלה (שלא כשאר איסורים). ויובא להלן סעיף ב.

דגים הנתונים בקשקשים

כתב הרא"ש שאינם נאסרים כלל כיון שהקשקשים הם במקום הקליפה שנאסרת. (שו"ך ה. וכן משמע בטור). אמנם הרמ"א כתב לכאורה טעם אחר 'ודוקא דלית בהו קשקשים, דרפו קרמייהו ופלטו מיד אבל אי אית בהו קשקשים, מותרים, דאינו פולטים מיד ולא בלעי מן העופות, דאידי דטרדי לפלוט לא בלעי, מידי דהוי אשני חתיכות שנמלחו יחד'.

והסביר הש"ך שגם הרמ"א סובר שהקשקשים הם במקום קליפה אמנם לשיטתו שאוסר במליחה לעולם בשישים ולא כדי קליפה נדרש תירוץ אחר להתיר בקשקשים.

והט"ז¹³⁸ (א) כתב שאין הטעם שהקשקשים במקום קליפה כדברי הטור אלא כדברי הרמ"א שהם מעכבים את הבליעה ולא נאסרים.

סכנה בדג ובשר במליחה

ולאסור משום סכנה של דג ובשר אין מקום כי דין זה הוא דווקא בבישול ולא במליחה (ט"ז ג. ש"ך טז). ואם כבשם יחד מעל"ע הביא בפת"ש (ק) שהמנחת יעקב הסתפק ובספר בית יהודה הוכיח להיתר.

4. האם יש חשש במליחת בשר בקר ועוף יחד.

כתב הרשב"א (תורת הבית הקצר בית ג שער ג): שאין העוף נאסר כיון שאי אפשר לעופות לגמור כל פליטת צירן עד שלא יפלוט בשר השור את

¹³⁰ ולא יוצא הדם' אבל כאן הגם שלא אומרים בדגים משרק שריק להתיר לגמרי, לא מחמירים לאסור כולו. וכ"כ להלן בזבחי צדק סימן ע אות לא בדעת השו"ע שבכלי שאינו מנוקב אינו נאסר לעולם אלא כדי קליפה.

¹³² אמנם דם אין שייך בו שמנונית כחלב וציר ולכאורה הרמ"א היה צריך להקל בו כמו חמץ בפסח, אמנם הט"ז סימן קה ס"ק כו כתב 'צריך לומר דגם דם הוא בכלל זה אף על פי שדם אינו מפעפע כדאיחא בכמה דוכתי מ"מ יש בו לפעמים תערובות ציר ושומן משה מצינו בו בס"י ע' שמליחה אוסרת בדם בס"י'.

¹³⁰ אמנם בכלי שאינו מנוקב סובר הר"ן שאם סיימה לפלוט דם שלה נאסרת אפילו אם פולטת ציר. וגם לא תועיל לה מליחה כיון שפלטתה כל דמה. כמוכא בב"י סימן עט אות טז.

¹³¹ ויש להבחין שהרי שוהין שיעור רתיחה ובה"ג צריכים לאסור כולו גם לדעת הרא"ש כפי שכתב לחלק בפרק ח סימן מט לגבי בשר שנמלח בכלי שאינו מנוקב הובא לעיל סימן סט סעיף יח. ואפשר ששם חמור כיון שהוא בכלי שאינו מנוקב 'המקום דחוק

סעיף ב: דגים ועופות שאחד טפל ואחד מליח

8. מה הדין כשהדג מליח והעוף טפל. מה הדין כשמונחים זה על זה. ומה הדין כשמלח העוף והדג בנפרד ואח"כ נתנם יחד.

דג מליח ועוף טפל שנמלחו

בגמ' שם (חולין דף ק"ג עמוד א) דג טהור שמלחו עם דג טמא - מותר, מאי לאו שהיו שניהן מלווחין? לא, כגון שהיה טהור מליח וטמא טפל. והא מדקתני סיפא היה טהור מליח וטמא טפל מותר, מכלל דרישא בששניהם מלווחין עסקינן! פרושי קא מפרש, טהור שמלחו עם דג טמא - מותר, כיצד - שהיה טהור מליח וטמא טפל.

ובתוספות (ק"ב ב ד"ה 'דגים ועופות') הסביר שהגמרא לא כתבה 'דגים שמלחו עם עופות אסורין' כדי שלא נחשוב שאפילו העוף טפל והדג מלוח נאסרים. ולמד זאת מדג טהור ודג טמא. וכן סיכם הב"י 'אלמא אין מליח בולע מתפל הסמוך לו לפי שאין התפל פולט כלום'.

והסביר הרשב"א לגבי טמא וטהור (בית ד שער א הובא בב"י אות ג): שאמנם המליח מחמם את התפל מעט אבל אין מעט פליטתו נבלעת במליח כיוון שעסוק בפליטה. או שאינו מחממו מספיק ואינו פולט כלל¹³⁶.

ונמצא שהיכולת של האוסר לאסור תלויה רק במליחות האוסר ואם הוא מלוח אסור, ואם הוא טפל מותר ולא תלוי במליחות הנאסר.

וכ"כ בשו"ע להתיר בזה בדג מליח ועוף טפל בלא קליפה ואפילו מונחים זה על זה ונוגעים זה בזה. וקל מטמא וטהור שיש מי שאוסר בנוגעים (להלן סעיף ג) והסביר הש"ך (י) שאין התפל מתחמם כ"כ באופן שיכול להפליט דם (ומשמע שדם קשה לפליטה מציר טמא) ועוד שהוא צריך להפלט אחרי גמר ציר הדגים.

לגבי נמלחו יחד: הרמ"א הוסיף שאם הדגים למעלה אפילו נמלחו יחד מותרים וכן אם הדגים מונחים על העופות, מותרים אפילו נמלחו יחד דם אינו מפעפע מלמטה למעלה, ולא גרע מחתיכה המונחת בציר דמה שלמעלה מן הציר שרי¹³⁷. וכוונת הרמ"א שאפילו לשיטתו במלוח לאסור הכל, כאן די בקליפה (ש"ך י).

מלחם בנפרד ונתנם יחד: הטור כתב 'אבל אם לא מלחם יחד אלא לאחר שמלח הדג נתנו עם העוף מותר' הב"י הביין שזה אותו מקרה של עוף טפל שנידון למעלה. אך הדר"מ¹³⁸ (י) הביין שכאן מדובר שמלח את שניהם אלא שנתנם יחד לאחר שיעור פליטת דם של העופות ולכן אין הדגים נאסרים. וכן הביא בשם אור"ה (כלל יג א-ב) שכתב שאין זה דומה לטמא וטהור שיהיו אסורים גם לאחר שיעור מליחה כיון ששם כל פליטת הטמא אוסרת וכאן רק הדם שכבר יצא. וכן אין חוששים לקצת לחלוחית ציר שעליו (כדלעיל סט ב) כיון שכאן אין הדג טבול בה. והדגיש הש"ך (ק) שדין זה אינו קשור לנידון של רותח לאחר שיעור מליחה אלא לגמר פליטת דם העופות. ואפילו אם גם הדגים פלטו כל דמם מותרים (ש"ך י)

6. מהו שיעור הזמן שבו נאסרים הדגים במליחה עם עופות. וכן איסור שנמלח עם היתר.

שיעור זמן במליחת דגים ועופות

הר"ן כתב שהדגים נאסרים 'כשמלחו כשיעור מליחתן לקדחה' והוכיח הב"י שכוונתו בזה היא לגבי כמות המלח אבל בשיעור הזמן נאסרים קודם. וזה אפילו לדעת הרב ארבלוני שסובר שמליח כרותח רק לאחר שיעור מליחה כיון שדגים רפו קרמייהו.

שיעור זמן במליחת איסור והיתר

היתר יבלע מאיסור שנמלח עמו אפילו תוך כדי פליטת דמו. וידון להלן סעיף ג.

7. האם מותר למלוח שנית ללא הדחה חתיכה לאחר שגמרה לפלוט צירה ומדוע. האב"ג סיבות בזה.

הרמ"א כתב 'חתיכה שמלח אותה ב' פעמים (ללא הדחה ביניהם. ש"ך ב), מותרת, ולא חיישינן שמלח השני מבליע הדם הנשאר ממליחה הראשונה'

הש"ך (א) כתב שכוונת הרמ"א בדיעבד אך לכתחילה חובה להדח.

הסיבות להקל בזה ולא לחשוש לבליעה של הדם שעל הבשר:

- **רא"ש** (חולין ה ז'): המלח דרכו שמפליט הדם ומושכו אחריו ונשאר בתוכו ואינו חוזר לבשר (ובלשון הט"ז אין דרך המלח להבליע רק להפליט).

- **אמנם הסמ"ק, שע"ד, אור"ה:** אינם יכולים לסבור כרא"ש שהרי סוברים (לעיל סט, ב) שיש בליעה אם מלח ללא הדחה קמיתא¹³³, טעמם להתיר במלח שנית:

○ **ט"ז (א):** כיון שפולטים ציר לא בולעים. ונפק"מ שאסור למלוח שוב לאחר פליטת הציר. אמנם אסר רק לאחר מעת לעת ולא י"ב שעות ונראה שזה בצירוף סברת הרא"ש שאין המלח מבליע (משב"ז) וסברת הגאונים שפליטת ציר כ"ד שעות¹³⁴

○ **ש"ך (א):** יש לחלק שבהדחה קמיתא מדובר בדם בעין וכאן בדם פליטה. ודם פליטה קל¹³⁵. (והוסיף א"נ שעומד לפלוט ציר. כט"ז)

וכתב במשב"ז (ב) שלדינא נראה מסברת הש"ך הראשונה להקל בדיעבד גם במליחה שלאחר פליטת כל הציר וכ"פ במנחת יעקב (כלל טו מד) כיון שלגבי מעט ציר שנמלח אמרינן משריק שריק כיון שהוא בתוך כלי מנוקב.

¹³⁵ כמובא גם בש"ך סט א' שלא אומרים בו משרק שריק ולא כבולעו כן פולטו ולא איידי דטריד לא בלע. וכתב במשב"ז (ב) שהט"ז לא סובר את החילוק בין דם בעין לדם פליטה. וראה בט"ז סימן סט א' שכינה את דם הפליטה שחוזר ונבלע לדעת הרא"ה בבשר כשלא הדיח תחילה 'דם בעין'. ובמשב"ז שם תיקן שהוא דם פליטה.

¹³⁶ ונראה שיש נפק"מ בין הטעמים שלטעם הראשון אסור ללא הדחה.

¹³⁷ הכוונה לאחר שפלט כל דמו וצירו ולכן לא שייך לאסור מצד שהדם פירש בתוכו כמובא ברמ"א להלן סעיף ו ובט"ז אות יט. ולא כמצאיות בסימן סט סעיף יח שם נאסר לרמ"א כולו כיון שדמו פירש ממקום למקום.

¹³³ כך העמידו האחרונים להלן. אמנם לכאורה יש לחלק שדברי הרא"ש להקל הם דווקא במיעוט דם שבלוע במלח ואין לו כח לצאת ואפשר שיודה להם בדם אחר. וזה לשון הרא"ש בענין הציר שבין החתיכות: 'בשלמא כל חתיכה מלוחה דעלמא אין דם שעליה אוסרת לפי שמועט הוא ובלוע במלח ואינו יכול לצאת מן המלח כי אין המלח מפליטו הימנו כי אדרבה המלח דרכו שמפליט הדם ומושכו אחריו ונשאר בתוכו ואינו חוזר לבשר. אבל הכא שנמחה המלח שעל החתיכה בציר ונעשה צלול היה לו לאסור החתיכה... וי"ל דהמלח שעל הבשר מעכב את הדם הזה מלהכנס בבשר כמו שמעכב את הדם שעליו ואינו כנס בבשר' (ומקורו בתוספות ודגים).

¹³⁴ וכעין זה צירף הט"ז להקל לאחר י"ב שעות בחתיכה שלא נמלחה כהוגן לעיל סימן סט ס"ק טו.

9. מה דין עוף מליח ודג טפל, והאם יש תקנה במליחה.

הב"י השווה דין זה לדין טמא מליח וטהור טפל שנאסר. וכ"כ הרש"ל (יש"ש חולין סימן עג). וכן נראה (לש"ך י) דעת הטור ורבותיו של הרשב"א (ת"ה הארוך דף ע"א ע"א) ולשיטתם משמע ששוב לא תועיל מליחה להפליט את הדם הבלוע אפילו בלע קודם מליחה. וכ"כ בשו"ע (על מה שכתב בסעיף הקודם שהדגים נאסרים כדי קליפה) 'במה דברים אמורים, כשמלח שניהם יחד, או שהעוף מליח ודג טפל'.

והסביר הש"ך (י) כיון שדגים רפו קרימיהו הדם הנבלע בהם נסרך יותר.

אמנם הרמ"א בדרכ"מ (י) כתב לחלק שכיון שכאן הבליעה היא של דם ולא של איסור, תועיל המליחה להפליט את הדם שנבלע בדג עם הדם של הדג עצמו. וכן נראה שדעת הרשב"א והר"ן (ע"פ הש"ך י)

וכ"פ הרמ"א בהג"ה שאם הדג לא נמלח מעולם יש לו תקנה במליחה: 'הוא דאמרינן דאם הדג תפל והעופות מלוחים אסורים, היינו דוקא שהדג פלט כבר דמו והודח, אבל אם עדיין לא פלט דמו ולא נמלח מעולם, מותר, דאגב דיפלוט דם ידיה יפלוט גם כן הדם שבולע מן העופות, כמו חתיכה שנפלה לציר קודם מליחה דמותר מהאי טעמא, כמו שיתבאר לקמן סימן זה'.

הב"ח העמיד את דברי המחבר שנאסר ללא תקנה, בנמלח כבר ויצא כל דמו. ולפיו אינו חולק על הרמ"א.

הדרישה (ג. הובא בט"ז ה) כתב שלכאורה אין דין דם הדגים כדם הבשר שמפליט את הבלוע כיון שאין עליו שם איסור כמו דם ולכן לא שייך לומר שאגב הכשרו יוכשר הדם שבלע.

גם הט"ז הסכים לאסור להכשיר במליחה מד' טעמים:

א. זמן פליטת הציר של הדגים הוא קצר ואין לומר שיפליט אגבו את הדם הבלוע בו אלא לסברת ר"י מאורליינ"ש שלא קימ"ל כמותו.

ב. סברת הרשב"ם להקל בציר שבין החתיכות הוא שלא הטריחו חכמים יותר את מי שמלח כתקנתם, וכאן אין תקנה למלוה בשר ודגים יחד.

ג. כתב הרשב"א שדגים כיון שרפו קרימיהו נסרך בהם הבשר יותר ואין כח במלח להוציאו.

ד. או"ה (שער הדין ב) כתב בפירושו לאסור הדגים: 'וכתב בס"ה וכן בשר תפל שניתן עם בשר מלוה יחזור וימלחנו ומותר ודוקא בשר תפל אבל דגים תפלים שנפלו לציר של בשר ודאי אין להם תקנה במליחה'.

10. 'אין מליחה לכלים להפליט' האם כלל זה לכתחילה או רק בדיעבד. האם רק כשבלוע מדם או גם בשאר איסורים.

מליחה בכלים הבלועים מדם

הרשב"א (שו"ת א קכ"ט הובא בב"י) התיר לכתחילה למלוה דגים בכלי שמלחו בו בשר כיון שהכלי אינו פולט דם ממש אלא טעם ואין אומרים בזה שבולעים הדגים¹³⁸.

מליחה בכלים הבלועים מאיסורים

- בתוספות¹³⁷ (ק"ג א' טהור) התיר לעשות גבינה בדפוס גויים 'דאין שייך מליחה בעץ ולא נעשה עץ רותח ע"י מליחה' אך סיים והמחמיר תע"ב.

- הרש"ל¹³⁸ התיר 'שאין מליחה לעץ להפליט איסור כלל אפילו בבליעה בכלי איסור דאורייתא'.

- הרשב"א¹³⁹ כתב שאפשר שבזה יש לאסור אף דיעבד 'שיהיו הדגים אסורין לפי שפליטת האיסורין מסתרכת יותר'. וכ"כ שיבולי הלקט שר' קלונימוס אסר דגים שנמלחו בכלי השפחות.

והגם שהב"י הביא כאן את דברי הרשב"א והשיבולי הלקט לאסור בשאר איסורים. בסימן קה פסק להקל בדיעבד וכתב: 'ואף ע"פ שכתב המרדכי דראב"ה (חולין סי' אלף קכג) פליג בדין דפוס הגוים ואסר אפילו בדיעבד אם הם בני יומן, על דברי התוספות והרא"ש וחיבורים שכתבו דבריהם סומכין להתיר בדיעבד'.

הרמ"א כתב כאן שאם נמלחו הדגים בכלי שמלחו בו בשר מותרים כיון שאין מליחה לכלים. וכתב הש"ך (י) שלכתחילה אסור כיון שצריכים הדחה ויש חשש שישכת. וגם דברי הרשב"א לעיל להקל (בלועים מדם) הם בדגים שמולחים לקיום שדרך להדיחם קודם הבישול (כמובא בדבריו בבית ד סוף שער א). ובסימן צא (ס"ק ג) חילק הש"ך להתיר לכתחילה אם קינה היטב את הכלי קודם שימוש.

בסימן קה (סעיף יב) אסר הרמ"א לכתחילה למלוה גבינות בכלי נכרים¹³⁹ אך התיר את הגבינות בדיעבד וכתב בשפ"ד (י) שאין ללמוד מהרמ"א להתיר בדיעבד דגים שנמלחו בכלי הבלוע מאיסור כיון 'דאפשר דגים רפי קרימיהו מסתרכי בהם יותר'.

אמנם בסימן קכא (סעיף ה) התיר הרמ"א שימוש בצונן בכלי שצריך הגעלה, בשני תנאים 'שהדיח ושפשף הכלי היטב' שמשמש בדרך ארעי (שמא מתוך הרגל ישכת וישתמש גם ברותח)

וכן בסימן סט (סעיף טז) התיר הרמ"א למלוה בשר בכלי שנקבו אותו לאחר שמלחו בו בשלמותו ובלע.

בטעם החילוק בין מליחת בשר לגבינות

הסביר שם הש"ך (סו ע"פ שפ"ד) שכיון שדרך להדיח הבשר לאחר המליחה אין חוששים לקצת (טעם) שנפלט ומותר לכתחילה אפילו במליחה, משא"כ בגבינות ושאר דברים שאין דרך להדיחם אסור לכתחילה אפילו בצונן.

אמנם הדגמ"ר חילק בין בלוע מאיסור שאסור לכתחילה וחייב הגעלה, לבלוע מדם שמותר לכתחילה.

ובבית מאיר (על הש"ך שם) כתב לחלק שדפוס גבינות תשמישן קבוע ולכן אין להתיר אלא בהגעלה. ובמליחת בשר שהותרה מדובר בתשמיש אקראי.

נמצא לסיכום לשיטת הש"ך לא התירו לכתחילה מליחה בכלי הבלוע מאיסור אלא דרך ארעי ובנוסף דוקא כשדרך להדיח המאכל לאחריה או כשהדיח ושפשף הכלי היטב קודם השימוש.

ולשיטת הדגמ"ר נראה שהיתר הדחה הוא רק לצורך צונן. אמנם למליחה יש לחלק בין דם לשאר איסורים, שאם הכלי בלוע מדם מותר לכתחילה בכל אופן. ואם הוא בלוע מאיסור אינו מותר לכתחילה אלא בהגעלה.

אך בדיעבד שמלח בכלי הבלוע מאיסור מותר בכל אופן.

ליחד כלים נפרדים לדגים. וראה לעיל בש"ך ט"ז שבמליחה אין דין סכנה כלל אפילו בממשות הבשר והדג.
139 אבל תבלין יבש אפילו מלח או דבר חריף מותר לתת בו לכו"ע. ב"י שם.

138 ולענין סכנה בבשר ודגים בפליטת כלי בן יומן, זה מותר אפילו בבישול. כמובא בכה"ח י"ד קט"ז כ בשם כל האחרונים ולא כיש מחמירים שהביא שם בטור שכתבו

סעיף ג: בשר שחווטה שמלחו עם בשר טריפה

11. מתי נאסר בשר טהור שנמלח עם בשר טמא. מה החילוק בין שני בשרים טהורים שנמלחו יחד. ומהו שיעור ההאסרות.

מליחת שחווטה וטריפה

בגמ' (חולין ק"ב ב) 'רב מרי בר רחל אימלח ליה בשר שחווטה בהדי בשר טרפה, אתא לקמיה דרבא, אמר ליה: הטמאים - לאסור צירן ורוטבן וקיפה שלהן'. והסביר רש"י 'כיון דצירן אסור מיתסר הבשר השחוט מחמת ציר הטרפה שהוא נוה ליבלע מן הדם'.

וכן על דברי הגמרא בחולין (ק"ג א) 'טהור מליח וטמא תפל מותר טמא מליח וטהור תפל אסור'. כתב ראב"ה^א 'ואם מלחן יחד וסילקן מיד קודם גמר פליטתו, זקיני (ראב"ן^ב סי' ע"ה) כתב שמותר. ואין נ"ל דציר נבילה חזק ומבליע אפילו בכלי מנוקב ואפילו קודם גמר הפליטה, וכי מדייקת בהך דרב מרי בר רחל דאימלחה וכו' משמע דברי כדפרישית לעיל'.

וכן הסבירו התוספות (ד"ה אמלח) ורשב"א (ארוך ד א הובא בכ"י) שרק לגבי דם שהוא 'שריק' אומרים שכל זמן שהחתיכה טרודה בפליטה אינה בולעת אבל לגבי ציר דמסרך סרוחי, יכולה לבלוע גם בזמן שפולטת¹⁴⁰.

ולכן בכל מקרה שהטמא מלוח הטהור נאסר. אפילו שגם הטהור היה מליח וק"ו אם היה תפל. כיון שתכונת הציר של איסור שהוא נבלע גם בזמן פליטת הדם מהבשר הטהור. וכן משמע דברי ה"ט שכתב 'אע"פ שאינו בולע מ"מ הטרפה בולע מצירה'.

עומק האיסור

נחלקו הראשונים במציאות של טמא מליח וטהור טפל מה עומק האיסור, והאם שייך לדמותו לרותח שנפול לצונן שנאסר כדי קליפה, או לצלי שנאסר כדי נטילה או לבישול שאוסר כולו.

- רא"ש, הר"ן^א: אסרו כדי קליפה וכתב הר"ן שבכל איסור שע"י מליחה נאסר כדי קליפה.

- רא"ה^ב: אוסר כדי נטילה כדן רותח דצלי שיש בו רוטב וכן כאן דין הציר הטמא כרוטב.

- רמב"ם, רמב"ן^א (חידושים כאן): אסרו כולו והסביר הרמב"ן 'שלא אמרו קולף אלא כגון חתיכה רותחת לתוך חלב צונן שהוא מתגבר עליו ומצננו, אבל הכא כוליה חאים מרוב טפות מלוחות שהן חמות בעצמן' כלומר שמליחות טיפות האיסור אינם מתקררות מהכניסה להיתר ואוסר כולו.

השו"ע^ב פסק כרא"ש שנאסרים בכדי קליפה.

12. האם היתר טהור מליח וטמא תפל היא גם במקרה שהטהור נמלח במקום המגע שלו עם הטמא ונוגעים זב"ז או שיש לחשוש שבכך נעשה הטמא כרותח.

לרוב הראשונים אפילו נמלח שם ואפילו נוגעים אין הטמא נעשה רותח לאסור:

- רא"ש, מרדכי^א (סימן מב בתירוז שני): כיון שהטמא טפל אין מליחה זו במקום המגע מחשיבה הטמא לרותח להפליט מהטמא.

- רשב"א^ב (קצר ב. ב.): מפליטה מעט אך אין בו יכולת להבלע בטהור כיון שהוא עסוק בפליטה רבה. (וכן נראה דעת הגה"א שהצריך הדחה לטהור)

- אמנם הר"ן, ספר התרומה^א: העמידו את קולת הגמ' כשאין נוגעים זה בזה אלא רק פליטתן נוגעים. ולשיטתם אם הבשר עצמו נוגע בטמא יאסר.

השו"ע פסק בטמא תפל בסתם שאפילו נוגעים מותרים וצריכים הדחה בלבד. והביא כ"א את דעת הר"ן האוסר בנוגע והתיר רק כשציריהן נוגעים. וכתב הש"ך (י"ט) שאז אפילו הדחה לא צריך.

אמנם בטמא מליח - אסור לכו"ע אפילו כשרק פליטתן נוגעת זה בזה. רמ"א. כן דעת המחבר (ש"ד ז).

סעיף ד: תתאה גבר במליחה

13. האם במצב של טמא מליח וטהור טפל יש דין תתאה גבר להקל. הסבר באיזה מקרה בדיוק קיים הספק ומה הדין בזה.

יש להקדים ולומר שכששתי החתיכות כחושות אז להלכה בכל אופן אין נאסר אלא כדי קליפה ולכן דיון זה שייך דווקא כשאחת החתיכות שמנה שאז נאסר הטהור בשישים, כמובא בשו"ע סימן קה (סעיף ט)¹⁴¹.

ועוד יש להעיר שנידון השאלה אינו במציאות ששתי החתיכות מלוחות שאז ברור שאין נפק"מ בדין תתאה אלא דווקא בנידון דידן שהאיסור הוא מלוח וההיתר תפל.

ולכן השאלה היא האם במציאות שההיתר התפל למטה נקל ונומר שדינו כצונן למטה שם אומרים תתאה גבר ולכן יאסר רק כדי קליפה אפילו שאחת מהם שמנה.

ובדין זה נחלקו הראשונים:

- תוספות (ק"ג א ד"ה 'טהור מליח'), רא"ש^א (סימן מח) כתב גבי מליח כרותח לא שייך לא עילאה גבר ולא תתאה גבר'

- אבל הרשב"א^ב (קצר בית ד שער א) לאחר שכתב שבשמן אוסר כולו כתב: 'אם היה הטהור התפל למטה והטמא המליח למעלה אינו אוסר את התחתון אלא כדי קליפה, שהטהור שהוא התחתון צונן וגובר ומצנן את העליון ואינו בולע אלא כדי קליפה'

ובסימן קה (סעיף יא) פסק השו"ע^א כרשב"א שאם התפל למטה די בכדי קליפה כדן תתאה גבר ואפילו שאחד מהם שמן. ואילו הרמ"א^ב שם פסק כתוספות שאין במליחה לעולם דין תתאה גבר וממילא כל שאחד מהם שמן נאסר ההיתר בשישים כמובא שם (בסעיף ט).

וכן פסק השו"ע^א כאן 'הא דאמרינן דאינו אוסר אלא כדי קליפה, היינו כששתיהן כחושות, אבל אם אחת מהן שמינה, אפילו אם חתיכת הטרפה כחוושה וחתיכת הכשירה שמינה, מפעפע האיסור בכולה אם היתה הטרפה המלוחה למטה, משום דתתאה גבר'.

והרמ"א הפנה לדבריו בסימן קה שם כתב שאין דין תתאה גבר במליחה.

¹⁴¹ הרשב"א (הובא בכ"י ק"ה יא ד"ה 'וכתב הרשב"א') כתב לאסור בכולו 'כשהיה הטמא שמן' והוסיף הב"י שהוא הדין כשההיתר שמן.

¹⁴⁰ למעט כבד שפולט הרבה ואינו בולע אפילו בבישול. רשב"א שם ע"פ משנה תרומה. ולמעשה התיר השו"ע להלן עג א רק בדיעבד.

סעיף ה: חתיכה ששהתה במלחה בכלי מנוקב

14. האם יש לחשוש שחתיכה תבלע מטיחת דם שעל פניה כשהיא בכלי מנוקב. ומה יהיה הדין לדעת המחמירים במעשה דרש"י.

ר' יונה^א (הובא בר"ן מא ב. וברשב"א תוה"ב ג א) כתב שחתיכה יכולה להאסר כדי קליפה מעצמה אם שוהה עם טיחת הדם שעל פניה לאחר גמר פליטת הציר. לפי שיש על פניו טיחת דם שפלט וכן המלח מלוכלך בדם הפליטה וחוזר הוא ובולע מחמת חם המלח שעליו ולפיכך צריך קליפה. ומכל מקום בקליפה סגי דם משרק שריק ואינו מפעפע. והסביר הרשב"א שפליטת ציר י"ב שעות.

ואילו הרא"ש^ב (הובא בטור) כתב להתיר כיון 'שהדם שעליו מעט הוא ובולע במלח ואינו יכול לצאת ממנו שאין המלח מפליטו ממנו אדרבה דרך המלח להפליט הדם ומושכו ונשאר בתוכו ואינו חוזר לבשר'

השו"ע כתב לחשוש לר' יונה לכתחילה ולא להשאיר חתיכה שנמלחה י"ב שעות. אך בדיעבד התיר 'יש אומרים שבשר שנמלח אסור להשהותו במלחו לאחר פליטת כל צירו דהיינו י"ב שעות, לפי שחוזר ובולע מלחוחית דם שעליו ושעל המלח. ויש מתירים להשהותו במלחו אפילו כמה ימים. ולכתחלה יש לחוש לדברי האוסרים, ובדיעבד מותר'.

וכתב הש"ך (כד בשם תורת חסאת) שההיתר בדיעבד הוא אפילו למי שמחמיר בציר במעשה דרש"י כיוון ששם נמצא בכלי שאינו מנוקב אבל כאן שהכלי מנוקב שייך משרק שריק. וכעין זה כתב הט"ז (י) כיון שאין כאן ציר בעין.

והוסיף הש"ך שגם אינו דומה לחתיכה שכבר נמלחה שנתנה עם חתיכה שנמלחת עתה שהרמ"א אסר (להלן סעיף ו) כיון שפה כבר נפלט הדם ויצא ומה שיוצא עכשיו הוא מוהל בעלמא.

סעיף ו: בשר שניתן עם בשר במליחה או שנפל לציר

15. מה דין בשר שניתן עם בשר אחר בזמן מליחתו. פרט הדין בשלבים השונים של הבשר שניתן: קודם הדחה, קודם מליחה, בזמן מליחה, בזמן פליטת ציר ולאחר פליטת הציר.

שיטות הראשונים בבליעה ופליטה של דם

נחלקו הראשונים באילו תנאים בשר בולע במליחה ובאלו תנאים הוא פולט את הבלוע כמובא בהרחבה בסעיף א, ועיקרם בקצרה:

- **רש"י** (ק"ב ב' ועופות קמ"ט): פליטת הציר מונעת בליעת דם. כלומר אומרים אידי דטריד למפלט ציר אינו בולע דם.
- **ר"ת** (שם 'ודגים ר"ט'): דם אינו נבלע במליחה. משום דם משרק שריק במליחה כמו בצליה.
- **הר"ן**^א כתב שאין המלח מפליט אלא דם המובלע באברים מעצמן אבל דם הבא ממקום אחר אין המלח מפליטו.
- **ר' יונה**^ב (הובא בר"ן), **רשב"א** (בית ג שער ג), **ספר התרומות** (הובא ברשב"א) חתיכה שיש לה דם משל עצמה יכולה לפלוט במליחה גם דם שבלעה ממקום אחר.
- **יש מפרשים** (בתוספות 'ודגים'): חתיכה שיש לה ציר משל עצמה תועיל המליחה להפליט דם שנבלע בה. כלומר אומרים בציר כבולעו כך פולטו. אך לא אידי דטריד לא בלע.

- **ר"י מאורליני"ש** (הובא בר"ן. וכן ברשב"א בשם רבותנו הצרפתים) מליחה תועיל לפלוט דם שבלע כל עוד הבליעה החלה קודם גמר פליטת הדם (ויש גורסים הציר¹⁴²).

- **מקצת רבותיו של הרשב"א**^א בכל אופן אומרים כבולעו כך פולטו ואפילו בשר שנמלח והודה ובלע מבשר שנמלח עתה, תועיל מליחה להפליט הדם שנבלע.

דעת השו"ע בניתן עם בשר במליחתו

השו"ע הביא בזה ג' דעות:

יש אוסרין: לתת חתיכה בכל מצב עם חתיכה אחרת ואפילו לתת בשר שלא נמלח כלל. והסביר בט"ז (י) ובשפ"ד (כ) שזוהי דעת הר"ן שאין המלח מפליט דם שבא לחתיכה ממקום אחר.

יש מתירין במליחה: והסביר **בש"ך**^ב (כ) שההיתר הוא לחתיכה שלא נמלחה ומשמע שזו דעת הרשב"א וסיעתו שכל שיש לה דם משל עצמה תועיל מליחה לפלוט הבלוע אגב דמה.

אמנם להבנת **השפ"ד**^ג (ע) זו דעת היש מפרשים שמקלים אפילו כשאין לה דם משל עצמה רק ציר, שיפלט הדם במליחה אגב הציר. ולכן נדרשים דברי השו"ע שהתיקון הוא במליחה משא"כ בחתיכה שלא נמלחה שהצורך במליחה ברור.

ויש מתירין בכל זה:

- הסביר **הש"ך**^ד (כ) אפילו בבשר שפלט כבר כל דמו וצירו שתועיל מליחה להפליט. ונמצא שזוהי סברת מקצת רבותיו של הרשב"א שמליחה מועילה תמיד.

- **אמנם הגר"א**^ה (כ) ו**ערוה"ש**^ו (ל) הסבירו שזוהי שיטת ר"ת שדם משרק שריק במליחה. ונפק"מ שלשיטה זו גם מליחה לא צריך. וכן לשון המחבר כאן שלא כתב שצריך מליחה.

להלכה בדיעבד שנתנה עם חתיכות במליחה

כתב השו"ע 'ולכתחלה יש לחוש לדברי האוסרים' ויש לחלק בכוננתו:

- **אם לחתיכה היה ציר משל עצמה** מותר ללא מליחה כי אינה בולעת כמובא בשו"ע כאן סעיף א' וכל זמן שפולטת צירה אינה בולעת'. זכחי צדק כאן אות כו 'הוא פשוט'.
- **ואם כלתה כל צירה** הסביר הש"ך (כ) שבדיעבד החתיכה מותרת במליחה, ואפילו בחתיכה שפלטתה כל דמה וצירה. ודחה דברי מהר"י כהן שסובר שכוננת המחבר שיש להורות לאיסור ורק אם התיר בטעות אינו צריך לחזור בו.

ולהסבר הגר"א ו**ערוה"ש** בדיעבד גם כאן שכלתה כל צירה אפילו מליחה לא צריך כיון שדם משרק שריק ואינו נבלע.

דעת הרמ"א בניתן עם בשר במליחתו

אם לא נמלח עדיין: תועיל מליחה להפליט הדם שנבלע עם דם החתיכה. וה"ה אם נמלח ולא סיים מליחתו.

אם פלט כל דמו: אין לאסור החתיכה (להלן נחלקו הש"ך והט"ז אם צריך מליחה).

ואם פלט כל צירו: הרמ"א מחמיר לאסור החתיכה, אמנם בעיקר דין משך פליטת הציר שלו"ע בסעיף ה' פשוט שהוא י"ב שעות מביא הרמ"א את דעת הגאונים שהוא מעת לעת¹⁴³. הרמ"א סומך עליהם להקל בהפסד מרובה שאינו נאסר.

¹⁴² בתוספות חולין דף ק"ב: 'ודגים' שכתבו 'שלא נגמר פליטת דם תחתון קודם התחלת בליעתה על הנליון'. וכן הביין במשב"ז א' וכן כתב בנקה"כ על הט"ז ח. אמנם בר"ן כתב בדעת הר"י מאורליניש לגבי הדגים שנאסרים 'שאין העופות פולטין כלום מדם וציר עד

במהות ההיתר ברמ"א נחלקו נושאי הכלים:

ט"ז (יט): אמנם בולע אבל עם פליטת הציר שלו יפלוט במליחה גם מה שבלע והוא כעין מה שכתב הרמ"א בהמשך בנפל לציר שההיתר ע"י מליחה. ולשיטתו (לעיל סי"א) הרמ"א סובר כיש מפרשים בתוספות שחתיכה בולעת בזמן פלטת ציר אך פולטת במליחה יחד עם צירה¹⁴⁴.

ש"ך (ב): כיון שפולט ציר שלו אינו בולע כלל מהדם, וממילא לא צריך מליחה כלל. ואינו דומה לנפל לציר ששם אינו יכול לפלוט מחמת הציר ולכן בולע וצריך מליחה (משב"ז ט"ז¹⁴⁵). ונראה לש"ך שהרמ"א כרש"י שלא בולע כלל בזמן פליטת הציר.

דעת הרש"ל בניתן עם בשר במליחתו

כשיש לה דם משל עצמה: החתיכה מותרת במליחה.

כשיש לה ציר משל עצמה: כתב הרש"ל (יש"ש חולין פרק ח סימן עד) שמותר לכתחילה למלוח עליה כיון שפולטת ציר ומשמע שבזמן זה אינה בולעת כלל וכהסבר הש"ך ברמ"א שאין צריך מליחה.

אמנם הט"ז (ט"ו) הסביר בדעתו כהסברו ברמ"א שצריך מליחה. והגם שרש"ל לא סובר בנפל לציר שיפלוט דם אגב פליטת צירו, בהנחה אצל חתיכות מודה בזה להקל.

ומשך הזמן שנפלט הציר דעת הרש"ל שהוא מעת לעת ולכן אפילו שלא בהפסד מרובה יש להתיר החתיכה עד ליום שלם (לש"ך ללא מליחה ולט"ז במליחה)

16. מה דין חתיכה שנפלה לציר, פרט באיזה ציר מדבר הרמ"א והחילוקים לגבי זמן נפילתה וסוג הכלי.

הציר הנזון ברמ"א כאן הוא ציר היוצא תוך שיעור מליחה עם דם הפליטה. ואינו הציר שנידון בסימן ס"ט סעיף כ שהוא הציר שנפלט לאחר שיעור מליחה שהוא קל יותר (חכמת אדם לב כה, זבחי צדק לא בשם דרכי משנה)¹⁴⁶

אם לא נמלח עדיין או נמלח ולא שהה שיעור מליחה:

אם לא שהתה שיעור רתיחה בציר אינה נאסרת כיון שתפלוט דם שבלעה אגב דמה.

ואם שהתה שיעור רתיחה כתב הרמ"א שנאסר אם נכבש בתוכו יום שלם ונחלקו נושאי הכלים מדוע לא כתב שנאסר ב'שיעור רתיחה' (שהוא 18 דקות) כמובא בסימן קה (סעיף א).

ש"ך (ד): תירוץ א: שיעור רתיחה הוא רק לענין שמבליע בכולו אבל עדיין תועיל לו מליחה להפליט הבליעה. וסיים 'ודוחק'.

שם תירוצ' ב': מדובר בכלי מנוקב שיש מקום לציר לזוב¹⁴⁷ ולכן נאסר רק ביום שלם. אך בכלי שאינו מנוקב¹⁴⁸ אכן נאסר לרמ"א כבר בשיעור רתיחה.

ט"ז (י): זו טעות סופר, לעולם נאסר לרמ"א בשיעור רתיחה שאז הוא כמבושל ואין לו תקנה במליחה, ואפילו בכלי מנוקב¹⁴⁹

ומחלוקת זו היא נפק"מ גם במקרים הבאים כל שיש ציר לחתיכה ושייך תיקון במליחה.

אמנם בכלי שאינו מנוקב מוסכם בדעת הרמ"א שאם שהה שיעור רתיחה נאסר. ואין לו תקנה במליחה שהוא כמבושל.

ודעת רש"ל כל שיש לחתיכה דם משלה תועיל לה מליחה להפליט אפילו לאחר שיעור רתיחה ואפילו בכלי שאינו מנוקב. עד לכבישה של יום שלם שדינו כמבושל.

נמלח ושהה שיעור מליחה:

לאחר שיעור מליחה החתיכה פולטת ציר, ויש כאן ג' נידונים לברר:

- האם בנפל לציר יש בליעה תוך כדי פליטת הציר?** דעת הרמ"א (ע"פ ש"ך ד) שמעיקר הדין אין בליעה תוך פליטת ציר אפילו בנפילה לציר (ולט"ז אפילו בניתנה בין החתיכות הרמ"א מחמיר). ודעת הרש"ל שבנפילה לציר בולעת. ורק בניתנה בין חתיכות מקלים.
- האם מועילה מליחה בזמן פליטת הציר?** לרמ"א מעיקר הדין אומרים שמתוך שפולט ציר שלו יפלוט דם שבלע. אך דעת הרש"ל להחמיר שמליחה מעילה רק בזמן פליטת דם של עצמו ולא ציר.

ג. כמה זמן נמשך פליטת הציר? נחלקו בזה הראשונים:

י"ב שעות: ר' יונה, הרשב"א, הר"ן, הטור, רבינו ירוחם נט"ו אות כ"ה, הרא"ה בספר החנוך סוף מצוה קמ"ח, הרב המגיד והאגור (הובאו בש"ך לג)

כ"ד שעות: שערי דורא בשם הגאונים, מהרא"י, סה"ת ומרדכי בשם ר"י (הובא במצ"ן לרמ"א)

השו"ע פסק בסעיף ה' שזמן פליטת הציר י"ב שעות וכן עיקר לרמ"א. אמנם דעת הרש"ל להקל שפליטת ציר כ"ד שעות¹⁵⁰.

הרמ"א פסק כשיטתו אך מתוך חשש לרש"ל ולכן:

- הצריך הדחה ומליחה שנית למרות שלשיטתו אינו בולעת (ש"ך לו. ונפק"מ שבדיעבד שבישל ללא מליחה מותר בהפסד גדול)
- התיר רק בהפסד מרובה כיון שלרש"ל לא מועילה מליחה בזמן פליטת ציר.
- ובכל אופן אין להקל כלל לאחר י"ב שעות.

ועוד שבהפסד מרובה וסעודת מצווה התיר שם הרמ"א בכל אופן ואפילו בכלי שאינו מנוקב משא"כ כאן שאין לו תקנה כלל בכה"ג. ונראה שזו כוונת הרמ"א כאן שכתב ציר 'ממש'.

(אמנם בפר"ח (כט) השווה דין זה למעשה דרש"י וטהה עליו בזבח"צ שם)

¹⁴⁷ וכ"כ הפר"ח (כח) והוסיף 'ואף זה אינו אלא חומרא בעלמא דמעיקר הדין לא שייך כבישה בכלי מנוקב אף אם שהה בו יום או ימים וכן עיקר להקל' וכן כתב בזבחי צדק (לא) בדעת המחבר שמנהג הספרדים שאין כבישה בכלי מנוקב כלל.

¹⁴⁸ והוא הדין בכלי מנוקב ואין מקום לזוב כגון שמונה על קסמים ואינו נוגע בשולי הכלי שנאסר אלא שאז מה שחוצ' לציר מותר (ש"ך מ).

¹⁴⁹ בחו"ד (חידושים לב) פסק כט"ז והוסיף בהפסד מרובה לסמוך על הש"ך בתרוץ הראשון שמועילה מליחה להפליט לאחר שיעור רתיחה וכ"ש כשיש מקום לזוב שמועיל גם לתרוץ השני. וכ"כ הפמ"ג בסוף הסימן בדעת הש"ך שאפשר שבהפסד מרובה ולצורך סעודת מצווה יתיר או במליחה.

¹⁵⁰ ואמנם לדעה זו אין נפק"מ כאן לרש"ל כיון שמילא לא מתוקנת במליחה אלא בדעת הט"ז לעיל בנפלה על חתיכות עיין שם. ובכל אופן הרמ"א צירף אותה להקל כדלהלן.

- **י"ב שעות:** הר"ר יונה והרשב"א והר"ן והטור ורבינו ירוחם נט"ו אות כ"ה הרא"ה בספר החנוך סוף מצוה קמ"ח והרב המגיד והאגור (הובאו בש"ך לג)

- **כ"ד שעות:** גאונים ומהרא"י וסה"ת ומרדכי בשם ר"י (הובאו במצ"ן לרמ"א)

¹⁴⁴ והוסיף אבל כשהחתיכה עצמה רותחת ממליחתה היא תבלע דם בעין שבה עליה כלהלן ברמ"א סעיף ו', וההיתר בפולטת ציר הוא רק שאין מלח חיצון מבליע בה כשהיא תפלה.

¹⁴⁵ אמנם הש"ך עצמו (לו) כתב לגבי נפל לציר שגם שם מהדין אינו בולע ודברי הרמ"א למלוח שנית הם רק חומרא לכתחילה. ראה להלן.

¹⁴⁶ וכן הסביר במעניני השולחן את דברי הרמ"א להלן 'וכל זה לא מיירי אלא בציר שהוא כרותח'.

וכן מוכח מהש"ך ס"ק מג שהשווה את הציר הנידון פה לדם פליטה ובסימן סט כתב הרמ"א שהציר שיוצא לאחר שיעור מליחה דינו כרותח וכתב שם הש"ך (פ) שאינו כדם.

- ט"ז (טו): מכאן שהרמ"א חזר בו וסובר שאין הדחה סותרת נקבי הפליטה. וכן כתב בפת"ש בשם הצמח צדק שלא קימ"ל שהדחה סותרת נקבי פליטה.

18. מה דינו של בשר תוך שיעור מליחתו ונפל עליו דם בעין.

נחלקו הראשונים מהו השלב שבו הבשר שנמלח נחשב רותח:

- **בתוספות** בדין מעשה דרש"י (הולין קיב ב' ודגים רפ"ו) כתבו באחד התירושים 'אחר גמר פליטה לא חשיב כרותח דפסק כח המלח מחמת שהפליט את הבשר ויוצא כח המלח עם הדם'. ובתרומת הדשן (סימן קנט) כתב לסמוך על סברא זו בהפסד מרובה להתיר באווז טריפה שניתן עם בשר אחר לאחר שיעור מליחה של שניהם שאינו אוסר את הבשר.

- אמנם דעת הרב אלברצלוני (הובר בב"י צא): שרק לאחר שהחתיכה שוהה במלחה שיעור מליחה דינה כרותח וקודם לכן לא.

השו"ע בסימן צא (סעיף ה) פסק כרב אלברצלוני שגדר מליחה כרותח הוא דווקא כשהיה שיעור מליחה לקדירה (וראה הערה לפירוש בדעתו¹⁵¹). והרמ"א שם הקל בהפסד מרובה כתרומת הדשן וכן הקל לעיל בדין מעשה דרש"י בהפסד מרובה מסברא זו.

אצלנו כתב הרמ"א 'אבל דם בעין שנפל על בשר שהוא תוך שיעור מליחתו והוא חשוב כרותח כמבואר לקמן סימן צ"א, נאסר הבשר, דלגבי דם בעין לא אמרינן אידי דטריד לפלוט לא בלע, ולא כבולעו כך פולטו'.

ומשמע מהרמ"א שלאחר שיעור מליחתו אינו חשוב כרותח. וכתב עליו הש"ך (מד) 'היינו דוקא בהפסד מרובה וסעודת מצוה גם כן דאל"כ אפילו לאחר שיעור מליחתו חשוב כרותח'.

אמנם בשיעור האיסור הרש"ל מקל שכל שלא שהה שיעור רתיחה בציר אינו נאסר אלא כדי קליפה. משא"כ לרמ"א שלעולם מליחה אוסרת מיד בכלול כיון שאין אנו בקיאים מהו בשר שמן (כמובא בשו"ע קה ט) אלא שבכלי מנוקב נאסר רק מה שבתוך הציר ובכלי שאינו מנוקב גם מה שחוץ לציר.

ואם נפל לציר בכלי שאינו מנוקב

יש לחלק אם יש לו דם משל עצמו או לא. שאם הוא באמצע מליחתו ועדיין יש לו דם משל עצמו יש לחשוש לדעת הרמ"א (לעיל סט יח בנמלה בכלי שאינו מנוקב) שאותו דם יפרוש ממקום למקום בתוך החתיכה וממילא נאסרת כל החתיכה מיד¹⁵¹ גם מה שחוץ לציר. ויש להעיר שבהעמדת הש"ל (ט) את דברי הרמ"א כאן שמדובר באופן שמעמיד אותו על עצים בכלי שאינו מנוקב, כאן יש ציר שמגיע לחתיכה אבל אין דוחק הנובע משולי הכלי ולכן לא יאסר בכל אופן מה שחוץ לרוטב מדין פירוש בתוך החתיכה.

ואם כבר אין לו דם משל עצמו: אם לא שהה שיעור רתיחה בהפסד מרובה ותוך י"ב שעות עדיין תועיל לו מליחה לפלוט. אך אם שהה שיעור רתיחה נאסר כולו ודינו כמבושל שכבר לא מועילה לו רתיחה. (ולרש"ל בכל אופן לא מועילה מליחה כשאין לו דם משל עצמו)

דעת המחבר בנפל לציר

בזבחי צדק (לא) סיכם דעת השו"ע בנפל לציר:

כל שלא שהה שיעור רתיחה בציר: אינו נאסר אלא כדי קליפה.

כל שהוא בכלי מנוקב: אינו נאסר אלא כדי קליפה. ואפילו שהה יום או יומיים, שאין כבוש בכלי מנוקב.

שהה שיעור רתיחה בציר בכלי שאינו מנוקב: נאסר רק מה שבתוך הציר.

17. האם הדחה סותרת נקבי הפליטה.

כתב הרמ"א בתורת החטאת (כלל ודין ה) שלבשר שפלט כל דמו, הודח ונפל לציר לא תועיל מליחה כיון שההדחה סותרת נקבי הפליטה וז"ל:

'מיהו נראה לי דהיינו דוקא אם לא הודח הבשר שנפל על הציר ממליחתו דאז עדיין הוא תמיד בפליטתו ולכן פולט גם מה שבלע אבל אם הודח לאחר מליחתו לא אמרינן דיחזור וימלחנו ויצא הציר שבולע על ידי ציר שבגופו כמו דאמרינן גבי חתיכה שלא נמלחה כלל שנפלה לציר דמאחר שנמלח פעם אחד והודח נסתמו נקבי פליטה'.

אמנם אצלנו כתב להתיר בהפסד מרובה להדיח ולמלוח בשר שנפל לציר גם לאחר פליטת דמו תוך י"ב שעות. בהסבר סתירה זו נחלקו נושאי הכלים:

- **ב"ח**^א (אות ט' ויש מתירין): זו שגגה של הרמ"א. אם ידיח יסתמו הנקבים ולכן למעשה אין תקנה לבשר ששהה שיעור מליחה ונפל אח"כ לציר.

- **ש"ך**^ב לט: זו הדחה מועטת להעביר לכלוך הציר ולכן אינה סותרת נקבי הפליטה.

פרי תואר ט הובא בכרתי צא ח: הבשר אינו רותח אלא לאחר שיעור מליחה אבל הציר שנפלט מהחתיכה דינו כרותח מיד. והמחבר בסימן צא דן בבשר עצמו ובסימן סט במה שיוצא ממנו.
פלתי צא ג: באיסור תורה החמיר המחבר לאסור מיד ובבשר בחלב שאיסורו במליחה מדברנן הקל קודם שיעור מליחה.

¹⁵¹ ששם (סט יח) אסר הרמ"א אפילו לא שהה בציר רק מעט עד שנראה ציר בכלי, וכאן הציר לפנינו.

¹⁵² אמנם לעיל סימן סט סעיף יח משמע שמיד חשוב רותח למחבר שתלה בשיעור רתיחה ולא בשיעור מליחה (אמנם אפשר שהם שיעור אחד למחבר) וכן בסעיף כ שם משמע שלאחר שיעור מליחה אינו כרותח. והאחרונים ישבו בדעת מרן: **ש"ך צא יא:** רק לענין דם תכונתו שנעשה רותח מיד לכן נפלט ואוסר מיד ואילו לאחר שיעור רתיחה כבר תש כח המלח כיון שהיה טרוד לפלוט דם אבל במליחה שלא להפליט נעשה רק אז רותח.

סימן עא - דין מליחת הראש והטלפים והמוח

שדווקא במליחה צריך נקיבת קרום ולא בצליה כיון ששם מועיל
כח האש לשאוב לדעת הרא"ש.

חילוק בין צליה למליחה לגבי קרום המוח: כתב הרשב"א דקרום
שאני הואיל ורך ודק יש כח באש להפליטו מידי דמו ואעפ"י שאינו
חותכו ואין פניו ממש על פני האש אבל במליחה משמע שצריך גם
חיתוך הקרום ולכן כתב הש"ך (ה) שלגבי מליחת הראש כתב השו"ע
(ז) שינקוב את הקרום, שבצליה אין בזה צורך.

השו"ע סעיף א' כתב כדברי הרשב"א 'הראש, חותכו לשנים ומולחו
יפה לצד פנים, וחוזר ומולח על השיער כיון שלכתחילה צריך למלוח משני צדדים.
ש"ך ב ע"פ ב"י' וכתבו הש"ך (ק) והט"ז (ק) שזהו למצוה מן המובחר שהרי
בסעיף ג' כתב השו"ע להתיר גם באופן קל יותר: 'ואם רצה למלוח
הראש והמוח בתוכו, ינקוב העצם כנגד הקרום, וינקוב גם הקרום,
וימלח, ויניח הנקב למטה'.

אמנם לדעת הרמ"א¹⁵⁵ בסיומן סח (סעיף ד) צריך לכתחילה להוציא את
המוח ולחתוך את הקרום שעליו שתי וערב קודם מליחה ובדיעבד מקל
כשו"ע. ובכל אופן הראש עצמו מותר כיון שעצם הגולגולת מפסיק
בין מה שבתוכו לבשר (רשב"א הובא בש"ך ה)¹⁵⁵

3. האם בהכשר ראש שלם שלא כדיון נאסר גם בשר הראש.

התוס' דייק 'רישא בכבשא' מבה"ג שגם בראש בהמה אין האיסור בבשר
הראש עצמו אלא בבשר המוח מצד הקרום שעוטף אותו ונמצא שהוא
מתבשל בדם הקרום וכן כתב הר"ן (לא ב בדפי הריף) 'ויש לחוש למוח
שבתוכו'. והסביר הרשב"א (תוה"ב קצר דף עו עמוד ב): 'קרום של מוח
שבראש חוטי דם יש בו, ומוח עצמו דם יש בו'¹⁵⁶ ואינו יוצא במליחת
הראש מידי דמו לפי שעצם המוח מקיפו ועומד בפניו ואין מקום לזוב
הדם דרך שם' והוסיף (בארוד) שאמנם אם יבשלו אותו עם הדם גם בשר
הראש יאסר כיון שע"י רוטב הדם יוצא ומתמצה לתוך הקדרה.

וכתב הרא"ש (חולין ז ט) ובכל אופן כשאוסרים המוח או החוטין הבשר
עצמו אפילו קליפה לא צריך.

הפתחי תשובה (א) הביא בשם תשובת בית יעקב שהחיתוך הוא צורך
הראש שכיון שיש בו חללים גרע מחתיכה עבה ויש לפותחו ומולחו
משני צדדים, ודחאו הפת"ש.

והעיר בשפ"ד שלדעת הרמ"א (סימן סט סעיף ד) שפסק כתרומת הדשן
שלא מועילה מליחה מצד אחד כלל, המליחה על השיער היא מוכרחת
אפילו בדיעבד.

4. האם מותר גם בימינו להכשיר ראש ע"י העמדתו באש על בית השחיטה.

הכשרה כשמעמיד הראש על בית השחיטה: באופן זה הגמ' התירה
בצלי בפשיטות. והרא"ש בתשובה הסביר שאין נוהגים כך כיון
שתנורים שלהן פתחם היה מלמעלה והיה ברור שהדם זב ובשלנו יש
לחשוש שמא בית השחיטה לא יהיה מונח למטה ולכן לא נהגו.

- **הב"י** הבין שדברי הרא"ש הם רק ליישב דברי השואל במנהג
אותו מקום ולמעשה מותר לנהוג כך גם היום.

- **אך בדרכ"מ** (ה) הסביר שיש לאסור בצליה כך ורק במליחה יש
להתיר בעומד על בית השחיטה כיון שבצליה ע"י שחוחים
בגחלים אפשר שיוזז הראש מה שאין כן במליחה. אמנם בדיעבד

1. מה מיוחד במבנה המוח ומדוע יש לחשוש בזמן הכשרו. ובמה הוא שונה מדם האברים ודם העצמות.

מבנה המוח: בתוך הגולגולת יש חדר למוח המוקף בעצם להגן עליה
המכונה קדרה ובתוכו נתון המוח בתוך שני קרומים (חולין מה א) כאשר
הקרום הצמוד לגולגולת עבה יותר והפנימי דק יותר (רש"י שם 'כנגדו
בביצים') קרומים אלו יש בהם חוטי דם הכנוסים בהם ומקשים על הכשר
המוח לאכילה (תוה"ב קצר דף עו עמוד ב).

בחילוק מדם האברים כתב הרשב"א (תוה"ב קצר בית ג שער ג. הובא בפרישה
ד) 'מפני הוורידין של דם שעל קרום של מוח שהוא כאלו דם כנוס שם
בעין, אבל דם האברים שהוא קלוש וצלול יוצא הוא ע"י מליחה שעל
השיער'.

בחילוק מדם העצמות כתב הרשב"א 'מוח שבעצמות יוצא מידי דמו
על ידי מליחה ויעיד עליו ההרגש שאדם טועם טעם מליחה במוח
שבעצמות ואינו דומה למוח שבראש הבהמה דהתם סוריקי דמא
שבקרום המוח אמרו שהוא כדם כנוס בתוכן'

וכ"כ כתב הרמ"א כאן (סעיף ג) להתיר עצמות במליחה והוסיף ואין
צריך לנקוב העצם.

2. מהו דרך הכשר המוח.

הכשר ראש בהמה שלם

הגמ' (חולין צז:) דנה במה שהיו מטמינים את ראש הבהמה ברמץ חם
ומביאה שתי שיטות לעניין הדם שבתוכה:

- אם הניח על חתך השחיטה מותר (כיון שעצם הקדרה נקיב בתחתיתו. ר"ן)
וכן אם הניח על הנחיריים בצירוף קיסם שנעץ בהם מותר ואם
על צידם אסור.

- איכא דאמרי: גם על הנחיריים מותר ועל צדדיו אם נעץ בהם.

וכתב הר"ן שלהלכה:

- **הרי"ף והרמב"ם** פסקו כלשנא קמא שלא מועילה נעיצה
לצדדין. וכ"פ הרשב"א שבשל תורה יש להחמיר.

- **ויש שפסקו** כלשנא בתרא כי דם שבשלו מדרבנן¹⁵³

דרך הכשר המוח

- **בה"ג** התיר להכשיר מוח בצלי בלבד¹⁵⁴. והטור הסביר שכן
דעת הרמב"ם שכתב (מאכלות אסורות ז) 'המנהג פשוט שמהבהבין
את המוח באור כדי להכשירו לבישול'. אמנם הב"י הסביר שגם
הרמב"ם מתיר מוח במליחה ובישול אלא כתב רק שהמנהג היה
להבהב באש.

- **מ"מ**: שאין כך המנהג אצלו אלא 'מוציאין המוח מקדרת
הראש שהוא נתון בו ואח"כ קורע הקרום שעליו ומולחו והרי
הוא מותר אפילו לקדרה'

- **רשב"א** בקצר שם: אם רצה, חותך את הראש לשנים ומולח יפה
את הראש מצד פנים והופכו ומולח על העור.

- **טור בשם הרא"ש**: מתיר לבשלו ע"י מליחה עם המוח רק
שינקוב העצם כנגד הקרום וינקוב גם הקרום. והסביר הב"י

¹⁵⁵ יש לשים לב לחילוקי הלשון שהרא"ש כתב 'קרום' מפסיק והש"ך כתב 'עצם
הגולגולת' מפסיק ובר"ן כתוב 'קדירה מפסיק' ונפק"מ אם הוציא המוח עם הקרום ומלח
עם הבשר אם מפסיק או לא. שפ"ד ח.

¹⁵⁶ כלומר יש שני קרומים למוח ובהם דם אחד הדבוק לגולגולת ואחד הדבוק למוח
עצמו. או"ה יט ד-ו

¹⁵³ ואפשר שזוהי דעת התוס' כאן שכתב שבראש בהמה מותר כשהניח על הנחיריים
ולא הוסיף שנעץ בו קיסם.

¹⁵⁴ כ"כ הטור בשמו, וכן העיטור ציטט ממנו 'ואסור לבשל מוח שבראש אלא צלי'
(אך שם לא מצאתי).

7. **תרנגולת, כיצד יש להכשיר ראשה לאכילה. והאם מותר להבהב או לצלות גופה עם האיברים הפנימיים.**

התוס' שם 'רישא בכיבשא' כתבו שבתרנגולת יש להתיר כיון שאין בה עצמות שחוסמות הדם. והסביר הרשב"א שדין זה הוא בגוף התרנגולת אבל ראשה דינו ככל ראש לענין דרך הכשרה¹⁵⁸ (רשב"א שם).

תרנגולת שלמה עם הלב והכבד בתוכה: כתב הרשב"א (תוה"א עב, ב) בשם ספר התרומה שגם באופן זה מותר ואפילו לצליה מלאה שלה. אמנם לדעת בעל העיטור ההיתר הוא לצליה קצרה בלבד כגון לצורך הבהוב הנוצות, אמנם מעבר לזה יש לחשוש שדם האיברים הפנימיים יזוב ויאסור את התרנגולת ללא תקנה¹⁵⁹.

והכריע הרשב"א שלקדרה במליחה יש להחמיר כעיסור כיון שהדם שפירש ע"י הצלי בתוך החתיכה לא יצא כולו ע"י מליחה¹⁶⁰. אבל לצלי אין לחשוש כיון שהדם שזב ע"י האש יפלט לגמרי על ידה.

8. **מהי סברת הרשב"א שיש להדיח בית השחיטה קודם הצליה. ומה החילוק בין הכשר בשר חתוך ע"י צליה.**

כתב הרשב"א (תוה"ב ארוך עט א) 'שמעתי משם מורי הרב ז"ל שצריך להדיח בית השחיטה יפה יפה כדי שלא ישאר שם דם בעין ומתבשל שם ואסור'.

דין זה נפסק להלכה בשו"ע (טו סו) והסביר שם הש"ך (יח) בשם הר"ן הטעם: 'שאיין האש מוציא אלא דם הבלוע אבל דם שהוא בעין אין האש מפליטו אדרבה מיצמת צמית ליה ואסור'¹⁶¹

ואמנם לשו"ע בסימן עו (סעיף ב) לצליית חתיכת בשר שלא הוכשרה אפילו לכתחילה אין צריך הדחה והקשה הש"ך שם (טו) שהרי לגבי מליחה חייבנו הדחה תחילה כיון שהוא דם בעין ובאופן זה יש לחייב גם כאן שהרי השו"ע בסעיף א אסר דם בעין שנטף אפילו בצלי. והשיב שיש לחלק שהדם של פני הבשר 'לא הוי דם בעין ממש' ושונה מדם שנוטף¹⁶².

מליחת עצמות

כתב הרשב"א 'מוח שבעצמות יוצא מידי דמו על ידי מליחה ויעיד עליו ההרגש שאדם טועם טעם מליחה במוח שבעצמות ואינו דומה למוח שבראש הבהמה דהתם סוריקי דדמא שבקרום המוח אמרו שהוא כדם כנוס בתוכו' וכ"כ כתב הרמ"א כאן (סעיף א) והוסיף ואין צריך לנקוב העצם.

אמנם הוסיף הרמ"א ע"פ הארוך ש'לכתחילה לא ימלחנו עם שאר בשר רק לבד' ומקור החשש הוא שמא אין דם במוח כמו שחשש הרמ"א בבני המעיים (שו"ע עה ב) וממילא נמצא שאינם פולטים.

אך למנהג הספרדים כתב הפר"ח (י) 'אננו נוהגין לכתחילה למולחו עם שאר בשר משום שאנו מחזיקין בהם דם כשאר בשר'

בסימן סח (סעיף ד) אסר הרמ"א את הקרום והמוח רק אם צלה ולא הניח על בית השחיטה.

5. **מה דינו של בשר שפלט כל דמו וצירו ונמלח עם מוח הנתון בתוך קדרת הראש. ומה הדין אם הוציאוהו מקדרת הראש.**

בשר שפלט צירו ושוב נמלח עם מה בקדרתו

בהסבר ההיתר של בשר הראש כתב הרא"ש (חולין ז): 'והיינו טעמא לפי שהקרום מפסיק בין הדם שבתוכו לבשר ואין הדם נפלט לחוץ ואפילו אם קצת מן הדם נפלט ונכנס לתוך הבשר כבולעו כך פולטו'

הסביר הש"ך (ה) שעיקר הטעם הוא שהקרום מפסיק, ומה שהוסיף 'שאפילו יבלע כבולעו כך פולטו' אינו עיקר. ונפק"מ שאם יש עמו בשר נוסף שפלט כבר כל דמו גם לו אין לחוש.

אמנם בחו"ד (ביאורים א) כתב שההיתר הוא רק לגבי הדם שבגידים והחוטאים אבל 'שאר הדם שבגוף המוח והקרום ודאי מתמצה דרך עצם הגולגולת כמו דם המוח של שאר עצמות, שאין חילוק ביניהם' ולכן יש לתת לדם זה לפחות דין של דם פליטה שאוסר כשלא פולטת דם של עצמה.

אמנם לשו"ע שהתיר בסימן ע (סעיף ו) במליחה גם בשר שפלט כל צירו ושוב בלע דם גם כאן אינו נאסר. לכן ומחלוקת זו היא רק בדעת הרמ"א שאסר בזה.

בשר שפלט צירו ושוב נמלח עם מה שהוצא מקדרתו

הפמ"ג (שפ"ד ה) הביא מחלורת ראשונים מה מונע מדם המה לצאת לבשר הראש:

- הרא"ש כתב שהקרום מפסיק. וכן כתב הבי"ב בסימן ס"ח.
- והר"ן כתב שעצמות הקדירה מפסיקות. וכ"כ במעדני מלך (קצו, ב)

וכתב הפרי מגדים שהנפק"מ לדין זה תהיה 'אם הוציא המוח עם הקרום והניח אצל בשר שפלט צירו'.

וסיים ולדינא צ"ע.

6. **האם ההיתר לצלות מוח כשעומד על בית השחיטה הוא גם להכשירו בכך לאכילה.**

בתכלית הטמנת הראש ברמץ המובאת בגמ' כתבו רש"י והתוס' שהיא להסיר ממנו הנוצות והבין בהם הרשב"א (תוה"ב הארוך עב א-ב) שמשמע שההיתר בזה לשיטתם הוא רק מצד שהוא שיעור מועט אבל לצלות לגמרי יהיה אסור בכל אופן. וחלק הרשב"א שההיתר הוא אפילו לצלותו כך לגמרי ומוכשר גם המוח לאכילה בכך. ולמרות שבשאר חוטי דם סובר הרשב"א שגם לצליה צריך חיתוך כשהם מובלעים בבשר¹⁵⁷ 'קרום שאני הואיל ורך ודק יש כח באש להפליטו מידי דמו ואעפ"י שאינו חותכו ואין פניו ממש על פני האש'.

¹⁶⁰ דעת הרשב"א שדם שפירש ממקום למקום בתוך החתיכה אסור ואפשר שדעת ספר התרומות כתוס' והרא"ש שאין בזה איסור. ראה לעיל סט יא פירוט השיטות.

¹⁶¹ ואין לומר שכיון שהוא דחוק על הרמץ נאסר וחמור שהרי מתירים הכשר בשר גם על תחתית תנור משופעת. שהט"ו (סו ב) התיר אפילו עטוף בנייר. ולרוב הפוסקים רק כשאין לו בית קיבול כגון תחתית התנור כמובא בבוהי צדק עו ד. ולחו"ד ביאורים (עו א) דווקא כשיש מקום לזוב כגון שיפוע. וראה פת"ש עג א.

¹⁶² נראה שכוונתו שדם בעין שנאסר הוא כשעומד לבדו ונזול כמו זה שהנמצא בבית השחיטה או נוטף על הבשר אבל מעט הדם שנמצא על החתיכה ואפשר שגם מעורב עם צירה נשאה ע"י האש.

¹⁵⁷ אבל כשהם חיצוניים ובאים ישירות על האש גם כן מותר ללא חיתוך כדון 'אומצא דאסמיק וביעי ומוזיקלי'. ודין זה האם חוטים שביד, בלחי, בלשון ובצוואר צריכים חיתוך גם לצלי או רק למליחה הוא מחלוקת בראשונים הובא בב"י סימן סה ד"ה 'ומ"ש רבנו ומליחה לא מהני' שמדעת בה"ג משמע שצריך חיתוך לצלי ודעת הרמב"ם, הרא"ש והר"ן שאין צריך חיתוך לצלי וכ"פ השו"ע שם בסתם והביא כ"א את דעת הרשב"א שאם בלועים בבשר צריכים חיתוך. אמנם לענין קרום המוח מודה הרשב"א כמובר לעיל.

¹⁵⁸ והגם שהתוס' לא חילק אין זה אלא כיון שהדרך במליגת תרנגולת היתה לחתוך את הראש ולהשליך קודם המנתינה ברמץ כמובא בדרכ"מ סו ו.

¹⁵⁹ ונראה שכוונתו שצולה מעט כדי להסיר הנוצות ומתכוין להכשיר אותה לאחר מכן במליחה או בצליה ללא האיברים הפנימיים.

וכתב הש"ך (א) שבבשר שלהם, כלומר הבשר הנתון על העצם בתולדתו, נוהגים למולחם יחד בכל יום. כלומר חומרת הרמ"א היא בעצמות שהופרדו כבר מן הבשר בלבד.

הטלפיים

כתב הרשב"א (ארוך שם) : והטלפים גם כן חותכין מהן מעט ומולחין אותה יפה וחתוכא לתחת.

וכ"פ השו"ע בסעיף ב'. והסביר הבית יוסף בטעם החיתוך 'כדי שלא יתכנס הדם בפרסות וליהוי כמולה בכלי שאינו מנוקב ונאסר מה שבתוך הפרסות'.

ההבדל משאר עצמות: הוסיף הש"ך (ג) ששונה משאר עצמות ששם המליחה מועילה להפליט הדם מתוכם משא"כ כאן והסביר השפ"ד שאין כוונתו שהטלפיים לא חדירים למלח שא"כ היינו צריכים להסיר את כולם אלא רק מצד שאין הדם יכול להפלט דרכם.

העט"ז הסביר שהעצמות מלאים בתוכם ללא אויר ולכן מועילה מליחה, ודחאו הש"ך שכשהוא מלא יותר יש לחשוש שהוא ככלי שאינו מנוקב שהרי יש בו יותר דחק.

בדיעבד שלא חתך ומלח כתב השו"ע (סימן סח סעיף ח) שלא נאסרו והרמ"א שם אסר מה שבתוך הקליפה והתיר השאר.

סימן עב - דין מליחת הלב והריאה

סעיף א: אופן הכשרת הלב

1. מהם האיסורים שכרוכים באכילת לב שבושל ללא הכשר כראוי.

סוגי הדמים בלב

הגמ' בכריתות (כ"ב א) מסבירה שבזמן יציאת הנפש של הבהמה הלב שואף דם פנימה ולכן דם זה הוא בכרת ואינו דם שנמצא בבשר הלב באופן טבעי שהוא דם האברים והוא בלאו¹⁶³.

וברי"ף ובראש גרסו שהדם שבא מעלמא הוא רק בלאו והסביר הפרי מגדים (משבצות זהב סימן עב ס"ק א): ולפ"ג מיני דמים יש ללב.

- א. א' המובלע בבשרו. (שהוא דם האברים שמותר כל שלא פירש)
- ב. וא' דם הכנוס בתוך לבו והוא בכרת.
- ג. ודם הנמשך אליו בשעת שחיטה מעלמא בלא תעשה.

ועל הבדלת דם הלה שהוא הכרת מדם הבא בעלמא שהוא בלאו כתב הכה"ג שדם הלב הוא צלול והבא מעלמא קרוש.

דם הלב שבושל

במשנה חולין (קט א) 'הלב קורעו ומוציא את דמו, לא קרעו אינו עובר עליו'

- ברש"י¹⁶⁴ שם מסביר שאינו עובר עליו בלב עוף כיון שאין בו כזית אבל בלב בהמה יעבור עליו ואפילו לאחר בישולו כדברי ר' זירא בשם רב (כריתות כב א) "ל"ש אלא בלב עוף, הואיל ואין בו כזית, אבל לב בהמה דיש בו כזית - אסור וחייבין עליו כרת".
- אבל בתוספות¹⁶⁵ (ד"ה 'הלב קורעו') ובר"ן דחה את דברי רש"י מדברי זעירא (במנחות כא) 'דם שבשלו אינו עובר עליו'¹⁶⁴. ודברי ר' זירא בשם רב בכריתות הם בלב חי ולא מבושל. ובכל אופן פשוט מהמשך הגמ' שהלב המבושל אסור באכילה כשלא הוציא את דמו אלא שלתוס' זהו מדרבנן.

2. מהי דרך הכשרת הלב לאכילה. והאם הוא מותר בבישול לאחר מליחה. מדוע יש נמנעים מלאוכלו בכל אופן.

דרך הכשר הלב לאכילה

במשנה חולין (קט א) 'הלב קורעו ומוציא את דמו, לא קרעו אינו עובר עליו'.

כתב הרשב"א והובא בטור (ע"פ המשנה בחולין): 'הלב מתקבץ דם בתוכו בשעת שחיטה, ולפיכך קודם מליחתו צריך לקרעו ומוציא דם שבתוכו ואח"כ מולחו'

לגבי בישול הלב לאחר מליחתו כתב הדרכ"מ (א) בשם הארוך¹⁶⁶ (כלל טו דין ה) שמותר לבשלו לאחר מליחה ואין לחשוש שיבשלו ללא קריעה. אמנם דעת השע"ד¹⁶⁷ שיש לחשוש שיבשלו ללא קריעה ולכן יש לצלותו קודם הבישול¹⁶⁵.

וכתב הדרכ"מ 'נראה שאין לשנות מדבריו... אך שמעתי שרבים מקלים ונוהגים לבשלו לאחר מליחה'

ולהלכה כתב השו"ע שמבשלו לאחר מליחתו 'הלב, מתקבץ הדם בתוכו בשעת שחיטה. לפיכך צריך לקרעו קודם מליחה ולהוציא דמו, ולמלחו אחר כך. ואחר כך מבשלו'.

וכן הרמ"א בהג"ה כתב בסתם להקל כארוך (וכן כתב הט"ז בשם רש"ל) והוסיף שיש מחמירים ורק צולין אותו (ואז מבשלים. ש"ד).

ערלת הלב: בסעיף ב' הוסיף הרמ"א 'ונוהגין לכתחלה לחתוך ערלת הלב ולחתוך גידין שבפנים, ואינו אלא חומרא וזהירות בעלמא'.

חשש שכחה בלב מח וכבד

בגמ' (הרויות דף יג עמוד ב): חמשה דברים משכחים את הלימוד: האוכל ממה שאוכל עכבר וממה שאוכל חתול, והאוכל לב של בהמה, והרגיל בזיתים, והשותה מים של שיורי רחיצה, והרוחץ רגליו זו על גבי זו; ויש אומרים: אף המניח כליו תחת מראשותיו. חמשה דברים משיבים את הלימוד: פת פחמין וכל שכן פחמין עצמן, והאוכל ביצה מגולגלת בלא מלח, והרגיל בשמן זית, והרגיל ביין ובשמים, והשותה מים של שיורי עיסה; ויש אומרים: אף הטובל אצבעו במלח ואוכל.

הש"ך (ב) הביא בשם התשבץ (תקנח) שלמרות שהוזכר חשש זה רק בלב בהמה, הוא היה נמנע גם מאכילת לב עוף. והוסיף הש"ך 'וכן ראיתי נוהגים בזה'. וכן כתבו רבים מן האחרונים כאן פמ"ג, פר"ח, משנ"ב (קע מה).

מח וכבד: הוסיף בבן איש (שניה אחרי מות יא) שזכרים ומעוברות לא יאכלו לב של עוף או בהמה כי הם מטמטמים את הלב והוא הדין למח וכבד. ובכה"ח (כאן ו') כתב לאסור גם לנשים. (וראה עוד כה"ח קנו כת). אמנם בשו"ת משנה הלכות (חלק ג סימן סב) כתב שהמנהג להמנע רק מלב והוסיף 'ואדרבה הצדיקים תלמידי בע"ש הק' ז"ל נוהגים דוקא לאכול כבד בש"ק גם במח מצינו בדברי רז"ל התורה אסרה לנו חזיר והתירה לנו מוחא דשביטא וצ"ע'

סעיף ב: בדיעבד שלא קרעו את הלב

3. מה דין בשר הלב עצמו כשנמלח, נצלה או בושל ללא קריעה כראוי. והאם לב שבושל עם שמנונית איסור נאסר ממנה.

בליעת דם בלב במליחה צליה ובישול

בגמ' (פסחים עד ב) 'הלב קורעו ומוציא את דמו. לא קרעו - קורעו לאחר בישולו, ומותר'

ונחלקו הראשונים מתי מועילה לבשר הלב קריעה בדיעבד:

- לדעת רש"י¹⁶⁸ (חולין שם), רמב"ם (מאכלות אסורות ו) רשב"א (תה"ב ג, פ א) אפילו אם יתבשל בדמו, בשר הלב אינו אסור כיון שהגמ' (פסחים עד ב) אומרת שהוא חלק ולא בולע בבישול ודי בקריעה לאחר הבישול להוצאת דמו.
- אמנם לדעת ר"ת¹⁶⁹ (תוס' שם) דין זה שייך רק בצליית לב אבל לב שבושל בקדרה עם דמו נאסר ולא שייך בו 'שיע ולא בלע' שכן מה שכתבה הגמ' בפסחים על הלב בא לדחות את הראיה לדברי רבא בהיתר מולייתא ואנו שפוסקים בזה כרבה ממילא אין לנו דין שיע להיתר הלב המבושל.

¹⁶³ והסביר בדרכ"מ שכיון שלשיטת השע"ד יש הכי תמצי להיתר ללא קריעה (שבמליחה כתב שחיתוך הערלה מועיל להוצאת הדם ואם כך זו דעתו גם בצליה) יש חשש שגם יבשלו אותו כך ללא קריעה.

¹⁶⁴ ובר"ף לט א גרס הפוך וצריך להבין

¹⁶⁵ שם אמר זעירי בשם ר' חנינא דם שבשלו אינו עובר עליו. וראה בריש סימן טט בגדרי איסור דם בהרחבה על מחלוקת רש"י ותוס' בדיון דם שבשלו.

- **ר' מתתיהו**^א (הובא בהגש"ד וברמ"א) אפילו במליחה שבה מוסכם שהלב עצמו לא נאסר, שאר בשר שעמו נאסר כיון שהדם הכנוס בלב הוא דם בעין ואינו דם פליטה שנפלט במליחה. וכתב הש"ך (ט) שהוא הדין שאוסרים בצליה (ולא כרש"ל שהקל) וממילא בשר שנצלה עמו צריך נטילה.

השו"ע פסק כרשב"א שהקדרה נאסרת בבישול 'אבל אם בשלו בלי קריעה, אסור עד שיהא ס' כנגד הלב, דלא ידעינן כמה נפק מיניה'.

והרמ"א הביא שיש מחמירין כר' מתתיהו לאסור אפילו במליחה (כולו וכן פסק רש"ל. ש"ך י, יא), אך המנהג להקל ולהתייחס לדם זה כדם פליטה (ולא כרש"ל שהחמיר במליחה. ש"ך י, יא) ויש מחמירין בו, אפילו במליחה, לאסור שאר בשר שנמלח עמו, ואומרים דלא אמרינן כבולעו כך פולטו גבי דם הלב הכנוס בתוכו, דהוי דם ממש ולא מקרי דם פליטה. והמנהג להקל, וכן עיקר דגם זה מקרי דם פליטה ושייך למימר ביה כבולעו כך פולטו'.

והסביר בדרכ"מ (ה' כן בש"ך ג) שהחילוק בין האוסרים למתירים הוא בטעם היתר הלב, שאם מצד שהוא שיע שאר בשר נאסר. ואם מצד שהדם נתייבש בתוכו שאר בשר מותר. וסיכס הרמ"א שטוב להחמיר ולקלוף במליחה במקום שהיה הלב דבוק.

דין דבוק לרמ"א

כתב הרמ"א ויש מחמירין לקלוף קצת במקום שהיה הלב דבוק, וטוב לחוש לדבריהם ולקלוף קצת סביב הלב, ואז הכל מותר. ואין חילוק בין בשר שעם הלב או הלב עצמו, ואין חילוק בין אם הלב סגור או פתוח למעלה'.

וכשאינו דבוק כתב הש"ך (יא) שכוונת הרמ"א לקלוף אפילו כשאינו דבוק ככל דין מליחה אמנם במנחת יעקב (כלל כז סעיף ו הובא בפמ"ג) דחה דבריו¹⁶⁹ והעמיד דברי הרמ"א כפשוטם בדבוק. ובאינו דבוק אפילו רש"ל מקל.

5. **כנגד מה צריך שישים בלב שנתבשל ללא קריעה. ומה יהיה הדין בלב שנמלח.**

לעניין אופן השיעור בשישים:

- **כתב הרשב"א**^א (תוה"ק ג, עג, ב) 'משערין אותו בכולן לפי שאין אנו יודעים כמה יוצא ממנו'.

- **אמנם בשע"ד**^ב (הובא בדרכ"מ ד) כתב לשער כנגד חלל הלב בלבד שהרי רק בו כנוס הדם האסור ודם הלב עצמו כבר יצא במליחה וגם אין הלב נעשה נבלה למרות שהוא דבוק בדם כיון שלכו"ע מועיל חלקות הלב לפחות שלא יבלע יותר משאר העוף¹⁷⁰.

וסיכס הדרכ"מ שלמרות שאכן אין הלב נעשה נבלה, המנהג כטור שמשערים כנגד הלב כולו כיון שלא ידעינן כמה נפיק מינה.

השו"ע^א פסק שמשערים כנגד כולו כיון 'דלא ידעינן כמה נפיק מיניה'.

וכן סובר הרמב"ן^א שהלב אסור אם נתבשל¹⁶⁶ בדמו וטעמו שאפילו שנסבור שהלב הוא שיע, זה דווקא מבפנים אבל מבחוץ עדיין יכול לבלוע ונאסר.

- **האו"ה**^א (הובא בדרכ"מ ח) כתב שאם לכל הפחות לא חתכו אותו למעלה הלב אסור אפילו במליחה כיון שיש לחשוש שהדם פירש בו ממקום למקום¹⁶⁷. ובדרכ"מ דחה דבריו שדי שמחמירים כר"ת לאסור הלב בבישול אבל בצליה ומליחה מותר בקריעה אפילו כשהיה סגור (ע"פ ש"ך יג). ולענין מה שאוסרים בבישול צ"ע אם מועילה בזה חיתוך חלקו העליון בלבד כאו"ה אלא צריך קריעה ממש (כלומר חיתוכו לאורך ופתיחתו להוציא הדם)

בשו"ע^א פסק כר"ת להקל רק במליחה ובצליה שבהם אין הלב נאסר בדיעבד כיון שכבולעו כך פולטו ולהחמיר בבישול. 'מלחו ולא קרעו, קרעו אחר מליחתו ומותר אף על פי שנמלח עם הדם שבתוכו, דכבולעו כך פולטו. והוא הדין אם צאלו ולא קרעו, שקרעו לאחר צלייתו ומותר. אבל אם בשלו בלי קריעה, אסור עד שיהא ס' כנגד הלב, דלא ידעינן כמה נפק מיניה'.

וכ"כ בדרכ"מ (ה) בשם הגה"ד, סמ"ק וארוך. (ואם יש שישים כנגדו ראה בשאלה הבאה).

בלב חתוך: כתב עוד הר"ן (על הריף חולין ט) שיש אומרים עוד שהלב שיע הוא בגלל המרקם הדחוס שלו ולא בגלל חלקות המעטפת ולכן אפילו יהיה חתוך לא יבלע.

בליעת איסור בלב

לגבי בליעה משמנונית של איסור הביא הר"ן^א (על הריף חולין ט) שיש אומרים^ב שהלב שיע גם עבורם ואינו בולע. וכתב הר"ן שיש לחלק משמנונית 'סריך' ונבלעת ו'שיע' נאמר רק לגבי דם שהוא בעצמו שריק. (וראה הערה על המשך דבריו¹⁶⁸)

4. **מה דין הבשר שנמלח או נתבשל בקדרה עם הלב קודם שנקרע.**

לר"ת וסיעתו שהלב עצמו נאסר בבישול ודאי שגם מה הנתבשל איתו נאסר.

ולרש"י וסיעתו שמתירים את הלב עצמו לאחר בישול מצד שאינו בולע, וכס למקלים במליחה יש לדון בדין שאר הקדרה:

- **הרשב"א**^א (תורת הבית הקצר עג ב): כתב שמה שנמצא אתם בקדרה נאסר כשאין בו שישים כנגד הלב וכן כתב הר"ן (על הריף ט א) 'דבקדרה של בשר צריך שישים להתיר שאר החתיכות לפי שהרוטב נכנס לתוכו ומוציא הדם ממנו ומוליכו בכל הקדרה'

- **מרדכי**^ב (הובא בב"י) לרש"י הלב לא אוסר הקדרה כיון שהלב שיע ואינו פולט את הדם החוצה. וכתב הב"י שאין לסמוך על זה להקל.

¹⁶⁶ וראה להלן שלענין צליה סובר הרמב"ן שהלב שיעה לגמרי.

¹⁶⁷ והוסיף שהמנהג לחתוך ערלת הלב וחיתוך הגידים שבתוכו היא חומרה בעלמא. וכ"כ הרמ"א בהג"ה. ובש"ך הביא מהרקנטי שהוא להעביר כחות הטומאה כעין ערלה.

¹⁶⁸ והוסיף לגבי לב בקדרה: 'ואפשר עוד שאם אין בקדרה שישים אפילו הלב אסור לפי שהנפלט מן החתיכות שנאסרו אוסר הלב. שאין חלקות הלב מונע מבלוע אלא דם דשריק אבל שמנונית דסריך לא' -ונראה שמבין ברש"י שהיתר שיע הוא רק כשבשלו במים אבל כשבשלו עם שומן בשר מתוך שהשומן נבלע בלב, נבלע גם הדם שבלוע בו וזה קשה שהרי קימ"ל (תוה"א עה ב) שכל 'שהוא אין בכחו להכנס ולפעפע אין השומן מכניסו אלא כמה שהדם הולך שם בטבעו' או בלשון המ"מ (ו, יא) 'ואין השומן מוליך את הדם במקום שאינו יכול לילך מחמת עצמו ולכן התירו חלק החתיכה שהוץ לציר בנמלח ככלי שאינו מנוקב (לעיל סט יח) ושוב ראיתי שכן הקשה בנקה"כ שהרי אין הנאסר יכול לאסור אלא במקום שהאיסור יכול לילך' ונשאר בצ"ע.

ומקור הסברה הוא בתוס' חולין צ"ו ב ד"ה אפילו בלשון ארוכה. ואין לתרץ שסובר כר' פריך בנמלח ככלי שאינו מנוקב כיון שחומרתו שם היא מצד שהדם כבר נמצא בתוך החתיכה ולא לגבי נפל לציר ולשון הר"ן שהאיסור שיצא חוזר ואוסר'.

¹⁶⁹ מנחת יעקב כלל כז סעיף ו: ודבריו תמוהים מאוד תדא דלא לחנם איכפל הרב וכל הני פוסקים דוקא הלב דבוק וגם אין שום משמעות כלל בדברי הרב כאן במ"ש דהרי רוב הפוסקים וכו' וכן מבואר ג"כ בלשון הרב דין ו' ומ"ש וכן בדין דהא מהרש"ל אוסר כולו וכו' לא ירדתי לסוף דעתו דמאי ראייה היא זו לקלוף הבשר שנמלח עמו אף באינו דבוק דהא מהרש"ל בפכ"ה סי' מ"ח ובאו"ש שאוסר כולו היינו באותו חתיכה שלב דבוק בו אבל שאר חתיכות שנמלחו עמהם אינו אוסר כלל

¹⁷⁰ בש"ך (י) הביא שהעט"ז כתב שהלב נעשה נבלה ודחאו.

חומר בעלמא כיון שמה שנבלע במליחה גם נפלט בה. אמנם להלכה הביא בהג"ה שיש לקלוף.

8. עוף שמקצתו מחוץ לרוטב ודבוק לב בחלק שתוך הרוטב, האם משערים כנגד כל העוף.

(ע"פ פת"ש א) נחלקו ר"י ורש"י בהסבר המשנה בחולין קח. (כמובא בטור סימן צב:) בדין טיפת חלב שנפלה על חתיכת בשר שבקדירה ומקצת החתיכה תוך הרוטב שלדעת ר"י הכל מצטרף לבטל הטיפה אפילו שהיא חוץ לרוטב ולדעת רש"י אין הכל מצטרף. מכאן למד הנוב"י בנידון השאלה בלב שהיה בחלק העוף שברוטב, להקל משתי סיבות:

- כיון שקיי"ל כר"י שהכל מצטרף.
- אפילו לרש"י יש לדון אם הלב אסר את החתיכה כיון שאפשר שגם הלב היה מחוץ לרוטב, וממילא ממה נפשך כל העוף מצטרף להתיר לרש"י. ועוד אפשר שרק חלקו היה תוך הרוטב וכנגד אותו חלק יש שישים במה שתוך הרוטב.
- כל החששות הללו מדרבנן כדון דם שבשלו.

ובשו"ת פני אריה דן בשאלה הפוכה שהלב היה תוך הרוטב ובתחילה הקל לצרף את החלק שחוץ לרוטב ואפילו מחוץ לסיר ולבסוף חזר בו והסתפק אפילו בחלק העוף שתוך הסיר וחוזר לרוטב. אמנם לסברת הנוב"י הכל מותר.

ויש להעיר שלפי מה שפסק שם כה"ח (צב אות ה) להחמיר כחומרות רש"י ור"י, היה נראה לכאורה שאין להקל כקולת נוב"י, אמנם לפי מה שיש לחלק שכאן הספק הוא באיסור דרבנן של דם שבשולן יותר נראה שגם כף החיים יודה להקל.

9. בשר שנמלח עם לב, האם נאסר. ומה דין לב שנפל לציר.

בשר שנמלח עם לב

לגבי הבשר שעמו: השע"ד הסתפק והביא שלדעת ה"ר פריץ¹⁷³ נראה להחמיר ולאסור את הבשר כיון שאינו דומה לכבד שהוא מקור הדין להתיר בצליה את הבשר שתחתיו כי שם יש קולא שהכבד הותר לאכילה למרות שכולו דם, משא"כ בדם הלב שלו לא הותר. ובדרכ"מ (n) הסביר שלשיטה זו עדיין אומרים לגבי הלב עצמו כבולעו כך פולטו כיון שלענין זה מועילה לו שיעתו (משא"כ לענין בישול) ובבשר שנמלח עמו לא שייך היתר זה.

או"ה (טו ב), מהר"א כץ, מהרא"י (הובאו בדרכ"מ ח) : הבשר מותר שכיון שעיקר הדם מתיבש, מה שזב הוא כדם פליטה. ודי בו בקליפה. וכ"כ הש"ך (א) ט"ז (ב).

לב שנפל לתוך ציר:

לפי הטעמים שהובאו לעיל צריך להאסר כיון שלא שייך כבולעו כך פולטו בתוך ציר. אמנם הש"ך (א) הביא שיטה שלישית שהיא דעת הרמב"ן¹⁷⁴ והר"ן לפיה לענין צליה, הלב שיעה לגמרי ולכן אינו בולע כלל וממילא מותר אפילו כשנפל לציר.

בלב שנמלח אין כבר דם בבשרו ולכן כתב הט"ז (ה) בשם הרש"ל¹⁷⁵ שמשערים כנגד הדם הכנוס בו בלבד. והט"ז כתב בתחילה שכן עיקר ולבסוף כתב שלמעשה יש להחמיר לשער כנגד כולו שכן פסק מהר"ל¹⁷⁶.

וכן הש"ך (ה) הסתפק בזה בדעת השו"ע האם יש לשער כנגד כולו. שמצד אחד פשט דבריו שדיבר לאחר מליחה מצד שני בסימן כ"ב פסק כר"ן שמשערים רק בדם שבחוטין. ולא כטור שכתב שמשערים כנגד כל החוטין. ונשאר הש"ך בצ"ע.

אמנם הפר"ח¹⁷⁷ הביא סברא זו להקל לשער כנגד חללו בלבד וסיים 'הכי נקטינן'. וכ"כ הפרישה¹⁷⁸ (ז).

6. כשיש שישים בקדרה כנגד הלב, האם הלב עצמו מותר.

כתב הב"י¹⁷⁹ שמשמע מדברי המרדכי שגם לדעת התוס' וסיעתו שאוסרים את הלב כשנתבשל עם דמו, אם יש בקדרה שישים כנגד הלב גם הלב עצמו מותר. וכ"פ בשו"ע¹⁸⁰.

ובדרכ"מ¹⁸¹ (א) כתב בשם שע"ד (כח) שהלב עצמו אסור שדינו כנתבשל בדם חללו. ולא מועיל לו שאר שישים שבקדרה. וכ"פ הרמ"א¹⁸² בהגה 'ואפילו בדאיכא ס', הלב עצמו אסור, ויקלוף מעט סביב הלב'.

והסביר הש"ך (י) שמתייבש הדם בגוף בשר הלב ואינו יוצא.

וכתב הש"ך (יב) שבמליחה הלב עצמו מותר ולא כב"ח שכתב בדעת הרמ"א לאסור הלב גם במליחה.

7. כיצד משערים בשישים כשהלב דבוק בחתיכת עוף. והאם מהדין יש לקלוף כשיש שישים.

הרשב"א¹⁸³ כתב 'ואין הפרש בדבר זה בין שהלב דבוק עם העוף ובין שאין דבוק עם העוף לעולם אין משערין בכל העוף אלא בלב לבדו. ושמעתי שיש מחמירין לשער בכל העוף אם הלב דבוק בו. ולא נראין דבריהם'.

והסמ"ק¹⁸⁴ החמיר ולסברתו (הובא בב"י ובטור) החשש אם אין שישים בחתיכה כנגד הלב הדבוק בה יש לחשוש שתהיה איתו חוץ לרוטב ותאסר והיא תשוב ותאסור את החתיכה הסמוכה לה וכך תאסר הקדרה כולה. והטור תמה 'למה נחוש לזה?'¹⁸⁵

ושורש המחלוקת בזה הוא בדין חנ"ג בשאר איסורים כמובא בסימן צ"ב (סעיף ד), ולסוברים חנ"ג בשאר איסורים הוא דווקא כשהאיסור דבוק בהיתר (או שהיה איתו לבדו מחוץ לרוטב) ואין בו שישים כנגדו כמובא שם ברמ"א¹⁸⁶.

וסיים הסמ"ק שלמעשה לא מחזיקים איסורא ולכן מחמירים רק בחתיכת העוף שדבוקה בלב ולא בקדרה כולה. והוסיף הב"י שכן דעת המרדכי להקל בשאר הקדרה.

אמנם בדרכ"מ¹⁸⁷ (י) כתב שדעת המרדכי להחמיר שהעוף נעשה נבילה ויש לשער בקדרה כנגד כולו בשביל להתירה וכ"פ בהגשע"ד ואו"ה. ובדרכ"מ (י) הביא בשם הגש"ד טעם אחר לאיסור דבוק שהוא ממהר לבלוע מן האיסור (וכ"כ הש"ך יח בטעם החומרא). ונראה שזה שורש החילוק בין השיטות.¹⁸⁸

קליפת העוף כשיש בו שישים הובאה למעשה בשע"ד והסברא שבשעת המליחה כבר נאסר כדי קליפה. והעיר הדרכ"מ (י) שהיא

¹⁷³ שלסמ"ק הוא שמא יצא חוץ לרוטב וכיון שהוא רק חשש אינו מספיק לאסור כל הקדרה ואילו להגשע"ד ואו"ה טעם החומרא הוא שכיון שהאיסור דבוק בהיתר הוא ממהר לבלוע וממילא זוהי מציאות ולא רק חשש ולכן אוסרים כל הקדרה. ושני טעמים אלו הובאו בסימן צב

¹⁷⁴ ובסימן קז הביא הטור סברה דומה בדין דג טמא שנמצא בקדרה ולא דחאה והסביר הט"ז (י) ששם החמיר כי הוא איסור תורה.
¹⁷⁵ שלר' אפרים וסיעתו אין חנ"ג בשאר איסורים ונלעולם משערים כנגד האיסור המקורי ולדעת הסמ"ק והמרדכי וסיעתם יש חנ"ג בשאר איסורים ולכן אם נאסר העוף מהלב נעשה כולו נבילה וצריך לשער כנגד כולו.

12. האם חומרת הרמ"א באיסור דבוק הוא גם כשנדבק בו תוך כדי הבישול.

לדעת הרש"ל^א (יש"ש פרק ח סימן מט) משמע במדרכי שאפילו אם ניתן בקדרה תחילה בנפרד ונדבק בו תוך כדי הבישול צריך שישים כנגד הלב במה שדבוק בה בלבד.

ולש"ך^ב אין הכרח להסביר כך דברי המדרכי ודין דבוק קיים רק כאשר הוא דבוק בתולדה (ראה שפ"ד) וכשאינו בתולדה כל הקדרה מצטרפת לבטל.

סעיף ד: הכשרת הריאה

13. כיצד יש להכשיר ריאה לאכילה.

כתב הריב"ש (שו"ת סימן קסד. הובא בב"י) 'בריאה לא נסתפקו כלל אלא הרי היא כבשר ובמליחה והדחה סגי כשאר הבשר ומותר לבשלו בקדרה ואפי' עם בשר, ונראה דמדינא אפי' חתיכה לא בעי. דדוקא בלב הוא שאמרו קורעו ומוציא את דמו לפי שבתוך חלליו מתכנס דם הרבה בשעת שחיטה ולא כן בריאה. והריאה אינה נכללת לא עם הכבד ולא עם הלב כי שם יש לה בפני עצמה,

אבל ראיתי שנהגו לקרעה ולפתוח הקנוקנו' הגדולי' שבה ומנהג יפה הוא'

וכ"כ השו"ע 'הריאה אינה צריכה חיתוך, אבל נהגו לקרעה ולפתוח הקנוקנות הגדולים שלה, ומנהג יפה הוא..

אמנם בשפ"ד כתב שלפי זה יש לאסור כשנפל לדם בעין אחר ושהה כשיעור שירתיה. שהקולא לטעם זה בצליה ובמליחה דווקא ולא בכבישה (שהיא כבישול). וכן נקט למעשה.

סעיף ג: פרטים בשיעור בשישים

10. האם בעוף שהסירו ראשו וקצוות רגליו יש שישים כנגד הלב הדבוק בו. ומה הדין כשפשטו עור העוף. ומה הדין בבהמה.

כתב הטור בשם הרא"ש והמדרכי בשם ראביה 'קבלתי בבירור שיש בעוף שלם שישים כנגד דם שבלב'

וכתב בתה"ד שאין הכוונה דווקא שלם לגמרי אלא אפילו אם הסירו ראשו וקצוות רגליו (כפי שנהגים לבשלו) יש בו שישים כנגד הלב, שאין משערים בצמצום. וכן כתב בדרכ"מ בשם הארוך והעיר שכל זה בעוף אבל בבהמה אין שישים כנגד לבה. וכ"פ הרמ"א.

והט"ז^ב הביא בשם מהר"י מינץ להקל אפילו בלי כנפיים ורגליים כלל שיש שישים כנגד הלב.

ולאחר הפשטת העור

כתב הש"ך^א (טו) בשם רש"ל שאוון שהופשט עורה אין בה שישים כנגד הלב. ובסעיף י"ט כתב כך לגבי עוף.

והט"ז^ב כתב לגבי אוון שגם בלא העור עליה יש להקל שהרי גם בתרנגולת אמרו כן ושם העור דבר מועט. ובהגהות ב"י כתב שהט"ז חולק על רש"ל אך במשבצות זהב שם כתב שמדובר שיש עוד צד קולא ואינו חולק.

11. באלו מהמקרים הבאים מצטרף ההיתר לשיעור כנגד הלב. א. שאר הבשר שבקדרה להיתר לב שדבוק בעוף. ב. ביצים שבקדרה והלב אינו דבוק. ג. בשר שמלאו בו את העוף ד. תערובת בשר וביצים שמלאו בו את העוף.

א. **לב דבוק בחתיכה:** נושא זה תלוי במחלוקת שו"ע ורמ"א בדין חנ"ג בשאר איסורים כמובא בסימן צב (סעיף ד) שלמחבר הכל מצטרף לשישים. ולרמ"א מה שדבוק בלב נעשה נבלה וצריך בקדרה שישים כנגד כולו.

ועוד החמיר הרמ"א שגם כשיש שישים הלב עצמו אסור כדלעיל סעיף ג.

ב. **ביצים:** לדעת הרמ"א^א (ס"ט עג. וש"ך שם כד) והט"ז^ב במסקנה דינם ככל שאר הקדרה להצטרף לשיעור שישים כשאינו דבוק אלא מונח בתוכו. אמנם לרש"ל^א יש לחלק בזה מספר חילוקים:

- **כשמולאו בתוף העוף:** כתב הט"ז^ב (י) בשם רש"ל (יש"ש ה ג. וכן שאר הסעיפים) שהביצים אינם מצטרפים לשיעור כיון שהם נקרשים ומעכבין, ואינו פולט כראוי, ונעשה המילוי נבילה, ונאסר, (לשיטת הרש"ל שגם כשלא דבוק בתולדה נעשה נבלה. ולש"ך אינו) ואח"כ נאסר כל מה שבקדירה, אם אין שם ס' נגד העוף (עם המילוי)

- **וכשמולאו בין עור לבשר:** אינם מצטרפים אבל לא נעשים איסור.

ג. **בשר שמלאו בו את העוף** דינו כשאר הבשר שבקדרה.

ד. תערובת בשר וביצים:

- **בבשר שלא נמלח:** הכל כבשר (ולא ככל-בו שכתב שהמילוי אסור בכל אופן. ט"ז שם)

- **בבשר שנמלח:** הכל כביצים כיון שהמלח גורם שיקרש.

סימן עג - דין צליית הכבד

סעיף א: הכשר כבד

1. מהם שיטות הראשונים בהסבר היתר הכבד לאכילה. פרט בבישול לבדו או עם אחרים במליחה או בצליה.

גוף הכבד מלא דם ובנוסף יש בו דם הכנוס בסמפונות שלו ולכן דנה הגמרא בהכשרו.

בגמ' חולין (ק"ב ב) 'אמר ליה אביי לרב ספרא: כי סלקת להתם בעי מינייהו, כבדא מה אתון ביה?'

נחלקו הראשונים בהסבר הספק:

לרוב הראשונים בבישול לבדו פשוט שמותר מדברי ר' יוחנן בן נורי (תרומות י"א) 'הכבד אוסרת ואינה נאסרת'. והספק הוא באופן ההכשר לבישול עם בשר אחר:

- **רש"י** (כך הסביר הרא"ש): **האם תועיל מליחה** לכבד כמו בשר רגיל או שחייבים לצלותו.

- **ר"ת בפירוש ראשון** (תוס' מאי אתון ביה), **במליחה ודאי יועיל השאלה האם צריך מליחה** כיון שהכבד כולו דם והותר לאכילה ואין בדמו איסור מדין תורה, אפשר שגם ללא מליחה יועיל.

- **ר"ן** בהסבר ב, **רש"י** (לפר"ח א): **מליחה ודאי לא מועילה השאלה אם בכלל צריך הכשר**.

- **רש"י** (למשב"ז א): **ספק אם צריך הכשר וגם אם מליחה מועילה**.

- **תוס'** שם תירוצי שני, **ר"ן** הסבר ראשון: **האם מועיל מליחה** אך פשוט לגמ' שאסור בלי הכשר והר"ן הוסיף שצד החומרא הוא שאולי בנוסף למליחה צריך גם קריעה. וכתב שפשוט שדם כבד הוא מהתורה שכן כתוב בפירוש בהמשך הגמ' 'כבדא עילוי בשרא דאוריתא'.

ולשיטת אלו מדינא דגמ' מותר בבישול לבדו וכיון שהגמ' לא פשטה את הספק יש להחמיר כל אחד ע"פ הסברו.

אמנם הרמב"ם (ע"פ הסבר השלישי של הר"ן והב"י) הספק להלכה הוא אפילו לגבי בישולו לבד, ולא כאביי ור' יוחנן בן נורי שסוברים שאינו נאסר. כיון שדברי ר' יוחנן בן נורי חולקים על סתם משנה (שם משנה י) שרק הנכבשים מותרים וממילא לסתם משנה בבישול הכבד בולעת¹⁷⁴. ולהסבר זה, כל מעשי רב בגמרא מדוברים בחליטה ולא בבישול. ולאחר שבטל היתר חליטה בגלל גזירת הגאונים נותר רק היתר צליה לכל ענין, אפילו לבישול לבדו.

השו"ע פסק לכתחילה כרש"י 'הכבד, יש בו ריבוי דם. לפיכך לכתחלה אין לו תקנה לבשלו ע"י מליחה, אלא קורעו שתי וערב ומניח חיתוכו למטה, **נצולהו**. ובדיעבד מותר'

בטעם האיסור בבישול לכתחלה לבדה

- כתב הט"ז (א) שכיון שיש מי שאוסר במבושל הרבה ואין אנו בקיאים בוה, יש להחמיר.¹⁷⁵

ובמשב"ז הביא טעמים נוספים:

- דברי ר' יוחנן בן נורי שהכבד אוסרת ואינה נאסרת הם רק בדיעבד.

- שבכל אופן הכלי נאסרת וחששו לשימושה.

- הגם שהכבד לא בולעת, היא חייבת הדחה כיון שמכוסה ברוטב שנאסר ושמא ישכח להדיח.

2. מה יהיה הדין היום בדיעבד אם מלחו חתיכה לבישול לבדה או עם בשר אחר.

כבד שנחתך נמלח ובושל

- **הרמב"ן** (א) כתב 'בדיעבד היכא דקרעיה ומלחיה וחיתוכיה לתחת לא אסרינן לכבדא ולמאי דבשיל בהדיה שכיון שגזרת אחרונים היא אין מדקדקין בה להחמיר בדיעבד שהתורה חסה על ממונם של ישראל'

- **לרמב"ם** (א) אסור גם בדיעבד אם בשלו כיון שלשיטתו אפילו מדינא דגמרא הכבד נאסרת בבישול כיון שלא קימ"ל כאביי ור' יוחנן בן נורי כמובא בסעיף א. וכן באו"ה¹⁷⁶ (הובר בדרכ"מ ג) אסר בדיעבד אפילו כשנתבשלה לבדה. וכ"ש עם אחרות.

- **ובהגשע"ד** (כד הובא בדרכ"מ ג) אסר אפילו הכבד עצמה בדיעבד כיון שאין אנו בקיאים מהו שלוק. אמנם התיר אם כבר הורה חכם אפילו בשר שאיתו. ('בדיעבד שכבר הורה המורה כן לא מהדרינן ההוראה. אבל מורין הלכה למעשה כרש"י ואעפ"י שנעשה המעשה אסרינן' הגשע"ד י כד י).

הב"י (סוף א) לאחר שהביא את קולת הרמב"ן סיכם: 'ומיהו לדברי המפרשים דכי בעי כבדא מה אתון ביה לבשלו בקדרה אחר מליחה בעי, וההיא דאמר ליה קרעיה ומלחיה וחיתוכיה לתחת לא לענין קדרה היא דהא ספוקי מספקא לן ולחומרא וכמ"ש רבינו בתחלה שאין לו תקנה לבשלו אלא אם כן צולוהו תחלה נראה דבדיעבד נמי אסור בשר המתבשל עמו כל שאין בו ששים כנגדו'

השו"ע התיר בדיעבד את הכבד עצמו שנתבשל. ואפילו כשלא מלח. (ש"ך 1) כיון שקיימא לן כריב"נ שאינה נאסרת (שפ"ד שם) והביא השו"ע כי"א את שיטת הרמב"ם שגם הכבד אסורה.

הרמ"א פסק שנוהגים לאסור הכל (גם הכבד) אפילו כשנמלחה קודם בישולה. והסביר בהגשע"ד (שער י סימן כד אות ה) 'משום דאין אנו בקיאים מתי קרוי שלוק (וכ"כ הטעם בש"ך ח). ואף כי הרמב"ם אוסר בדיעבד' (וכן נראה הטעם בט"ז ד)

וכ"פ בכה"ח (ב) בשם זכחי צדק (ד) לאסור גם הכבד עצמה.

בגדר ההיתר דיעבד לשו"ע

- **הש"ך** (1) הסביר **בדעת השו"ע** שהותר הכבד עצמו. 'לפי שהכבד פולטת דם שבה ואינה בולעת אפילו ע"י הבישול מחמת שהיא טרודה לפלוט דם הרבה'. אמנם הכלי ומה שנתבשל אלו נאסרים בכל אופן.

- **לגבי הבשר** שעמו בדיעבד כתב הש"ך (2) דווקא אם כבר "הורה המורה יונמלחה **ינתבשלה** יוקרעו תחלה שתי וערב סומכים על ר"ת להתיר. ואם חסר אחד מאלה אפילו הכבד נאסר.

- **הט"ז** (א) כתב שהטור (כ"כ משב"ז ג בדעתו וכן נראה מסיום דבריו) פסק כר"ת אלא שאין נוהגים כך לכתחילה רק בדיעבד. ולהבנתו בטור שאם הורה המורה אף שעדיין לא נתבשל, מותר כר"ת לבשל בקריעה ומליחה אפילו עם בשר אחר. אבל לסמוך על

¹⁷⁵ כוונתו לר' ישמעל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה שהובא במעשה של רב בר שבא בחולין ק"א א שכתב 'שלוקה - אוסרת ונאסרת'.

¹⁷⁴ ראה פירוש המשנה שם שכתב 'כל אלו התנאים חולקין על סתם משנה שקדם. לפי שהסתם הקודם לא התיר אלא הנכבשין בלבד. ודברי כולם דחויים'

מבשלים אותו בלי הדחה עכ"ל ונראה שכן ראוי לנהוג לצאת כל הדיעות!

נצלה פחות משיעור מותר לאכול כך ואפילו לסוברים בבשר שבחצי צלייתו אסור כיון שדם פירש בו ממקום למקום (ש"ך עו יג) בכבד מותר כיון שקיימ"ל אפילו בבישול הכבד אינה נאסרת אלא רק כשדמה פורש לחוץ וקל מבבשר שבושל ולא נמלח שמחמירים בו (להרמ"א סט יא אפילו יש שישים) מפני דם שפירש. (כתב סופר יו"ד מב)

5. האם יש להדחיה הכבד בין הצליה לבישול ומדוע. ומה הדין כשמתכוין לאכלה צלי.

המרדכי כתב בשם ראב"ה (הובא בב"י) שבדיעבד אם לא הדיחו לאחר צליה ובישול, הכבד מותר. ולמד מכאן הב"י שלכתחילה יש להדיח לצורך בישול והטעם הביא ממהרי"ל:

א. מפני המלח הנדבק בו (שבלוע מדם).

ב. יש למיחש משום מראית העין שיתאדם הבשר.

והוסיף שכן בשר שנמלח בשפוד ורוצים לבשלו גם כן צריך להדיחו מטעם זה.

הרמ"א הביא הדין להלכה 'וכשבא לבשלה אחר הצליה, ידיחנה תחלה אחר הצליה, קודם הבישול, מיהו אם לא הדיחה ובשלה כך, מותר'. והש"ך (ה) כתב את חיוב הדחה לכתחילה גם לבשר.

באופן ההדחה הרמ"א לא פירט. ובש"ך (עו, טו) בשם האגודה ואו"ה כתב שיש להדיח ג' פעמים כדין הדחה שלאחר המליחה. ותמה על הרש"ל שכתב שדי בהדחה פעם אחת.

כשמתכוין לאכלה צלי מהלשון כאן 'כשבא לבשלה' משמע שלאכלה צלי אין צריך הדחה וכן כתב באו"ה (ט ט) אבל בסימן עו (סוף סעיף ב) הרמ"א לא חילק וחיוב לכתחילה הדחה לאחר צליה לכל בשר וכן כתב בת"ח. וכן פסק בשפ"ד (נה) שגם לאכלה צלי יש להדיח ג' פעמים.

אמנם בכה"ח (נה) כתב שמנהג הספרדים להדיח רק ברוצה לבשלה לאחר הצליה ולא באכילת צלי.

בישול לכבד ששהה ג' ימים

- **ערוה"ש** (ע טו): כבד כיון שהוא כולו דם רק התורה התירתי ע"י צלייתו שוב אין חילוק בין עבר עליו ג' ימים או לא עבר עליו וכן נראה עיקר. וכן בפת"ש (טו טו) בשם חמודי דניאל שכיון שדרך לצלותו תמיד אין חשש שיבשלו ללא צליה.

- **פר"ח** (ט) הביא בשם הצמח צדק (הקדמון קכא) לאסור דאין לחלק בין כבד לבשר.

6. האם מותר להכשיר כבד בצליה על תחתית התנור.

נידון זה הובא בפת"ש א ונחלקו בו האחרונים:

- **שו"ת הר כרמל**: נהגים היתר כיון ולא חוששים שמתבשל בדם הזב תחתיו כיון שהאש שואבו ואין מניחו להבליע ומכלהו ומייבשו.

- **פת"ש**: היתר קלוש. כיון שלא שייך יבוש בדבר מרובה וחוזר הדם ונבלע בתוכו, ובאור בתנור הסתפק הפת"ש.

המשנה שכבד אינה נאסרת כלומר כשלא נקרעה ונמלחה דוקא בנתבשלה כבר.¹⁷⁶

- **הרש"ל** כתב שאם אין שישים אפילו הכבד עצמה נאסרת והסביר שהשמנונית שבקדרה חוזרת ונבלעת בכבד עם הדם שבה ואוסרת.

• והש"ך (ט) הקשה שאין הנאסר יכול לאסור במקום שהאיסור עצמו אין יכול לילך.

• והשיב בשפ"ד שמצינו בעופות ודגים (לעיל סימן ע סעיף א' בדעת הרשב"ם) שיש הסוברים שכשיש רוב שמנונית ומעט דם העופות נאסרים כיון שבולעים חזרה מעט מהדם עם שמנונית הדגים והוא הדין כאן.

• ובחור"ד (ביאורים ד) כתב שאמנם הדם לא חוזר עם השמנונית אלא כיון שהשמנונית נכנסת מבחוץ נעשה עבורה הדם שבתוך הכבד כדם שפירש.

כבד שנמלחה ונפלה לציר

במשב"ז (א) הביא בשם מנחת יעקב (כד ב) שכבד שנמלחה ונפלה לציר ולא שהתה בו שיעור כבישה פולטת ואינה בולעת ואפילו נמלחה ואפילו לדם בעין. וטעמו שם 'דהא אפי' בבישול אמרינן דכבד פולטת ואינו בולעת רק שאסרינן מטעם גזירה דשלוך מכ"ש ברותח דמליחה דאינה בולעת'.

והפמ"ג (שס) סובר שכיון שנקרעה ונמלחה דינה כשאר בשר שנאסרת בציר, שהרי קימ"ל כר"ת לחומרא. ועוד שלגבי דם בעין לעולם בולעת ולכן אם היא על האש תאסר ע"י דם בעין שעליה. (כדין בשר בשו"ע עו א)

3. מה דין חתיכת כבד שנתבשלה עם שמנונית של איסור.

בדרכ"מ (י) הביא מחלוקת ראשונים בזה:

- **המרדכי** (סימן תקצ"ט הובא בדרכ"מ ד) התיר כיון שאינה בולעת כלל. וכן נראה בדרכ"מ שהבין בטור.

- **בר"ן**^א משמע שדווקא דם לא בולעת אבל שמנונית בולעת ודעת הרמב"ם שבולעת הכל^א כמובא לעיל וכן מנהג האשכנזים (דרכ"מ שם. וכ"כ הט"ז א)

ובפלת"א (ב) הביא ראייה לאיסור מירושלמי תרומות (פרק י) רבי ירמיה בעי שלקה בחלב מהו? ולא פשטה הגמרא ולחומרה.

ובמשב"ז הביא נפק"מ לחומרא שאם נ"ט זיתים של היתר נתערבו עם כזית איסור וכזית כבד בקדרה אין הכבד מצטרף לשישים להתיר שמא אינה בולעת.

4. מהו שיעור הצליה הנדרש לכבד.

לגבי הכשר בשר בצליה כתב הרמ"א^א בסימן עו (ב) 'שיצלנו תחלה כדי שיהא ראוי לאכילה, הדינו כחצי צלייתו' והסביר שם הש"ך (יד) שאז כבר יצא כל דמו¹⁷⁷. וכאן כתב הש"ך^א (ב) שהוא הדין בכבד שדי לו בחצי צלייתו ושכן כתב באו"ה. ובלבוש (הובא בשפ"ד) הסביר גדר חצי צלייתו 'שיהיה ראוי לאכילה'.

אמנם בט"ז^א סימן סט (ג) כתב 'ובהג"ה ש"ד כתוב מפני שאין הנשים בקיאות בדבר נוהגין לצלותו כ"כ עד שיתייבש מבחוץ ואח"כ

¹⁷⁷ ובשפ"ד העיר שבכבד שכולו דם ודאי לא יצא כל דמו אלא שמה שפירש מהכבד הוא דרבנן מותר גם כן. (ואפשר שכוונתו שכיון שעשה כתיקון רבנן להכשירו אין מחמירים בו כמובא ברא"ש סימן לו בשם הרשב"ם בענין אחר)

¹⁷⁶ ונמצא שהט"ז והש"ך חולקים בשניים בהיתר עם בשר אחר כשלא נתבשלה ובהיתר לבדה כשלא הורה המורה שבשניהם הט"ז מקל והש"ך מחמיר. אמנם במעדני השולחן כתב שהם דעה אחת ואפשר שדברי הט"ז להבנתו הם רק בהסבר הטור ולא להלכה.

ובש"ך (י) כתב שההיתר בדיעבד כאן הוא גם לשיטת הרמב"ם (שאסר כבד בבישול אפילו לבדו) וגם לבשר שבושל עמו.

הרמ"א כתב בתורת חטאת לאסור הכבד גם בדיעבד כמו בבישול. ולגבי בשר בסימן טז (סעיף ה) התיר בדיעבד בשר שנחלט. ואפילו אם בשלו כך (שם ש"ך יב).

והסביר הש"ך (י) בחילוק בין בשר לכבד:

א. כבד חמור כיון שדמו מרובה ולכן חוששים שבלע בחליטה כי לא בקיאים.

ב. מה שהתיר בבשר הוא רק ע"י מליחה. ובכבד מליחה אסורה.

נפק"מ בתרוצי הש"ך כתב בשפ"ד שלתירוץ השני כבד יהיה מותר בצלי לאחר חליטה משא"כ לראשון שחוששים שהוא נאסר.

וברעק"א דחה הקושיה מדברי הב"י:

ג. שבשר קל כיון שלא נאמר בו חליטת רותחין שבה עיקר חוסר הבקיאיות (דלפעמים לא יהיה רותח כל כך). ממילא בדיעבד מותר בחומץ.

ובערוה"ש כתב שלהלכה הרמ"א מקל בדיעבד בחליטה כשו"ע:

ד. אף שרבינו הרמ"א בספרו תורת חטאת כתב לאסור גם בדיעבד מ"מ אין לנו אלא דבריו שבש"ע.

8. מה דינו של כבד שנכבש במים מעל"ע או במלח כדי רתיחה.

בשפ"ד (י) הביא בזה מחלוקת הפוסקים:

במנחת יעקב (כד ב) הסתפק בזה וצד ההיתר הוא שכיון שכל האיסור במבושל הוא מצד שלא בקיאים בשלוק אולי אין לחשוש בכבוש שאינו כמבושל לגמרי וממילא גם פחות משלוק. אמנם למעשה הביא בשם תשובות צמח צדק לאסור. וכן הסתפק בשהה במליחה כדי רתיחה וסיים לא מצאתי מי שמתיר.

אמנם הפר"ח (ט) כתב עליו 'וחומרא יתירה היא, שהעיקר להתיר אף שלוקה כל שכן כבוש דגרע מסתם מבושל, ואף לדידהו אין לך בו אלא חידושו והבו דלא לוסף עלה':

וכתב במשב"ז (ד) שיסוד המחלוקת בדין זה הוא הוא טעם חומרת הרמ"א באיסור הכבד עצמה, שאם היא מטעם חשש לשיטת הרמב"ם שהכבד נאסרת מהדין בבישול (כפי שכתב הט"ז ד) ממילא כבוש כמבושל ויאסר. ואם היא רק מחשש לשלוקה (כלומר בישול יתר מדברי הש"ך ח) זו חומרא יתירה מדברי הפר"ח.

ולשו"ע שהתיר בדיעבד אפילו במבושל, פשוט שמותר בכבוש.

סעיף ג: צליית כבד

9. לאיזה ענין נדרש חיתוך לכבד. מהי צורת החיתוך. והאם יש לחלק בין עוף לבהמה.

מתי צריך קריעה

בגמ' (חולין קיא א) רבה בר רב הונא אקלע לבי רבה בר רב נחמן... אשכח ההוא כבדא דזהו בה **סמפונא** דבליעא דמא, אמר להו אמאי עבדיתו

- **צלי"ח** (פסחים עד): מדברי הגמ' שאסרה צליית פסח על אסכלה (רמב"ם קרבן פסח ח' ט': כלי אבן ומתכת) מצד שאינו 'צלי' אש' ולא מחמת שאינו 'צלי' כלל ויש בו איסור דם משמע שכל חום דינו כצלי לענין דם ומותר לצלות בשר **באור** התנור הלוהט אפילו גרף הגחלים (אמנם בהמשך דבריו הסתפק שמא הפסח נמלח כתוס'). וכ"כ ב' **חזו"ד** (ביאורים עו א): שדין צליה כמליחה שאם הוא בשיפוע או בכלי שאינו נקוב כגון גחלים מותר, ואם הוא בכירה באופן שאם ישפכו בו מים לא יצאו מיד הוא כנתבשל בדמו.

- **ט"ז** (סו ב) : מותר לצלות כבד כשהיא מוכרכת בנייר על האש ולא אמרינן דהנייר מפסיק בין הכבד ובין האש והוי כבישול מדשרי כאן בצולה המוח בקרומו על האש¹⁷⁸. וכ"כ **ביד אפרים** להתיר לצלות בשר במחבת וכן כל טס של ברזל אפילו 'שאינו מונח דרך שיפועו'.

ולענין ריחא בתנור אין לחשוש בדם (כה"ח 1, כרתי ג)

ולענין זיעה בדם ראה להלן סימן עו (סעיף ד) שלשו"ע אפילו בשיפוד שנוגע בדם ממש אין לחשוש מטעם שנורא משאב שאיב או כבולעו כך פולטו, ק"ו כאן שהיא רק זיעה. ולשיטת הרמ"א שם נראה שיש לכתחילה ללבן את התנור בליבון קל.

סעיף ב: חליטה

7. לאזה ענין נהגו בחליטה, מהי סיבת הגזירה בזה. האם יש לחלק בין כבד לבשר. ומה הדין בדיעבד.

לגבי חליטה: בגמ' (חולין שם קיא א) ידרב הונא - חלטי ליה בחלא זומתו בחומץ שהחומץ זומתו, וטוב לינו פולט עולמית וסל מנשלי ליה עס בשל אחך, ורב נחמן - חלטי ליה ברותחין. ומשמע שמועילה חליטה לכבד. וסבר רב פפא קמיה דרבא למימר: חלא אסיר, אמר ליה: אי חלא אסיר - איהו נמי אסיר, כי היכי דפליט הדר בלע.

חליטה ארוכה ומתובלת: בבית רב נחמן הגישו לרב בר שבא ולא אכל והכריחו רב נחמן לאכול, וכתב הר"ן (על הרי"ף חולין לט ב) שנחלקו בחליטה ארוכה והדין כרב נחמן שמקל (וכר' אליעזר שחולק על ר' ישמעאל בזה) . אמנם במתובלת לכו"ע אסור שבזה מודה ר' אליעזר לר' ישמעאל.

בגדר היתר חליטה כתב הטור שהוא דווקא שנקרו את מזרקי הדם. בב"י (ד"ה ואם חלטו) כתב שהיתר חליטה הוא גם לענין להתירו לבשלו עם אחרים. וכן משמע מרש"י לעיל.

בקיאות בחליטה: כתב הרי"ף (חולין לט ב) דהאידינא לא בקיאינן בחליטה וספק איסורא לחומרא ולא שרי למיכל כבדא שליקא (מבושל) אלא היכא דטוי (צל) ליה מעיקרא.¹⁷⁹

חליטה לשאר בשר: בב"י העיר שאפשר שבבשר תועיל עדיין חליטה בחומץ כיון שחוסר הבקיאות הוא בחליטה ברותחין ואגבו נאסר גם הבשר אבל בבשר שנזכר רק חומץ אפשר שיהיה מותר. אמנם סיים שרי"ו בשם רב עמרם אסר¹⁸⁰.

השו"ע התיר חליטה בדיעבד אם ניקר 'אם חלטו בחומץ או ברותחין ונקב והוציא מזרקי הדם שבתוכו, מן הדין מותר לבשלו, אלא שהגאונים אסרו לעשות כן, ובדיעבד מותר'

¹⁸⁰ ובשו"ע ס"ז ה' נחלקו הש"ך^א והט"ז^ב בדעת השו"ע אם לכתחילה צריך מליחה לצורך בישול בשר שנחלט כבר בחומץ. ובפתי"ט ס"ז יח הביא בשם החיד"א להתיר בדיעבד בערב שבת בשר שלא נמלח והונח במים שברור שהיו רותחים מאד.

¹⁷⁸ ערוה"ש (שם ג) דחה דבריו וכתב ודברים תמוהים הם שהרי הנייר הוא ככלי שאינו מנוקב וקרומם שאני דפולט דרך הקרום. אמנם אמנם במנחת יעקב, כרית וחוק יעקב הקלו כט"ו.
¹⁷⁹ וראה בתוס' פסחים עד א' אסמיק חלא' בדעת ר"י שחליטה בחומץ מועילה כשהיא קצרה ואוסרת כשהיא ארוכה. ממילא שייך בקיאות.

בט"ז (ג) כתב שעיקר הדין כתוס' שחיתוך נדרש לבישול שאחר צליה ושם צריך שתי וערב (וראה בסעיף ג שכן פסק הרמ"א). אבל לאכילת צלי שהחיתוך הוא חומרה די בניקוב.

אמנם במשב"ז כתב שעיקר כרמ"א שגם לבישול די בנטילת המרה.

לא חתך קודם צליה – כתב הרמ"א (א) 'נטל הסמפונות לאחר הצליה'. ומשמע שדווקא נטילת כולם ולא מועיל כבר חיתוך והוצאת הדם (מעדני השולחן בשם די יהודה)

חיתוך לאכילת צלי

בב"י כתב שלכתחילה צריך לחתוך שתי וערב אפילו כל חלק מחלקי הכבד עוף בנפרד. **בשו"ע** (בסעיף א) כתב 'קורעו שתי וערב... וצולוה' ולא חילק בסוג החיתוך בין אכלו צלי או מבשל.

ומכאן כתב הגר"א (מ) שהשו"ע פסק ככה"ג נמצא שלצלי צריך חתיכה שתי וערב.

בפר"ח (ק) כתב שגם לשו"ע יש חילוק בין אכלו צלי לבין מתכוין לבשלו. בשביל לאכלו צלוי די חיתוך אחד לכל אורכו או רחבו. ולבישול צריך שתי וערב (וכ"כ זבחי צדק כג, כה"ח לו). והטעם בזה שחיתוך לבישול בא להבטיח יציאת דם הכבד עצמו וצריך שתי וערב בעוד חיתוך לצליה נועד להוציא דם שבסמפונות ובשבילו די חיתוך אחד לארכו או רחבו.¹⁸²

הרמ"א (י) כתב 'וי"א דאין צריך לצלי שום חתיכה כלל, וכן נוהגין אפילו לכתחלה!'

- **הט"ז** (ה) הסביר שדבריו בסעיף א' להצריך ניקוב או נטילת מרה הם רק בדעת המצריכים חיתוך לצלי וראיה שרק בסוף דבריו כתב הרמ"א 'וכשבשלה' אבל לרמ"א החיוב רק כשמבשלו אח"כ ואז צריך שתי וערב.

- **במנחת יעקב** (כד יז) דחה את הט"ז שהרי גם קודם לכן כתב הרמ"א 'ומבשלה' ולכן הסביר שבסעיף א' מדובר כשרוצה לבשלה אחר כך **נדי בנקיבה** או חיתוך מרה. וכאן מייירי שרוצה לאוכלה צלי ולא צריך דבר.¹⁸³ (וכ"כ כה"ח מ, ובשם זבחי צדק כ"ד)

10. האם צריך מליחה לכבד קודם צליה והאם מותר להשהותו קודם צליה.

כתב בדרכ"מ (י) בשם הגשע"ד שנהוג 'שלא למלוח הכבד אפילו לבדה כי אם כאשר היא תחובה בשפוד עכ"ל וכ"כ האגור בשם אגודה וז"ל נוהגין לצלות הכבד מיד אחר שנמלחה ואין להשהותה במליחה!'

וראה בסימן עו סעיף א- ב עוד לגבי מליחה והדחה לצליה ודעת השו"ע בזה.

הכ"ז אף על פי שגם הנצלע זו היחל הוא מיהו דם הכנוס בסמפונות דם הוא אמרו ליה: אלא היכי נעביד? אמר להו: קרעו שתי וערב וחיתוכא לתחת.

בהסבר דבריו נחלקו הראשונים, ונפק"מ האם להכשר בצליה יש צורך בחיתוך.

- **בה"ג, רש"י, ר"ן** ^א בהסבר שני: חתוכו למטה כשנתנוהו בתנור **לצללות** כדי שיוזב הדם ויצא. וחוששים לדם הכנוס בסמפונות. (וכתב הרשב"א שראוי לחוש לדבריו)

- **ר"י תוס'** 'וחיתוכה', **רא"ש, או"ה** ^א (הובא בדרכ"מ ב) : הרוצה **לבשל** בקדירה לאחר הכשר יחתוך קודם ההכשר בצליה או במליחה. אבל לאכילת צלי אין צריך חיתוך 'דמה שפולט שריק ונופל ומה שלא נפלט הוי דם האברים שלא פירש'. ולסמפונות לא צריך קריעה כמו בטחול.¹⁸¹ וכתב הב"י (ג) שזהו כשיטת ר"ת.

- **ר"ן בהסבר ראשון**: רוב המפרשים סוברים דה"ק קרעו שתי וערב וחיתוכיה לתחת בשעת **מליחה** דאגב חתיכה ומליחה נפיק מיניה דמא שפיר. והחשש הוא לדם הסמפונות שלא יצא במליחה.

- **רמב"ם, ר"ן ג'**: חיתוך הוא לצורך **חליטה** בלבד.

- **הגשע"ד** (דרכ"מ ב) : לא נהגו לחתוך אפילו כשרוצים לבשלה ואפשר שסמכו על חיתוך המרה שיוצא הדם דרך אותו חתך.

אופן החיתוך ובחילוק בין עוף לבהמה

- **פשט הגמ'** **ורוב הראשונים**: צריך לחתוך שתי וערב.

וכן הביא הב"י בשם ר' יונה שכתב 'כבד דעוף שהוא חלוק לשנים צריך לחתוך כל חלק מהם שתי וערב' וכתב עליו הב"י 'וכן נכון לעשות לכתחלה!'

- **בעל העיטור**: נוהגים **לנקוב** כבד בהמה בשיפוד וכבד עוף בלא שום חיתוך. והסביר ב"י שאין הכוונה לחלק בין עוף לבהמה אלא שעוף דרך לצלותו וסוברים שהחיתוך רק לקדרה. **ואו"ה** (הובא בדרכ"מ ה) כתב שאפילו בכבד של בהמה צלו אותו שלם (הוא כהסבר הב"י לבעל העיטור)

ובט"ז כתב שבכבד עוף שהוא קטן די בחיתוך המרה אבל בכבד בהמה לא די בזה ולכן צריך חיתוך שתי וערב וכ"פ במשב"ז.

השו"ע ^א (בסעיף א) פסק שיש לחתוך גם לצליה 'לצלי צריך חתיכה משום דם שבסמפונות, ואם לא קרעו קודם צלייה יקרענו אחר כך.

הרמ"א ^א (בסעיף א) הקל כמנהגים המובאים בעיטור ובהגשע"ד וכתב:

- **ואם מנקבה** הרבה פעמים בסכין הוי כקריעת שתי וערב

נחלקו האחרונים האם לרמ"א ניקוב מועיל לכתחילה לבשלה:

- ש"ך (ג) שכשמתכוין לבשלו אינו מותר לכתחילה.

- פר"ח (ד) : מותר אפילו לכתחילה.

- **יוכן אם נטל משם המרה** וחתיכת בשר מן הכבד, דאפשר לדם לזוב משם' וזה מותר אפילו לכתחילה כיון שחתך הגידים והקנוקנות באותו צד שהמרה תלויה בו עם קצת בשר. (ש"ך ד).

181 ומקורו בכס"מ פרק ו הלכה ז. 'הוא הדין דסגי בשתי בלא ערב או בערב בלא שתי דבאי זה מהם יוצא כל דם שבסמפונות' ואמנם במקור זה נכתב לענין חליטה, ואפשר שלענין דם הסמפונות אין חילוק שהרי לא החליטה או הצליה מועילה להם אלא הקריעה.

182 אמנם ראה רעק"א שהקשה שלשיטת הרמ"א החיתוך הוא לצורך בשר הכבד ולא דם הסמפונות. ואם כן מה מועילה נטילת הסמפונות לאחר צלייה? ולהסבר הט"ז שדברי הרמ"א כאן הם בדעת השו"ע אתי שפיר.

181 וכך הסביר במהרש"א את התוס': 'צ"ל לדבריהם דלא משום סמפונות דכבד בלחוד הוא דבעי חתוכה בכבד אלא משום דם דכולה כבד שלא פירש בצלייה או במליחה ויצא אחר כך בבישול. וסמפונא דבליעה דמא דנקט לאו דוקא אלא דהכי הוה עובדא דחזא דמא בסמפון כבד ודו"ק'. - ונמצא שסידור החילוק בין רש"י לר"י הוא הוא שלרש"י נדרש קריעה לדם הסמפונות ולר"י הקריעה לדם הכבד עצמו שאינו יוצא באופן מלא בצלי ללא קריעה וכשמבשלים אותו עלול לצאת בתבשיל. ונפק"מ שלר"י אפשר שלא תועיל קריעת סמפונות לאחר צליה ולא כבה"ג שהתיר.

182 ויש להבין שהרי זה יתכן רק כשהסמפונות מסודרים במעגלים, ועוד שאם כך מה מועילה נטילת הסמפונות לאחר צליה לצורך בישול הרי דמו בתוכו? ואפשר שלכתחילה חוששים גם לדם הכבד ובדיעבד רק לדם שבסמפונות

סעיף ד: צלית כבד עם בשר

וכשהבשר והכבד נמלחו כתב בנקה"כ להתיר לצלותו יחד, ונראה שטעמו כדלעיל שמהדין יש כבולעו כך פולטו בכבד והגם שהרמ"א (סימן עז א) התיר רק בדיעבד מולייתא שלא נמלחה הרי בכבד מעיקר הדין מועילה מליחה כר"ת ממילא יהיה מותר גם לכתחילה. ולשו"ע למרות שלא סובר את ר"ת להקל במליחה כבר כתב בבית יוסף שמליחהמועילה לכבד לפחות שיהיה דינו כבשר שלא נמלח. ובכה"ג התיר השו"ע שם מולייתא לכתחילה.

12. מה דין כלי שעמד על האש ונגע בכבד הנמצא תוך צלייתו על גחלים.

בתשובת הר כרמל (הובא בפת"ש ג) כתב לחלק שאם מדובר בכלי חרס ואין ששים בקדרה נגד הכבד הכל אסור. הקדרה והתבשיל שבתוכה. כיון שדם שנבלע דרך הקדרה במאכל אין בכך האש הפליטו.

ואם הקדרה היתה ריקנית או שהיתה עשויה מתכת או שהיתה צוננת או שנגעה רק לאחר שהכבד שהתה על האש יש צדדים להתיר.

אמנם ביד אפרים כתב שגם בקדרת מתכת אין להקל כיון שלא שייך בכלי כבולעו כך פולטו אלא צריך ליבון דווקא.

סעיף ה: מליחת כבד עם בשר אחר

13. האם מותר למלוח כבד על גבי בשר. ומה הדין בדיעבד.

נחלקו הראשונים האם לדמות דין מליחת כבד עם בשר לדין צלייתו יחד שנאסר לכתחילה כשהכבד עליון.

- **טור, רשב"א, סמ"ק, ר"ן**: כיון שמליחה הוא כרותח דצלי דינם שווה וכמו שלכתחילה אין לצלות כבד עם בשר כך אין למולחם יחד.

- **מגיד משנה** (פרק ו הלכה ח): יש שחולקים ולא מחמירים בזה במליחה.

ובשו"ע פסק להחמיר כצליה 'לא ימלחנו לכתחילה על גבי בשר'.

בגדל ההיתר דיעבד כתב הש"ך (טו) שהוא דווקא כששניהם נמלחו יחד. אמנם אם הבשר נמלח והודח ורק אז נמלח עליו כבד, יאסר אפילו בדיעבד כמובא לעיל (סימן ע סעיף א בדעת הרמ"א) לגבי שני בשרים. ע"כ. ולפי זה לשו"ע נראה להתיר¹⁸⁶.

הרמ"א כתב שנהגו שלא מולחים כבד כלל אפילו לבדה למעט מליחה קלה כשהיא בשיפוד או על האש. ומסכים שבדיעבד מותר. בטעם המנהג שלא למלח כתב הש"ך (טו) מ-שום היכר שלא יבשלה² שהאש חזרת ומבליעה את הדם.

14. כבד שנמלח עם עוף האם יש לעשות תיקון בעוף.

כתב הרמ"א 'יש אומרים שיש לקלוף מעט סביב הכבד אם היא דבוקה ואינה אלא חומרה בעלמא'. ונמצא לדעת הרמ"א שאם הכבד אינה דבוקה בעוף אין העוף צריך קליפה. ולדעת העט"ז (הובא בש"ך ז) נראה שצריכה קליפה גם באינה דבוקה.

11. האם מותר לצלות כבד ע"ג בשר או תחת הבשר ומה הדין כשמלחו את הכבד תחילה.

בעוד שלגמ' (חולין קיא א) פשוט היתר צליית בשר ע"ג בשר 'אפי' למאן דלית ליה בפרק כיצד צולין כבולעו כך פולטו. משום דם מירשק **שריק'** (תוס' 'כבדא עליו'), לגבי צליית כבד על בשר הגמ' מסתפקת כיון שיש בו רוב דם ואפשר שכפי שלא מועילה לו מליחה גם אין לו דין מירשק שריק בצליה. ולמסקנה אמר מרימר לאסור לעשות כך לכתחילה. מפני שנראה לעין כל שנוסף עליו. (ב"י בשם מרדכי) ולהתיר בדיעבד בלבד מצד שדם מירשק שריק.

כבולעו כך פולטו בכבד:

- **התוס' א** (שם 'דמא מירשק שריק' הובא בש"ך יב) כתבו שבכבד על בשר בשיפוד לא ניתן להתיר מטעם כבולעו כך פולטו כיון שיש לו ריבוי דם ואינו דומה לריבוי הדם בלב ששם הוא מתייבש בתוכו¹⁸⁴. וכן נראה דעת **רי"ו** (הובא בש"ך כג) שאסר את הכבד שנצלה בתרנגולת אפילו כיש שישים כנגדו (ושם לא שייך שריק).

- **הטור** (להלן סעיף ו) התיר כבד שנצלה בעוף ממילא סובר שיש בכבד דין כבולעו כך פולטו, וכ"כ הבי"ב כשדחה דברי ר"י וכתב 'דברי המתיר עיקר משום דכבולעו כך פולטו'. וכתב הש"ך (כג) שקימ"ל בזה כטור. וגם בעט"ז הביא טעם כבולעו כך פולטו לענין שיפוד של כבד ובשר¹⁸⁵ (הובא בש"ך יב).

והיום שהנחת השיפוד אופקית כתב רש"י לאסור בכל אופן שפעמים שמרים השיפוד ונמצא התחתון עליון.

וכ"כ השו"ע לאסור בצליה שלנו לכתחילה לצלות על שיפוד אחד כבד ובשר ולהתיר בדיעבד.

ואם מלחו את הכבד כתב הבי"ב בשם התוס' (פסחים עד א 'כבולעו') שהתמעט דמו ודינו כבשר וממילא יהיה מותר בשיפוד אף לכתחילה. וכ"כ בדרכ"מ (י) בשם השע"ד (כד א) וכ"כ הרמ"א כאן 'מיהו אם נמלחה הכבד כבר, מותר לצלותה עם בשר, אפילו על גבי בשר'.

נמלחה ונתנה תחת בשר מלשון הרמ"א משמע שגם באופן זה מותר ונתקשו האחרונים הרי באופן זה נתמעט דמו ונאסר לכתחילה מכה הבשר שלא נמלח שעליו? ועוד שבסמ"ן עז אסר הרמ"א לכתחילה לצלות בשר שלא נמלח על בשר שנמלח? (והשו"ע התיר שם גם לכתחילה שכבולעו כך פולטו)

- **ט"ז (ז)**: הרמ"א התיר כאן במליחה רק בשווה אבל תחת הבשר אסור. (לכתחילה. ק"ו מבשר שנמלח שמותר בדיעבד)

- **דרישה** (יא. הובא בש"ך ז): כיון שהכבד לא הודח עדיין פולט ציר, ומתוך שטרוד לפלוט לא בולע. אמנם הש"ך דחאו כיון שאין בצליה קולת טריד לפלוט ציר.

- **ש"ך (יז)**: כיון שלהרבה פוסקים אין המליחה מועילה לגמרי לכבד, הרמ"א התיר גם לכתחילה כבד שנמלח תחת בשר. שמהדין יש כבולעו כך פולטו גם בכבד אלא שקודם מליחה מחמירים לכתחילה מצד ריבוי דם ולאחר מליחה מתירים בין למעלה בין למטה שכבר אין ריבוי דם. משא"כ בשר שנמלח תחת בשר שלא נמלח שודאי פלט כל דמו מחמירים שלא מהדין לאסור לכתחילה. (כרמ"א עז ס"א)

¹⁸⁴ שהרי לדעת השו"ע שם אינו נאסר בדיעבד, לש"ך כיון שמועילה לו מליחה דיעבד גם כשאין לו דם משלו כדעת מקצת רבותיו של הרשב"א. ולגר"א וערוה"ש כיון שהמחבר סובר כר"ת שיש מירשק שריק במליחה.

¹⁸⁴ אמנם בתוס' פסחים עד א 'כבולעו כך פולטו' כתב שיש להתיר כאן כבד ע"ג בשר בדיעבד גם מטעם כבולעו כך פולטו ונפק"מ לכבד שנצלה בתוף עוף.

¹⁸⁵ ומה שהקשה עליו הש"ך הוא מצד שעדיף להקל מצד שריק ונפק"מ אם קדם להוציא הבשר קודם גמר צליית הכבד. שפ"ד יב.

כבד כיון שהרי מהדין בבישול 'אינה נאסרת' כלומר שסוברים שמה שהחל לפרוש יוצא החוצה. ומתוך שכשהוא שלוק מתמעטת פליטתה וממילא דינה כבשר שיש בו חשש בפירוש ממקום למקום מה שאין כן בסתם בישול.

17. מתי נדרש שישים לכבד שנמצא בצלי וכנגד מה משערים.

בב"י הביא מחלוקת ראשונים בפשטידה:

- **רש"י בתשובה^א**: דין הפשטידה כדין בישול שיש לשער בשישים.

- **ראב"י ה"י**: כל דבר שאין האיסור יכול להתפשט אלא אצלו כגון טפילה וצלי ומליחה לא שייך שישים דמי ללא נייער וכיסה¹⁹⁰.

כתב הרמ"א^א 'עוף שמלאוהו בביצים ונמצא בו לב או כבד דינו כמבושל ובעינין ס' מן העוף בלא המילוי'. – כלומר שלמרות שהוא צלי דינו כמבושל לשער בשישים וכרש"י.

צירוף הביצים לשיעור: לכאורה פשוט דברי הרמ"א שמשערים בעוף בלבד ולמרות שהכבד לא דבוק בו שכן משמע מהלשון 'ונמצא בו' ולפי זה הביצים אינם מצטרפים לשיעור ולכאורה כדעת רש"ל (יש"ש חולין ח' סימן נ'. וראה לעיל בט"ז ע"ב י').

בש"ך (כד) העיר שבסוף סימן עז כתב הרמ"א 'כל זה מיירי שאין במוליייתא זו רק בשר או עשבים, אבל אם יש שם ביצים הנקשרים, דינו כאלו נתבשל בקדירה'. ומוכח שאמנם מחמיר שדינם כבישול אך משערים גם בביצים ולא כמשמע כאן. והסביר הש"ך שמה שכתב כאן 'ובעינין ס' מן העוף' כוונתו שהכבד דבוק בו וממילא צריך שישים דווקא בעוף לבטל את הכבד לרמ"א. ולמרות שלביצים יש תפקיד שבגללם דנים כבישול אין אומרים שמכח זה יצטרפו לעוף כשהכבד דבוק בו.

דין הביצים עצמם: כתב הש"ך (כה) שכשיש שישים גם המילוי מותר ולא כדעת הב"ח ורש"ל שאוסרים המילוי.

נמצא שיש ג' שיטות בעוף ממולא בביצים שנצלה ונמצא בו כבד:

- **רמב"ם, סמ"ג, ראב"י ה**: דינו כצלוי ואין צריך שישים שכבולעו כך פולטו.

- **רמ"א, או"ה, מהרי"ל**: דינו כמבושל והביצים מצטרפות לשישים ומותרות.

- **ב"ח, רש"ל**: אין הביצים מצטרפים לשישים והן אסורות אפילו כשיש שישים.

הפ"ח (כז) כתב שמנהג הספרדים 'כדעת הרמב"ם [מאכלות אסורות ו, יז] והסמ"ג [לאוין קלו מח, ג] דאף במילוי ביצים הכל מותר משום שכבולעו כך פולטו, וכן עיקר' וכ"כ בכה"ח (ע).

וכתב בשפ"ד שכבד קל מלב. שכלב אפילו כשאינו דבוק צריך קליפה גם לרמ"א כמובא בש"ך (עב יא) ובכבד לשיטתו רק בדבוק¹⁸⁷.

15. האם כבד צריך הדחה לאחר צליה כשרוצה לאכלה צלי או מבושל.

כתב הרמ"א 'נהגו להדיח כל כבד אחר צלייתה, משום דם הדבוק בה (אגור בשם ר"י מוליך). ובש"ך (מ) כתב שיש להדיחה אפילו לאכלה צלי.

בשפ"ד הסביר שאמנם בסעיף א כבר כתב הרמ"א 'וכשבא לבשלה אחר הצלייה, ידיחנה תחלה אחר הצלייה', שם כיון שבא לבשלה זהו חיוב מהדין אבל המנהג להחמיר להדיח אפילו לאכלה צלי.

בדיעבד כתב הרמ"א כבר בסעיף א' שאם לא הדיחה לאחר הצליה מותרת וכאן כתב שוב 'אם לא הדיחה מותרת' והסביר הש"ך (ט) שמותרת אפילו כשלא הדיחה כלל גם קודם צליה כי דם כבד דרבנן.¹⁸⁸ (וכ"כ פר"ח ז')

סעיף ו: כבד שנצלה או בושל עם בשר אחר

16. מהו דינו של כבד שנצלה או בושל בעוף, בדבוק בו ובתלוש.

טור – **בצלי מותר ובבישול בשישים**. 'ואם נמצא הכבד בעוף דינו כדין הלב בצלי מותר, בקדירה צריך שישים כנגד הכבד והביא הב"י בשם המרדכי שמותר בצלי כיון שכבולעו כך פולטו'.

או"ה (הובא בדרכ"מ ח) – **בצליה נוהגים לקלוף העוף אפילו בתלוש**. ובמליחה רק בדבוק.

רי"ו – **בצליה הכבד עצמו אסור** ואפילו יש שישים רק העוף מותר. ודחאו הב"י להיתר משום שכבולעו כך פולטו. (ש"ך כג: לר"ו איו בכבד כבולעו כך פולטו)

השו"ע כתב כטור 'נמצא כבד בעוף צלי מותר ואם הוא מבושל צריך שישים כנגד הכבד'.

הרמ"א כתב כאו"ה 'וי"א לקלוף מעט סביב הכבד ואינו אלא חומרא בעלמא'. וכתב הש"ך (צ) שבצליה אפילו אינו דבוק צריך קליפה (חמור ממליחה). ובכל אופן בדיעבד שלא קלף ונתבשל מותר ללא קליפה (ש"ך כא)

כבד דבוק בעוף בסתם אין שישים לבטלו ולכן לרמ"א נעשה נבלה ויש לשער בעוף כולו.

דין הכבד בבישול כשיש שישים – בתורת חטאת כתב הרמ"א שנראה לו להתיר הכבד עצמה שלמרות שבבשר (סימן סט סעיף יא) אסרנו הבשר מחומרא, כאם שמהדין הכבד 'אינה נאסרת' נראה להתיר את הכבד, אמנם למעשה יש לנהוג כדעת רי"ו שהכבד אסורה.

- **הש"ך** (כ) התקשה מהו מקורו של הרמ"א וקשה לומר שמקור הרמ"א הוא מרי"ו (שהובא בב"י) שאסר בצלי כיון ששם טעמו של רי"ו הוא שאין אומרים כבולעו כך פולטו בכבד ואנו קימ"ל שאומרים¹⁸⁹. ונשאר בצ"ע.

- **בחוו"ד** (י) התקשה שאפילו לסוברים שנאסרת בשלוקה כחומרת הרמ"א בסעיף א', סוף סוף כשיש שישים אינה צריכה להאסר. וגם מטעם פירש ממקום למקום נראה שאין לאסור

¹⁸⁹ והביא עוד שתי סברות להחמיר:

- דם כנוס תחת הכבד בתרנגולת נבלע חזרה וחמור מבישול ששם פולטת ואינה בולעת.
- אין דין משרק שריק אלא בשיפוד ולא בחלל התרנגולת.

¹⁹⁰ ע"פ חולין קה ב בטיפת חלב שנפלה על חתיכת בשר שלשיטת חכמים משערים בכל הסיר ומעמידים דבריהם בנייער וכסה את הקדירה שאז הטעם מתפשט בכל החתיכות.

¹⁸⁷ ובעטם החילוק נראה לומר שהדם שכנוס בלב הוא דם בעין ורק לאחד הטעמים הופך לדם פליטה ואילו בכבד זהו דם פליטה. ועוד יש לחלק שדם הכבד להרבה פוסקים הוא מדרבנן כמובא בשפ"ד (יד).

¹⁸⁸ ובסימן עו ס"ס ב כתב הרמ"א להתיר בדיעבד כשלא הדיחו משום 'נורא משאב שאיב'

וראה בשפ"ד (יד) שנחלקו הפוסקים בדין דם הכבד שפירש חי אם הוא מהתורה או מדרבנן. ודעת התוס' (קג, ב' דם דאורייתא) הרשב"א ור"ן שהוא מהתורה. אמנם באו"ה רש"ל ות"ח כתבו שהוא דרבנן שהיא שיטת ר"ת.

סימן עה - דין מליחת המעיים

סעיף א: בני המעיים

- והלבוש כתב שבמעיים עצמם יש מעט דם שבתל, אלא שאין מבטלים איסור לכתחילה (משב"ז ב) ונפק"מ לטעם זה:

- שאם בישל במזיד ללא מליחה נאסרת
 - לטעם זה מעיים צריכים מליחה לכתחילה משני צדדים.
 - קולא שהכרס מותר, כיון שלמרות שיש בו דם הוא בטל (מנח"י)
- ובמנחת יעקב (טו יט) סיכם שקימ"ל כטעם או"ה ולא כלבוש.

בדרך מליחת בני מעיים כתב הרשב"א שיש למלוה בצד החיצון ששם השומן דבוק. והוסיף באו"ה (הובא בדרכ"מ א) שאם מלחה בצד הפנימי וזכר קודם בישול יכול להדיחו ולמולחו בצד החיצון מאחר שאינו מוחזק כ"כ בדם.

וכ"כ בשו"ע: 'אבל שומן שעליהם, דינו כשאר בשר. לפיכך כשמולחים החלחולת ושאר מעיים, אין מולחין אותם בצד פנימי מעבר המאכל, אלא בצד החיצון ששם השומן דבוק'. והגם שבסתם בשר צריך מליחה משני צדדים כתב הט"ז שכאן מקלים כיון שאין בשומן דם כמו בבשר. והש"ך (י) הוסיף טעם שאפילו יש דם הוא מפוזר בו (חטי"ט) 197.

ולגבי מליחת שומן רגיל כתב במשב"ז (א) שלכתחילה יש למלוח אותו משני צדדים. אך כיון שהוא פחות מוחזק בדם במעיים וכיון שיש טרחה בקילוף שלו גם מקלים בצד אחד.

ובכל אופן בשומן יש להקל:

- בדיעבד מותר גם אם נמלח רק בצד אחד גם ללא הפסד מרובה אפילו לרמ"א (ס ט ד. שאסר במליחת שאר בשר מצד אחד אפילו בדיעבד).

- דקין שעמו ונמלחו יחד לא אמרינן דבולעין ממנו (שפ"ד ט) ובשאר בשר יש להסתפק כיון שאין להם את המעלה של קושי הדפנות שיש למעיים.

מלח מבפנים: הוסיף הרמ"א 'ואם מלח החלחולת מצד פנים ולא מצד חוץ, הוי כאילו לא נמלחה כלל (ולא כבשר שהקל בהפס"מ), ואם נתבשלה כן, טריפה, אם יש עליה שומן מבחוץ'

ובחיודושי רעק"א הביא מחלוקת אחרונים האם דברי הרמ"א הם דווקא בחלחולת והכריע כמנח"י שבשאר בני מעיים בדיעבד מועילה מליחה מצד אחד. אך במשב"ז (י) כתב כלבוש שאין לחלק.

ובתורת חטאת (הובא בש"ך ה) כתב שדי לשער בשישים נגד השומן והגידיים שבה להתיר הכל. ולא חוששים שהשומן דבוק במעיים לשער בכולו וכן לא מחמירים בפירוש ממקום למקום שהרי 'דבוק' 'פירוש' הם בעצמן חומרות ועוד שהשומן נמס ומתערב בכל הקדרה.

ואם לא נתבשלה יחזור (וידיחנה. ראה ש"ך י) וימלחנה ומותרת. וכתב הש"ך (יא) שאפילו אם עברו י"ב שעות מותר לחזור ולמולחו כיון שאין השומן מוחזק כל כך בדם אין לחוש שבלע הצד השני ומותר ואפילו שכבר לא פולט ציר.

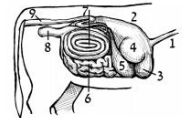
בדעת השו"ע במלח מבפנים: השו"ע בסימן סט (סעיף ד) כתב 'חתיכה שלא נמלחה אלא מצד אחד, מותר' ויש לדון מה תהיה דעתו בבני מעיים שנמלחו בצד אחד:

1. מהו דין בני מעיים לכתחילה ובדיעבד. מהם החלקים הכלולים בקולא זו. ומהי דרך מליחתם הנכונה. ומה הדין אם טעה.

בגמ' (חולין ק"ג א): אמר רב מרשיא: אין מחזיקין דם בבני מעיים, תרגמא - אכרכשא (חלחולת 191) ומעייא (דקין) והדרא דכנתא (חלק המעי המלופף בעיגול נקרא הדרא. והשומן שעליו נקרא כנתא והוא מוחזק בדם).

192

מערכת העיכול בבהמה

- 1 וטו
- 2 כרס
- 3 בית הכסות
- 4 המסס
- 5 קיבה
- 6 דקין
- 7 הדורא דכנתא
- 8 סניא דיבי
- 9 חלחולת

בכלל בני המעיים:

- **רש"י:** קיבה וכרס 193 ושאר דקים.

- **ר"ת** (הובא בר"ן): הכרס אינו בכלל בני מעיים 194. וראיה מדין מחט שנמצאת בבית הכסות שבדקים אם יש בה קורט דם, משמע שדם מצוי בה 195.

ובדרכ"מ (***) כתב בשם או"ה שהכרס ובית הכסות מחזיקים בהם דם אפילו בדיעבד ואפילו שרק נמלחו ללא הדחה.

וכן הביא (בדרכ"מ א) בשם או"ה (כלל ד דין י) שגם בכרכשא יש שומן וגידיים ואסורה ללא מליחה אף בדיעבד 196.

השומן של בני המעיים יש בו דם (רשב"א, ר"ן, תוס ולא כשיבולי הלקט. ב"י)

נפק"מ שאין מחזיקים בהם דם:

- **רש"י:** שאינם בחזקת דם ליאסר אם לא נמלחו.

- **מרדכי:** אם נמלחו בקערה שאינה נקובה מותר (כשאין בהם שומן כלל. ב"י).

רעותא: כתב הרמב"ן שכל קולת בני מעיים היא בסתם אך אם נתגלה בהם רעותא כגון דאסמיק, אינם מותרים ללא מליחה.

השו"ע כתב: 'אין מחזיקין דם בבני מעיים, כגון **בכרס** (כרש"י, רא"ש). ובקיבה ובדקין. ובחלחולת (רמ"א: פירוש הכרכשא, והוא המעי הדבוק בפי הטבעת) בלא שומן שעליהם'. לפיכך אם בשלם בקדרה בלא מליחה, מותר (נפק"מ של רש"י), אלא אם כן אסמיק (כרמב"ן). והוסיף הרמ"א: 'הגה: וכ"ש אם נמלחו בכלי שאינו מנוקב, דמותרים (מרדכי פכ"ה)'.
לגבי כרס כתב השו"ע שהוא בכלל ההיתר וכן כתב הרדב"ז (הובא בפ"ש א) אמנם הרמ"א אסר בכרס ובית הכסות אפילו בדיעבד והפ"ח (י) כתב שכן דעת רוב הפוסקים רמב"ם, מ"מ, ר"ת, רשב"א ורא"ה.

מליחה לכתחילה כתב הב"י (בשם ספר התרומה וראב"ה) שלכתחילה צריכים מליחה והוסיף בדרכ"מ וכן הדחה קמייתא. וכ"כ כאן הרמ"א וכתב בשפ"ד (א) שכן מורה קצת לשון השו"ע שכתב 'אין מחזיקים' לשון דיעבד. והטעם להצריך מליחה:

- שאי אפשר לנקר את בני המעיים שלא ישאר בהם מעט שומן (ש"ך ה' בשם סה"ת ואו"ה. וכן ט"ז ב)

195 וראיה זו כתב גם הרשב"א וכתב עליו הרא"ה 'ודינו אמת, אבל ראייתו אינה דמייים כלהו אית בהו דם' כלומר שישוד חזקת ללא דם הוא דווקא לאחר שחיטה שהדם יוצא ולכן הבדיקה של המצאות קורט היא ראייה לכך שניקב מחיים ולא לאחר שחיטה. 196 ודברי הגמרא רק לגבי בשר הכרכשא כשהוא נקי משומן שמוחזק ללא דם. 197 וכתב על זה במחצית השקל ואין זה עיקר הטעם, כי אם מלחו משלשה צדדין ומצד אחד לא מלחו גם כן אסור, אלא עיקר הטעם משום שאין בו כל כך דם.

191 ראה רמ"א אור"ח ש"ב ה
 192 השרטוט מתוך גמרא שטיינזולץ.
 193 כתב בדברי סופרים שתהליך העיכול בבהמה שהאוכל נכנס מהוושט תחלה לכרס ומשם לבית הכסות ומשם להמסס ומשם לקיבה ואז יוצא לדקין ומשם לחלחולת שממנה יוצא הרעי לחוץ.
 194 ויש שכתבו שלר"ת גם קיבה מוחזקת בדם ראה כנפי יונה כאן.

- פר"ח: בחלמון מותר לכתחילה ובחלבון אסור.
- רש"ל: בין חלמון ובין חלבון אסור אפילו בדיעבד.

4. מה דין עוף שנמלח ונתבשל עם הזפק שלו.

הובא בפת"ש^(ז). הזפק משמש בעופות לאחסון מזון לפני עיכולו, ולכן יש לחשוש שהמזון שנמצא בו בולע מדם המליחה וכיון שאין לו דם משל עצמו אינו נפלט במליחה ויוצא כבישול ואוסר הקדרה אם אין שישים כנגד אותו מזון וכן פסק במנחת יעקב (כלל ט סעיף ט).
ובכנסת יחזקאל פסק להתיר כיון שקרום הזפק מפריד בין המאכל למלח.
ובפת"ש הסתפק בקולה זו אך הוסיך שבכל אופן הקרום מועיל שלא יחשב המאכל כדבוק בעוף.

סעיף ב: מליחה עם בשר אחר

5. האם מותר למלוח בני מעיים עם בשר אחר.

בענין מליחת בני מעיים (ללא שומן) עם בשר אחר:

- **רוב הראשונים** (תוס', רא"ש, ר"ן, מרדכי): מותר לכתחילה למלוח בני מעיים עם בשר אחר ואינו כדגים ובשר שאסורים במליחה יחד. ובטעם ההיתר כתבו בתוס' שהדם משרק שריק ואינו כדגים שרפו קרמיהו. והרשב"א כתב שבני מעיים שונים מדגים כיון שטרודין בפליטת ציר ואינם בולעים.
- **או"ה** (הובר בדרכ"מ ב) בשם **אור זרוע**: ההיתר עם בשר אחר הוא רק בדיעבד.
- **ר' יואל**: נאסרים במליחה עם בשר אחר אפילו בדיעבד.

השו"ע פסק כרוב הראשונים להתיר לכתחילה מליחה עם בשר אחר. והט"ז^(י) הביא את טעמי הראשונים שדם משרק שריק והמעיים טרודים לפלוט. וכתבו בש"ך^(יא) ובמשב"ז שאמנם לגבי שאר בשר אין הלכה כר"ת שדם שריק במליחה כמובא בסימן עו (סעיף ו) אבל זהו מטעם שיש גומות שמצטבר בהם הדם (כמובא בתוס' 'ודגים' הולין ק"ב) כאן כיון שדפנות המעיים קשות וחלקות שייך דין שריק. וטעם נוסף והוא עיקר שמתוך שפולטת ציר אמרינן דשריק.

אמנם מה שהתרנו שם בשר תפל שנפל לציר בהפסד מרובה אסור במעיים כיון שאין שוויים מרובה ואוכליהם לאו בר אינש (משב"ז ו).

הרמ"א פסק כאו"ה בשם אור זרוע לאסור לכתחילה מליחה עם בשר אחר. והרש"ל פסק להתיר כשו"ע^(יב)

ובחילוק מביצים שלרש"ל אסורים אפילו בדיעבד כתב הט"ז^(י) שמעיים עדיפים כיון שיש להם ציר לפלוט משא"כ ביצים.

סעיף ג: שומן הכנתא עצמו

6. האם מליחה מועילה לשומן הכנתא.

כתב רש"י^(יג) (זכרשתא): וכנתא גופה יש בהן דם וצריכין לימלח.

אמנם הר"ן והגה"מ^(יד) כתבו בשם בה"ג שאסרו הכנתא במליחה משום ורידים קטנים מדם שיש בהם ומותר רק בצליה וכתב בסמ"ג שהם חמורים מורידי הצואר כיון שמרוב דקותם אין יוצא מהם הדם אפילו בחתיכה ומליחה.

- **הב"ח**^(ט) כתב בשם הגהש"ד לחומרא ואפילו מאן דשרי במלח בחוץ ולא מבפנים שאני התם כיון דבחוץ נמי איכא דם כשפולט אותו דם נגרר אותו דם שבפנים אחריו אבל הכא דליכא דם בחוץ לא' הוא הדין לכאורה לרמ"א שהקל בבשר שנמלח בצד אחד בהפסד מרובה יהמיר במעיים אפילו בהפסד מרובה.

- **הפר"ח**^(טו) דחה דבריו וכתב אדרבא הא עדיפא שכיון שאין לו למלח להפליט אלא דם שמבחוץ שיש בשומן החלחולת נכנס יותר בפנים ומפליט דם שבשומן בנקל לפי שלא הותש כוחו של מלח בהפלטת דם מבחוץ, ולפיכך לדידן המיקל לא הפסיד.

ואם עירה רותחין על הצד הפנימי קודם מליחה כתב בשפ"ד אינם נאסרים

2. האם מחזיקים דם בקורקבן.

הש"ך^(טז) כתב שנראה בעיניי שיש דם בקורקבן ועוד הוכיח שבסימן נ' דן הטור בנקב שנמצא באיברים פנימיים ומסקנתו ע"פ הרא"ש שיש לחלק בין כרס ודקין לבין איברים אחרים ובכללם קורקבן בדרך האבחנה של הנקב, וכיון שמקור דרך האבחנה נאמר בגמ' לגבי 'בני מעיים' לומר הש"ך^(טז) שלדעת הטור אין דין הקורקבן כדין המעיים גם לענין של אחזקת דם בהם.

אמנם הדרישה^(טז) הוכיח שהלשון 'בני מעיים' כולל לטור גם קורקבן מכך שפירש את דברי הגמ' 'בני מעיים אוכליהו לאו בר אינש' גם לגבי קורקבן ועוד שבסימן מ"ט כתב הטור שקורקבן בעוף במקום כרס בבהמה¹⁹⁸. וממילא לטור ולשו"ע שאין מחזיקין דם בכרס, הוא הדין לגבי קורקבן.

אך הש"ך^(טז) והט"ז^(יז) הוכיחו לדחות דברי הדרישה בין השאר מדברי הגמ' בביצה^(י) האוכל ימן הקורקבן ובני מעיין... טמא' ומשמע שקורקבן אינו בכלל בני מעיים. וכ"כ במחזיק ברכה^(יז) בשם שיבולי הלקט.

3. האם ביצים שנמצאו בעוף צריכים מליחה.

השו"ע בסימן פ"ז (סעיף ה) כתב שבשלב ההתחלתי של הביצה שקיים בה החלמון בלבד דינה כבשר לענין שאין לבשלה בחלב. ואם יש כבר חלבון מותרת בחלב.

וכאן כתב הרמ"א שאם לא נגמר החלבון שלהם צריכים מליחה. ובמנחת יעקב (הובא בפת"ש ב) הוסיף שצריכים גם שריה כשאר בשר.

ואם כבר נולדה כדרכה כתב בפת"ש^(יח) שבכל אופן אין צריכה מליחה, שאם היה חשש היתה אסורה משום איבר מן החי.

לענין מליחה עם בשר הרמ"א כתב להתיר כשלא נגמר החלבון, אמנם הרש"ל אסר למלחם עם בשר והטעם הוא שאמנם אנו מחמירים למלוח את הביצים כאילו יש בהם דם אבל במציאות נראה שאין בהם דם, ממילא יש לחשוש שיבלעו מדם הבשר כיון שאינם פולטות. וכן הכריעו הש"ך^(יט) והט"ז¹⁹⁹ (ה).

וכשנגמר החלבון כתב הרמ"א שיש למלוח בנפרד ובדיעבד שמלחה עם בשר אחר מותרת. אבל בפר"ח^(כ) כתב שכיון שנגמר החלבון אין בו דין בשר כלל ולכן מותר בחלב ממילא אם נמלח עם בשר נאסר.

נמצא ג' דעות בדין מליחה עם בשר של ביצים שנמצאו בעוף:

- **רמ"א**: בחלמון מותר לכתחילה ובחלבון רק בדיעבד.

כמובא ברמ"א צח סעיף ד וממילא הביתה צריכה להיות מותרת בקילוף. וסיים וצריך לומר דהט"ז סובר דקליפת הביצה גרע מכלי חרס, וצ"ע:

¹⁹⁸ בלשונו: 'שאינו לעוף לא כרס ולא המסס ובית הכוסות ויש כנגדו זפק וקורקבן' ובתוך דבריו כתב הט"ז שאפילו הקליפה התקשתה יש לאסור כדון כלי חרס שבולע במליחה. ובחזו"ד (ביאורים א) הקשה עליו שהרי אין כלים בולעים אלא כדי קליפה

אמנם כתב הטור שאדם בקי יכול לנקר חוטי הדם ואז מותרת הכנתא במליחה.

השו"ע כתב 'שומן הכנתא הדקים, מלאה חוטים דקים מלאים דם ולפיכך יש אוסרים אותה לקדירה, אפילו על ידי חתיכה ומליחה. ועכשיו נוהגין היתר, ואותם חוטין של דם כשאדם בקי בהם מותרת ונפשלים היטב עד שלא ישאר אחד מהם.

בדברי השו"ע לגבי שליפת החוטים, נחלקו האחרונים האם הם הכרח למתירים:

בדרכי תשובה (מג) הביא בשם תורת יקותיאל^א 'אבל חתיכה ודאי בעי והעולם אין נזהרין בזה ומולחין שומן הכנתא בלא חתיכה כלל וראוי להזהיר'. כלומר מנהג העולם למלוח ללא כל פעולות מקדימות והנכון לחתוך. ובכל אופן גם לשיטתו אין הכרח להפשיל את החוטים מהדין.

ובבית הלל^א הביא את לשון הרשב"א (תה"א ג, ג עה, א) שכתב 'ועכשיו נהגו להסיר כל חוטי [דם] שבה ומתירין אותו אפילו לקדירה' והוכיח מכאן שמנהג ההיתר הוא לאחר הסרת חוטי הדם דווקא. וכן משמע בשולחן גבוה (יט) שהתיר את הכנתא רק לאחר שבירר שבקיאים בניקור שלו. ובהמשך (כא) כתב שחוטי דם אלו חמורים משאר חוטים שאין די בחיתוך שלהם לכתחילה.

סימן עו - דין בשר לצלי

סעיף א: מליחה לצלי

1. האם יש חיוב למלוח את הבשר קודם הכשרתו בצליה.

בגמ' במנחות (כא א) לאחר תיאור המליחה שנעשית למנחות עושה אביי הקבלה לחולין. בגמ' שלנו נגס 'וכן לקדרה' וכן גרס התוס' (חולין ד א 'ונסבין) אך יש שגרסו 'וכן לצלי' ומגרסה זו משמע שלצלי צריך מליחה.

בגמ' ביצה (יא א) לאחר שנחלקו בית שמאי ובית הלל בדין נתינת עור במקום מדרס אנשים ביו"ט מחשש עיבוד, אומרת הגמ' 'ושוין שמולחין עליו בשר לצלי רש"י כתב שם 'דאין מולחין אותו יפה' כלומר כיון שחיוב מליחה לצלי הוא במעט מלח אין לחשוש בזה לעיבוד. ומוכח לכאורה שיש חיוב מליחה לצלי. אמנם התוס' שם הסבירו שאין כאן חיוב הלכתי אלא 'שנהגו למלוח כדי ליתן טעם'.

וכן בפסחים (עד א) על דברי רבה בהיתר מוליינתא כתב רש"י 'ואפילו מלחו כמליחת צלי' והתוספות (שם 'האי מוליינתא') חלק וכתב שלצלי לא צריך מליחה ותלה את זה בדין דם האיברים שלא פירש לחוץ מותר (ואפילו פירש בתוכו) וממילא הוא מותר גם ללא מליחה ואפילו לא יצלה אותו כל צרכו אם לא מבשלו. אמנם הרשב"א בתשובה (ג רנא) לגבי מוליינתא כתב כרש"י שלצלי דינו כקדשים שמולחו ומעלהו מיד.

ולכן לסיכום:

א. **תוס' ורא"ש:** אין צריך מליחה לצלי. ומה שנהגו למולוחו הוא בשביל לתת טעם.

ב. **רש"י (שם), רמב"ם (י"ב), רשב"א (שם):** צריך מליחה לצלי. אמנם מועטת.

השו"ע פסק כתוס' וכתב 'הצלי אין צריך מליחה, לפי שהאש שואב הדם שבו מעצמו'. והסביר הש"ך (ב) שלשיטה זו מותר אפילו לא נצלה יפה.

הרמ"א כתב בתורת חטאת (ט א) 'בשר לצלי אין צריך מליחה כלל מיהו לכתחלה יש לנהוג כמו שכתב מהרא"י בהג"ה שערי דורא להדיחו ולמלוח קצת' וכ"כ כאן (בסעיף ב) שהמנהג למלוח לכתחילה 'וי"א דצריך גם כן קצת מליחה תחלה. והמנהג להדיח תחלה וגם למלוח קצת כאשר נתחב בשפוד, וצולוה מיד קודם שיתמלא המלח דם'.

ובתורת חטאת (ט, ט) כתב 'במקום שאין המלח מצוי צולה כך בלא מליחה אפילו לכתחלה'. וכתב ביד יהודה (קצר י) שכן הלכה.

2. מה דין דם בעין שנטף על הצלי.

בתוס' חולין (ק"ג א'ין מחזיקין) כתב לחלק בין דם פליטה שיש לו דין שריק בצליה לבין דם בעין שנטף בזמן צליה או מליחה שלא שייך בו שריק ונבלע 'דדוקא דם הנפלט נופל עם הציור ע"י צליה או ע"י מליחה כדאמר לעיל (דף ק"א) דשריק אבל היכא דהוי דם בעיניה לא אשכחן'.

וכ"כ השו"ע כאן שלא שייך לומר בדם שנטף שהאש שואבו ואוסר 'הצלי אין צריך מליחה, לפי שהאש שואב הדם שבו מעצמו. אבל אם דם אחר נטף על הצלי, אפי' אותו דם הוא צונן, לא אמרינן שהאש שואבו, ואוסר ממנו כדי נטילה'.

בשיעור האיסור כתב השו"ע שנאסר כדי נטילה כשיטתו בסמן קה (סעיף ה) שצלי כחוש אוסר כדי נטילה וצלי שמן אוסר בכלו.

לרמ"א (ש) כיון שלא בקיאיין לחלק בין שמן לכחוש מתייחסים לכל בשר כשמן, ולכן כתב כאן הש"ך (ה) שלשיטה זו נאסר בשישים.²⁰⁰

סעיף ב: הדחה בצלי

3. האם צלי צריך הדחה מקדימה כשלא מתכוין למלוחו.

בגמ' בחולין (לג א) 'השוחט בהמה חיה ועוף ולא יצא מהן דם - כשרים, ונאכלין בידיים מסואבות לפי שלא הוכשרו בדם; ר' שמעון אומר: הוכשרו בשחיטה'.

לתוס' שם (הוכשרו בשחיטה) קשה מדוע לא הוכשרו על ידי הדחה שקודם המליחה ומתירן בתרוץ ראשון שמדובר בצלי שלא צריך הדחה. וזוהי שיטת התוס' שלצלי לא צריך הדחה תחילה וסובר שהאש שואבת גם דם שעל פניו.

אבל לרשב"א²⁰¹ (חולין ח ב) יש לחלק בין דם פליטה שנשאב ע"י האש אבל 'דם שעל פני הבשר אינו הולך ע"י האש אלא נקרש ומתייבש ונשאר על הבשר'.

בשו"ע משמע כתוס' שלצלי אין צריך הדחה תחילה (כשלא מלוח אותו) וכן כתב בש"ך (א) על דברי השו"ע שהצלי לא צריך מליחה 'ומשמע דסבירא ליה אפי' הדחה נמי לא בעי לכתחלה משום דם בעין שעליו לפי שהכל האש שואבו'.

הרמ"א חשש לרשב"א וכתב שהמנהג לכתחילה להדיח תחילה. 'המנהג להדיח תחלה וגם למלוח קצת כאשר נתחב בשפוד, וצולוה מיד קודם שיתמלא המלח דם. מיהו אם לא הדיחו ולא מלחו כלל, או מלחו בלא הדחה תחלה, ונצלה כך, מותר²⁰², ובלבד שלא שהה כך במליחתו בלא הדחה שיעור מליחתו, אבל אם שהה כל כך קודם שצלאו, אסור'.

4. המחמיר למלוח צלי, האם צריך להדיחו שוב לאחר המליחה וקודם צליה. ומה הדין בדיעבד.

ראשית, לענין הדחה שקודם מליחה אין חילוק בין מליחה לצלי למליחה לקדירה. ולכל השיטות יש להדיח קודם המליחה כמובא בשו"ע סימן סט (סעיף א) וכאן בש"ך (י) ובט"ז (ד).

אמנם נחלקו הראשונים האם יש כח לאש לשאוב את הדם הבלוע במלח:

- **הרשב"א**^א (תה"ק דף ט) כתב לגבי המחמיר למלוח לצלי 'אבל אם שהה במלחו המלח בולע את הדם ונאסר, ולפיכך מדיחו יפה וצולה ואוכל'.

- **אבל המגיד משנה**^ב (מאכלות אסורות ו יב) כתב עליו 'ודברי תימה הם שאם דוקא בשמעלהו מיד הוא שמותר ואם לאו נאסר היה להם לחכמים לגזור בזה. אלא נראה שאפילו אם בלע המלח מן הדם הכל יוצא על ידי האור'.

השו"ע כאן הביא בסתם את קולת המגיד משנה להקל בצליה גם כששהה במלחו והביא כיש אומרים את שיטת הרשב"א להחמיר בזה 'רצה למלוח צלי ולאכלו בלא הדחה, עושה, ואין לחוש לדם שעל המלח (אפילו שהה ובלע המלח שהאש שואבת). ויש מי שאומר דהני מילי

²⁰⁰ וראה בסמן קה שנחלקו הט"ו (כו) והש"ך (טו) האם דם הוא דבר שמן שהט"ו מחמיר בזה ואפשר שלכן כתב כאן (א) שכאן אפילו לטור יש להחמיר. אך אפשר שהוא רק להוציא מדעת השערי דורא והטעם הוא שלא בקיאיין.

²⁰¹ יש מקומות שכתבו רמב"ן והוא טעות סופר בר"ן חולין (ח ב) שציטט אותו.

7. האם מותר לצלות עוף שלם עם החלל שבו ומה הדין בהיפוך מתמיד של השיפוד

הסמ"ג (הוב"ב ב"י) כתב שבתרנגולת ובאווז אין להתיר צליה ללא מליחה כיון שהדם פורש מצד אחד לשני דרך החלל ודינו כפירש מחתיכה לחתיכה. ולכן יש חיוב למלחו גם לצליה.

אמנם המרדכי דחה דבריו בשם מורו והטעים שכל הדם שנבלע גם נפלט בצליה.

אמנם הב"י דחה טעם זה כיון שאם כך היה צריך להמתין עם הצליה עד לסיום הפליטה ואין כך המנהג. אלא הטעם הוא כיון שדינו כחתיכה אחת ולא כפירש מחתיכה לחתיכה. או שכיון שהדם הוא שריק אינו נבלע.

הרמ"א כתב בהג"ה להתיר צליית אווזים ושאר עופות. והש"ך (י) לגבי הסביר כטעם המרדכי שכבולעו כך פולטו²⁰⁴.

לגבי היפוך מתמיד של השיפוד כתב באו"ה (כלל ט דין ח הובא בדרכ"מ א): אסור מיהא להופכו תמיד כל שעת צלייתו אלא צריך להניחו לפעמים כדי שיזוב דמו דאל"כ לא יפול דם פליטה לארץ... ובדיעבד נוהגין להתיר.

וכ"כ כאן הרמ"א לנהוג לכתחילה.

8. מהו שיעור הצליה להכשר בשר. ומה הדין אם לא השלים שיעור זה.

בשיעור צליה נחלקו הראשונים (הובא גם במגיד משנה ו טו):

ג. הר"ן (על הריף חולין מא ב): כתב ששיעור הצליה הוא שיהיה ראוי כמאכל בן דרוסאי.

ד. והרשב"א (חולין קיב א) כתב ששיעורו הוא שיהיה ראוי לאכילה לרוב בני אדם.

הרמ"א פסק להחמיר 'שיצלנו תחלה כדי שיהא ראוי לאכילה, דהיינו כחצי צלייתו' כלומר שאין חיוב ליבשו לגמרי אך צריך שיהיה ראוי לאכילה כרשב"א.

והש"ך (יד) כתב שבחצי צלייתו יוצא כל דמו ולא כרש"ל שהחמיר.

והט"ז (טו טז) כתב 'ובהג"ה ש"ד כתוב מפני שאין הנשים בקיאות בדבר נוהגין לצלותו כ"כ עד שיתייבש מבחוץ²⁰⁵... ונראה שכן ראוי לנהוג לצאת כל הדיעות'

אם נצלה חלקית כתב הש"ך (א) בשם או"ה שאפילו לאכלו כך ללא בישול אסור. והסביר בשפ"ד שהוא לסוברים שפירש ממקום למקום אסור. והוסיף שלשיטה זו הוא הדין כשמלח ולא שהה שיעור מליחה שאין לאכלו חי.

סעיף ג: חיתוך הורידין בעוף

9. מה דין כלי הדם הנמצאים בצואר העוף והבהמה.

בגמ' חולין (כו א) דעת ר' יהודה שבנוסף לשחיטת הסימנים²⁰⁶ יש לחתוך את את ורידי הצואר סמוך לשחיטה כשרוצה לאכול את העוף

כשמולחו וצולוהו מיד, אבל אם שהה במלחו, המלח בולע ונאסר, לפיכך מדיחו יפה קודם צליה' אמנם בסימן סט (סעיף כ) הביא השו"ע רק את שיטת הרשב"א להחמיר ולחייב הדחה כששהה במלחו 'הני מילי במולחו ומעלהו (מד) לצלי, אבל אם שהה במלחו, המלח בולע הדם ונאסר, ולפיכך מדיחו יפה יפה וצולה ואוכל'. ולכן נראה שדעת השו"ע למעשה להחמיר כאן כדעת יש מי שאומר.

הרמ"א כאן כתב בהג"ה 'והמנהג להדיח תחלה וגם למלחו קצת כאשר נתחב בשפוד, וצולוהו מיד קודם שיתמלא המלח דם'.

ובדיעבד כתב 'מיהו אם לא הדיחו ולא מלחו כלל, או מלחו בלא הדחה תחלה, ונצלה כך, מותר, ובלבד שלא שהה כך במליחתו בלא הדחה שיעור מליחתו, אבל אם שהה כל כך קודם שצלאו, אסור'.

ומה שהתיר כאן הרמ"א כשמלחו בלא הדחה תחילה למרות שנפסק כתוס' שהאש אינה שואבת דם בעין הסביר הש"ך (ט) שכיון הדם שעליו אינו דם בעין ממש²⁰³ אמרינן שפיר שהאש שואבו.

5. מה קשה מדברי הרמ"א כאן לדבריו בסימן סט בענין מליחה ללא הדחה תחילה וכיצד דבריו מיושבים.

כאן כתב הרמ"א שאם מלח ולא הדיח תחילה כל שלא שהה שיעור מליחה מותר. ואילו בסימן סט (סעיף ב) כתב לאסור אפילו לא שהה במלחו שיעור מליחה. והתיר רק בהפסד מרובה.

והסביר הש"ך (ט וכן סימן סט ס"ק יא) שהחילוק הוא בהבדל בכח הפליטה שבין מליחה לצליה. שכח ההפליטה בצליה גדול משל מליחה ומועילה להפליט את הבלוע כשלא שהה שיעור מליחה.

ובמנח"י (י ט) כתב שקולא זו היא דווקא כשיש תרתי לטיבותא שגם המליחה היתה מועטת כמו בצלי.

6. באלו דברים מצינו יתרון לצליה על מליחה.

במקרים הבאים מצינו היתר בצליה למרות שנאסרו במליחה:

א. בשר ששהה ג' ימים, לא מועילה לו מליחה אלא צליה בלבד (ס"ט יב)

ב. בשר שנכבש במים מעת לעת לשו"ע (ס"ט טו) מועילה לו צליה לפלוט מה שבלע למרות שכבר לא תועיל לו מליחה (והרמ"א מחמיר).

ג. הכשר כבד נעשה בצליה בלבד (שו"ע עג א)

ד. בשר שנמלח ללא הדחה תחילה אך לא שהה שיעור מליחה יועיל צלי להפליט הבלוע אך לא מליחה (רמ"א עו ב, ש"ך ט, ש"ך סט יא)

ומצד שני המחמירים להלן בצליה לאסור הסכין שחתכה בבשר שאצל האש התיירו במליחה שאין בליעתו כצלי ממש (תרומת הדשן כסב)

²⁰⁵ כתב הט"ז כאן 'ואח"כ מבשלים אותו בלי הדחה' אולם במקור הדין משמע שאין ראוי לנהוג כך. ויותר נראה שגם הט"ז כוונתו היתה רק לצד החומרא באופן הצליה. ולמעשה לא הובאה קולא זו להלכה בפוסקי אשכנז.

²⁰⁶ הסימנים הנשחטים הם הקנה והושט שהם אינם כלי דם ומהדין בעוף די בשחיטת רוב סימן אחד (שו"ע עא א) אמנם באופן זה לא נחתכים הורידים ולכן אם נצלה שלם יש בנוסף להקפיד לחתוך בשעת שחיטה את הורידים הקיימים בצואר שעיקרם הוא שני הורידים שנמצאים מצדי הקנה ובהם ניכר דופק הבהמה. ומחוסר בקיאות נוהגים לחתוך את כל הורידים שם. ראה פלתי יוד כב א.

²⁰³ ויש להסביר שהדם שעל פני הבשר הוא דם שנפלט מהבשר עצמו ואינו כדם בעין שהיה כנוס ונשפך. וראה בפמ"ג שפ"ד א שהביא מהרשב"א שכתב שלכתחילה מתייחסים לדם שעל פני הבשר כדם בעין ובדיעבד כדם פליטה. כתב עליו שלדינא מחמירים גם דיעבד. ע"כ. אבל זהו במליחה אך לצליה מותר דיעבד וראה להלן בש"ך (ט) עוד קולות בצלי על מליחה.

²⁰⁴ ולכאורה לטעם זה צריך להמתין בצליה עד פליטת כל הדם שנבלע. וממילא זו שיטת הש"ך גם בחתיכה אחת שכ"כ להלן אות יג שבצליה חלקית יש חשש פירש ממקום למקום.

השו"ע הביא את דברי האוסרים וסיכם כרא"ש: 'ויש מתירין בכל זה, וכן המנהג להתיר'

והרמ"א כתב 'ואנו נזהרין לכתחלה, ומתירין בדיעבד' והסביר בשפ"ד (כ) שלכתחלה נזהרין שלא להשהות הבשר לאחר שהוסר מאש. וגם שלא לחתוך בסכין צלי שלא נצלה כ"צ. וכן לאסור השפוד לצלות עליו בשר אחר שלא נמלח²⁰⁹ אא"כ מלבן. ודיעבד שרי (הבשר והתבשיל) אף אם תחב השפוד לתבשיל רותח.

וההיתר בדיעבד הוא מצד שאומרים בשיפוד ובסכין שעל האש 'כבולעו כך פולטו' ומה שלא סומכין על זה לכתחילה להתיר השיפוד הוא כיון שהבשר מונח בדוחק על השיפוד. אבל בסכין שחתכו צלי לאחר שהורידו מהאש וקודם שנצלה כל צרכו יש לאסור אף דיעבד שלא שייך כאן כבולעו כך פולטו (משב"ז א).²¹⁰

ולרש"ל (הובא בט"ז א) השיפוד נאסר ואם צלו בו בלי ליבון אוסר הבשר אפילו בדיעבד²¹¹ וכתב הט"ז (ב) שבלא הפסד מרובה יש להחמיר כרש"ל. והסביר בחו"ד (ביאורים ב) את חומרת הרש"ל 'דלא אמרינן בהבשר האחר כבולעו כך פולטו, משום דהשפוד פולט בקל במעט חום קודם שמתחיל פליטת הבשר'. אמנם כתב הרש"ל (הביאו פר"ח כב) שבשהיה מחוץ לאש לא נאסר בדיעבד כיון שאחרת היינו צריכים להסיר הבשר מהשפוד כשהוא על האש. ודהאזו הפר"ח שכל שהוא טרוד לפלוט ציר אינו בולע גם מחוץ לאש.

רשת צליה כתב בשו"ת חלקת יעקב (אור"ח קג) שמדברי הפמ"ג עולה שאינה נאסרת כיון שאין בה דוחק. וכן כתב בדובב מישרים (חלק ד ליקוטים סימן ק) שיש מקום להקל בזה ובספר דברי סופרים הביא בשם ברית מלח (אות לג) להחמיר בזה.²¹²

ואם הסיר מהאש בעוד הבשר פולט:

ט"ז (ט): השיפוד נאסר אך הבשר מותר למרות שאינו על האש, כיון שפולט אינו בולע ומה שבולע פולט. ולשו"ע שפסק כרא"ש, וכן הדין לרמ"א בדיעבד, גם השיפוד והסכין מותרים. וכ"כ בפר"ח (כג) והסביר שגם הרא"ש סובר את טעם הר"ן שבולעו כך פולטו ודין זה שייך גם מחוץ לאש כשהוא חם.

משב"ז (י): בשם אורח מישור: כשהסיר מהאש קודם גמר צלייתו הסכין נאסרת ואוסרת בשימוש נוסף אפילו בדיעבד. (נראה שסברתו שבסכין שאינה חמה לא שייך כבולעו כך פולטו)

ב"ח (ד): כשהסירו מהאש קודם גמר צלייתו גם לדעת הרא"ש נאסרים הסכין והשפוד מיד ואוסרים את הצלי. (ונראה שסובר שאין אומרים כבולעו כך פולטו מחוץ לאש אפילו בשיפוד)

לגבי שהיה ארוכה על האש נחלקו הר"ן והלבוש:

הלבוש כתב הטעם שכל זמן שטרוד לפלוט אינו בולע, ומשמע שכשמפסיק לפלוט נאסר אפילו שהוא על האש²¹³.

שלם ע"מ להוציא את הדם הכנוס בהם. וכן כתב הרשב"א (תה"ב קצר ע ב).

ואם לא חתך בשעת שחיטה כתב שם הרשב"א וכן נפסק כאן בשו"ע שינהג באחד מהדרכים הבאות:

- א. יחתוך איבר איבר ויצלה.
- ב. יחתוך וימלח ואפילו לאכלו חי.
- ג. ינקר חוטי הדם. ואז ומותר לאכלו חי או לצלותו אפילו שלם. או למלוח ולבשל (ש"ך יח) ויש מגדולי המורים שלא הקלו בניקור.

סעיף ד: בליעה בכלי הצליה

10. האם יש לחשוש לבליעת דם בכלי הצליה ומה הדין בדיעבד.

בראשונים כתבו מספר חששות לבליעה בכלים בהם נעשה שימוש לבשר שעל האש:

הסמ"ג (ל"ח סימן קלז) : כתב:

א. נכון להזהר שפעמים שחותכין בסכין את הבשר או את הכבד בשעת צלייה לנסות אם הוא צלוי הרבה ופעמים שמקום החתך מלא דם לפי שעדיין לא נגמר מלצלות ופעמים שהוא עושה שם גומא והיא מליאה דם רותח ואוסרת הסכין כי שם אין יכול להיות שריק (ע"פ סה"ח סי' סט ע"ש). ואפילו בלא גומא ראוי לאסור הסכין מחמת הדם שהוא חם כמו בסכין ששחט בה (חולין קיא, ב), וצריך להתיישב בדבר וכן כתב מורי²⁰⁷.

הרשב"א (תה"ק סוף שער ד) כתב:

ב. שפוד שצולין בה בשר שחוטה קודם מליחה בולע הוא מן הדם ונאסר. (וכן כתב הר"ן בשם הרמב"ן והרא"ה) והסביר הש"ך (כא) שלגבי שיפוד לא אומרים כבולעו כך פולטו. והוסיף בשפ"ד שחמור ממולייתא שהותרה גם כשהחיצון נמלח כיון שכאן אין האש שולטת בשיפוד. והסביר ערוך השולחן (סעיף יז) שבדין שיפוד הסמ"ג מקל שהוא קל מהסכין כיון שנמצא תדיר על האש ושייך בו כבולעו כך פולטו ואילו הסכין היא קרה ובוולעת מהצלי ואינה פולטת.

ג. אסור להשהות הצלי על גבי השפוד לאחר שהוסר מעל גבי האש שמא יחזור הבשר החם ויבלע ממנו אבל מותר לצלות בו ולהשהות בו כל זמן שהבשר זב שכל שהוא זב ופולט אינו בולע מדם השפוד. (וכתב הב"י שמקור דין זה הוא הראב"ד)

אמנם הרא"ש (חולין ח לו) כתב להתיר את השיפוד כיון שהאש שואבת. והסביר הב"י שכיון שהיא שואבת את הדם אין היא מניחה לו להבלע בשיפוד וממילא כתב הטור שגם הסכין מותרת לשיטת הרא"ש שאין הדם נבלע בה.

הר"ן (חולין מא ב בדפי הריף) סובר כרא"ש שהשיפוד מותר אך טעמו ששייך בשיפוד כבולעו כך פולטו.²⁰⁸

²¹⁰ אמנם נראה שהרמ"א, הלבוש והחכמ"א מתירים גם באופן זה כמחבר שלא חילקו. מעדני השולחן פאר השולחן פאר רסה.

²¹¹ והגם שהש"ך (כג) כתב שדעת רש"ל כרמ"א. בשפ"ד כתב שענין ומצא שחולק על הרמ"א כדברי הט"ז.

²¹² וע"פ סברת החו"ד לעיל שהשפוד מקדים להתחמם קודם הבשר אין חילוק בזה בין שפוד לרשת.

²¹³ אמנם אפשר שאינם חולקים אלא הלבוש הביא טעם המצוי שכשהוא על האש טרוד בפליטה ואפילו של ציר שאינו בולע. כמובא גם בשפ"ד כב. שהרי שני הטעמים הובאו ברשב"א שהוא מקור הדין.

²⁰⁷ **לגבי חיתוך במליחה:** בתרומת הדשן (קסב. הובא בבית יוסף) כתב שגם לשיטתו במליחה אין לחשוש. אמנם בטור ס"ס ס"ט הובא שר"י יונה גם במליחה יש לאסור.

²⁰⁸ והפליטה והבליעה נעשים כאחת ולא בהפרש זמן כמוכה בתוספות 'דמא משרק שריק' חולין קיא א. וכן ברא"ש חולין ז יג.

²⁰⁹ ומכאן צ"ע על מורי הוראה שמורים לייחד כלי צליה לכבד שהרי סוף סוף הם נאסרו לשימוש ואפילו לבשר שלא נמלח, ומדוע שיתורו לכתחילה לשימוש בכבד נוסף ללא הכשר? וראה בכנפי יונה שחילק בזה. אך בתורת חטאת כלל יח מוכח שאסור לכתחילה אפילו לכבד. וראה ביד יהודה פירוש הקציר שכתב שנוהגים בזה האשכנזים כשו"ע. ואפשר שמקלים רק כיון שצוללים ברשת כדלהלן וא"כ נפק"מ לסכין שעדיין יש לאסור.

12. כיצד ובאיזה שלב מותר להניח כלי תחת הצלי לקבל פליטתו.**ומה מהות החשש בזה. ומה הדין היום.**

בגמ' חולין (ק"ב) דנו האמוראים מתי מותר להניח כלי תחת הבשר:

- לדעת שמואל אין מניחים כלי תחת הבשר עד שיכלה כל מראה אדמומית שבו.

- מר זוטרא בשם רב פפא: משתעלה תמרתו כלומר שהחל יציאת השומן לאחר יציאת הדם ולכן מעלים הגחלים עשן.

- לדעת רב אשי: התקנה היחידה היא הנחת שני גלילי מלח בכלי או על הבשר. וכך ניתן לשפוך מהכלי את השומן לבדו.

והסביר הר"ן (מ א בדפי הר"ף) שנתנית הכלי היא בכל אופן לאחר גמר הכשר הבשר בצליה והחשש הוא רק משום מראית עין ולכן הכלי לא נאסר.

וכעין זה כתב הרשב"א שיש ספק אם עדיין יוצא דם וכיון שזהו ספק דרבנן של דם שבשלו אין הכלי נאסר. ולדברי שניהם תקנת רב אשי היא בנוסף לדברי רב פפא וההיתר במלח הוא לאחר שעלתה תמרתו מן השומן.

אמנם הר"ף, הרמב"ם והרא"ש השמיטו דברי רב פפא ומשמע בשיטתם שתקנת רב המלח הוא אפילו קודם גמר הדם וממילא החשש אינו למראית עין אלא לעצמות הדם. ולכן גם כתב הרא"ש (סימן לו) שהכלי נאסר.²¹⁷כתב הב"י שבדעת הרשב"א יש ספק האם לצורך נתינת כלי די בצליה מועטת כמאכל בן דרוסאי כר"ן או שצריך שתהיה ראויה לאכילה לרוב בני אדם כשיטתו בכיכר, שהרי כאן כתב רק 'שיהיה ראוי לאכילה' ובכירי שכתב 'ראוי לאכילה לרוב בני אדם' כתב גם שהוא צלוי יותר מדין נתינת כלי.²¹⁸ ובדרכ"מ (י) כתב ששמעע מהטור שאין לחלק ובשניהם צריך ראוי לאכילה לרוב בני אדם.**הדין היום** – כתבו הראשונים (תוס' ק"ב א 'תרי' ועוד) שהיום לא ניתן להשתמש במלח להפרדת השומן מהדם כיון שאין אנו בקיאים בשיעור המלח. כיון שמעט מדי אינו יעיל וגם תוספת כמות מדלל את הדם ושוב מערב אותו בשומן. **אמנם בדיעבד** כתב בבית יוסף בשם הרשב"א 'אפילו נתן בו מלח הרבה מותר לפי שאין כאן דם אסור דאורייתא דם שבשלו הוא ואינו אסור דבר תורה (מנחות כא.) ועוד דאינו ודאי אלא ספק שמא משעלתה תמרתו נתבשל הכל ואפילו העליון ולפיכך מותר'**ובשו"ע** פסק 'בשר שצולין בלא מליחה, אין נותנין כלי תחתיו לקבל שמנונית הנוטף ממנו, עד שיצלה עד שיהא ראוי לאכילה על ידי צליה זו'וכתב הש"ך (כה) שהשו"ע פסק כרשב"א 'ובחצי צלייתו' שכתב הטור אין כבר דם כלל ולא כהבנת הב"ח שחצי צלייתו עדיין יש בו דם ומכאן תמה על השו"ע שלא הצריך מלח. שהרי באו"ה אסור צלי שלא נצלה כל צרכו מטעם פירש ממקום למקום ובחצי צלייתו מתיר. משמע ש'חצי צלייתו' הוא שיעור מלא להוצאת כל דמו. וכ"כ הפר"ח (כה)²¹⁸ ובכל אופן גם לשיטה זו אין מכאן ראיה להקל בשיעור צליה להכשר כיון שכאן יש גם את גללי המלח שסופחים את הדם.- והשו"ך (כ"ב) כתב הטעם שכשהוא על האש שייך ככולעו פולטו ולכן בכל אופן מותר גם כשהפסיק לפלוט. ואפילו כבר פלט כל צירו (שפ"ד).²¹⁴**לגבי צורת ההכשר של שיפוד** לשימוש נוסף הביא בשפ"ד (כג) מחלוקת באחרונים:- **שערי דורא** (שער ט), **מנחת יעקב** (יה א): צריך ליבון.- **רמ"א בתורת חטאת, רש"ל**: די בהגעלה.- **לבוש** (תקט ז): די בליבון קל.ותמה השפ"ד על המקלים שהרי נעשית בו בליעה של איסור ביבש²¹⁵ והסתפק שאפשר שדין נוזל צלול שנוטף על טס מלובן כדין קדרה להכשיר בהגעלה.²¹⁶**ושיפוד שתחבו בקדרת חלב** לכל השיטות אוסר את התבשיל שכן דין ככולעו כך פולטו קיים בדם ולא בשמנונית הבשר שלכו"ע נבלעת בשיפוד. ואם תחבו במים ואז הניחו בו חלב מותר שזהו נ"ט בר נ"ט דהיתרא (שפ"ד שם).**סעיף ה: כבר שנחתך עליה צלי****11. מה דינו של כבר שנחתך עליה בשר צלי. האם מדובר שהושלם הכשרו בצליה. ומה הדין כשנאספה הפליטה בתוך כלי.**

בגמ' חולין (ק"ב) נחלקו אמוראים בדין בשר צלי שנחתך על לחם באופן שהבשר היה אדום והמוחל היוצא חדר את הככר מצד לצד והיה סמיך. שלדעת שמואל יש לאסור ולרב הונא מותר.

הראשונים הסכימו שמדובר שנצלה כראוי שלדעת הר"ן הוא שלישי צלייתו ולרשב"א חצי צלייתו שראוי לאכילה לרוב בני אדם וחומרת שמואל היא משום מראית עין.

ואם יצא מוחל זה לתוך כלי:

- לראב"ד גם רב הונא יאסור משום מראית עין

- ולרשב"א לרב הונא מותר כיון שממילא במציאות הנידונה היה מראית עין והתיר רב הונא.

השו"ע פסק 'צלי שלא נמלח וחתכו על גבי ככר, אף על פי שיש בככר מראה אודם, מותר אם נצלה עד כדי שהוא ראוי לאכילה לרוב בני אדם' והסביר הרמ"א: 'דהיינו חצי צלייתו' כרשב"א.**מוהל בכלי**: עוד הוסיף הרמ"א כרשב"א: 'וה"ה שהמוהל בלא כבר נמי שרי'

אמנם הרש"ל כתב להחמיר כשהמוהל עב, והשו"ך (כז) דחאו מדברי כל הראשונים שלא מחלקים בזה. ועוד כתב הרש"ל שהוא ספק דאורייתא ודחאו הש"ך שדם שבשלו הוא דרבנן. אמנם בשפ"ד כתב שכוונת הרש"ל שעיקרו דאורייתא ולכן יש להחמיר. וכ"כ הש"ך עצמו בקונטרס הספקות שלו (סימן קי ס"ק סג אות יט) ובנקודות הכסף סימן טט (על ט"ז כד).

סעיף ו: הנחת כלי לאיסוף פליטת הצלי²¹⁴ ובדברי סופרים כתב שמחלוקת הש"ך והלבוש היא מחלוקת הרמב"ן והראב"ד המובאת בר"ן²¹⁵ יש להקדים שישנם שני תנאים מצטברים להצריך ליבון: א. שיבלע ביבש. ב. שהבלוע יוגדר כאיסור. ובמקום שלא מתקיים אחד התנאים כגון שבלע בשר ורוצים להפליטו לשימוש חלבי די בהגעלה אפילו שבלע ביבש. וכאן הבליעה היא דם שלכאורה היא איסור. אמנם ראה בסיומן תנ"א (סעיף ד) ברמ"א שכל שהליבון הוא מצד חומרא מסתפקים בליבון קל שהוא כהגעלה. וממילא הוא הדין לכאן. וראה שם במשנ"ב (לד) לענין חצובה (מה) לענין רוב תשמישו בלח.²¹⁶ ובספר יבסק תורה לרב קויפמן ראיתי שכתב לתלות זאת במחלוקת רשב"א ורא"ש בדין מחבת שבו משקין מועטין כמובא בשו"ע תנא יא, וקכ"א ד.²¹⁷ אמנם הב"י לאחר שהעמיד כך את דעות הראשונים כתב שנראה בטור שהבין ברא"ש שגם לשיטתו הנחת המלח היא לאחר יציאת הדם שאמנם לא הביאו את דברי רב פפא אבל הביאו את דברי שמואל. ע"כ. אמנם קצת קשה כיון שאם כך מדוע כתב הרא"ש שהכלי נאסר?²¹⁸ ובכל אופן גם לשיטה זו אין מכאן ראיה להקל בשיעור צליה להכשר כיון שכאן יש גם את גללי המלח שסופחים את הדם.

חשש 'דלמא תתאה מטא עילאה לא מטא'. אבל אם נצלה כל צרכו אין חשש.

והסביר הט"ז^(א) שהשו"ע לא הצריך כאן גלילי מלח כיון ששיעור חצי צלייתו הוא יותר מהשיעור שהוצרך לרשב"א גלילי מלח. שהרי לשיטתו בכיכר הוא נצלה כל צרכו ובבי דוגי הוא פחות ולכן צריך גלילי מלח. וממילא אם צלה כל צרכו שיהיה ראוי לאכילה לא צריך דבר.

ובבא"ח (ב קדושים ה) : כתב שלשו"ע לא די בחצי צלייתו אלא צריך לצלותו 'כל צרכו' ונראה שאין כוונתו שצריך יותר מ'ראוי לאכילה לרוב אדם' שהרי השו"ע התיר כך בפירוש בסעיף ה' לענין ככר, אלא שאין להתיר בפחות מזה.

למעשה כתב בכה"ח^(ב) בשם שלחן גבוה וזבחי צדק שלא נהגו ליתן כלי תחת הצלי אפילו כשנצלה כל צרכו ואין לשנות. אמנם בשר שנמלח והודה כדינו לכו"ע מותר ליתן כלי תחתיו בצליה (שם ג) ואם לא הודה לאחר מליחה, הפמ"ג הסתפק אך מותר כרוה"פ^(ג) (שם ז).

13. בשר ששהה ג' ימים בלא מליחה, האם מועילה צליה לשים כלי תחתיו.

בפת"ש^(א) כתב בשם תשובות גבעת שאול שהדבר אסור לכתחילה והסברא בזה שכמו שלא מבשלים אותו לאחר צליה (כדלעיל ט"ז) מחשש שלא יצא כל דמו כך אין לשים כלי תחתיו מחשש זה. ובכל אופן בדיעבד מותר כמו שבישל אותו לאחר צליה שמותר בדיעבד.

14. האם מועיל נתינת כלי עם מלח לקבל הדם מכבד שנצלה.

בגמ' חולין (ק"ב א) לאחר שגמ' מתירה בדיעבד צליית כבד מעל בשר היא אוסרת נתינת כלי תחת השיפוד לאיסוף השומן כיון שדם הכבד אינו כדם הבשר ששוקע בתחתית הכלי ונפרד מהשומן שעליו. אלא הוא נשאר מעורב בשומן ולא ניתן להפרידו.

סימן עז - עופות שנמלאו בשר שלא נמלח

סימן עז: מולייתא - עופות שנמלאו בשר שלא נמלח

1. מה הדין בעוף שמילאוהו בשר שלא נמלח ונצלו יחד. מה הדין במליחה והאם דין מולייתא הוא לכתחילה.

בגמ' פסחים (עד א) אמר רבא שמולייתא מותרת מטעם כבולעו כך פולטו, ומולייתא היא עוף שמלאוהו בשר שלא נמלח. וכך מסקנת הגמ' שהיא מותרת ואפילו אם פתח השחיטה שבו יוצא הדם מופנה כלפי מעלה.

נמלח החיצון:

- **בתוס'** (כבולעו כך פולטו) כתבו שמדין טפילת הגזול יש ללמוד שגם אם העוף החיצון נמלח באופו שאין לו מה לפלוט מעצמו מועיל 'כבולעו כך פולטו' להפליט את דם המילוי דרכו לאש. וכ"כ הרא"ש. (חולין ז יג)

- **רש"י** – דין מולייתא הוא דווקא כשנמלחו למליחת צלי. וכ"כ הרשב"א (תשובה ג רנ"א) במולייתא 'הוא כמליחת בשר שנוהגין בצלי וכענין קדשים שמולחו והופכו ומולחו ומעלהו'. וכ"כ בדרכי משה (ב) שלכתחילה אין להתיר אם לא נמלחו שניהם במליחה מועטת לצלי. (כשיטתו בסימן עז)

- **הגהות מימוניות** (י ע"ג): דווקא כששניהם נמלחו או ששניהם לא נמלחו אבל אם נמלח החיצון ולא נמלח הפנימי אסור. וכ"כ באו"ה (ט ו) אם החיצון מלוח והפנימי תפל ודאי אסור אף בדיעבד דבליעת (ס"א דפליטה) הפנימי נשאר בתוכה²²⁰.

בגדר מילוי המולייתא כתב הרא"ש (שם) שהוא בשר דק כתוש.

השו"ע פסק כתוס': 'עופות או גדיים שממלאים אותם בשר שלא נמלח, אם לצלי, מותר אפילו פיהם למעלה, ואפילו אם נמלח החיצון, דכמו שבוילע דם המילואים כך פולטו'.

בגדר ההיתר של 'נמלח החיצון' כתב הש"ך (ב) שהוא אפילו כששהה שיעור מליחה והודח קודם המילוי מותר כל שהבליעה והפליטה באים כאחד. ואין זה מפני שטרוד לפלוט שהרי ודאי פליטת הפנימי עוברת דרך החיצון אלא שאומרים בו כבולעו כך פולטו (שפ"ד). ומלשון אפילו פשוט שאם לא סיים לפלוט ק"ו שמותר.

אמנם הט"ז (א) כתב בשם רש"ל שאם החיצון נמלח ולא שהה יאסר הפנימי כיון שלא אומרים בו כבולעו כך פולטו כיון שאינו אצל האש (משב"ז א) וההיתר היחיד בפנימי הוא אם הוא טרוד לפלוט.

ובעצם ההיתר כתבו הש"ך והט"ז (ב) 'ולא דמי לבשר שנמלח ונפל לציר דאסור דהתם הפליטה אחר זמן הבליעה' כלומר שדין כבולעו כך פולטו שייך רק כשבליעה ופליטה באים כאחד. (ומקורם מדברי הרא"ש (שם))

ואם לא שהה החיצון, הפנימי בולע ממנו ולא יוצא בצליה. וזה חמור ממליחת שתי חתיכות (שם) כיון שכאן הנאסר פנימי לא אומרים שמתוך שיפלוט דם שלו יפלוט דם שבלע.

ואם החיצון נמלח ושהה והודח והפנימי נמלח ולא שהה, יאסר החיצון ולא תועיל הצליה כיון שכבר בלע קודם הצליה.

ואם הפנימי מלוח והחיצון תפל כתב באו"ה (ט א). הובא בדרכ"מ (ב) 'מותר מיהא בדיעבד וכבולעו כך פולטו'

- הרמ"א הוסיף על דברי השו"ע 'וכל שכן אם נמלח הפנימי ולא החיצון דשרי' (ולא כדבריו בתורת חטאת שפסק כהגמ"א אפילו בנמלח החיצון) וזה 'כל שכן' כיון שהאו"ה אסר בנמלח החיצון ומתיר כאן.

- אמנם הש"ך (ב) הסביר שכוונת האו"ה היא להתיר רק אם כרגע הפנימי 'מלוח' ועדיין לא שהה שיעור מליחה וממילא כיון שהוא טרוד בפליטה לא יאסר מהחיצון, אבל במציאות שכתב הרמ"א שהפנימי 'נמלח' כלומר בעבר ואינו פולט כרגע נאסר הפנימי אפילו בדיעבד כיון שלגביו לא שייך כבולעו כך פולטו ולא מישב שא"ב.

והסביר בשפ"ד (ב) ששורש מחלוקתם הוא שלרמ"א אומרים גם בפנימי 'כבולעו כך פולטו' ולדעת הש"ך והרש"ל בפנימי רק אומרים 'טרוד לפלוט לא בולע'. ומוסכם שבחיצון אומרים כבולעו כך פולטו אפילו כשלא פולט כל שבליעה ופליטה באין כאחד.

אמנם בפר"ח (א) חזק את דברי הרמ"א והסביר שלמעשה קולת הרמ"א אינה מדין כבולעו כך פולטו אלא מדין שאיבת האש. וכפי שבשיפוד פסק הרמ"א בדיעבד כרא"ש שסובר שאין כלל בליעה בשיפוד כך בדין מולייתא פסק שאין בליעה בפנימי מהחיצון, וממילא אפילו לדעה שאין שם כבולעו כך פולטו, מותר. וכ"כ להתיר בכף החיים בשם רוב האחרונים.

סיכום הנפק"מ בדין זה (ע"פ שפ"ד ב)

חיצון	פנימי	רמ"א	ש"ך ורש"ל
נמלח ושהה	תפל	מותר	מותר
תפל	נמלח ושהה	מותר כבולעו כך פולטו	נאסר הפנימי בצליה
תפל	תפל	מותר	מותר כיון שגם הוא טרוד בפליטה
נמלח ושהה	נמלח ושהה	מותר	מותר
במליחה	במליחה	מותר	מותר
במליחה	נמלח ושהה	נאסר הפנימי מיד	נאסר הפנימי מיד
נמלח ושהה	במליחה		כל שיש לחיצון ציר מותר ²²¹

עשיית מולייתא לכתחילה:

פשט הגמ' שכתבה 'והילכתא מולייתא שרי אפילו פומא לעיל' שמותר גם לכתחילה שהרי בשיפוד (חולין קיא א) שאסרה לכתחילה כתבה בפירושו²²² וכן דעת השו"ע שלא חילק כאן בדין זה ולא כמו שכתב בכבוד לחלק (לעיל ע"ד).

אמנם לדעת הרמ"א בסימן עז (ס"ג ב) שלכתחילה גם צריך מליחה נמצא שלא ניתן להתיר מולייתא מבשר שלא נמלח לכתחילה ולכן כתב הרמ"א 'וכל זה בדיעבד אבל לכתחילה אין לעשות שום מולייתא אלא אם כן נמלחו שניהם'²²³

2. האם ניתן להכין מולייתא לקדרה מבשר שנמלח.

מולייתא בקדרה:

219 כך הובא בשמו בבית יוסף ובגרסה שלנו לא מצאתי שם.
220 ובש"ך (ב) העמיד את דבריהם כשלא שהה החיצון שיעור מליחה עדיין ומילאו שאז הוא בולע מהחיצון. שהרי אינם יכולים לסתור הוכחת התוס' מטפילת בר גזולא וזה לא כדעת הבי"ו והט"ז (א) שהראשונים חולקים בזה.

221 בדין זה במליחה כל שאין לו דם של עצמו אלא ציר התיר הרמ"א בהפסד מרובה והרש"ל אסר. והסביר בשפ"ד 'ל' דצליה לענין זה עדיף ממליחה וכבולעו כך פולטו ב'.

ראשונה אפ"ה הכל כשר ולא הוי מה שנוסף ממנו על המלוח רק כדם פליטה דאמרינן ביה שפיר כבולעו כך פולטו עכ"ל:

וכ"כ הרמ"א כאן: 'בשר שלא נמלח ולא הודח שנצלה עם בשר שנמלח והודח, מותר בדיעבד. אבל לכתחלה אסור לצלות בשר שנמלח עם הבשר שלא נמלח, ואפי' הודח'.

וכתב עליו הפר"ח (ה) 'זה לשיטתו דדין דמולייתא אינו אלא בדיעבד ואינו אלא חומרא בעלמא'.

בדין צלית בשר שלא נמלח עם בצל כתב מהרשד"מ (יורה דעה סימן מו) לאסור ועיקר סברתו היא שגם בשר אינו פולט כל דמו אלא שמה שלא פלט הוא מותר כיון שלא פירש. ולפי זה בצל שבולע דם ג"כ לא יפלוט כולו באש וממילא יאסר כיון שבא מבחוקן.

אמנם בפר"ח (ה) דחה דבריו שהרי בשיפוד יש דין משרק שריק ואינו בולע, ואפילו אם יבלע שייך כבולעו כך פולטו להפליט שהרי הוא בעצמו כנגד האש.

אמנם בפמ"ג וערוה"ש (י) חשבו שיש צד להחמיר בבצל כיון שהוא חריף וממילא הבליעה בו קשה יותר ונאסר.

וביביע אומר (ה, י"ד ה, ג) הביא בשם בה"ג שכתב בהדיה להתיר לכתחילה צלית בשר עם ירקות משום כבולעו כך פולטו וכן נקט להתיר למעשה (ראה ילקו"י עו, ח).

נחלקו הראשונים כיצד ניתן לעשות מולייתא לבישול:

- **הרמב"ם** (י) : בקדרה יש לאסור אפילו אם שני הבשרים כבר נמלחו קודם ואפילו אם הפנימי מבושל כיון שבולע מן החיצון. וכתב במגיד משנה שסברתו היא שאין המליחה מוציאה כל הדם אלא יש לחלוט את הבשר קודם בישול. וכן דעת הגאונים. וכן דעת **הרא"ה** (בדק הבית פ א) והסביר 'שאיין מליחה באה אלא להוציא הדם הקרוב על פני הבשר'. אמנם בבני מעיים ממולאים בבשר מבושל מותר כיון שאין מוחזקים בהם דם שיבליעו במילוי.

- **הראב"ד** (שם) כתב שאין טעם לחומרת הרמב"ם. וכ"כ הרשב"א שלא נראו דברי הרמב"ם. והמ"מ כתב שכן דעת כל האחרונים להקל בקדרה בנמלח וכן נוהגים במקומותינו.

ובכל אופן יש למלוח לקדרה את הפנימי קודם המילוי שאין מליחת החיצון מועילה למילוי הפנימי (טו).

השו"ע כתב כראב"ד ורוב הראשונים ולקדרה אסור עד שימלח חיצון לבדו ופנימי לבדו והוסף הש"ך והט"ז (ז) שהודחו גם כל אחד בפני עצמו מהדם שעליו (כדלעיל סט ט).

והוסיף השו"ע את דברי הטור 'אבל אם לאחר שמילאו מלח החיצון, אינו מפליט דם שבפנימי'. והטעם כיון שאין דינו כחתיכה עבה אלא כשתי חתיכות (ש"ך ד). ולדעת הרש"ל (הובא בט"ז ד) אפילו החיצון לא עלתה לו מליחה לצידו הפנימי וחמור מחתיכה שנמלחה מצד אחד (שלשו"ע פ ט ד מותר בדיעבד ולרמ"א בהפסד מרובה) 'כיון שהמילוי סתמו'.

3. מה דין בשר שלא נמלח שמילאוהו בביצים.

- כתב או"ה (כלל ט דין ג הובא בדרכ"מ ב) ג. ודווקא מולייתא דבשר וכן דעשבים וכה"ג בלתי מעורבים בביצים אבל מולייתא בביצים או בתערובת (כלומר של בשר עם ביצים) אסור דמשויה ליה באגודה מולייתא דביצים אף בצלייה כמבושל גבי עוף שנצלה בו הכבד דלקמן. לפי שהביצים נקרשים מיד ומעכבים הדם מלפלוט ואסור אפי' בדיעבד:

- אמנם הרמב"ם לא חילק בזה וכתב (מאכלות אסורות ו יז) : עופות שהניחן שלמים ומלא חללן בשר וביצים... אם צלאן הרי אלו מותרות אף על פי שהבשר שבתוכן חי ואפילו פיהן למעלה'

הרמ"א כתב כאן כאו"ה 'אבל אם יש שם ביצים הנקרשים, דינו כאלו נתבשל בקדרה ואפילו בדיעבד יש לאסרו אם לא נמלחו שניהם'

תערובת ביצים ובשר: משמע מדברי הרמ"א שכל שיש ביצים דינם כבישול ואפילו אם יש אתו בשר, ולא כדברי רש"ל שבתערובת ביצים ובשר שלא נמלח יש להקל כבשר (ש"ך ה)

אם יש שישים בחיצון כנגד הבשר שיש בתערובת המילוי נראה בדעת הרמ"א שהחיצון מותר. וראה בסימן עג שכתב הש"ך (כד) שלרמ"א מצטרפים הביצים לשישים ולא כרש"ל שהחמיר בזה.

והשו"ע נראה שפוסק כרמב"ם שלא חילק בסוג המילוי.

4. האם מותר לצלות בשר שלא נמלח עם בשר שנמלח. ומה הדין בבשר שלא נמלח עם בצל.

הגמ' בחולין (קא א) כתבה לענין צליית כבד על בשר לאסור לכתחילה ולהתיר בדיעבד. אמנם בבשר על כבד (ולכאורה גם בבשר על בשר) מותר לכתחילה.

ובאו"ה (ט ט ע"פ דרכ"מ ב) כתב שאם צלו בשר שנמלח עם בשר שלא נמלח בשפוד מותר בדיעבד דכבולעו כך פולטו. אבל לכתחלה אסור. עוד הוסיף בארוך אפילו אותו בשר שלא נמלח לא הודח הדחה

וכתב בשבלי הלקט (ה"ב סי' יב ד"ה ושאר קמחין הובר בב"י) שאנחנו לא בקיאים בסוגי הקמחין ולכן לא טובלים אלא אם שהה שיעור מליחה.

וכתב בב"י שאפשר שמטעם זה השמיטו הרי"ף והרא"ש את דין טפילת גוזל.

השו"ע פסק כשיבולי הלקט שלא מקלים היום בבצק: 'הטופל בצק בעוף שלא נמלח, אף על גב דבגמרא מפליג בין סמידא לשאר קימחי ובין אסמיק ללא אסמיק, אנן השתא לא בקיאיין במלתא, ובכל גוונא יש לאסור'.

וכתב הש"ך (א) שלכן היום דין טפילת גוזל בצליה כדין פשטידה.

וכן פסק כרוב הראשונים ולא כרמב"ם והגאונים שאפילו בנמלח אוסרים בבישול: 'אבל אם נמלח, ושהה כדי מליחה ואחר כך הודח, מותר בכל גוונא'.

הרמ"א הוסיף: 'ודוקא לטפל בבצק, אסור, אבל מותר למשוך בשמן או בציר, בשר שלא נמלח, דאין זה מעכב הפליטה (ארוך כלל ט').

ובענין אופן השיעור בפשטידה כתב כאו"ה: 'ופשטיד"א יש לו כל דין בישול בקדירה, בין לקולא בין לחומרא'.

ובש"ך (ב) הביא את לשון הרמ"א בתורת חטאת 'דאם יש ששים הכל שרי מלבד אותה חתיכה שהאיסור דבוק בה²²⁴ ואי ליכא ששים הכל אסור' וכעין זה כתב הט"ז (ג).

סימן עח - דין שלא לדבק בצק בבשר שלא נמלח

וכן שם בגמ' התירו טפילת גוזל בבצק ובגדר טפילה זו הסביר התוס' (שם) שמדובר בעיסה רכה שמרחו על הבשר ולא כרש"י שכתב 'פשטידה' שהוא בצק ממש (וכתב הב"י שהרשב"א נראה כרש"י).

ובאופן השיעור בפשטידה

- בב"י כתב שיש לחשוש שאם הבשר לא נמלח יבלע הבצק מדם העוף ויחזור ויבלע ממנו העוף, והסתפק הב"י שאפשר שאין העוף נאסר אלא כדי קליפה. ובכל אופן לא מועיל שישים כאן כיון שאין פה רוטב.

- אבל בדרכ"מ הביא בשם האיסור והיתר הארוך (סוף כלל ט"ו דין ה) שפשטיד"א יש לו כל דין קדרה בין לקולא בין לחומרא. וכן לא מחמירים כר' ברוך לחשוש לחנ"ג שנאסרה חתיכה אחת וצריך לשאר כנגדה.

הגמ' מחלקת בין סוגי קמחים בדין זה.

- **סולת** מותר בכל אופן כיון שמתפורר הבצק ויוצא הדם.

- **קמח לבן או מנופה היטב** שהוא דק ואטום – רק אם צבעו נשאר לבן לאחר הצליה מותר.

- **שאר קמחים** - מותרים אלא אם האדימו מהצליה.

²²⁴ ונראה שכוונתו דווקא לגבי כבד הדבוק בעוף בתולדתו וכד' ולא בסתם מילוי כשיטתו בסימן עב אות יז ובשפ"ד שם ולא כרש"ל.

הלכות בשר בחלב

סימן פז - באיזו בשר נהג דין בשר בחלב, והיאך נקרא בשול

סעיף א: איסורי בישול הנאה ואכילה וגדר 'בישול'

5. 'לא תבשל' - האם יש איסור אכילה והנאה בב"ח. האם יש
מלקות בהנאתו ולמאי נפק"מ בימינו.

איסור הנאה בבשר בחלב

דעת ר' שמעון בן יהודה^(קטו א) שאין איסור הנאה בב"ח ונלמד
מהדימוי לטריפה שנאמר בה 'ואנשי קדש תקיין לי ובשר בשרה טרפה
לא תאכלו לקבל תשלכון אתו'. ואין בטרפה איסור הנאה וכיון שגם
בב"ח נאמר 'כי עם קדוש אתה' הוא הדין שאינם באיסור הנאה.

אמנם הסכמת שאר האמוראים שיש איסור הנאה בבשר ובחלב
ונחלקו רק במקור הדין:

- **ריש לקיש** (קטו א למטה) למד איסור הנאה בב"ח מיתור המילה
'בשל מבשל' בקרבן פסח. שבה ללמד שיש בישול נוסף שאסור
בהנאה כמו קורבן פסח והוא בב"ח.

- **רבי** (קטו ב) למד איסור אכילה מהיתור 'לא תאכלנו' שנאמר
באיסור אכילת דם פסולי המוקדשים שנפדו. ואיסור הנאה
מאיסור 'לא יהיה קדש' שגם בב"ח נאמר כי עם קדוש אתה.

- **בבית רבי אליעזר** למדו איסור הנאה מדין נבלה שנכתבה
בסמוך לבב"ח ונאמר בהם 'לא תאכלו כל-נבלה לגר אשר-
בשעריך תתננה ואכלה או מכל לנכרי... לא-תבשל גדי בחלב
אמו' שבה ללמד אותנו שגם מכירה לנכרי אסורה כשמבשל.

- **איסי בן יהודה** לומד איסור אכילה מאיסור 'בשר בשדה טריפה
לא תאכלו' שגם בו נאמר 'ואנשי קדש תהיו לי'. ואיסור הנאה
מק"ו מערלה שאסורה בהנאה למרות שלא נעשתה בה עבירה.

- **בבית ר' ישמעאל** למדו מחזרת הפסוק 'לא תבשל גדי בחלב
אמו' ג' פעמים אחד לבישול אחד לאכילה ואחד להנאה (וטעם זה
מובא בטור ובשאר ראשונים ובשו"ע).

וכן פסק השו"ע^(ק) כדברי ר' ישמעאל 'כתוב בתורה: לא תבשל גדי
בחלב אמו ג' פעמים (שמות כג, יט; לד, כו; דברים יד, כא); אחד לאיסור בישול,
ואחד לאיסור אכילה, ואחד לאיסור הנאה.

מלקות על הנאה בבשר בחלב

לגבי מלקות על הנאה נחלקו הראשונים.

- לרמב"ם^(ה, טו) בכל האיסורים לא לוקים על איסורי הנאה. ולכן
גם בב"ח הזכיר מלקות רק לבישול ואכילה.

- אמנם לשאר ראשונים לוקה על איסורי הנאה וכן בב"ח.

ונפק"מ לענין פסולי עדות מהתורה מצד רשעה ששייך רק באיסורים
שיש בהם מלקות (שו"ע ח"ו"מ לה, ב) וממילא לענין קידושי אשה שנתקדשה

בעדים שנהנה מב"ח, כיון ש'המקדש בפסולי עדות דאורייתא אינו
קדושין' (אבה"ע"ז מב, ה).

איסור הנאה באיסורי בשר בחלב מדרבנן

כתב הטור^(א) שאיסור בישול והנאה קיים רק באיסור בב"ח מהתורה
ולא באלו (חיה ועוף להלן) שנאסרו מדרבנן, ובש"ך^(ב) הביא שכן דעת
הרא"ה^(ג) והרמב"ם^(ד) וכתב שלא כפי שהבין דעתו הב"ח^(ה) ולא
כדעת הרש"ל^(ו) (יש"ש חולין ה, ק) מסברא שיש איסור הנאה מדרבנן^(ז).

וגם הלבוש^(ח) הסתפק באיסור הנאה לענין דברים שאסורים מדרבנן
מצד שאינם דרך בישול וסיכם 'והמתירו בהנאה אין מוחין בידו,
והמחמיר תבוא עליו ברכה'

אך להלכה הובא ברמ"א^(ט) 'כל בשר בחלב שאינו אסור מן התורה,
ומותר בהנאה'. וכן הובא בשו"ע^(י) לענין עוף בחלב.

6. תערובת בב"ח שנעשה נבילה ושוב אסרה תבשיל אחר האם התבשיל מותר בהנאה

תערובת בב"ח שנעשה נבילה ושוב אסרה תבשיל אחר אין בתבשיל
האחר איסור הנאה כיון שדינו כנאסר מנבילה שקיים בו רק איסור
אכילה ולא איסור הנאה,

אמנם אם גם לאחר הנפילה לתבשיל השני אין בבשר והחלב שישים
זה כנגד זה דינו עדיין כאיסור בב"ח שאסור בהנאה (משבצות זהב ב' ראה
ל"ו).

7. 'דרך בישול אסרה התורה' מה דינם של כבישה, מליחה, צליה וטיגון בב"ח ומה דין הנאה בהם

כללי האיסור מהתורה בבשר בחלב

כתב הרשב"א^(תה"ב הקצר ג, ד) והובא בטור שהיות והתורה השתמשה
בלשון בישול אינו אסור מהתורה אלא 'דרך בישול' אמנם מדרבנן
אסור בכל ענין.

ומקורו בגמ' (פסחים מד ב) בדעת חכמים שלא לומדים דין טעם כעיקר
מבב"ח כיון ש'בשר בחלב חידוש הוא, דאילו תרו ליה כולא יומא
בחלבא שרי, בשיל ליה בשולי אסור' – וברש"י שם: 'דלא אסרה
תורה אלא דרך בישול, ואפילו יהיב ביה טעמא, ומיהו, מדרבנן אסור'
וזה שלא כשאר איסורים שתלויים בנתינת טעם.

ובמבוא לפרי מגדים הביא פירוט דינים לענין זה:

תערובות שאסורות מדרבנן (וממילא מותרים בהנאה):

- כבישה במים מעת לעת – כגמ' לעיל.
- מליחה או כבישה בחומץ וציר ואפילו בשיעור רתיחה.
- חם לתוך צונן שנאסר כדי קליפה.
- בשר וחלב שנתערבו בכלי שני²²⁷.

ובכל אלו שאסורים מדרבנן אם ישוב ויבשל הבשר עם החלב הבלוע
בו הרי זה בישול גמור ויאסרו מהתורה וכן בהנאה (פמ"ג ופת"ש ג)

תערובות במחלוקת הפוסקים

עירוי מכלי ראשון שלא נפסק הקילוח ספק איסור תורה שמא אסור
בכדי קליפה²²⁸.

²²⁷ אמנם לשו"ע קה, ב. בכלי שני בדיעבד אפילו מדרבנן לא נאסר. אך יש מחמירים
לאסור כולו באין הפסד מרובה. פ"ח שם ה.

²²⁸ כיון שנחלקו הראשונים (תוס' שבת מב, ב. ר"א, רשב"ם) אם עירוי ככלי ראשון.
ובשו"ע (שיח, י) פסק להחמיר. אמנם הוא רק מספק (שבכ"י שם כתב 'ראוי להחמיר'. וראה
ט"ו שם).

²²⁵ שכתב (ד, ט) 'וכן בשר חיה ועוף בין בחלב חיה בין בחלב בהמה אינו אסור באכילה
מן התורה לפיכך מותר לבשלו ומותר בהנייה'

²²⁶ אמנם שיטתו שיעוף איסורו מהתורה אבל מסכים שבכבישה הוא דרבנן ועל זה כתב
שיש גם בו איסור הנאה מדרבנן.

נגיעת חם בחם ללא רוטב

- פמ"ג (בפתיחה) יש"ש (חולין ז, מה): דרבנן.

- מנחת שי: כשיש דוחקא דאורייתא.

טיגון

- מנחת יעקב (סולת למנחה כלל פה), מהר"ם שי"ף (חולין ק"ז ב):

איסורו מדרבנן. ומוכח מדברי הגמ' (סנהדרין ד ב לענין אם למקרא או למסורה) שכתבה שלא ניתן להעמיד את כוונת התורה באיסור בב"ח בתקלב (ולא בתקלב) כיון שבתקלב הוא טיגון ולא בישול כדברי רש"י ותוס' שם.

- פרי"ח (אות ב): איסורו מהתורה. ואין כוונת הגמ' שם להוציא תקלב מאיסור תורה אלא רק לומר שהלשון 'לא תבשל' מתאים יותר לתקלב.

וגם בצלי קדר – יש מחלוקת זו שהרי שומן הבשר ניגר לסיר ומטגן אותו (סולת למנחה שם). והכריע בפמ"ג להקל בהפסד מרובה (משב"ז א' והנה צלי. הבי"ד בפמ"ג ש ג)

צלי שאצל האש: איסורו מהתורה גם למנחת יעקב²²⁹ כיון שניגר השומן ונפלט אין כאן טיגון²²⁹

אמנם דעת הפרי תאר²³⁰ (כאן ג) שהאיסור מהתורה הוא דווקא בבישול וגם צלי אש הוא דרבנן ומה שהביאה התורה בפסח בצליה לשון בישול 'ובשלת ואכלת' אינו ראייה וכ"כ ערוך השולחן²³¹ (א) והחוו"ד²³² (ביאורים א).

תערובות שאיסורם מהתורה

חם לתוך חם²³³ וכן צונן לתוך חם²³⁴: איסורם מהתורה (שפ"ד א).

8. כלי שנכבש בו קלב מעת לעת ולאחר מכן בשלו בו בשר
א"במה או בשר ע"עוף האם מותר בהנאה?

לגבי בשר בהמה: צדדי הספק הם שהרי קימ"ל שאין איסור הנאה בדרבנן כמובא לעיל ולפי זה כיון שבליעת החלב בכלי נעשתה בכבישה שהיא דרבנן לגבי בב"ח שמא אין בבישולו אחר כך עם בשר איסור הנאה. ולמעשה הפמ"ג²³⁵ (משב"ז א' קדירה ב) כתב שסוף סוף כיון שתערובת הבשר בחלב נעשתה דרך בישול, איסורו מהתורה ואסור בהנאה.

אמנם רעק"א²³⁶ העיר בהגהותיו שם 'אין זה פשוט די"ל דבכבישת חלב לא בלע הכלי כיון דהיתירא בלע' והצביע לדברי הרמ"א בסימן תמ"ז (דרכי משה יב) שהסתפק אם יש לחשוש משום חמץ בכלי שנכבש בו חמץ קודם פסח וכתב 'ואפשר דמאחר שחמץ קודם זמנו היתר גמור לא אמרינן ביה כבוש כמבוש'²³⁷.

ולגבי עוף: ישנו ספק האם כבוש בכלי מבליע כדי קליפה או ככולו, והביא הפמ"ג (שם) מקורות סותרים לזה. ולכן הסתפק לומר שבעוף שאיסורו בחלב הוא מדרבנן נכריע שמבליע כדי קליפה. וממילא יהיה בתבשיל שישים כנגד קליפת הכלי ויותר באכילה. ולמעשה סיים 'אמנם חלילה להקל דאף באיסור דרבנן כבוש אוסר בכל הכלי'.

9. מה דין אדם שאכל איסור בב"ח שלא כדרך הנאתו כגון שהיה רותח או מר או פגום.

כתב הרמב"ם (יד, י"א) שבב"ח כיון שלא מופיע בתורה איסור בלשון 'אכילה' אלא נלמד מחזרת איסור בישול ממילא קיים איסור אכילה מהתורה גם שלא כדרך הנאתו כגון שגמאו חם או שעירב דברים מרים (לאכלו לאחר שנאסר) או שאכל לאחר שסרך ובטל מאוכל אדם משא"כ בשאר איסורים (למעט כלאי הכרם). והביאו דבריו בפמ"ג (בפתיחה) ובפת"ש (א).

והוסיף הפמ"ג שכל החומרא דווקא כשבשלו מושבח ואז פגמו אבל אם בזמן הבישול כבר היה מעורב בדברים המרים אין אסור מן התורה דרך בישול אסרה תורה וכל זמן שלא קיבלו טעם מושבח אין אוסרין (סוף ההקדמה).

וגם כשנפגם לאחר הבישול אם נפל לתבשיל נוסף ופגמו אין אוסרים. שכל נותן טעם לפגם התורה התיירה, וטעם כעיקר שאוסר היינו בנותן טעם מושבח משא"כ זה שנותן טעם פגום ובטל ברוב.

10. האם יש שיעור לאיסור בישול והנאה בב"ח

כמות הבב"ח לאסור בבישול היא כשיעור האכילה שהוא כזית משניהם יחד (רמב"ם ט, א).

ובחצי שיעור לענין אכילה קימ"ל שאסור מהתורה (כר' יוחנן ביזמא עד. שהלכה כמותו. רמב"ם ג, ו). ויש להסתפק שהוא הדין לענין איסור בישול והנאה שבכל שהוא יהיה אסור מהתורה כיון שגם כאן חזי לאיצטרופי (פמ"ג בפתיחה).

ורמת הבישול שאסורה הפר"ח (אות ג) כתב שהוא כמאכל בן דרוסאי אבל ברש"י (חולין ק"ב ב' אחרים). כתב 'נתבשל כל צרכו'.

והשיעור לאיסור הנאה הביא בפמ"ג (ב) בשם רעק"א (תשובה קצ) שאיסור הנאה הוא בפרוטה.

אבל לענין איסור אכילה נאסר לאחר בישול כל שהוא ובכמות כל שהוא (פמ"ג בפתיחה).

11. בשר בחלב שנאסר בהנאה האם יש לו תקנה בשריפה והאם מותר להאכילו לכלב זר

במנח"י (סולת למנחה כלל פ"ה ד"א) כתב ש'אם נשרף האפר מותר שנתפרד לחלוחית החלב ממנו'. אמנם ברמב"ם (ט, א) כתב בפירוש שאפרו אסור והסביר בקרית ספר (שם) 'וכיון דלא הטעין הכתוב לשורפו משיך איסורייהו לעולם ולהכי אפרו אסור דאלו היה טעון שריפה הרי נעשה מצותו כיון שנשרף והוא אפרו מותר'²³⁸. וכן הביא בפמ"ג (ב) לאיסור.

לגבי האכלת בשר בחלב שנאסר בהנאה לכלבים או לעכו"ם שאינו מכיר, נחלקו הפוסקים (הובאו דבריהם בפמ"ג ש צד, ה)

- ט"ז²³⁹ (צד, ד), או"ה, מהרש"ל, תורת הטאת: אסור להאכילו לכלב ואפילו שאינו שלו. וכדברי השו"ע (תמ"ח ה' ו) בענין פסח 'אסור להאכיל חמצו בפסח אפילו לבהמת אחרים או של הפקר'

- מקור חיים²⁴⁰ (לר"י מליסא. על שו"ע תמח, ו): יש לחלק בין איסור הנאה בפסח שיש להחמיר בזה כיון שכתוב 'ולא יאכל חמץ'

²³¹ ומקורו בתוספות תמורה (לג, ב' הנשרפין). בהסבר דברי הגמ' 'הנשרפין אפרן מותר'

²²⁹ כ"כ המנחת יעקב ונראה מסברתו שדווקא צלי קדר שהשומן ניגר בסיר יש לו דין טיגון אבל בכל מקום שאין שומן חוזר דין בישול.

²³⁰ אמנם יש להעיר שבהמשך הרמ"א חזר בו וכתב 'וכן נראה דבדבר לח שנשתהה בכלי מעת לעת אמרינן ביה כבוש כמבושל כמו בשאר איסורים' ושוב מסתפק וכתב 'ולקמן סימן תנ"א גבי חביות של שכר משמע דאין לחוש לזה' (שהרי מותרות בשריה)

וכתב השו"ע (ב): 'גדי, לאו דוקא, דהוא הדין שור, שה ועז. ולא שנא בחלב אם, ולא שנא בחלב אחרת, אלא שדבר הכתוב בהווה.'

סעיף ג: דין בשר טמאה, חיה ועוף, דגים וחגבים

15. האם יש איסור של בב"ח בבשר בהמה טמאה בחלב

בישול והנאה בטמאה עם חלב:

במשנה (חולין ק"ג, ב) 'בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טמאה, בשר בהמה טמאה בחלב בהמה טהורה - מותר לבשל ומותר בהנאה' ובדין זה לא נחלקו התנאים (שלא כחיה ועוף).

וכן פסק בשו"ע²³² (ג) 'בשר טהורה בחלב טמאה, או בשר טמאה בחלב טהורה, מותרים בבישול ובהנאה'. (ובאכילה ממילא אסורה. ולגבי מראית עין ראה להלן.)

וכ"כ רש"ל להקל בטמאה וכתב מ"מ (כלומר למרות שמחמיר בעוף) אני מורה שמותר לבשל בשר בהמה טהורה בחלב של טמאה, או איפכא, וליהנות הימנו, שהרי לא גזרו עליו חכמים מידי, שכבר אסורה באכילה.

אמנם לב"ח²³³ כמו שיש איסור בישול והנאה לשיטתו באיסורי דרבנן (יפורט להלן) יש להחמיר גם בבישול והנאה בטמאה (ראה לשונו להלן לגבי עוף)

איסור אכילה בטמאה עם חלב

כתב הב"י²³⁴ שלא נאסר מדין בב"ח כיון שכבר אסור באכילה ממילא ואין ענין לגזור בו אכילה. וכן הסביר את דברי הטור.

אמנם דעת הב"ח²³⁵ (אות א' ואינו נוהג אלא) שקיים איסור דרבנן באכילתו גם מצד בב"ח ונפק"מ שיהיה בו דין חנ"ב גם לסוברים שחנ"ב קיים רק בבשר וחלב (ר' אפרים ושו"ע צ"ב, ד). ובנוסף לגבי בשר טהורה וחלב טמאה יהיה דינו כאיסור עצמי ולא כבלוע לענין חתיכה הראויה להתכבד. ולכן יש סיבה לגזור בו.

והשו"ע²³⁶ (ג) דחה את דברי הב"ח וכתב שלא הבין את כוונת הבית יוסף ואין כוונתו היתה שאין נפק"מ לגזירה על אכילתו אלא שכל תכלית הגזירה היא כדי למנוע שמתוך שאוכלנו יבוא גם לאכול טהורה בחלב שאיסורה מהתורה, ולכן בטמאה כיון שממילא אין חשש שיאכלנו אין מקום לגזור. ולגבי הנפק"מ בחתיכה ראויה להתכבד הקשה שכל דינה הוא מדרבנן ואין טעם לגזור גזירה נוספת בשבילה.

וגם הט"ז²³⁷ (ב) דחה את מסקנת הב"ח כיון ששיסוד דין חנ"ב בבשר בחלב הוא מצד שבנפרד הם היתר ורק בחיבורם נעשים איסור וזה לא שייך בטמאה שהיא איסור מצד עצמה²³⁸. ועוד²³⁹ שלא מצינו בשום מקום דיון לגבי איסור כלשהו של בב"ח בטמאה רק בבשר עוף וממילא דברי הב"י נכונים ואין מדרבנן איסור אכילה של בב"ח בטמאה.

16. האם יש איסורי בישול, אכילה והנאה של בב"ח בחלב או

נבילה עם חלב

אכילה ובישול בנבילה בחלב

הגמ' בחולין (ק"ג, ב) מביאה מחלוקת בין רבי אמי ור' אסי לגבי חלב שנבשל עם חלב. ושם לא ניתן לחייב על אכילה משום בשר בחלב כיון שאין איסור חל על איסור, אמנם ניתן לחייב על הבישול כיון שבחלב אין איסור בישול, והגמ' מסתפקת האם קולת האכילה תגרור

משמע שנאסר בכל אכילה. לאיסור הנאה בשאר איסורים שמותר.

12. חמאה שנאסרה בבישול עם בשר האם מותר להדליק בה נר חנוכה

יש לדון בזה מצד הנאה מבב"ח ומצד בישול אחר בישול (שידון להלן)

בפת"ש²⁴⁰ (ד) הביא בשם שו"ת שער אפרים²⁴¹ (סימן לח) לאסור הדלקת נר חנוכה בחמאה זו. והגם שאין בזה הנאה כי מצוות לאו להנות נתנו (ולדבריו שם הוא הדין גם במצוות דרבנן) יש לאסור למעשה כיון שנהר חנוכה צריך שיעור ובכל דבר שיש בו איסור הנאה כאילו נכתת שיעורו לאין וממילא לא ניתן לצאת בו ידי חובה.

אמנם בדרכי תשובה (י) הביא מספר אגורה באהלך²⁴² (או"ח דף כ"ה ע"ג) שהעלה להתיר: 'דעד כאן לא אמרינן כתותי מכתת שיעורא אלא בדבר שהחפץ עצמו בעי שיעור כגון לולב וכיוצא ואז כיון דכתותי מכתת חסר השיעור משא"כ בנר חנוכה דלא בעינן שיעור בשמן כלל אלא הפועל היוצא ממנו דהיינו שיעור הדלקה עד שתכלה רגל מן השוק וכיון שהוא דולק והולך כשיעור הנצרך בודאי שפיר דמי' וסיכם למעשה בשם המחזיק ברכה לאיסור אלא במי שאין לו נר אחר.

13. האם יש איסור בישול אחר בישול בב"ח

לענין שבת, ביבש אין בישול אחר בישול ונחלקו הראשונים לענין לח (שהרא"ש אסר והר"ו והרשב"א מתירים) ובשו"ע²⁴³ (שיח, ד) פסק להחמיר בלח לענין שבת.

ולגבי בב"ח כתב באליה רבה²⁴⁴ (תרע"א) שיש איסור בישול אחר בישול כמו שיש בשבת. וכ"כ ביד אפרים²⁴⁵ (פז קיצור הלכות בשר בחלב ג) 'וכן אם נתבשל בשר בחלב יחד ונצטנן והחזירו לאש עד שהרתית, הרי זה עובר על איסור בישול'.

והשפ"ד²⁴⁶ (סוף אות א) כתב כאן שגם ביבש יש להחמיר. אמנם בסימן קה (משב"ז ב) הסביר יותר לפי מה שהבין מאו"ה (הגהות שבסוף הספר) ש'חתיכה שבישלה בחלב כבר מותר לחזור ולבשלה מיהו בשר מבושל וחלב מבושל (בנפרד) אסור לבשול אח"כ יחד דיש בישול אחר בישול ול"ד לשבת ואסור נמי בהנאה' וכן גם הסביר בדעת עצמו בסימן תרע"ג (אשל אברהם א) שמה שאסר י"הינו בכל אחד (נתבשל) לבדו ולערבם יחד בנותן טעם ע"י הבישול, מה שאין כן כשכבר מבושלים ומערבים יחד בנותן טעם ונצטנן, "ל דתו אין עובר בבישולו אח"כ ביבש. וכן כתב רעק"א (אות א) שמכך שאסרו (באו"ה) לבשל שוב דבר שנאסר בב"ח מדרבנן משמע שאם כבר נאסר בבישול מהתורה מותר לבשלו שוב. וכ"כ בחתם סופר (יו"ד פב 'אעוררהו')

סעיף ב: שור, שה ועז וחלב שאינה אמו

14. האם לשון הגמ' 'גדי' באה להתיר בשר שור, שה ועז בחלב מדין תורה? והאם 'חלב אמו' מתיר חלב פרה?

אומרת הגמ' (ק"ג, ב) שמכך שהתורה כתבה 'גדי' ולא 'גדי עיזים' מוכח שבא לכלול סוגי ולדות אחרות לענין בשר.

וכמו כן מרבה שם הגמרא (ק"ד, א) 'פרה ורחל' לענין מקור החלב.

וכ"כ הרמב"ם (ג, ט) 'וגדי הוא כולל ולד השור ולד השה ולד העז עד שיפרוט ויאמר גדי עזים'.

²³² אמנם בנקה"כ דחה את סברת הט"ז (למרות שמסכים לדיון) כיון שמצד בב"ח הם אמנם היתר ונעשים איסור בחיבורם. וכן במשב"ז (ב) הביא שכן דעת הרמב"ם והרשב"א.

וכן כתב **הב"י**^צ 'ובשר עוף בחלב פשוט שם במשנה דלכ"ע מותר מן התורה'.

איסור אכילה בחיה ועוף בחלב

לענין אכילה בחיה ועוף שבושלו בחלב פסק השו"ע^כ כרא"ש, רמב"ם וטור וכתב 'ואף באכילה אינו אסור, אלא מדרבנן'.

וכ"כ הש"ך^ק (ט) והוכיח שכן דעת מהרא"י בהגהות שע"ד. ודחה את דעת הרש"ל^ל (יש"ש חולין ה, ק) שכתב להוכיח ממהרא"י שאיסורם מהתורה (ושכן משמע לרש"ל בגמרא בכמה מקומות שלא כר"ע).

והוסיף בפת"ש^י (י) שכן הדין בבשר בהמה טהורה בחלב תיה טהורה אינו אסור מהתורה אלא מדרבנן.

בישול והנאה בחיה ועוף

כתב הרמב"ם^צ (ט, ט) 'וכן בשר חיה ועוף אינו אסור באכילה מן התורה לפיכך מותר לבשלו ומותר בהנייה' וכן כתב הטור והטעמים 'לפי שהוא מדרבנן'.

והגם שלכאורה ניתן להעיר מהמשנה 'כל הבשר אסור לבשל בחלב חוץ מדגים וחגבים' שנראה שיש איסור בישול גם בעוף, אמנם הסביר **המגיד משנה**^צ (שם) 'ומפרש רבינו דהאי "לבשל" – "לאכול" הוא ולישנא דקרא דנקט' כלומר שכיון שגם התורה הזכירה איסור אכילה בלשון בישול הוא הדין כאן במשנה שכוונתה לאכול.

אמנם **הב"ח**^א (ק) הקשה על ישובו של הרב המגיד^כ שהגם שהתורה כתבה איסור אכילה בלשון בישול זהו רק להוסיף על איסור הבישול ולא לבטלו ונמצא לשיטתו שכמו שיש בחיה ועוף איסור אכילה מדרבנן כך קיים בהם גם איסור בישול מדרבנן. ^ב וכן העמיד את דברי הרמב"ם שדבריו רק 'מן התורה' והבין שמדרבנן גם הוא סובר להחמיר. ועוד הוסיף (באות ב) 'שלתוס' דעת חכמים במשנה שאיסור עוף מהתורה ויש לחשוש לשיטתם. וסיכם 'וא"כ לפ"ז נראה דאין לחלק ביניהן גם לענין איסור בישול והנאה ובין בחיה ועוף ובין בבשר טמאה וחלב טמאה נוהג דין איסור בשר בחלב אף בבישול והנאה מדרבנן'²³⁵.

והש"ך^ב (ב) דחה את דברי הב"ח והביא שכן דעת שאר ראשונים שכל שאיסורו מדרבנן מותר בבישול והנאה וכדינו לענין כבישה ומליחה.

וכן פסק השו"ע^צ (סעיף ג) 'ובשר חיה ועוף, אפילו בחלב טהורה, מותר בבישול, ובהנאה'.

מראית עין בבישול חיה ועוף בחלב

אמנם למעשה כתב הפמ"ג (משב"ז א, ה) שמצד מראית עין יש לאסור בישול עוף בחלב (וכ"כ בט"ז ה). וכן בכבישה חיה ועוף אסורים משום מראית עין למרות שזו גזירה לגזירה. (משב"ז א).

אמנם עוף בחלב אשה מקלים בבישול כדברי הרמ"א (ט) כיון ששם הוא תרי דרבנן.

18. האם מותר לבשל (עבור נכרי) בשר בכלי חלבי שאינו בן יומו

מכך שלא גזרו בבישול באיסורי דרבנן כתב הפת"ש^ה (ה) בשם חמודי דניאל שיש להתיר לבשל לנכרי בשר בקדרה של חלב שאינה בת יומה כיון^כ שהאיסור לבשל בה הוא מדרבנן (אינו בן יומו אטו בן יומו כמובא בסיומן צז) וגם איסור מראית עין לא שייך בכלי.

קולא גם בבישול, או שחומרת הבישול תביא חומרא גם באכילה או שאין בכלל תלות בין חיובי האכילה והבישול.

ופסק הרמב"ם^{ט, י} כהעמדה אחרונה 'המבשל בשר מתה או חלב וכיוצא בהן בחלב לוקה על בשולו ואינו לוקה על אכילתו משום בשר בחלב'.

ונמצא לרמב"ם יש איסור מהתורה לבשל נבילה בחלב.

לגבי איסור הנאה בנבילה בחלב

נקודה זו נדונה בפת"ש^י: כתב הרמב"ם בפיהמ"ש (כריתות ג, ד והגדיר זו 'נקודה נפלאה') כלל 'שכל שנאסר באכילה נאסר ליהנות בו עד שיפרוט לך הכתוב' כלומר שאיסור הנאה הוא סניף מאיסור האכילה. ולכן בדברים האסורים ממילא באכילה כגון חלב או נבלה שבושלו בחלב, כיון שלא יכול להתווסף להם איסור אכילה מצד בב"ח (כיון שאין איסור חל על איסור) לא יהיה בהם גם איסור הנאה מצד זה.

והובאו דבריו **בדגול מרבה**^צ (על סעיף ג) וסיכם שהסומך במקום הפסד שהיכא שאינו אסור באכילה משום בשר בחלב אינו אסור גם בהנאה לא הפסיד.

אמנם **בפרי מגדים**^א (בפתחה) כתב שהגם שהרמב"ם כתב לגבי האוכל חלב בחלב שאינו לוקה על אכילתו כיון שאין איסור חל על איסור מכל מקום כמו שלוקה על בישולו לוקה על הנאתו כיון^כ שבהנאתו לא שייך אין איסור חל על איסור. וממילא יש להסביר דבריו בכריתות בענין אחר. ^ב ועוד שבגמ' יבמות (ג, ב) משמע לתירוץ אחד²³³ שהיסוד שאין איסור חל על איסור אין משמעותו שאין כאן איסור כלל אלא רק שלא לוקים עליו 'מעלה אני עליו כאילו עשה שתיים ואינו חייב אלא אחת' ונפק"מ 'לקברו בין רשעים גמורים'.

וכן בכנפי יונה^א (ט, ט) אסר בהנאה נרות שנעשו מתערובת של חלב ונבילות בחמאה ומוכח שסובר שלמרות שלא שייך איסור בב"ח באכילתו בכל זאת אסור בהנאה.

וכ"כ החת"ס^א (תשובות ב' י"ד ס"ב) שהגם שהמקל כדגמ"ר אין מזניחים אותו הוא מורה להחמיר ככנפי יונה. והוסיף שגם קולת הדגמ"ר היא לגבי הנאה מהאור אבל לעצם ההדלקה יש לאסור משום בישול בב"ח.

17. מה דין בשר חיה ועוף בחלב לענין בישול ולענין אכילה

חיה ועוף בבשר בחלב

בבשר חיה ועוף נחלקו התנאים במשנה (ק"ג, א):

- **לדעת רבי עקיבא** חיה ועוף איסורם מדרבנן (גמ' קטז ב) שכן ג' פעמים 'גדלי' באים למעט חיה, עוף ובהמה טמאה.
- **לדעת ר' יוסי הגלילי** חיה^א איסורה מהתורה ועוף^ב מותר (גמ' טז). כיון ש'חלב אימו' מלמד שאסורים אלו שיש להם חלב בלבד.
- **חכמים**: התיחסו רק לחילוק בין טמאה לטהורה ולא דיברו בחיה ועוף. **התוס'**^א ('בשר בהמה') למדו מכך שלחכמים עוף אסור מהתורה. אמנם **הרא"ש**^ב (ח, ט) כתב שמכך שהרי"ף הביא את דברי ר"ע בלבד מוכח שסובר שאין חכמים חולקים עליו שהלכה כרבים. וכן נראה לומר בדעת **הרמב"ם**^{ט, י} **והטור** שפסקו שחיה ועוף מדרבנן.²³⁴

²³⁵ ובש"ך (ט) צייטט את הב"ח כסובר שבשר חיה ועוף אסורים מהתורה כתוס'. אמנם כאן לכאורה משמע שהוא מדרבנן ושלדברי התוס' רק חשש כדי להוכיח שמדרבנן בכל אופן אסורים.

²³³ לגבי אחות אשתו שהיא גם אשת אחיו שדעת רבי יוסי שאם בא עליה - חייב עליה משום אשת אח ומשום אחות אשה.

²³⁴ ומה שכתב הרמב"ם בהלכות מרמים שאיסור חיה מהתורה הסביר שם הכס"מ שהוא רק כדי שיוכל להמחיש גם את דין 'לא תגרע' ואין זו דעתו.

19. מה דין הנאה בכבד שבשלו בחלב ומדוע

המהר"ם שיף (חולין קיז ב) דן בכבד שטגנו בחמאה והביא ג' סברות להקל (לגבי טיגון ראה לעיל) ואחת מהם שכיון שכבד כולו דם²³⁶, אפשר שאינו בכלל בשר שנאסר מהתורה עם חלב. אמנם סיים 'ומכל מקום לא מלאני לבי להתיר למעשה'. וכן כתב הפמ"ג (משב"ז א) שאין להקל בהנאה מכבד שנתבשל בחלב. וכ"כ בפת"ש (ה).

20. האם מותר לאכול דגים עם חלב, גבינה או חמאה

דגים בחלב

בבית יוסף^א כתב 'מכל מקום אין לאכול דגים בחלב מפני הסכנה כמו שנתבאר בספר אורח חיים סימן קע"ג'

וכתב עליו בדרכ"מ^י (ז) 'לא ראיתי מימי נזהרין בזה וגם באורח חיים סימן קע"ג אינו אלא שלא לאכול בבשר משום סכנה אבל בחלב שרי... ולכן נראה שנתערב להרב בית יוסף בשר בחלב. וכן כתב בפרי חדש^י (י) 'ודע שמה שכתב הב"י לאכול דגים בחלב מפני הסכנה הוא טעות סופר או לא דק'. וכ"כ הש"ך^י (ה) והט"ז^י (א) וכ"כ החיד"א^י במחזיק ברכה (ז, טז). שאם מרן היה סובר כך למעשה היה מפרש דבריו יותר וכן מביאם בשו"ע כאן או בסימן קט"ז (ביו"ד). דברים האסורים משום סכנה.

ויש שהביאו ראייה להיתר מהגמרא:

- חולין קג א: 'כל הבשר אסור לבשל בחלב חוץ מבשר דגים וחגבים'.

- חולין קיא ב: דגים שעלו בקערה - מותר לאוכלן בכותח.

וכן מנהג האשכנזים להקל בדגים בחלב כדברי הדרכ"מ.

ובמג"א^י (קעג, א) הגדיל וכתב אפילו לגבי דגים בבשר 'ואפשר דבזמן הזה אין סכנה כ"כ דחזינן כמה דברים המוזכרים בגמ' שהם סכנה לרוח רעה ושאר דברים והאידינא אינו מזיק דנשתנו הטבעיות וגם הכל לפי טבע הארצות'

אמנם במשב"ז^י (א) הביא בשם כנה"ג^י (פז, ט) שכתב 'יראה שמה שהביא לרבנים הנז' לתפוס לרב"י בזה, הוא מפני שסוברים שמה שכתב רב"י 'כמו שנתבאר בא"ח סימן קע"ג', שהכונה לומר ששם נתבאר דאין לאכול חלב עם דגים מפני הסכנה. וליתא, שאין כונתו כך אלא כונתו לומר אין לאכול דגים בחלב מפני הסכנה כמ"ש הרופאים, כמו שנתבאר בא"ח סימן קע"ג, דמפני הסכנה אין לאכול בשר עם דגים, והוא הדין נמי דגבינה ודגים שיש סכנה באכילתם כמ"ש הרופאים אסור'.

וכ"כ לאסור בלבוש^א. ובבא"ח^א (שניה בהעלותך טו).

ובכה"ח^א (קעג, ג) הצריך גם נטילה, הדחה וקינוח הפה ביניהם.

דגים בחמאה

לגבי דגים בחמאה, בבא"ח^א (שש) כתב שבדגים בחלב או גבינה יש סכנת חולי 'אבל דגים בחמאה יש מן האחרונים שכתבו דאין חשש חולי בזה... ופה עירנו בגדאד אין מטגנים דגים בחמאה דחוששין החשש הנזכר'

והחיד"א^י (שש) בשם בית לחם יהודה^י כתב 'לפי מה ששמע מרופאין מומחים דדגים בחלב ממש הוא סכנה אבל בחמאה ושומן שעולה על חלב כבוש אין בהם סכנה וא"ש מה שנהגו העולם לבשל בחמאה או

בשומן שצף ע"ג חלב כבוש" והובאו דבריו גם במשב"ז^י (א) ובפתחי תשובה^י (ט בשם 'חונך בית יהודה')
וכן כתב בספר זבחי צדק^י (סימן פז ס"ק יח), שהמנהג בבגדאד להתיר לטגן דגים בחמאה. וכן פסק למעשה בכף החיים^י (פד) שבחמאה יש להכשיר. ובישכיל עבדי^י (ה, השמטות טו, ב) וכ"כ ביחוו"ד^י (ו, מה) שכן עיקר ההלכה להתיר דג בחמאה.

סעיף ג-ד: מראית עין בבשר וחלב

21. האם מותר לבשל עוף בחלב שקדים. ומה דין מראית עין בזה בחדרי חדרים או בדיעבד.

מראית עין באיסור דרבנן

הרמ"א^י (סעיף ג) כתב שלא חוששים למראית עין בעוף שאיסורו מדרבנן ולכן מותר לבשל אותו בחלב שקדים. ואין ללמוד מדין מראית עין בדם (כרש"י) שהרי הוא בכרת.

אך בבשר בהמה שאיסורה בחלב מהתורה צריך להוסיף שקדים שלמים כדי שלא יהיה מראית עין של איסור.

אמנם בש"ך^א (י) פסק כרש"י^א (יש"ש ח, ג) שיש להחמיר משום מראית עין גם בעוף אע"פ שאיסורו בחלב מדרבנן שלא יגידו שעוף מותר בחלב כר"י הגלילי.

וכן מוכח בגמ' (שבת נז, ב) שאסרו לצאת עם בהמה ופעמונים עליה ואפילו כשאינם משמיעים קול כיון שנראה כאילו הולך למכרה בשוק והרי כל איסור מכירה בשבת הוא גזירה שמא יכתוב ומוכח שיש מראית עין באיסור דרבנן.

וכן מוכח בתוס' (כתובות ס. 'ממעקי') שכתב שבאיסור דרבנן לא גוזרים מראית עין בחדרי חדרים ומוכח שבפומבי גוזרים גם בדרבנן. (וראה להלן שהעמיד את איסור מראית העין באכילה בלבד).

ובפת"ש^י (י) הביא מה שכתב בנחלת צבי להתיר בביתו להניח עוף בחלב שקדים בלי שיניח שקדים אצלו ולהחמיר אם הוא בפני הרואים כמו בסעודות גדולות שיש מראית עין גמור (והוא כתוס' לעיל). וכן מסקנת השפתי דעת^י (י) 'ולענין דינא בסעודות גדולות ודאי ראוי להניח בהם שקדים'.

ונמצא שלרמ"א אין מראית עין בדרבנן ולרוה"פ יש מראית עין גם בדרבנן למעט שלא מחמירים בה בחדרי חדרים.

חשש למראית עין בדיעבד

ובט"ז^י (ד) כתב שלכתחילה יש להניח שקדים גם בעוף כי כל מה שניתן לתקן מתקנים. אמנם בדיעבד שאין לו, אין לאסור את האכילה. ודין זה של דיעבד במראית עין כתב הפת"ש^י (י בסופו) שהוא גם בבהמה.

22. האם מותר לבשל בשר בחלב אשה

הרשב"א כתב בתשובה (ג, רנו הובא בב"י) לגבי חלב אשה 'מסתברא שאסור לבשלו כל שכן לאכול כל שנכר בו... ואם נפל לתוך התבשיל בטיל ואין צריך ששים, וזה נראה לי ברור'. ומשמע שחשש רק למראית עין.

וכן פסק השו"ע^י (ז) 'אסור לבשל בחלב אשה, מפני מראית העין. ואם נפל לתוך התבשיל, בטל, ואין צריך שיעור'.

²³⁶ כמובא בחולין (קט ב) 'אמרה ליה ילתא לרב נחמן: מכדי, כל דאסר לן רחמנא שרא לן כוותיה, אסר לן דמא - שרא לן כבדא' וכתב רש"י שם על הכבד 'כולו דם הוא קרוש טעם דם לוי'.

שמותר גם האכילה ראוי לחוש למראית עין בין בבישול ובין באכילה (ולא כש"ך שהעמיד באכילה בלבד) ע"כ. ונמצא לשיטה זו שאין צורך לגזור בטמאה כלל. בבישול לא גזרו כיון שהכלי נאסר, ובאכילה לא גזרו כיון שמילא אסורה בה.

ולגבי הבנת הש"ך ברמ"א ראה הערה²³⁷

סעיף ה: ביצים הנמצאים בעוף

24. מה דין ביצים שנמצאות בעוף לענין אכילה בחלב ובמה שונה דינם מענין איבר מן החי

תהליך התפתחות הביצה

לכל תרנגולת יש שחלה (אשכול בלשון הגמרא) שבה קיימים ביציות רבות. פעם ביום או יומיים²³⁸ יש ביוץ ואז השחלה פולטת ביצית אחת (או שניים) שהוא חלמון הביצה עם התא הנועד להפריה²³⁹, תפקיד החלמון להזין את התא המופרה בשלבי הגידול הראשונים שלו בתוכה. שלבי ההתפתחות של הביצה הם:

- השחלה של התרנגולת מכילה ביציות רבות שממתינות להתפתחות (בלשון הגמ' שלל של ביצים על האשכול/ שדרה).
- פעם ביום או יומיים ביצית אחת מתפתחת לחלמון (בשלב זה החלמון גמור אך עדיין 'מעורה בגידים' שלא נפלט)
- החלמון שהתפתח מתנתק מהשחלה ונפלט לצינור הביצים.
- צינור הביצים פולט חומר שקוף שעוטף את החלמון ומתפתח לחלבון הביצה.
- בהמשכו נוצרים שני קרומים דקים על החלבון.
- בסוף צינור הביצים מתווספת הקליפה הקשה.
- לאחר כ- 24 שעות מהביוץ מוטלת הביצה.

שלב היתר הביצים בחלב

בגמ' (א, ט) נחלקו ר' יעקב ות"ק מהו השלב המתיר את הביצים לאכילה עם חלב כיון שאינן חלק מהתנגלות להחשב בשר: 'השוהט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות - מותרות לאכלן בחלב. רבי יעקב^א אומר: אם היו מעורות בגידין - אסורות!'

ומשמע שלת"ק מותר אפילו מעורות בגידין, ונחלקו הראשונים מהו שלב זה שכבר התירו הביצה לאכילה.

- **רש"י** (חולין ו, ב' ביצים גמורות) **ר"י** (טו, כח): כשנגמר החלמון ואפילו עדיין מעורה בגידין.²⁴⁰
- **רשב"א** (תה"ק, ג, ד), **ר"ן** (על הריף ביצה ג, ט): כל שיש לה כבר חלבון וחלמון. אפילו היא מעורה בגידין.
- **רשב"ם**^א (הובא במדכ"ב ביצה סימן תרו), **שערי דורא** (סימן ע הובא בדרכ"מ ג): שנתקשה לגמרי קליפתה החיצונה כמו שנמכרת בשוק.

23. **האם יש איסור מראית עין בטמאה. ל"מאי נפק"מ אם אסור מדרבנן מצד הדין או משום מראית עין. האם דין מראית עין הוא באכילה או בבישול.**

מראית עין בטמאה בחלב

הרשב"א (ש) לאחר שהביא דין מראית עין בחלב אשה הוסיף 'ובשר טמאה בהדי חלב טהורה לא דברו אלא בחיוב אכילתו ובשולו שאין באלו חיוב כלל לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים. אבל באיסור מראית העין לא דברו. ומשמע בדבריו שיש איסור מראית עין בטמאה.

אמנם הב"י שציטט את דבריו לא הביא תוספת זו וכן לא בשו"ע וכתב הש"ך בדעת המחבר שאין בטמאה איסור בישול משום מראית עין.

אך בדרכ"מ^א תמה כיצד אוסרים בחלב אשה משום מראית עין ומתירים בחלב טמאה. ולכן הוסיף בהג"ה^א 'ונראה לפי זה, דכל שכן דאסור לבשל לכתחלה בחלב טמאה, או בשר טמא בחלב טהור'.

והט"ז^ז (ה) כתב על דברי הרמ"א שאין ק"ו מחלב אשה לחלב טמאה כיון שיסוד איסור בב"ח הוא כששניהם מותרים בנפרד משא"כ בטמאה. ועוד שהרשב"א בתוה"ב כתב להתיר בישול בטמאה. אך למעשה לא מלאו ליבו להקל נגד הרמ"א.

נפק"מ כשהאיסור הוא רק מצד מראית עין

כתב הש"ך (י) שיהיה מותר ל"צורך רפואה ואפילו אין בו סכנה וכמו שכתב רש"ל (יש"ש חולין ח ק) לגבי חלב אשה. או ב"מקום שלא שייך מראית עין.

והרשב"א עצמו בתשובה פירט עוד נפק"מ וכתב 'הפרש גדול יש בין מה שאיסורו משום גזרה בין מה שאיסורו משום מראית העין כי מה שאיסורו משום מראית העין כל ל"שיש בו היכר אינו נאסר כדם דגים שכנסו בזמן שיש בו קשקשים מותר. וכאן (אפשר שצ"ל 'וכן') אינו אוסר תערובת וכן ל"אם הוא במקום מכוסה כדם שעל השנים מוצצו ואוכלו'.

איסור מראית עין - באכילה או בבישול

כתב הש"ך שמה שאסר כאן השו"ע 'לבשל' בחלב אשה כוונתו 'לאכול'. והסביר בשפ"ד שממילא מובן החילוק בין חלב אשה שהוזכר בו מראית עין לטמאה שלא הוזכר בה כיון שלא שייך בה אכילה.

אמנם נראה שקשה מדברי הרשב"א עצמו שכתב בפירושו שיש מראית עין גם בטמאה ואם כך מוכח שיש מראית עין גם בבישול שהרי אכילה לא שייכת בה. (ונראה שגם הש"ך לא ראה דברי הרשב"א כמו הרמ"א). וכן הקשה במחב"ר על הש"ך. שהוא מפורש לאיסור ברשב"א.

אמנם ביד יהודה התקשה כיצד לרשב"א יש איסור מראית עין בטמאה והרי הוא עצמו כתב בתורת הבית (ג, ד. דף פד, ב) שטמאה מותר לבשל עם חלב ולא סייג. ולכן הסביר שדברי הרשב"א בתשובה על הטמאה היא חלק משאלת השואל ודעת הרשב"א שאין מראית עין בטמאה. והכלל בזה שאין מראית עין בבישול במקום שהכלי יאסר מחמת הבישול כגון עוף בחלב ולכן גזרו רק על האכילה. אבל בחלב אשה

²³⁷ והוסיף הש"ך שכן כוונת הרמ"א בחלב שקדים שהאיסור הוא רק באכילה כיון שדוחק לומר שנהיה שקדים אצל הקדירה בשעת הבישול (ולא זכיתי להבין למה הוא דוחק. ובשפ"ד הסכים שהוא דוחק אבל סיכם שכן מוכרח). ובשפ"ד הקשה על הש"ך כיצד ניתן להעמיד כך את הרמ"א הרי הוא אסר משום מראית עין גם בטמאה ושם לא שייך אכילה וממילא מוכרח שאסר בבישול עצמו משום מראית עין. ובמחזיק ברכה (כאן ח) כתב שאכן אין כוונת הש"ך להעמיד את דברי הרמ"א כמחבר אלא רק להוכיח שדבריו סותרים זה את זה.

²³⁸ בעבר הטילו פעם בשבוע ולאחר תהליכי השבחה גנטית שעשו בלולים מטילות היום פעם ביום יומיים.

²³⁹ בלולים בהם מגדלים ביצים לאכילה אין זכרים ולכן כל הביצים אינן מופרות ('מזורות' בלשון הגמרא)

השולק והמעשן כולהו משום מבשל וממילא אם בשבת הוא חייב כך
הדין לגבי בב"ח במעושן.

אמנם לגבי חמי טבריה כתב הפר"ח^א לחלק לקולא כיון ש'בש"ס
דילן בפרק כירה [שבת מ, ב] אסיקנא דהמבשל בחמי טבריה בשבת לא
מחייב משום מבשל, והוא הדין לענין בישול בשר בחלב דלא אסיר מן
התורה!

26. מה דין המבשל בשר במי חלב ומהו גדרם

המבשל בשר במי חלב

בבריתא (קד א) 'המבשל במי חלב פטור'. וכן מעמיד שם ריש לקיש את
דברי המשנה (מכשירין ו, ה) 'מי חלב הרי הם כחלב' רק לענין הכשר לקבל
טומאה 'אבל לענין בישול בב"ח מי חלב אינו כחלב'.

ובכל אופן כתב התוס' (המבשל) שאיסור ודאי יש כמוכח מהאיסור
לאכול בכותח דברים שבלעו טעם בשר (חולין ק"ט ב). וכותח נעשה ממי
חלב.

ונמצא שבישול במי חלב איסורו מדרבנן.

גדר מי חלב שהקלו בהם מהתורה

הרא"ש^א (נ, ח) כתב שמי חלב שהקלו בהם אינו 'נסיובי דחלבא'
שהוא מה שנותר מגיבוש הגבינה, והם אסורים בבשר מהתורה. אלא
מי חלב הם אותם נסיובי שהפרידו מהם את כל האוכל על ידי בישול
נוסף ונשארו המים בלבד.

אמנם הרמב"ן^א, **הרשב"א**^א ו**הריטב"א**^א (על הגמ' כאן) כתבו שמדברי
התוס' שכתב שיש איסור דרבנן בכותח מוכח שגם 'נסיובי דחלבא' הם
דרבנן כיון שלמעשה מהם מכינים את הכותח (כמובא בפסחים מב.).

השו"ע^א כתב בסעיף ח' כדברי הרא"ש 'יש מי שאומר דנסיובי
דחלבא (פי' חלב המתמצה מקפאון הגבינה), אינם בכלל מי חלב,
ואסור מן התורה. אלא מי חלב היינו אחר שעושים הגבינות מבשלים
הנסיובי, והאוכל צף מלמעלה, ולא נשאר בו אלא מים בעלמא. זהו
הנקרא מי חלב' כלומר שאיסורו מדרבנן. וכן הביא להחמיר הש"ך (י"ז)
בשם או"ה שגם המים שהוצא מהם כל האוכל אסורים המאכל מדרבנן
(שפ"ד שם).

27. האם יש איסור אבר מן החי במי חלב

הרא"ש^א (ה, נא) כתב בשם הרמב"ם שמי חלב אסורים מצד איבר מן
החיה²⁴². וראייתו שבככורות (ב, ו) 'צריך פסוק להתיר שתיית חלב
שהרי כל שבה מן החי אסור. וממילא אם הגמ' אומרת שמי חלב אינן
כחלב נפקע היתרן לענין איבר מן החי. והשיב בשם ר' שמחה שדברי
הגמ' שמי חלב אינן כחלב הם רק לענין בב"ח ולא לענין איבר מן החי.
ובשו"ע בסימן פא (ה) הביא מחלוקת בדין זה וכתב בסתם להתיר
באכילה הן את מי החלב (נסיובי דחלבא) והן את מימי החלב (הנותרים מבישול
הנסיובי) והוסיף 'ויש מי שאוסר' וכתב הרמ"א 'והמנהג כסברא ראשונה'.

28. מה דין המבשל בחלב מתה או בחלב הנמצא בבת פקועה

המבשל בשר בחלב מתה

בגמ' (חולין ק"ט, ב) אמר שמואל 'גדי - לרבות את המתה'.

השו"ע (ה) לענין לאכלם עם חלב פסק כרשב"א 'ביצים הנמצאים
בעופות, אם הם גמורות דהיינו שיש להם תלבונו וחלמון, אף על פי
שהיא מעורה בגידים, הרי זו גמורה ומותר לאכלה בחלב'. (ואם לא נגמר
החלבון חייבות גם שריה ומליחה. רמ"א עה, א).

אמנם השו"ע הקל לענין אכילת חלב אחריהם כרש"י: 'אבל אם אין
לה אלא חלמון, אסור לבשלם (ש"ך: לאכלם) בחלב. אבל אם אכלם בפני
עצמם, מותר לאכול אחריהם גבינה או חלב'.

ההבדל בין בשר בחלב לאיבר מן החי

לענין איבר מן החי החמיר השו"ע (טו, ד) אם מעורות בגידים. הש"ך
(ט) הסביר שדין בב"ח קל מדין אבר מהחי כיון ש'שדין עוף בחלב הוא
מדרבנן וכן ש'שכאן כל אחד לבדו מותר וכן לגבי חלב יש היתר
מפורש לפטור אותו מדין אבר מן החי משא"כ לגבי ביצים מעורות.
וכתב שמנהג הנשים להחמיר אך במקום הפסד מרובה יש להקל אפילו
נגמר רק החלמון והם מעורות.

והט"ז^א (י) הביא בשם רש"ל לחלק 'שדין בשר בחלב תלוי בנתינת
טעם משא"כ דין אבר מן החי.

אמנם הוסיף הרש"ל שהוא דוחק ויש לאסור כל שמעורה בגידים גם
מצד בב"ח. ומצד המנהג מחמירים יותר ובדיעבד כל זמן שנגמרה
הקליפה אפי' בקרום לבן לחוד מותר.

סעיף ו: סוגי בישול וחלב מיוחדים ודין דם

25. מה דין בשר ובחלב מעושנים יחד או מבושלים בחמי טבריה

ראה עיל (סעיף א) ש'דרך בישול אסרה תורה' בבשר וחלב. וממילא יש
לדון האם אלו בכלל בישול.

בירושלמי נדרים (א, ג) שואלת הגמ' 'הנודר מן המבושל מהו שיהא
מותר מן המעושן? מהו שיהא מותר במטוגן? מהו שיהא מותר
בתבשיל שנתבשל בה מי טבריה? רבנן דקיסרין שאלון מעושין (מעושן)
מהו שיהא בו משום בישולי גוים? מהו שיהא בו משום תבשילי שבת?
מהו שיהא בו משום בשר בחלב? ולא פושטת.

וכתב הרמב"ם (י, ט) 'המעושן והמבושל בחמי טבריה וכיוצא בהן אין
לוקין עליה'

והשו"ע כתב כדבריו 'המעושן והמבושל בחמי טבריה, אין לוקין
עליו'.

והסביר **הרב המגיד**^א 'בעיא דלא איפשיטא בירושלמי וידוע שספק
תורה להחמיר ואין לוקין עליו. ומשמע בדבריו שהוא מהתורה²⁴¹.

וכן **בב"י**^א משמע שהם מהתורה: 'שחילק את דברי הרמב"ם בהלכה
זו לג' חילוקים והאמצעי פטור משום בשר וחלב ומשמע שהראשון בו
הובאו המעושן והמבשל בחמי טבריה אסור בזה מהתורה. וכן ב'בסיום
דבריו עמד על החילוק בדין המבשל בחמי טבריה בין בב"ח לשבת
והסביר בין השאר 'ולגבי שבת המבשל בחמי טבריה פטור' ושוב
משמע שבב"ח איסורו מהתורה וממילא התערובת אסורה גם בהנאה.

וכן כתב בפשיטות ביד יהודה^א (קצר כא) 'כתב בזה אין לוקין עליו אבל
איסור דאורייתא עכ"פ יש מספיקא, ונ"מ דגם אסור בהנאה'.

וכן הפר"ח^א (ג) והגר"א^א (ג) כתבו שבירושלמי משווה דין **מעושן**
בב"ח לדין שבת ומסקנת הירושלמי בשבת (ג, י) היא 'הצולה והמטגן

אלא דווקא מלשוננו 'אין לוקין עליו' ולא כתב 'פטור' שהוא הלשון לאיסור דרבנן (כמובא
ברמב"ם שבת א, ג).

²⁴² ואפשר שהבין זאת ממה שכלל הרמב"ם (ט, ו) מי חלב עם עם חלב מתה ודם שהם
איסורים. אמנם צריך אם כך להבין מהו האיסור בחלב זכר שכולו בקבוצה זו.

²⁴¹ מקובל ברמב"ם שספק דאורייתא לחומרא הוא דרבנן, למעט במה שיש בו כרת
(טומאת מת ט, יב). והרשב"א (תה"ב ארוך ד, א) ומסתברא (לי) חולק וסובר שהוא מהתורה.
ולכן לא ניתן לומר שהמ"מ לומד מעצם ספק הירושלמי שהרמב"ם סובר שהוא מהתורה

- א. אסור לחתות האש תחת קדירה של עו"ג, לפי שהם מבשלים בהם פעמים חלב פעמים בשר, והמחתה תחת קדירה שלהם בא לידי ביטול בשר בחלב (הגהת מרדכי פ' הצלמים).
- ב. אין לערב מים שהדיחו בהם כלי בשר עם מים שהדיחו בהם כלי חלב, וליתן לפני בהמה, דאסורים בהנאה (מהרי"ו).
- ג. הכלי שעושין בו מים לחפפת הראש, אין לשמש בו, דעושין אותה מאפר שעל הכירה ורגילות הוא להתערב שם בשר וחלב. (מהרי"ל). - אמנם כתב הש"ך (ע) שאין איסור הנאה בעצם החפפה כיון שההנאה היא מאפר העצים ולא מהבב"ח הבלוע בהם.²⁴⁴
- ד. אסור להשתמש (לאכילה,²⁴⁵ במים²⁴⁶ שהוצאו) מן הקדירות של התנורים שבבית החורף, משום דנתזים עליהם לפעמים בשר וחלב מן הקדירות שמבשלים בתנורים (מהרי"ו).
- אמנם סיכם הרמ"א 'ובדיעבד אין לחוש בכל זה ואף לכתחלה אין בזה אלא חומרות בעלמא, והמיקל לא הפסיד'.²⁴⁷

סעיף ז: שליל, עור גידים, עצמות וכד'

31. מה דין המבשל את בשר השליל בחלב
שליל הוא בן פקועה, עובר שנמצא ברחם הבהמה לאחר שחיטתה. ובגמ' (שב) אמר שמואל על הפסוק 'לא תבשל גדי בחלב אמו' - גדי - לרבות את השליל'.
והובא ברמב"ם (י, ט) 'המבשל שליל בחלב חייב וכן האוכלו' וכו"פ השו"ע (י) 'המבשל שליל בחלב, חייב. וכן האוכלו'.

32. מה דין חלקי הבהמה שאינן נאכלים לגבי עירוב בחלב וכיצד משערים בעצם חלולה

- בגמ' שם בדברי שמואל 'גדי - להוציא את השליא'.
ועוד בגמ' (קיד, א) 'העצמות והגידים והקרניים והטלפים שבשלן בחלב - פטור'.
והובא ברמב"ם (שב) 'אבל המבשל שליא או עור וגידין ועצמות ועקרי קרניים וטלפים הרכים בחלב פטור, וכן האוכלן פטור'.
וכן כתב השו"ע²⁴⁸ (י) שהעתיק לשון הרמב"ם.
ובכל אלו יש איסור דרבנן בכל אופן (ש"ך כב) הן בבישולו והן באכילתו (באה"ט יט)²⁴⁸.

עורות רכים בחלב

- כתב הרמב"ם (ד, ט) לגבי שאר איסורים 'יש עורות שהן כבשר והאוכל מהן כזית כאוכל מן הבשר, והוא כשיאכל אותן כשהן רכים'.
והסתפק²⁴⁹ הפמ"ג (שפ"ד כב 'ודע' פת"ש טו) האם גם לגבי בשר בחלב יהיו הרכים אסורים מהתורה וממילא יהיו אסורים גם בהנאה ולא הכריע.

והובא ברמב"ם (י, ט) 'וכן המבשל בשר במי חלב או בחלב מתה... פטור ואינו לוקה על אכילתו' כלומר שאיסורו מדרבנן.

והובאו דבריו להלכה בשו"ע (י) וכתב הש"ך שמדובר בחלב שיצא ממנה לאחר מיתתה.²⁴³

המבשל בשר בחלב בת פקועה

רעק"א (הוב"ד בפת"ש יד) הסתפק בחלב בת פקועה בבשר. שאפשר שכיון שאינה טעונה שחיטה יהיה דינה כחלב שחוטה שאיסורו בבשר מדרבנן, ומצד שני כיון שסוף סוף ראויה ללדת שייך בה דין 'אמו' ויהיה איסורה בבשר מהתורה.

ולהלכה רעק"א²⁴⁴ (כאן), שער המלך²⁴⁵ (איסורי מזבח, ג, ד), וחת"ס²⁴⁶ (ב, יז"ד יד) פסקו להקל שאיסור חלב בת פקועה בבשר מדרבנן. וראיתו של רעק"א מהגמ' בבכורות (ו, ב) שרצתה להוכיח היתר חלב באבר מן החי מכך שהתורה אסרה חלב בבשר, ומשמע שבנפרד הם מותרים. ולו חלב בת פקועה היה אסור בבשר היה ניתן לדחות את הראיה בכך שהתורה באה לאסור חלב בת פקועה בבשר וחלב רגיל אסור משום איבר מן החי, ומשמע אם כך שהגמ' סוברת שאין בבת פקועה איסור בב"ח.

אמנם החת"ס דחה את הראיה (ראה להלן בנוכ"י) אך הוכיח כשיטתו מתוספות (סנהדרין ד, ב דרך ביטול) שהביא בשם יש מפרשים להסביר מדוע אין כוונת התורה 'בתחלב אמו' שמדובר בשני דברים שכל אחד מצד עצמו מותר משא"כ 'תחלב' שהוא אסור מצד עצמו. ולכאורה היה אפשר שמדובר בתחלב של בת פקועה שמותר מצד עצמו, אלא מוכח שסובר שאין כוונת התורה באיסור בב"ח בבת פקועה וממילא הוא הדין לגבי התחלב שלה שיהיה מותר בבשר מדין תורה.

והנוב"י²⁴⁷ (תניינא, יז"ד לו) דחה את ראיית רעק"א מכך שאפשר שהגמ' שם כשיטת רבי מאיר שסובר שכן פקועה טעון שחיטה, וממילא לשיטתו ודאי אין דינו כשחוט ולכן אפשר שדינו כחי שחלבו מותר בפני עצמו ואסור עם בשר. וממילא אין ראיה להתיר חלב בת פקועה בבשר.

29. מה דין המבשל בחלב זכר של אדם או בהמה

בגמ' (חולין ק"ג, ב) אמר שמואל 'בחלב אמו - ולא בחלב זכר'.
והובא להלכה בשו"ע 'וכן המבשל בשר ... בחלב זכר.. פטור, ואין לוקין על אכילתו משום בשר בחלב'.

והוסיף עליו הרמ"א 'וחלב זכר לא מקרי חלב' ומשמע מדבריו שאין בהם איסור כלל ולא כשו"ע שהוא פטור אבל אסור.

אלא שכתב הש"ך (טו) שהרמ"א לא חולק אלא שהמחבר דיבר בחלב זכר בהמה שאיסורו מדרבנן ואילו הרמ"א דיבר בחלב זכר אדם שאין בו איסור כלל.

30. מהם החומרות שיש נוהגים בשימוש בכלי בשר וחלב של נכרי או ישראל

הרמ"א הביא ארבע חומרות בעניינים אלו:

²⁴⁷ נראה שהטעם שמהדין מותר בכל אלו: א. כיון שכבר נתבטלו יחד. ב. כיון שהטעם במים הוא נ"ט בר נ"ט דהיתרא. ג. שהבליעה נעשתה מלכתחילה בפגום וכלל אופן הוא כבר מבוטל. ד. שהנתינה באש בפעם השנייה מכשירה אותם מבליעה ראשונה וגם שמא יש שישים בכל פעם וגם כבר אינו בן יומו מבליעה ראשונה. וראה דרכי תשובה צז.
²⁴⁸ נמצא שהוא חמור משאר איסורי דרבנן כעוף וחיה שאין בהם איסור בבישולם לר"ה"פ.

²⁴³ אמנם לוקה על חלב מתה משום נבלה. ב"י, ב"ח ד ק"א. וזהו החלב היוצר מעניניה שדינו כדין הנבילה, ואינו כחלב הנידון להלן סוף הסימן שהוא חלב הכנוס בקיבה שדינו לרמב"ם כפירשא גם בנבילה.

²⁴⁴ ובכל זאת אם היה אוכל את האפר היה אסור כיון שבאכילה בלבד יש איסור גם שלא דרך הנאתו.

²⁴⁵ כנה"ג הגהות טור אות ז

²⁴⁶ כן כתב במקור הדין בחושי דינין והלכות למהר"י ווייל סימן כד.

דין עצמות קשים בחלב

הובא בפמ"ג (שם) שהמנחת יעקב אסר בב"ה בעצמות רכים בלבד והתיר בעצמות קשים.

ואילו דעת הפמ"ג²⁴⁹ נוטה שהמילה 'רכים' ברמב"ם ובשו"ע לא חוזר על עצמות אלא על טלפים וממילא גם עצמות קשים אסורים בב"ה. ונמצא שדין בב"ה חמור מדין איסורים, כיון שלגבי איסורים כתב השו"ע (שם, א) וכן הש"ך (שם א) שעצמות הקשים מצטרפים לבטל האיסור.

וכן כתב ערוך השולחן²⁵⁰ (כאן סעיף ט) 'אפילו עצמות קשים וגידיים קשים ומוח שבעצמות הוה כבשר ממש'.

אופן השיעור בעצם חלולה שנפלה לתבשיל

מנחת יעקב²⁵¹ (שו"ת סימן טז) חשש שהיה מח בתוך העצם וממילא יש לשער גם כנגד תוך העצם כיון שהמח איסורו מהתורה וספק דאורייתא לחומרא.

והבית לחם יהודה²⁵² (שו"ת טז) התיר כיון שלא מחזיקים איסורא לומר שהיה בו מוח. והפמ"ג (שפ"ד כב) תמה עליהם שהרי גם העצם עצמה אוסר מדרבנן ואפילו לא היה בה מוח²⁴⁹.

סעיף ט: בישול בשר, בחלב הצבור בעור הקיבה

33. כיצד יש להתייחס לנוזלים הצבורים בקיבת בהמה

מקורות שדין הקבה כפירשא בעלמא

יש להעיר שכלל המושג 'קבה' בסוגיה זו מתייחס לנוזלים הכנוסים בעור הקבה ולא לבשר הקבה.

במשנה בע"ז²⁵³ (ב, טז) שאל ר' ישמעל מדוע גזרו חכמים איסור אכילה בגבינות גויים, ובתחילה הסביר ר' יהושע שאיסורם מחשש העמדה בקיבת נבלה (כלומר בנוזלים שבה. וכן בכל הסוגיה) ור' ישמעל דחה סברה זו מכך שמוכח מדין עוֹלָה שאיסור הקיבה הוא רק מדרבנן שהרי כהן שלוגם אותה לא מועל²⁵⁰. וממילא אין צורך לגזור שוב בגללם בגבינות נכרים? ותוצאה מכך חזר בו ר' יהושע והעמידה בקיבת עגלי ע"ז שדינם חמור יותר כיון שניחא לו בנפח הקיבה.

והסביר רש"י למסקנה שחלב הכנוס בקיבה **'פירשא בעלמא הוא'** ואין דינו כדין עור הקיבה (ולהלן נדון מה דינו)

מקורות שדין הקיבה כחלב שניתן בה

לעומת זאת בגמ' בחולין²⁵⁴ (קט, ב) 'כחל שבשלו בחלבו - מותר, קבה שבשלה בחלבה - אסור, ומה הפרש בין זה לזה? - זה כנוס במעי, וזה אין כנוס במעי' כלומר כחל אין לו דין חלב כיון שלא יצא עדיין מדדי הבהמה, משא"כ בקבה שיש לה דין **חלב** (רש"י שם). ומוכח שאין לקבה דין פרש אלא חלב.

וכן במשנה בחולין²⁵⁵ (א, טז) 'קבת עובד כוכבים (כלומר חלב קרוש שבה. רש"י) ושל נבלה הרי זו אסורה... כשרה שינקה מן הטרפה - קבתה אסורה, טרפה שינקה מן הכשרה - קבתה מותרת, מפני שכנוס במעיה' ומכאן מוכח שאם מקור הקיבה באיסור, נותר לו דין איסור ולא כמשנה בע"ז שהיא פירשא.

מכאן כתב רש"י²⁵⁶ (הרי זו אסורה) שחזר בו ממה שהיה נוהג היתר בקיבה. ומה שמתירים קבה בעולה הוא בגלל שאין החלב מגופה אלא ינק מאמו שלא היתה הקדש כלל. ועכשיו הוא **'כנתון בקערה'** ובעולה אין קדושה חלה אלא בראוי ממנה למזבח כדין העור ולכן אין בקיבתה מעילה. ונמצא שלדעת רש"י לעולם דין החלב כדין המקום ממנו הגיע, שאם בא מן הכשרה, כשר²⁵⁷ ואם בא מהטרפה אסור. וכן כיון שבכל אופן דינה כחלב, אם ימלח הקיבה בחלבה יאסר מדין בשר בחלב וק"ו אם יבשל אותם יחד.

עור קבה של איסור שכנוס בה חלב היתר

הגמ' בחולין מקשה על דברי המשנה (שם, א) שברישא אסרת קבת נבלה (ולכאורה זו נבלה של טהורה שינקה מטהורה) ואילו בסיפא מתירה טריפה שינקה מן הכשרה. ועונה הגמ': 'כאן - קודם חזרה, כאן - לאחר חזרה' כלומר שהמשנה בתחילה אסרה קבת נבלה כדעת ר' יהושע בעבודה זרה קודם שחזר בו, אך מסקנתה להתיר בה.

איסור מעמיד בקיבה

בהמשך המשנה בע"ז (שם) ניסה ר' יהודה להעמיד את האיסור של גבינות נכרים בחשש העמדה בקיבת ע"ז. ועל זה הקשה ר' ישמעאל שאם זה היה הטעם היה צריך להיות אסור גם בהנאה? ולא ענה לו ר' יהושע. ומכך לומדת הגמ' (שם לה, א) שלא ניתן לענות כאן שטעם ההיתר בהנאה הוא מצד שלא קיים האיסור של הע"ז בעין בגבינה. אלא כיון שהאיסור העמיד את הגבינה הוא נחשב כאילו קיים בה בעין לאיסור ואפילו שלא נמצא בה בשיעור של נתינת טעם.

בגמ' בחולין (שם, ב) הגמ' דנה במה מותר להעמיד ומסקנתה 'והלכתא: אין מעמידין בעור קבת נבלה, אבל מעמידין בקבת נבלה ובקבת שחיטת עובד כוכבים'.²⁵¹ (ורבים גורסים גם²⁵² ובקבת כשרה שינקה מן הטרפה, וכ"ש בקבת טרפה שינקה מן הכשרה, מ"ט - חלב המכנוס בה, פירשא בעלמא הוא)

שיטות הראשונים בדין קבה

כתב ר"ת²⁵⁸ שעדיין יש סתירה בין דברי המשנה 'כשרה שינקה מן הטרפה קבתה אסורה' למסקנת הגמ' (בגרסת ר"ת ורוב ראשונים) ש'מעמידין.. בכשרה שינקה מן הטרפה'. ומתיר ר"ת שיש לחלק שאם הקבה צלולה יש לאסור ואם היא נקרשה כבר אז דינה כפירשא להיתר. וכתב על דבריו הרשב"א (תה"א ג, ד) שנראין דבריו.

שיטת הרי"ף²⁵⁹ והרמב"ם²⁶⁰ בדין קבה: כתב הרי"ף (חולין מב, ב): 'חלב המכנוס בעור הקיבה פירשא בעלמא הוא' ולכן מעמידין אפילו בקיבת כשרה שינקה מן הטרפה. וכן כתב הרמב"ם (ד, ט) 'קיבת הנבילה והטמאה מותרת כיון שהיא כשאר טינפת שבגוף'. וכן 'קיבה (שהיא בשר) שבשלה בחלב שבה מותרת שאינו חלב אלא הרי הוא כטינפת שהרי ישתנה במעיים'

ולשיטתם יש לומר שהסיפא של המשנה 'כשרה שינקה מן הטרפה קבתה אסורה' גם היא נאמרה קודם חזרה ואינה להלכה (כס"מ ט, ט)

ואילו הרי"ף²⁶¹ כתב שלא ניתן להסביר שחלב הקבה הוא כפרש שכן גם לאחר חזרה, המשנה אסרה כשרה שינקה מן הטרפה²⁵³. אלא כוונתה 'שפורש מגופה ואינו כגופה' ולכן מותר רק בטרפה שינקה מן הכשרה ולא להפך. ונראה שסובר כדעת רש"י לעיל.

²⁵² בגרסא זו יש לתלות את מחלוקת הראשונים להלן כיצד להתייחס למה שצבור בקיבה שר"ת, רי"ף ורמב"ם, רשב"א גרסו אותה והר"ן לא גרס אותה. ונפק"מ להתיר כשרה שינקה מן הטרפה.
²⁵³ וכתב הכס"מ (ט, ט) שלשיטת הרמב"ם והרי"ף גם מימרא זו קודם חזרה נשנית.

²⁴⁹ נראה שהפמ"ג הבין שהסתפקו אם יש כאן איסור בכלל. אמנם לפי מה שהסברנו את שהשאלה היא רק באופן השיעור בשישים אין כאן תמיהה. ועוד ניתן להסביר שהספק האם יש כאן גם איסור הנאה.
²⁵⁰ וכן מוכח שם לד, ב לגבי שור הנסקל שבשרו אסור ופרשו מותר.
²⁵¹ ולא חוששים לר' אליעזר שסובר שסתם שחיטת עכו"ם כוונתו לע"ז.

הכרעת השו"ע והרמ"א בדין קבה

השו"ע²⁵⁴ (ט) פסק בסתם כר"ף וכרמב"ם והביא את ר"ת כ"א. 'חלב הנמצא בקיבה, אינו חלב, ומותר לבשל בו בשר אפילו בצלול שבה ויש מי שאוסר (בצלול. ש"ך כה)'.
והרמ"א²⁵⁵ העיר שנוהגים כר"ת שמתיר רק בקרוש.

ורש"ל²⁵⁶ (ש"ש יק) פסק כרש"י לאסור בין בצלול בין בקרוש. וטעמו 'כי מי יודע שיעור הקרישה' (ט"ז ט).

מראית עין: כתב הש"ך (כה) שמשום מראית עין בכל אופן יש לאסור ואפילו בקרוש. שלא גרע מחלב אשה.

סעיף י: העמדה בחלב שנכבש או נמלח בעור הקיבה**34. האם מותר להעמיד גבינות בחלב שנכבש בעור הקיבה ומה הדין בדיעבד****העמשה לכתחילה בחלב שנכבש בעור הקיבה**

לשיטת הרי"ף והרמב"ם שסוברים שדין החלב שבקיבה כפרש בעלמא, הסתפק הב"י כיצד להתייחס לטעם הבשר שקיבל פרש זה מעור הקיבה. האם 'הוא פרש ודבר בטל שאין בו כח לקבל טעם בשר ולהוליך זה הטעם עמו'²⁵⁴ (וכן משמע בטור) או שמא לגבי טעם הבשר אין אומרים שהוא פרש ויכול לאסור את הגבינה (וכן נראה דעת ר"ו, ראבי"ה, וספר התרומה). ובשו"ע²⁵⁵ (י) כתב רק 'אסור להעמיד בו'.

הדין בדיעבד אם העמיד בחלב שנכבש בעור הקיבה

כתב בב"י 'נראה שיש לסמוך על דברי המתירין' אמנם הרמ"א כשיטתו (שפסק כר"ת) מקל בדיעבד רק בקרוש או שיש שישים בחלב הגבינה כנגד החלב שנכבש.

וכתב הש"ך²⁵⁶ (ט) שלמרות שחלב הקיבה הוא מעמיד לגבינה, עדיין דינו שבטל בשישים כיון שאופן הבליעה היתה בכבישה או מליחה שהיא דרבנן לבב"ח נקרא שאין החלב אסור מצד עצמו לאסור במעמיד בכלשהו. (אמנם סיים ודחק קצת)²⁵⁵

הרמ"א לשיטתו שקבה צלולה דינה כחלב כתב 'ואם העמיד בו, אם הוא הצלול אסור כל הגבינות עד שיהא ס' בחלב שהעמיד נגד הקיבה האסורה'. והט"ז²⁵⁷ (י) הקשה מדוע הרמ"א משער בשישים כנגד חלב הקיבה כולו הרי אם קבלה טעם העור במליחה נאסרה רק כדי קליפה, ודי לשער כנגדה. ועונה שיש להתייחס לחלב כשמן שנאסר במליחה בכולו²⁵⁶ כדעת הרא"ש, ולא כרשב"א שחלב הוא רזה ונאסר במליחה כדי קליפה (כמובא בב"י סימן קה) אך סיים בצ"ע.

אמנם הש"ך בנקה"כ דחה את קושיית הט"ז, 'כיון שבנוזל לא שייך קליפה סובר הט"ז עצמו (צא, ז) שדעת הרא"ש להחמיר ולשער בכולו²⁵⁷. מסתמא הקיבה שהתה בעור יותר משיעור רתיחה (שהוא כ- 18 דקות) וממילא גם במליחה נאסר בכולו (כמובא בשו"ע קה, א).

חלב שנקפא לאחר מיתה לדעת הרמ"א

חלב שהיה צלול ונקפא לאחר מות הבהמה הובא בב"י בשם המרדכי (חולק תשלג) שיש מי שאומר שנעשה פירשא. אמנם מדברי הרשב"א משמע שדווקא כשקשר בחיי הבהמה דינו כפרש. ופסק הרמ"א²⁵⁸ שבמקום הפסד (ש"ך-מרובה) יש להקל.

ואילו הב"ה²⁵⁹ (פא, ה) כתב נקטינן לחומרא באיסורא דאורייתא. והש"ך תמה עליו שהרי העמדה בכל אופן אינה איסור דאורייתא כיון שאינה דרך בישול. והכריע להקל כרמ"א שכן נראה פשט דברי ר"ת שהסביר מה שהגמ' סתמא להיתר ולא חילקה בין קרוש לצלול כיון 'שדרך להעמיד בקרוש' ולו היה חילוק בין סוגי הקרושים לא היה כאן הסבר.

35. מהו שיעור הזמן שבו שהה החלב בקיבה שאוסר להעמיד בו לכתחילה

לשו"ע²⁶⁰ לענין שהיה מדובר בשהיה מעת לעת (שו"ע קה, א). ובמליחה הוא בזמן של כדי שירתיח (עב) וכמות המלח הוא כזה שאינו נאכל מחמת מלחו.²⁵⁸

אמנם הרמ"א לענין שהיה הביא בשם או"ה (יח, יט) שיש להוציא את החלב מן בקיבה מיד ולא להניח אותו להצטנן שם כיון שחלב הקיבה חריף מעצמו ומקדים לקבל טעם אפילו בשהיה קצרה (ש"ך כו). ולכן אם נותר בקיבה להצטנן אסור להעמיד בו לכתחילה אפילו לא נמלח בו. ואם העמיד מותר²⁵⁹.

והסביר הש"ך (כז) את ההיתר בדיעבד שהגם שהרמ"א סובר בכל מקום לענין מליחה להחמיר ולאסור מיד כולו כדין שמן (שם סיף ה) ²⁶⁰ כאן יש להקל כיון 'שיש סוברים שהוא פירשא בעלמא' ודין העמדה הוא מדרבנן²⁶¹.

36. מה דינו של יעור שנתייבש ונעשה כעץ, ומה הדין ב'בבשר שנתייבש לענין חלב או ב'איסור שנתייבש**עור קיבה שנתייבש בחלב**

כתב הב"י בשם שיבולי הלקט 'עור קיבה שמולחין ומייבשין אותו וממלאין אותו חלב מותר דכיון שנתייבש העור הוי כעץ בעלמא ואין בו שום לחלוותי בשר'. והובאו דבריו ברמ"א כאן.

שימוש ביבש לכתחילה: כתב הש"ך ומכל מקום נראה שלכתחילה אין לעשות כן (ש"ך ג). אמנם אם יש בחלב שישים כנגדו יש להתיר גם לכתחילה (פת"ש י"ט בשם רעק"א).

ואם חזרו והרטיבו את העור כתב החת"ס²⁶² (הובא בפת"ש שם) שדינו כבשר ממש. וכעין זה כתב בפמ"ג²⁶³ (שפ"ד ג) שעור הקיבה שנתייבש אסור בבישול ובשריה מעת לעת כיון שמתרכך ונותן טעם ודוקא ע"י מליחה או כשיעור על האש הוא מותר.

אמנם בשו"ת תפארת צבי²⁶⁴ (י"ד עג) כתב שמותר גם לאחר שריה.

ובאופן השיעור כשסחטו את עור הקיבה לאחר ההרטבה והעמידו בה חלב לגבינה כתב החת"ס שם שדי שיש שישים כנגד מיץ עור הקיבה

²⁵⁸ שיעור רתיחה מובא בסימן טט סעיף יח. ולגבי שיעור המליחה מובא בסימן צא סעיף ה ודעת הרמ"א שם 'דאנן לא בקיאי בדבר ויש לנו לחשב אפילו מליחת צלי כרותח' ודין שמן מובא בסימן קה סעיף ט ושם לרמ"א 'ולפי שאין אנו בקיאיין בין בשר שמן לכחוש, נוהגין לשער בכל מליחה בס' כמו בבישול' – כלומר מיד אפילו לא שהה כדי רתיחה.

²⁵⁹ יש להסתפק האם כוונת הרמ"א בדיעבד היא שאם שהה בקיבה מותר להעמיד או כוונתו שאם כבר העמיד מותר לאכול. אמנם באו"ה שהוא מקור הדין כתוב בפירוש שדין דיעבד הוא כשכבר בישל וכך העמדנו את הרמ"א.

²⁶⁰ מחשש שלא בקיאיין להבדיל בין שמן לכחוש ובשמן לכו"ע נאסר מיד.

²⁶¹ ובאיסורי דרבנן אין מחמירים חומרת לא בקיאיין כמובא בש"ך קה, ג.

²⁵⁴ ולשיטת ר"ת המתיר רק בקרוש מובא כן בפירוש בתוס' (קטז, ב' ה"כ) 'ואותו הקרוש לפי דבריו אפילו נמלח בתוך הקבה מותר' ונמצא שאינו מעביר טעם בשר.

²⁵⁵ ואפשר שכוונתו במילה 'דוחק' שדין זה דומה לדין חנ"נ דרבנן כמובא לענין חלב שנפל לקדרת עוף שלדעת הרמב"ם ניתן לרבות עליו ולבטלו בשישים וכן דעת המחבר (צט, י) ולדעת הרמ"א שם דינו כחנ"נ דאורייתא ואין להקל בו גם בדין דרבנן של ביטול איסור לכתחילה.

²⁵⁶ ראה שו"ע קה, ט שעומק ההבלעה במליחה תלוי במידת השומניות.

²⁵⁷ כך סובר הריב"א בתוספות פסחים (ע, א, ד"ה 'אניא') שכיון שלא ניתן לקלוף נוזל משערין בכולו. אבל דעת ר"ת שם שהנוזל לא נאסר כלל בדיעבד וכן פסקו השו"ע והרמ"א (צא, ד) בבשר רותח שנפל לחלב צונן ש'החלב מותר כולו'.

מחמירים בחזותא בכל איסור (ולא כמנחת כהן' שהחמיר בכל האיסורים) ולכן
מהדין אין לחשוש לחזותא בזה.

'שלאק' להברקת תפוחים

כעין זה דנו בשלאק המצפה את התפוחים לתת להם ברוק ומקורו
מחרק הלקה החי על עצים בצפון הודו וניזון משרף העצים החרק
מפריש מגופו ריר שמתקשה מיד עם מגעו באויר העולם. חומר זה
מגורד מהעצים כשבו מעורבים גם החרקים עצמם ועובר תהליך
בישול סינון ועירוב בחומר אלכוהולי (תולעת שני שם)

נמצא שאומנם החרקים עצמם מסוננים אמנם היוצא מן הטמא טמא
ולכאורה יש לאוסרו.

ודן בזה **במנחת יצחק** (חלק י סימן סה) וכתב תחילה כיון שעם יציאתו
לאויר העולם 'נעשה כעין' מותר כרמ"א כאן. והוסיף סניף נוסף
להיתר לגבי החזותא שחלק מהברק נעשה שם מחומרי היתר ולכן יש
כאן דין 'זה וזה גורם' שיהיה מותר בדין חזותא כפי שהובא להיתר
בדין מעמיד (בחת"ס לעיל).

וכן התיר בשו"ת **אגרות משה** (יורה דעה חלק ב סימן כד).

אמנם בחוברת תהודת הכשרות הובא בשם הרב אלישיב שירא שמים
אסור להשתמש בזה, ובספר שבות יצחק (יז. עמוד יט) הביא בשמו שאין
להתיר מדין פגום בשרצים כיון שנאסרו על ידי התורה למרות שהיו
פגומים.²⁶³

סעיף יא: העמדה בעור

38. האם מותר להעמיד בעור הקיבה של כשירה או נבלה

הקדמה: בעוד שבכל מקום איסור צריך לתת טעם בהיתר בשביל
לאסור אותו. יש מקרים בהם ההיתר נאסר למרות שלא קיבל טעם
מההיתר מצד החשיבות של האיסור בתוך התערובת.

ויש לדון האם בכלל הדברים שנאסרו מצד חשיבותם יש גם דין
'מעמיד' ובכלל זה העמדת גבינות שנעשית על ידי נתינת עור קיבה
בחלב, האם אוסרת את הגבינה בזמן שהגבינה לא קבלה את טעם
העור אלא רק התגבשה מכוחו.

במשנה (ב, קטז) 'המעמיד בעור של קבה כשרה - אם יש בנותן טעם הרי
זו אסורה' ומשמע שבבשר בחלב לא אסרה המשנה מדין מעמיד בכל
שהוא.

ולעומת זאת הגמ' (ע"ו לה, ב) בהסבר טעם איסור גבינות גויים כתבה
'שמואל אמר: מפני שמעמידין אותה בעור קיבת נבילה' ומשמע שלגבי
נבילה יש דין העמדה לאסור אפילו ללא נתינת טעם.

ובטעם החילוק בין בשר בחלב לאיסורים הסביר התוס' (קטז, א 'המעמיד')
שיש להקל בספק בבב"ח ולהחמיר רק בעור נבילה כיון שבבב"ח 'דרך
בישול אסרה תורה'. וכוונתו שהעמדה אינה מעשה בישול שיאסר
מדין תורה בב"ח, משא"כ נבלה שהיא איסור תורה.

והריטב"א (באן) כתב 'וגזרת הכתוב בעיקר בשר וחלב שלא יהיה נדון
כבשר בחלב אלא בטעמא בדרך בישול'. נראה שהתוס' נותן את הדגש
על הפעולה שהיא העמדה ולא בישול באש. והריטב"א נותן את הדגש
על התוצאה שבישול נותן טעם, וכאן אין נתינת טעם.

וכן כתב הר"ן (על הריף מב, ב) 'דכל אימת שלא יהיב טעמא לאו בשר
בחלב הוא אלא האי באפי קאי האי באפי קאי'.

שסחטו. והגם שהיא מעמידה את הגבינה אין העמדה זו נחשבת נתינת
טעם לאסור, ומשום מעמיד לרוה"פ לא מחמירים בבשר בחלב.

ועוד הביא שלנזול שנסחט מגוף עור קיבת היתר אין דין טעם כעיקר
דאורייתא ואיסורו מדרבנן. (וכתב בפת"ש שהפמ"ג חולק בסימן פא) ועוד
שכשיש בב"ח דרבנן מותר לט"ז (ס"ז שהתיר בשר כבוש בחלב שחטה) ולכן
ניתן להתיר לפחות לבטל בשישים לכתחילה או דין זה וזה גורם
לכתחילה ע"י שיתן בו גם קצת קיבת היתר להעמדה.

ניתן להקל בכבישה של מספר ימים באופן שמוציא קודם שעובר יום
ומחזירו שאין הזמנים מצטרפים לשיעור מעת לעת.

בשר יבש כעין (ולא רק עור)²⁶²

כתב בפמ"ג (שפ"ד לז): 'אבל בשר יבש כעין אוסר'.

ובתשובת תפארת צבי²⁶² כתב שגם בשר יבש אינו אוסר. וכן כתב
הש"ך (קיד, כא) להתיר בבשר יבש. וכן מבואר בתשובת שבות יעקב²⁶²
(הכל מפתחי תשובה כ"א)

אמנם הנוב"י²⁶² (יז כז) חילק בין בשר כשר שיבש כעין שמתור בשריה
בחלב לבין בשר של איסורים שכיון שחל עליהם שם איסור לא נפקע
ביבש ואסורים.

ובשו"ת הר צבי (יז"ד פג) הסביר שכל חומרת הנוב"י הוא דווקא כיבש
עד שנפסל רק מאכילת אדם וראוי לאכילת כלב. אך אם יבש עד
שנפסל מאכילת כלב מודה הנוב"י להתיר גם באיסורים.

37. האם מותר לעשות צבע מאכל אדום מתולעים ומה דין שלאק המצפה את התפוחים

צבע מאכל הנעשה מתולעים

תוסף זה נקרא חומצה קרמודית או E120. תהליך היצור שלו (מספר
תולעת שני לרב רומ): הקירמיז עשוי מפירות קטנים שבכל פרי יש מאה
תולעים קטנים מלאים דם ולחוצים מאד ומייבשים הפירות הללו
בשמש ושורים במים.

ולמעשה יש כאן שני נידונים:

א. דין התולעים לאחר היבוש.

ב. חזותא - האם יש ביטול באיסור שנתערב לשם מראה.
ובכל אופן נראה שענין הביטול נדרש רק לצורך עירוב
לכתחילה, אך בדיעבד שכבר מעורב די בזה שנעשה כעין.

בפת"ש (ג) הביא בשם שו"ת תפארת צבי²⁶² (יז"ד עג) להיתר.

וכן סיכם את דינו בספר תולעת שני (חלק א עמ' פז):

ע"י בשו"ת תפארת צבי חיו"ד סי' עג שהתיר צבע המוספים ליי"ש
להאדימו והוא נעשה מתולעים אדומים מיובשים ובספר מעם לועז פרשת
תרומה התיר את הקירמיז ליתנו במרקחת שיקבלו צבע... והתיר משום
שנעשים כעפר²⁶² ובטלים בשישים (כמובא אצילנו בפת"ש בשם רע"א להתיר בזה
לכתחילה)

חשש חזותא באיסורים

עיקר דין חזותא מקורו בשו"ע (תק"ג א) 'ביצה שנולדה ביום טוב
שנתבשלה בשוגג עם בשר ותבשיל, אם יש ס' כנגדו הכל מותר חוץ
מן הביצה; אבל אם לבנו בו התבשיל וכיוצא בזה, מדי דלחזותא
וטעמא עביד, לא בטיל'.

אמנם דעת המשנ"ב²⁶² (שם) וכן דעת הגר"א²⁶² (קב, י) שדין חזותא קיים
דווקא בביצה זו וכיו"ב כיון שהיא דבר שיש לו מתירים. אך לא

²⁶³ סברא זו מובאת בפר"ח סימן קג (א) שאפילו דין בריה שייך בשרצים הפוגמים
'דאע"ג דמאסי ניהו הכי אסרינהו רחמנא'. אמנם בחו"ד (באורים ג) כתב להתיר
'משנתקלקה מכמות שהיתה' והביא ראייה מהא"ה ומגיד משנה.

²⁶² ראה לעיל סעיף ז' הובא שאיסורו של העור הוא מדרבנן

וכהבנה זו כתב הרי"ף^א 'אין מעמידין בעור קיבת נבלה אבל מעמידין בעור קיבת כשירה'. וכ"כ הרמב"ם^ב (ד, יט) 'אבל עור הקיבה (של טמאה) הרי הוא כשאר המעיים ואסור'.

אמנם התוס'^ג (חולין צט ב' לא במאה) כתב 'המעמיד בעור הקבה (ולא כתב קיבת כשירה) אם יש בה בנותן טעם אסורה משמע הא ליכא נותן טעם שרי אף על פי שהעמיד החלב משום העמדה לא חשיבא טעמא' ומשמע שסובר שאין דין 'מעמיד' בכלשהו בכלל והכל תלוי בנתינת טעם ואפילו בנבילה. וכעין זה כתב הרש"ל (יש"ש חולין ח, ק) ²⁶⁴. וכתב עליו הש"ך (לה) שאין דבריו מוכרחים.

והמרדכי^ד (חולין ח תשלג) נשאל בדין העמדה בקיבה (ולא בעור) והתיר מצד זה וזה גורם (כלהן ברמ"א) אמנם לא כתב להתיר מצד שהוא רק בשר בחלב ומשמע שסובר שגם בבכ"ח קיים דין מעמיד. וכ"כ בתוס' רי"ד^ה (ע"ז לה א) על דברי הגמ' 'כיון שמעמידין בעור קיבת נבלה': 'והוא הדין בעור קיבת כשרה... והאי נותן טעם הוא כדי להקפיא דומיא דשאור שהוא כדי להחמיץ' ונראה שכוונתו להסביר את המשנה שכתבה שמעמיד בכשרה אוסרת בנתינת טעם שכוונתה בהעמדה ולא בשישים.

השו"ע פסק כרמב"ם^ו לחלק בין נבילה לכשירה 'אם העמיד גבינה בעור קיבת כשרה, יש בה טעם בשר, אסורה. ואם לאו, מותרת אבל המעמיד בעור קיבת נבלה, וטריפה, ובהמה טמאה, אסור בכל שהוא'. והסביר הרמ"א^ז בהגה: משום דדבר האסור בעצמו, ומעמיד, אפילו באלף לא בטיל.

וכשיש מעמיד נוסף: כתב הרמ"א 'ודווקא שלא היה שם מעמיד אחר, רק האסור, אבל אם היה שם ג"כ מעמיד היתר, הוי זה וזה גורם, ומותר אם איכא ס' נגד האסור (ממשמעות המרדכי)'.^ח

אמנם הש"ך (לו) והט"ז (יג) תמהו על הרמ"א שיסוד דין זה וזה גורם הוא דווקא כשהאסור לא יכול לגרום לבדו, ולא די בזה שיהיה היתר ליציודו. ואם יכול לגרום לבדו אסור כמו שמוכח מדין חמץ (ע"ז מט).

ובמטה יהונתן ישב את הרמ"א שיש לחלק בין חמץ למעמיד. וכוונתו שלגבי חמץ הגמ' הסבירה שאיסורו מצד נותן טעם אלא כיון שחיימוצו קשה נותנים לו דין נותן טעם אפילו ביותר משישים ממילא אין לי נפק"מ שהיה היתר נוסף בתערובת כיון שסוף סוף האיסור נתן טעם. משא"כ בדין מעמיד שאיסורו מצד התוצאה, ודווקא שנגרמה בזכות האיסור. ולכן כל שלא נתן טעם אפילו אם היה בכוחו להעמיד אינו אסור. כיון שהתוצאה של ההעמדה קיימת גם בזכות ההיתר ולכן אין לאיסור חשיבות מיוחדת בתערובת.

וכתב שכן דעת ר"ת (ספר הישר נג, ה) שהקשה את קושיית התוס' בחילוק בין נבלה לכשרה ונשאר בקושייתו מצד 'דק"ל בכל איסורין שבתורה בנותן טעם'.

²⁶⁴ שדעתו שחומרת מעמיד שהובאה בגמ' 'היינו לעניין איסור דע"ז, דאסור במשנה, אלא דבהנאה לא קאסרו תערובות, היכא דליכא איסור בעיניה, א"כ היכא דקא מוקים ליה חשיב כאיסור בעיניה' וכן דעתו בחמץ בפסח אבל בשאר איסורים אין דין מעמיד.

סימן פח - שלא להעלות בשר על השלחן כשאוכלין גבינה

סעיף א: איסור העלאת בשר וחלב על שולחן אחד

39. מתי מותר להעלות בשר וחלב על שולחן אחד ומה הזין לאכול על שולחן שיש עליו איסור

איסור העלאת על שולחן אחד

במשנה (ק, ב) יכל הבשר ... אסור להעלות עם הגבינה על השלחן - חוץ מבשר דגים וחגבים.

העלאת עוף עם חלב

ובמשנה (ב, ד, ט) נחלקו בית הלל^א ובית שמאי^ב בדין העלאת עוף: 'העוף עולה עם הגבינה על השולחן, ואינו נאכל - דברי ב"ש, וב"ה אומרים: לא עולה ולא נאכל'.

וברמב"ם^א (ב, ט) הכריע כבית הלל 'אסור להעלות העוף עם הגבינה על השלחן שהוא אוכל עליו גזירה משום הרגל עבירה שמא יאכל זה עם זה, אף על פי שהעוף בחלב אסור מדברי סופרים'.

והרשב"ם^א (תוה"ק ג, ד) הסביר טעם הגזירה: 'כל שאסור לאוכלו עם החלב אסור להעלותו על השלחן בשעת אכילה, גזירה שמא יערב הכל בקדירה רותחת כשהיא עוברת מעל האש מרותחת. ולפיכך אפילו בשר חיה ועוף אסור להעלותו עם הגבינה על השלחן'.

שולחן שסודר עליו

ממשיכה המשנה (טו) 'באיזה שולחן אמרו - בשולחן שאוכל עליו, אבל בשולחן שסודר עליו את התבשיל - נותן זה בצד זה ואינו חושש'. והסביר הטעם באו"ה 'דמאחר דהוי לפי שעה לא חיישינן שמא יתערבו יחד'. אמנם ברי"ו (נ"ט אות כ"ח) כתב ששולחן שהיו אוכלים עליו היה קטן כיון שהיה אישי וממילא יש חשש ערבוב ושולחן עבודה הוא גדול ואין בו חשש ערבוב. ולמד מכאן הכנה"ג (הגהות הטור אות ד) שנראה לשיטתו שהגזירה דווקא בשולחנות אכילה שלהם שהם קטנים. אמנם להלכה לא חילקו בזה.

וכן פסק בשו"ע 'אפילו בשר חיה ועוף, אסור להעלותו על שלחן שאוכל עליו גבינה, שלא יבא לאכלם יחד. אבל בשולחן שסודר עליו התבשיל, מותר ליתן זה בצד זה'.

שולחן שאוכלים בו איסור

הסתפק הש"ך^א (ב) אם מותר לאכול עליו כשירה והגם שראינו להחמיר בזה בנדרים ובחמץ. נראה שיש להקל באיסורים כיון שאדם בודל מהם, למעט בלחם איסור כיון שעל הלחם יחיה האדם ורגיל בו.

40. מדוע גזרו העלאת גם בעוף והאם אין כאן גזירה לגזירה

פעמים שגוזרים גזירה לגזירה

יש להעיר שפעמים אכן גוזרים גזירה לגזירה והדיון פה רק האם זהו אחד ממקרים אלו, כמוכבא בתוס' כאן (קד, א' ומנא) שכתב 'יש מקומות נמי דגוזרין גזירה לגזירה ולא חיישינן. אין לדמות גזירות חכמים זו לזו אלא במקומות שהש"ס מדמה'.

טעם איסור העלאת בעוף

במשנה דף קג (ע"ב) 'כל הבשר... אסור לעלות עם הגבינה על השולחן חוץ מבשר דגים וחגבים' ומשמע שבכלל האיסור בשר עוף. ואמר רב יוסף (קד, א) שמכאן שאיסור עוף דאורייתא שאחרת לא היה שייך לגזור בו העלאת אטו אכילה שהיא עצמה דרבנן כמו שלא אוסרים העלאת של ערלה בחו"ל שהיא דרבנן. אמנם הגמ' דוחה את ראייתו מערלה כיון שבחו"ל אין בכלל ערלה מהתורה לכן לא שייך לגזור דרבנן. אך בעוף שייך לגזור כיון ש'אי שרית ליה לאסוקי עוף וגבינה, אתי לאסוקי בשר וגבינה' ומקשים שעדיין הוא בצונן ודרבנן ומסכמת הגמ' הטעם 'גזירה שמא יעלה באילפס הראשון'.

הסוברים שיש כאן גזירה לגזירה

ומדברי הרמב"ם שכתב בטעם הגזירה 'שמא יאכל זה עם זה' הסביר הרדב"ו שאע"פ שלא ניתן להגיע בעוף לאיסור תורה עשו חזיון לדבריהם כשל תורה. ומשמע בדבריו שמבין שיש כאן גזירה לגזירה. וכן לשון השו"ע. וכן העיר הט"ז^א (א) ונמצא לשיטתם בהסבר הגמ' שגוזרים גזירת העלאת גם לדרבנן, כלומר גזירה לגזירה, במקום ששייך בו גם מפגש עם איסור תורה כגון בבשר בחלב. ולא גוזרים גזירת העלאת בחלת חו"ל כיון שאין בחו"ל מציאות של איסור תורה.

הסוברים שהיא גזירה אחת מוכרחת

אמנם רש"י בגמ' (שם קד, ב' אבל הכא) הסביר 'איכא למיגזר העלאתו אטו העלאת ואכילת בשר בהמה. דכי מסיק להו היינו אכילה דאתי למיכלינהו בהדדי' והסביר הפמ"ג (משב"ז א) שזו גזירה אחת כיון שאם יעלה בודאי יאכל וממילא יש כאן גזירה אחת של אכילה אטו בישול בבהמה. ונמצא שלא גוזרים כאן גזירה לגזירה²⁶⁵.

וכן כתב ר' יונתן מלוניל 'ולא מיקרי גזירה לגזירה דכל העלאת ואכילה חדא מילתא היא, שכיון שעולה ודאי נאכל. ועוד שנוגע זה בזה ובולע. וליכא אלא חדא גזירה דגזירת עוף אטו בהמה ובבהמה העלאת כאלפס ראשון רותח ואכילה חדא מילתא היא'.

41. האם מותר להדליק נר של חמאה או שומן או חלב בשולחן שאוכלים בו

באליה זוטא (סימן רסד ס"ק ד) כתב שיש להמנע מלהדליק בחמאה כיון שפעמים נוטף על מאכל בשר.

ובספר בית לחם יהודה (ב) כתב לאסור לפי זה גם בנרות של שומן.

אמנם בפמ"ג כתב לחלק שהחמאה משתמשים בה כשהיא נוזלית וממילא יש חשש שתשפך משא"כ שומן שעושים ממנו נר עם פתילה ואין חשש כזה. וכתב הפת"ש הגם שבהלכות פסח (תל"ב ב) חששו לטפטוף גם בנר של שומן יש לחלק ששם מכניסים לחורים ולסדקים ויש יותר מקום לחשש.

אמנם בנר של חלב יש להתיר להדליק בסעודה (אפילו מותר). כיון שהוא איסור, אדם בודל ממנו ומקפיד שלא יטפטף.

נמצא לסיכום שאסור להדליק בנר של בשר או חלב נוזלים ונחלקו במוצקים. ובנר של איסור אין לחשוש.

²⁶⁵ ויש לעיין בדברי רש"י (קג, ב' ואסור להעלות) שכתב 'דילמא אתי למיכלינהו כי הדדי' ומשמע שהעלאת אינה מכריחה אכילה.

סעיף ב: תנאים להיתר בשולחן אחד

42. האם אופי הקשר בין אנשים משפיע על היתר האכילה יחד פרט לגבי אחים, מכירים, מקפידים ושונאים.

אנשים שלא מכירים זה את זה

עוד במשנה (קו, ב) 'רבן שמעון בן גמליאל אומר: שני אכסנאין אוכלין על שלחן אחד זה בשר וזה גבינה ואין חוששין'. ובגמ' העמידו באנשים שאין מכירים זה את זה.

וכן כתב השו"ע 'הא דאסור להעלותו על השלחן, דווקא בשני בני אדם המכירים זה את זה'.

אחים או מכירים אך מקפידים

ועוד דנה הגמ' באחים המקפידים²⁶⁶ זה על זה ומסיקה להחמיר מצד לא פלוג²⁶⁷.

ורש"ל²⁶⁸ סבר שדווקא אחים המקפידים דינם עדיין כאחים ואסורים בשולחן אחד, אבל סתם שני מכירים אם מקפידים מותרים באכילה על שולחן אחד בשר וחלב.

אמנם השו"ע²⁶⁹ כתב להחמיר ב'שני בני אדם המכירים זה את זה אפילו הם מקפידים' ולא חילק בין אחים לחברים.

וכן כתבו הש"ך²⁷⁰ (ט) והט"ז²⁷¹ (ג).

מודרי הנאה ושונאים

המשנה בנדרים (מא, ב) כתבה על המודר הנאה מחברו 'ואוכל עמו על השולחן והסביר הרא"ש שם 'ולא חיישינן שמא יאכל עמו דכיון שהדירו מסתמא שונאין זה את זה טפי משני אכסנאין על שולחן א' זה בשר וזה גבינה'

ומכאן כתב הפמ"ג (משב"ז א) שאם הדירו הנאה זה מזה מותרים לאכול יחד בשר וגבינה כיון ששונאים זה את זה. והובא בפת"ש (ג)²⁶⁸.

43. באילו תנאים ניתן להתיר אכילה על שולחן אחד גם למכירים – ג' תשובות.

דבר המפריד או היכר

בגמרא (קג, ב) 'תניא נמי הכי, רבן שמעון בן גמליאל אומר: ב' אכסנאים שנתארחו לפונדק אחד, זה בא מן הצפון וזה בא מן הדרום, זה בא בחתיכתו, וזה בא בגבינתו - אוכלין על שלחן אחד זה בשר וזה גבינה ואין חוששין, ולא אסרו אלא בתפיסה אחת; תפיסה אחת סלקא דעתך? אלא: כעין תפיסה אחת.'

נמצא שהגמ' השתמשה לתיאור אופן הישיבה האסורה בלשון 'כעין תפיסה אחת' ונחלקו הראשונים בהסברה:

- **תוס' א'²⁷², הגה"מ (ט, כ), טור (קעג), רבינו ירוחם (נט"ו אות כח):**
רשב"א (תו"ג ג, ד) ללא דבר המפריד ביניהם (וכן הסביר הריטב"א
ברש"י). וכתב התוס' שכן המנהג והביא שני פתרונות מעשיים

○ מניחין לחם או קנקן או שאר כלים להפסיק בינתיים

○ או אוכל על מפה אחרת דהוי כעין שתי תפיסות.

- **תוס' ב'²⁷³:** כל שמכירים זה את זה (וכן הסביר רבנו גרשום). ולפי זה לא יועיל הפרדה או היכר²⁶⁹.

אמנם הרי"ף²⁷⁴ והרמב"ם²⁷⁵ לא הביאו קולת הפרדה על שולחן אחד וכתב הב"י (סימן קעג) שנראה שהן סוברים להחמיר כפירוש השני בתוס'.

השו"ע פסק לקולא 'ואפילו המכירים, אם עשו שום היכר, כגון שכל אחד אוכל על מפה שלו, או אפילו אוכלים על מפה אחת ונותנים ביניהם פת להיכר, מותר'.

שימוש בהיכר: בהגהות אשרי (ה, ט) הביא בשם או"ז שהיתר הפרדה בלחם הוא דווקא אם לא אוכלים מהלחם המפריד.

ובב"י (קעג) כתב שעם זה לגבי קנקן שאין דרך להניח על השולחן יועיל להפריד גם אם שותים ממנו.

וכ"כ הרמ"א שלא לאכול מהלחם המפריד אך להקל לשתות מקנקן שאין דרכו להיות על השולחן. אמנם הב"ח²⁷⁶ (ג) כתב להחמיר גם בקנקן שאם שותים ממנו אינו היכר. ובש"ך²⁷⁷ (י) כתב 'דברי הב"י והרב עיקר'.

והוסיף הרמ"א שכ"ש שיש להתיר אם נתנו שם מנורה. וכוונתו בשעות היום שאין דרכה להיות על השולחן (ש"ך ז). או שנתנה במקום שאין דרכה להיות (ט"ז ד).

לגבי גובה ההיכר כתב בדרכ"מ בשם או"ה וצריך שיהא ההיכר קצת גבוה' כגון מנורה וקנקן. וביד יהודה (ארוך ה) כתב לפי זה שצולחת לא יכולה להיות היכר בדיו בב"ח²⁷⁸.

רגילים במפות נפרדות: בדרכי תשובה (ג) כתב בשם יד אברהם ודלתי תשובה (י) שבמקום שרגילים לאכול על מפות נפרדות לא הוי היכר

יושבים רחוקים

כתב הב"ח (ג) בשם רש"ל והובא בפת"ש (א) ובזבחי צדק (י) שהרחקה מועילה גם לסוברים שהיכר לא מועיל 'ואם יושבים רחוקים זה מזה בכדי שאינו יכול לפשוט ידו וליטול מאוכל חברו שרי בלא היכר'.

אחרים אוכלים איתם

בשו"ת משאת בנימין (סימן קיב) דן בחלוץ וחלוצה שהיו סמוכים על שולחן אחד של אם הבנים ואוכלים יחד. ונשאל האם יש בזה איסור מצד שאסורים זה לזה כערווה, ובתוך דבריו כתב להתיר גם מצד 'דאין לך הפסק גדול מזה שכל בני הבית אוכלין עם היבם והיבמה' והוסיף שגם לגבי נידה רבים מחמירים בזה אין מקור לאסור זאת מהדין הגם שבגדה שהיא בכרת יפה עושים המחמירים. והביא דבריו בפת"ש (ז).

44. האם היכר מועיל לחברים שאוכלים מארנק אחד

לשיטת המחמירים בתוס' הגמ' בתחילה מסבירה את המושג 'תפיסה אחת' שאוכלים מארנק אחד, ואז חוזרת בה מהעמדה זו ומסבירה 'כעין

²⁶⁶ ובגדר מקפידין יש לעיין האם מדובר בסוג של כעס הדדי דווקא או בהקפדה כללית שלא יאכלו ממאכלם. ומלשונו של רש"י 'מקפידין שאין זה אוכל משל זה' משמע שרק מקפידים על עצם האכילה. וכן כתב באו"ז 'שמקפידין שאין זה אוכל משל זה מותר'²⁶⁷ ויש לעיין האם הלא פלוג בא מחשש שאותו אדם במקום אחר יעלה למרות שאין הקפדה. או שאנשים אחרים שיראו אותם מעלים בשר חלב ולא ידעו שיש הקפדה ביניהם ירשו לעצמם להעלות על שולחן אחד בכל אופן. ובר' גרשום כתב 'לפי שכל אדם אין יודעין שמקפידין זה על זה ויהיו מקילין במקום אחר' אמנם מדברי הרא"ש להלן שהקל במודרי הנאה לא משמע כן שהרי אין הרואים יודעים שהם מודרים.²⁶⁸ ויש לעיין האם קולא זו היא דווקא במודרי הנאה או אכן בכל השונאים ואפילו לא הדירו, ולכאורה אם נעמיד בשונא תחזור תשובת הגמ' במקפידין שהכריעה מצד 'לא

פלוג' ומצד שני אם ההיתר רק במודרים מדוע נלמד ההיתר מדברי הרא"ש שתלה בכך ששונאים הרי היה יכול להלמד כבר מלשון המשנה בנדרים שהתירה מודרים בשולחן אחד. והרשב"א בתוה"ק (ג, ד) כתב בפירוש לאסור בשונאים.²⁶⁹ ובכספיים, אבל למסקנה ענין שותפות הכספים נדחית והכל תלוי בהיכרות ביניהם ולא כפי שהבין הט"ז (ג) בטור שלשיטה זו אם לא שותפים בכספים יועיל היכר. משב"ז ג.²⁷⁰ בשיעורי שבט הלוי נידה (עמ' רנה) כתב שמהנהג העולם לסמוך על טבעת לענין נידה וכן תימית הפוסקים אך הוסיף שאפשר שנדה קל מבשר וחלב שכאן איסור אכילה יחד הוא מעיקר הדין ובגדה דעת הרמב"ם (איסורי ביאה יא, יח) שהאיסור הוא רק בקערה אחת.

שימוש באותו פת מסעודה לסעודה

עוד ברמ"א 'כל שכן שלא יאכלו מפת אחת' וכעין זה מובא להלן בשו"ע (ט, טפ) 'מי שאכל גבינה ורוצה לאכול בשר, צריך לבער מעל השלחן שיורי פת שאכלו עם הגבינה'.

וכתב על זה בשו"ת אגרות משה (יו"ד א סימן לח) 'הנה האיסור הוא רק על שיורי חתיכת הפת שאכלו בה הגבינה או אף על ההחתיכה קטנה שחתך כדי לאכול עמה הגבינה שעל זו אינו נזהר כיון שהשב לאוכלה עם הגבינה... אבל פת הגדולה שהיא עומדת בין למאכלי חלב בין למאכלי בשר נזהרין בה ואין לחוש שמא נגעה בה הגבינה או הבשר'. ויש שכתבו שבסעודה בה יושבים ילדים וחותרים מהלחם, יש להחמיר כיון שאין ידיהם נקיות ואינם נזהרים בזה.

מלחיות

עוד כתב הרמ"א 'וכן נוהגין ליחד כלי של מלח לכל אחד בפני עצמו, כי לפעמים טובלים במלח ונשארו שיורי מאכל במלח'

וכתב בילקו"י (יו"ד פח, כח) 'מלחיות שבזמנינו שהן בדרך כלל סגורות, אין צריך ליחד מלחיה לחלב ומלחיה לבשר. ויש מחמירים גם בזה לייחד מלחיה לבשר ומלחיה לחלב, מחשש שמא נדבקו שיורי מאכל במקום יציאת המלח, ואין זה אלא חומרא בעלמא'.

תפיסה אחת' כלומר שמכירים זה את זה. ומשמע שענין אכילה מארנק אחד כבר אינו נפק"מ להלכה גם לשיטה זו.

אמנם הטור בתיאור הפירוש השני כתב 'י"א שאם יש להם הוצאה אחת שאין להם היתר על ידי היכר שעושים ביניהן' ומשמע שמצד אחד סובר שהיכר מועיל ומצד שני קולא זו מוגבלת למקרה שאין להם 'הוצאה אחת' (כלומר כשלא משלמים על הסעודה מארנק אחד). והב"ח תמה עליו שאין הסבר כזה בראשונים ונשאר בצ"ע.

אמנם בכנה"ג²⁷¹ (כב) הבין ממנו שזהו פירוש שלישי שהיה לפני הטור ואינו לפנינו. ובכל אופן הוסיף 'ולענין הלכה, נקטינן דכל שעשו היכר אפילו יש להם הוצאה אחת מותר, וכן פסקו כל האחרונים' וכ"כ בפמ"ג²⁷² (משב"ג ז, א) שאין חילוק כלל בין הוצאה א' לב' הוצאות לענין שהיכר מועיל גם במכירים.

45. האם יש אפשרות לאדם שאוכל בשר לבד לעשות זאת על שולחן שיש עליו חלב

היכר ליחיד

בחכמת אדם²⁷¹ (שער או"ה כלל מ סעיף יא) כתב לעשות היכר גם באדם אחד. אמנם בדרכי תשובה²⁷² (יח) הביא בשם מהר"מ האחרונים²⁷¹ (שו"ת, אחרונים יו"ד יב) ובשם ספר בגד ללבוש²⁷² (עמ' לג) שלא מועיל היכר באדם אחד וראייתו מלשון הגמ' בשבת (ז) שהסתפקה האם מותר לנדה לישון בבגדיה עם בעלה במיטה אחת, ובתחילה רצתה ללמוד מדין העלאה של בשר וחלב על שולחן אחד ודחתה 'הכי השתא! התם - דיעות איכא, שינוי ליכא. הכא - איכא דיעות, ואיכא שינוי' ומשמע שיש שני תנאים להיתר²⁷² דעות²⁷¹ ונמצא שבדעה אחת לא מועיל שינוי.

וכן הוכיחו מלשון השו"ע, שבסעיף א' שמדובר באדם אחד לא הזכיר דין היכר ובסעיף ב' שעוסק בשני אנשים הזכיר דין היכר.

וכן כתב כה"ח²⁷¹ (אות טז). וכן הביא בשם הזבחי צדק (אות יא)

שומר ליחיד עם היכר

וכתב הזבחי צדק (ש) שאם יחיד מעמיד לו שומר מועיל היכר שהוא כב' דעות. אמנם ברעק"א (כאן א) הביא בשם גן המלך (עא) שלא מועיל להעמיד שומר שישגיח עליו. אך נראה שלא חולקים כיון שרעק"א החמיר בשומר ללא היכר וממילא יש דעות בלי שינוי ואסור. אבל בהיכר ושומר יש ב' דעות ויש שינוי ומותר לכו"ע.

46. האם מותר להשתמש בכוס, פת או מלחיה של ארוחה בשרית צוננת בארוחה חלבית

יש להקדים שדינים אלו המובאים כאן ברמ"א אינם דווקא על שולחן אחד או באותו זמן אלא אפילו בשולחנות נפרדים ולא מכירים זה את זה (שו"ת ה ועוד רבים).

שימוש באותו כלי מסעודה לסעודה

כתב הרמ"א 'ויהיו זהירים שלא לשתות מכלי אחד, משום שהמאכל נדבק בכלי'.

וכתב בכנה"ג (הגהות הטור אות ז) שבהדחה ביניהם מותרים.

²⁷² לר' זיידמאן מרדכי, תרל"ז. ונכתב כדי 'להמליץ ולהכשיר דברי הספר לבושי שרד'.

²⁷¹ משה מרוטנברק תרי"ז. מצאצאי מהר"מ מרוטנבורג הראשון.

סימן פט - שלא לאכול גבינה אחר בשר

סעיף א: אכילת גבינה לאחר בשר

47. כיצד ינהג אדם שאכל בשר בהמה או עוף ורוצה לאכול גבינה? מהו גדר סעודה אחרת?

חייב המתנה בין בשר וחלב

בגמ' (קה, א) אמר רב חסדא: אכל בשר - אסור לאכול גבינה. גבינה - מותר לאכול בשר!... אמר מר עוקבא: אנא, להא מלתא, חלא בר חמרא לגבי אבא, דאילו אבא - כי הוה אכיל בשרא האידינא לא הוה אכל גבינה עד למחר עד השתא, ואילו אנא - בהא סעודתא הוא דלא אכילנא, לסעודתא אחריתא - אכילנא.

מתי קיימת חובת המתנה נחלקו בזה הראשונים:

- ר"ת^(א) (ספר הישר תע"ב): כל החיוב להמתין לסעודה האחרת הוא דווקא אם לא עשה קינוח והדחה וקינוח, אבל אם עשה יכול לאכול מיד. ולגבי עוף אפילו קינוח והדחה לא צריך כיון שעוף אינו נדבק.
- רי"ף, רמב"ם^(ב, ט), רמ"ש^(ה, ח): מי שאכל בין בשר בהמה בין בשר עוף צריך להמתין לסעודה אחרת ולגבי שיעור ההמתנה כתב הרמב"ם 'והוא כמו שש שעות'. והרא"ש כתב 'מזמן סעודת הבוקר עד זמן סעודת הערב'.
- תוס'^(א) (לסעודת אחריתא): אמנם צריך להמתין לסעודה אחרת אך הכוונה היא המעשה של סילוק שולחן וברכת המזון ולא זמן של מסעודת בוקר לערב.

- **בזוהר** (משפטים קכה, א) כתב שבכל אופן יש להבדיל בין בשר לחלב באופן שלא יהיה בשעה אחת ולא בסעודה אחת. (ונפק"מ גם לבשר אחריו חלב להלן).

השו"ע פסק כרמב"ם 'אכל בשר, אפילו של חיה ועוף, לא יאכל גבינה אחריו עד שישעה שש שעות'.

הרמ"א כתב שלש שיטות ד-דין, ד'מנהג ג'וחומרא:

1. יש אומרים ד'דין צריכין להמתין שש שעות, רק מיד אם סלק ובירך ברכת המזון, מותר על ידי קינוח והדחה (כתוס') ² והמנהג הפשוט במדינות אלו, להמתין אחר אכילת הבשר שעה אחת, ואוכלין אחר כך גבינה. מיהו צריכים לברך גם כן ברכת המזון אחר הבשר (או ברכה אחרונה. ש"ך 1), דאז הוי כסעודה אחרת'

אמנם הוסיף ג'ויש מדקדקים להמתין שש שעות אחר אכילת בשר לגבינה, וכן נכון לעשות'. וכ"כ הט"ז (ב) בשם הרש"ל 'ובבני תורה ראוי למחות ולגעור בהם שלא יקלו בפחות מו' שעות'.

המקור להמתנה שעה אחת כתב הגר"א (א) שהוא בזוהר המובא לעיל וכן כתב בפר"ח (א). ובשפ"ד (ז) הביא דברי מהרי"א שכתב שהמתנינים שעה סומכים על התוס'. ונראה שמקלים כתוס' ומוסיפים עליו את חומרת הזוהר (העיר שלפי זה ודאי צריך קינוח והדחה כט"ז להלן)

אמנם בפלתי (א) כתב שאין זו כוונת הזוהר והמקור לשיטה זו היא שסוברים שיש להמתין עד תחילת זמן העיכול שהוא שעה וחמש כמו לענין ברכה אחרונה.

מקומות שהתירו לקצר בהמתנה

מסעודה לסעודה בחורף - כתב הפר"ח (א) 'לאו דווקא שש שעות כגון בחורף שהימים קצרים כל שאכל בשר בשחר מותר לאכול גבינה

בסעודת הצהרונים, וכן אם אכל בשר בחצי היום מותר לאכול בערבית אף על גב דליכא בין אכילה לאכילה אלא כמו ד' שעות בקירוב. וזה דבר מוסכם לכולי עלמא, דהא לשון הגמרא שם הוי 'בהא סעודתא הוא דלא אכילנא לסעודתא אחריתא אכילנא' משמע דמסעודה לסעודה שפיר דמי ולא קמפליג בין ימים קצרים לימים ארוכים אלא משמע כדכתיבנא' והובאו דבריו בגליון מהרש"א.

ובפלתי (א) הקשה על דברי הפר"ח מכך שיסוד דין שש שעות הוא זמן העיכול (כמובא במג"א קפ"ד, ט) ולפי זה אין חילוק בין קיץ לחורף. ובשו"ת שיח יצחק (שצ"ט) כתב שכוונת הפר"ח שהעיכול מהיר יותר בחורף והביא סמך לדבריו מדברי החת"ס.

ובמאירי הביא כסברת הפר"ח להקל בעונף בין סעודות.

חולה וקטן: כתב בפת"ש (א) בשם חת"ס (תשובה עג) 'חולה השותה מימי חלב לרפואתו אפילו הוא רק חולה קצת א"צ להמתין אחר אכילת בשר יותר משעה ואחר שכבר בירך ברה"מ"ז ישתה וירוח לו'²⁷³

קינוח והדחה לממתינים שעה

כשלא מצא בשר בין שיניו, באו"ה^(א) כתב שאין צורך בקינוח והדחה ווהביא דבריו בתורת חטאת וכן כתב הש"ך (י).

אמנם הט"ז^(ב) כתב שדברי או"ה אין כוונתם שכך נכון לדינא אלא שכך נהגו העולם ולכן הסיק שפשוט שמי שנוהג להמתין שעה צריך גם כן קינוח והדחה.

וכתב בפמ"ג^(ג) (משב"ז ב) שבמהרה"י משמע כט"ז שהמתנה שעה הוא להחמיר על קינוח ולא להקל בו.

48. האם יש חיוב סילוק שולחן וברכת המזון לממתינים שעה או שש שעות

הוסיף הרמ"א 'וי"א דאין לברך ברכת המזון על מנת לאכול גבינה אבל אין נזהרים בזה' וברכ"מ (ה) מובן שכוונתו לממתינים שעה, והסביר הט"ז (א) 'שכיון שלא סילקו עצמם מן הסעודה שזה הכרח לתוס' שעליו הם סומכים אין להם על מה לסמוך, והגדיל לגנותם.

ובש"ך^(ה) בשם רש"ל כתב להחמיר להצריך סילוק שולחן אפילו לשהים שש שעות 'דלכ"ע אם לא סילק ובירך אפילו כל היום כולו אסור דהא בעינן סעודה אחרת. והרבה בני אדם מקלים בזה וטעות הוא בידם'.

אמנם בפת"ש^(ב) הביא בשם ספר בכור שור (חולין קה, א) שאין למחות ביד המקלים שלא לסלק את השולחן. והבנתו ברמ"א היא שדברי התוס' בענין סילוק השולחן 'אם סילק השולחן ובירך מותר' אינם הוראה אלא היתר בדיעבד. והסביר שסברא זו מקורה בשיטת התוס' להחמיר בכרכה שאינה צריכה שהרי אבל להלכה (שלא כתוס') כיון שאין אפשרות לאכול גבינה בצורה אחרת אין כאן ברכה שאינה צריכה וממילא מותר לעשות זאת לכתחילה.

ובפמ"ג כתב שכל זה לאכילת גבינה לאחר בשר. אבל בחג שבועות שרוצה לאכול בשר לאחר גבינה רכה סומכים על קינוח והדחה בלבד. והמחמירים מברכים לשם כך ברכת המזון ומותר (ללא סילוק שולחן) כיון שגם זה חומרא.

²⁷³ אפשר שכוונתו לאנשים הסובלים מצרבת שמתגברת באכילת חלבונים כגון בשר. החלב שהוא בסיסי סותר את החומציות בקיבה ומקל על תחושת הצריבה בושט.

49. מהו טעם חיוב ההמתנה בין בשר לחלב, מה הנפק"מ, מה נפק"מ להלכה במצא בשר בין שינוי?

טעמי חיוב המתנה והנפק"מ

על דברי רב חסדא (קט, א) 'אכל בשר אסור לאכול גבינה':

- כתב רש"י 'משום דבשר מוציא שומן והוא נדבק בפה ומאריך בטעמו'

- והרמב"ם (ט, כח) כתב 'מפני הבשר שבין השיניים'

ונראה שהבין הטור ברש"י שמדובר בטעם שעולה מן הקיבה²⁷⁴ ולכן הסביר קולא בשיטתו שאם לא בלעו אלא לעסו לתינוק יהיה מותר ללא המתנה, משא"כ לרמב"ם שחייב להמתין.

ואילו לרמב"ם קולא בבשר שנותר בין השיניים לאחר ששעות שמותר וכבר אין לו דין בשר. ולרש"י יהיה אסור וצריך להסירו²⁷⁵.

נפק"מ נוספת להחמיר לרש"י הביא הפמ"ג (משב"ז א) והוא האוכל גבינה חריפה או מתולעת שמושכת טעם לאורך זמן אך אינה דבוקה בשיניים.

קולא לשני הטעמים: ועוד כתב שם שהלועס תבשיל שיש בו שומן עבור תינוק ופולט לכאורה מותר לכו"ע ולמעשה כתב להחמיר משום לא פלוג.

וסיכם הטור 'וטוב לאחוז בחומרי ב' הטעמים'. וכן פסק הרמ"א 'ואם מצא בשר בין שינוי, אחר השעה, צריך לנקרו ולהסירו' כמשמעות חומרת רש"י והר"ן.

מצא בשר בין השיניים

כתב הר"ן על הרי"ף חולין לו, א) שצריך להוציאו והוסיף 'שאינו צריך שהייה כדי סעודה מאותו זמן שנטל הבשר משם אלא מאכילה ראשונה חשבינן ליה לזמן שהייה. ומיהו קנוח הפה מיהת משמע דבעינן' (וכן כתב הרא"ש).

וכתב שו"ע 'ואפילו אם שהה כשיעור, אם מצא בשר בין שינוי צריך להסירו' והרמ"א הוסיף שגם אם מסירו צריך להדיח פיו קודם שאוכל גבינה. והעיר הש"ך (ז) שהגם שהר"ן לא הזכיר אלא קינוח, זהו לשיטתו שהדחה היא נטילת ידיים אבל לפסק השו"ע (סעיף ב) שצריך גם הדחת הפה וגם נקיון ידיים, ככל מקום שצריך קינוח צריך גם הדחת הפה.

בלע את הבשר שבין שינוי לאחר הסעודה

נחלקו האחרונים:

- בספר **חידושי הפלא"ה** (ר' פנחס א"ש הורוויץ, פט, א) כתב על דברי הרמ"א 'משמע אם בלעו, צריך להמתין לדעת האומרים משום מושך טעם'

- **בשו"ת עמק התשובה** (הרב ראטה ו, שי) כתב שעל מעט בשר שטועם לא שייך שימשך הטעם זמן ארוך אבל קינוח והדחה משמע שצריך.

וגם המחמירים כתבו שמנהג העולם לא להקפיד בזה.

סעיף ב: אכילת בשר לאחר גבינה

50. 'קינוח והדחה' – מתי הן נדרשים, האם באים בנוסף לנטילה, מה הדין ביום, ומה הדין בחיה ועוף

מתי יש חיוב קנוח והדחה

בגמ' (חולין קד, ב) הזכירו בית שמאי חובת קינוח בין אכילות ובית הלל חובת הדחה, ולמסקנת הגמ' 'ומר אמר חדא, ולא פליגי'.

ראה לעיל סעיף א' שנחלקו הראשונים מתי יש חיוב המתנה בין בשר לחלב. ממחלוקת זו נגזרת גם מקום החיוב בקינוח והדחה:

- **לשיטת ר"ת** קינוח והדחה נדרשים לגבינה לאחר בשר כמובא לעיל וממילא לבשר שאחר גבינה אפילו קינוח לא צריך. אמנם נטילה בלילה צריך.

- **לשיטת הרמב"ם והרי"ף** שסוברים שלאחר בשר צריך המתנה, ממילא לאחר גבינה נדרש קינוח והדחה לאכילת בשר. (וכן דעת ר"ש ע"פ הגה"מ ט, כו, ב) וכ"פ השו"ע.

השו"ע פסק שלאחר גבינה אין חובת המתנה אבל יש חובת קינוח והדחת הפה ונטילת ידיים. 'אכל גבינה, מותר לאכול אחריו בשר, מיד, ובלבד שיעיין ידיו שלא יהא שום דבר מהגבינה נדבק בהם. ואם היה בלילה, שאינו יכול לעיין אותם היטב, צריך לרחצם. וצריך לקנח פיו ולהדיחו... ואחר כך ידח פיו במים או ביי'.

קינוח והדחה לעוף וחיה

עוף שלאחר גבינה: בגמ' (קד, ב) 'תנא אגרא חמוה דרבי אבא: עוף וגבינה נאכלין באפיקורן, הוא תני לה והוא אמר לה: בלא נטילת ידיים ובלא קינוח הפה' – ומוכח שלא צריך קינוח והדחה לעוף שלאחר גבינה. וכ"פ השו"ע.

ולגבינה שלאחר עוף נחלקו הראשונים:

- **לרמב"ן**, ר"ת: אפילו העוף קודם אין צורך בקינוח והדחה כיון שאינו נדבק. וכן מוכח מסדר הדברים של אגרא.

- **רי"ף**, רמב"ם: הכוונה בעוף שלאחר גבינה ואין ללמוד מסדר הדברים. שדין סדר הדברים נלמד מדברי רב חסדא (קט, א) 'אכל בשר - אסור לאכול גבינה. גבינה - מותר לאכול בשר' ובא אגרא רק להוסיף קולא בעוף שלאחר גבינה.

ולגבי חיה שאחרי גבינה: החמירו בה כמו לאחר בהמה למרות שגם היא מדרבנן כיון שבשרה דומה לשל בהמה (ש"י יד).

וכ"פ השו"ע להקל בעוף שלאחר גבינה בלבד 'במה דברים אמורים, בבשר בהמה וחיה. אבל אם בא לאכול בשר עוף, אחר גבינה, אינו צריך לא קינוח ולא נטילה'.

גדרי המעשה של קינוח והדחה

האם צריך שניהם: לשיטת רוב הראשונים (רש"י, רי"ף ועוד) כוונת הגמ' שגם הקידוח וגם ההדחה נדרשים לשתי השיטות. אמנם הרשב"א כתב שלשון זו מצויה במקום 'דכל חדא מינייהו באפי נפשה מהניא' ולשיטתו צריך קינוח או הדחה. השו"ע החמיר להצריך שניהם.

האם הדחה היא לפה או לידיים: כשהגמ' מזכירה קינוח היא כותבת 'קינוח הפה' לעומת זאת בהדחה אינה מפרטת ומכאן נחלקו הראשונים בהבנת כוונת הגמ'.

ולרמב"ם היא גילוי לסיבת התקנה להמתין לסעודה הבאה והיא מתייחסת תוך ששעות.

ובפמ"ג (משב"ז א) הרגיש בזה וכתב שהלועס לתינוק הינו במנקה שינוי. ובכל אופן אפשר שמטעם שאלה זו יש כתבו שאכן גם לרש"י הלועס לתינוק אסור וכן משמע באו"ה שכתב בדעת רש"י 'לפי שהבשר מוציא שומן והלכך הלועס בשר לתינוק אפילו לא אכלו צריך ג"כ להמתין' ובפמ"ג (שפ"ב ב) כתב בשם מנחת יעקב שהיה להם גירסא אחרת בטור, וממילא מובנים גם דברי הלבוש לעיל.

²⁷⁴ אמנם הלבוש הבין שזהו הטעם הנדבק בפה ואפילו לא נשאר בשינוי וכתב עליו הש"ך (ב) שדבריו תמוהים. ונראה שכונתו שלפי זה גם לרש"י היה צריך לאסור בלועס לתינוק. וראה הערה הבאה.

²⁷⁵ וצ"ע מאי חומרי מלועס לתינוק לרש"י שאפילו מיד מותר. וכאילו הבין בשיטתו שכל שבלע אינו מותר עד שיסירו מבין שינוי ואם לא בלע מותר בכל אופן. ולפי זה כוונת הגמ' בשאלה 'בשר בין השיניים מהו לרש"י' היא חומרת נוספת על עיקר התקנה של משיכת טעם שמסתיימת עד הסעודה הבאה והיא מתייחסת לאחר ששעות.

גם כן מסוגיית הגמרא דקא פסיק ותני דבכל מילי הוי קנוח הפה לבד מתמרי דלא הוי קנוח' והובאו מקצת דבריו בפת"ש (י)⁽¹⁾

קינוח בקמח חיטה: השו"ע לא חילק בסוג הקמח וכן לשון הטור כאן אמנם בטור באור"ח (קע) כתב 'חוץ מקמחא דשערא' וכאילו קמח אחר יהיה מותר. וכתב הש"ך (צ) שהדבר פשוט שטעות סופר הוא בטור. ולמעשה לא מועיל קינוח בכל קמח.

האם חייבים לבלוע

כתב הפרי תואר^א (י) 'ואם לעס בפיו ופלט לא מיקרי קינוח עד שיבלענו, ופשוט' והובאו דבריו בפת"ש (ה) והעיר שממילא חייב לבלוע גם משום הפסד אוכלים²⁷⁸

אמנם הפרי מגדים^ב (שפ"ד יב) הביא מה שכתב הרמב"ם (ט, כו) 'מקנח פיו בפת או בפירות שלועסן ובלוען או פולטן' ומוכח שמועיל לעיסה גם ללא בליעה. וכן משמעות השו"ע 'הקינוח הוא שילעוס פת'.

טבלה זו מסכמת את שיטות הראשונים:

רמב"ם, רשב"א	רי"ף, ר"ת, בה"ג, רז"ה	תוס' ר' שמואל	
בלא קינוח והדחה			גבינה ואח"כ עוף (אגרא)
המתנה	בלא קינוח והדחה שעוף אינו נדבק	בלא קינוח והדחה (תוס' עוף וגבינה)	עוף ואח"כ גבינה
ידיח <u>ידין</u> (רשבא:בלילה) ויקנח פיו	אין קינוח. ובליילה הדחת ידיים.	נטילה/ קינוח והדחה (הגה"מ ט, כו, ב)	גבינה ואח"כ בשר
המתנה	קינוח, ובלילה גם נט"י. או המתנה	המתנה	בשר ואח"כ גבינה
כדין בשר וחלב (רי"ף)	נטילה. וכ"כ הטור בשם רא"ש	המתנה	תבשיל בשר ואח"כ גבינה

רש"י – **קינוח והדחה לפה ונטילה לידים:** על דברי הגמ' 'מדיח ולא בעי קינוח' כתב רש"י^א 'דלא סגי ליה בקינוח אלא מדיח במים והוא עיקר ואין צריך קינוח' ומוכח שלהבנת רש"י קינוח והדחה הם לתכלית אחת וממילא גם ההדחה היא של הפה. וכן הסביר הרא"ש^ב (ה, ת) 'אף הדחה, שהיא טובה יותר מקינוח' ולשיטה זו דברי הגמ' להלן (קה, ב בדברי רב נחמן) על חובת מים אמצעיים הם בנוסף לחובת קינוח והדחה ושלתם נדרשים.

ר"ן^ב (על הרי"ף לז, א 'ובה"א מדיח') **קינוח לפה והדחה לידים:** הר"ן כתב על דברי רש"י 'ואינו נראה דא"כ כי אמרינן קינוח הפה ונטילת ידיים הוה לן למימר קנוח פה והדחת פה ונטילת ידיים לפיכך נראה דמדיח היינו נטילת ידיים וב"ש איירו בהכשר פה וב"ה בהכשר ידיים וכולהו מודו דתרווייהו בעינן'. וכן כתב הרמב"ם (ט, כו) 'וצריך שידח ידיו ויקנח פיו'. ולשיטה זו דברי הגמ' להלן במים אמצעיים אינם דין נוסף אלא חזרה על חובת הדחה, וממילא שני דברים נדרשים קינוח פה והדחת ידיים.²⁷⁶

השו"ע פסק להחמיר כרש"י שנדרש קינוח והדחה לפה ובנוסף נטילה לידים.

חילוק בין יום ולילה לענין נטילה: בגמ' (קד, ב) הקשו על ר' יצחק מדוע לא נטל ידיים בין גבינה לבשר. והשיב ר' יצחק שחייב נטילה הוא בלילה 'אבל ביממה - הא חזינא'. חילוק זה בין יום ללילה הובא בשיטת ר"ת וברשב"א. אך לא הובא ברמב"ם וברי"ף²⁷⁷.

בשו"ע הקל שלא צריך נטילה ביום ודי שיעיין בידיו היטב, ובש"ך (ט) כתב בשם רי"ו שכן יש להקל בלילה כשיש לו גר שמאיר יפה. אך סיים בשם הר"פ, העט"ז ושאר אחרונים שיש להחמיר לרחצם אפילו ביום כיון שלפעמים הגבינה שמינה ונדבכת בידיו ואינו שם לב.

סדר ההדחה והקינוח אינו מעכב (ש"ך יא, הגה"מ בשם מהר"מ) אמנם בכנה"ג (הגהות הטור כט) כתב שבכל זאת 'נכון הדבר להקדים הקנוח להדחה מפני שהקנוח שהוא דבר קשה כמו פת וכיוצא בזה אפשר שישארו איזו פתיתין בפה ולזה באה ההדחה לבסוף, שאם באולי ישארו פתיתין ההדחה מדיח הכל' ולכן כתב השו"ע 'לקנח פיו בלילה'.

ובהגה"מ (ט, כו) כתב 'אבל ר"י הזקן היה נוהג לשרות פת במים ואוכלו ועולה בשביל קנוח והדחת הפה' והובאו דבריו בטור וסיכם 'יותר טוב להיות כל אחד בפני עצמו' והובאו דבריו בב"י (קעג, ג).

51. במה ניתן לעשות קינוח פה, האם מקנחים בקמח חיטה, או בתפוח, האם הקינוח הוא בלעיסה או דווקא בבליעה

במה מקנחים את הפה

בגמ' (קה, ט) דעת ר' זירא שאין קינוח הפה אלא בפת חיטים צוננת ורכה, אמנם מסקנת הגמ' אינה כשיטתו: 'והלכתא: בכל מילי הוי קינוח, לבר מקמחא בתמרי וירקא' וכ"פ השו"ע 'והקינוח הוא שילעוס פת ויקנח בו פיו יפה, וכן בכל דבר שירצה, חוץ מקמחא ותמרי וירקא, לפי שהם נדבקים בחניכים ואין מקנחים יפה'.

שאר פירות שאינם תמר: 'כתב בכנה"ג (הגהות הטור כח) 'כתוב בשלטי הגיבורים בשם ריא"ז^א (ר' יצחק אור זרוע) שכתב בשם זקנו הרב, דאף שאר הפירות כתמרים (שאסור לקנח בהם), וכתוב בספר שארית יאודה^ב 'אין שאר הפוסקים מודים כן' ע"כ. וכ"כ הרמב"ם^ב בפרק ט' מהלכות מאכלות אסורות (הלכה כ), 'ובמה מקנח פיו בפת או בפירות'. וכן נראה

²⁷⁸ כמובא בשו"ע אור"ח קעב, ב שאדם שהכניס לפיו מאכל ללא ברכה והוא דבר שנמאס לא יוציאנו למרות שמהדין יש לברך בפה ריק.

²⁷⁶ וממילא לשיטה זו דברי הגמ' לעיל 'חד אמר חזא ולא פליגי' הכוונה שניהם נדרשים. כרוב הראשונים.

²⁷⁷ ואפשר לשיטתם שמוכח מתמיהת בני ביתו של רב אשי עליו שאינם סוברים את החילוק של יום ולילה לגבי נטילה. ותירוצו הוא לשיטתו ואינו להלכה.

לגבי עוף שלאחר גבינה בכ"י^(צק) לאחר שהביא את שיטת מהר"מ בהמתנה לאחר בשר בהמה, כתב ' היינו לפי שלא ראה ספר הזוהר אבל אנו שזכינו לראותו טוב ונכון להחמיר אפילו בבשר עוף'. ובפר"ח^(טו) הבין שהזוהר עוסק רק בבשר בהמה ובעוף יש להקל וצ"ע שכן הוא נוהג.

המתנה אחר גבינה 'קשה'

באו"ה (מ, ט) כתב 'אבל אם אוכל גבינה *ישנה שעברו עליה ששה חדשים. וכן כל גבינה *המתולעת²⁸⁰ אף על פי שאין איסור בדבר דהא אין נדבק בשיניים ואפילו אם תדבק בודאי לא מקרי גבינה כמו הבשר שבין השיניים. מ"מ *מת חסידות ופרישות ונכון לכל בעל נפש שלא לאכול אחריו בשר באותה סעודה אפילו בקנוח והדחה לפי שממשיך ג"כ הטעם שלו בפה... ונמצא שאוכל טעם בשר בחלב יחד ונראה ג"כ כאלו אכל בשר וחלב יחד... ומיהו איסור מיהא ליכא דדוקא טעם הבשר שבפה נקרא טעם מאחר שעיקרו מיקרי בשר ושייך לגזור בו אטו בשר בחלב':

הרמ"א כתב 'ויש מחמירין (להמתין שש שעות. ט"ז ד) אפילו בבשר אחר גבינה וכן נוהגין שכל שהגבינה קשה אין אוכלין אחריה אפילו בשר עוף, כמו בגבינה אחר בשר. ויש מקילין. ואין למחות, רק שיעשו קנוח והדחה ונטילת ידים. מיהו טוב להחמיר'.

גבינה ישנה שאינה קשה

הט"ז^(ד) כתב שמהדין יש להחמיר דווקא במתולעת שטעמה חזק מצד טעמו של רש"י לדין המתנה שתלוי במשיכת טעם אבל סתם גבינה שהתיישנה נראה שאינה מושכת טעם מיוחד ואין גם לחשוש לה בין השיניים שזוהו חידוש מיוחד בפסוק לגבי בשר, וממילא מותרת מהדין בקינוח והדחה.

אבל הפר"ח^(טו) כתב שכל גבינה ישנה ו' חודשים מסתמא היא קשה ויש לחשוש לה גם במה שהיא בין השיניים ולא כט"ז. וכן נראה דעת הש"ך^(טו) והפמ"ג^(משב"ז ד) להחמיר בכל גבינה ישנה.

וכן כתב בבן איש חי^(שניה שלה-לך, טו): אם היא גבינה קשה שעבר עליה ששה חדשים או יותר, שוהין ששה שעות, ואם לא עברו עליה ששה חדשים ממתין שעה אחת לכל חודש אחד, שאם עבר חודש ממתין שעה, ואם שני חדשים ממתין שתי שעות, וכעוה"ד,

אמנם הוסיף שם 'הרה"ג מהר"א מני' נר"ו העיד דאין מנהגם בעה"ק ירושלם ת"ו להמתין אחר גבינה כלום, בין חדשה בין ישנה'. (וכ"כ ביחוד"ד ג. נח)

ומנהג רבינו האר"י ז"ל היה מחמיר ביותר, דכל אותו יום שאוכל גבינה אינו אוכל בשר, אשריו ואשרי חלקו:

גבינות 'קשות' צהובות ומלוחות שלנו

בשבט הלוי (ב, לה) אחרי שדן להחמיר בגבינה קשה אפילו שלא שהתה ו' חודשים כתב 'אבל לשון הת"ח לא יראה כן, מכ"מ גם אנכי דרכי להחמיר בזה, וטעמי דכהיום הכל נמכר בחנות ויש לו כל מיני גבינות אלה שהם פחות מו' חדשים ואלה שהם יותר מו' חדשים והי' צריך לזה לוח זמנים מתי נעשו, וזה בלתי אפשרי' ומשמע בדעתו שמהדין

52. מה דינם של מים אמצעיים לעניין אם שפשוף ידיו בגופו לאחר נטילה, הסיח דעתו, לא ניגב ידיו, נטל בשאר משקים

הש"ך (י) הביא את דברי הב"י (אור"ח קעג) בשם הראב"ד בדין זה.

שפשוף בגופו או בכותל אחר נטילה	אמצעיים	אחרונים
פוסל ²⁷⁹	אינו פוסל	
פוסל	פוסל	
צריך	צריך	
ראב"ד: אינם כשרים רש"ל: כשרים	כשרים	

ובענין שאר משקים כתב רש"ל 'מאחר שכל המשקים כשרים למים אחרונים לנקות הזוהמא כ"ש שמנקין ומעבירין לחלוות המאכל'. וסיכם הש"ך 'ואין כדאי בסברא זו לדחות דברי הראב"ד והנמשכים אליו ובפרט להקל בדבר שאין בו טורח כלל'.

וכן פסק השו"ע (קעג, א) והסביר גם טעמי השוני: 'כל הדברים הנוהגים באחרונים נוהגים באמצעים, בין להקל בין להחמיר,

- חוץ מהיסח הדעת שפוסל באמצעים מפני שעדיין רוצה לאכול וידיו צריכים שימור;
- וחוץ מניגוב הידים, שאמצעים צריכים ניגוב כראשונים.
- הגה: ויש שאמרו שאמצעים צריכים דווקא מים, מה שאין כן באחרונים (כל' שמועיל בהם שאר משקים)

53. האם יש חיוב המתנה לאחר גבינה ומה הדין בגבינה קשה או מתולעת או בגבינה צהובה של ימינו

להמתין לאחר כל גבינה

בהגהות אשרי (חולין ת, ב) הביא שמהר"מ^(א) החמיר לעשות הפסק לבשר וחיה אחרי גבינה כיון שפעם מצא גבינה בין שיניו כשבא לאכול בשר. ובכל אופן הוסיף מהר"מ שאינו נוהג חומרא זו לעוף שאחרי גבינה.

והרש"ל^(י"ש חולין ת, י) כתב 'אפילו אדם הנוהר בכל הפרישות אינו רשאי להחמיר על עצמו, למנוע אכילת בשר אחר גבינה, אם לא שבא מכשול לידו, או שהשיניים נקובים וקרוב לודאי שלא יוכל לנקרם... ובארנו דאחר שנסתם התלמוד אין להחמיר נגד התלמוד, זולת סיבה ותקלה שבא לידו, ובצירוף שמצינו נמי שהראשונים חכמי התלמוד נמי החמירו על עצמם בדבר ההוא... וכ"ש שנראה כמינות מי שלא רוצה לאכול בשר אפי' אחר תבשיל של גבינה'.

והש"ך (יח) כתב שדברי רש"ל אינם מוכרחים ובדברי מהר"מ משמע אפכא.

שיטת הזוהר בהמתנה לאחר גבינה

בוזר משפטים (דף קשה, א בסופו) לא מחלק בסדר האכילה וכותב שאין לאכול *יחד או *בשעה אחת או *בסעודה אחת בשר וחלב. וממילא נמצא שיש להפריד *בשעה וכן *בסילוק שולחן וברכת המזון (כדי שלא יחשב סעודה אחת) מגבינה לבשר.

279 שמה נגע במאכלות או בויעה או בשרץ שבכותל או ברוק שעליו. תמים דעים לראב"ד סימן טו
280 שכן היו נוהגים להכין גבינות מתולעות כמובא להיתר ברמ"א סימן פד סעיף טז: 'עוד נוהגים בתולעים של גבינה לאכול, אף על פי שקופצין הנה והנה על הגבינה. אבל אם פירשו לגמרי, אוסרים אותן' והטעם שכל שגדלו שם ולא פירשו ממקום רביתן ריחש סעודה אחת)

בדרכ"מ⁽¹⁾ בשם איסור והיתר הארוך (מ, ט) ו'נהגו עכשיו להחמיר אפילו לא אכל בשר עצמו אלא אפילו תבשיל של בשר או שומן של בשר כבשר עצמו'.

אמנם בשו"ע פסק כר"ת: 'אכל תבשיל של בשר, מותר לאכול אחריו תבשיל של גבינה; והנטילה ביניהם אינה אלא רשות. אבל אם בא לאכול הגבינה עצמה אחר תבשיל של בשר, או הבשר עצמו אחר תבשיל של גבינה, חובה ליטול ידי' ²⁸⁵.

הרמ"א כתב 'נהגו עכשיו להחמיר שלא לאכול גבינה אחר תבשיל בשר, כמו אחר בשר עצמו, ואין לשנות ולפרוץ גדר'. (כדברי הב"י, ואו"ה והמרדכי).

ובכה"ח (ג) כתב בשם החיד"א והזבחי צדק שהמנהג להחמיר גם במרק צלול של עוף.

לגבי **תבשיל אחר תבשיל** כתב הרמ"א⁽²⁾ רק 'ויש מצריכים נטילה'.

אמנם בכה"ח⁽³⁾ כתב 'והאידינא נהוג גם בתבשיל של בשר ותבשיל של גבינה שלאחריו כאילו אכל בשר ובא לאכול גבינה ששוהין ששעות. ובאכל תבשיל של גבינה ובא לאכול תבשיל של בשר להצריך נטיל' וקנחו והדחת הפה. וכן נוהגין אף בבשר עוף. (כנה"ג בהגה"ט או"י מ"ב. זבי"צ או"י ל"ד).

חילוקים נוספים למקלים בתבשיל (ונפק"מ להתיר תבשיל גבינה אחריו בנטילה):

שומן בשר או עוף: בדרכ"מ⁽¹⁾ הביא מחלוקת בין שומן:

- **הגה"מ, או"ה** בשם מרדכי⁽⁴⁾: אפילו בשומן אווז אסור.
- **'שמעתי'**: רבים מקלים בשומן עוף ומחמירים בבהמה.
- **סמ"ק** (בהגהות סי' ר"ג אות ט) אפילו שומן בהמה מותר בקינוח והדחה שהוא כתבשיל.

להלכה הרמ"א⁽⁵⁾ כתב לגבי שומן של בשר ש'דינו כבשר עצמו' כפי שהביא בשם או"ה. והש"ך (יח) הביא מדבריו בתורת חטאת שהוא הדין לגבי שומן של עוף.

ורוטב של בשר כתב הב"י (קעג) בשם סמ"ק (ס' ר"ג הגה ד) 'צריך עיון ברוטב של בשר דכשיש בו בשר מושך המים בפה' והסביר הב"י 'דילמא הא דשרי לאכול גבינה אחר תבשיל של בשר דוקא בכגון ביצים מטוגנים בשומן שאינם מושכים המים בפה כל כך אבל רוטב של בשר לא'. וסיכם בפמ"ג (משב"ז ה) שיש מחלוקת אם דינו כתבשיל או דומה לבשר עצמו והמחמיר תבא עליו ברכה. והוסיף שאם שהוא עב ויש בו מיחוי בשר דינו כמו בשר וצריך שש שעות.

ולאכול בשר לאחר תבשיל גבינה כתב הרמ"א להצריך נטילה אם נגע בידיו בתבשיל וכתב הש"ך (ע) שמבחינה זו תבשיל גבינה חמור מגבינה כיון שנדבק יותר בידיים ולכן אפילו ביום צריך נטילה.

כל שהוא פחות מו' חודשים מותר ורק נהג להחמיר כיון שאי אפשר לדעת בכל גבינה כיצד נעשתה²⁸¹.

ובשם הגרשז"א כתבו (הליכות שלמה שבועות יב, יג) להחמיר בגבינות שלנו שדינם כקשות, אמנם בקובץ מוריה (טבת תשנ"ו, עמ' עט) כתבו בשמו 'שרק הגבינות שעשו פעם היו צריכים לחכות כנהוג שש שעות אבל הגבינות של היום אינם דומים כלל לגבינות ההם ויש להחשיבם כפי כל שאר מאכלי חלב הרגילים והנהוג לחכות חצי שעה²⁸² ולנקות את הפה. והוסיף הכותב²⁸³ שהרב על עצמו היה מחמיר להמתין שש שעות.

ובספר קיצושי"ע לבשר וחלב (לרב פפיפר) הביא בשם הגר"א קוטלר שאמר שהגבינה הקשה של ימינו אינה הגבינה הקשה עליה דברו הפוסקים שהיתה צריכה מגרדת לאכלה. וכן הביא שם בשם בעל הבאר משה (שטרף) שכל הגבינות המצויות בארה"ב בלא שום חילוק אינה צריכים המתנה, ורק בגבינות מתולעות (שמושכות טעם) או אלו המצויות בשוויץ שנעשה בהם חורים מרוב שהיו צריך המתנה.

סעיף ג': תבשיל של בשר

54. האוכל תבשיל של בשר מתי מותר באכילת גבינה

בגמ' (קה, ב) 'אמצעיים רשות, אמר רב נחמן: לא שנו אלא בין תבשיל לתבשיל, אבל בין תבשיל לגבינה – חובה'.

בגדר התבשיל המדובר נחלקו הראשונים:

- **הרי"ף** (חולין לו, ב) כתב לדחות דברי הלומדים מכאן להתיר בנטילה גבינה אחרי **בשר** כיון שרוב חסדא (קה, א) כתב בפירוש 'אכל בשר - אסור לאכול גבינה'. וכל דברי רב נחמן באו לחייב נטילה בתבשיל שלאחר גבינה. ומוכח מדברי הרי"ף שאינו מבדיל בין תבשיל של בשר לבשר, ובכל אופן אסור לאכול אחריו גבינה אלא לאחר המתנה. וכן **הרמב"ם**⁽⁶⁾ לא הבדיל בין תבשיל של בשר לבשר. וכן דעת **ר' שמואל**⁽⁷⁾ (תוס' קה, ב' לא שני) שכתב 'בין תבשיל של בשר ... לגבינה של אחריו לא קאמר דאפילו בנטילת ידיים אסור'.

- **ר"ת** (ספר הישר תע"ב) כתב שדינו של תבשיל בשר שונה מבשר כיון שאין בו ממשות הבשר אלא רק טעם ולכן מותר לאחריו תבשיל גבינה מיד. ולגבינה ממש צריך נטילה.²⁸⁴

- **ר' יונה**: מרק של בשר אינו כבשר שלא שייך הטעם של בשר שבין השיניים. (ולשיטתו הוא כתבשיל של בשר. ט"ז ה)

- **ר' ירוחם**: יש לחלק בין מרק צלול שניתן לראות שאין בו בשר ולא צריך המתנה. לבין מרק עב כגון עם ירקות וכיוצא בו שיש לחשוש שמא יש בו בשר ואינו נראה ולכן צריך להמתין אחריו.

הב"י⁽⁸⁾ (בסימן קעג) הביא מספר דעות לגבי תבשיל של בשר וכתב בשם המרדכי 'ראיתי מורי שאסר לאכול גבינה אחר ביצים מטוגנים בשומן משום גזרה אטו בשר בחלב' וכתב עליו הב"י 'וכן נהגו העולם שלא לאכול גבינה אחר תבשיל של בשר כלל ואין לפרוץ גדר' וכן הביא

בנוסף בחצי שעה. ונשאר בצ"ע. (ואפשר לפי זה שאם חצי שעה בא לבטל סמיכות הניכרת, יהיה צריך חצי שעה בין הסעודה ולא רק בין האכילה, משא"כ בהמתנת שעה שיהיה בין האכילות) 283 וחתם א.ה. ונראה שהוא הגאון הרב אביגדור הלוי נבנצל ל.

284 והרא"ש (ט, ה) הביא את דברי שמואל בסתם ואת דברי ר"ת לאחריו וכתב הטור שסובר להקל כר"ת.

285 וכתב החיד"א (שיורי ברכה פט, כה) וראיתי להרב גנת ורדים י"ד כלל א' בסימן ט"ו, ב, שכתב, דמין חזר בו בש"ע וסתם להתרא, ומשמע אפי' רוטב של בשר שרי לאכול גבינה אחריו וכו'. ע"ש. ורחוק בעיני שחזר בו, דהתינה אם לא היה מנהג, אבל השתא דנהגו כך משום גדר, והוא מנהג פשוט בעולם, לא שייך חזרה.

281 ואינו יודע אם כוונתו שהחמיר על עצמו או גם על אחרים. ולגבי גבינות שידוע שלא שהו או במציאות שכבר לא מקובל כלל להשהות ו' חודשים אפשר שגם הוא לא היה מחמיר. ובהרבה ספרי קיצורים הרב מצוטט כאילו פוסק לאסור, וזה אינו מוכרח כלל וודאי אינו מהדין שדחה שיטה זו מהתורת חטאת. רק אמר אח"כ שדרכו להחמיר. 282 על מנהג זה כתב בספר מטה ראובן (קליין תרצ"ח) סימן קפו שפעמים המושג שעה אחת אינו אלא לשון חוסר סמיכות וכמו שלענין איסור מלאכה סמוך למנחה הסביר הר"ן שהוא חצי שעה (א.ו. וכן לענין בורר בשבת בין לאלתר ועוד מקומות) ולשון הזוהר 'שעתא חדא' זו משמעותו בארמית. אמנם הקשה שמדברי הרמ"א שכתב שעה אחת לגבינה שאחר בשר והש"ך (ט"ו) הביא דבריו לענין בשר לאחר גבינה נראה שהוא שעה כפשוטו (א.ו. וכן מוכח מדברי הגר"א אות ו' שהסביר בדברי הרמ"א שם ע"פ זוהר 'שעתא חדא') וסיכם שבהטטרף דברי התו' שאין בכלל מגבלת זמן אלא סילוק סעודה, די להחמיר

סעיף ד: הפרדת פת וכלים בין סעודות בשר לחלב

55. מה דינם של פת, מפה וסכין ששמשו לסעודת בשר ורוצים להשתמש בהם לסעודת חלב

שיורי פת מסעודת בשר

כתב הטור בסימן צא והובא בב"י 'צריך ליהרר שלא יגע בשר לח בלחם שאם יגע בו אסור לאכול עם גבינה וכן אם יגע בו גבינה אסור לאכול עם בשר'

והוסיף בהגהות אשרי (חולין ה, ז) למצוה מן המובחר להעביר את הלחם וכל המאכל שעלן עם הגבינה. ונמצא מהדין שאסור דווקא אם נגע בו וכחומר בכל לחם שהיה על השולחן.

וכתב בשו"ע 'מי שאכל גבינה ורוצה לאכול בשר, צריך לבער מעל השולחן שיורי פת שאכלו עם הגבינה'

וראה לעיל (פה, ב) שכתב על זה בשו"ת אגרות משה (י"ד א סימן לח) שכוונתו דווקא בחתיכה הקטנה שאכלו איתה ולא הכיכר המרכזית.

מפה ששמשה לסעודת בשר

עוד הביא בב"י בשם הרשב"א (המיוחסות לרמב"ן קעב) להחמיר במפה שאכלו עליה והסביר הטעם 'שאי אפשר שאין עליה כמה טיפי בשר ולא מחמת מה שנבלע בתוכה' ומשמע בדבריו שהדחה מועילה כדין צרורים יחד.

וכתב בשו"ע 'ואסור לאכול גבינה על מפה שאכלו בה בשר' והוסיף הרמ"א 'וכן להיפך אסור'.

והעיר בפת"ש (ה) בשם הרדב"ז (ב, תשכ"א) 'שאין דברי הרב אלא כשהיו מניחין הבשר והגבינה על המפה ואז יש לחוש שמא ידבק זה בזה אבל מנהגינו להביא כל מאכל על השולחן בקערות כו' הלכך אפי' לצאת ידי חומרת הרשב"א ז"ל בהפוך המפה לחוד ובהסרת הפתיתין סגי וכן נהגו' והוסיף שם שגם בירושלמי שהוא מקור הדין 'לא חששו אלא לפתיתין ולא למפה ודוחק הוא לומר שהיו אוכלין על השולחן בלא מפה'.

ובילקו"י (פס, טו) כתב 'מפה שעונית או ניילון שעל ידי ניגוב היטב יוצא כל הלכלוך הדבוק בה, יש להקל לאכול עליה בשר אחר גבינה, וכן להיפך לאחר המתנת שש שעות, אפילו אם המאכלים עצמם מונחים על המפה [ולאו דוקא שמונחים בצלחות], ובלבד שינקה היטב את המפה במטלית לחה להסיר את כל הנדבק, ואחר כך ינגב במטלית יבשה. וכל שכן אם אוכל באמצעות צלחות'.

וכן כתב שם 'שולחן המצופה בפורמייקה, מותר לאכול עליו בשר לאחר שאכלו עליו גבינה, אפילו אם המאכלים עצמם היו מונחים על השולחן, ובלבד שינקה היטב את השולחן'.

סכין שחתכו בה בשר

ועוד ברשב"א שם אסר להשתמש לגבינה או פת בסכין שאוכלים בה בשר והסביר הטעם 'לפי שלפעמים הסכינין שומנו של בשר קרוש עליהם וכשחותכים הפת נדבק בו'. ועוד הביא הב"י בשם ר' שמשון

שבשביל לחתוך לחם בסכין בשר די בקינוח כיון שהוא נ"ט בר נ"ט. ובשביל לחתוך בה גבינה צריך נעיצה בקרקע עשר פעמים.

וכתב בשו"ע 'וכל שכן שאסור לחתוך גבינה, אפי' צוננת, בסכין שרגילין לחתוך בשר. ולא עוד, אלא אפילו הפת שאוכלים עם הגבינה אסור לחתוך בסכין שחותכין בו בשר. הגה: וכן להיפך נמי אסור. מיהו על ידי נעיצה בקרקע קשה, שרי'.

קינוח לחיתוך לחם: הט"ז⁽¹⁾ העיר שללחם די בקינוח כדברי ר"ש, ולא מטעם נ"ט בר נ"ט, שהרי אין בליעה אלא בחריף. ומשמע שכל חששו הוא מצד הממשות. אמנם בנקה"כ⁽²⁾ העיר עליו מדברי הרמ"א בתורת חטאת (טו, ז) שכתב שאפילו לחתוך בו לחם צריך נעיצה.

וכתב בפמ"ג (משב"ז 1) בדעת הש"ך (בב) לחלק שלכתחלה י"ל דאסור כי אם על ידי נעיצה ודיעבד סומכין לומר דבצונן אין מפליט על ידי דוחקא ודי בקינוח²⁸⁶.

סכין שמיועדת לבשר: הרש"ל⁽³⁾ (הובא בש"ך בב) כתב שאין היתר בנעיצה לסכין שמיועדת לבשר אלא כתיקון לסכין שבטעות השתמשו בה לבשר. הש"ך⁽⁴⁾ הוכיח להיתר מדין חיתוך לפת בסכין המובא בשו"ע סימן צו (סעיף ה) ובודאי נעיצה עדיפה מחיתוך לחם. וכן בסכין של עכ"ם מותר ע"י נעיצה.

המנהג למעשה בסכין: הוסיף הרמ"א 'אבל כבר נהגו כל ישראל להיות להם שני סכינים, ולרשום אחד מהם שיהא לו היכר. ונהגו לרשום של חלב, ואין לשנות מנהג של ישראל'. וכתב הט"ז⁽⁵⁾ שכוונתו שלפי מנהג זה אסור לחתוך גבינה בסכין של בשר אפילו ע"י נעיצה בקרקע.²⁸⁷

56. מה דין מאכל פרווה שנתבשל בקדרה של בשר ומה הדין אם נותר בו מעט משומן הבשר עצמו.

כתב הרמ"א 'מיהו אם אין בשר בתבשיל, רק שנתבשל בקדירה של בשר, מותר לאכול אחריו גבינה, ואין בו מנהג להחמיר'.

והש"ך (טו) כתב שאין חידוש בדברי הרמ"א שהרי כלי בשרי שנתבשל בו מאכל פרווה ונתערב אפילו בגבינה ממש מותר באכילה מצד נ"ט בר נ"ט כמובא בסימן צה, אלא מוכרח שכוונת הרמ"א כאן לומר שאפילו אם הקדרה לא הודחה יפה ונותר בה קצת ממשות של בשר אין צריך להמתין אחריו לגבינה. וכ"כ הב"ח (אות ד) והסביר 'דלאחריו פשיטא דשרי דכבר נתבטל במיעוטו' וכ"כ במנחת יעקב (טו, יג)²⁸⁸.

ואם אין בתבשיל הפרווה שישים כנגד הממשות כתב בתחילה בפת"ש⁽⁶⁾ להקל גם בזה שהרי אם לא נאמר כך חוזרת הקושיא של הש"ך מהו חידושו של הרמ"א כאן²⁸⁹. וכן כתב להקל בערוה"ש⁽⁷⁾. אולם כתב (הפת"ש) שראה בספר בית לחם יהודה⁽⁸⁾ (טו) שהחמיר בזה. וכן כתב כה"ח⁽⁹⁾ בשם הזבחי צדק⁽¹⁰⁾ להחמיר. וכן משמע מהב"ח⁽¹¹⁾ שהרי לא נתבטל קודם.

²⁸⁸ אמנם לא הסכים עם קושיית הש"ך, רק עם ההלכה למעשה. וכן העיר בבאר היטב שהרי דעת הרמ"א בסימן צה (ב) לאסור לכתחילה נ"ט בר נ"ט. ונראה שהבנת הש"ך שהדין כאן לאחר הבישול הוא כדיעבד שהרי הערוב היחיד שיש פה הוא של השומן שנותר בסיר עם המאכל פרווה, והוא כבר נעשה. ומקביל לדעת הרמ"א שם שאם כבר ערבו את התבשיל פרווה שבושל בכלי בשרי בן יומו בקדרת חלב, מותר באכילה.

²⁸⁹ שהרי בסימן צט (סעיף ו) כתב כבר הרמ"א 'כזית חלב שנפל למים ונתבטל בס', ואח"כ נפל מן המים לקדירה של בשר, מותר, אף על פי שאין בבשר ס' נגד החלב, שהרי נתבטל במים'

²⁸⁶ בפעולת הנעיצה משמע שמוציאה את הבלוע בסכין בעוד קינוח מועיל לבעין שעליו. אמנם מכך שהגמ' בע"ז (טו, ב) התירה נעיצה לצונן בעוד לרותח דרשה הגעלה מוכח שאינו מפליט מכולו. ואפשר שהדוחק מפליט בצונן כדי קליפה וכן פעולת הנעיצה. ובהגעלה מפליט הכל ולכן נדרש להשתמש רותח. וכן משמע בש"ך צג (1) שכתב 'נעיצה הוי כקליפה'.

²⁸⁷ ונראה שחזור לפי זה לדעת הרש"ל שאם טעה מותר לתקן בנעיצה. ואפשר שכוונת הרש"ל היא ע"פ המנהג ולא פליגי.

57. האם שמש המגיש את המאכלים ולא אוכל אותם צריך נטילה למים אמצעיים

כתב הב"י 'כתב רש"י בפרק כל הבשר (קז: ד"ה דטרד) על שמש המשמש בסעודה אף על פי שנוגע בסעודה לא איכפת לן, שלא הצריכו נטילה אלא לאוכלין לא לנוגעין'. וכן כתב להלכה הרמ"א^א כאן.

אמנם הש"ך^א (סא) כתב שלא דקדקו בדברי רש"י. ובעצם דברי הגמ' מדברים במים ראשונים שהרי הם חוזרים על דברי ר' זירא שאמר שם בשם רב 'לא יתן אדם פרוסה לתוך פיו של שמש, אא"כ יודע בו שנטל ידיו ועל זה הסבירה הגמ' הטעם שהשמש טרוד. וכתב רש"י 'לשמש את המסובין ושוכח שלא נטל ונוגע באוכלין שיאכל ואף על פי שנוגע בכל הסעודה לא איכפת לן שלא הצריכו נטילה לנוגעין אלא לאוכלין' ולכן כתב הש"ך 'אבל מים אמצעים בין תבשיל לגבינה או איפכא דטעמא הוא דנדבק בידיים פשיטא דאין חילוק בין אוכל לנוגע ולא לישתייט חד מהפוסקים לפלוגי בהכי'. וכ"כ המנח"י (טו, יד).

ובפלתי^(י) הסביר שפשוט שהב"י והרמ"א ידעו שמדובר שם במים ראשונים. אלא כוונתם שבשום מקום אין גזירת נטילה על נוגע, כי אחרת דברי הגמרא על אכל גבינה שצריך נטילה לב"ש מיותרים שהרי כבר נגע. אלא שהיה מקום לחשוש שגזרו נגיעה מחשש אכילה ומוכח מדין שמש שלא גזרו בזה וממילא הוא הדין כאן שלא גזרו.

סימן צא - דין בשר וחלב שנתערבו

סעיף א: בשר וגבינה שנגעו צוננים

58. באיזה אופן מותר לצרור בשר וגבינה יחד, מה הדין בדיעבד בלח, ביבש ובחריף

בגמ' (קז, ב) מתני'. צורר אדם בשר וגבינה במטפחת אחת ובלבד שלא יהו נוגעין זה בזה... וכי נוגע זה בזה מאי הוי? צונן בצונן הוא! אמר אביי: נהי דקליפה לא בעי, הדחה מי לא בעי!

ונמצא שבשר וגבינה אסור שיגעו זה בזה. ואם נגעו צוננים די בהדחה. וכ"כ השו"ע 'בשר וגבינה שנגעו זה בזה, מותרים, אלא שצריך להדיח מקום נגיעתן. ומותר לצרור אותם במטפחת אחת, ולא חיישינן שמא יגעו זה בזה'

ואם נגעו יבשים כתב הש"ך^(א) בשם הב"ח שלא צריכים הדחה.

ובחריף כתב הפת"ש^(א) שאפילו ביבש צריך הדחה.

כתב הט"ז^(א) (סלמרות שבכל מקום שמותר בדיעבד לא אוסרים שמא ישכח (כמוכח בב"י סימן ב)) וכאן כשלא הדיח מותר בדיעבד, בכל זאת לא מתירים כאן לכתחילה שיגעו זה בזה כיון שרק במקום שהצורך בתיקון הוא מסופק אין אוסרים לכתחילה אבל כאן שחייב ההדחה ברור כשנגעו אין לסמוך לכתחילה על ההדחה ושיגעו זה בזה.

סעיף ב: הנחת בשר בכלי חלב לכתחילה

59. מתי מותר לתת לכתחילה מאכל בשרי בכלי חלב או בכלי איסור? האם יש לחלק בין יבש ללח. מה הדין כשהכלי בלע בחם. ומה הדין בכלי חרס.

נתינה בכלי של דבר שדרך להדיחו

על דברי הגמ' לעיל בסעיף א' כתב העיטור (שער א, דף יג טור ד) 'ש"מ כגון להעלות בשר היתר צונן בקערה דאיסורא צונן אסור לכתחילה דלמא אכיל בלא הדחה ודווקא בשר מבושל דלאו אורחיה בהדחה, דמתניתן דקתני בשר וגבינה בשר מבושל הוא. אבל במידי דאורחיה בהדחה כגון בשר חי וזולתן שרי לכתחילה והביא ראיה שלא נמנעים מלמזוג יין לנכרי למרות שיאסור הכוס, ומוכח שכיון שדרך להדיחה לא גוזרים.

וכן כתב הרשב"א (תוה"ק ד, א) להתיר בבשר חי. וכ"כ הריטב"א (על הדף) ובשם הראב"ד.

וכ"כ השו"ע 'כל מידי דבעי הדחה, כגון להניח בשר היתר צונן בקערה של איסור צונן, אסור לכתחילה, דילמא אכיל בלא הדחה. ודוקא מבושל, דלאו אורחיה בהדחה, אבל מידי דאורחיה בהדחה, כגון בשר חי וכיוצא בו, שרי לכתחילה.

הטור הביא את דברי העיטור בזה בלשון 'כתב בעל העיטור ש"מ...! ולכאורה דין זה מובן בפשיטות מהגמ' ולכן יש להסביר מהי תוספת ההבנה של דברי העיטור

- איסור הנחה בכלי: כתב הט"ז^(א) שדברי הטור 'שמע מיניה' באים לרבות שיש להקפיד אפילו על הכלים של בשר וחלב שלא לתת בהם לכתחילה שלא במינם. וכן הדין בכלי איסור, וזו תוספת לדברי הגמרא שכתבה בבשר וגבינה ממש.

- איסור הנחה בשאר איסורים: בכנה"ג (תגהות ב"י, ו) כתב שלשון העיטור אינה מורה על חידוש האיסור לתת בכלי, כיון שהיה צריך לכתוב בלשון 'אפילו בכלי'. ולכן נראה שעיקר חידושו הוא מצד שמדובר בשאר איסורים וממילא היינו חושבים שאין

לחשוש שלא ידיח כיון שאדם בדיל מהם. קמ"ל שגם באיסור אסור לכתחילה.

- היתר דרכו להדיח: עוד הוסיף כנה"ג שם שחידוש העיטור הוא דווקא בהיתר של דרכו להדיח ולא באיסור הכללי שהוא כבר נלמד בגמרא והוכיח כן מלשון הרשב"א. (בתוה"א ד, א בסופו)

נתינה בכלי של דבר שאין דרך להדיחו

הוסיף הרמ"א 'ודוקא דבר שיש בו לחלוות קצת, אבל דבר יבש ממש, אם לא בלע הכלי רק בצונן, מותר להניח בו דבר יבש בלא הדחה כלל. וע"ל סימן קכ"ב.

ממה שכתב הרמ"א 'בלע בצונן' ולא כתב 'שימש לצונן' משמע שכוונתו אפילו נכבש או נמלח ובלע מותר. (שפ"ד א).

נמצא שלרמ"א יש שני תנאים להיתר לתת לכתחילה כשהכלי בלע בצונן² ושמניח בה דבר יבש.

ומסקנת הש"ך^(א) ברמ"א שהתנאים חלופיים שאם בלע בצונן מותר לתת אפילו לח. ואם בלע בחמין מותר לתת רק יבש. כיון שלתת יבש חם שהותר חמור מלתת לח צונן ולכן מוכרח שגם בלח יש מציאות של היתר. וכן מוכח מדברי הרשב"א שמתיר למלוח בשר בכלי ששימש לייב נסך, ומליחה היא שימוש לח. ולכן העמיד את כוונת הרמ"א להתיר ביבש מה שבלע בחמין ולהתיר בלח מה שבלע בצונן. אמנם הש"ך^(א) האריך לדחות את דברי הרמ"א ונבאר תמצית דבריו:

הרמ"א בתורת חטאת (כלל יז דין ד) הביא סתירה בין דברי האורחות חיים לטור:

כתב בארחות חיים (איסורי מאכלות אסורת אות סא) בשם הרא"ה: 'כלים של גוים שהודחו יפה מותרין ליתן בה תבלין וכן בצל וכיוצא בו חריף שאינו מוציא דבר קשה יבש ביבש'.

ובטור (כאן) כתב 'כל מידי דבעי הדחה... אסור לכתחילה דילמא אכיל בלא הדחה' וסייג שאם אורחיה בהדחה מותר.

ומשמע מדברי הטור שאין לתת תבלין בכלי איסור כיון שאין דרך להדיח תבלין, ולא כדברי האורחות חיים.

ועל זה תירץ שם הרמ"א שני תירוצים:

א. יש לחלק באופן בליעת האיסור: שרק אם בלע בחמין נאסור לתת בו היתר שאין דרך להדיחו. ודברי האורחות חיים בבלע בצונן (כגון כבישה או מליחה) ולכן מותר בתבלין. (וכן מוכח מהיתר הרשב"א למלוח בכלי יין נסך, ומהיתר לתת מצה בכלי חמץ)

ב. יש לחלק בניקיון הכלי: מה שאסר הטור במאכל שאין דרך להדיחו הוא דווקא כשמדובר בכלי שלא הודח היטב מהאיסור אבל אם הכלי הודח היטב מהאיסור מותר לתת בו גם מה שאין דרך להדיחו.

ובדרכ"מ^(א) הוסיף חילוק נוסף:

ג. יש לחלק בלחות ההיתר: שאם הוא לח אין לתת אותו בכלי איסור ואם הוא יבש מותר (כדין מצות ואפילו שאין דרך להדיחם)

ובסיום דבריו חזר לחילוק הראשון של אופן בליעת האיסור אם בחמין או בצונן וכתב שהוא עיקר.

ועל תירוץ עיקרי זה של הרמ"א הקשה הש"ך:

א. הרמ"א מסכם שיטה זו שכן משמע בטור בסימן קכ"א, ובאמת שם משמע בטור בדעת ר"י ורא"ש שתלוי בחום ההיתר ואם הוא צונן מותר גם קודם הגעלה ואפילו שהכלי בלע בחמין. וכן כתב הרמ"א עצמו (שם סעיף ה) שמותר

61. האם מותר לצרור יחד בשר וגבינה שדרכם להדיח. או להניח אותם על גבי איסור. ומה הדין בבשר שמן. או בכלי שדרכו להשתמש באיסור שמן.

העיסור שהוא מקור ההיתר של דבר שדרכו בהדחה דיבר על נתינה בתוך קערה. וכן הראיה שהביא לקולת דבר שדרכו להדיח היתה בכלי שנתנו בו יין נסך. וכן הוא בטור ובשו"ע שהדגמו קולת דבר שדרכו להדיח בכלים.²⁹⁴

- אבל בריטב"א^א (ק"ב) התיר גם במאכלים וכתב 'אבל מה שאין דינו לאכלו בלא הדחה כגון בשר חי צורר ואינו נמנע' כלומר שמותר גם בשני מאכלים.

- וכן הרשב"א^א (תוה"ב אריך ד, א בסופו) כשציטט את בעל העיסור שינה בלשונו וכתב 'בשר חי שאין דרכו לאוכלו בלא הדחה, אפילו נוגעין זה בזה צורר ואינו נמנע'. אמנם בבשר שמן הרשב"א אוסר בזה כיון שלא די לו בהדחה וצריך שפשוף. ומקורו בגמ' בחולין (ב, ה) שהצריכה סכין נפרדת לחלבים ולבשר ולא סמכה על שטיפה ביניהם ומדבריו משמע חומרא גם בכלים שאם הם של חלב או של שומן איסור אסור להניח בהם שום מאכל אפילו שדרכו להדיח כמובא בדברי הרדב"ז²⁹⁵ (א, טו).

- אמנם הרא"ה^א (בדק הבית שם) כתב שיש לחלק בין כלים למאכלים 'שמעולם לא הותר בשום מקום לסמוך דבר המותר עם דבר אסור על דעת להכשירו, שאם לא ידחנו יפה יפה וזה דבר פשוט אין דין זה אלא בכלים שאין ההיתר והאיסור בהם כאחד ובהא ודאי מותר להשתמש בהם באיסור על דעת להכשירן ולהשתמש בהם בהיתר ואין דינן אלו דומין זה לזה כלל'.²⁹⁶

ולגבי החילוק בין שמן לרזה (שהוא נפק"מ גם לכלים) כתב שאינו מוכרח מהגמ' להוכיח שאין מועילה הדחה לשמן, שאפשר שהגזירה היא מחשש שיחתיך בשר שכבר הודח וממילא לא ידיח שוב כלל אבל במקום שודאי ידיח, תועיל הדחה גם לשמן²⁹⁷ ומותר להניחו. ובכל אופן כשאפשר מסכים להחמיר בשמן.

כמחלוקת הראשונים כך נחלקו האחרונים:

- הפמ"ג^א (משב"ז א) הביא את דעת הרשב"א^א להקל ברוזה אך כתב (כרא"ה) שהתירו רק בכלים אבל בבשר היתר על בשר איסור צריך שפשוף גדול גם ברוזה²⁹⁸ וממילא אסור אפילו שדרכו בהדחה. וציין שגם הטור הביא את דברי העיסור רק בכלי. ובפתי"ש^א (ג) כתב שאין ראיה מהטור להחמיר שהרי הביא את דין קערה רק בצד האיסור כלומר בבשר שאין דרכו להדיח שהוא נאסר אפילו בכלי אמנם במה שדרכו להדיח אפשר שיותר לכתחילה גם במאכלים²⁹⁹.

להשתמש דרך ארעי ובצונן בכלי שבלע בחם (ע"י הדחה ושפשוף היטב. וגם לא הגביל דווקא ביבש).

ב. אין ראיה מדברי הרשב"א במליחה בכלי נסך לחלק בין חם לצונן, כיון שההיתר שם הוא מצד שדרך להדיח את הבשר.

ג. גם מדין מצה אין ראיה שלהרבה ראשונים (רי"ף, רמב"ם, רמב"ו) אפילו בלע בצונן (כבית שאור) אסור להשתמש בו מצה. ולרא"ש שמקל בזה נראה שיקל אף בבלע בחמין.

ולכן מסקנת הש"ך^א שמותר לתת צונן בקערה ואפילו בכלי שבלע בחמין ואפילו במה שאין דרכו להדיח (אם קינה את הקערה היטב) ואפילו בלח (אם אינו חריף), ובלבד שישתמש בה ארעי ולא קבע.

וכתב בשפ"ד^א (ג) שגם הרמ"א (קכ"א, ה) כתב שכלי שנאסר ברותחין מותר לשימוש בצונן ע"י הדחה ומשמע אפילו לח. ולגבי דבר חריף לא התיר בלח לכתחילה כמובא שם לגבי חומץ.

שימוש ארעי בכלי חרס

הוסיף בשפ"ד שלמרות שהש"ך לא מחלק בין כלי רגיל כלי חרס (כמובא בש"ך ס"ט, טו) הלכה כמנחת יעקב (יא, ו. וכן משמע בפר"ח כאן ג'²⁹⁰) שבחרס אין להשתמש ארעי אפילו צונן כיון שאי אפשר להגעילו ויש לחשוש שישתמש בחם²⁹¹.

60. כיצד ינהג אדם שנמצא בבית של גוי ורוצה לאכול 'הערניג'

הט"ז^א (ב) הביא בשם רש"ל (יש"ש חולין ח, מד) לאסור אכילת הערינג בכלי נכרי כיון שצריכים הדחה לאחר שהייתם בכלי (שאינו נקי)²⁹² ואין דרך להדיחם אמנם בדיעבד מועיל מה שמורידים להם העור קודם האכילה במקום הדחה ויקפיד לא להניחם חזרה בכלי הנכרי. ובמלפפונים עם מי מלח גם בדיעבד אסור כיון שלא ניתן להדיח את המים, והסביר הפמ"ג (משב"ז ב) שהרש"ל הולך לשיטתו שפוסק כריב"א שכל שנתחייב בקליפה ולא ניתן לקלוף אסור גם בדיעבד בשישים.

והביא הט"ז בשם הרמ"א (תורת חטאת יז, ד) להתיר בשעת הדחק להשתמש בכלי עכו"ם בביתו ששעת הדחק כדיעבד. ובפמ"ג (ש) הקשה מדוע שייך פה דיעבד הרי יכול להדיח את הכלי וממילא מותר בשימוש צונן בארעי ותיירץ שמדובר בכלי נקי והאיסור לכתחילה הוא כיון שמדובר במלוח וגם בטהור מליח וטמא טפל אסור לכתחילה, ועל זה כתב הרמ"א שבשעת הדחק מותר²⁹³.

²⁹⁰ וכן כתב ב"י (טו, טז) בשם הראשונים וראה עוד בסיכום על הלכות מליחה שם (שאלה 57).

²⁹¹ ואפשר שארעי שהוא בבית עובד כוכבים (כמובא ברמ"א קכ"א, ה) יתירו גם המחמירים בחרס, שכן אין הארעיות נובעת מכך שמתכוין להכשירו בעתיד אלא מכך שאין זה מקומו של הישראל ולכן אין לחשוש ששוב ישתמש בחם.

²⁹² גם הרש"ל סובר שאין מליחה לכלים להפליט ומקל בזה ללא קליפה אפילו בבלועים באיסור דאורייתא (כמובא ביש"ש ח, עג בסופו) ולכן נראה לומר שמה שדרש כאן הדחה הוא כיון שלא היו הכלים מקונחים ולכן אסור לכתחילה בדגים כי אין דרך להדיחם.

²⁹³ נראה כוונתו כדברי הרמ"א להלן בסימן קה (יב) לאסור לכתחילה למלוח בדפוסים הגויים ולהתיר בדיעבד כיון שאין מליחה לכלים להפליט. וכאן שהוא שעת הדחק התיר לכתחילה.

אמנם לפי דברי הפמ"ג אין הרמ"א חולק על הרש"ל שהרש"ל אסר במלוכלך והרמ"א התיר בנקי. ובמנחת י"י (שם, יב) כתב שהרמ"א חולק על דברי הרש"ל והסביר את החילוק 'דאף כה"ג מקרי לכתחילה ונראה שלהבנתו הרש"ל והרמ"א דברו בלא מקונחים אלא שלא יכול להדיח את כלי העכו"ם ולכן התיר הרמ"א לשים בכלי הנכרים על דעת שידיח את הערינג שזה כדיעבד. והרש"ל אוסר לתת בהם שגם זה נקרא לכתחילה.

²⁹⁴ אמנם פתחו ב'כל מידי דבעי הדחה' ולכן לא מוכרח שיחלקו במאכלים.

²⁹⁵ ולכאורה היה נראה שבכלי נקי יש להתיר אמנם מדברי הגמ' שהצריכה סכינים נפרדות ולא התירה באופן שקודם ישתמש לבשר ואז לחלבים, קצת משמע שבכל אופן אסור.

²⁹⁶ ובכל אופן נראה שמודה לדין הרשב"א בשעת הדחק 'כל היכא דאפשר ליה מיבעי ליה לכתחילה לאיזדהורי והיכא דלא אפשר שרי'.

²⁹⁷ כוונתו שמעיקר הדין הדחה מועילה לשמן כמו שכתב בחידושו על גזירת הגמ' בחולין שהצריכה סכינים נפרדות 'אע"פ שצונן בצונן הוא ובהדחה סגי'. וכאן הסביר שהגזירה שמא ישתמש בבשר שכבר הודח.

²⁹⁸ נראה שהבין דברי הרא"ה 'ההיתר והאיסור בהם כאחד' שנוצרת תערובת שצריכה שפשוף גדול. ואפילו ברוזה.

²⁹⁹ ועוד כתב שמדברי השפ"ד עצמו נראה שלא כדבריו. ונראה שכוונתו למה שכתב (שפ"ד ב) 'דכל דבר שיש בו שמנונית ונדבק ביותר אסור להניח אצל היתר אף שדרכו בהדחה דצריך שפשוף' ומוכח שמחלק בין שמן לכוהש כרשב"א. ואפשר להלק ש'לשיטתו החילוק הוא להחמיר גם בכלים אבל בממשות אפילו ברוזה אסור.

אי אפשר להוכיח שסוברים שאין תקנה כלל שהרי פשוט שגריה מועלת. וממילא כוונתם לאסור רק בלא שום תיקון וגם הדחה מועילה. וגם דברי הפמ"ג שלש"ך יצא כאן איסור שמבוסס על חשש רחוק אינו נכון כיון שדרך לאכול פת בגבינה אין זה ספק כלל ולכן חזרנו לדין המקורי לאסור לכתחילה שמא ישכח להדיח. אמנם למעשה כתב הפת"ש שיש לחלק שהדחה מועילה בחלק החיצון הקשה ולא הפנימי הרך.

סעיף ד: בשר וחלב שנתערבו בחם

63. מה דין בשר צונן שנפל לתוך חלב רותח

בשר וחלב שנתערבו חמים

בגמ' בפסחים (סוף עה, ב) 'איתמר: חם לתוך חם - דברי הכל - אסור' והסביר הב"י שדברי הגמ' כשאין שישים בחלב כנגד הבשר אבל אם יש שישים החלב מותר.

בשר וחלב שנתערבו צונן וחם

ממשיכה הגמ' 'חם לתוך צונן, וצונן לתוך חם; רב אמר: עילאה גבר, ושמואל אמר: תתאה גבר'

כתב הר"ן (על הרי"ף מא, ב' ושמואל אמר) שכל מחלוקת רב ושמואל כשאין אחד מהם על האש אבל כשאחד מהם על האש מודים כו"ע שגובר.

ומסקנת הגמ' כשמואל שתתאה גבר. כלומר שאם התחתון רותח דינם כנגיעת רותחים ואם התחתון צונן דינם כנגיעת צוננים אמנם חייבים בקליפה מצד חום העליון ההתחלתי שכן 'אדמיקר ליה³⁰⁴ אי אפשר דלא בלע פורתא'.

בטעם הענין שתתאה גבר כתב בתורת חטאת (כ, ב) 'דהחום עולה למעלה ואינו יורד למטה'.

נחלקו הראשונים בשיעור האיסור בצונן לתוך חם:

- **לרא"ה** (בדק הבית ד, א' ודיו') נאסר כדי נטילה בלבד³⁰⁵ ולמד זאת מדברי הגמ' 'נטף מרוטבו על החרס וחזר אליו - יטול את מקומו' והגם שבהוה אמינא של הגמ' (שהחרס צונן) זוהי ראייה לסובר עילאה גבר, סובר הרא"ה שהוא הדין לדין שתתאה גבר במקרה ההפוך של צונן לתוך חם.

- **רמב"ם** (ט, ט), **רשב"א** (תוה"ק ד, א, ה), **ר"ן** (שם) נאסר כולו, וכתב הר"ן שדברי הגמ' בפסחים נאמרו בצלי שאין בו רוטב. ועוד שנאמרו בצלי שכבר אינו על האש³⁰⁶. אבל בנפילה לנוזל רותח אוסר כולו בשישים. (וכ"פ השו"ע)

השו"ע פסק בצונן לתוך קדרה חמה 'בשר וחלב רותחין שנתערבו יחד, ואפילו בשר צונן לתוך חלב רותח או חלב צונן לתוך בשר רותח, הכל אסור, משום דתתאה גבר'.

- **אמנם דעת הש"ך** (ד, וכן קה, ה) להקל כרשב"א שכל שדרכו בהדחה מותר בכחוש גם לצור יחד או להניח על גבי איסור³⁰⁰. ורק בשמן יש לאסור כיון שלא די לו בהדחה.

- **אך החו"ד** (ביאורים א) מקל גם בשמן כיון שאין חיוב שפשוף בשמן אלא בצירוף דוחקא דסכינא ולכן הצריכה הגמ' בחולין סכינים נפרדות לבשר וחלב³⁰¹, ומעמיד כך גם את כוונת הרשב"א שכן כתב במקום אחר. וממילא בהנחה של בשר שמן על מאכל די בהדחה ולכן גם אין איסור לתיתו עם מאכל כשדרך להדיחו קודם אכילה³⁰². והובאו דבריו בפת"ש (ק).

סעיף ג: נגיעת לחם בבשר או חלב

62. מהו דין לחם שהיה בסעודה בשרית, מה דינו כשהבשר יבש והאם מועילה לו הדחה בדיעבד.

לחם שנגע בבשר

בירושלמי (פסחים ו, ד) 'א"ר יוסה הדא אמרה היין דאוכל חובין (גבינה) ודבעתיה מיכול קופד (בשר) צריך מבצר פיסת (לבער שירי הפת)³⁰³

ומכאן כתבו הטור והשו"ע 'כיון דבצונן בעי הדחה צריך ליתזהר שלא יגע בשר לח בלחם שאם יגע בו אסור לאוכלו עם גבינה וכן אם יגע בו גבינה אסור לאוכלו עם בשר'.

ביבשים העיר הש"ך (ט) שאין איסור שהרי גם לכתחילה לא צריכים הדחה (כפי שהביא בשם הב"ח בס"ק א). והעיר הכנה"ג (טור ב) שיש לשים לב שהשו"ע שינה מלשון הטור כשהשמיט את התיבה 'לח' וכתב 'שלא יגע בשר בלחם'. וביד יהודה (ארוך ט) הסביר 'המחבר השמיט לח גם בבשר, משום דסתם בשר יש מסתמא שמנונית ע"ג זולת אם נתייבש לגמרי, וזה לא שכח'. כלומר המחבר מסכים שהאיסור דווקא בלח, אלא שלמעשה כך המציאות הרווחת.

הדחה ללחם לאחר שנגע

הש"ך (ט) העיר על דברי המחבר שהאיסור לאכול את הלחם עם גבינה הוא בלא הדחה, וממילא משמע בדעתו שאם ידיח מותר אלא כיון שאין דרכו בהדחה יש לאסור לכתחילה.

הכנה"ג (טור ב, ג) סובר שכוונת הטור והמחבר שבלחם לא מועילה הדחה, ולכן גם ידיח נשאר באיסורו. והובאו דבריו בשפ"ד³⁰⁴ (ט) שהסביר שבלחם נדבק ביותר ושכן משמע מלשון הטור והמחבר שכתבו 'אסור לאכול' ולשיטת הש"ך האיסור הוא צירוף רחוק של ב' חששות שמא יאכל עם גבינה ושמא לא ידיח, וזה לא סביר להרחיק חשש עד כדי כך.

אמנם הפת"ש (ט) כתב שמסידור דברי הטור והמחבר משמע כש"ך שהרי בסוף סעיף ב' דיברו על דבר שאין דרכו בהדחה. ובסעיף ג' מדבר על לחם כדוגמא לכך. וכן מדבריהם 'אסור לאכלם עם גבינה'

³⁰⁴ ציין הט"ז (י) שברש"י הסביר עד שמצטנן ובאו"ה הסביר 'יקר' מלשון כובד שמכביד עליו והעיר על זה בפמ"ג שגם בנוזל רותח שבא על גוש צונן אוסרו כדי קליפה למרות שלא מכביד עליו.

³⁰⁵ ולשיטתו שם לכאורה הוא הדין בחם לתוך צונן שצריך נטילה ודברי הגמ' להצריך קליפה כוונתה רק שלא נאסר כולו. ואם כך נחלקו רב ושמואל רק במוצק לנוזל ולא בצלי לצלי. וצל"ע.

³⁰⁶ אמנם דעת השו"ע בסימן עו סעיף א' כטור שאפילו הצלי על האש אינו אוסר אלא כדי נטילה. ונראה שתופס כאן עיקר החילוק שנעשה ללא רוטב. ואותה טיפה שנופלת לא נקראת רוטב לענין זה לאסור בכלו.

³⁰⁰ וזה כשיטתו לעיל להקל לתת דבר צונן שדרך להדיחו גם בכלי שאינו מקונח היטב.

³⁰¹ אמנם בפמ"ג דחה סברא זו וכתב 'הא ליתא דתלי טעמא רק בשמן' ובכל אופן בגמ' שם (חולין, ב) לא מצאתי שתלו דווקא בשמן ועוד ש"ס דיברו בסכין.

וראה שברש"י שם (ואחר כך) כתב 'וישכח ולא יקנח' ומשמע שסובר שגם בחלבים וסכין די בקנינה ובכל זאת גזרו. ואפשר שקנינה הוא שפשוף שהרי הרשב"א על חולין (ח, ב) הסביר אפילו על 'הדחה' שהיא שפשוף.

³⁰² וכן דעת הבית אפרים (סימן כט. הוב"ה בפת"ש א) אלא שלדעתו אם שומן האיסור נמחה במים, ההיתר שנגע בו חייב שפשוף גדול ולכן יש לאסור בו אף במה שדרכו להדיח.

³⁰³ וראה לעיל בב"י (פט, ד) שהביא מהגה"א בשם א"ז למצוה מן המובחר להעביר את הלחם וכל המאכל שעלו עם הגבינה ובשו"ע שם כתב 'צריך לבער מעל השלחן שיורר פת שאכלו עם הגבינה'.

וכ"כ הרמ"א³⁰⁷ בתורת חטאת (כג, ה) והוסיף 'מיהו מאחר דמהרא"י כתב להחמיר אין להקל כי אם במקום צורך'.

אמנם הט"ז³⁰⁸ (י) האריך להוכיח שבמקום שאי אפשר בקליפה נאסר כולו בשישים כריב"א וכן רצה להוכיח מדברי הרמ"א עצמו לעיל (טו), שפסק כריב"א שלגבי כלי שמלחו בו ונשתמשו בו כתב 'ואם הוא דבר לח, בעינין שישים נגד קליפה מן הקערה'.

ובנקה"כ³⁰⁹ כתב שלפי החילוק המובא בש"ך (ח. מובא להלן) בין מקום שיכול לקלוף למקום שלא יכול לקלוף נדחו כל ראיות הט"ז. וגם מה שרצה להוכיח מדברי הרמ"א בסימן ס"ט הוסבר שם בש"ך (טו) ששם החמיר הרמ"א כריב"א בצירוף סברת הראב"ד שם שכלי שבלע במליחה דינו כרותח.

והפמ"ג³¹⁰ סיכם 'לענין הלכה ראוי להחמיר והתורת חטאת גופא לא היקל אלא בהפסד מרובה דוקא ועש"ך, לכן לדינא אין להקל'.

קילוח שנפסק, שפיכה בבית אחת והורקה איטית

פסק הקילוח: כתב הש"ך (י) שבחלב רותח על בשר צונן חייב קליפה בין אם פסק הקלוח³¹¹ ובין אם לא פסק. והעיר הפמ"ג (שפ"ד י) שבכל אופן כשפסק הקילוח אין כאן בישול (לענין שבת ולענין איסור תורה בבשר וחלב) ורק מחומרא נוקטים שמפליט ומבליע.

שפיכה בבת אחת³¹² מול הורקה³¹³: בפת"ש (י) הביא מתשובות חת"ס (סימן פ) שהקשה מדברי הרמ"א להלן (ב, א) שכתב 'אם שפכו מדי יום שומן בקדירה ויש לספק שמא העכבר היה שם כשעירו עליו שומן רותח, הכל אסור' ולכאורה הרי השומן הנשפך אי אפשר לו בקליפה וצריך להיות מותר? ותירץ ששם 'כל טפה אחת שנוגע בהעכבר בא חבירו ודוחפו ונוגע גם הוא ולכן כל הקילוח הוא קליפתו וכאן מיירי בחלב רותח שנפל בבת אחת שפיכה מרובה על הבשר ועלה על כל גדותיו נמצא תחתית החלב נוגע בבשר ואידך לא פגע'. ולפי דבריו בכל מקום שיפול בבת אחת מותר ובכל מקום שיוריקו לאט יאסור.

בשר שנפל לחלב חם בכלי שני

ואם החלב הרותח הוא בכלי שני דינו כצונן כמובא ברמ"א להלן (צב, ז) 'ואם נשפך חלב או שאר איסור רותח על גבי קרקע, והעמידו עליו קדירה חמה; אם מה שנשפך אינו אצל האש, לא הוי רק כלי שני, ולכן הקדירה אסורה, דבולע קצת, והתבשיל מותר'.

עילאה רותח שמרובה על התאנה הצונן ומחממו

כתב ערוה"ש (יא, ב) להחמיר 'שהרי עינינו רואות שהחלב נשאר ברתחתו וגם מעט הבשר נעשה רותח' ושכן כתוב בתוס' בשבת (מב, א 'נותן אדם') שמחלוקת רב ושמואל דווקא בכמויות שוות. וכ"כ באו"ה (ל, יב-חד) לחלק בטיפה שנפלה על גוש רותח כיון שהיא מועטת.

אמנם הרשב"א³¹⁴ (חידושים שבת שם) כתב על דברי התוס' 'זה אינו מחזור בעיני דהכא סתמא קתני לא שנה מרובין ולא שנה מועטין, ולתוך הכוס ואפילו לתוך מיחם רגילות הוא לתת צונן הרבה כדי להפשיר מפני שהן עשוין לשתייה ואין אדם שותה חמין גמורין אלא פושרין, והוה ליה למיתני הכא צונן לתוך חמין כדי שיחמו אסור וכדי להפשירן מותר'. וטעם דבריו שהומרת בישול ע"י עירוי קיימת רק בדבר קשה ולא בנוזל שמתערב מיד (ביה"ל ש"ח יב. וראה אגלי טל אופה כט³¹⁵).

צונן לתוך צלי חם כתב הש"ך (ה) שלדעת השו"ע דווקא בבשר בקדירה שיש בו רוטב נאסר כולו אבל אם נפל על צלי יאסר רק כדי נטילה בכחוש³⁰⁷ (שו"ע קה, ה). משא"כ לרמ"א (שם) שמחמירים בכל צלי שהוא כשמן ממילא גם בצלי יאסר כולו.

היתר הבלוע מאיסור

כתב הט"ז (ה) שדבר שרק בלוע מאיסור אינו אוסר כלל את מה שבא עליו ללא רוטב. (ע"פ שו"ע קה, ז) ³⁰⁸ ונראה שכוונתו לענין בשר בחלב לירק הבלוע בחלב ונגע בצלי בשר חם, שאינו אוסר כלל. ואפילו אם נצלו יחד כמובא בשו"ע שם.

בשר וחלב המונחים זה לצד זה (ע"פ תורת חטאת כג, ב ומנח"י שם):

אם אחד חם ואחד קר מוסכם שאוסרים רק כדי קליפה.

אמנם אם שניהם חמים נחלקו הראשונים האם יש בהם כח לאסור בכלול³⁰⁹ לסמ"ק ולמרדכי נאסרים רק כדי קליפה ולאוו"ה (ב, טו) בשם ריב"א רבי"ה ור"י נאסר בכלול וכן נראה דעת הרמ"א³¹⁰

הט"ז³¹¹ (ה, קה) הביא בשם רש"ל שבאיסור חם והיתר קר ומונחים זה לצד זה אוסר כולו. וכתב להחמיר באין הפסד מרובה שכן פסק הרמ"א (קה, ז) לגבי מליחה.

אמנם הש"ך³¹² (קה, ז) הביא בשם הסמ"ק שכתב להתיר זה לצד זה בקליפה ומכאן תמה על פסקו של הרש"ל. ובמנחת יעקב כתב שאכן הרש"ל חלק על הסמ"ק.

64. מה דין בשר רותח שנפל לתוך חלב צונן ומה דין החלב. פרט לגבי שפיכה בבת אחת או איטית, חלב חם בכלי שני ועילאה מרובה.

ראה לעיל שמסקנת הגמ' כשמואל שתתאה גבר כלומר שאם התחתון צונן דינם כנגיעת צוננים, אמנם חייבים בקליפה מצד חום העליון ההתחלתי שכן 'אדמיקר ליה אי אפשר דלא בלע פורתא'.

השו"ע פסק בחם לתוך צונן כשמואל וכל הראשונים שתתאה גבר 'אבל חלב רותח שנפל על בשר צונן, או בשר רותח שנפל לתוך חלב צונן, קולף הבשר, ושאר הבשר מותר'.

האם יש חיוב קליפה בנוזל

הגמ' מוכיחה כדעת שמואל משתי ברייתות אחת כללית 'חם לתוך צונן' ואחת פרטית בבשר שנפל לתוך חלב.

- **ר"ת**³¹³ (תוס' תניא אידך, ר"א ש³¹⁴ (ת, ד): למדו שחזרת הדין בחלב שבו לא שייכת קליפה באה להוכיח שהחלב כולו מותר. (וכ"פ בשו"ע ובתורת חטאת)

- **ריב"א**³¹⁵ (שם): קליפת החלב נאסרת וכיון שנתערבה צריך שיהיה בחלב שישים כנגד הקליפה. (וכ"פ בהגש"ד ורש"ל)

וברמב"ם (ט, ט) התייחס רק לבשר שצריך קליפה וכתב הטור שמוכה מכך שלא פירש דין החלב שסובר כר"ת שהחלב מותר כולו. וכ"כ הרדב"ז (שם ז).

וכתב השו"ע³¹⁶ **כר"ת** 'אבל חלב רותח שנפל על בשר צונן, או בשר רותח שנפל לתוך חלב צונן, קולף הבשר... והחלב מותר כולו'.

³⁰⁷ ואפילו חלב נוזלי אוסר בצלי רק כדי נטילה כמובא בשו"ע סימן עו (א) לגבי דם שנטף על הצלי. ואפילו שהוא אצל האש כמובא בטור שם.

³⁰⁸ אלא אם האיסור הבלוע שמן שמפעפע בעצמו לאסור כמובא בשו"ע שם.

³⁰⁹ אפשר ששורש המחלוקת הוא מצד שכל דין תתאה לאסור כולו הוא מצד שהחום עולה למעלה ואוסר, אמנם כשעומדים מהצד אע"פ ששניהם חמים לא עולה ההבל מאחד לשני.

³¹⁰ כן כתב המנח"י שם ב.

³¹¹ כך הבין מהרא"י ברא"ש. ורש"ל הבין שמחמיר כריב"א ראה ט"ז (י)

³¹² שאמנם לא מבשל אבל מבליע. כמובא בש"ך (קה, ה) וראה שאר שיטות בזה להלן סימן צב שאלה 23.

³¹³ שכתב 'ואפי' מכלי ראשון מותר לערות לתוך מים צוננים שלא אמרו שעירוי מבשל כדי קליפה אלא במערה ע"ג דבר גוש שאין החמין מתערבין בו אלא מכין עליו בקלוחן. אבל מים במים שמתערבין אין כח בהקלוח לבשל כלל'.

66. מה תקנתו של בשר צונן שנפל לחלב צונן ומה הדין כשלא ניתן לתקנו. ומה הדין באיסורים

בבשר בחלב: כתב השו"ע⁶⁶ 'ואם נפלו זה לתוך זה צוננין, מדיח הבשר, ומותר'

באיסורים: באו"ה⁶⁷ כתב שקולא זו היא רק בבשר בחלב כיון שמדין תורה לא נאסרים אפילו בכבישה, אבל באיסורים שבכבישה אסורים מהתורה יש להצריך בצונן קליפה בכל אופן (שפ"ד). והש"ך⁶⁸ (י) דחה דבריו וכתב שדין זה הוא גם בהיתר שנפל לתוך איסור שבצונן מותר בהדחה.

וכתב השפ"ד⁶⁹ (י) שכמו שבקליפה בנוזל מקלים כיון שאי אפשר לקלוף ק"ו שיש להקל בהדחה כשאי אפשר להדיח כלומר בהיתר לח שנפל צונן על גוש איסור.

סעיף ה: מליח כרותח

67. בשר וחלב שנגעו מלוחים, מהי רמת המליחות בה יש לחשוש לאיסור

בגמ' פסחים (עו, א): אמר רב: צונן לתוך צונן מדיח. אמר רב הונא: לא שנו אלא שלא מלחו, אבל מלחו - אסור. דאמר שמואל: מליח הרי הוא כרותח, כבוש הרי הוא כמבושל.

ברמת המליחות שדינה כרותח כתבה הגמ' 'הא דאמר שמואל מליח הרי הוא כרותח (וכו') - לא אמרן אלא שלא נאכל מחמת מלחו, אבל נאכל מחמת מלחו - לא.'

- **והסביר רש"י**⁷⁰ ('שאין נאכל') 'שהמליחו הרבה עד שמקדיח טעמו מחמת מלחו קצת, ואינו ראוי לאוכלו אלא אם כן היה מדיחו, והאי אין נאכל - לאו לגמרי קאמר שאין שום אדם יכול לאוכלו, אלא כיון שנתקלקל טעמו - אינו נאכל מחמת מלחו קרי ליה, ואסור'.

- **אמנם דעת הר"ר יעקב ישראל**⁷¹ (תוס' 'הני מילי' חולין קיב א) שדווקא מליחה מרובה לדרך שנעשה כעץ עד שלא שייך לאכול בבית נקראת 'אינו נאכל מחמת מלחו' וכדין 'מעבד' בשבת. (וכתב שכן דעת רש"י וראה הערה)³²⁰

- **ודעת ר"ת**⁷² (תוס' שם⁷³) שכל מליחה שעושים לקדירה נקרא שאינו נאכל מחמת מלחו והראיה ממקורות רבים בגמ' שמדובר על בליעה במליחה ולא ניתן להעמיד אותם במליחה לדרך. וכ"כ הרשב"א⁷⁴ (תה"א שער ד, ב, ב) והוסיף שבמעט מלח כמו לצלי אמנם מועיל להפליט כיון שעיקר טבעו של המלח למשוך דם להפליט. אבל להבליע אינו יכול אלא כשהמלח רב ומבליע בחריפותו³²².

- **או"ה**⁷⁵ (י, ז) כתב תחילה שדווקא לענין מליחה בכלי שאינו מנוקב אסור אפילו במליחה קלה כעין לצלי כיון שבתנאים אלו יש

וכן ביד יהודה⁷⁶ (ארוך יא 'יעני') כתב על ערוה"ש 'אבל באמת דבריו תמוהין דלדין מאי נ"מ בין מועט למרובה, דכל דתתאה חם הא קי"ל דכל צלי אוסר בס', ואם תתאה צונן ממילא קי"ל דתתאה גבר' ובסימן קה (ארוך יב) הוסיף 'דא"כ (אם נקבל את דברי ערוה"ש) תו אין חילוק בזה כלל בין עילאה לתתאה וזולת בין מועט לרב'. כלומר שרשב"א וליד יהודה גדר עילאה גבר הוא הלכת³¹⁴.

ועוד נראה להביא ראיה לשיטה זו מדברי הרמ"א (צב, ז הובאו לעיל) בחלב רותח וזחל שאינו אוסר את הסיר אלא בכדי קליפה כיון שיש לו כבר דין כלי שני. ואפילו שהחלב שם היד סולדת בו (פר"ח שם ל¹⁵) ועוד שאפילו היה צונן, פשוט שאין כח במעט חלב שזוחל לצנן סיר חם, ובכל זאת כותב הרמ"א שנתתאה גבר.

וכן נראה דעת השו"ע בהלכות שבת (שי"ח, יב) לענין 'מים חמין לתוך מים צונן' וכן משמע גם בב"ה⁷⁷ 'ל מעיקר הדין שכתב להקל בדיעבד'³¹⁶

68. מה הדין בדיעבד בבבשר שהיה צריך קליפה ובשלוהו ללא קילוף

כתב הרמ"א בשם או"ה (כלל כט) 'ובמקום שהבשר צריך קליפה, אם לא קלפוהו ובשלו כן, מותר בדיעבד'.

ודברי הרמ"א נסתרים מדברי כמה ראשונים שאסרו גם בדיעבד כמובא בש"ך (ה) ולכן תרצו האחרונים:

- **נבלל לעומת מכיריו:** הש"ך (ה) העמיד את כוונת הרמ"א באופן שהתיר נבלל ולא שייך בו כבר קליפה כדן נוזל, אמנם במקום שניכרת החתיכה וקליפתה יש לשער בשישים כנגד הקליפה³¹⁷. ובבית מאיר (על הש"ך) הקשה 'וכמה תמוה לי סברא זו ואינו מוצא לה מקום. גוף הקליפה שנתערב ונבלל בענין דלא שייך קליפה שרי בלא ביטול. (ולעומת זאת) וכשמכירו ומסיר גוף הקליפה יהא טעמו אוסר בפחות מס' הא הטעם ודאי נבלל וא"א להפרידו ולמה יאסר?!'

- **חומרא לעומת דין:** המג"א (תנ"א, לג) כתב לחלק בין מקום שהקליפה מהדין למקום שהיא חומרא 'דוקא בדין תתאה גבר שאינו אלא חומרא בעלמא דהא מתחילה אמרין בגמ' דא"צ קליפה אלא דחיישינן שמה בלע פורתא לכן אין הקליפה אוסרת החתיכה אבל במקום שצריך קליפה מדינא אם נתבשלה בלא קליפה אוסרת החתיכה, ובהכי מסולקים כל תלונות האחרונים על רמ"א והובאו דבריו בפמ"ג (משב"ז ז, י). רעק"א³¹⁸ (על ש"ך ח) בית מאיר (על הש"ך ה)

- **נפסק הקילוח לעומת רציף:** הפת"ש (ה) הביא בשם תשוואות חן (יא) להקל בדיעבד רק בעירוי שנפסק הקילוח (שהוא חומרא כמובא לעיל בשפ"ד ז, ובנוסף) שדינו בבשר בחלב הוא דרבנן³¹⁹. ובשאר איסורים יש להקל בכגון זה רק בהפסד מרובה.

314 ובענין זה בכלי שני שאינו מבשל למרות שהמציאות אינה בהכרח כך. וכן לגבי שבת בבישול בהמה שמותר למרות שבמציאות הוא בישול גמור.
315 והפ"ח סובר לאסור כשיטתו (סו, יח) בכלי שני רותח שמבליע הגם שאינו מבשל. ובכל אופן מצד שיש מיעוט צונן אינו חולק.
316 ראה שם בשו"ע (שי"ח, יב) 'מותר ליצוק מים חמין לתוך מים צונן' ולא חילק בכמות. ובב"ה ח (קכח) 'אפילו אם הצוננין מועטין וכשישפוך יהיו חמין בכדי שהיד סולדת בו שרי כיון דכלי שני אינו מבשל' ודברי השו"ע בהמשך 'ובלבד שלא יהיו בכלי ראשון' קאי על צונן לתוך חמים (שם קל). אמנם במשנ"ב (שי"ח, פג) כתב 'אם חמין לתוך צונן היה הצונן מרובים שרי אך בב"ה ל' (שם) הביא בשם הבית מאיר (שם) שדעת הרשב"א, הר"ן והטור להקל גם במועטים, אמנם לכתחילה אין להקל נגד התוס'. (וכ"כ בילק"ו שי"ח, מז 'נכון להחמיר') ומשמע שבדיעבד בנידון דידן שכבר נשפך אינו אוסר. ונפק"מ שם לעירוי מכלי ראשון על תמצית תה מועטה. ותוך דבריו הביא הטעם שלאחר שהחמים המרובים באים לכלי התחתון דינם ככלי שני.
317 וכן משמע בדברי האו"ה שכתב 'וכן השיב מהר"ם שאם א"א לו לקלוף לא נאסר בהכי' משמע שבאפשר לקלוף נאסר. אמנם סיים 'קליפה שהצריכו חממים אינו אלא

- **פרי תואר** (ט) הובא בכרתי (נא): **הבשר** אינו רותח אלא לאחר שיעור מליחה. אבל **הציר** שנפלט מהחתיכה דינו כרותח מיד. והמחבר בסימן צא דן בבשר עצמו ובסימן סט במה שיוצא ממנו.
- **פלתו** (נא): באיסור תורה החמיר המחבר לאסור מיד ובבשר בחלב שאיסורו במליחה מדרבנן הקל קודם שיעור מליחה.

והסיבה שלגבי בשר וחלב אין אומרים שציר היוצא מהבשר אוסר את הגבינה כתב החו"ד (ביאורים ט) שבד"כ מהות הציר אינה כדין הבשר אלא שיש ריבוי בחולין (ק"ב, ג) 'הטמאים' - לאסור צירן ורוטבן וקיפה שלהן' אמנם ריבוי זה הוא רק באיסורים כגון דם ולא בבשר מוכשר או גבינה שאינם איסור.

והרמ"א הביא את קולת תרומת הדשן 'וי'א דלאחר ששהה במלחו שעור מליחה לא מקרי אח"כ רותח. ולצורך גדול, כגון בהפסד מרובה והוא לצורך סעודת מצוה, יש לסמוך אמקילין. אבל בלאו הכי, אין להקל כלל'. כלומר לרמ"א מעיקר הדין 'שוה בשר וגבינה לדם דתוך שיעור הוה רותח ולאחר שיעור לא הוה רותח' (שפ"ד יא).

מליחת בשר מוכשר: ומשמע ברמ"א³²³ שלעולם אין הבשר רותח לאחר שיעור מליחה ואפילו במליחת בשר מוכשר. וחלק הש"ך³²⁴ (נא) שבסתם בשר כשר שהומלח לא קיימת קולת תרומת הדשן אפילו בהפסד מרובה כיון שהמלח לא פעל להפלת דם, לעולם לא תש כחו. וכ"פ הפמ"ג³²⁷ (שפ"ד יא).

69. מהו עומק האיסור שנעשה על ידי מליחה

הגמ' בחולין (ג, ז) דנה בחתיכות בשר שנמלחו עם שומן של גיד הנשה ורבינא רצה לאסור את כולם. אולם דבריו נדחו מדברי שמואל שמליח הוא כרותח של צלי וממילא אינו אוסר כולו.

- **כתב הרא"ש** (ז, ט) שלהלכה די במליח בקליפה ולא מחמירין בזה כצלי להצריך נטילה ושכן הורה מהר"מ. וכן כתב הר"ן (על הר"ן חולין מב, א) 'דבכל איסור שע"י מליחה סגי ליה בקליפה'.

- **אמנם דעת הרא"ה** (חידושים חולין ז, ב. הובא בר"ן שם) שמליח הוא כרותח דצלי וממילא צריך נטילת מקום כדין צלי. ושכן מוכח גם בפסחים (ע"ה, ב בסופו) להצריך לצלי נטילת מקום כדין 'נטף מרוטבו על החרס'³²⁸

- **והרמב"ן** (חידושים חולין ק"ב, ב) כתב שנאסר **בכולו** והסביר 'מתוך שהוא פולט לתוכו כל שעה ושעה טפות מלוחות שהן כחמות אוסרין אותו לגמרי, שלא אמרו קולף אלא כגון חתיכה רותחת לתוך חלב צונן שהוא מתגבר עליו ומצננו, אבל הכא כוליה חאים מרוב טפות מלוחות שהן חמות בעצמן'. וכן משמע ברמב"ם³²⁹ (ט, ז) שכתב 'הרי זה נאסר'.

השו"ע פסק כרא"ש ונאסר כדי קליפה'.
ויש להעיר שדין זה של השו"ע בשני תנאים:

- א. שאם הוא ציר מלוח, דוקא ששהו יחד במלחם פחות משיעור רתיחה (כ- 18 דקות). ואם שהו יותר נאסר בכולו כמובא להלן בשו"ע סימן קה (סעיף א. וכן לעיל טז, יח)

במעט מלח כח להפליט ולאסור. אמנם סיים לבסוף שהוא הדין בכל שאר המליחות כיון שאין אנו בקיאים להכיר ברמת המליחה שאוסרת.

השו"ע פסק כר"ת וכתב 'מליח, שאינו יכול ליאכל מחמת מלחו, דהיינו כעין מליח שמולחים לקדירה... כל זמן שלא הדיחו מיקרי אינו נאכל מחמת מלחו. ומליח כעין מליח דבעי לה לארחה, אפילו לאחר שהדיח, הוי אינו נאכל מחמת מלחו, וכל זמן שלא שראו במים דינו כרותח, לאסור כדי קליפה'

והרמ"א חשש לאו"ה וכתב 'וי"א דאנן אין בקיאים בדבר, ויש לנו לחשב אפילו מליחת צלי כרותח. וטוב להחמיר במקום שאין הפסד מרובה'.

68. באיזה שלב של מליחת בשר הוא נחשב רותח

נחלקו הראשונים באיזה שלב של המליחה נחשב הבשר לרותח שאוסר במגעו:

- **הנשיא אלברגלוני**³²³ (הובא בר"ן על הר"ף מא, ב): עד שיעור זמן רתיחה אינו נחשב רותח³²⁴, ולאחר מכן נחשב רותח עד שמדיחו. וכתב הר"ן שבמליחה לדרך אפילו כשמדיחו נחשב רותח.³²⁵

- **הרשב"א** (תוה"א שער ד. דף ג, א) כתב 'אפילו בתוך שיעור פליטת העופות הוי אינו נאכל מחמת מלחו' והוכיח זאת מכך שדגים ועופות שמלחן זה עם זה אסורים הדגים כיון שבלעו מפליטת העופות לאחר גמר פליטת הדגים. ומלשון 'אפילו' נראה שק"ו שלאחר שיעור זמן רתיחה נחשב רותח.

- **תרומת הדשן** (סימן קטט)³²⁶ הביא בשם התוס' (ק"ב, ב 'דגים') לאחד התירוצים שלאחר שיעור מליחה אין הבשר נחשב רותח כיון שתש כחו מפליטת דם ובוזה הוא קל מדין הכותח להלן שלא היה טרוד להפליט ונשאר בכח מלחו לעולם. וסמך על שיטה זו להקל בצורך גדול ובסעודת מצוה.

השו"ע כתב כר"י אלברצילוני (ש"ך יא) 'מליח, שאינו יכול ליאכל מחמת מלחו... ושהה כדי מליחה לקדירה, כל זמן שלא הדיחו מיקרי אינו נאכל מחמת מלחו'.

אמנם בסימן סט (סעיף ב) התיר בשר שהיה בצירו לאחר שיעור מליחה ומשמע שסובר שאינו מלוח

- **והשיב הש"ך** (נא) שכאן מדובר בבשר שהומלח שוב לאחר הכשרתו ולכן אוסרת רק לאחר שיעור רתיחה. אבל בבשר שנמלח להוצאת דם דינו לשו"ע הפוך (ולא כר"י אלברצילוני) שדווקא תוך שיעור מליחה דינו כרותח כיון שצירו הנפלט חשוב כרותח ולאחר שיעור רתיחה כבר פסק כח המלח. ולכן במעשה דרש"י לגבי ציר היוצא מהבשר לאחר שיעור מליחתו (ט, ט) פסק השו"ע לקולא. וכהסבר הש"ך בשו"ע פסק בכה"ח (לה).

³²³ כ"י כתב אלברצילוני

³²⁴ זהו בגוש אמנם בנוהל שהמליחו נעשה רותח מיד. (חות דעת ביאורים ט)

³²⁵ ה"י הביא כאן מדברי הראב"ן (סימן ע"ה) שכתב שאם סלקן קודם זמן פליטתן לא נאסרו ומשמע שמביין ה"י שגם הוא סובר כר"י ברצלוני. אמנם בראב"ן שם כתב טעם אחר 'טרוד הוא לפלוט ואינו בולע' ומשמע שסובר שדינו כמלוח גם בתוך שיעור רתיחה. אלא שה"י ראה את דבריו במרדכי ושם הובאו חלקית.

³²⁶ נשאל שם שנתערב אווז טריפה בשאר בשרים לאחר זמן מליחתם

³²⁷ בתרומת הדשן הביא בשם הראשונים להקשות מכך שהקלו כבר גזולא רק משום שהכותח נאכל במלחו משמע שאם היה מלוח כדבעי היה אוסר אפילו שנמלח מזמן.

ותרצו שבבשר למליחה המלח הפליט ותש כחו משא"כ שם. ואפשר שהרמ"א מביין שאין לחלק בין טרוד להפליט דם לטרוד להפליט מיץ הבשר. ודוקא בכוחה שהוא נוזלי החמירו גם לאחר שיעור מליחה כיון שהמלח מעורב בו ולא נמצא על פניו ופועל להפליט מתוכו אבל בכל גוש ניתן להקל שסוף סוף מפליט הבלוע בו ותש כחו.
³²⁸ והר"ן כתב עליו שיש לחלק כיון שיש שם רוטב ממש משא"כ במליחה. והוסיף שאפשר שבטמא מליח וטהור תפל שציר הטמא עומד בעינו קודם שנבלע בטהור דומה לדין בפסחים וצריך נטילה.
³²⁹ הרמב"ן כתב זאת כדין 'איסור מלוח והיתר טפל' אך הובאו דבריו בר"ן (מב, א) גם לגבי שניהם מלוחים. וכן בכס"מ ברמב"ם (שם) נראה שאינו מחלק בדעתו.

כרותח מחמת אותו מלח' – כלומר כיון שיש נוזל אסורים זה את זה גם כשרק אחד מהם היה מלוח מתחילה.

וכן כתב הרמ"א לגבי טהור מליח (ק) 'הא דטהור מלוח וטמא תפל שרי, היינו שהטמא יבש, אבל אם הוא דבר צלול, נאסר הטהור, מאחר שאינו נאכל מחמת מלוחו, בולע האיסור שאצלו ושניהם אסורים'. – כלומר כיון שהאיסור צלול מליחות הטהור דווקא גורמת לו לבלוע ולהאסר.

ומדוע לא יבטל החלב כח המלח כמו שקורה בהדחת בשר (צ"צ קדמון ל הובא בפת"ש ל') אלא שיש לומר שעד שמחליש את כח המלח נעשית קצת בליעה ואוסר ואינו כהדחה ששם הבליעה היא של מים ואין לה משמעות הלכתית. והוסיף הגוב"י (תניינא י"ד מא) שאין לומר שגם בהדחה בתרייתא של בשר יש איסור דם שיבלע בזמן שהמלח ברתחתו כיון שכל שהמלח בפעולתו גם אם יבלע יפלוט שכבולעו כך פולטו ועוד שכיון שדם משרק שריק אינו ממחרת להבליע בבשר. וקבל רך שאינו מהותך לא נחשב צלול לענין זה (ש"ך יד).

טהור מלוח קצת:

- **גרסת הט"ז** (א) כאצלנו בגמ' 'שאינו נאכל מחמת מלוחו ומשמע שגם לשיטת הרמ"א חומרת צלול אינה קיימת במלוח קצת.

- **אמנם הש"ך** (טו) גרס 'דמחמת מלוחו בולע האיסור שאצלו' ומשמע אפילו במליחות מועטה. וכתב בשפ"ד שאפשר שקולת הט"ז בהפסד מרובה.

טהור מלוח יבש: הוסיף הרמ"א 'ודוקא שהטהור לח קצת, אבל אם הוא יבש לגמרי, אינו בולע מדבר לח שאצלו'.

והסביר הש"ך (יז ע"פ שפ"ד) 'דיבש לגמרי שאין בו שום לחלוחית אף שנמלח מחדש חשיב כתפל. וכן אפילו אם נמלחו ונתיבשו ואח"כ נתלחלו מחמת דבר אחר והמלח עליו חשיב תו כתפל ואפי' באין הפסד מרובה.³³²

חלב מלוח: דין זה לאסור הכל מוסכם במקום שהבשר הוא המלוח אך במקום שהחלב הוא המלוח כתב בת"ח שאין החלב המלוח נאסר מהבשר שהוא טפל. ולמעשה כתב הש"ך (טו) להחמיר גם בזה שהרי בנוסף לדעת הגהות מרדכי שלא מחלק כאן, דעת הר"ן שכל קולת טמא טפל אינו בנוגע עם ממש אלא בנגיעת צירם.

73. האם יש לחלק בין הבשר עצמו שנמלח מעט, לציר היוצא ממנו כשנוגע בגבינה או כלים. ומה דעת השו"ע בזה

לגבי ציר היוצא ממליחה לצלי כתב בספר התרומה (סו) 'ובשר שלא נמלח רק קצת לצורך צלי אף על פי שאינו חשוב כרותח לענין לאסור במגעו מ"מ ציר הנוטף ממנו על הגבינה אסורו דהציר חשוב כרותח שהרי אינו נאכל מחמת מלוחו כי אם ע"י טיבול³³³

והביא דבריו הרמ"א 'כל ציר מבשר שנמלח, אפילו לא נמלח רק לצלי, חשוב רותח ולכן אם נפלה ציר על הגבינה או על כלי, אסור. אפילו במקום שאין הבשר אסור, דלא נחשב רותח, מכל מקום הציר חשוב אינו נאכל מחמת מלוחו'.

ב. ששניהם כחושים. ובשמן נאסר בכלול כמובא בשו"ע להלן (סעיף ו, וכן קה, ה לענין צלי).

והרמ"א כתב 'וי"א דבכל מליחה אנו משערין בס' ועיין לקמן סימן ק"ה כיצד נוהגין'.

וראה בסעיף הבא פרטים בדין שמן.

70. האם דין האסרות במליחה קיים בבשר וגבינה יבשים

כתב בספר התרומה (סו) 'והבשר שנמלח או גבינה שנתיבשו שאינם כלל לחין מבחוץ אפילו נוגעים זה לזה אינן אסורין. וכן אם הודחו ונרצחו שעתה הם לחים אין אוסר זה את זה. כי (האיסור דווקא) כשהם לחין מחמת מלח שקרוי רותח המפליט לחלוחיתו (אבל כשלה מחמת הדחה) ואדרבה ההדחה מסירה הלחלוחית והמלח' והביא דבריו בטור.

וכן כתב השו"ע 'ואם הם יבשים, אפילו הם מלוחים, או לחים ולא מחמת מליחה, סגי בהדחה'

71. בשר וגבינה שנגעו כאשר רק אחד מהם היה מלוח, האם נאסרים שניהם

טהור מליח וטמא תפל: בגמ' בחולין (ק"ג עמוד א) 'דג טהור שמלחו עם דג טמא - מותר, מאי לאו שהיו שניהן מלוחין? לא, כגון שהיה טהור מליח וטמא תפל'.

וכתבו על זה התוס' (טהור מליח' שם ק"ג, א) והרא"ש (ה, מא) שבמקרה זה גם קליפה לא צריך בטהור ואינו כמו תחתון קר שהעליון בולע כדי קליפה עד שמתקרקר. ולכן מהדין מותר גם למלוח גבינות בדפוסים של גויים (והמחמיר תע"ב).

וכן כתב על זה הב"י בסיומן ע' 'אלמא אין מליח בולע מתפל הסמוך לו לפי שאין התפל פולט כלום'.

האם ההיתר בנגיעת ממשות או בנגיעת ציר:

- **רשב"א** (תה"ק סוף דף ב, א), **הגהות אשרי** (ח, מב. בשם א"ז):³³⁰ אפילו כשנוגעים זה בזה אין הטהור המליח נאסר.

- **ר"ן** (על הרי"ף מב, א ד"א), **ספר התרומה** (נג): אין קולא זו כשנוגעים אלא רק כשפליטותיהם נוגעות זה בזה.

ולכן לענין בשר בחלב כתב הטור 'בשר וגבינה לחין המלוחין שנגעו זה בזה צריך לקלוף שניהם מקום נגיעתן ואם הבשר מליח והגבינה תפילה הבשר שרי בהדחה והגבינה צריכה קליפה ואם איפכא איפכא.

וכ"כ בשו"ע כרשב"א 'הלכך בשר וגבינה המלוחים שנגעו זה בזה, צריך לקלוף שניהם מקום נגיעתם. ואם אחד מהם מלוח והשני תפל, המלוח מותר בהדחה והתפל צריך קליפה'.

והעיר הש"ך שלא שייכים פה הקולות 'אידי דטריד למפלט לא בלע'. או 'כבולעו כך פולטו' כיון שהם מיוחדות לדם³³¹.

72. באחד מהם מליח - מה הדין כשהתפל נוזלי או כשהמליח נוזלי

איסור תפל צלול וטהור מליח כתב המרדכי (חולין תשיח) 'ודין בשר חי או צלי שנפל עליו חלב בין יש מלח בחלב לבדו או בבשר לבדו הכל אסור עד ס' כיון שהאיסור צלול הוא רק שיהא שם מלח כראוי שחשוב

³³² וכתב הש"ך ביחס לקולת יבש 'אפילו מלוח הכל שרי' והבין הפמ"ג שכתב 'אפילו מלוח הכל, מותר' ותמה עליו איך אפשר להתיר כששניהם מלוחים? אמנם אפשר שכונת הש"ך 'אפילו מלוח, הכל מותר' כלומר אפילו היבש מלוח אין הוא נאסר מהצלול התפל.

³³³ נראה כוונתו שמתבלין בו את הפת ע"מ לאוכלו.

³³⁰ ברשב"א (תה"ק סוף דף ב, א) כתב בפירוש 'אעפ"י שהחתיכה המלוחה נוגעת אליה' וכן בהגה"א (ח, מב) בשם א"ז 'ואם הטריפה תפל והכשירה מלוח מדיה המלוח במים היטב במקום שהיו נוגעין ודיו בלא קליפה וגרידה'

³³¹ כיון שיש לדם תכונה יחודית שהוא 'משרק שריק' משא"כ בשאר איסורים.

ובכה"ח (קה, קיא) כתב בשם זבחי צדק שמנהג הספרדים להחמיר בזה כרמ"א.

וגם לרמ"א פעמים שמקלים בכחוש:

- איסור שלא שייך בו שמנונית והוא ודאי כחוש³³⁵ (לש"ד קה ג בדרבנן. וליד יהודה מד גם בדאוריתא).
- קלב שבלוע בבשר כחושים לענין בליעה בחתיכה אחרת (ש"ד קה ז).
- כלי שבלוע איסור במליחה בולע רק כדי קליפה³³⁶. (רמ"א צח ד. ובש"ד שם יד).

תתאה גבר במליחה: כאשר מדובר **בכחוש** שנאסר הטפל בכדי קליפה מהמליח, אין לחלק בעילאה ותתאה. וכן כתב השו"ע (סעיף ה) 'ואין חילוק בין מליח עליון ותפל תחתון למליח תחתון ותפל עליון, לעולם המליח מבליע בתפל ואינו בולע ממנו' והסביר הש"ך (צ) שזהו בכחוש. אמנם נחלקו הראשונים לענין **שמן** במליחה שאוסר את כולו האם יש נפק"מ אם המליח למעלה או למטה.

- **לתוס' ולרא"ש** (שם) שכתבו 'גבי מליח כרותח לא שייך לא עילאה גבר ולא תתאה גבר' ממילא בשמן יאסור כולו בכל אופן³³⁷.

- **ודעת הרשב"א** (תורת הבית ארוך ד, א דף ב, א) שיש דין תתאה גבר במליחה ולכן דווקא אם המליח היה למטה נאסר כולו בשמן. ואם המליח למעלה בכל אופן אוסר רק בכדי קליפה³³⁸.

וראה בסימן קה (יא) שהשו"ע הקל כרשב"א והרמ"א החמיר כתוס'. וכן בסימן ע (סעיף ד) שכתב השו"ע לאסור דווקא כשהטמא מליח למטה.

וציר של בשר שאוסר, שנפל על הכלי, צריך הגעלה. ואם הוא כלי חרס, צריך שבירה. ואם לא נפל רק על מקום אחד, בכלי עץ וכיוצא בו, קולף מקומו, ודיו.

והסביר הש"ך (מ) שבאמת קליפה מותרת גם כשנפל בכולו אלא שהטרחא מרובה בזה. ודין זה שונה מבלע ע"י בישול כיון ששם נבלע בכולו ואין מועיל קליפה אלא הגעלה משא"כ במליחה.

דעת השו"ע לכאורה מלשון ספר התרומה והרמ"א משמע שדין הציר לאסור לא שייך לחומרת הרמ"א במליח לצלי אלא שבא רק לחלק בעיקר הדין בין דין הבשר לדין הציר היוצא ממנו. וכן משמע בבית יוסף שהביא כאן את דברי ספר התרומה ללא חולק. וכן משמע בפמ"ג (שפ"ד טו. ובמנה"י ו, טו. ובבית הלל ה) שכתב בדעת הרמ"א שלגבי ציר אין להקל גם בהפסד מרובה משא"כ לגבי הבשר שנמלח לצלי, ומשמע שהוא מהדין ואינו חומרא. אמנם בפרישה (י) כתב שמשמעות הטור שכל דבר שנאכל במלחו גם צירו לא נחשב רותח. והובאו דבריו בכנה"ג (טז) ואכן בזבחי צדק (כז) ובכה"ח (י) העמידו דין זה כהמשך חומרת הרמ"א במליחה לצלי וכתבו שלמרן מותר גם בציר כל שלא נמלח כדי מליחה לקדרה.

סעיף ו: מליחה בשמן וחילוק בין עילאה לתתאה

74. מה הדין במליחה בשמן והאם יש לחלק האם המליח הוא השמן או הרזה וכן אם הוא עליון או תחתון

בגמ' חולין (יז, טו) מתני'. ירך שנתבשל בה גיד הנשה, אם יש בה בנותן טעם - הרי זו אסורה' ... גמ'. אמר שמואל: לא שנו אלא שנתבשל בה, אבל נצלה בה - קולף ואוכל עד שמגיע לגיד. איני, והאמר רב הונא: גדי שצלאו בקלבו - אסור לאכול אפילו מראש אזנו! שאני קלב - דמפעפע'

כלומר למרות שמדובר בצלי שדי בו כדי נטילה, כיון שהקלב הוא שמן, מפעפע בכל החתיכה ואוסרה (כשאין שישים בגדי כנגד).

וכיון ש'מליח כרותח דצלי', כתבו הראשונים שגם במליחה בשמן נאסר בכולה. וכן כתב הרשב"א (תוה"ק ד. ב.).

וכ"כ השו"ע 'היכא אמרינן דאינו אסור אלא כדי קליפה, כשאין שום אחת מהחתיכות שמינה, שאם היתה שמינה כולה אסורה, וכן חברתה אסורה כולה, מפני שהשומן מפעפע'. ובסימן קה (סעיף ט) הביא גם דרגת ביניים של שומן הנקראת שומן הגיד שמחייבת כדי נטילה במליחה.

כלומר שאם הגבינה **או**³³⁴ הבשר שמנים, הכל נאסר 'דאזיל האי ומפטם להאי' (ש"ד ט). ונראה שדין זה שגם השמן נאסר כולו הוא דווקא שגם הרזה הוא מלוח וע"י שמקבל לתוכו את השומן חוזר ואוסר את השמן (ש"ד קה, כח).

דעת הרמ"א בשמן: ראה סעיף קודם בדברי הרמ"א שלעולם משערים בשישים. וכאן כתב 'עייני לקמן סימן קה'.

וכוונתו למה שכתב בסימן קה (סעיף ה) 'וי"א דאין אנו בקיאיין איזה מיקרי כחוש או שמן, ויש לאסור בכל ענין עד דאיכא שישים. ואפילו איכא שישים, צריך נטילת מקום, והכי נהוג'.

³³⁶ וגם בשיעור שיתן על האש ויתחיל להרתח כתב (חיות דעת קה י, סט טו) וכן משמע מהרמ"א (סט, טז) שכלי שמלחו בו ובלע דם והשתמשו בו צריך שישים כנגד **הקליפה שלו** ושם שה שיעור רתיחה.

ובש"ך יג כתב בשם תורת חטאת שבכבישה בולע כולו וכוונתו שנכבש מעל"ע.

³³⁷ הגם שכתבו את דעתם לקולא לומר שברזה אפילו קליפה לא צריך (בטמא טפל), הבינו דבריהם גם לחומרא לאסור בשמן כיון שלא מצינו בדעתם חילוק בשמן. ראה בסימן קה סעיף יא בבית יוסף וברמ"א.

³³⁸ בתחילה כתב בטמא מליח שנאסר כדי נטילה כצלי ולאחר מכן הביא דעת הר"ש שנאסר כדי קליפה ונראה שקיבל דעתו וכן כתב בתוה"ק.

³³⁴ הגם שלשון הרשב"א דווקא בטמא שמן, כתב הב"י (קה, יא) שחומרת שמן היא אפילו 'אם היה אחד מהם שמן'. ובש"ך (קה, כח בשם רש"ל) כתב שאוסר כולו דווקא באיסור שמן שאז בכוהו לפעפע ולאסור. ובדעת הטור והמחבר כתב שמוכרח לפחות לומר שגם היתר מלוח. כלומר לשו"ע כל עוד הגבינה או הבשר שמנים שניהם יאסרו (לפחות כששניהם מלוחים) ולרש"ל רק הרזה יאסר מהשמן.

³³⁵ ואין לומר שמליחה בב"ח היא דרבנן ולא נחמיר כיון שעיקרה דאורייתא ואין לה קולות דרבנן כמובא בש"י לגבי דם מליחה בנקודות הכסף סימן סט (על ט"ו כד) ובאופן כללי בקונטרס הספקות שלו (סימן קי ס"ק סג אות טז) ודעת הפר"ח שם שאין לחלק.

סעיף ז: צלי שנפל לחלב או מליח קצת

75. מה דינו של בשר חי או צלוי שנפל לתוך חלב ומה דינו אם היה סדוק או מתובל

צלוי: הגמ' בפסחים (ע, א) מתירה גזול שנפל לתוך כמכא כיון שאין הכמכא בדרגת מליחות של אינו נאכל מחמת מלחו. ומוסיפה הגמ' 'והני מילי' (שאינו אוסר במליחות מועטה) - חי, אבל צלי - בעי קליפה'.³³⁹

בגדר ובטעם החומרא בצלי נחלקו הראשונים:

- **רא"ש**^א (ח, לג) חומרא זאת אפילו בצלי צונן ומטעם שהצליה מרככת את הבשר ומגדילה את יכולת הבליעה שלו. וכ"כ באו"ה. (וכו כתב בספר התרומה (סג) והוסיף שחומרא זו היא דווקא בבר גזולא שהוא רך ואינה בכל בשר)

- **רשב"א**^א (תה"א שער ד ג, ב), **ר"ן** (על הר"ף מא, ב 'וחי צלי') חומרא זו דווקא בצלי **רותח**. וכתב הרשב"א שהוא מדין אדמיקר אי אפשר שלא בלע כדי קליפה.

מחורץ או מתובל: וממשיכה הגמ' 'ולא אמרן אלא דלית ביה פילי, אבל אית ביה פילי - אסור. ואי מתובל בתבלי - אסור'.

האם חומרת סדוק ומתובל מתייחסת לצלי או שהיא דין עצמי:

- **רש"י**, **סמ"ק** (רה), **סמ"ג**^א (קלו): מה שאמרנו **שצלי** צריך קליפה הוא דווקא שאין בו סדקים ואינו חריף אבל אם יש **צלי** ^בסדקים או שהוא ^בחריף נאסר כולו בשישים. (וכ"כ הרא"ש ח, לג. בתחילה. וכן הרשב"א בתה"א).

- **הרשב"א**^א סובר כרש"י שדין מתובל וסדקים הוא בצלי. והוסיף (לשיטתו שדין צלי הוא דווקא ברותח) שאפילו אם הוא צונן אבל יש בו בקעים **וגם** מתובל נאסר כולו.

- **תרומה**^א (סג) מחורץ הוא דין שעומד בפני עצמו ולכן אוסר בכולו גם בחי ולא רק בצלי. וכ"כ **הטור**^א גם לגבי מתובל (וכן כתב הש"ך (כא) בדעת הרא"ש).

סיכום השיטות, מתי נאסר בכולו:

רשב"א^א:

I. צלי רותח שיש בו סדקים או שהוא מתובל.

II. צלי צונן שיש בו סדקים והוא גם מתובל.

סמ"ק (רה), **סמ"ג**^א (קלו): צלי צונן שיש סדקים או שהוא מתובל.

תרומה^א: אפילו בשר חי מחורץ או מתובל.

השו"ע^א כתב כרשב"א: 'צלי **רותח** שנפל למליח, אפילו נאכל מחמת מלחו (או לא מלוח כלל), בעי קליפה. ואם יש בו בקעים, או שהוא מתובל בתבלין והוא צלי רותח, כולו אסור'.

אולם לא הביא את דברי הרשב"א להחמיר כשמבוקע וגם מתובל.

כל שהוא במקומו גובר: הרשב"א (שם. הובא בש"ך סג) כתב יסוד בגדר 'תתאה גבר' שאפילו שלאחר הנפילה הצלי הרותח נהפך לתחתון ועולה עליו הכמכא, לא אומרים שתתאה גבר ונאסרים כיון 'שכל שהוא במקומו הוא הגובר' ולכן החלב הוא התתאה הגובר. ואמנם דין זה דווקא כיון שסוף סוף קצת חלב עדיין נמצא תחת הצלי ³³⁹

הרמ"א^א בתורת חטאת כתב לאסור בצונן כסמ"ק. אמנם בהג"ה התיר בצונן בהפסד מרובה: 'וה"ה אפוי ומבושל. וי"א דאפילו הם

צוננים, דינא הכי, וכן יש לנהוג אם אין הפסד מרובה'. והש"ך^א (כא) כתב שצ"ע אם להקל בצלי צונן אפילו בהפסד מרובה שכן יש אוסרים אפילו בחי. ובכל אופן דין זה להחמיר בצונן הוא אפילו לא נמלחו הצלי או החלב כלל (ש"ך כה⁴⁰)

ונפק"מ בין המחבר לרמ"א בחלב שנשפך על בשר מבושל במקרר, שלשו"ע די בהדחה ולרמ"א צריך קליפה. אמנם בבשר עוף כתב בשו"ת הר צבי (יו"ד פה) להקל לאכלו קר כיון שהוא תרי דרבנן אך אין לחממו.

סעיף ח: הנאה מבשר וחלב שנמלחו או נכבשו יחד

76. האם מותר למכור לנכרי בשר וחלב שנאסרו במליחה ומה הדין בספק כבוש או מליח לענין אכילה

כתב השו"ע 'אין בשר בחלב נאסר ע"י מליחה או ע"י כבוש, אלא באכילה, אבל לא בהנאה.

וראה בזה באורך בראש סימן פז.

וכתב הבאר היטב (כב) שאם הוא ספק מלוח מותר גם באכילה כיון שכל איסור מליחה בבשר בחלב הוא דרבנן. ומקורו ברמ"א בסימן קה (א) שכתב כן לגבי ספק כבוש. ונפק"מ לבשר שנפל לחלב ומסתפקים אם שהה בו כ"ד שעות.

ורעק"א כאן כתב שכן יש להקל בהנאה בבשר השור שנפל לכלי ראשון שאינו על האש שלפי דברי השו"ע (שיח, ט) אינו מתבשל בו 'א"כ אף דבלע ופלט מכל מקום הוי רק כמו כבישה ומותר בהנאה'.

באול"צ (ב, ל, ב) שצירף זאת לסניף לענין מים קרים שנכנסים למטה לדוד שמש שיש בהם תתאה גבר למרות שהמים החמים במקומם.
³⁴⁰ וכן נראה ברמב"ם (ט, יט) כשהביא דין זה כתב 'שנפל לחלב או לכותח' ומשמע גם כשאינו מלוח. אמנם הרש"ל (הובא בט"ו יב) חשב בתחילה שהוא דווקא כשנמלח קצת וביטל דעתו לדעת סה"ת, סמ"ג והגה"מ.

³³⁹ ולהלן בסימן צב סעיף ז יביא הרמ"א דין חלב הוחל מתחת לסיר רותח ויתיר מדין תתאה גבר, ולכאורה שלא כרשב"א שהרי הסיר במקומו והחלב בא אליו. והסביר הפר"ח (שם לב) שיש לחלק כיון שכאן יש חלב גם תחת הצלי ולכן הוא תתאה משא"כ שם שאמנם הסיר במקומו אבל אינו נמצא תחת החלב כלל אין תתאה גבר. וראה

77. בדעת הרמ"א לגבי בשר צלי שנפל לחלב: מה יהיה דין החלב, האם ניתן להקל בהפסד מרובה כשמליח קצת, מה הדין בצלי רותח, בבשר כבוש, ובחי כשהוא מתובל או סדוק.

דין החלב בצונן להיתר במקום שאין מליחה כיון שהבליעה בבשר בצונן היתה מכה רכיכותו של הבשר ולכן נאסר בכדי קליפה אבל מצד החלב זהו צונן שמוותר (ש"ד שם)

אמנם אם הוא מלוח אפילו קצת יש להחמיר באין הפס"מ³⁴¹ (שפ"ד כה).

הפסד מרובה במליח קצת: כתב הט"ז (יג) שדברי הרמ"א להקל בצונן בהפסד מרובה הוא דווקא כשלא נמלח כלל. כיון שאם נמלח מעט, לשיטתו שלא בקיאות בשיעור יש להתייחס אליו כרותח. ואין להקל תרי קולי^א מליחה מועטת וצלי צונן בחלב.

צלי רותח: באו"ה^א (ל, יג) כתב להצריך נטילה. אמנם הש"ך^ב כתב שדי גם בזה בקליפה לרמ"א וכן כתב הפר"ח^ג. הפת"ש^ד הביא בשם תשובת בית אפרים^ה להחמיר כאו"ה שהרי צלי בולע יותר ושכן להבנתו דעת התוס', הרא"ש והסמ"ג.

בשר כבוש מעת לעת: על דברי הרמ"א שבשר מבושל מתרכך ובוולע אפילו בצונן. הסתפק במנח"י (כג, י) האם גם בשר כבוש בולע בצונן. ולא הכריע.

ולגבי סדוק או מתובל בחי לא חלק הרמ"א ומשמע שמודה שחומרות אלו דווקא בצלי (למחבר רותח ולרמ"א אפילו צונן) וכ"כ הט"ז (יג) בשם אור זרוע שהביא ראיה מכך ששורים בשר קודם מליחה ופעמים שיש בו סדקים ולא אוסרים.

אמנם הפר"ח^א (יח) הקשה מדברי הגמ' (עבודה זרה סה, ב) 'יין נסך שנפל על גבי ענבים ידיחם והם מותרות ואם היו מבוקעות אסורות' ושם נאמר לגבי חיטים שנאסרות באכילה על ידי יין נסך כיון שהן כמבוקעות. ומוכח שסדוק אוסר בחי אפילו בחיטים קשות וק"ו בבשר שהוא רך. וכן מכריע להחמיר להלכה אפילו כשיש שישים כנגדו כיון שאינו מתפשט בשווה. ומה שא"ז (הובא בט"ז יג) הביא ראיה להתיר בחי משרית בשר קודם מליחה שאינו נאסר מדם שעל פניו, אינו ראיה כיון שדם משרק שריק ושונה משאר איסורים³⁴².

³⁴² אמנם נראה שהא"ז הרגיש בזה וכתב 'ודוחק לחלק בין דם לשאר איסורים' ונראה כוונתו שדין משרק שריק נאמר להקל דווקא בדם בבליעה של צליה ומליחה ולא בצונן. ועוד שקולא זו בדם נאמרה בדם פליטה והדם שעל פניו הוא דם בעין כמובא בש"ך ריש סימן טט.

³⁴¹ ולכאורה כיון שקימ"ל כר"ת שאין קליפה בנוזל מאי נפק"מ לחומרא זו? ראה בסימן פז (סעיף י) שהרמ"א כתב לשער בשישים בחלב שנמלח בקיבה והעמידו בו גבינות וראה ט"ז (י) שכתב בדעת הרמ"א שחלב נחשב שמן (אך סיים בצ"ע) ולנקה"כ שם מדובר ששהה בשיעור רתיחה. וה"ה כאן. ויש להבין מדוע לא ישבו שלרמ"א מחמירים לעולם בשישים כמובא לעיל שלא בקיאות בשמן.

כתב השו"ע 'כזית בשר שנפל לתוך יורה של חלב רותח (וממילא פלט הבשר טעמו לקדירה מיד כר"ח), טועם העובד כוכבים הקדירה, אם אמר שיש בה טעם בשר, אסורה. ואם לאו, מותרת, אפילו בפחות משישים, ואותה חתיכה אסורה (כיון שבלעה חלב).

במה דברים אמורים, כשקדם והוציא החתיכה קודם שתפלוט חלב שבלעה, דהיינו קודם שתנוח היורה מרתיחתה (כרש"י ור"ת ולא כר"ש שפולטת כשנחה מבלוע), אבל אם לא הספיק לסלקו עד שיוכל לפלוט החלב שבלעה, אף על פי שטעמו עובד כוכבים ואין בו טעם כלל, אסור (כיון שהחלב עצמו שנפלט הוא איסור ואפילו שלא יוכל לתת טעם בחלב. ש"ך ב), אא"כ יש בו ס'.

הגה: וע"ל סימן צ"ח דאין אנו נוהגין לסמוך אטעימת עובד כוכבים, ובעינין ס' בכל ענין.

מדוע די בשישים בחלב. שאל הפר"ח (ג) לכאורה יש לחשוש שהיו כמה סבבים של בליעה ופליטה של חלב איסור לתוך הקדירה וצריך שישים כנגד כל אחד. ואפילו אם היתה בליעה ופליטה אחת סוף סוף אותו חלב נעשה איסור ועכשיו יש רק חמישים ותשע חלב כשר כנגדו? ותיירצו שכיון שמדין תורה מין במינו מתבטל ברוב לא מדקדקין בזה.³⁴⁷

סעיף ב: חלב שנשפך לקדירה של בשר

79. כיצד מתפשטת טיפת חלב שנופלת על חתיכה שחציה בתוך הרוטב. ומה דעת השו"ע והרמ"א בזה.

בגמ' (קה, א) 'טיפת חלב שנפלה על החתיכה, אם יש בה בנותן טעם באותה חתיכה – אסור. ניער את הקדירה, אם יש בה בנותן טעם באותה קדירה – אסור'.

ניער וכסה מיד או כולה ברוטב

נקדים שבחתיכה שכולה בתוך הרוטב ורק פניה חשופים לקבל הטיפה וכן כשמיד ניער וכסה עם נפילת הטיפה על החתיכה, לא אומרים שנאסרת חתיכה זו תחילה אפילו אם אין בה שישים והסביר התוספת (ק, א 'כשקדם') יסוד 'מאחר שסופו להתפשט בכל החתיכות' ובצמח צדק (י"ד רפא) פירט 'כיון שסוף טפה זו להתפשט בכל החתיכות ומעתה התחיל מעשה ההתפשטות כי קדירה זו רותחת היא ובודאי תתפשט. רואין אנו כל הקדירה כאלו הוא דבר אחד ממש. והטפה הגיעה לראשיתה ותגיע לאחרייתה ואין לאסור ראשיתה מצד שאין שם ס'. כיון שעם האחרונה יהי' ס'!³⁴⁸

חתיכה שחציה ברוטב

וברש"י (שם 'ניער') הסביר את התועלת שבנייעור וכיסוי 'וכן המכסה אותה מפני שמי השוליים עולין עד פה ויורדין' והבין התוס' (צו, ב) אם יש בה' בכוונתו שדווקא באופן שכסה את כל החתיכה עובר הטעם לקדירה לדעת רש"י אבל במקצתה ברוטב אין שאר הקדירה מצטרפת לבטל האיסור וכן אין הקדירה נאסרת מהחתיכה שנאסרה. ובב"י הסביר את מקור ההבנה ברש"י שמסתמא חתיכה בקדירה נמצאת

סימן צב - דינין אם נפל חלב לקדירה של בשר

סעיף א: בשר שנפל ליורה של חלב

78. מה דין חתיכת בשר שנפלה לקדירת חלב, מתי פולטת טעם בשר ומתי חלב וכיצד יש לנהוג למעשה

בגמ' חולין (קה, ב) 'כזית בשר שנפל לתוך יורה של חלב, אמר רב: בשר אסור וחלב מותר' ובהמשך מסבירה בגמ' את הטעם שהחלב מותר 'כגון שנפל לתוך יורה רותחת, דמבלע - בלע, מפלט לא פלט; סוף סוף כי נייה הדר פליט! כשקדם וסילקו'.

כלומר שיש שלב שאין הבשר פולט עדיין לתוך הקדירה. בהגדרת שלב זה וגדריו נחלקו הראשונים:

- **רש"י** ('הכא'): 'שכל זמן שאינו נח מרתיחתו אינו פולט' ומשמע שאינו פולט כלום.

- **ר' שמואל** (תוס' 'שנפלו'): הקשה שהרי מוכח שנותנים ירק במים רותחים הם משיפיעים על צבע המים למרות שלא נחו מרתיחתם ולכן מסביר 'הא דקאמר מפלט לא פליט היינו עד שיהא שבע מבלוע אבל לאחר ששבע חוזר ופולט'. (כלומר כשנח מבליעתו פולט)

- **ר"ת** (תוס' שם), **סמ"ג** (לאוין קמ): כתב שיש לחלק 'לא פליט מה שבלע עכשיו אבל מה שהיה בלוע מקודם פליט' כלומר שאת טעם הבשר הוא פולט מיד ובמקביל הוא בולע חלב³⁴³ שאותו אינו פולט אלא כשנחה מרתיחתה³⁴⁴. אמנם הוא ממשיך לבלוע מתחילה הן את החלב והן את טעם הבשר שפלט קודם. ולכן צריך שישים במים להגעיל כלי איסור בן יומו³⁴⁵.

- **רמב"ם** (ט, ה) להבנת המ"מ פוסק כר' שמואל אמנם לפמ"ג (משב"ז א) סובר להחמיר כשני הפירושים שמיד פולט טעם עצמו (ולכן תמיד צריך טעימה) וכן בולע מן החלב. וכששבע מבליעתו (ולא כשנח מרתיחתו) פולט גם את החלב שבלע.

עוד נחלקו ר' יהודה וחכמים (חולין צח, ב) האם מין במינו אסור במשהו או בשישים שלדעת ר' יהודה אסור במשהו ולדעת חכמים בשישים. ונמצא שלר' יהודה כל שיפלט חזרה לקדירה טעם החלב מהבשר יאסר כל החלב. אמנם הלכה כחכמים שאיסורו בשישים (להלן סימן צח) וממילא אם יש שישים בחלב כנגד הבשר לא יאסר מהחלב הבלוע שחזר לקדירה.

ולכן כתב הטור לחכמים כר"ת וסמ"ג (ב"י) שהבשר נאסר בכל אופן כיון שבלוע מן החלב והחלב נשאר בהיתרו אם קדם וסילק את הבשר קודם שפלט חזרה לקדירה או שיש בו שישים כנגד הבשר.

ברור האיסור על ידי טעימה: להלן בסימן צח (סעיף א) נחלקו השו"ע והרמ"א האם סומכים על טעימת נכרי לדעת האם יש נתינת טעם. והשו"ע פסק כרמב"ם שדין טעימה עיקר ולא הביאו דין שישים אלא במקום שאי אפשר לברר על ידי טעימה וכן סומכים על נכרי (בתנאים מסוימים שבע"ה יתבררו שם) בטעימה זו. ולרמ"א שם אין סומכים. והוא מחסרון נאמנות של הנכרי (שם ש"ך ה)³⁴⁶

³⁴³ ולא שייך כאן דין 'אידי דטרדי למפלט לא בלע' שהוא דווקא בדם ולא בשאר איסורים.

³⁴⁴ ורב סובר כר"י יהודה (כמוא בדף קח עמוד א) שמין במינו במשהו כמוא להלן ולכן טעם הבשר שנפלט אינו אסור כיון שמדובר שבטל בשישים. ואילו טעם החלב היה אסור ביציאה כיון שהחלב שנעשה נבלה אסור את שאר החלב שבחורין.

³⁴⁵ וכל זה באיסורים אבל בחמץ ערוב פסח מותר להגעיל ערב פסח גם כשאין בו שישים, כיון שגם אם ישבו ויבלע נחשב באותו זמן טעם שלישי של היתר. (תוס' שם. וכן משב"ב תנ"ב א)

³⁴⁶ **כשידוע שיש שישים:** הט"ז כתב שנקטינן כרש"י להקל בטעימת מומחה נכרי (קפ"לא). והפמ"ג (משב"ז א) כתב שקימ"ל כפשט הרמ"א שלא סומכים כלל על נכרי.

- והט"ז כתב 'צ"ל דרמ"א מחמיר מסברא דנפשיה לאסור אותה חתיכה אף לדעת ר"י ותמה לשיטתו שהשו"ע פסק כרש"י מדוע לא כתב בלשון 'יש אומרים'.³⁵²

ובסעיף ד' כתב הרמ"א לגבי שאר איסורים שאם מקצת החתיכה תוך הרוטב אינה נעשית נבילה וכתב הט"ז (י) שיש לסמוך על הרמ"א בזה לפסוק להקל כדעת ר"י בשאר איסורים. אבל בב"ח גם האחרות נאסרות ואפילו לא ניער כלל (משב"ז יד).³⁵³

ועוד כתב הרמ"א 'אבל בבשר בחלב, אעפ"י שאין האיסור דבוק, ומקצת החתיכה תוך הרוטב, אמרינן חתיכה נעשית נבילה' כלומר שפוסק כרש"י בבשר בחלב. והסביר שם הש"ך (ג) שמוכרח לומר שנעשית נבילה לאסור אחרות דווקא כשניער לאחר שנאסרה כך שתהיה כולה תוך הרוטב שהרי קודם לכן אפילו לרש"י אינה אוסרת.³⁵⁴ אמנם להבנת הט"ז היא אוסרת אחרות בב"ח אפילו כשלא ניער (משב"ז יד).

השו"ע כתב 'נפל חלב לתוך קדירה של בשר, טועמין החתיכה שנפל עליה החלב, אם אין בה טעם חלב, הכל מותר. ואם יש בחתיכה מטעימת חלב, נאסרה אותה חתיכה. ומשערין בכולה, אם היה בכל מה שיש בקדירה מהחתיכות והירק והמרק והתבלין כדי שתהא חתיכה זו אחד מששים מהכל, החתיכה אוסרה והשאר מותר'.

בדעת השו"ע: הט"ז (ב) כתב שפסק כהבנתו (של הט"ז) ברש"י שחתיכה שמקצתה ברוטב נאסרת תחילה ואז ממשיכה לאסור שאר חתיכות. ולא כדברי הרמ"א בדרכ"מ לרש"י שנאסרת ואינה אוסרת אלא בניער.

אמנם הש"ך בנקה"כ חולק שאין זה מוכרח אלא שדברי השו"ע בחתיכה שכולה חוץ לרוטב ולכן נאסרת החתיכה ומה שאוסרת השאר הוא דווקא כשניער אחר כך כדברי השו"ע עצמו. ובס"ק ד' כתב הש"ך שדעת כל המחברים כר"י (למעט הרשב"א, ר"י ורש"ל ביש"ש).

ונמצא לסיכום השו"ע:

- לש"ך: מדובר בחתיכה שחוץ לרוטב ואינה אוסרת כל הקדרה אלא בניער. אמנם גם ללא ניעור אוסרת כדי נטילה בחתיכה מתחתיה (ש"ך ז) כיון שכשנעשית נבילה גוף החתיכה עצמה אוסר ואפילו במקום שאין רוטב להוליך את הבלוע וזה כשיטת הר"ן לעיל וכשיטת הש"ך להלן (קה, יז). אמנם לט"ז (ק, ג) במציאות זו לא תאסור החתיכה את החתיכות שנוגעות בה כשיטת התוס' שאין הנאסר יכול לאסור אלא במקום שהאוסר עצמו יכול לייך.

- ולט"ז (ב) המציאות כאן שהחתיכה מקצתה ברוטב ובאופן כזה נאסרת תחילה ואז אוסרת את הקדירה כולה אפילו ללא ניעור אם אין בקדרה שישים כנגד החתיכה. אמנם לש"ך במציאות זו החתיכה נאסרת מחשש לשיטת רש"י (ש"ך י) אבל אם יש בקדירה שישים כנגד הטיפה שנפלה אין הקדרה נאסרת כיון שעיקר כר"י (ש"ך ד).

מדוע החתיכה נאסרת כולה: בסימן קה (סעיף ד) כתב השו"ע 'אם נפל איסור על חתיכה שבקדרה שהיא חוץ לרוטב, ולא ניער הקדרה ולא כיסה אותה, אינו אוסר (את אותה חתיכה) אלא כדי נטילה' ויש להבין מדוע

קצתה בתוך הרוטב ומכך שלא דקדק רש"י להעמיד שפה מדובר במציאות אחרת משמע שסובר שגם כך אין הטעם עובר אלא בניער וכיסוי.

אמנם לדעת התוס' חתיכה שמקצתה תוך הרוטב, עובר הטעם לכל הקדירה וממילא מצטרפת כל הקדירה לבטל את הטיפה. ומצד שני אם נאסרה חתיכה ובאה מקצתה לרוטב, הרוטב מוליך את טעמה לאסור את כל הקדירה באין שישים כנגדה. והמציאות במשנה שרק החתיכה נאסרת היא כשכולה מחוץ לרוטב (תוס' שם 'טיפת').

בהבנת דעת רש"י נאמרו מספר שיטות:

- **ר' ירוחם** (טו, כה) כתב שדברי רש"י עיקר 'דכל שלא נער אין החלב מפעפע אלא במה שהוא חוץ לרוטב ולפי' אין משערין אלא בחתיכה' – כלומר שבמציאות של חתיכה שמקצתה ברוטב אין הטיפה מפעפע אלא עד גבול הרוטב³⁴⁹

- **סמ"ג** (לאוין ק) כתב על דברי רש"י 'רוצה לומר שאפילו החתיכה בתוך הרוטב כשנפלה טיפת חלב עליה אם לא ניער וכיסה אין מסייע הרוטב לבטל טעם הטיפה' והבין הב"י שאפילו כל החתיכה בתוך הרוטב ורק פניה העליונים מגולים אין הכל מצטרף.

- **מרדכי** (תרצ"א. בשם ראב"ה הובא בדרכ"מ) 'דמקצת החתיכה מגולה ובלעה מן החלב שעל גב החתיכה ואין הרוטב מפליט ומבליע בשאר החתיכות אא"כ ניער וכיסה וע"כ מירי שאין מגיע פעפועי חלב לרוטב שאם מגיע לרוטב הרוטב מוליכו בכל אלא ב' שלישי חתיכה מגולה ופעפועי חלב מגיע עד שלישיה ומשמע דלא אסרה את השאר כיון שפעפוע גוף האיסור אינו מגיע אליהן אפילו משהו'.³⁵⁰

- **הר"ן** (שם 'דתנן'. הובא בדרכ"מ ב) הסביר בדעת רש"י שחתיכה שמקצתה ברוטב אמנם נאסרת ואין הרוטב מצטרף לשער כנגד הטיפה, אמנם לאחר שהחתיכה נאסרת היא אוסרת שאר הקדרה אפילו בלא ניעור וכיסוי³⁵¹. וכן כתב הט"ז (ב) בהבנת רש"י (והשו"ע).

הרמ"א כתב בדרכ"מ (א) בשם או"ה (כח, א) 'נוהגין כדברי ר"י דאם מקצתו ברוטב כל הקדרה מהני לבטל'. אמנם בהג"ה אחרי שכתב להתיר את הקדרה כשלא ניער ולא כיסה כלל אם יש בקדרה שישים כנגד הטיפה, שזה מתאים לשיטת ר"י כשמקצתה ברוטב, אסר את החתיכה עצמה שזה כשיטת רש"י. 'וכן אם לא ניער כלל, לא בתחלה ולא בסוף, ולא כיסה כלל, אם יש ס' בקדירה נגד טיפת חלב שנפל, אינו אסור רק החתיכה לבד'.

ותמהו עליו נושאי הכלים.

- תירץ הש"ך (י) שאכן מדובר שהחתיכה העליונה חציה בתוך הרוטב ופסק כר"י שצריך שישים כשלא כיסה. ובכל זאת כתב שהחתיכה נאסרת כיון שחושש לדעת רש"י שאין הטיפה מתפשטת במצב זה אלא בחתיכה.

³⁵² ועוד הקשה שהרמ"א עצמו כתב בסעיף ד' להחמיר בבשר וחלב כרש"י שהחתיכה נעשית נבילה לאסור שאר החתיכות אף שלא ניער כלל. אמנם לש"ך דברי הרמ"א שם לאסור אחרות דווקא בניער ולא קשה.

³⁵³ ולגבי איסורי דרבנן הסתפק הפמ"ג (שם) מה יסבור הט"ז והאם יקל בחתיכה שחציה ברוטב כדין חנ"ג בשאר איסורים שהוא דרבנן.

³⁵⁴ להבנת רוב הראשונים ברש"י ולא כר"ן.

³⁴⁹ ויש להבין אם כך למה משערים בכל החתיכה? ואפשר שכוונתו לפרש שיושבת על מעט רוטב בשוליה שאינו עולה לדפנותיה ובמעט זה אין כדאי להעביר טעם הטיפה לכל הקדירה. אמנם אם היתה טבולה ברוטב אפילו בחלק מגובהה יודו כו"ע שמשערים בקדירה. וראה במרדכי להלן שלא כתב כך.

³⁵⁰ ושיטה זו יחודית בכך שאין החתיכה נאסרת כולה.

³⁵¹ ושיטה זו שונה משאר ההסברים לפיהן אם אין הקדרה מצטרפת לבטל ממילא אין היא נאסרת. ונראה שהיא כסברת הרמ"א באיסור דבוק שכיון שבולעת ראשונה נאסרת ואוסרת.

ולכן ללא רוטב לא תהיה בליעה בחתיכה הסמוכה. וכן סובר
הט"ז (קה, יג).

81. האם די בניעור בריגע הנפילה על מנת לשער את הטיפה כנגד כל הקדירה?

בגמ' (קה, ב) מובאת מחלוקת ר' יהודה וחכמים בדין הניעור. ולמסקנת
הגמ' לר' יהודה לא מועיל גם נייעור מתחילה ועד סוף כיוון שהוא חושש
שלא נייער יפה אמנם לדעת חכמים שהלכה כמותם אין חוששים לזה.
לדעת רוב הראשונים דעת חכמים היא שמספיק נייעור בתחילה שכן
כתב שם רש"י (נייער מתחילה) 'דכיון דפשט מתחלה הטעם בכולה קדירה
ואין בה כדי לאסור את כולה מותר' וכן כתב הרשב"א 'אבל כשנייער
בתחילה לא אמרינן אימר לא נייער יפה ולא כיסה יפה יפה'

אמנם הרמב"ם (ט, ב) כתב 'אבל אם נער מתחלה ועד סוף או כסכה
משעת נפילה עד סוף הרי זה בנותן טעם' ומשמע בדעתו שלא מועיל
נייעור רק בתחילה והטור תמה עליו בזה.

בב"י הסביר שהרמב"ם הבין שכיון שר"י אסר אפילו במציאות של
נייער בתחילה ועד סוף ממילא זו גם המציאות שחכמים התירו.

ולדעת מהר"י בן חביב (הובא בב"י) הרמב"ם אינו חולק ומודה שדי
בנייעור בתחילה ומה שהשתמש בלשון 'ועד סוף' הוא רק כהמשך
לרישא בה היה צורך בלשון זו.

השו"ע העתיק לשון הרמב"ם. והרמ"א כתב בפירוש 'אם נייער בתחלה
או כיסה מיד, אף על גב דלא נייער ולא כיסה לבסוף, כל הקדירה
מצטרף'.

הש"ך³⁵⁴ כתב שדעת השו"ע כהסברו ברמב"ם שעל מנת לחלק את
טעם החלב בכל החתיכות צריך נייעור מתחילה ועד סוף ולא די בנייער
בתחילה. וסיכם שדברי הרמ"א עיקר.

והט"ז³⁵⁵ העמיד את דברי השו"ע שדי בנייעור בתחילה כדברי מהר"י
בן חביב. והסביר (ט"ז) את שיטת הרמב"ם שדי בנייעור עד התפשטות
טיפת החלב בכל הקדירה. והטור שחולק הבין במתחילה ועד סוף
הכוונה עד הורדתה מן האש ולזה לא הסכים לרמב"ם אבל מסכימים
לדינא שדי בנייעור עד שיכלה ממשות הטיפה.

וכתב על זה הפמ"ג 'מה שכתב הט"ז בפ"י הרמב"ם אמת ויציב הוא'.

82. מה הדין בטיפת חלב שנפלה לקדירה ולא ידוע על איזו חתיכה נפלה

כתב הרמב"ם (ט, ב) 'אם נפל חלב לתוך המרק או לכל החתיכות ולא
נודע לאי זה חתיכה נפל, נוער את הקדירה כולה עד שתשוב ויתערב
הכל אם יש בקדירה כולה טעם חלב אסורה ואם לאו מותרת'

ותמה עליו הטור 'אם החתיכות כולן בתוך הרוטב מה צריך לנער ואם
אינן ברוטב מה מועיל נייעור שמנער אח"כ?!!'

ותירץ הב"י 'נ"ל שאף על פי שנפל בתוך המרק צריך לנער כדי
שיתערב יפה וכ"ש כשנפל לחתיכות שבתוך המרק שהוא צריך לנער

אצלינו טיפת החלב מפעפעת בכל החתיכה הראשונה. והסבירו הש"ך
והט"ז (כאן ג):

א. טיפת חלב היא איסור שמן שמפעפע בכולו (אמנם התקשו שלא משמע
כן מהרשב"א. ומשו"ע קה, ז³⁵⁵)

ב. שם מדובר באיסור גוש וכאן בחלב צלול (נהל). וכן תירץ
הרש"ל (הובא בש"ך ובט"ז). ובצירוף שנמצא בתוך הבהל הקדירה
שמבליע. ³⁵⁶

ג. חלב הוא רזה אבל חתיכת הבשר כאן היא שמנה ולכן נאסרת
כולה (ש"ך).

על מה שתירצו לחלק בין גוש לנוזל כתב הפת"ש בשם הנוב"י
שבאיסור שדבוק לחתיכה גם גוש יאסור כולה. וההיתר כאן שאוסר
רק בכדי נטילה מדובר שאינו דבוק בתולדה ורק נוגע ³⁵⁷ (פת"ש א).

80. מהו דין 'אפשר לסוחטו'. מהו טעם האוסרים. ומה הנפק"מ בזה.

דין אפשר לסוחטו מתייחס לחתיכה שנאסרה מצד שקבלה טעם
מאיסור. (ראה להן סעיף ג תנ"י) ולאחר מכן ערבו אותה בקדירה גדולה באופן
שיש שיעור לבטל האיסור והשאלה מה יהיה דין החתיכה מעתה.
ונחלקו בזה תנאים (חולק קה, ב: ר' יהודה וחכמים) ואמוראים (שם עמוד א).

בנוסף נחלקו הראשונים במהות המחלוקת:

מה מתירים הסבורים 'אפשר לסוחטו מותר':

- לרש"י (קה, א 'אי קסבר'), תוס' (שם אפשר לסוחטו), ר"ן (על הרי"ף מג, א)
המחלוקת היא האם חזרת החתיכה עצמה להיתרה.

- ולדעת הרמב"ן (חידושים קה, ב 'נראה לי) מוסכם לכו"ע שאין
החתיכה חוזרת להיתרה אלא שנחלקו רק לגבי היוצא ממנה אם
אוסר את שאר הקדירה. ³⁵⁸

וכן נחלקו לסבורים 'אפשר לסוחטו אסור' מה טעמים:

- לר"ן (על הרי"ף מג, א): 'גוף היתר של חתיכה זו נעשה איסור'.
כלומר החתיכה הפכה לאיסור עצמי.

- לתוס' (ק"ב, א 'תרי גללי'), רא"ש ורשב"א: האיסור כיון שאין הבלוע
יוצא לגמרי מהחתיכה, ³⁵⁹ אך אין גופה של החתיכה נהפך
לאיסור ממש אלא רק לענין לשער כנגד כולה והאיסור הוא
עדיין החלב שבלוע בה ואוסר כשיוצא ממנה.

הנפק"מ למחלוקת זו היא האם החתיכה שנאסרה יכולה לאסור
אחרות ללא רוטב. ³⁶⁰

- לר"ן³⁵⁴ שהחתיכה היא עצמות האיסור ממילא תאסור כדי נטילה
גם ללא רוטב כדין חתיכת איסור בצלי שדי בחום הצליה לאסור
חתיכה הסמוכה לה (להלן סימן קה סעיף ד) ³⁶¹. וכן דעת הש"ך לענין
בשר בחלב (כאן אות ז וכן סימן קה, יז)

- לשאר ראשונים³⁵⁷ שהחתיכה רק בלועה מאיסור ממילא חוזר
הכלל שאין הנאסר יכול לאסור אלא במקום שהאיסור יכול לילך

³⁵⁹ אמנם בתוס' 'וכחל' (צו, ב) כתב אחרת 'אף לאחר שנגמר בישולו שכבר יצא כולו
תו לא לישתרי דאפשר לסוחטו אסור'.

³⁶⁰ כמו כן נפק"מ לא מעשית היא שאם היה אפשרות לסוחט את החלב מתוך החתיכה
לגמרי לר"ן היתה נשארת באיסורה ולשאר ראשונים היתה חוזרת להיתרה. ולשיטתם
דברי הגמ' 'אפשר לסוחטו אסור' מתייחסים רק לסחיטה אל מתחת שיעור תניית טעם
אבל לא לגמרי.

³⁶¹ ומה שמוכח בגמ' שצריך נייעור וכיסוי להעברת טעם מסביר הר"ן שזהו לדברי
האומרים אפשר לסוחטו מותר שצריך רוטב כדי לחזור להיתרו, אמנם לדברי האומרים
אפשר לסוחטו אסור אין צריך רוטב בכדי לאסור.

³⁵⁵ כלומר ששם כתוב שאיסור שמן הבלוע בהיתר מפעפע הלאה לאסור ולפי זה אם
החלב היה שמן היה צריך להמשיך לפעפע אף בלא רוטב ולאסור את שאר החתיכות.

³⁵⁶ ובוה שונה מדברי הטור בסימן עו לגבי דם שנוטף על צלי 'שאצל האש' שאוסר
רק כדי נטילה למרות שהוא צלול.

³⁵⁷ וראה בש"ך (עב, טו) שכתב שלשו"ע אין יסוד החשש של דבוק כלל וממילא גם
בבשר בחלב, ולפי זה נראה שדברי הנוב"י בדעת הרמ"א.

³⁵⁸ ברעק"א (סימן קו 'לפי מה שנהגין') כתב כעין זו בשם הרשב"א שמחלוקת אפשר
לסוחטו' דנה רק במה שנפלט מהחתיכה ולא לגבי החתיכה עצמה אמנם הוסיף שסובר
הרשב"א שאפשר לסוחטו מותר. ושגם החתיכה לא נעשית נבילה אלא שאסורה מדין
אחר 'שאינן הגעלה באוכלין'. וצל"ע.

והעיר הט"ז (י) שדברי השו"ע 'אם בשלה עם אחרות' מוכיח שסובר כתוס' וסיעתו לעיל שאין החתיכה אוסרת לבדה אלא באמצעות רוטב שמאפשר להוציא את הבלוע בה כדי דבר הבלוע מאיסור ולא כשיטת הר"ן (והש"ד) שהחתיכה עצמה אוסרת ולא צריכה רוטב לאסור³⁶³. (ראה לעיל ריש סעיף ב במחלוקת הראשונים בזה).

פרווה שקיבל טעם מאיסור בשר בחלב: כתב השו"ע בסימן קג (סעיף ז) 'קדרה שהיא בלועה מבשר וחלב שנתבשלו בה ביחד או בזה אחר זה, וקודם שעבר לילה אחת הוחמו בה מים, חשיבה בת יומא עד שתשהה מעת לעת משעה שהוחמו בה המים' והסביר בבית יוסף בשם סה"ת 'דכל המים נ"ב כיון שאין בהם ס' לבטל פליטת הכלי וחזר ונבלעו בקדרה' ומוכח מדעת השו"ע שגם לפרווה יש דין נבלה שכולו נחשב איסור.

ובכה"ח (כאן יח) הביא בשם אחרונים (מהריק"ש, פרי תואר, ברכי יוסף) לחלוק שדווקא עצמות הבשר או החלב נהפכים לנבילה לרבנו אפרים אבל במאכל פרווה שבלע בשר בחלב דינו כבליעת איסור ומשערים לפי חשבון מה שבלע. וסיכם כה"ח 'ולענין דינא יש להחמיר כדברי מר"ן ומור"ם ז"ל שם שמסכים לדבריו. ובהפסד מרובה או לכבוד שבת יש לסמוך על דברי המתירים'.

84. חתיכה שנעשתה נבילה והתבשלה עם אחרות ברוטב באופן שיש שישים כנגדה, מה דין הרוטב והחתיכות.

אופן התבטלות חתיכת איסור בחתיכות: חתיכת איסור שנתערבה עם חתיכות אחרות נפסק להלן סימן קט (סעיף א) שבטלה 'חד בתרי'. אמנם אם החתיכה חשובה כגון שראויה לכבד בה אורחים פסק השו"ע להלן בסימן קא (סעיף א) שאינה בטלה אפילו באלף.

והומרא זו היא דווקא כשהחתיכה היא איסור עצמי ולא כשהיא היתר שבלוע מאיסור. אמנם חתיכת בשר שנאסרה מחלב דינה כאיסור עצמי שבחיבור הבשר והחלב ששניהם היתר נוצר מציאות חדשה של איסור ואינה כשאר איסור שבלוע בהיתר (שו"ע קא ב).

חתיכה ברוטב: וכל מה שבטלה ברוב הוא דווקא 'במין במינו' כלומר בחתיכות של בשר שחלקם היתר וחלקם איסור. אמנם במין שאינו מינו כגון חתיכת איסור שנתונה ברוטב איסורה בנתינת טעם או בשישים כמובא להלן סימן צח (סעיף א).

כשניכר האיסור: עוד יש להוסיף שכל דין ביטול בדיני תערובות הוא כשלא ידוע מי האיסור אבל אם ניכר האיסור אינו מתבטל לעולם עד שמוציאו³⁶⁴.

ולכן פסק כאן השו"ע שכשיש שישים ברוטב ובחתיכות כנגד החתיכה האסורה (ש"ד) 'ואם מכירה, משליכה, והאחרות מותרות ואם אינו מכירה, הרוטב מותר, וכל החתיכות אסורות, אם חתיכת האיסור ראויה להתכבד'.

כלומר כיון שהחתיכה שנאסרה מבכ"ח דינה כאיסור עצמי ולא כאיסור בלוע, שייך בה דין חתיכה הראויה להתכבד ואינה בטילה חד בתרי בשאר חתיכות.

דהא חזינן דאפילו בניער מתחלה ועד סוף חייש רבי יהודה שמא לא עירב יפה יפה ואף על גב דרבנן פליגי עליה (שלא חוששין בסתם שלא ניער יפה) מ"מ מודי (שלמעשה) דצריך לעשות בענין שיתערב יפה יפה'

וכתב הט"ז (י) שהבנת הטור בקושייתו היתה ששהה קודם הניעור ותשובת הב"י ומהר"י בן חביב שלא שהה אלא שמנער מיד.

והוסיף הט"ז להקשות 'היאך יכניס החתיכה שיש עליה חלב לתוך הרוטב ויבטל החלב לכתחלה?' והביא כתירוץ את דברי המגיד משנה (ש) 'שכיון שאינו יודע איזה חתיכה היא אין לומר בה נעשה נבילה ואי אפשר לאסור הכל שהרי אין בחלב בנותן טעם'.

והסביר בפמ"ג שכיון שמין במינו ביבש בטל חד בתרי כשלא ניכר האיסור ממילא נשאר רק דין חתיכה ראויה להתכבד שהיא דרבנן ולגביה אומרים שכיון שעתידה להתערב לא נעשית נבילה כלל³⁶². אמנם הוסיף שממילא בשתי חתיכות בטל דין הרמב"ם כיון שאין שיעור לבטל.

ועוד הסביר הט"ז שהצורך בניעור לרמב"ם הוא דווקא ביש שם עכו"ם לטעום כדי שלא יטעם מהחלב העליון ויפסיד הבעלים אמנם מצד ביטול אם יש שישים לא צריך נייעור כלל.

השו"ע כתב כדברי הרמב"ם 'וכן אם נפל לתוך המרק או לחתיכות, ולא נודע לאיזו חתיכה נפל, נוער את הקדירה כולה עד שישוב ויתערב הכל, אם יש בקדירה כולה טעם חלב, אסורה. ואם לאו, מותרת. ואם לא נמצא עובד כוכבים שיטעום ונסמך עליו, משערים בששים'.

הרמ"א^א העיר כדברי הטור 'ויש חולקין וסבירא להו דאינו מועיל מה שנוער הקדירה, אם לא שניער מיד שנפל האיסור. והכי נהוג'.

סעיף ג': חתיכה נעשית נבלה

83. מהו דין חתיכה נעשית נבילה בבשר וחלב. והאם פרווה שקיבל טעם מחתיכה זו נעשה גם הוא נבלה

במשנה (קא, א) 'טיפת חלב שנפלה על החתיכה, אם יש בה בנותן טעם באותה חתיכה - אסור; נייער את הקדרה מיד קודם שקבלה החתיכה טעם מן הטיפה, אם יש בה בנותן טעם באותה קדרה - אסור. גמ'... אמר רב: כיון שנתן טעם בחתיכה - חתיכה עצמה נעשית נבלה, ואוסרת כל החתיכות כולן מפני שהן מינה.'

הראב"ד^א (מאכלות ט, י) כתב שכל דברי רב הם לשיטת ר' יהודה שמין במינו אינו בטל ולכן החלב שבבשר אוסר את החלב שבקדרה בכל שיעור. אבל לדידן שמין במינו בטל אין דין חנ"נ כלל.

אמנם דעת שאר כל הראשונים^א (תוה"ב ארוך ד, א, וכן דעת רמב"ם שם, ר"ן ושא"ר) שבדברי רב יש גם צד שמוסכם לחכמים. והוא שאותה חתיכה שנאסרה נהפכה כולה לאיסור וצריך לשער מעתה כנגד כולה ולא רק כנגד החלב שבלוע בה. אלא שלדעת חכמים די לשער בשישים כנגדה ולא כרב שאוסרת במשהו מפני שהיא מינה כדעת ר' יהודה.

דין זה שמתייחסים לחתיכה כאילו כולה איסור נקרא 'חתיכה נעשית נבילה'. ואיסורה בבשר וחלב מהתורה (משב"ז ט).

וכן כתב השו"ע 'כשנאסרה החתיכה מחמת החלב, נעשית כל החתיכה איסור, ואם בשלה עם אחרות צריך ששים לבטל כולה'.

דברי השו"ע בסימן קא סעיף ב' שכתב שלבב"ח יש דין חתיכה הראויה להתכבד כיון שאיסורה מחמת עצמה.

³⁶⁴ עקרון זה קשור לנידון בשו"ע סימן קי סעיף ג' בדין תשעה נביות שאם ידועה חנות האיסור ורק אינו זוכר מהיכן לקח אין כאן דין ביטול כיון שהוא 'קבוע' כמובא בתוספות חולין (צה, ב) ד"ה 'ספקו אסור'. ובסימן ק"י בפר"ח (י) ובפמ"ג (שפ"ד יד) במבוא לדבריהם.

³⁶² ומקור הדין לתלות להקל בספקות של תערובות באיסורי דרבנן להלן בסימן קיא סעיף א.

³⁶³ אמנם ניתן לדחות שדברי השו"ע להצריך ברוטב הוא רק כדי לשער בשישים אבל גם ללא רוטב אוסר כדי נטילה וכדברי הש"ך. וכן מה שהעמיד הט"ז (קא, יג) את דברי השו"ע בסימן קה סעיף ז שכתב לגבי איסור בשר בחלב שאיסורו מחמת עצמו שכוונתו לחתיכת בשר והחתיכת גבינה ולא לחתיכת בשר שנאסרה מחלב, לא ניתן לומר כך על

שהחתיכה אכן נאסרת בנתינת טעם אלא שאינה אוסרת אחרות בשישים כנגד כולה אלא כנגד החלב הבלוע בה, ולפי הסבר זה אין תמיהה על דברי הב"י שכן הוא לשיטתו שסובר שאין דין חנ"נ בדרבנן כמובא בפר"ח כאן (ז) ובט"ז (ז.פ.ד) וביתר פירוט בשאלה הקודמת.

ומה שכתב בסוף דבריו שבטלה ברוב נראה להסביר כוונתו שאפילו כשנאסרה אין לה דין חתיכה הראויה להתכבד ולכן אין שאר החתיכות נאסרות כשאינה נכרת (ראה כאן בשו"ע סעיף ג) אלא היא עדיין בטלה בהם חד בתרי, וכדין חתיכה הבלועה מאיסור שאין בה דין חתיכה הראויה להתכבד (ראה שו"ע קא. ב).

להסבר זה ניתן להביא ראיה מדברי הפמ"ג בסימן ק"א (משב"ז א) שתלה דין חתיכה הראויה להתכבד בעוף בחלב, בדין חנ"נ מדרבנן בשאר איסורין, שמי שלא סובר את זה לא יסבור את זה. ממילא ניתן לומר שכפי שאין לשו"ע חנ"נ בשאר איסורין ממילא אין לו דין חתיכה הראויה להתכבד בעוף שנאסר מחלב. אבל לענין ביטול חלב בעוף גם הוא סובר שצריך שישים.

סעיף ד: חנ"נ בשאר איסורים

87. חתיכה שבלעה איסור ושוב התערבה בהיתר אחר, כנגד מה משערים בתערובת השניה

בגמ' (חולין ק. א) 'דרש רבה בר בר חנה: חתיכה של נבלה ושל דג טמא - אינה אוסרת עד שתתן טעם ברוטב ובקיפה ובחתיכות. אוקי רב אמורא עליה ודרש: כיון שנתן טעם בחתיכה - חתיכה עצמה נעשת נבלה, ואוסרת כל החתיכות כולן, מפני שהן מינה. אמר ליה רב ספרא לאביי: מכדי, רב כמאן אמרה לשמעתי - כרבי יהודה, דאמר מין במינו - לא בטיל, מאי איריא כי נתן טעם? אפילו כי לא נתן טעם נמי יאסור האיסור המקורי את כל הקדירה ולא צריך עוד חתיכה שתצטרף אליו לשיעור! אמר ליה: הכא במאי עסקינן - בשקדם וסלקו.

ונחלקו הראשונים מה הצורך לשיטת רב³⁶⁷ בנתינת הטעם בחתיכה הראשונה, שהרי סובר שמין במינו אוסר במשהו ואם כן יכול הטעם הבלוע בו לצאת ולאסור גם בכלשהו.

- והסביר שם ר"ת^א (תוס' כשקדם וסלקו) שאמנם לשיטת רב החתיכה נאסרת בכל שהוא אבל על מנת שתעשה נבלה בעצמה לאסור אחרות כנגד כולה צריכה לקבל טעם מהאיסור³⁶⁸. ונמצא לשיטתו שיש דין חנ"נ בשאר איסורים. (וכן כתבו להחמיר ר"י תוס', סמ"ק (ס' ריג), מרדכי (ס' תרצ), סמ"ג (לאוין קמ קמא נא ע"ג), ר"ן (מד ע"ג) והוסף שהוא מדרבנן)

- אמנם ר' אפרים^ב סובר שבדעת רב (שבמינו אוסר במשהו) אם היה נעשה נבלה בנתינת טעם היה נעשה נבילה גם בכל שהוא אלא מוכח שלא אומרים חנ"נ בשאר איסורים. וקבלת הטעם בחתיכה הראשונה נדרשת לשיטת רב בגלל שבכך היא תעשה ממין שאר החתיכות וממילא תוכל לאסור אותן בכל שהוא. וכן הסביר הרא"ש (ז, ה). ונמצא לשיטתו שרק בבשר וחלב אומרים חנ"נ כיון שכל אחד מצד עצמו מותר וממילא בתערובתם מתחדשת מציאות חדשה שכולה איסור אבל בשאר איסורים לעולם אינן אלא תערובת של היתר באיסור. (וכן כתבו להקל הרשב"א (תה"א ב"ד ש"א ח, ה) הרב המגיד בפ"ט (סוף ה"ח) בדעת הרמב"ם, והרא"ש ע"פ הטור ובתשובות, כ, ב)

85. עוף שנאסר מחלב האם יש לו דין נבילה לשער כנגד כולו או די לשער כנגד החלב הבלוע בו

כחל שנאסר ונפל לקדירה: בסימן צ' (סעיף א) פסק השו"ע^א שכחל (שהוא עטין הבהמה) שבושל עם החלב הבלוע בו (שאיסורו מדרבנן) ונאסר, אין צריך שישים כנגדו אם נפל לקדירה אחרת אלא הכחל עצמו מצטרף להיתר ודי בחמישים ותשע כנגדו. וכתב שם הט"ז (ז) שסברתו שאין חנ"נ באיסורי דרבנן כדעת הרמב"ם.

ריבוי לביטול לכתחילה בדרבנן: ועוד כתב הרמב"ם שטיפת חלב שנפלה לקדירת עוף ואסרתה מותר להוסיף עוף בקדירה עד שיתבטל טעם החלב שבה. ומכך שדי להוסיף עוף רק כדי לבטל טעם החלב ולא הצריך ביטול כולה, מוכח שסובר הרמב"ם שלא נעשתה כל הקדירה נבלה. והובאו דבריו להלכה בשו"ע סימן צ"ט (סעיף ו) וכתב הפר"ח (כאן ז) שמוכח מדברי הרמב"ם והשו"ע האלו שלא אומרים חנ"נ בדרבנן ושכן עיקר³⁶⁵.

אמנם הרמ"א^א חולק בשני הדינים.

בדין הכחל, כתב שדין הכחל כאיסור ואינו מצטרף להיתר וסברתו כדעת הרשב"א שנעשה נבלה ויש חנ"נ באיסורי דרבנן. (וכ"כ הט"ז כאן א)

גם בדין הריבוי בדרבנן אוסר הרמ"א להוסיף לתערובת. ומשמע שסובר שיש חנ"נ גם בדרבנן.

והסביר הפמ"ג (משב"ז ז, ד) שכיון שיש לרמ"א יסוד של חנ"נ בדרבנן כשיטתו לגבי חנ"נ בשאר איסורים (בסעיף הבא) ממילא גם בבשר בחלב בדרבנן שייך חתיכה נעשית נבלה.

86. טיפת חלב שנפלה על חתיכת עוף ונתערבה בה, מהו השיעור שאוסרת אותה

ראה לעיל סימן פ"ז (סעיף ג) שעוף בחלב איסורו מדרבנן.

כתב הגהות אשר"י^א (חולין ח, ג) בשם א"ז ובה"ג 'ק"ל דבשר חיה ועוף לא אסור אלא מדרבנן ואם כן הא דתנן לקמן טיפת חלב שנפלה על חתיכה אם יש בה בנותן טעם באותה חתיכה אסור דבעינן שיהא ששים בחתיכה היינו דווקא בבשר בהמה אבל אם נפלה על בשר חיה ועוף לא בעינן שיהא ששים בחתיכה אלא ברוב בעלמא בטילה'. ודבריו הובאו בבית יוסף ללא חולק.

ובפר"ח^א כתב שאין לסמוך על זה והוכיח מהרמב"ם (מאכ"א טו, כז) שגם בעוף נאסר בנתינת טעם שכתב שם 'כיצד חלב שנפל לקדירה שיש בה בשר עוף ונתן טעם בקדירה... והוסיף ראיות מדברי התוספות בפרק כל שעה (פסחים דף ל' ע"א ד"ה לישניהו) שכל איסורין בדרבנן צריך שישים, ושכן דעת הרשב"א בתורת הבית בדף צ"ה ובדף ק"ח (שם ה, א; יח, א).

וביד יהודה (ארוך יב) כתב 'ואין זה תימה דכן דרכו להביא בב"י כמה דברים שאינם אליבא דהלכתא'.

אמנם במהר"מ ש"ף (חולין קיז, ב) הביא דין זה להלכה וכתב שהוא 'דין גדול' וכן פסק כך למעשה במקרה של אווז שטוגן בחמאה³⁶⁶.

ויש להבין כיצד הגהות אשר"י מתישב עם גמ' מפורשת שכחל בחמישים ותשע ולא ברוב ומוסכם שהוא מדרבנן. **ויש להעיר** שדברי הגה"א מובאים בב"י בלשון אחרת מזו המובאת בהגה"א בגרסה שלפננו והם כלשון הא"ז שהוא מקור הדין. ומתחילתם אפשר להבין

³⁶⁶ מהערות שמצאתי בשם ר' שמואל שולזינגר זצ"ל.

³⁶⁷ בדעת רבב"ח פשוט שאין חנ"נ בשאר איסורים, אמנם מבררים בדעת רב כיון שבד"כ הלכה כמותו באיסורים.

³⁶⁸ והסביר הרשב"א שבליעת משהו אין בה כח לצאת, ראה להלן בסעיף בדין משהו.

³⁶⁵ אמנם בערך השולחן (טיב) כתב כאן שאין ראיה מדברי השו"ע שכן הוא שינה מלשון הרמב"ם ולא כתב עוף בחלב כלשונו אלא 'איסורים מדבריהם' וממילא כיון שאין לשו"ע חנ"נ בשאר איסורים אין ראיה בדבריו לענין בשר בחלב בדרבנן. אמנם יש ליישב שסימן צ"ט עוסק בהלכות תערובות וממילא כתב הגדה רחבה יותר לקולא. ועוד שמדברי הפמ"ג שובאו להלן מוכח שדין חנ"נ בדרבנן ודין חנ"נ בשאר איסורים תלויים זה בזה.

הדג חוץ לרוטב עדיין יש לחשוש שיקבל טעם מהתולעת לבדו, וכיון שהתולעת היא איסור תורה יש להחמיר בזה משום דבוק³⁷⁰.

אמנם בלב שהיה מונח בעוף שבושל לא שייך שממהרת לבלוע וגם לא נחשוש שזמא תהיה לבדה חוץ לרוטב כיון שאיסור דם שבשלו הוא עצמו דרבנן (משב"ז יב ע"פ הט"ז)

בסוף דבריו נוטה הט"ז להתיר גם בתולעת בפה, כיון שגם חנ"נ בשאר איסורים הוא מדרבנן. אמנם הפמ"ג כתב שהחתיכה נשאת באיסורה כיון שהספק הוא באיסור של תורה (התולעת) והוסיף שממילא יש לחוש שגם אוסרת בשישים כנגדה בקדרה שאין לחלק.

אך יש שחילקו בין הדג שנאסר לקדרה שמתרת כיון שחנ"נ בשאר איסורים דרבנן (דרכ"מ מז).

89. חתיכה שנאסרה משאר איסורים ושוב בטלה בשישים בתערובת, מה דין החתיכה עצמה לדעת השו"ע

השו"ע כתב כאן במציאות הזו 'ואז אפילו חתיכה עצמה חוזרת להיות מותרת' ומשמע שסובר בשאר איסורים שגם אפשר לסוחטו מותר. אמנם בסימן קו (סעיף א) כתב השו"ע במציאות דומה שהחתיכה נשאת לעולם באיסורה כיון שאין האיסור נפלט ממנה לגמרי (וכהסבר התוס' לעיל בסעיף ב).

- הש"ך (א) יישב שאכן גם כאן החתיכה נשאת באיסורה ובדבריו להתיר כוונתו שבניגוד למה שנאמר בסעיף הקודם לגבי בשר בחלב שנהפכים לאיסור עצמי שיש לה דין חתיכה הראויה להתכבד ונשאת באיסורה ולא בטלה ברוב, לחתיכה זו אין דין חתיכה הראויה להתכבד ולכן כשאנו מכירה בטלה בכל אופן חד בתרי ומותרת כיון שדינה כדין היתר הבלוע מאיסור ולא כדין חתיכה האסורה בעצמותה³⁷¹ (כמובא בסימן קא סעיף ב).

- גם הט"ז (י) כתב שדברי השו"ע שהחמיר בסימן ק"ו הם האמת להלכה אלא שבדבריו כאן נמשך אחר דברי הטור שכתב בדעת רבנו אפרים 'לא אמרינן אפשר לסוחטו אסור אלא בבשר בחלב' ומשמע שבשאר איסורים אפשר לסוחטו מותר. וכן כתב הטור בפירושו שגם החתיכה 'חוזרת להיות מותרת'.

- הפלתי (ה) תירץ שכאן מדובר בחלב בבשר שהוא מין במינו ורק מדרבנן צריך שישים וכיון שיש בו שישים שמדין תורה הוא היתר, סמך בזה על הסוברים שאפשר לסוחטו מותר. ובסימן קו מדובר באיסור שאינו מין וצריך שישים מהתורה ולכן לא הקל.

אמנם ברשב"א (תה"ק ד, א דף ג, ב) כתב בדעת ר' אפרים שלא כטור 'דברים אלו שאמרנו שאין חתיכה שנאסרה מחמת בליעת שאר האיסורים נעשית נבילה ואינה אוסרת אלא לפי חשבון האיסור שבה, מכל מקום אם נפלה לבסוף לקדירה אחרת שיש בה שישים כדי לבטל האיסור הבלוע שבה אין החתיכה בעצמה חוזרת להיתר לפי שהאיסור שבה אינה נפלט לגמרי ממנה ואינו נבלל בתוך ההיתר שבקדירה' ומוכה שגם לר' אפרים אפשר לסוחטו אסור³⁷².

הב"י כתב שכיון שהרמב"ם והרא"ש מסכימים ואין זה אלא ספק בדרבנן נוקטים להלכה כר' אפרים.

וכן כתב בשו"ע: 'לא אמרו חתיכה עצמה נעשית נבילה, אלא בבשר בחלב אבל לא בשאר איסורים. כגון כזית חלב שנבלע בחתיכה, ואין בה שישים לבטלו, ונאסרה, ואחר כך בישלה עם אחרות, אין צריך אלא שישים כדי כזית חלב'

בטעם החילוק ביו בשר וחלב לשאר איסורים הסביר הט"ז (ט) ע"פ התוספות שכיון שבבשר וחלב אין שם איסור ניכר אלא אחר התערובות ע"כ כל התערובות היא גוף האיסור משא"כ במה שהיה עליו שם איסור לבדו אין לך עכשיו אלא תערובת איסור בהיתר.

הרמ"א פסק כר"ת 'וי"א דאמרינן בכל האיסורים חתיכה נעשית נבילה וכן המנהג פשוט, ואין לשנות'.

וחומרא זו היא מדרבנן³⁶⁹ (ט"ז א) והסביר הר"ן שהיא גזירה משום חנ"נ בבשר בחלב.

88. מהו איסור דבוק מה גדר הדבוקות האוסרת, מה טעם האיסור ומאי הנפק"מ בטעם

כתב הרמ"א שחומרא זו של חנ"נ בשאר איסורים לגבי חתיכות הנמצאות בקדרה הוא דווקא אם האיסור דבוק לאחת החתיכות ולכן היא נאסרת ונעשית נבילה. או שהיתה לבדה כשהיא רותחת חוץ לרוטב ונפל עליה האיסור ונאסרה.

דוגמא להלכה זו של איסור דבוק בדברי הרמ"א בסימן עב (סעיף ג) בדין עוף שבושל בקדרה כאשר הלב עדיין דבוק בו, שצריך שישים בעוף עצמו כנגד הלב ולא מועיל מה שיש שישים בכל הקדרה כנגד הלב. ואם אין בחתיכת העוף שישים כנגד הלב נאסרת ושוב צריך שישים בקדרה כנגד העוף עצמו. והעוף עצמו אסור.

בגדר המושג 'דבוק' דעת הש"ך (עב, יז ע"פ השפ"ד) שהוא דווקא כשדבוק בו בתולדה ולא די בזה שמונה צמוד אליו בקדרה או נדבר בו בבישול. ודעת הרש"ל (יש"ש ה, מט) שחומרת דבוק קיימת גם כשנדבק בה במהלך הבישול ונעשית החתיכה הדבוקה לאיסור נבילה וצריך שישים בקדרה כנגדה. וכן נראה דעת הט"ז (ט) שדן משום דבוק בתולעת בדג ובתפוח. אמנם החו"ד (ביאורים ה) השיג עליו שאינו דבוק בתולדה.

וטעם חומרת דבוק:

א. כיון שאז החתיכה ממהרת לבלוע מהאיסור הדבוק בה (ש"ך עב יח. ב"ח שם ב).

ב. שזמא נשארה לבדה ברוטב בסוף העירוי או הוציאוה רותחת חוץ לקדירה וקבלה טעם מהאיסור לבדה ונעשתה נבילה (דרכ"מ א בשם א"ה. ט"ז יב בשם סמ"ק)

הנפק"מ בין הטעמים יהיה באיסורי דרבנן שלטעם שזמא נשארה לבדה אין לחשוש בדרבנן כיון שהוא רק מספק. משא"כ לטעם שממהרת לבלוע מהדבוק בה שייך גם בדרבנן כיון שאינו מצד ספק. (משב"ז עב, י).

וכן במציאות של תולעת שנמצאת בפה הדג אבל לא דבוקה בה ולכן אינה ממהרת לבלוע כיון שהרוטב מקיפה מכל הצדדים, אבל אם יצא

³⁷¹ ורבים התקשו בכונת הש"ך כיון שחפשו אוקימתא לחלק בין הסעיפים ראה שפ"ד, אמנם יש ליישב שתשובת הש"ך היא שהסעיפים זהים רק שכאן המשיך השו"ע לדון בביטול החתיכה האסורה בשאר חתיכות מה שלא עשה בסימן קו.

³⁷² והעיר עליו הפמ"ג (משב"ז א) שמשמע שגם לא יעזור טעימת קפילה כיון שאפילו אין בה נתון טעם אין היא חוזרת להיתר ולא כמו שמשמע בתה"ב הארוך ונקטינן כקצר שהוא באחרונה וחזר בו מהארוך.

³⁶⁹ בכנה"ג (הגהות ב"י לה) הביא בשם מהרי"ק שהוא מהתורה וכן בפלתי אט ט בדעת ר"ת. אמנם בפמ"ג (משב"ז יב) סיכם לענין דינא שהוא דרבנן.

³⁷⁰ בבית מאיר כתב שתולעת זו דרך בני אדם לאכלה אבל בתולעת שאדם מואס בה אין להחמיר בזה כמובא בשו"ע קד, ג 'דברים שנפשו של אדם קצה בהם, כנמלים וחוביבים ויתושים' בטלים ברוב.

חם. הרמ"א לא הביא את סברת הר"ן וממילא נפק"מ שיתיר בכל לח ואפילו חם ולא כרש"ל שאסר. ומצד שני יחמיר בכל חתיכה אפילו בכבוש, והר"ן והרש"ל יקלו בכבוש כיון שאינו אסור מהתורה בבשר בחלב שאינו דרך בישול.

ולמעשה כתב הפמ"ג (משב"ז טו ואם לח) שאם אין צורך גדול אין להקל כרמ"א ויש לנהוג גם בלח שנעשה נבילה כשהוא דרך בישול. ובפמ"ג (א) הביא בשם הנוב"י לסמוך על הרמ"א בכעין זה.

בשאר איסורין: חתיכה שנאסרה במליחה בהפסד גדול

כתב הרמ"א בתורת חטאת (לח, ב. הובא בש"ך טו) לגבי הפסד גדול או עני: 'ואף על גב דאנו מחמירין וקיימא לן בכל איסורים חתיכה נעשה נבילה מכל מקום לא החמירו רק בבישול אבל במליחה דרוב הפוסקים סבירא להו דאינה אוסרת רק כדי קליפה רק שאנו מחמירין לשער בששים מכל מקום לא נחמיר כל כך לומר גם כן חתיכה נעשה נבילה'

והסביר הבאר שבע שקולא זו היא רק בחתיכה כחושה שדעת הרמ"א להחמיר לאסור אותה בכולה. אמנם הש"ך כתב שדין זה הוא גם לדעת השו"ע בחתיכה שמנה שנאסרת מהדין במליחה בכולה אך עדיין לא צריך לשער כנגד כולה בתערובת שניה. והסביר בפמ"ג (שפ"ד טו) שהומרת הרמ"א בכחוש ממילא אינה במקום הפסד מרובה כמובר בדבריו (ק, ט) ולכן מוכרח שהנידון כאן לחדש בשמן שנאסר כולו אך לא נעשה נבילה בשאר איסורין.

אפילו בב"ח: אם נתערב יבש ביבש

כתב הרמ"א 'אם נתערב יבש ביבש, לא אמרינן בשום איסור חתיכה נעשית נבילה' וכוונתו אפילו בבשר וחלב (ש"ך טו. ולא כר"ן גר"א נד) כלומר ביבש 'כל שניתוסף אחר כך היתר הוי כנתערב כן לכתחלה' (ש"ך טז)

שתי חתיכות ורוטב: וכתב הפמ"ג (משב"ז טו) שדין זה יכול להיות גם בבישול, כגון שהיה כזית נבלה עם כזית כשרה ושישים כזיתות רוטב, שהרוטב מותר והכזית כשרה לא נאסרה ולכן לא צריך ברוטב מאה ועשרים. ואם יוסיף עוד כזית כשרה יהיו גם הכשרות מותרות שהאיסור בטל חד בתרי.

בשאר איסורים: כלי מתכת חדש הנאסר מבליעת איסור

כתב היראים (מח. הובא במרדכי תרע"ט. ובדרכ"מ ד) 'דבר איסור שנתערב בהיתר ואפשר להפריד זה מזה לא אמרינן ביה חתיכה נעשית נבילה והדם אפשר להפרידו ע"י מלח וצלי... ומהאי טעמא נמי בכלי עץ ומתכות שאפשר להפריד האסור בהן ע"י גיעול או ליבון כל הבשר אם כל האיסור במקום אחד על הכלי לא אמרינן כל הכלי נעשה נבילה להרבות כו' בכל הכלי אם נתבשל באותו כלי היתר ומשערינן לפי שיעור איסור שנפל במקום שברור לנו כמה נפל מן האיסור'.³⁷³

וכן כתב הרמ"א 'כלי הנאסר מבליעת איסור, לא אמרינן ביה חתיכה נעשית נבלה, ולא בעינן ס' רק נגד האיסור שבלע'. והסביר הגר"א (פג) שהנידון הוא בכלי חדש שאין אומרים שגופו נעשה נבלה מהאיסור. והרמ"א (ה, צח) כתב לחוש לחומרא שכלי חרס חדש נעשה נבילה מבליעת איסור.

חנ"ג בבלוע: כלי בן יומו שכבר בלוע מחלב ובלע כזית בשר תוך מעל"ע נחלקו הראשונים אם נעשה החלב הבלוע שבתוכו

90. פרט חמישה מקרים בהם מודה הרמ"א שאין דין חתיכה נעשית נבילה

בשאר איסורין: אם מקצת החתיכה תוך הרוטב, ואין האיסור דבוק בו

ראה לעיל סעיף ב' (שאלה 3) מחלוקת רש"י ור"י האם במקרה שמקצת החתיכה ברוטב מצטרפת הקדרה לבטל את טיפת החלב. והכריע הרמ"א כאן בבשר וחלב להחמיר כרש"י שאין שאר הקדרה מצטרפת לבטל את הטיפה. ובשאר איסורים להקל כר"י שהקדרה מצטרפת לבטל את האיסור.

אמנם הוסיף הרמ"א 'ומכל מקום יש להחמיר לאסור אותה חתיכה'. וכתב הש"ך (א) שנראה שהיא סברת עצמו לחשוש לרש"י בזה.

בשאר איסורין: אם נתערב איסור לח בהיתר לח בהפסד גדול

כתב במרדכי³⁷⁴ (תרצ"ז) 'בדבר לח רוטב או תרומה בחולין ויין במים דעבודת כוכבים או כגון רוטב ברוטב כגון בנדון זה דאין האיסור ניכר ונבדל ואין כאן חשיבות איסור, מתערב היתר השני עם הראשון ולא שייך כלל למימר חתיכה עצמה נעשית נבילה לעשות הכל איסור ולהצריך ס' עם כל התערובת' וכן כתבו הרשב"א (תורת הבית הארוך ב"ד שא"ז ע"ג) והר"ן (על הרי"ף מד): בשם הראב"ד (תמים דעים ס"ז).

וכתב הרמ"א³⁷⁵ כאן 'ויש לסמוך על זה בשאר איסורים, לצורך הפסד גדול, אבל לא בבשר וחלב'. כיון שטעם האיסור בב"ח הוא מהדין ולא מחומרא וכן כמובא בגמ' שחלב שנבלע בבשר ושוב נפלט ממנו דינו כנבלה לאסור בכלולו ולא רק בטעם הבשר שבלע למרות שהוא לח בלח (ש"ך טו).

והש"ך (ד) הסביר שבהיתר יבש שבלע איסור אומרים חנ"ג כי ההיתר שנאסר ניכר ומובדל משאר ההיתרים משא"כ בנזולים. והוסיף שקולא זו היא בכל מקום שאיסור לח אסר היתר לח ואפילו אם ההיתר השני שנתערבו בו הוא יבש.

ובט"ז (טו) הביא מדברי הרש"ל³⁷⁶ שהקל בזה גם שלא במקום הפסד ולא כרמ"א³⁷⁷.

וכשתערובת הלח היתה דרך בישול כתב הרש"ל³⁷⁸ שיש להחמיר גם בלח שאם נפל הרוטב לתערובת אחרת יש לשער בכלולו. ומקורו בדברי הר"ן שכתב 'וכיון דלא החמירו אלא משום לתא דבשר בחלב אין אומרים חתיכה עצמה נעשית נבלה אלא בדברים המתבשלים דומיא דבשר בחלב דדרך בישול אסרה תורה. אי נמי צונן לתוך חם שאף הוא דרך בישול' והרש"ל סמך עליו להחמיר בבישול. אמנם נראה שהרמ"א³⁷⁹ לא מחלק בזה ומתיר בכל לח.

שורש מחלוקת רש"ל ורמ"א והנפק"מ: הסביר במשב"ז (טו) שיש שתי סברות להחמיר בדין חנ"ג בשאר איסורים (ושניהם מגזירה על בשר בחלב).

הראשונה המובאת במרדכי וביש"ש היא שלא מסתבר לאסור את החתיכה ולהתיר את הקדרה כיון שנראה כרתתי דסתרי, ולפי זה בלח שמעורב יפה ואין נכרת החתיכה הראשונה אין לגזור בזה.

והסברא השנייה שמובאת בר"ן היא שגוזרים מצד צורת האיסור כלומר שהוא דרך בישול וממילא גם בלח יש לאסור אם הוא

לסוחטו מותר ודוגמאות לכך הם מליחה והגעלה. וגם לר"ן שסובר שהטעם הוא שנעשתה החתיכה כגופה של איסור פה גלתה התורה שלא נעשתה.

³⁷³ כלומר כיון שטעם אפשר לסוחטו אסור הוא מצד שלא ניתן להוציא את הבלוע בתוכו במציאות, לכן במקום שגלתה לנו התורה שניתן להוציא את הבלוע אפשר

לנבילה³⁷⁴ והובאו דבריהם בב"י ובשו"ע סימן צה (סעיף ה) והכריעו השו"ע והרמ"א בסתם להחמיר.

91. מאכל שנאסר מחמץ במשהו בפסח ושוב נפל לתערובת אחרת שיש בה שישים כנגדו. מה דין התערובת השניה ומה יהיה הדין בערב פסח. ומה יהיה הדין בכלים בכעין זה.

בגמ' (א.ק.) 'אמר רב: כיון שנתן טעם בחתיכה - חתיכה עצמה נעשית נבלה, ואוסרת כל החתיכות כולן מפני שהן מינה'

וכתב התוס' (בשקמים) שלמרות שלשיתת רב מין במינו אוסר במשהו, אין המשהו מספיק שהחתיכה תעשה נבילה לאסור אחרות שוב במשהו, אלא צריך שתאסר תחילה בנתינת טעם.

ומדוע לא יצא המשהו הבלוע ויאסור לבדו במשהו?

- **הרשב"א** הסביר (בחדושים שם) 'שאם אין שם כדי נתינת טעם אין בו כח לצאת מן החתיכה ולהתפשט דמה שאינו אלא משהו לבד ואין בו שיעור כלל היאך יצא ויתפשט'³⁷⁵

- **הר"ן** (לב. א' כיון שנתן) הסביר 'משום דהוי פליטתה איסור והיתר מעורבים זה בזה וכה"ג לא אמרינן מין במינו לא בטיל אפילו לרבי יהודה'

כלומר לרשב"א אין כח למשהו לצאת כלל ולר"ן הוא יוצא אך אין את היסוד של מין במינו להחמיר במשהו כי היתר מעורב בה.

ומכאן למד הט"ז (יב) יסוד ש'תרי משהו לא אמרינן' ולעולם כל איסור שנאסר במשהו אינו יכול שוב לאסור אחרים על ידי פליטתו במשהו. ודין זה נאמר בגמ' באיסור תורה וק"ו שהוא יהיה באיסור דרבנן כאיסור משהו של חמץ בפסח שאם נאסר במשהו ושוב נפל הנאסר לקדרה אחרת שוב לא תאסור פליטתו במשהו.³⁷⁶

אמנם כל זה כשהאיסור סולק כדברי הגמ' ודנים רק בטעם הנפלט אבל:

- בתערובת חמץ לח שנתערב והחמץ נמצא בתערובת ימשיך לאסור במשהו.

- וכן ביבש שנאסר במשהו ואינו מכירו להוציאו נשאר באיסורו. ויש להחמיר גם שאינה בטילה ביבש. (השו"ע תמ"ז ט הביא דעות בביטול חמץ יבש)

אמנם הב"ח (ט) והדרישה (י) כתבו היתר זה רק לגבי תערובת חמץ לאחר הפסח, ומשמע שבפסח עצמו סוברים שהנאסר ממשיך לאסור במשהו.

והש"ך בנקה"כ דחה דברי הט"ז שיש לחלק בין הנידון בגמ' לנידון של חמץ בפסח כיון שבגמ' (בדעת רב) רק במינו אוסר במשהו ולכן צריך נתינת טעם בחתיכה על מנת שתעשה מינה של שאר חתיכות מה שאין כן בחמץ בפסח שגם באינו מינו אוסר במשהו וממילא ימשיך לאסור גם כשלא נתן טעם. או בדרך אחרת: חתיכה אוסרת במינה במשהו

כשכל מהותה הוא איסור אבל כשעצמותה היא היתר וכח אחר מעורב בה לאיסור אינה אוסרת, כיון שאינה נחשבת איסור במינו³⁷⁷, משא"כ בחמץ בפסח שאין מחלקים בו בין מינו לאינו מינו ובשניהם אוסר בכלשהו³⁷⁸.

ובפרי מגדים (משב"ו ט"ז) הסביר את מחלוקת הש"ך וט"ז ביסוד האם חתיכה שנאסרה במשהו מועיל רוטב להוציא המשהו הזה החוצה. לדעת הט"ז אין מועיל הרוטב להוציא כשנאסר במשהו³⁷⁹ (כדברי הרשב"א לעיל) למעט בלח שהכל תערובת אחת³⁸⁰. ולדעת הש"ך מועיל הרוטב להוציא הטעם גם ביבש (כדברי הר"ן)³⁸¹.

בערב פסח אחר הצות: מודה הש"ך שיש להתיר בכעין זה כיון ששם לא שייך איסור 'כלשהו' מצד חמץ אלא רק מצד דבר שיש לו מתירין³⁸² וזה שייך רק במין במינו (כמובא בשו"ע קב, א) וממילא כשבלע חמץ במשהו לא יהיה לו דין דבר שיש לו מתירין כיון שאינו ממין הנאסרים. ולכן אם מדובר בערב פסח אחר הצות שעדיין לא אוסרים במשהו יוכל להתבטל בשישים.

ולענין סילוק החתיכה שנאסרה כתב הש"ך שאין בזה הכרח שהרי בדברי הגמ' נדרש רק לסלק את האיסור המקורי ולא את החתיכה שנאסרה. אמנם בלח בלח שהאיסור עצמו בתערובת דבריו מכוונים.

והפמ"ג הסביר שכוונת הט"ז במה שכתב לגבי החתיכה סילוק התכוין רק שאם ניכרת צריך להוציאה ומודה שאם אינה נכרת אינה אוסרת כדברי הש"ך.

תערובת יבשה: על דברי הט"ז שישב הבלוע משהו חמץ לא יתבטל כתב הש"ך שיש לחלק בין האמור בשו"ע בסימן תמ"ז ששם מדובר בעצמות החמץ שהוא מינו של שאר התערובת וממילא אינו בטל מדין דבר שיש לו מתירין. לבין המציאות שלנו שאין לנו עצמות החמץ ורק בלוע במשהו שאינו נחשב מינו ובטל ברוב. וכפי שחילק בלבוש בדין.

והפמ"ג כתב גם בדעת הט"ז שכשנפל פסח בתערובת יבשה אין אוסר אחרות כשאינו ניכר, וזה למרות שקימ"ל (שו"ע תמ"ז ט) שתערובת יבש בפסח אינו בטל. זהו דווקא בעצמות החמץ ולא כשנאסר במשהו.

כלי שהגיסו בקדרת חמץ: האליה רבה^א כתב שהגם שבחתיכה שנאסרה במשהו אין לה כח לאסור שוב במשהו, בכלי שהגיסו אתו תבטל חמץ ונאסר במשהו יש להחמיר שאוסר קדרה שניה במשהו³⁸³. אמנם לשיטת הט"ז גם בכלים אין החמץ שבלוע בו יכול לצאת מהכלי לאסור שוב במשהו בקדרה אחרת.

סעיף ה: דין טיפה שנפלה על קדרה שאצל האש

³⁷⁹ אך קצת קשה שהט"ז כתב שאינה אוסרת דווקא כשיש שישים כנגדה ומשמע שהטעם יוצא.

³⁸⁰ והש"ך כתב לחלק בלח בין מינו לאינו מינו ונראה שהמשיך דבריו לגבי דבר שיש לו מתירין שבמינו איסור בכלשהו ובאינו מינו צריך שישים כנגד המשהו.

³⁸¹ וכעין זה נחלקו גם כשנאסר בנתינת טעם שלדעת הש"ך יוצא גם ללא רוטב ולדעת הט"ז רק בעזרת רוטב. ראה סעיף ב.

³⁸² דין דבר שיש לו מתירין בחמץ נמצא במחלוקת ראשונים שכיון שבכל אופן אסור מדרבנן לאחר הפסח או כיון שבכל אופן יחזור לאיסורו מהתורה בשנה הבאה יש סוברים שלא שייך בו חומרא זו. והובאו הדעות ברמ"א (קב, ד) ללא הכרעה אך בתורת חטאת (עד, ט) פסק לקולא וכ"כ בערוה"ש (כ, כו), מג"א, פ"ח, פמ"ג ורוב האחרונים. ונראה דעת הש"ך כאן להחמיר בזה וכ"כ הרש"ל והט"ז שם.

³⁸³ ראה בסימן קה (סעיף ז) שהחמירו בכלי רותח שבלוע מאיסור שאוסר אפילו ביבש כדי קליפה משא"כ חתיכה הבלועה מאיסור שאינה אוסרת כלל ביבש ובטעם החילוק כתב הט"ז כיון שאין לכלי מה לפלוט מעצמו פולט גם ביבש משא"כ בחתיכה.

³⁷⁴ שלרשב"א הבלוע נעשה נבילה ולרמב"ן אין הבלוע נעשה נבילה

³⁷⁵ ואמנם הרשב"א כתב יסוד זה בשיטת ר' אפרים אבל אפשר שגם לר"ת הוא קיים. ורק נחלקו האם כשאומרים שנעשה נבילה יש לחלק בין נותן טעם לאינו נותן טעם בשיטת רב.

³⁷⁶ ופשוט דבריו הוא שצריך שישים כנגדו ולפמ"ג להלן הסביר שגם שישים לא צריך כיון שאינו יוצא.

³⁷⁷ בהסבר סברא זו כתב הפמ"ג שיש להדחק ולומר שרק כשיוצא לו טעם של איסור הוא ממין החתיכות אבל כשיוצא לו טעם גם של היתר כגון שנאסר במשהו אינו מינם. ע"כ. וראה לשון הר"ן לעיל ונראה כוונתו שאין חומרות מין במינו אלא כשיוצא רק טעם איסור ודין זה הוא לרב בכל מין במינו ולדין דבר שיש לו מתירין שהוא דווקא במינו.

³⁷⁸ וכן דעת המג"א (או"ח סימן תסז ס"ק ג) וחק יעקב (שם ס"ק כז וסימן תסז ס"ק ה) ועוד. והמשנ"ב (שעה"ש ת"ז, יז) כתב להלקל בהפסד מרובה ומניעת שמחת יו"ט.

ואם יערה התבשיל דרך מקום הקדירה שנאסר, הרי יאסר התבשיל וזה תקנתו, שיניחנה כך, ולא יגע בה עד שתצטנן.

ואסור לערות אפילו כשיש שישים, שאין מבטלים איסור לכתחילה. ש"ך כ. וכן לא יועיל נקיבה או שפיכה מצד שני קודם לצינון שמא ינענע ויאסור. (ב"י. ש"ך כא. ט"ז ט).

אמנם כשהקדרה מכוסה נחשב גם חלק הריקן כאילו הוא כנגד הרוטב מכח הרתיחה שעולה. וכל הנידון בסעיף זה הוא כשהקדרה אינה מכוסה (פ"ח כג, גר"א כט, משב"ז כח בסופו).

כשנפל כנגד התבשיל, לענין הקדירה:

- הסמ"ק^א כתב הטעם להתיר התבשיל בכך שאם נבלע בקדירה בלבד, התבשיל ודאי מותר ואם יצא לרוטב התבטל בתוכו. ולכן הקדרה אסורה מספק על הצד שנבלע בה ולא התפשט. (ש"ך יט. רמ"א סעיף ו)
- אמנם הרש"ל^א (יש"ש חולין ז, יז) כתב שגם הקדירה מותרת בשימוש מן הדין כיון שאין איסור בלוע אוסר היתר בלוע, כשם שאין טומאה בלועה מטמאה טהרה בלועה ולכן מצטרף הרוטב שבכלי לבטל הטיפה³⁸⁷... 'ומשום הכי אף הקדירה מותרת מן הדין לבשל בה בשר עוד, אלא שלכתחילה אסורה להשתמש בה אפי' בשר, שנראה כאלו נאסר בחלב' (הובא גם בט"ז שם)
- והט"ז^א (ט) כתב שהסמ"ק הסתפק אם הטיפה נכנסת לקדירה או עומדת במקומה, ובכל אופן ברור לו שאינה מתפשטת בקדירה ולכן הקדרה עצמה גם כן מותרת כיון שאם לא פעפעה הטיפה בשימוש הראשון לרוטב, לא תעשה זאת גם בשני. והפמ"ג תמה עליו 'דלמא פעם א' לא יפעפע ובשני יפעפע'.

93. האם הבלוע בכלי מועיל לבטל את טיפת החלב

- ב"י^א: מהר"מ כתב 'כיון שאין מתפשט בכל דופניו שיהא ראוי לומר שכל לחלוחית שבדפנות מסייעים לבטל נמצא במקום שנפלה אסר כל הבלוע בדופניה ונעשה נבלה' והסביר הב"י 'דחיישינן שמא אינה מפעפעת אלא במקצת כלי הוא דאסרינן דאין בלחלוחית שבאותו מקצת שיעור לבטל הטיפה' ומשמע מדבריהם שאם היינו יודעים שהתפשטה בכולה הייתה מתבטלת בבלוע בקדירה ורק מספק אוסרים. וכן הסביר בפרישה (ט)
- אמנם הט"ז^א (ט) כתב שכמו שמחמירים לשער בכל הקדרה כשנאסרת כך אפילו אם נדע שתתפשט הטיפה בכולה לא נוכל לומר שיש בתוכה לחלוחית שמבטלת את הטיפה, ולהפך כל שטח ההתפשטות יאסר ואפילו נדע שיש שיעור בלחלוחית 'דבלחלוחית לא מפעפע כלל'.

94. מה הדין בקדרת בשר חדשה שנפל עליה טיפת חלב, כיצד תתכן מציאות כזו, ומה הדין בכלי חרס חדש

בקדירה חדשה כתב הרמ"א^א (ה) שבכל ענין אין צריך אלא שישים נגד הטיפה שנפלה. וטעמו שאין הכלי נעשה נבילה להוסיף איסור מעצמו. ולכאורה לא שייך כאן חדשה כיון שבולעת עתה מן התבשיל שבתוכה? ותירץ הש"ך (כ):

92. טיפת חלב שנפלה על קדרת בשר ישנה שאצל האש, מה דין התבשיל והקדרה והאם יש נפק"מ במקום הנפילה.

באם הקדרה ישנה בת יומה כלומר בלועה מבשר, יש לחשוש שטיפת החלב תעשה נבילה מבליעת הבשר שיש בקדרה, ונחלקו הראשונים כיצד יש לשער במקרה זה.

בגמ' זבחים (ב, צב) דנה הגמ' בכלי שבשלו בו חטאת במקצת הכלי האם מחוייב במריקה ושיטיפה בכל הכלי כיון שבישול מפעפע בכולו או שדינו ככיבוס בגד שהוזה עליו דם חטאת שדי בכיבוס מקום הכתם. ומסקנתה שחייב במריקה ושיטיפה בכל הכלי מפסוק 'ואם בכלי נחושת בושלה - ואפילו במקצת הכלי'

- **סמ"ג** (לאוין קמ): למד ממסקנת הגמ' שבישול מפעפע ואוסר בכל הכלי, ממילא לענין טיפת החלב, הקדרה נאסרת כולה ואוסרת בתבשיל בשישים כנגדה.
- **מהר"מ** (מרדכי חולין תרעט): כתב שמכך שמסקנת הגמ' מבוססת על פסוק בדין חטאת לחייב מריקה ושיטיפה משמע שאין בגמ' הכרעה שבמציאות טיפה מתפשטת בכולה³⁸⁴ וממילא יש לחשוש שאינה מתפשטת אלא עד קצת פחות משישים כנגדה ואוסרת. לכן אם יודע כמה יש בטיפה די שיש בתבשיל שישים פעמים שישים כנגד הטיפה. וכתב הב"י שלמהר"מ אין חילוק במקום הנפילה.
- **סמ"ק** (ריג): הבין שלגבי אופן מציאות ההתפשטות בבישול, הגמ' לא הכריעה ונשארה בספק. ולכן למעשה יש לחלק היכן נפלה הטיפה:

○ **אם נפלה כנגד הרוטב:** 'ויש ברוטב ס' מן הטיפה מותר ממה נפשך: אי מפעפע בכל הכלי הרי נתבטלה ואם אינו מפעפע אם כן לא יאסר' (התבשיל³⁸⁵).

○ **אם נפלה במקום הריקן:** יש לחשוש שמתפשטת רק עד סמוך לרוטב ואוסרת אותו מקום. ולכן וצריך להמתין שתצטנן הקדרה קודם שמוציאים את התבשיל כדי שלא יבלע מהמקום שנאסר. או לנקוב אותה במקום הרוטב להוציא התבשיל.

והיסוד להתיר בכנגד הרוטב מובא בראב"ן (שהובא במרדכי תרע"ט) במקרה שבשלו חלב בכלי בשרי בן יומו, ושם אין אומרים שחלק החלב שנבלע עכשיו בדופן נעשה נבלה מהבשר שהיה בלוע בו כיון ש- 'חלב היתר שנבלע וחלב שבחוץ מצטרפין לבטל את טעם הבשר הנבלע בקדירה' ולפי זה, אצלנו מתייחסים לבשר הבלוע בדפני הקדרה כאילו הוא מקושר לרוטב שבתוכה וממילא יש בהם יחד כדי לבטל את טיפת החלב שנפלה בחוץ (שפ"ד צג, א הנה).

השו"ע פסק כסמ"ק לחלק על פי מיקום הנפילה:

'טיפת חלב שנפלה על הקדירה שאצל האש מבחוץ, אם נפלה כנגד התבשיל אין צריך אלא שישים כנגד הטיפה שמפעפעת לפנים ויערה מצד שני. ש"ך י"ט, והוי כאלו נפלה בתבשיל³⁸⁶.

ואם נפלה במקום הריקן, ושם היא מפעפעת בדופן הקדירה עד סמוך לרוטב כל כך שאין ס' כנגד הטיפה, הרי נאסר אותו מקום הקדירה,

³⁸⁷ ראה רמב"ם טומאת מת (כה, יב) 'הבולע טבעת טמאה וחזר ובלע אחריה טבעת טהורה אף על פי שנגעו זו בזו בודאי בתוך מעיו, אינו מגע. והטמאה בטומאתה וטהורה בטהרתה' וממילא הוא הדין כאן שאין הבשר הבלוע נעשה נבלה מהחלב. אמנם קולא זו דווקא כשנפלה כנגד הרוטב שאפשר שחזרה והתבטלה בו בשישים. אמנם כשנפלה שלא כנגד הרוטב ואין מה שיבטלו הטיפה נאסר אותו מקום גם לרש"ל.

³⁸⁴ אפשר להסביר שכמו שכלי שנגעו בשרץ ונטמא חייב טבילה בכולו כך כלי חטאת שבושלו בחלקו חייב שטיפה בכולו על מנת שיהיה כשר לעבודה ואפילו שלא נתפשט הבליעה בכולו.
³⁸⁵ כך הבינו הש"ך והט"ז אבל הקדרה נאסרת. וראה להלן.
³⁸⁶ ואם תאמר שמתפשטת בקדירה ממילא בטילה בה ולכן ממה נפשך מותר. ב"י. ש"ך כשנפלה כנגד התבשיל שזהו ספק דאורייתא.

96. מה המנהג כשנפל החלב במקום הריקן כנגד האש

יש להקדים שהציור כאן בשו"ע הוא באופן שהיו הכירות והתנורים שלהם שהיה מצוי שהאש תהיה לצד הקדרה ולא בתחתיתה כמו אצלנו וממילא שייך מציאות שלמרות שהיא כנגד האש אינה כנגד הרוטב.

כשנפל מעט וכנגד האש: כתב השו"ע 'אבל אם נפל כנגד האש (קודם שהסירוהו מהאש. ט"ז כא), מותר, שהאש שורפו ומייבשו, ודווקא בדבר מועט, כגון טיפה, אבל אם נפל הרבה, אין להתיר אפילו אם נפל כנגד האש, אא"כ כנגד הרוטב וע"י ששים.

ולגבי הקדרה כשנפל מעט כנגד באש כתב הרמ"א 'ואז הקדירה נמי שרי'

אמנם הש"ך^(טו) העיר שבתורת חטאת (ג, נ) כתב הרמ"א לאסור את הקדרה לכתחילה. וכ"כ באו"ה (לא, ז) לאסור אפילו בכנגד האש והסביר 'ואין הקדירה עצמה'³⁹² יכולה לבטל טעם הטיפה בס' כמה שכתב בסמ"ג דדווקא חתיכה שיש לה טעם מעצמה אינה נ"נ אלא בנ"ט אבל קדירה שאין לה טעם מגופה אפי' כשנכנס בה איסור משהו נ"נ... ואפי' בטיפה קטנה מאד דשמא נשאר הטיפה בדופן הקדירה ולא פלטה לתוך הכלי כלום!'

כשנפל הרבה כנגד האש: מודה הרמ"א שגם הקדרה נאסרת ואפילו יש שישים. והסביר הש"ך^(טז) שלתבשיל לא חוששים להצריך שישים כנגד כל הדופן כיון שהטיפה או שנכנסת לתבשיל והתבטלה או שמתפשטת בגוף הקדרה. אבל לקדרה חוששים שנבלע בה משהו ולא נכנס לתבשיל להתבטל ואסורה.

והמשיך הרמ"א 'וייערה מיד התבשיל ממנו בצד אחר שלא כנגד הטיפה'. והטעם שלא להניח להצטנן שמא ימשיך לפעפע לתבשיל (ש"ך כז)

קדרה שנפלה עליה טיפה ונאסרה ושוב בשלו בה ללא הכשר, מה יהיה דין התבשיל

הדבר פשוט שאם הקדרה אינה בת יומה אינה אוסרת התבשיל בכל אופן כמובא בסמ"ג קג (סעיף ה) והנידון כאן כשהיא בת יומה.

כתב הרמ"א 'ואם בשלו בקדירה תבשיל אחר, דינו כמו בפעם הראשון'.

כלומר אפילו במציאות שנפלה בראשונה כנגד הרוטב והיה שישים כנגדה אנהנו מניחים שמהו מהטיפה נשאר בדופן ולכן שוב יהיה צריך שישים כנגד הטיפה המקורית כולה אם תהיה כנגד הרוטב (ש"ך ז).

ואם נפלה בראשונה במקום הריקן נצטרך בכל אופן שישים פעם שישים כנגד הטיפה ואפילו היא כעת כנגד הרוטב שהרי נאסרה בשישים.

ואפילו לא היה שיעור זה בנפילה ראשונה ונאסר התבשיל לא נחמיר שנעשתה כל הקדרה נבלה לדרוש שישים כנגד כולה כיון שמה שאסורים התבשיל ראשון הוא חומרא גדולה להרבה שיטות (מנח"י נה-נו סעיף ז). ויש מחמירים (יד יהודה ארוך מב).

א. אם סוברים שהתבשיל מפעפע בכלי ממילא גם הטיפה מפעפעת לתבשיל ומתבטלת.³⁸⁸

ב. הטיפה נפלה קודם שהתבשיל רתח ונבלע (אך מוכרח שהקדרה עצמה היתה כבר חמה)

ג. הרתיחו תחילה מים ואז נפלה הטיפה ואח"כ נתנו בה בשר.

וכתב הפמ"ג שלפי זה בקדרה חדשה שהיתה מלאה רוטב עד שפתה ונצמקה ואז נפלה טיפה אל מעל הרוטב הנותר, ודאי דינה כישנה.

ובכלי חרס חדש שבלע איסור לרמ"א^א בסמ"ג צח (סעיף ה) נעשה כולו נבלה כיון שאי אפשר להפריד ממנו את האיסור כלומר לא שייך בהגעלה³⁸⁹ וממילא משמע שיסבור כאן שכלי חרס אפילו חדש נעשה נבלה וצריך לשער בשישים בנאסר.

אמנם לש"ך^ב (כב, ושם כא) גם בקדרת חרס חדשה שבלעה איסור משערים כנגד הבלוע, והוסיף 'ודאי אינו עולה על הדעת שגוף החרס יעשה נבילה'³⁹⁰ ושכן דעת הרש"ל והב"ח.

סעיף ו: המנהג בטיפת חלב שנפלה על קדרה

95. מהו המנהג בטיפת חלב שנפלה על קדרת בשר ובמה הוא שונה מעיקר הדין ומתי מותר לנהוג כעיקר הדין

כתבו הטור והשו"ע 'נהגו העולם לאסור כשנפלה על הדופן שלא כנגד הרוטב'.

והסביר הפרישה (כב) את החילוק בין עיקר הדין המובא בדברי הסמ"ק למנהג האוסר:

א. בשם מורו כתב שמחמירים לאסור התבשיל אפילו כשיש שישים או שהמתין להוציא התבשיל לאחר צינון.

ב. ובדעתו כתב שהמנהג לאסור התבשיל גם אם עיררה מצד אחר ולא רק מהצד שנאסר שיש לחוש שהאיסור נמשך מצד לצד. (ומשמע שמתיר לאחר צינון ולא כרבו).

אמנם הש"ך^ד (נד) כתב בשם מהר"י שנהגו להתיר בצינון. וכתב הפמ"ג שמשמע שדעתו להקל גם בהוצאת התבשיל מצד הריקן והעיר שיש להקל בזה רק בהפסד מרובה או בערב שבת.

לנהוג כעיקר הדין: וטעם החומרא במנהג כתב באו"ה (לא, ב. הובא בש"ך כה) שחוששים שהתבשיל עלה ונגע בסיר במקום שנעשה נבילה מהטיפה ונאסר³⁹¹.

וממילא יש להקל להוציא כנגד הריקן במקרים הבאים, שבהם אפילו הרוטב עלה בטעות לא נאסר התבשיל:

א. קדרה חדשה (שאו לא נעשתה הדופן נבלה) ויש שישים כנגד הטיפה.

ב. קדרה ישנה שאינה בת יומה (שהיא קדרה חדשה וממילא צריך שישים)

ג. יש בתבשיל שישים פעמים שישים ואחת כנגד הטיפה.

ובכל אופן ככולם ימתין עד שיצטנן. (שלא יבטל איסור לכתחילה)

³⁹⁰ אמנם באו"ה (לא, ז) כתב שבכלי יש יותר מקום לחשוש שיעשה נבלה כיון שאין לו טעם מצד עצמו לבטל את האיסור וממילא נעשה נבלה בכלשהו. ראה לשונו בסעיף ז.

³⁹¹ משמע שמבין שנהגו לאסור הכוונה בכל דרך הוצאה שחושש שכבר נאסר. והוא כמורו של הפרישה.

³⁹² ויש לחלק בין דברי האו"ה לדברי הט"ז לעיל (ט) שהט"ז דיבר בביטול בלחלוותי הבלועה בקדרה והאו"ה מדבר בביטול בקדרה עצמה.

³⁸⁸ הפמ"ג כתב שתירוק זה הוא כ"י ולא כ"ז (יט) ומשמע שהבין שהטיפה מתבטלת בלחלוותי הבלועה בקדרה. אך אפשר שכוונת הש"ך שמתבטלת בתבשיל עצמו ואין מכאן ראייה. אמנם מש"ך (כז) אכן משמע כ"י.

³⁸⁹ ראה בדברי הרמ"א בסעיף ד' שאין אומרים חנ"נ בשאר איסורים בכלים כיון שלא שייך בו הטעם של אפשר לסוחטו אסור שהרי גלתה התורה שמועילה בהם הגעלה. אמנם בכלי חרס שאין לו הכשר ממילא חוזר הדין כחתיכת מאכל שאפשר לסוחטו אסור וממילא לרמ"א שייך גם שנעשה נבלה.

ואילך. ואי עברה מ"מ אין בקדירה מן החלב אלא לפי שיעור המדומע במים דהא בהיתר לא חשבינן כל החתיכה כבליעה עצמה ונגד הדבר מועט ההוא מסתמא יש ס' בתבשיל של א"ח וכ"מ ומספיקא לא מחזקינן איסור'.

ונמצא לפי דבריו שיש לחלק במקום הנפילה ואם נפלה כנגד המים הבשר מותר ואם כנגד הריקן הבשר נאסר.

והט"ז (נד) הביא דבריו האחרונים להיתר כשנפלה תחילה כנגד המים³⁹⁴

ופמ"ג (משב"ז נד) הקשה על או"ה שאם מדובר בקדירה ישנה גם כשנפלה כנגד המים יש לחשוש שנשאר בגוף הקדירה משהו ונעשה נבלה ותאסור את הבשר בבישול הבא וכבר לא יהיה די בשישים כנגד הטיפה. ואם הקדירה חדשה צריכה להיות מותרת גם כנגד הריקן כשיהיה שישים כנגד הטפה בבשר. וצ"ע.

המשך ז: חלב שנשפך וקדרת בשר

100. פרט בקצרה דיני עירוי וכלי שני לענין בישול ולענין הבלעה במחור ובנפסק

עירוי לענין בישול: במשנה שבת (מב, א) 'האילפס והקדרה שהעבירן מרותחין - לא יתן לתוכן תבלין'

- **לרשב"ם** (תוס' שם 'אבל נותן) אסור לתת תבלין לתוך כלי ראשון אבל מוכח שמותר לשפוך מכלי ראשון על התבלין וכן מוכח כן ממה שקימ"ל שתתאה גבר. ומשמע שעירוי אינו מבשל.

- **ר' יצחק** (שם) אין מכאן ראייה שהרי בסיפא כתוב 'אבל נותן הוא לתוך הקערה' שהיא כלי שני ולא התירו לערות מהאילפס על התבלין. ומביא ראייה מזבחים (צח, ב) שגם כלי שעירוי לתוכו חמין חייב מריקה ושיטה כדן כלי שבשלו בו.³⁹⁵ וכן מפסחים (טו, א) בדין נטף מרוטבו על החרס וחזר לבשר שהייב קליפה ולכן מסקנתו שעירוי מבשל כדי קליפה. וכן דעת ר"ת (רא"ש שם ג, טו).

השו"ע הביא מחלוקת זו בהלכות שבת (שיח, ט) ובב"י כתב בשם המ"מ 'ראוי להחמיר' ובשו"ע אסר לערות על תבלין מכלי ראשון.

עירוי לענין הבלעה והפליטה ודין נפסק הקילוח: כיון שמחמירים להלכה שעירוי מבשל, ממילא הוא מבליע ומפליט. אמנם כתב הרמ"א (סח, ט) לענין עירוי מים חמים על בשר שלא הוכשר 'ולא מקרי עירוי אלא כשלא פסק הקילוח מכלי הראשון כשנגע למטה' כלומר שאין במים כח להפליט את האיסור (הדם או החלב) ולהבליע אותו בבשר.

והש"ך³⁹⁶ (קח, ה) כתב בכוונת הרמ"א שלעירוי שנפסק אין כח להבליע ולהפליט כאחד כנדרש במליגה אמנם הוא מסכים שיש בו כח להבליע מבלי להפליט ונפק"מ לחלב רותח שעירו על בשר צונן שיבליע כדי קליפה גם באופן שנפסק הקילוח. ואם מדובר בזחילה על משטח צונן ולא בעירוי באויר ראה להלן בשאלה הבאה.

ובמנח"י³⁹⁷ (נה, טו) הקשה שמהגמ' בפסחים (טו) בדין נטף מרוטבו על החרס ועוד מקומות מוכח שיש הבלעה גם בעירוי הנפסק³⁹⁶ ולכן כתב בדעת הרמ"א שיש לחלק בין עירוי שנפסק ובא על מאכל או כלי חרס

97. כיצד יש להכשיר קדרה שנאסרה מטיפת חלב שנפלה על דפנה החיצון

כתב השו"ע בסימן תנ"ב (סעיף 291) 'כלי גדול שאינו יכול להכניסו לתוך כלי אחר מחמת גודלו, עושה שפה לפיו בטיט כדי שיתמלא היטב ויגיעו המים בשפתו, וממלאו מים ומרתיחו; או יקה אבן רותחת או לפיד אש וישליכנו לתוכו בעודו רותח ומתוך כך ירתיחו המים יותר ויעלו על שפתו.'

ומוכח בזה שהגעלה לצד הפנימי של הסיר מועילה גם לצד החיצון ורק יש לוודא הגעת המים גם לשפתו העליונה.

אמנם המג"א שם (א) כתב בשם מהרי"ל 'זהו דווקא כאשר נבלע מצידו הפנימי אבל 'אם הוא כלי ששואבין עמו רותחין אין לו תקנה באופן זה דצד החיצון לא נגעל לכן צריך להכניסו כולו ליורה'

וכיון שבנידון שלנו הטיפה נבלעה בקדרה מבחוץ כתב הפת"ש (א) 'נראה דלא מהני כשימלאנה מים וירתיחנה דא"כ צד החיצון לא נגעל אלא צריך להכניסה כולה ליורה.'

סעיף ז: היתר בשישים בשעת הדחק ודיני זחילה וכיסוי קדרה

98. כיצד יש לנהוג בטיפת חלב שנפלה על קדירת בשר בשעת הדחק. מה מקור ההיתר. ומהי שעת הדחק לענין זה

כתב הטור בשם ר' יחיאל מפאריש והביאו השו"ע 'יש מי שמתיר בשעת הדחק, כגון בערב שבת, אפילו שלא כנגד הרוטב, אפילו שלא כנגד האש, על ידי ס'. והוסיף הרמ"א 'והכי נהוג'.

וכתב הש"ך (ז) שלכתחילה כשאפשר גם במקרה זה יניח עד שיצטנן. ובטעם ההיתר כתב הגר"א (ת) שסומכים על הסוברים שלא אומרים חנ"ג בבלוע בכלי. וכונתו שדין זה נמצא במחלוקת ראשונים המובא בסימן צח (סעיף ה) ופסק השו"ע שם בסתם להחמיר כרשב"א אמנם בשעת הדחק סומכים על הרמב"ן (חידושים צז, ב) שסובר שהבלוע בכלי לא נעשה נבלה ובצירוף הספקות הקיימים פה שאפשר שהטיפה נתפשטה עד הרוטב ובטלה בו.

בגדר שעת הדחק בתורת חטאת (נה, ב) הוסיף בשם או"ה שהוא הדין לכל צורך גדול כגון אורחים, הפסד מרובה או לענין (ש"ך טז).

ודין הקדרה כתב הרש"ל לאסור בכל אופן שמא לא פעפע לפנים להתבטל ברוטב. ולכן יערה מצד שני (ט"ז כז).

99. מה יהיה הדין בטיפת חלב שנפלה על קדרת מים ותוך מעל"ע בשלו בה בשר

כתב באו"ה (לא, ב-ג) 'והוא הדין אפילו חממו רק מים נקיים בקדירה של בשר ונפל עליה טיפת חלב על הריקן שלא כנגד הרוטב ובתוך מעת לעת של נפילת החלב בשלו בה עוד בשר, נאסר הבשר דמאחר שנפל באותו מעת לעת הוי ליה כאלו נפל באותה שעה עצמה של בישול הבשר':

אבל אם נפלה כנגד המים אפי' לא היה במים ס' נגד הטיפה מותר דאי לא עברה הטיפה לתוך הקדירה מתחילה א"כ ג"כ לא תעבור מכאן

³⁹⁴ ע"פ מעשה של ר' עקיבא בע"ז עו. בסופו
³⁹⁵ אמנם הט"ז לא כתב את חילוקו של האו"ה להחמיר בנפל כנגד הריקן ולכאורה כיון שנושא הסעיף הוא המנהג בו מתירים בשישים גם במקרה זה, אמנם קשה שאין כאן את הסברא שכיון שלא נפל בראשונה לא יפול בשניה שהיא יסוד ההיתר.
³⁹⁶ ודין זה נלמד מהפסוק 'ואשר תבושל בו ישר' אך ראה לעיל סעיף ה' בדעת מהר"מ (במרדכי) שסובר שמה שנלמד מפסוקים לענין קדשים אין ממנו ראייה לדיני בישול ובליעה הכלליים.

- אם הקדרה צוננת הכל מותר. (ש"ך לא)
 - אם הקדרה חמה ואינה על האש היא נאסרת כדי קליפה והתבשיל מותר. (רמ"א)
 - אם הקדרה מרותחת כעת אצל האש נאסרת בשישים.
- **ונמצא לרמ"א** שלחלב הנשפך יש דין כלי שני אפילו כשהיד סולדת בו ואפילו אם הקדירה חמה לא נאסרת אלא כדי קליפה (משב"ז כה)
- **במנה"ל** (נה, כא) כתב שלמרות שהתחתון הוא כלי שני, אם היד סולדת בו וגם הקדרה העליונה רותחת אין אומרים תתאה גבר להקל אלא מתבשל בקל. ולכן גם ציינו הפוסקים (א"ה והר"י מפרי"ש) שהקדרה חמה, ואין צורך להעמיד בדעתם שהחלב אצל האש (כפי שהעמיד הט"ז להלן).
- **הרש"ל** (יש"ש חולין ה, עא. הובא בט"ז קה, ד) סובר שכלי שני אינו מפליט ומבליע כאחד ולכן בשר שנמצא עם גבינה בכלי שני של מים לא יאסר. אבל כלי שני יכול להבליע מעצמות האיסור כלומר אם יש כלי שני של חלב חם יאסר הבשר שניתן בו. וממילא לשיטתו אפילו הקדרה צוננת תאסר כולה מהחלב החם שתחתיה מדין תתאה גבר שמבליע בכלי שני.
- **דעת הפר"ח** (קה, ה, סח, יח) שכלי שני מבליע ומפליט כרותח.
- 102. מתי צריך לשער בשישים בעירוי המזדחל ולא די בכדי קליפה. וכנגד איזה חלק של החלב צריך לשער**
- כתב א"ה (לא, ו הובאו דבריו בתורת חטאת נה, ז): 'ואמר עוד ר"י מפרי"ש אפי' אם חלב נפל לארץ והקרקע לחה והשיבו עליה קדירה של בשר רותח וצריך ס' ממה שאומדין שיש חלב בעין תחת הקדירה עכ"ל וה"ה אם היתה תחתיו מכל איסורין ולכל קדירה'.
- **הרש"ל** (יש"ש ז, לח) הסביר שמדובר 'היכא שהקדירה עומדת אצל האש, וא"כ מאחר שהיא מרותחת מחמת חום האש שאצלה, א"א לומר דתתאה גבר, כי חום העליון שבקדירה מרותחת התחתון מלהתקרר, ובולע שפיר'
- **והט"ז** (כה) העמיד דבריו שמדובר שהחלב מזדחל על גבי כירה רותחת שאצל האש ולכן יש לחלב דין כלי ראשון לאסור את הקדרה בכולה. וכתב הפמ"ג על דברי הרש"ל והט"ז 'ולדינא שניהם אמת'.
- **והמנה"ל** (הובא לעיל) הוכיח מכאן שתתאה כלי שני אוסרת בכולו אם הקדרה שעליה רותחת ולא אומרים תתאה גבר.
- והטעם לשער רק בחלב ש'תחת הקדרה':** ולא גם בחלב שבצידיה כתב בחו"ד (ביאורים ס) 'משום דדבר לח לא מיקרי חיבור' ולכן כתב גם בסימן צא (ביאורים י) שאם עירה דבר לח צונן על איסור רותח אין אומרים תתאה גבר לאסור כל הלח אלא רק מה שנגע בחתיכת האיסור. וכן משמע בנידון שלנו בתורת חטאת (שם) שכתב לשער בשישים כנגד מה שנגע בקדרה.³⁹⁸

103. חלב שנשפך מכלי ראשון וזחל על הכירה לקדרת בשר חמה או צוננת מתי דינו כעירוי לאסור ומתי דינו ככלי שני.

כתב הרמ"א 'וקלוח מן הקדירה רותחת שהלך אל קדירה צוננת, אם נפסק הקלוח מן הקדירה הרותחת קודם שהגיע אל הצונן, הוי נמי

שמבליע והוא הדין בפסחים לבין עירוי שנפסק ובה על כלי מתכת שאפילו לא מבליע.

אמנם החזו"א (יו"ד ט, ה) כתב שאין מקור לדברי הש"ך לחלק בין בישול (שמבליע ומפליט) להבלעה. ונזול שנפרד מהקדרה והוא באויר 'הרי זה כמונח בכלי שני ואין לאסור גם בב"ח וגם באיסורים בעירוי שנפסק הקילוח'. (למעט בהתחמם באש או בגוש. ראה הערה)³⁹⁷

וכן כתב הפלתי"ק (קה, ה) שאם היה חילוק בין בישול להבלעה לא היתה לר"י ראייה מפסחים להוכיח שמבשל כדי קליפה שכן שם דובר רק בבליעה 'אדמיקר ליה אי אפשר דלא בלע פורתא'. ומראייתו מדין זה לבישול כדי קליפה מוכח שאינו מחלק בין הבלעה לבישול.

אמנם דעת הרש"ל^א (שו"ת סימן סב) שלא נחלקו רשב"ם ור"ת אלא לענין בישול. אך לענין הבלעה אפילו רשב"ם מודה שעירוי איסור רותח שבא על מאכל ולא נפסק הקילוח מבליע בכולו משא"כ בעירוי על כלי. וכן לא בעירוי מים רותחין על איסור והיתר כיון שאינו מבליע ומפליט כאחד.

כלי שני לענין בישול: בגמ' שבת (מ, ב) 'אמר רבי יצחק בר אבדימי: פעם אחת נכנסתי אחר רבי לבית המרחץ ובקשתי להניח לו פך של שמן באמבטי, ואמר לי: טול בכלי שני ותן. שמע מינה תלת... ושמע מינה: כלי שני אינו מבשל. וכן משמע מהגמ' בשבת (לעיל) לגבי תבלין 'אבל נותן הוא לתוך הקערה' והוא להלכה בשו"ע (שיח, יג) 'מותר ליתן קיתון של מים או של שאר משקים בכלי שני שיש בו מים חמין'.

אמנם כשיש בכלי שני גם מלח לדעת הרמ"א (ט, טו) מבשל.

כלי שני לענין הבלעה והפליטה: כתב הרשב"א בתורת הבית הקצר (ד, א דף ב, א) שיש מי שאומר שדין הבלעה כדין בישול וכיון שכלי שני אינו מבשל גם אינו מבליע ומפליט אך כתב עליו שאינו נכון 'שאיין הבליעה והפליטה תלוין בבישול, ולפיכך חוששין לכל חום שע"י האש'. השו"ע^ב והרמ"א^א פסקו בסימן קה (סעיף ב) 'וראו לחוש לזוהר בדבר לתכחלה, אבל בדיעבד מותר בלא קליפה, ובהדחה בעלמא סגי'. (וראה להלן שיטות נוספות בזה).

101. חלב או איסור חם שנשפך על גבי קרקע והעמידו עליו קדרת בשר חמה, מה דין הבשר והקדרה. ומה הדין כשהחלב אצל האש

ראה לעיל סימן צא (ד) דין תתאה גבר.

כתב הגהש"ד (נה, ח): מעשה בא לפני מהר"ם שנשפך רוטב חם מקדירה בשר רותח ושוב נתייבשה קדירה של חרס חולבת לתוך אותו רוטב על הקרקע. והתירו כי אמר אפילו היה אותו רוטב בכלי והושמה קדירה של חלב בתוכו קיימא לן כלי שני אינו מבשל, כל שכן הכא שנבלע רוב רוטב בקרקע. עכ"ל.

הרמ"א פסק כהגהש"ד (נה) 'ואם נשפך חלב או שאר איסור רותח על גבי קרקע, והעמידו עליו קדירה חמה; אם מה שנשפך אינו אצל האש, לא הוי רק כלי שני, ולכן הקדירה אסורה, דבולע קצת, והתבשיל מותר, דתתאי גבר'.

ונמצא בדין זה מספר חילוקים:

- אם קדרת החלב שנשפך 'אצל האש' הכל נאסר. (ש"ך לב)
- אם קדרת החלב אינו אצל האש, דין החלב ככלי שני ולכן לרמ"א:

³⁹⁷ ולשיטה זו מה שבקרבן פסח מבליע ב'נטף מרוטבו על החרס' הוא כיון שהוא התחמם על ידי האש ממש ודינו ככלי ראשון גם כשפסק הקילוח כמובא להלן בשו"ע סעיף ט בשם תרה"ד. (הו"א שם ו). ומה שמתייחסים להתיכת בשר שנפלה לחלב

³⁹⁸ שאוסרת כדי קליפה למרות שאינה מקושרת לקדרה זהו בגלל שהיא גוש כדעת הרש"ל (אך לא הרמ"א) שעומד בחומו. או שמדובר שצלוה על האש כדלעיל.

ובכמכא. אבל סיר שבמקומו וכולו מעל החלב החם, דין החלב כתאה ואפילו כשהסיר במקומו.

104. במקומות שאסרנו בקבל שנשפך על הכירה האם ישנה הדין בכירה מלוכלכת באפר

להלן בסימן צה (סעיף ד) כתב השו"ע להקל בקערות של בשר המלוכלכות בשומן והודחו ביורה חולבת בת יומה אם היה אפר במים, כיון שהוא פוגם את טעמי הבשר והחלב קודם שנבלעים שוב. אמנם הש"ך (שם כא) והט"ז (שם טו) השאירו קולא זו בצ"ע.

מכאן כתב המנחת יעקב בכלל נו בדין חלב שנשפך על כירה וימירי שבאותו מקום ליכא אפר דאל"כ נעשה הרוטב שנשפך על האפר לפגם ואינו אוסר' והובאו דבריו בבאר היטב (כה) אמנם בכלל נו הביא המנחת יעקב את ספק נושאי הכלים בסימן צה ושוב הביא את דעת הב"י להקל אמנם סיכס' ומ"מ צ"ע למעשה דאולי יש לחלק דבשעה קלה כזו אינו נעשה לפגם' כלומר שהב"י הקל רק באופן שהדחיו זמן ארוך אבל במציאות שקצת מזדחל על הקדרה לא מספיק לפגום. והובאו דבריו בפת"ש (י) וכן הביא שם את דברי הלבושי שרד להחמיר בזה כיון שהבין שהמנחת"י חזר בו.

105. מה דין טיפה שנפלה על מכסה הסיר קודם או לאחר רתיחת התבשיל. ומה הדין כשנפלה כנגד הריקן לאחר הרתיחה כשהיא מכוסה

כתב באו"ה (כלל לא, יא) לגבי טיפה שנפלה על כיסוי הקדרה שאם התבשיל התחיל להרתח, צריך שישים כנגד הטיפה להיתר התבשיל כמו שנפלה כנגד הרוטב, והכיסוי נאסר. אך אין להצריך שישים פעמים שישים לעולם ואפילו אם הרתיחה באה לאחר נפילת הטיפה.

- הרמ"א⁴⁰¹ הביא דבריו וכתב 'טפה הנופלת על גבי כיסוי קדירה, דינה כנפל על גבי קדירה נגד הרוטב כלומר שצריך שישים בתבשיל כנגד הטיפה, והוא שהתחילה הקדירה להרתח, דאז עולה הזיעה⁴⁰⁰ תמיד⁴⁰¹ ומגיע אל הכיסוי ויורד משם אל הרוטב'

- והרש"ל⁴⁰² (יש"ש ת, מו) כתב שגם לשיטת ראב"ן⁴⁰² שבטיפה שנפלה כנגד הרוטב מצטרף הרוטב לפלוע בדופן כדי לבטל את הטיפה, ברתיחה הדין שונה ואין היא מצטרפת לכיסוי לבטל את הטיפה שנבלעה בו. ולכן צריך שישים בכיסוי עצמו כנגד הטיפה. ומשמע בשיטתו שאם אין שישים בכיסוי צריך בתבשיל שישים פעמים שישים כנגד הטיפה⁴⁰³.

והסכים הט"ז⁴⁰³ להחמיר באיסורי תורה מספק כרש"ל שמא בזמן נפילת הטיפה לא עלתה רתיחה ונאסר הכיסוי.

אמנם הפר"ח⁴⁰⁴ (יג) כתב 'ודברי ההג"ה עיקר ממה נפשך דאי מפעפעת הטיפה לפנים הרי הבל הקדירה עולה עד הכסוי ומערב ומוליך הטיפה בכל הקדירה ולא חיישינן אולי לא עלה באותו פעם כדמוכח בהדיא

ככלי שני. ואם לא נפסק הוי כעירוי והקדירה הצוננת נאסרה, אם היד סולדת בקלוח הנוגע בקדירה והתבשיל שבתוכה שרי, דאין עירוי אוסר רק כדי קליפה.'

וכתב הפמ"ג (משב"ז טו) שדברי הרמ"א להקל בנפסק הקילוח הם דווקא כשהעירוי זחל על הכירה הצוננת ומיד נתקרר, אבל עירוי באויר מבליע את החלב החם בכדי קליפה אפילו כשפסק הקילוח (ע"פ ש"ד קה, ה).

אמנם המנח"י לעיל (נה, טו) חילק בין עירוי על מאכל לעירוי על כלי מתכת וסובר שבכלי מתכת גם בעירוי ישיר על כלי לא יאסור אם פסק הקילוח, ואפילו אינו זוחל על כירה צוננת. אמנם בכלי חרס בולע גם בנפסק. ולפי דבריו דברי הפמ"ג נדרשים לקדרת חרס.

וכשהקדרה שזחל אליה העירוי חמה בכל אופן נאסרת בכולה כיון שלקדרה העומדת יש דין תאה ואפילו אם יהיה לעירוי דין צונן כגון שזוחל ונפסק הקילוח יאסרו הבשר והחלב מחזם הקדרה שגוברת.

וכתב הש"ך⁴⁰⁵ (יג) שהגם שדעת הרמ"א להלן (ק, ג) לגבי הניחם זה אצל זה' שלעולם די בקליפה וכאן לכאורה גם המציאות דומה שנפגשים מהצד ואמר שיש לקדרה דין תאה ונאסרת כשהיא חמה, יש לחלק:

- א. כיון שמקור הקילוח ממקום גבוה (פתח סיר החלב) דינו כמו עילאה
- ב. כיון שהקדרה החמה עומדת במקומה והקילוח זוחל לעברה יש לה דין תאה שכל שהוא במקומו הוא הגובר³⁹⁹. ולפר"ח (יג) יסוד זה דווקא כשאין החלב זוחל תחת הקדרה (ראה להלן)
- ג. גם כאן המציאות שמקלח על הקדרה מלמעלה.

וככלל דעת הב"י והרמ"א שלבשר העומד דין תאה שאם הוא צונן הוא גובר להיתר. אמנם הט"ז⁴⁰⁶ (כ) סובר שיש להם דין של נוגעים זה בזה שלרמ"א בסימן קה (סעיף ג) לעולם אוסרים רק כדי קליפה, ולפי זה היה צריך להקל גם בקדרה חמה שלא תאסר אלא כדי קליפה. אך למעשה לא הקל נגד הב"י והרמ"א. ועוד הביא את דברי הרמ"א שם בסעיף י' שאסר היתר מלוח ואיסור תפל שנוגעים זה בזה אם לא במקום הפסד, ולרמ"א שם נאסר בכולו. והוסיף שלא יהיה דין אחד מהם חם, קל מדין אחד מהם מלוח. ולכן יש לאסור גם כאן בחלב רותח לבשר צונן במקום שאין הפסד מרובה. אך כתב עליו הפמ"ג שלפי זה קשה כיצד הרמ"א סתם כאן להיתר אלא נראה שיש לחלק בין מליחה שהמלח עובר מחתיכה לחתיכה לבין חום שאינו מחממו אלא תאה גבר.

כשהחלב החם זחל אל מתחת לקדרה כתב הפר"ח (יג) שלמרות שהקדרה במקומה יהיה לחלב דין תאה, כיון שהיסוד של 'כל שהוא במקומו גובר' הוא דווקא שקצת ממנו נמצא בפועל למטה כמו בגזול

⁴⁰² יסוד הראב"ן הובא במרדכי תרע"ט 'חלב היתר שנבלע וחלב שבחזן מצטרפין לבטל את טעם הבשר הנבלע בקדירה'.

⁴⁰³ ואפשר שיש לישב את שיטת האו"ה שסובר להקל מטעם אחר שהרי כתב בתחילת דבריו 'מתוך שהיתה מכוסה ולא היה יכול לראות ברתיחתו יש לחוש שמא באותו פעם או אח"כ עלה פ"א רתיחת הקדירה' וממילא יש כאן ספק ספיקא להקל שמא לא עלתה הרתיחה ואז ודאי לא נאסר התבשיל ושמא אפילו עלתה אין הטיפה מתפשטת לתוך הרוטב אפילו כשנפלה על הדופן אלא נשארת בכיסוי כדלעיל סעיף ה'. וממילא יצא שגם לשיטת האו"ה אם יודע שלא עלתה רתיחה בזמן נפילת הטיפה ועלתה לאחריה כגון במכסה שקוף המצוי אצלנו אין כאן אלא ספק אחד ויודה לרש"ל לאסור. ואח"כ ראיתי שכעין זה כתב הפר"ח והבאתיו להלן למעלה אמנם לשיטתו הכיסוי ודאי מעלה את הרתיחה ועדיין מותר.

³⁹⁹ כ"כ הרשב"א בתורת הבית הארוך (ד, א דף ג עמ' ב') הובא גם בש"ך (צא, כג) ובדרישה (שם ב) בהסבר הטעם מדוע אין לגזול שנפל לכמכא דין תאה שהרי סוף סוף מגיע לתחתית הכלי והכמכא מעליו.

⁴⁰⁰ מכאן משמע שיש כח בזיעה להפליט מהכיסוי ולהבליע בתבשיל אמנם בלשון או"ה לא מוזכרת זיעה כלל אלא דווקא עליות הרתחה עצמה שהיא ודאי מבליעה ומפליטה. ואין לפרש שהתכוין לזיעה שהרי כתב יש לחוש שעלתה רתיחה ואם היה מדובר רק בהבל לא היה זה חשש שלעולם יש הבל בקדרה. אלא שעליות הרתיחה כלומר גלישת הרוטב פעמים שמתרחשת ופעמים שלא. וכן בהגש"ד ובב"י לא הזכירו זיעה בדין זה. וראה להלן סעיף ח' בדין זיעה. ואפשר שלרמ"א זיעה מחברת את הכיסוי לתבשיל כיון שהכיסוי סמוך מאד לתבשיל וזה טעם דבריו כאן ובסימן צג סוף סעיף א. וכדין חררה שהיא סמוכה ואוסרת אפילו ביבש כמוסבר ביד יהודה (ארוך קה, טז)

⁴⁰¹ במקור באו"ה כתב 'יש לחוש שמא באותו פעם או אח"כ עלה פ"א רתיחת הקדירה' כלומר שמחמירים מתוך חשש שעולה ולא דווקא שזו המציאות. אמנם לפי האמור שהרמ"א הוסיף גם לחשוש לזיעה ולא רק לרתיחה מובן הלשון 'תמיד'.

נאסרת מכה הזיעה שמחברת ביניהם, ונפק"מ שיהיה די בשישים כנגד הטיפות ולא כנגד הקדרה.

זיעה במאכל יבש

- בפת"ש⁽¹⁾ הביא מדברי הפמ"ג שהסתפק לגבי חלב שהותך אם יש לחשוש לזיעתו והביא ראייה מרמב"ם בדין טומאת אוכלין.
- במנחת יעקב (לה, 1) כתב שיש לחוש לזיעה ביבש בהתקיים אחת משלשה תנאים: א. שימוש מרובה, ב. כשדנים לכתחילה. או דווקא ב. באיסור חמץ בפסח שהוא בכלשהו.
- וביד יהודה (ארוך קח, טו) כתב לחלק בין מציאות שההעליון סמוך למאכל והזיעה מגיעה תכף לכיסוי כמו חררה שבולעת ביבש לבין כיסוי שהוא רחב וגבוה שאינו בולע ביבש.
- באגרות משה⁽²⁾ (יו"ד א, מ) פסק לענין חנוך, שספק הפמ"ג הוא דווקא בחלב שהותך וכעת הוא צלול אמנם בדבר יבש ממש בסתם אין בו זיעה, ורק אם יודע שהזיעה יש להחמיר כמובא בכעין זה ברמ"א (קח, א).

זיעה למשטח חם: בסוף דבריו כתב הרא"ש⁽³⁾ 'אמנם צריך לידע אם קדרה רותחת מקבלת זיעה דשמא חום הרתיחה שבה מעכבתה מלקבל הזיעה' כלומר שדין זה בספק אצלו. אמנם בתה"ד⁽⁴⁾ כשרצה לתת גדר לדברי הרא"ש כתב לאסור אם הקדרה 'רותחת בפני עצמה'.

הפליטה על ידי זיעה: להלן בשו"ע סימן צד (סעיף א) כתב 'התוחב כף חולבת בקדירה של בשר, או איפכא, משערים בכל מה שנתחב ממנו בקדירה' ונחלקו הפוסקים בכוננת דבריו:

- פמ"ג⁽⁵⁾ (משב"ז ד, א) : מדובר בכל מה שנמצא בחלל הקדרה כיון שהבל הקדרה מפליט את החלב מהקף וחוזר לתבשיל.
- חו"ד⁽⁶⁾ (ביאורים צב, כו) : מדובר רק במה שתחוב בתבשיל. אמנם הכף נאסרת במקום ההבל כיון שבולעת אבל אינה אוסרת שם כיון שאינו מפליט ע"י הזיעה.
- שו"ת טעם ודעת⁽⁷⁾ (ג, א, קעו) : סובר שכאשר יש לפנינו בבת אחת את עצמות הבשר ועצמות החלב כנידון הרא"ש אז יש מעבר טעמים בשני הצדדים כיון 'דזיעה אינו כמאכל ואין בו טעם רק הזיעה עושה כחבור זה בזה' וממילא לשיטתו אין לחשוש לזיעה אחרי זיעה כלומר מה שנבלע על ידי זיעה כמו בתנור לא נפלט ואוסר על ידי זיעה באפייה שלאחריה כיון שאין ממשות הראשון נמצא כבר בתנור.

הרמ"א כתב כאן (סעיף ז) בדין טיפה על כיסוי קדרה שחוששים לזיעה, וכן להלן סימן צג (א) בדין כיסוי בשרי על קדירה חולבת תלה האיסור בתחילת הזעה, וכן בסימן קח (סעיף א) כשאסר לאכול בחלב פת שהתבשלה תחת מחבת שקודם התבשל תחתיה בשר כתב אם 'הזיעה המחבת משניהם' ומכל אלה משמע שחושש גם לפליטה בזיעה ואפילו שבלעה מזיעה. אמנם מדברי האו"ה (לא, א) שהוא מקור דין מכסה מוכח שלא חשש לזיעה אלא רק לעליית הרתיחה (כפי שהוסבא לעיל בסעיף ז) וכן כתב רש"י (קח, ב' ניער) לגבי כיסוי קדירה 'שמי השוליים עולין עד פה ויורדין'.

ואפשר שיש ליישב בדעת הרמ"א שכתב לחשוש לזיעה:

- א. הרמ"א חשש לפליטה בזיעה רק במציאות שהמכסה צמוד למאכל וכדברי הטור (סימן תנא) לענין כיסוי חררה וכהסברו של היד יהודה שם (ארוך קח, טו) וכדרכו של הרמ"א להחמיר

מדין ניער וכיסה שנתבאר לעיל בסעיף ב' ע"ש ואם אינו מפעפע על נאסר מה שבקדירה: וכוונתו שכמו שבדין טיפה שנפלה על חתיכת בשר שבקדרה (חולין קח ב' ולעיל סעיף ב) מועיל כיסוי הקדרה מתחילה לבטל את הטיפה בכל הסיר, הוא הדין כאן.

ואם נפלה הטיפה על חלק הריקן בקדרה לאחר רתיחה וכיסוי כתב הפמ"ג (משב"ז כה) שפשוט שלרמ"א לא יהיה דין הכיסוי חמור מהדופן ולכן בדין הנדון בסעיף ה' בענין טיפה שנפלה שלא כנגד הרוטב מדובר שהקדרה לא היתה מכוסה אבל אם הקדרה היה מכוסה גם שם הטיפה תבטל בשישים בתבשיל כנופלת כנגד הרוטב. ואפשר שגם הרש"ל יודה בזה. ע"כ. (וכ"כ שם הפר"ח והגר"א).

סעיף ח: זיעת חלב בקדרת בשר

106. באיזה תנאים זיעה העולה מן התבשיל אוסרת כתבשיל עצמו, פרט בקצרה לגבי זיעה באוכלין, זיעה על משטח רותח, הפליטה ע"י זיעה, זיעה במקום אש.

זיעה כגוף האיסור: במשנה מכשירין (ב, ב) 'מרחץ טמאה זיעתה טמאה' ומכאן למד הרא"ש בתשובה (כלל כ סימן כו) שזיעה היוצאת ממאכל חשובה כאותו מאכל וממילא זיעה העולה מאלפס של חלב אוסרת קדרת בשר שעליה.

וכ"כ השו"ע⁽⁸⁾ 'מחבת של חלב שנתנו בכירה תחת קדירה של בשר, הזיעה עולה ונבלע בקדירה, ואוסרתה'.

לגבי שיעור האיסור כתב הרמ"א: הגה: אם היה חלב במחבת, בעינין ס' בתבשיל שבקדירה נגד החלב במחבת.

בתנאים לאיסור: כתב בתרומת הדשן (פסקים ק) שאוסרת דווקא כשקדרת הבשר נעשית יד סולדת מחמת הזיעה או שהיא רותחת בפני עצמה. אמנם זיעת חלב שמגיעה צוננת לבשר צונן אינה אוסרת. וכן כתב הרמ"א:

'וכל זה מיירי שהמחבת מגולה והזיעה עולה מן המאכל עצמו לקדירה שעליה (ארוך), וגם מיירי שהוא בקרוב כל כך שהיד סולדת בזיעה⁴⁰⁴ במקום שנוגע בקדירה. אבל אם אין היד סולדת בזיעה, הכל שרי.'

ולכן תולין בשר לייבש על קדירות של חלב, ולא חיישינן לזיעה שעולה (פסקי מהרא"י סימן ק"א).

והסביר ביד אברהם (כאן) שאם הזיעה חמה אך לא חיממה את הקדרה דינה כחם לתוך צונן⁴⁰⁵ שאוסר רק כדי קליפה בגוף הקדרה.

דין החלב שבקדרה:

- בדגמ"ר⁽⁹⁾ (ה) כתב 'וגם המחבת נאסרה, שהזיעה נאסרה ואוסרתה'
- אמנם בכה"ח⁽¹⁰⁾ (צג) הביא מדברי פרי הארץ וערך השלחן שאינה נאסרת וכתב שכן משמע דעת השו"ע והרמ"א (בתורת חטאת) שכתבו לשון האסרות רק על הקדרה וסיכמ 'ועל כן המקיל לא הפסיד'.
- ובפמ"ג⁽¹¹⁾ (משב"ז כט) כתב 'ואם הזיעה נופלת למחבת גם המחבת אסורה' כלומר שרק כשעיבוי הטיפות שעלו לקדרת הבשר חוזרות ונופלות למחבת היא נאסרת. ולפי דבריו נראה שאינה

⁴⁰⁴ ומשמע שסובר שלקדרה יש דין תנאה ואפשר שהטעם הוא כיון שהיא במקומה והזיעה באה אליה. וראה לעיל בסעיף ז בפר"ח שמחלק בדין זה.

⁴⁰⁴ אמנם לשון התה"ד שהיד סולדת 'בקדירה של בשר מחמת הזיעה' וכתב ביד יהודה (ארוך נה) שזו גם כוננת הרמ"א ולא בא לחלוק. ובחו"ד (ביאורים כו) חילק שכאן מדובר שהזיעה עוטפת את הקדירה מכל צדדיה ולכן אוסרת גם אם אינה חמה.

של תנור שבלעו מן החלב לא גרע מקדירה שמבשלין בתוכה חלב ונגעה בקדירה של בשר דאין שם איסור.⁴⁰⁶

אמנם הש"ך בנקה"כ (טז שם) כתב שיש לחלק בין הדינים 'ולי צ"ע בזה, דלא דמי לשתי קדרות, דהתם האיסור הוא בלוע בקדירה, אבל הכא האיסור מבחוזי⁴⁰⁸ על התנור'

ובפמ"ג (משב"ז שם) כותב בשם בית לחם יהודה כט"ז 'דלא הוי בעין כיון שמפסיק העיסה של הפשטיד"א רק בלוע בתנור ומכלי אל כלי אין יוצא בלי רוטב'.⁴⁰⁹

ובפמ"ג (משב"ז כאן) הסביר בשם מנחת יעקב שקולת הט"ז היא דווקא במקום מקונח שאין שם ממשות החלב ורק בלוע.

סעיף ט: עירוי על כלים ודין מצקת

108. מה דין כלי שטפטף עליו איסור מנר דולק או מקדרה שעל האש

בתרומת הדשן (סימן קעו) הביא בשם תשובת מהר"מ שאם נפלה טיפה רותחת על סכין או כלי אחר די בגרירת האיסור ואין צורך בהגעלה 'הואיל ופסקה הטיפה כשנפלה עליו. והא דאמרינן עירוי ככלי ראשון היינו דווקא כשנפלה בקלוח אבל בכה"ג לא'.

אך כתב תרומת הדשן שדין זה הוא דווקא באופן שהאיסור הוחם בקדרה וטפטף ממנה. אמנם אם הוחם על ידי האש דינו חמור יותר⁴¹⁰ ולכן נר חלב שטפטף על כלי לא די לו בגרירה כשפסק הקילוח וצריך הגעלה. אמנם הוסיף שזהו דווקא מנר שדולק מחלב מהתנור אבל נר העשוי מחלב קרוש וכרוך סביב פתילה על הכלי אין צריך רק גרירה.

וכן כתב השו"ע 'נר של חלב עשוי כנר של שעוה (כלומר שהוא קרוש מסביב לפתילה) שנטף ממנו טפה על כלי, אין צריך כי אם גרידה. אבל חלב מהותך חם שנפל ממנו טפה על כלי, צריך הגעלה'. (כשנפל מפיו במקום שהפתילה דולקת. ט"ז ל')

אמנם הפר"ח⁴¹¹ (ז) חלק על חילוקו של תרומת הדשן וסובר שאם מהר"מ סובר בחם על ידי קדרה כשפסק הקילוח שאינו מבליע כל שכן שיקל בנר מהותך. ומה שהביא תרה"ד ראייה מסכין שתקנו בה נר שצריכה ליבון אינה ראייה לנידוד"א אלא כיון שבלע על ידי האור 'כבולעו כך פולטו' ואינו ענין למידת החום.

בגדר גרידה כאן:

בפמ"ג (שפ"ד לה) הביין שהגרידה כאן היא שיוף הכלי אמנם קל מקליפה בזה שאין צריך שינטל בבת אחת כמו שכתב הש"ך בסימן צו (כא). וכן משמע בדבריו בסימן צג (אות 1) שכתב 'דגרידה ונעיצה בכלים הוי כקליפה באכלים'. ומזה הקשה על דבריו בסימן קה (ה) שעירוי שנפסק הקילוח מבליע כדי קליפה שהיא יותר מגרידה.⁴¹¹

אמנם בתורת חטאת (נה-נד דין 1) כתב 'אבל פתילה שחלב או שומן כרוך סביבו ונפלה משם אינו אוסר כלל דעינינו רואות שטפה הנוטפת

במקום שהגדרים המציאותיים קשים להגדרה⁴⁰⁶. והאו"ה לא חשש לזה.

ב. הרמ"א חשש לפליטה בזיעה במקום שבליעה ראשונה נעשתה על ידי ממשות, וסתם כיון יש לחשוש מספק שבלע ממשות כדברי האו"ה. וממילא כשיש חיבור על ידי זיעה בין הממשות הבלועה לממשות שעכשיו בקדרה היא אוסרת. (אמנם בתנור בזה אחר זה לא שייך וכדברי השות טעם ודעת)

זיעה במקום אש: הפמ"ג (א"א תנא, מד) כתב שאם הושם חמץ תוך התנור במקום שמסיקים אותו מבפנים הוכשר בהיסוקו, שכבולעו כך פולטו. ומזה למד בשו"ת אבן יקרה (ג, ה) שכל תנור שהיסוקו מבפנים הזיעה נשרפת טרם נבלעה בעליונו של תנור שהרי אפילו אם היה בולע כבר היתה האש מפליטה אותו ק"ו שיועיל לזיעה טרם נבלעה. והובאה סברה זו כסניף לגבי תנורים שלנו באור לציון (ג, ה) ישכיל עבדי (ז, י"ד, ט) ויביע אומר (ה, י"ד ז)

זיעת מים ממחבת חולבת: כתב הפמ"ג (משב"ז טט) שאינה אוסרת אפילו שהיא בת יומה. כיון שטעם החלב במים הוא נ"ט בר נ"ט דהיתרא ולכן בכלי הבלוע מאיסור תאסור הזיעה.

107. האם קדרות שיושבות אחת על השנייה בולעות זו מזו. ומה הדין במאכל חלבי חשוף שחומם על כירה ואח"כ חיממו שם קדרת בשר

באו"ה (לא, יז) כתב שדין זה לאיסור מזיעת התבשיל הוא דווקא בקדרה מגולה אבל בקדרה מכוסה אין לחשוש ואפילו נוגעות זו בזו אין אוסרות.

וכן כתב הרמ"א: 'וכן אם המחבת מכוסה, הכל שרי מידי דהוי אשתי קדירות נוגעות זו בזו דאין אוסרין זו את זו בנגיעה, כל שכן בזיעה. מיהו לכתחלה יש ליזהר בכל זה'.

כלומר כיון שאין רוטב בין הקדרות לא נעשית בליעה ביניהן ואפילו שהזעה מכה על הכיסוי ומעבירה בו טעם, הוא לא יעבור לשולי הקדרה שמעליה.

וכשיש מעט לחות על הכלים

- במשב"ז (טט) ובחוו"ד (ביאורים ט) התירו שאין גם בזה יציאת הבלוע והסביר החוו"ד 'וראייה, דהא בצלי דקאמרינן אין הבלוע יוצא מחתיכה לחתיכה בלא רוטב, אף שבדאי הן לחין הרבה, אלא ודאי דזה לא מיקרי רוטב'.

- ובדרכי תשובה (קפג) הביא בשם זכרון אברהם להחמיר גם בזה⁴⁰⁷.

פשטידה על כירה: הט"ז (טט) רצה ללמוד מדין זה 'להתיר באם אפו בתנור פלאדי"ן של חלב ואח"כ באותו מקום רותח הושיבו שם קדירה ובתוכו בשר דכל שאין החלב בעין במקום ההוא בתנור הוי כקדירה של חלב ושתי קדירות לא אסרי אהדידי' ובסימן צז (ג) הסביר 'החרסית

צריכה גם הכשר מבחוזי ומוכה שלצד הבליעה יש נפק"מ לאופן הפליטה. וראה בזה סוף סעיף ו.

⁴⁰⁹ ולכאורה משמע מזה שאם עצמות הגבינה הנוחה על התנור אין להניח עליו קדרה של בשר וקולת הט"ז רק בהניחו פשטידה שהגבינה בלועה בה. ואפשר שכוונתו רק שגבל זה ברור לנו שאין ממשות. אבל גם בהנחת גבינה אם נוודא שאין ממשות לא יאסור שהרי בלוע לא יוצא בלא רוטב.

⁴¹⁰ וכמו שקדרת איסור צריכה הגעלה אך סכין שתקנו בה נר חלב צריכה ליבון

⁴¹¹ ולכאורה אין הכרח שלשון גרידה כאן חייבת להתיישב עם הסבר לשון גרידה בקישוא המובא בסימן צו ואפשר שהש"ך מודה שאינו מבליע כלל כשיטות המובאות להלן וזהו דין פרטי בנר כמובא בתה"ד שהמציאות מראה שאינו חם. אמנם קצת קשה שהתרה"ד השווה דין נר לדין קדרה. ובקדרה ודאי פוסק הש"ך שמבליע גם כשנפסק כדבריו בסימן קה (ה).

⁴⁰⁶ שהרי היד יהודה כתב לחלק בין כיסוי חררה לכיסוי מחבת הגם שמחבת אינו גבוה כל כך. ודרכו של הרמ"א להחמיר במקומות שצריך בקיאות ודיוק כגון בשמן, בכמות מליחה, במנין ימים לחשש פולטת שכבת זרע ועוד. וראיה שבסימן קה התיר בהפסד מרובה ומשמע שאינו מעיקר הדין.

⁴⁰⁷ ואפשר שסובר שכלים דינם חמור מצלי שפולטים למאכל ביבש גם באיסור שאינו שמן כמובא ברמ"א קה, ז וסופו וממילא אפשר שדינם חמור גם לענין לחות קצת.

⁴⁰⁸ לכאורה פשט דברי הש"ך שיש ממשות גבינה על התנור אמנם קשה לומר שבזה התיר הט"ז שהרי כתב בפירושו 'שאין החלב בעין באותו מקום' ואפשר שכוונת הש"ך לחלק שכאן קדרת הבשר נוגעת בתנור באותו צד שנעשה בליעת הגבינה וזה שונה ממצאיאות שנבלע מהצד השני שהתירוהו בשתי קדרות. וטעם החילוק הוא כמובא בפת"ש (א) שהגם שקדרה גדולה מועיל לה הגעלה מבפנים בלבד, אם בלעה מבחוזי

קליפה. ואם שואבין מן הקדירה לאחר שהעבירה מעל האש נראה מדברי הראשונים שהביא הט"ז שם שמה שבכף הוי דין כלי שני ובדין כלי שני כבר הכריע מרן יו"ד סי' ק"ה ס"ב להתיר דיעבד. וכן פסק באו"צ⁴¹⁴ (ב. ל. ח) ומשמע שסוברים שכשאינו על האש אין מי שאוסר. 414 413

מאותו נר אינו שורף כל כך כטפה הנוטפת מקדירה רותחת וסגי ליה בגרידה. ומוכה שאין חשש הבלעה אלא הורדת ממשות החלב.

וכן משמע בגר"א כאן (בב) שהסביר את דין הגרידה ואין עירוי אוסר אלא בקילוח. (כלומר ולא כשנפסק)

ובמנח"י (נו, טו) הסביר בדעת הרמ"א שיש לחלק בין עירוי על כלי מתכת שאינו מבליע כשנפסק הקילוח לבין עירוי על מאכל שמבליע גם כשנפסק הקילוח. ודין חרס כדין מאכל⁴¹². וסיים שאפשר שכן דעת הש"ך וצ"ע.

וכן החזו"א⁴¹³ (יו"ד ט, י) כתב 'נראה דגרידה אינה קליפה אלא גורר את החלב' כלומר הכוונה להוריד את ממשות החלב שהצטבר על כלי ולא לגרוע מהכלי עצמו. ושורש החילוק שלחזו"א אין הבלעה כלל בנפסק הקילוח כמובא לעיל (תחילת סעיף ז).

109. האם למצקת יש דין כלי ראשון או כלי שני ומה דין עירוי ממנה

מהרי"ל בהלכות הגעלה (י) כתב שאם שואב בכלי מתוך כלי ראשון דינו ככלי שני אלא אם שהה בתוך הכלי ראשון עד שהעלו רתיחות, מועיל חומו להכשרה בעירוי. והוסיף שיערה באופו שקילוח הניצוק יהיה מחובר לכלי ולא יפסק ממנו.

והט"ז⁴¹⁴ (ב) הביא דבריו ותמה שהרי כשהיה בתוך הקדירה ודאי בלע ממנה מים שדינם היה ככלי ראשון וכיצד נעקר למים אלו דין כלי ראשון אם לא שהה? ועוד שלא ברור מה שיעור השהיה שמהרי"ל מודה שחזרו לו דין כלי ראשון. ועוד שלהבנתו גם את דברי רבי (שבת מ, ב) 'טול בכלי שני ותן' כוונתו טול מים ותן לתוך כלי שני ותן בו את השמן. והוסיף ראיות מאגודה שכתב שזכוב שהיה בכף זו אוסרה בשישים ומשמע שדין הכף ככלי ראשון. והוסיף שכן משמע בתוס' (ע"ז לג, ב 'קניסא') וכן נראה דעת הרמ"א בסימן קז (ב) שכתב שאם הוציא עם הכף דג טמא מהקדירה עם מעט תבשיל נאסר אותו תבשיל (ובקדירה היה שישים כנגד הדג)

וכן כתב הש"ך⁴¹⁵ (נקה"כ כאן, וכן קז ז) וכתב 'דאנו מחזיקין הכף היא שעתא כמו הקדירה עצמה מאחר שהוציאה עתה מהקדירה רותחת וחשיב כלי ראשון לחומרא' ומשמע שהוא דווקא ברותחת וגם אז רק מספק. וכ"כ בשש"כ⁴¹⁶ (א, נג) שדין המצקת ככלי ראשון ולכן אסור לערות ממנה על מאכל שיש בו איסור בישול.

אמנם הפר"ח⁴¹⁷ (תנא ה) כתב שמהתוס' עליו הצביע הט"ז מוכח להפך שרק אם שהה כדי שיעלה רתיחה יש ספק וסיכמ 'שאם שואב בכלי מן הירה רותחת פשיטא להו דהוי כלי שני לפי שמצטננים המים כשאינם נשפכים מן הירה עצמו'. וכן הקל בחזו"ד⁴¹⁸ (ביאורים כז) שרק מה שמקושר לדופן שהוחם באור דינו ככלי ראשון. וכן פסק הגרע"י⁴¹⁹ (הליכות עולם ד נג).

ובזבחי צדק⁴²⁰ (קה, כג) כתב לדון את המצקת עצמה ככלי ראשון לחומרא אבל לגבי עירוי ממנה דינו ככלי שני ומותר. וכ"כ החזו"ד (ביאורים כז) 'בדבר שאין לו לא דפנות המחממות ולא המקררות, כגון כלי שהוציאו עם מים כשהוא התתאה, ודבר אחר ניתן לתוכו, מבשל, כיון דלא נתקרב בשום פעם. מה שאין כן כשמערה ממנו על צונן, שהתחתון צונן, אינו מבשל, כדין שאר עירוי שנפסק הקילוח'

והחזו"א⁴²¹ (או"ח סימן קכ"ב ס"ק ג') כתב 'ואם שואבים מתוך הקדירה בשעה שהיא על האש כף עצמה נעשית כלי ראשון והצלוחית נאסרת כדי

⁴¹⁴ והגרמ"א (מאמ"ר שבת ג קז) כתב נוקטים כדעת המחמירים שהיא כלי ראשון ובפרט אם שהתה בכלי ראשון עד שהעלתה רתיחות. ולא ירדתי לסוף דעתו כמי פסק.

⁴¹² ראה בש"ך קה, ה שהביא בשם הסמ"ג 'הרבה פוסקים ראשונים ואחרונים' שכלי חרס בולע בכלי שני ולכן אפילו אם עירוי הנפסק נידון ככלי שני יש צד להחמיר בחרס.
⁴¹³ אמנם קודם לכן בתחילת סימן לב העמיד החזו"א דברי הט"ז גם כשהסירו מהאש. ולפי זה מה שכתב כאן הוא הכרעה להחמיר כט"ז רק אם הוא על האש.

סימן צג - קדירה שבשל בה בשר לא יבשל בה חלב

סעיף א: קדירה בת יומא ואינה בת יומא ואופני הבליעה

110. מהו גדר קדירה בת יומא לענין בשר בחלב

בגמ' עבודה זרה (פ"ה, ב) נחלקו בדיו נותן טעם לפגם ודנה הגמ' בדעת המתירים שכן הלכה (ב"י) 'ולמאן דאמר נותן טעם לפגם - מותר, גיעולי עובדי כוכבים דאסר רחמנא היכי משכחת לה? אמר רב חייה בריה דרב הונא: לא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא, דלאו נותן טעם לפגם הוא. מכאן ואילך לישתרי (השתמש בה לכתחילה)! גזירה קדירה שאינה בת יומא משום קדירה בת יומא'

כלומר שמדין תורה נאמרו חיובי הגעלה לכלי מדין דווקא כאשר הכלים בני יומם⁴¹⁵ אבל כשאין בני יומם אסרו חכמים את השימוש בהם משום קדרות בני יומם.

נחלקו הראשונים בהבנת הגדר 'בת יומא' שלאחריה דינה כפגום.

רש"י (בת יומא), **ר"ת** (תוס' שם) כתבו 'בישל בה אתמול כבר הפיג בה טעמו בלינת לילה וסברתם ששהיית לילה נקראת 'עיוור צורה' לקרבן כמובא בפסחים (פ"ג, א) 'נטמאו הבעלים או שמתו - תעובר צורתו וישרף בשישה עשר' ושם בראשונים שעיבור צורה הוא המתנת לילה⁴¹⁶. וממילא 'הדברים ק"ו אם אוכל שהוא בעין מעבר צורתו בלילה כ"ש איסור הנבלע בקדירה' (תוס' שם). ובשיטה זו הסתפק ר"ת מתי הפגם נעשה, בכל הלילה או דווקא בסופו קודם עלות השחר (תוס') או בתחילתו עם חשיכה, ומספק יש להחמיר ולהתיר רק עם שהה כל הלילה ללא בישול (רא"ש ע"ז ה, הל').

ספר התרומה^א (תוס' שם) כתב שיש לחקור שלא השתמשו בקדירה תוך מעת לעת. והוסיף להחמיר בכלי הבלוע באיסור שאפילו שיבשל בו מים יתחיל מחדש את זמן חישוב המעת לעת⁴¹⁷.

השו"ע^א פסק כספר התרומה 'ואם בישל בה בתוך מעת לעת, אסור בנותן טעם'.

111. מה דין קדרת בשר בת יומא שבישל בה חלב, וכיצד משערים. והאם יתכן שיהיה בקיבולת כלי שישים כנגד הבלוע בדפנותיו.

בקדרת בשר בת יומא בלוע בשר מושבח שנאסר כשמבשלים בה חלב.

כמות הבלועה בקדרה: לגבי כמות הבשר שבלועה בקדרה נחלקו הראשונים וראה להלן בשו"ע סימן צח (סעיף ד)

רשב"א^א, **רמב"ן**^א, **ר"ן**^א מתייחסים לקדרה כאילו כל גופה בלוע מבשר ולכן צריך לשער כנגד כולה

לראב"ד בכלי שמועיל בו הגעלה די לשער באומד יפה כמה נבלע בה והחומרא לשער כנגד כולה היא רק בחרס.

שיעור במידה או בטעם: לגבי דרך השיעור בשישים נחלקו הראשונים וראה בסימן צח (סעיף א)

לרמב"ם עיקר דרך השיעור הוא בטעימת נכרי ואפילו אין שישים וכן פסק השו"ע.

לרמב"ן ולרשב"א בנתערב גוף הדבר טעימה מועילה רק אם יש שישים.

לרמ"א אין לסמוך על נכרי ולכן תמיד משערים בשישים בנפח. (אבל לישראל יש. ש"ך קה, ה. וראה חו"ד שם)

והסביר הב"י שגם לשיטת הרמב"ן והרשב"א שלא מועיל טעימה כשאין שישים זה כשנתערב עצמות האיסור אבל כאן שאין עצמות הבשר אלא טעם הבלוע בקדרה ורק מחמירים לשער כנגד כולה מודה הרמב"ן שמועילה טעימה להתיר. והקשה בכך על הטור שכתב 'אסור' מצד הבלוע ולא חילק ומשמע שאין היתר בטעימה.

וכן כתב השו"ע להלכה 'קדירה שבשל בה בשר, לא יבשל בה חלב. ואם בישל בה בתוך מעת לעת, אסור בנותן טעם'. כלומר בטעימת קפילא (ש"ך א).

והרמ"א כתב 'וצריך לשער כנגד כל הקדרה' כשיטתו שאין נאמנות לנכרי בטעימה. ובדין זה אין הבדל בין כלי מתכת לחרס כמובא להלן סימן צח (סעיף ד ולא כראב"ד. ש"ך ב)

והגם שבד"כ אין בקיבולת הכלי שישים כנגד דפנותיו, יש פעמים שיועיל שישים (ב"י, ש"ך א):

- א. אם ידוע כמה היא בלעה כגון שבושל בה מעט בשר תוך מעת לעת, משערים כנגדו. (כמובא להלן צד, י)
- ב. אם דפנות הקדרה דקות ורוחבה גדול אפשר שיש בקיבולת שישים כנגד נפח דפנותיה.

112. קדרת איסור שאינה בת יומא שבשלו בה, מה דין הקדרה ומה דין התבשיל ומדוע.

בגמ' שם הובא הטעם לאיסור שימוש בקדרה הבלועה מאיסור שאינה בת יומא כגזירה שמא ישתמשו בקדרת איסור בת יומא. כתב התוס' 'הלכך דבר המבושל בכלי שאינו בן יומא מותר'. ונמצא שבאותה מציאות הכלי נאסר והתבשיל מותר.

בהסבר החילוק בין דין הקדרה לדין התבשיל כתבו הראשונים:

תוס' (ע"ז עו, א 'מכאן'): 'לפי שהקדרה היה בה איסור גמור תחלה אבל המאכל לא נבלע בו איסור מעולם' ונראה כוונתו שבזמן הבליעה הקדרה בלעה איסור מושבח ואילו התבשיל בלע איסור שהיה כבר פגום⁴¹⁸. ונראה כוונתו שכיון שהיה עליה שם איסור ממילא אין מספיקה פגימה קצת להתירה אלא צריכה שלא תהיה ראויה לגר כנבילה. משא"כ בבלוע בתבשיל היתר שאם פוגם בו קצת לא אוסרו כמובא בסימן קג (סעיף א)

הרא"ש (שם) הוסיף 'בתבשיל ליכא למיגזר דילמא אכיל בנתבשלה בבת יומא, דהא לא שכיח לבשל בבת יומא הואיל ואסור לכתחילה (לבשל) אפילו כשאין בת יומא'

כתב הפמ"ג (שפ"ד ב) שלגבי בשר בחלב תהיה חומרא בטעם הרא"ש מטעמו של התוס' שאם בשלו חלב בכלי בשר שאינו בן יומו לתוס'

⁴¹⁷ יסוד זה ידון להלן בסימן קג סעיף ז.

⁴¹⁸ ונפק"מ לסירים שמושחים אותם בשומן איסור פגום רותח, שלפי סברא זו לא יצטרכו הגעלה כיון שבלע בפגום וכדברי הרמ"א (קיד, ד) 'ואף על פי שרגילים למשוך היורות והכלים בשומן חזיר, אין לחוש, דהוי נתינת טעם לפגם, גם בטל בס' וכ"כ בצ"ץ אליעזר (יב, נה) לענין סירים חדשים. וראה בשפ"ד סימן קג (יא) שהוא דווקא שאינו ראוי לאכילת אדם כלל.

⁴¹⁵ ואין לתמוה שזהו ענין לא מצוי שיהיו בידם כלים בני יומם שהרי במלחמה הותרו להם מאכלות אסורות כמובא בחולין יו. 'אפילו כתלי דחזיר' ממילא היו בידם כלים עם תבשילים שהיו צריכים הכשר ודרכם היה לבשל לבו ביום.

⁴¹⁶ לשיטה זו משמע שעיבור צורה משמעותו פגימה כתוצאה מהמתנה אבל בברטנורא שם הסביר שבהמתנת הלילה נעשה לנותר וממילא אפשר שאין ראייה שנפגם בלילה ואפשר שזו סבר החולקים.

חילוק בסוגי הכלים: והעיר הב"י שדברי הרשב"א הם דווקא בכלי מתכת אבל לא בכלי חרס שבליעתם מרובה ולכן לא הקשה עליו הטור כפי שהקשה על העיטור שהביא סברא דומה

חילוק בין ירק לחלב: ועוד העיר שמשמע מדברי ר"י שדברי הרשב"א דווקא בירק ולא בבישל בה חלב ואפילו יהיה בבשר שישים כנגד הבלוע כיון ש-⁴²³ לא מסתבר שהחלב יהיה גורם היתר לקדרת הבשר (ר"ל שאם יתערב בו יאסור קודם שיקלישו).⁴²⁴ ד"ר ל"ק למים יש כח להחליש כח הבלוע⁴²¹. וכתב בדרכ"מ (ט) שהחילוק בן חלב לירקות הוא העיקרי בין הרשב"א לעיטור.

אמנם כתב הב"י לדחות דעת הרשב"א:

- א. מדברי התוס' (קיא, ב' הלכתא) והרא"ש⁴²⁵ (כט) שהסבירו סברת כל יום נעשה גיעול לחבירו בכך שהעמידו במקדש על דין תורה ולכן בטל ברוב משמע שאינם סוברים שאין בו בנתינת טעם לאסור, נמצא שלא שייכת קולא זו בחולין רק בקדשין.
- ב. מדברי ספר התרומה (להלן בטור סימן צד) שמחדש שכלי בשר שבשלו בו מים תוך מעל"ע לא מתחדשת מניית המעל"ע שלא כמו בכלי הבלוע מאיסור. ואם היה סובר כרשב"א היה מחדש שמותר לבשל בה חלב מיד לאחר בישול המים ובטלה מניית המעל"ע לבשר. (ולראה להלן ישוב הט"ז והש"ך לזה)

להלכה:

- **בשו"ע**⁴²⁶ לא הביא דעת הרשב"א. וכן כתב הרש"ל⁴²⁷ שאין הלכה כרשב"א וכ"כ הפמ"ג⁴²⁸ (משב"ז ב) 'קיי"ל דלא כרשב"א'.
- **האחרונים ישבו** את קושיית הב"י מדברי סה"ת בטור (סימן צד).
 - הט"ז (ב) תירץ שקולת הרשב"א דווקא במקום שהקפיד בבישול של הירק בשיעור הזמן⁴²² שבושל הבשר והוא כדין כל יום נעשה גיעול לחבירו.
 - ובנקה"כ תירץ שסתם קדרה היא של חרס ולכן לא שייכים שם דברי הרשב"א שנאמרו דווקא בכלים הניתנים להכשר.
 - בחו"ד (ביאורים ב) תירץ שבסימן צד מדובר שלא היה שישים ולכן לא שייך הקלשה.
- **אמנם בנקה"כ**⁴²⁹ כתב שדינו של הרשב"א אמת וברור. וגם אינם סותרים את דברי התוס' והרא"ש כיון שהם הקשו כיצד מותר לבשל למחרת הרי כשיעשה הבלוע נותר יאסור את האכילה של הקרבן החדש ונמצא שהוא ממעט באכילתו של אותו קרבן. ועל שאלה זו תירצו שהבלוע בטל ברוב כדין תורה, כלומר שלא ממעט מאכילתו ומותר באכילה. אמנם גם לשיטה זו כיצד יש היתר לבשל ביום השלישי הרי אז הבלוע כבר איסור נותר⁴²³? אלא ברור שסוברים שכיון שבזמן שהוא עדיין היתר ביום השני הוא נקלש בבישול, כבר אינו אוסר.⁴²⁴
- **החוו"ד**⁴³⁰ (ביאורים ב) סובר שדינו של הרשב"א אמת אפילו כשבשלו חלב ויש בכוחו להקליש כח הבשר ומוכה מדברי רש"י בדין 'היתרא בלע' שכל שלא ניכר האיסור בעין מועיל הגעלה במקום ליבון והוא הדין כאן כיון שלא ניכר הבשר שהוא בלוע

יהיה מותר להשתמש בו לאחר מעל"ע איזה שירצה כיון שגם כאן הכלי לא בלע איסור. אבל לרא"ש שחושש שישתמש בבת יומא אסור כיון שהיא קרובה לגזירה עצמה שאם תשתמש באינו יומו תבוא להשתמש בבן יומו.⁴¹⁹

וכן פסק כאן השו"ע כרא"ש 'אם שהה מעט לעת קודם שבישל בה, הוה ליה נותן טעם לפגם, ומותר התבשיל אבל הקדירה אסור לבשל בה לא בשר ולא חלב'.

113. קדירת בשר שאינה בת יומה שבשלו בה חלב, האם יש בישול שמותר לעשות בה ומדוע

לגבי שימוש בפרווה בקדרה זו כתב הריב"ש⁴³¹ (תשובה קכו) שכשאינה בת יומא הגם שאסורה בבשר ובחלב מותר לבשל בה ירק. והסביר 'לפי שכיון שהקדרה שבשלו בה הבשר היה החלב הבלוע בקדרה פגום שלא היתה בת יומא לא נעשת הקדרה בלוע מאסור בשר בחלב אלא שהיא בלוע מחלב לבד ולזה אסור לבשל בה בשר לכתחלה, וכן מבשר לבד ולזה אסור לבשל בה חלב לכתחלה. אבל דברים שאינם לא בשר ולא חלב מותר לבשל בה אפ"ל לכתחלה' ונראה שעומק דבריו שקדרה זו בלועה מבשר ומחלב נפרדים שאין בהם כח להתחבר ולאסור זה את זה כיון שאחד מהם לא היה בן יומו, ולכן אין לבשל בה בשר או חלב לכתחילה אבל ירק מותר לכתחילה כיון שאין איסור במפגש של הירק עם חלב או בשר אפילו מושבחים.

וכן פסק השו"ע⁴³² 'אבל אם שהה מעט לעת קודם שבישל בה, הוה ליה נותן טעם לפגם, ומותר התבשיל אבל הקדירה אסור לבשל בה לא בשר ולא חלב' והעיר הש"ך (ג. כריב"ש) מכאן שירקות ודגים וכה"ג מותר לבשל בה אפילו לכתחילה

וגם הרמ"א מודה לזה מהדין כדבריו כאן 'אבל שאר דברים מותר' אלא שהמנהג להחמיר בזה כמוכא בדבריו בסימן צד (סעיף ה).

114. האם כלי בשרי בן יומו שבשלו בו מים או ירק הוכשר לשימוש בחלב ומה הדין בכלי איסור בן יומו

הגמ'⁴³³ (פ"ז ע"א, א) הקשתה כיצד מועילה בקדשים הגעלה לשיפודים שבלעו באש וענה רבא שכל יום ויום נעשה גיעול לחבירו ואמנם תשובה זו נדחית כיון שיש קרבנות שנאכלים ללילה אחד (חטאת) וממילא השימוש בהם למחרת נעשה כבר לאחר שנעשו איסור. ובכל אופן למד מכאן הרשב"א (תהב"א בית ד' לה, א) 'יסוד שיש כח בשימוש של היתר להפליט את הבלוע בקדרה ויסוד זה לא נדחה על ידי הגמ'. ובלבד שהשימוש השני נעשה קודם שיש על הבלוע שם איסור.

מכאן הסיק הרשב"א שכלי שבשל בו בשר ואחר כך בשל בו ירקות או דגים וכיוצא בהן וכגון שפוד שצלה בו בשר ואחר כך צלה בו דגים וכיוצא בזה שמותר לבשל או לצלות בו לאחר מכן גבינה, כיון שבישול הדגים והירקות נעשה גיעול לבשר. והטעם הוא שהבישול הגם שאינו מפליט הכל הוא מקליש את הטעם הבלוע כך שאין כבר בכוחו לעשות איסור בשר בחלב.⁴²⁰

אמנם אם בלוע בכלי איסור לא יועיל שימוש רגיל להכשיר את הכלי כיון שיש כבר איסור לפנינו ונשאר באיסורו אפילו כשהוא קלוש.

⁴²³ ואין לומר ששוב יגידו שמתבטל הנותר ברוב שאם כן לא היתה משמעות לדחית הגמ' מטעם קרבנות שקרבים ללילה אחד והם כבר נותר.

⁴²⁴ ובתוך דבריו כתב שדינו של הרשב"א היה רק להיתר הגעלה גמורה בהיתרא בלע במקום ליבון ויש שהבינו שכך מסקנתו אמנם הש"ך המשיך 'ואף אם נפשוך לומר דלשון הרשב"א משמע דלא צריך הגעלה גמורה...' ולפי זה חוזר דין הרשב"א לפשט ההבנה שבישול מועיל להקליש אפילו שאין בו תנאי הגעלה גמורים.

⁴¹⁹ או בדרך אחרת לרא"ש לא גזרו אכילה באינו בן יומו משום שימוש ואכילה בן יומו, אבל שימוש באינו בן יומו משום שימוש בבן יומו היא הגזירה עצמה.

⁴²⁰ יסוד דבריו שאיסור בשל בחלב הוא דווקא בנתינת טעם כיון שדרך בישול אסרה התורה (חולין קח, א) וממילא טעם קלוש כבר לא יכול להוציא איסור.

⁴²¹ ראה גם ברמב"ן חולין (קח, ב) שכתב 'אין הגעלה בשאר מיני משקין אלא במים'.

⁴²² הט"ז כתב אותו 'שיעור' והיה ניתן להבין לכאורה שמתכוין לכמות בסדר אך בפמ"ג הסביר 'שלא שהה כל כך' כלומר שיעור זמן.

ונראה בס"ד לחזק שיטת החת"ס שדעת בעל העיטור להתיר מהסוג האחרון שהתבשל בה, ואפילו מבלי שיש בדבריו טעות סופר. ראשית יובהר שקשה להסביר בכוונת בעל העיטור שמוותר גם בבשר וגם בחלב כיון שבסוף דבריו מביא מקרה אחר שבישל בו ירק ועליו כותב שהבשר והחלב שוין בו, ופשוט שלא היה כותב את זה אם היה חושב שהוא הדין בבישל בה חלב. וזה לשונו בסוף דבריו:

והלכתא מבשל בה בשר ומבשל בה חלב לכתחלה.

ואם לא בשל מתחלה בשר אלא תבשיל אחר ובישל בה חלב עכשיו שניהם שוין ומבשל בה איזה שירצה

וכדי להבין דברי העיטור יש לשים לב שהעיטור פתח בסיפור של קדרת חלב בת יומא שבישל בה בשר וכדי להוכיח את שיטת הסוברים שמבשל בה כבישול אחרון הביא ראיה מהגמ', רק שראיית הגמ' היתה במקרה הפוך של קדרת בשר שבישל בה חלב.

ולכן מה שכתב בסיום דבריו הוא: שבמקרה הראשון מותר לבשל בה שוב בשר. ובמקרה השני של הגמ' מותר לבשל בה שוב חלב. ואין כוונתו שבאותו מקרה מותר בשר וגם חלב.

ואח"כ כתב לגבי בישל בה ירק ששניהם שוים. והוא כשיטת הרשב"א, רק שלעיטור ודאי שהוא גם בחרס.

וכך מתפרשת לפי זה לשונו של העיטור (עם הסבר בסוגריים):

ואם בשל בשר בקדירה של חלב ב"י ויש בו ס' מותר המאכל. והקדירה עצמה:

- אית מ"ד מבשל ב"י ממין שבישל עכשיו (שנקלש טעם החלב הראשון). כיון שהבישול (כלומר התבשיל) מותר (מוכה ש-) טעם הראשון בטל (ממילא) והקדירה מותרת נמי.
- ואית מ"ד כיון דקי"ל כ"ח אין יוצא מידי דפיו לעולם. טעם הראשון אינו יוצא לעולם ואין יכול לבשל בו לכתחלה ממין שבישל בה עכשיו. וממין הראשון א"י לבשלו שהרי האחרון אינו בטל ואין לו תקנה אלא שביירה.

ומסתברא מדגרסי' (כאן העיטור מביא ראיה ממקרה הפוך בגמ') קדירה שבישל בה בשר לא יבשל בה חלב. ואם בישל (חלב בקדרה בשרית ב"י) בנ"ט. מדלא איירי בקדירה ש"מ בדליכא נ"ט החלב והקדירה מותרת ומבשל בה חלב (שהוא האחרון) דכיון שהוא בטל במה שבקדירה בטל הוא. ונשאר בדופני הקדירה משאר האיסור דרובא טעם חלב ומיעוטי טעם בשר. והרי הוא כמשהו ע"י תערובות דרבנן. ואוליגן בתר רובא דחלב ומה שבפנים אינו עושה בב"ח שתהא איסורא במשהו שהרי אין בו טעם.

והלכתא מבשל בה בשר (במקרה הראשון שהבשר האחרון) ומבשל בה חלב (במקרה של הגמ' שהחלב האחרון) לכתחלה.

ואם לא בשל (בקדרה החלבית) מתחלה בשר אלא תבשיל אחר (כגון ירקות) ובישל בה (קודם לירקות) חלב (עכשיו (שבישל ירק) שניהם שוין. ומבשל בה איזה שירצה. ע"כ.

ועולה מהאמור שאין יסוד דברי בעל העיטור מדין הגעלה אלא מדין ביטול. כלומר כיון שהבלוע בקדרה מעורב עם הנמצא בתוכה כמובא

יועיל החלב להקליש הבשר. וכל מחלוקתו של הרשב"א עם בעל העיטור הוא בכלי חרס.

115. קדרה של בשר בת יומא שבישל בה חלב, איזה שימוש מותר לעשות בה כעת?

הדבר ברור שאם אין שישים בתבשיל כנגד הקדרה הקדרה אסורה לכל שימוש.

אמנם אם יש שישים כנגד הקדרה, כגון שידוע כמה בשר בלוע. נחלקו הראשונים:

- העיטור⁴²⁵ (ב, א, ד:) כתב שלאחר שבישל בה חלב ויש בה שישים יכול לבשל בה איזה מין שירצה ואפילו בכלי חרס שהיה מקום לומר שאינו יוצא מידי דפיו לעולם⁴²⁵
- ר' פריק⁴²⁶ (הגהות סמ"ק ר"ג א) רי"ו (טו, קלח טור ב), אין לבשל בקדרה זו לא בשר ולא חלב ואפילו אם הקדרה לא היתה בת יומא.
- איכא מ"ד בעיטור מבשל בה ממין שבישל בה עכשיו, כלומר שהוכשרה לחלב. וכתב הב"י ששיטה זו מקלה יותר מהרשב"א לעיל כיון שמתירה אפילו בכלי חרס ולא כרשב"א.
- הטור תמה על קולת העיטור שהרי כלי חרס אינו יוצא מידי דפיו לעולם ואפילו יעשה לו הגעלה ממש, כיצד יוכשר על ידי בישול?
- מהר"י בן חביב הסביר שבישול החלב הפליט את הטעם הבלוע בכלי. והעיר שיש להקפיד לשפוך את החלב קודם שתנוח הרתיחה שאז כיון שהקדרה פולטת אינה בולעת מהחלב⁴²⁶. ובכל אופן אין בתשובת מהר"י בן חביב תשובה לקושיית הטור שאפילו הגעלה לא מועילה.
- הט"ז⁴²⁷ (א) הסביר את דעת העיטור שכיון שדברי התורה לגבי חומרת כלי חרס נאמרו לגבי קדשים⁴²⁷, משמע שלענין חולין מדין תורה ניתן להכשיר אותו ורק חכמים אסרו השימוש בו. ומוכה מדין כלי שאינו בן יומו, שלא גזרו במקום הפסד ולכן מתירים את התבשיל. ממילא גם כלי חרס תועיל לו הגעלה בדיעבד לענין שלא נאסר את השימוש בו לאחר מעת לעת⁴²⁸. אמנם אם בלוע איסור בכלי חרס אין להתיר שימוש בו בכעין זה גם לשיטת בעל העיטור כיון שהיא גופא גזירת חז"ל לאסור הכשר בכלי חרס. וכתב עליו הפמ"ג⁴²⁸ שלהלכה קימ"ל שגם בחולין כלי חרס אינו יוצא מידי דפיו מהתורה ולא מדרבנן.
- בערוך השולחן⁴²⁹ (ה) הסביר 'דהעיטור סובר כיון דהתירא בלע מותר לבשל בה לאחר מעת לעת דהוה נותן טעם לפגם דבהתירא בלע לא גזרו חכמים לאסור הקדרה לאחר מעת לעת כמו שגזרו באיסורא'. וכ"כ בפמ"ג (משב"ז א) וכתב שכן דעת הרא"ה בחידושי בפסחים (ז, א) שמוותר לבשל בשר בכלי חלבי שאינו בן יומו.
- ובשו"ת חת"ס⁴³⁰ (ז"ד פד) כתב שיש בעיטור טעות סופר וכוונת העיטור להתיר בה שימוש בחלב בלבד, ומוכה מאריכות דבריו להסביר שיטה זו. ומחדש שבמעט בשר שנשאר בלוע אין איסור של ביטול לכתחילה כיון שכבר התבטל בשישים אין במשהו הנותר כח לאסור.

425 ומכאן שהעיטור לא סובר כרשב"א וכרשב"א שדווקא מים מפליטים.
426 וקשה שהרי היסוד 'דאידי דטריד לפלוט לא בלע' נאמר רק לגבי דם פליטה כיון שהוא שריק ולא לגבי בשר בחלב כמובא בש"ד (א, יג) ובפמ"ג שם ובדאורייתא אפילו הא"ה שם מודה בזה. ועוד שיסוד הרתיחה נאמר לגבי פליטה ולא לגבי בליעה כמובא בגמ' (קח, ב) 'כשקדם וסילקו' ויעיל ריש סימן צב. וקשה לומר שכיון שהחלב לא פולט ברתחה, הקדרה לא בולעת שלא שייך פליטה בנוזל שכולו פלוט ועומד. ושוב ראיתי שכל זה כבר הקשה הב"ח. וראה עוד בשו"ע אור"ח תנ"ב א שכתב שאין להשתות

בהגעלה כלי שבלוע בו איסור ומוכה שיש הבלעה בכלים גם תוך כדי רתיחה וראה במשנ"ב שם (ד) שביש שישים אין לחשוש לזה ואפילו הוא בן יומו.
427 וקלי תרש אָשֶׁר תִּבְשַׁל בוּ יִשְׁבֵּר וְאִם בְּקִלֵּי נְחֹשֶׁת בְּשֵׁלָה וּמִרְק וְשֵׁטֶף בְּיָמִים
428 הבנת הט"ז שדברי העיטור דווקא בכלי שאינו בן יומו באה כנראה מדבריו בהמשך שם 'ובכ"ח לא מהני הגעלה דאינו יוצא מידי דפיו לעולם. ואי לא דמסתפינא מרבוותא אמינא אפי' כ"ח בקדירה דלאו ב"י כיון דמדרבנן הוא דאסור. מגעילה ג"פ'.

- **אמנם הט"ז^א** (ז) דחה את ראייתם שלעולם מעל"ע מבליע, אלא שהוא כמו בישול ולכן קודם שמבליע מפליט הבלוע בישן וממילא בממונות לא צריך לקזז הבליעה. אבל לענין איסור והיתר בלוע בכלי חלב מושבש שאיסור אם יבשלו בו עתה בשר. וכן הסכים בנקה"כ^ב. וכן כתב בחוות יאיר^א (הובא בפת"ש ה) מטעם אחר שדברי הגמ' מתייחסים לבליעת ממשות אבל בליעת טעם נעשית גם בכלי שבע.

117. האם כלי נחשת שאינו על האש בולע בעירו ומדוע

כתב ר' ירוחם (טו, כט) 'איסור שעירה אותו רותה לתוך כלי נחשת אין צריך הגעלה דכלי נחשת אינו בולע אלא אם כן האור הולך תחתיו וכן הסכימו הפוסקים ודקדקו ממכה דוכתי'.

והעיר הב"י שלדעת הרשב"א (להלן קה, ב) שסובר שכלי שני מבליע ומפליט משמע שגם כלי זה בולע וצריך הגעלה.

וצריך להבין באיזה עירוי מדובר פה:

מהב"י משמע שסובר שדין עירו זה ככלי שני וראה באור הגר"א (צה, ב) שכתב 'דמיד שנחו המים על כלי א' הוי כלי שני ולפי זה אפילו בעירו שאינו נפסק הדין כן, אלא שבכלי חרס בולע בכה"ג. אמנם ראה בש"ך (צה, ב) שהעלה שעירו מבשל בכלים כלומר שמבליע ומפליט כאחד.

ולכאורה אפשר שדברי ר"י בעירו הנפסק וממילא תהיה ראייה למנחת יעקב לעיל שחילק בו בין כלי נחושת לכלי חרס בדין עירו הנפסק. אמנם לשונו של ר"י 'שאינו בולע אלא אם האור מהלך תחתיו לא משמע כן. וצל"ע.

118. האם דין מכסה שאינו בן יומו שונה מדין כלי לאסור התבשיל ומדוע. וכיצד משערין בו.

בהגהות שערי דורא (לה, ה) העתיק מקובץ שכיסוי קדרה של בשר שאינה בת יומא אוסרת קדרה של חלב ולא אומרים בה נותן טעם לפגם.

בדרכ"מ הרבה לדחות סברא זו מדברי הגמ' (ע"ז ע, א) שהקשתה מדוע לא נתיר להשתמש בכלי שאינו בן יומו לכתחילה ותרצה 'גזירה קדירה שאינה בת יומא משום קדירה בת יומא' וכתב על זה הרמ"א שלו היה חומרא במכסה שאינו בן יומן היתה צריכה בגמ' לתרץ סיבת האיסור גזירה אטו מכסה.

ועוד שלא ניתן לומר שכיון שמצטבר במכסה הרבה בליעה ולא יוצא אינו מתבטל (וכפי זה תירץ הב"ח) כיון שסיבת ההיתר באינו בן יומו אינו ביטול אלא פגימה ולא תלוי בכמות.

בסברת האוסרים:

- **בתורת חטאת** (פה, ד) כתב טעם לאוסרים ודחאה 'דסבירא להו דחמיר איסור על ידי ריחא וזיעה מאיסור שהוא על ידי טעם בעצמו כמו שמצינו שדין ריחא חמור לענין דבר שנאסר אוסר במקום שהאוסרו אינו יכול לאסור⁴³¹ ולא אמרינן כן בשאר איסורים... מכל מקום סברא רחוקה היא ולא מצינו אותה בשום ספר והאומרה יחיד הוא בדבר זה'.

לעיל במרדכי בשם ראב"ן, והיה שישים כנגדה ממילא אין מעתה לבלוע הראשון יכולת לאסור.

116. האם יש בליעה בכלי ישן או חדש מנוזל צונן שנמצא בו כמה שעות או מעל"ע

הגשע"ד כתב (פה, ט והובא בב"י ובדרכ"מ) 'התיר ר"י הלבן⁴²⁹ בשר שנתבשל בקדירה של חלב והיה בה חלב כל הלילה קודם, ואמר דכיון דבלע פעם ראשונה ושנייה ושלישית מקודם לכן, לא בלע הלילה כלל, וחלב שבלע מקודם לא אסר דנ"ט לפגם הוא'

ומקורו מדין יין נסך (ע"ז לג, א) 'כסי - רב אסי אסר, ורב אסי שרי; אי שתי בהו עובד כוכבים פעם ראשון - כ"ע לא פליגי דאסור, כי פליגי - בפעם שני. איכא דאמרי: פעם ראשון ושני - כ"ע לא פליגי דאסור, כי פליגי - בפעם ג'. והלכתא: פעם ראשון ושני - אסור, ג' - מותר'.

והעיר הדרכ"מ שאין נוהגים כך אפילו בין נסך כמובא בסימן קל"ה. אמנם בשו"ע (קלה, ד) פסק להדיא שלאחר ב' או ג' פעמים כלי חרס שבע מבלוע. וצריך להבין כוונת הדרכ"מ (יובהר להלן בנקה"כ).

לגבי כלים חדשים תוך מעל"ע:

- **בדעת רי"י הלבן והט"ז^א** משמע שבליעה בכלי חרס שאינם שבעים נעשית מיד ולכן היה צריך להסביר שאם היה ישן אינו בולע אפילו ששהה רק לילה.

- **ובנקה"כ^ב** כתב שקי"ל שגם כלי חרס אינו בולע כלל קודם מעל"ע ולא גרע ממאכל שלא בולע, וזו גם כוונת הדרכ"מ כשכתב על דברי ר"י הלבן שלא קימ"ל הכי⁴³⁰. וכן כתב בחוות יאיר^א (הובא בפת"ש ה) שבצונן אין בליעה קודם מעת לעת ואין ללמוד לדיני או"ה מדיני יין נסך.

- **והפמ"ג^ג** (משב"ז ב' הט"ז הביא מעשה) פסק 'לענין דינא באין הפסד מרובה יש להחמיר כט"ז בחדשים כל זמן שלא שבעו לבלוע ויראה דמפעם שנית ואילך היינו שלישיית יש להתיר אף באין הפסד מרובה'. (שהרי בשו"ע שם יש הסוברים שנקרא שבע לאחר פעמים)

ולמעשה מחלוקת זו היא מחלוקת רש"י ותוס' בביאור הסוגיה בע"ז (שם) שרש"י הסביר את דברי הגמ' בכוסות חרס שמיועדים לשתיה ובכל זאת 'דאידי דרכיכי בלעי ואסירי עד שימלאם מים שלשה ימים' אמנם ר"ת בתוס' (כסי) כתב שלא ניתן לפרש כך כיון שבהמשך הגמ' (עז, ב) מעמידים לאיסור דווקא כשמכניסם לקיום ולא לשתיה ולכן הסביר שבשתייה הגמ' רק מחייבת ג' הדחות כדי להוציא את הבלוע. אבל אינה חוששת לבליעה ולא צריך ג' ימים להוציא את הבלוע. ונמצא שדעת הט"ז כרש"י ודעת נקה"כ כר"ת.

ואם שהה החלב מעת לעת בכלי ששבע מבלוע

- **הלבוש^ד והב"ח^ה** כתבו שגם כאן אין בליעה בצונן בשבע ואפילו שכבוש מעל"ע וראה ממהגמ' ברא מציעא (מ, א) לגבי המפקיד שמן אצל חבריו וערבם עם של השומר, כשמחזיר לו רשאי לנקות את בליעת הכלים. אמנם 'אם היו קנקנים ישנים - אינו יוציא לו בלע' והסביר אביי הטעם 'כיון דטעון טעון' כלומר שלא יכולים לבלוע יותר ומוכח שגם לאורך זמן אינם בולעים. וכתב הפמ"ג (משב"ז ב) 'נראה דהלבוש והב"ח נמי לא התירו אלא כלי חרס דעדיף לדעתם משאר כלים כששבעו מבלוע'.

⁴³¹ נראה שכונתו לדברי תרומת הדשן שהובאו בט"ז (קח, א) להבנת רש"ל שבשר שנאסר מדם אסור לכתחילה בתנור עם בשר כשרה משום ריחא. וזה למרות שבצליה אין הדבר הבלוע אסור אלא אם יש לו כח לילך בעצמו כלומר שהוא שמן. והרמ"א בתורת חטאת (לה, ג) הבין חומרא זו בכחושים שיש להחמיר לכתחילה. ובכל אופן בט"ז שם חולק.

⁴²⁹ מסורת בידניו ר"י הלבן הוא ר"י הבחור ור"י הבחור הוא ריב"א. שפתי דעת ו.
⁴³⁰ וכען זה כתב הש"ך בסימן סט (י) שבשר שהושרה מעל"ע בכלי איסור לא נאסר כיון שבזמן הבליעה היה כבר פגום ומשמע שתוך מעל"ע אין בליעה כלל. ובוה ניתן גם לתרץ את קושיית הבאר היטב (י) על הט"ז שכתב שאם נתן היתר בכלי איסור מעל"ע נאסר והקשה שהרי בולע כבר פגום, ונראה שהט"ז דיבר בשיטת ר"י הלבן שבולע ופולט מיד וממילא לא נפגם עדיין.

וכ"כ בהג"ה 'ואם הכיסוי חם, והקדירה צוננת, הכל שרי, רק המאכל צריך קליפה, אם אפשר לקלפו, ואם לאו, הכל שרי. ואם לא היה מאכל בקדירה, הכל שרי, דהוי כשתי קדרות שנגעו זו בזו'.

והש"ך (ה) הניח בצ"ע מה שהתיר הרמ"א בקדרה, כיון:

- שגם למהר"מ עירוי הנפסק צריך גרידה ונעיצה.⁴³³
- הכיסוי עצמו נוגע עם לחלוחית ואין כאן דין עירוי הנפסק.
- כלי חרס בולע אפילו בכלי שני והקדרה צריכה להאסר.

120. מהו דין 'היתרא בלע'. כיצד יש להכשיר שיפוד בשר לשימוש בגבינה. ומה הדין אם השתמשו בו בטעות כשאינו בן יומא או בין יומא.

בגמ' (ע"ז ע, ב) רמי ליה רב עמרם לרב ששת. תנן: השפודין והאסכלא - מלבנן באור, והתנן גבי קדשים: השפוד והאסכלא - מגעילין בחמין! א"ל: עמרם ברי, מה ענין קדשים אצל גיעולי עובדי כוכבים? הכא היתירא בלע, התם איסורא בלע. אמר רבא: סוף סוף כי קא פליט - איסורא קא פליט!... רב אשי אמר, לעולם כדאמרן מעיקרא: הכא היתירא בלע, הכא איסורא בלע, ודקא קשיא לך דבעידנא דקא פליט - איסורא קא פליט! בעידנא דקא פליט לא איתיה לאיסורא בעיניה.

ומוסבר בגמ' שכיון שבזמן הבליעה לא היה לבשר דין נותר, די לו בהכשר של הגעלה אפילו בשיפוד שבליעתו היתה על ידי אש וזה היסוד של 'היתרא בלע'.

הכשר שיפוד בשר לגבינה:

- פ"ה^א (צג, ד), ש"ך^א (קכא, ה): כיון שבזמן הבליעה היה לבשר שם בשר אינו דומה לנותר שבזמן הבליעה לא היה עליו שם נותר אלא לחמץ שבזמן הבליעה היה עליו שם חמץ ולכן קימ"ל לרוב הראשונים שהוא איסורא בלע⁴³⁴.
- או"ה^א (נח, כג), שו"ע^א (אור"ח תק"ט, ה), משנ"ב^א (שם כד), פמ"ג^א (שם א"א, ט), רעק"א^א (קכא, ד): מותר להכשיר שיפוד בשר לשימוש חלבי על ידי הגעלה כיון שהוא היתר⁴³⁵.

וכן מורים בפשיטות להתיר בזה כדברי השו"ע והרמ"א ורוב הפוסקים.

הכשר שיפוד בשר שאינו בן יומא שנשתמש בו גבינה

כתב החת"ס^א שגם בכה"ג יש לשיפוד דין היתרא בלע ומוכח מכך שהרי גם הגבינה עצמה מותרת באכילה ולכן מוכרח שגם הבלוע בה הוא היתרא. ועוד שלשיטת הרא"ה מותר לכתחילה להשתמש בכלי בשר שאינו בן יומא לחלב והגם שלא קימ"ל כמותו לכתחילה, כדיעבד יש לצרפו לענין זה. ובסיום דבריו כתב 'ליתר שאת' שיגעילנה ג' פעמים.

הכשר שיפוד בשר בן יומא שנשתמש בו לגבינה

בדין זה כתב האו"ה^א (נח, כג) לחייב ליבון 'ככלי של כנעני' וכן נראה דעת החת"ס^א כיון שאין פה את היסוד של 'אינו בן יומא' שהוא עיקר ההיתר שלו לעיל.

הרש"ל (או"ה לה. הובא בט"ז ב, ש"ך ד) הסביר בדעת האוסרים שמדובר דווקא בכיסוי העשוי בצורת חרוט ולכן מצטבר בו ממשות שלא ניתן לנקות. ודין פגום ואינו בן יומא שייך רק בבלוע ולא בממשות. והעיר הש"ך שמעט הממשות אוסרת עד שישים כנגדה ברתחה שעולה והיא אוסרת את הכיסוי שאין בו שישים כנגד הנאסר שנעשה נבלה.

הב"ח (א) כתב 'ולכאורה יש לשמוע למי שמפרש דהך הגהה מדברת בכיסוי שעושים מבצק לכסות הקדרה. דאזתה זיעה שנבלע בבצק אפילו אינו בן יומא חשוב נותן טעם לשבח. דדוקא הבלוע בכלי עץ ומתכת חשוב לפגם אחר מעת לעת, אבל לא בבצק. ועל כן אין להחמיר בכיסוי יותר משאר כלים שאינם בני יומן כשהם נקיים ואין בהם שום ממשות איסור דשרינן להו והכי נמי גבי כיסוי⁴³².

וסיים בדרכ"מ למעשה שבמקום שנהגו אין לשנות 'ואי איישר חילי אבטל המנהג כי מנהג טעות הוא ואין לו טעם לסמוך עליו'.

ובהג"ה סיכם: 'וכן אני נוהג מפני המנהג, והוא חומרא בלא טעם. ומכל מקום במקום שיש שום צד להתיר בלאו הכי, או שהוא לצורך שבת או הפסד, יש להתיר אם אין הכיסוי בן יומא, כמו בקדירה עצמה'.

ואם השתמש שלא במקום הפסד:

- לט"ז (ב) צריך לשער בשישים כנגד חלק הקצר של הכיסוי.
- ולש"ך (ה) צריך לשער בשישים נגד כל הכיסוי.

ובפת"ש (א) כתב בשם שבו"י שגם המחמירים בכיסוי שאינו בן יומא מקלים אם עברו שני חודשים מבליעתו

אמנם לכתחילה אין להשתמש בכלי איסור אפילו לא נשתמשו בהם שנים הרבה וכ"ש בכלי חמץ. ובסימן קכב (א.ת.א) הביא בשם תשובת חכם צבי (ע"ה) להתיר לאחר י"ב חודש בכלי חמץ ודן בדבריו.

ועוד כתב הפת"ש (ה) שהמנהג להחמיר דווקא במכסה אבל אם כיסה בקערה שאינה בת יומא אין מנהג להחמיר.

119. מה דין כיסוי קדרה בשרי שהונח על סיר של חלב

בקדרה רותחת כתב הרמ"א ששניהם אסורים ואפילו אם הכיסוי צונן 'אם התחיל להזיע תחת הכיסוי כיון שתתאה גבר'.

בכיסוי רותח וקדרה צוננת דין זה הובא בדרכי משה (ב) ונחלקו בו איסור והיתר הארוך^א (לא, ט"ה) והגהות שער דורא^א (ט, א).

- לאו"ה^א הקדרה מותרת כיון שהטיפה שירודת ממנה דינה ככלי שני וכוונתו שהיא עירוי הנפסק (כדברי מהר"מ לעיל צב, ט) שטיפה אחת כח חמימות פוסק (ש"ך ה) ואפילו אם יודע שנפלה טיפה היא בטלה בשישים בקדרה.

- ולהגש"ד^א הקדרה נאסרת מדין טיפת חלב רותחת שנפלה על קדרת בשר. ומותר רק אם יודע בבירור שלא נפלה טיפה ממנה.

וכתב הדרכ"מ שנראים דברי או"ה שאינה אוסרת כדין כלי שני ועוד שלא צריך לחשוש אם לא יודע שנפל שם טיפה כיון שלא מחזיקינן איסור. אמנם אם נפל והוא יבש צריך קליפה.

⁴³⁴ אמנם יש להבין שהרי חמץ סוף סוף יש זמן שיש עליו שם איסור משא"כ בשר לעולם אין עליו שם איסור בפני עצמו.

⁴³⁵ והגם שמנהג האשכנזים לא להחליף תשישם של הכלים יש זמנים שמותר כגון בפסח.

⁴³² כתב הפמ"ג (שפ"ד ד) על הב"ח 'וזה אמת ויציב גם נ"ט בר נ"ט דהיתרא לא שייך באוכלין אלא מכלי לאוכל'.

⁴³³ וראה לעיל צב, ט שמשמע בתורת חטאת שעירוי הנפסק אינו מבליע כלל וגרידה היא של הקלב שעל הכלי ולא של עצמות הכלי. וכן הסביר החזו"א וממילא אין כאן קושיה.

אמנם בשו"ע הרב^א (תנ"א יא) כתב להתיר גם בכעין זה בהגעלה. והסביר 'ואף על פי שטעם בשר הנבלע בהן על ידי האור אינו נפלט מהם לגמרי על ידי הגעלה מכל מקום אותו מועט טעם בשר הבלוע מאד בתוכם עד שאינו נפלט מהם רק על ידי האור קלוש הוא מאד ואינו כדאי שיחול עליו שם חדש דהיינו שם בשר בחלב לפיכך די להם בהגעלה כדי להפליט מהם עיקר טעם הבשר עם עיקר טעם החלב שהן אסורין מחמת שהן כדאי להקרא עליהם שם בשר בחלב והן נפלטין על ידי הגעלה לפי שאינן בלועין מאד ומותר טעם הבשר עם מותר טעם החלב שהן בלועין מאד הרי הן קלושין מאד ואינן כדאי להיות נקרא עליהן שם בשר בחלב'.

וכן פסק באו"צ^ב (תשובות ה כג, א).

ונראה שיסוד דבריהם הוא שכיון שדין בשר בחלב איסורו הוא דווקא דרך בישול כלומר בנתינת טעם, במקום שהוא קלוש ואין בו כח כבר ליתן טעם ממילא אין לחשוש לאיסור בשר בחלב.

סימן צד - דין התוחב כף חולבת בקדירה של בשר

סעיף א: אופן השיעור בכף חולבת בקדירת בשר

121. כיצד משערים בבלוע בכלים

דעת הראב"ד⁽¹⁾ (תמים דעים 1) בכלים הראויים להגעלה לשער באומד יפה במה שבלוע בתוכו ונפלט לתוך הקדירה. ורק בהרס לשער כולו. והטעם להקל בכלי מתכת כיון ש- 'כל דבר שהוא חוזר להיתרו אין משערים אותו בגופו. וכן הדין בחתיכה של בשר שאין אסורה אלא מטעם דם שהרי היא חוזרת להכשר ע"י מליחה הלכך אין משערים אותה אלא ביוצא ממנו ואין חושבים אותו כלום לאיסור אלא שאומדים אותו יפה שלא יבא לידי ספק. ואיך נחשוב אותו כלן אסור וההיתר נשאר לפנינו בעין ונראה כי לא חסרה מדתו.

אמנם בדין כחל שבלוע מחלב ונפל לקדירת בשר שואלת הגמ' (חולין צו ב) 'כי משערינן - בדידיה משערינן, או במאי דנפק מיניה משערינן? פשיטא דבדידיה משערינן, דאי במה דנפק מיניה, מנא ידעינן?

ומכאן כתב הרמב"ן⁽²⁾ (חידושים צו, ב) לגבי אופן השיעור בקדירה בלועה שמשערים בכולו ולא באומד 'שלא ליתן תורת כל אחד ואחד בידו'. ואפילו שמדובר בספק דרבנן הסביר הר"ן (על הרי"ף לה, ב) 'דאי אזלינן לקולא יהו כל האיסורין בספק וכל אחד ואחד ישער במה שנראה בעיניו ולפיכך ראו חכמים להשוות מדותיהן אבל במה שאינו בא אלא באקראי בעלמא כגון אם נשפך הרוטב וכיוצא בדברים הללו אזלינן לקולא'

אמנם אם ניער כמות מוגדרת של חלב משערינן כנגד כל אותו חלב שניער בו⁴³⁶ וכן דעת רוב הראשונים וכ"כ השו"ע בסתם בסימן צח (סעיף ד)

שיעור בספק איסור:

- כתב בכנה"ג⁽³⁾ (הב"י 1) בשם הרדב"ז שספק איסור ניתן לשער באומד של מה שנפלט ממנו.
- ובפרי מגדים⁽⁴⁾ (משב"ז א) כתב 'והוא חידוש גדול בעיני ולא מצאתי שיאמר אחד מהאחרונים זה' והוסיף שגם לספק ספיקא אינו מצטרף.

122. התוחב כף חולבת בקדירה של בשר כנגד איזה חלק של הכף משערים בשישים

יש לדון איזה חלק של הכף מפליט לתוך הקדירה לשער כנגדו וכן יש לדון איזה חלק של הכף נאסר וצריך הגעלה.

- בהגהות ר' פריץ⁽⁵⁾ (שם) כתב שגם לענין הפליטה מהכלי נפלט מכל הכף כיון שחם מקצתו חם כולו וממילא התבשיל בולע מכולה ולכן צריך לשער בכל הכף.

- סמ"ק⁽⁶⁾ (רי"ג), מרדכי⁽⁷⁾ (חולין תרעח): לענין הפליטה לקדירה משערינן רק במה שנתחב בה. שאע"פ שחם מקצתו חם כולו, לא אומרים שהחום מוליך את הבלוע בכל הכף להפליט אותו במקום התחיבה (שערי דורא פה). אמנם לענין בליעה והגעלה כולה צריכה הגעלה מדין בישראל במקצת הכלי שנכתב בקדשין (ובחיים 10).

וכ"כ בשו"ע⁽⁸⁾ בסתם 'התוחב כף חולבת בקדירה של בשר, או איפכא, משערים בכל מה שנתחב ממנו בקדירה'

והביא את ר' פריץ כיש אומרים 'ויש מי שאומר שאם הכף של מתכת, משערים בכולו, משום דחם מקצתו חם כולו'.

וסיכמ הרמ"א⁽⁹⁾ 'וסברא ראשונה עיקר'. וכתב הש"ך⁽¹⁰⁾ (א) שכן דעת השו"ע.

כשאינו יודע כמה תחב הש"ך⁽¹¹⁾ (א) הביא בשם רש"ל 'שאם אינו ברור לו עד כמה תחב משערים באופן שהדרך לתחוב דהיינו עד ראש הכף'.

שיעור בדיעבד של מידת התחיבה:

- הנוב"י⁽¹²⁾ (תניינא יו"ד טז הובא בפת"ש א) כתב שלא צריך היכר בכף אלא שיש נאמנות לאדם לומר גם בדיעבד כמה הוא תחב ואינו בגדר 'מלתא דלא רמיא עייליה דאיניש לאו אדעתיה' כיון שפעמים יודע שיש נפק"מ בדבר, הוא מודע למעשיו.

- והפמ"ג⁽¹³⁾ (נהגת הוראות א"ו ב יג) כתב שיש לפקפק אם מועיל כיון שהוא 'מלתא דלא רמיא עייליה...! כלומר במעשה הנידון.

בגדר 'מה שנתחב בקדירה' נחלקו האחרונים:

- פמ"ג⁽¹⁴⁾ (משב"ז צד, א) פלתי⁽¹⁵⁾ (א): הכוונה לכל מה שבאור הקדירה כפשוטו ולא רק בתבשיל כיון שהזיעה שבאור הקדירה מבליעה ומפליטה מהכף למאכל. אמנם מחוץ לקדירה לא חוששים לזיעה כיון ששם אינה בחום יד סולדת⁴³⁷.

- חוות דעת⁽¹⁶⁾ (ביאורים צב, טו) הכוונה למאכל כיון שאין זיעה מפליטה מבכף לתבשיל. וכ"כ החת"ס⁽¹⁷⁾ (ס"ט פב) והוכיח מדברי הרש"ל שמשערים בספק בראש הכף והוסיף שכן נוהגים בעלי הוראה.

הפלתי⁽¹⁸⁾ (א) הביא ראייה שהבל הקדירה מפליט משיטת ר"י שחתיכה שחציה ברוטב מבליעה ומפליטה בכולה. והפמ"ג⁽¹⁹⁾ דחה את הראייה כי שם כל החתיכה רותחת מכח הבישול ואין החומרא מדין ההבל. וכאן הכף בעצמה קרה.

מתי כלי שעל האש מתחיל ומפסיק לבלוע

- הרש"ל⁽²⁰⁾ (הובא בט"ז א) הסתפק אם כלי ראשון שעל האש מבליע אפילו קודם שהיד סולדת בו.

- ב"י⁽²¹⁾ (צה"מ"ש רבנו שרצ"ו), תורת השטות (נו, יב) כל שאין היד סולדת אפילו היורה על האש אינו נאסר.

- חוות יאיר⁽²²⁾ (קד): כוונת הרש"ל שאם היה רותח על האש ויד סולדת ימשיך לבלוע אם 'עדיין היה חם שהוא יותר מפורש ששיעורו בחמימות הרוק'.

כלי רותח כולו שנגע מקצתו: המשיך הפמ"ג שאם הכלי שנתחב חלקו ברוטב היה חם מכלי ראשון אכן יודה השו"ע שיש לשער בכולו ובזה אין חילוק בין כלי מתכת לעץ וחרס.

כלי קר שנגע מקצתו: אבל אם הכלי קר לא אומרים בכלים תתאה גבר לשער כנגד כל הכלי. והחומרא בכלי מתכת שאם נתחב צידו האחד לקדירה חמה ועל צידו השני הקר נתחב איסור, יקלע שם הכלי מהאיסור מכה 'חם מקצתו חם כולו' אפילו שאותו קצה הוא בפועל קר.

חימום באש: מה שלא חשש השו"ע לשיטת ר' פריץ לשער כנגד כל הכלי הוא בחימום בקדירה אבל מתכת שנתחממה אפילו מקצתה על

⁴³⁷ הפלתי הביא ראייה לדבריו משיטת ר"י שחתיכה שחציה ברוטב מבליעה ומפליטה בכולה, והפמ"ג דחה הראייה כי שם כל החתיכה רותחת מכח הבישול וכאן הכף בעצמה קרה.

⁴³⁶ ואע"פ שברור שלא כולו נבלע שהרי הוא ניכר בחוץ, שוב חוזר העיקרון שלא נתונים תורת כל אחד בידו.

- **הש"ע** פסק כסמ"ק 'אם תחב הכף בקדירה שני פעמים, ולא נודע בנתיים, צריך ב' פעמים ששים.' (וכ"כ הב"ח. והרש"ל יש"ש חולין ז, ב)
- **והרמ"א** הגיה כתרוה"ד 'ויש אומרים דסגי בפעם א' ששים, וכן נוהגים'.⁴⁴³

וגם בדעת הרמ"א אם יתחוב שוב בקדרת חלב אחרת שאין בה שישים וישוב לתחוב בקדרה הראשונה שיש בה שישים צריך לשער פעמיים (פת"ש ד בשם המודי דניאל) ונראה טעמו שאפילו אם נסבור שאין בולע מהחלב שעליו כשיוצא מהקדרה כיון שדינו בחוץ ככלי שני, עדיין יאסר נותר הבשר הבלוע בו בתחיבה בקדרת חלב השניה, ושוב צריך לשער כנגד כולו.

ויסוד החילוק של ידיעה בינתיים הובא ברא"ש (חולין ז, לו) 'וכה"ג אשכחן חלוק באיסור המתבטל בין קודם ידיעה בין לאחר ידיעה בפ"ה דתרומות דתנן סאה של תרומה שנפלה למאה ולא הספיק להגביה'⁴⁴⁴ עד שנפלה אחרת הרי זו אסורה ור"ש מתיר. וקאמר עלה בירושלמי (תרומות ה, ב) רבי שמעון אומר ידיעתה מקדשתה. ורבנן אמרי הרמתה מקדשתה... אלמא לרבי שמעון כשנודע לו הנפילה הוי כמורם והותר הכל. אבל קודם ידיעה לא התייר. ומדברי שמעון נשמע לרבנן בשאר איסורים דלא בעו הרמה, שהידיעה גורמת ההיתר!'

והעיר הש"ך (י) שלמרות שהב"י החמיר בסימן צט (אות ו) לגבי יבש שאפילו נודע בינתיים מצטרף לאסור, כאן שונה כיון שיש שישים כנגד הכף, לעולם לא תיתן טעמה בקדרה. והבשר שנבלע ונעשה נבלה הוא מין במינו שמדין תורה בטל ברוב. משא"כ בנפילה של יבש לתערובת יבש שכל נפילה זה טעם חדש ומצטרף לאסור במציאות זו. ואפילו תהיה מינו יש להחמיר כיון שיכול ליפול כהאי גוונא מאינו מינו ולתת טעם משא"כ בתחיבה שלעולם יהיה מינו.

124. מה הדין בתחב כף חולבת לקדרת בשר ג' פעמים או יותר

דין זה תלוי בשאלה האם נבלה מבכ"ח עושה נבלה:

- **הש"ך** כתב שדין זה תלוי במחלוקת האם יש חנ"נ בשאר איסורים שלשו"ע שאין חנ"נ בשאר איסורים ממילא אחרי שנעשתה הכף נבלה לא שייך שתעשה שוב נבילה ולכן גם בתחיבות רבות די בשתי פעמים שישים. אבל לסמ"ק יכולה להעשות שוב נבלה בתחיבה נוספת מכח שאריות הנבלה שנשארו בלועות בה.
- **והפ"ח** (ב) תמה על הש"ך שהרי השו"ע פסק להלן בסימן קג (י) שאם בשלו מים בקדרה שבלועה מבשר וחלב מתחיל מחדש מניית המעת לעת והסביר בב"י 'דכל המים נעשו נבלה כיון שלא היה בהם ששים לבטל פליטת הכלי וחזרו ונבלעו בקדרה' ומוכח שנבלה מבשר בחלב עושה נבלה⁴⁴⁵. והסכים הכרתי (י) עם הפ"ח.

⁴⁴³ וכ"פ להלן צה, ד באיסור שנפל שתי פעמים לקדרה שדי לשער פעם אחת בשישים. והשו"ע כל שכן שיצריך ב' פעמים גם שם שהרי באוכלין לא שייך דין מקושר כדמוכח בחולין קח ב שהחלב שנבלע בחתיכה נעשה נבלה וחוזר לאסור את החלב שבקדרה. שפ"ד ז.

⁴⁴⁴ תרומה למרות שבטילה במאה יש עדיין חיוב הרמה מן התערובת כדי לא להפסיד את הכהן, וזו ההגבהה שמוזכרת כאן. ראה משנה ערלה (ב, א) ובר"ש שם.

⁴⁴⁵ אמנם בפרי תאר ומהריק"ש חלקו שם ראה כה"ח צב, יח. וגם הש"ך כאן כב ושם יח כתב 'איני מודה להם דזה דמי לשאר איסורים כיון שכבר נאסר'. וממילא הלך כאן לשיטתו. אבל מה שיחס את זה לדעת השו"ע הוא קשה. פר"ח. וכתב בשפ"ד (ד 'ומה שכתב') שאפשר שמה שהחמיר השו"ע בסימן קג הוא חומרא בעלמא וכאן לא רצה להחמיר שהרי כל החשש שמא ישאר כלשהו בכף ונ"ל הוא חומרא בעלמא.

- ידי **האש** ונתחבה בקדרה צריך לשער כנגד כולה (שפ"ד שם 'וראו שחדע'. פת"ש ג בשם ש"ך קכא יז. ובשם או"ה לו ב).
- ואם נתחב בתבשיל צונן לאחר שנתחמם באש נסתפק הפמ"ג (שפ"ד ג ד'ע שאני') אם שייך תתאה גבר ולא יאסור.

בליעה ופליטה בהם מקצתו:

- כלי מתכת שנגע באיסור חם ובקצהו השני הקר נגע בהיתר כתב הפמ"ג (שפ"ד ג) שנחלקו בו הפוסקים האם ההיתר נאסר.
- **הש"ך** (ג. ע"פ מהר"מ מין). **סולת למנחה** (פה, א): אין מוליך בליעה בכולו, וממילא לא יגיע האיסור לצד של ההיתר.
- **המג"א** (תנ"א כד) כתב שמוליך בליעה בכולו רק שלא מפליט מכולו (ונפק"מ להחמיר בהכשר), ונמצא שיאסר ההיתר שנגע בקצהו השני הקר.⁴³⁸
- **פנים מאירות** (א, ב): מבליע בכולו אם בפועל נעשה חם כולו, ובכל אופן די בהכשר מקצתו כיון שכבולעו כן פולטו.

סעיף ב: אופן השיעור כשתחב כף שני פעמים

123. תחב כף שתי פעמים כיצד משערים. מה הנפק"מ אם נודע בינתיים.

- **סמ"ק** (שם) **רש"ל** (יש"ש ז, מ): אם לא נודע בין התחיבות צריך לשער פעמיים בשישים, והסבירו בשיטתו (הובא בתרה"ד) 'שהוא כמו משום דחיישינן שמא לא פלט הכף מתחילה כל הבלוע בתוכו מן האיסור, ונשאר בתוכו חלקים ונכנס בתוכו מן ההיתר שבקדירה נ"ט חלקים ונאסרו בתוך הכף ונעשו הכל נבילה... וצריך עוד ששים כנגד זה שנתחדשה בכף מתחיבה ראשונה שפולט תוך הקדירה בתחיבה שנייה'⁴³⁹.
- **תרוה"ד** (קפ): לא נהגו להחמיר בזה מכמה סיבות:
 - א. דעת הראב"ן (הובא במרדכי חולין תרע"ט) שהחלב שנבלע כעת בדפני הקדרה אין אומרים שנאסר לבדו מהבשר הבלוע שם ולא נצטרך שוב לשער גם כנגדו. כיון שהוא מקושר עם החלב שבקדרה הכל מצטרף לביטול הבשר ואין החלב הבלוע נהפך לאיסור.
 - ב. לא חוששים גם לבליעה בהוצאת הכף כיון שאז היא כלי שני (טעם זה הובא בפמ"ג שפ"ד י).⁴⁴⁰
 - ג. איסור בלוע לא אוסר היתר בלוע⁴⁴¹.

ובש"ך (י) כתב שטעם ההיתר, כיון שבלוע לא נעשה נבילה כמובא להלן בדעת הרמב"ן (שו"ע צה, ה)⁴⁴² ובהגהש"ד (פה, ב) נטה להקל וכתב שאין מצריכים פעמיים שישים גם בטיפה שנפלה כנגד הרוטב וסיכם 'והמחמיר תע"ב והמיקל לא הפסיד'.

⁴³⁸ ולמעשה זו מחלוקת ראשונים בסימן קכא שלרשב"א מבליע בכולו. ולר"ן מבליע רק במקצתו. ראה בב"י שם אות ו'.

⁴³⁹ ולכאורה יש להקשות שאם יש שישים חלב כנגד אחד בשר ואחד נבלה יצטרף הבשר לחלב לבטל את הנבלה וכן לגבי הבשר שהרי איסורים מבטלים זה את זה. כמובא בסימן צח (ט) ונראה שיש לומר שהבשר, החלב והנבלה שנעשתה מבשר וחלב כולם מין אחד מבחינת שם האיסור ולא שייך שיבטלו זה את זה. ראה שפ"ד ד 'אם'.

⁴⁴⁰ בשפ"ד (ד) כתב שהסמ"ק מודה לדברי הראב"ן אלא שסובר כט"ז (צב, ל) שלכף נשאר דין כלי ראשון ולכן בולע ביציאה.

⁴⁴¹ כדון תרומה. ראה לעיל בדין זה בדעת הרש"ל סימן צ"ב שאלה 15 ובהערה.

⁴⁴² הש"ך כתב שזהו טעם תרומת הדשן ולכאורה נראה שיש לחלק שלרמב"ן הבלוע אוסר אך לא נעשה נבילה לשער בכולו כמובא בשו"ע שם. ולתרוה"ד בבלוע אינו אוסר כלל כדון טומאה בבלוע שאינה מטמאת כלל וכדעת הראב"ן כשיש בקדרה שישים כנגדה. ואפשר שדברי תרוה"ד 'אינו אוסר' כוונתו אינו נ"ל כטענת הסמ"ק ושפיר.

סימן צד - דין התוחב כף חולבת בקדירה של בשר
סעיף ב: אופן השיעור כשתחב כף שני פעמים

סעיף ג: דין הכף והקדרה בבני יומם

125. התוחב כף חולבת בקדרה של בשר מה דין הקדרה והכף כשיש שישים. כשאין שישים. כשבישל בה מים.

כשיש שישים בבשר כתב הסמ"ק שהקדרה מותרת והכף אסורה. והסביר שהטעם שהכף נשאת באיסורה ואינה נכשרת כהגעלה בתבשיל⁴⁴⁶.

- כיון שלהפליט הבלוע צריך תחיבת כולה.
- כיון שלהפליט הבלוע צריך בעבוע ולהבלעה יד סולדת.

וכן כתב השו"ע 'אם יש ס' לבטל הכף, הקדירה והתבשיל מותרים אבל הכף אסור, בין עם בשר בין עם חלב, לפי שהיא בלועה מבשר בחלב (ולכן אסורה גם עם שאר דברים כיון שנעשתה נבלה. ש"ך ט'⁴⁴⁷). ואפילו בדיעבד אוסרת, אם חזר ותחבו, בין בבשר בין בחלב, כל זמן שהיא בת יומא (משעת התחיבה שאז נ"ב. ש"ך ט').

וכתב הפמ"ג (שפ"ד ט) שאם ישתמש בו שוב בשימוש אחרון ולאחר שעבר מעל"ע משימוש הראשון דינו לאסור כנבלה ולא כבב"ח וממילא מותר בהנאה. והנ"ל שעושה הוא דרבנן.

וכשאין שישים בבשר כתב הסמ"ק שגם הקדרה אסורה אבל מותר לתת בה פירות או צונן יבשים.⁴⁴⁸

וכ"כ השו"ע 'ואם אין ס', הכל אסור בהנאה, אפילו הקדירה, אך מותר לתת לתוכה פירות או צונן (אפילו לח. ב"י, ש"ך יג), כיון שאינו נהנה מגוף האיסור'.

אמנם ההיתר בצונן הוא דווקא בדרך ארעי ולא בקביעות שמא ישכח להכשיר הכלי וישתמש בה חמין כמובא להלן ברמ"א סימן קכא (סעיף ה). שפ"ד יב.

ואם בקדרת הבשר היה מים והיה שישים⁴⁴⁹:

- **כתב הש"ך** (ה) שלשו"ע להלן (ג, צה) הכף מותרת כיון שהוא נ"ט בר נ"ט דהיתרא ולרמ"א אם גם הקדרה בת יומה הכף נאסרת כיון שאפשר שיהיה טעם שני של בב"ח ולא דרך המים.

- **ובפמ"ג** (שפ"ד ה) הקשה על הש"ך שהרי הרמ"א כתב בפירוש בסעיף ה' שאם יש שישים הכל מותר ואיך אפשר לומר בדעתו אחרת. וחילק לישב:

- א. **שהה בקדרה:** יש לחלק בין כף ששהתה בקדרה ויצאה יד סולדת שנאסרת, לכף שלא שהתה בקדרה ואין דינה ככלי ראשון להאסר.
- ב. **צריך טעם שלישי:** ובהמשך ('שוב התבוננת') כתב שהש"ך סובר שלא התירו נ"ט בר נ"ט אלא בבישול ולא בצליה (כסה"ח, רא"ש) והמשמעות היא שלא די בטעם שני של היתר אלא צריך טעם שלישי של היתר (מנח"י יב ב) וכאן ליכא⁴⁵⁰.
- ג. **לא נזהר מלגעת:** ועוד תירץ במשב"ז (י) 'וצריך לדחוק דכאן (בסעיף ה) שהתיר הרמ"א בשישים) מיירי שידוע ודאי שנזהר ולא נגע הכף כלל בקדירה כמו מאכל עב מיני הרפיות וכדומה שתחב באמצע המאכל משום הכי שרי והש"ך מיירי בספק לו אי נגע בקדירה'.

126. כלי שנאסר בהנאה האם מותר להשתמש בו לח. ומה דין מאכל שנאסר לעניין נכרי וכלב זר.

לגבי לתת בקדרה דבר לח חם שלא לאכילה:

- **מרדכי** (ע"ז תתכ) כתב בהדיא לאסור בכל דבר לח ואפילו צונן. והסביר בהיתר היבש ש'ליתא לאיסורא בעיניה'.

- **שערי דורא** (תפ) התיר גם 'כל דבר שאין צורך אכילה ואפילו חמין כגון מים לרחוץ ראשו שקורין בל"א לויג"א, מאחר שאין ההנאה מגוף האיסור'.⁴⁵¹ וכתב בתורת חטאת (פג, ג) שכן נהגו.

לגבי האכלתו לכלבים או לעכו"ם שאינו מכירו (פת"ש צד, ה)

לענין חמץ בפסח כתב השו"ע (תמ"ה ו) 'אסור להאכיל חמצו בפסח אפילו לבהמת אחרים או של הפקר' ומקורו בירושלמי (פסחים ב.א.) 'לא יאכל חמץ היום אפילו לכלבים הרי זה בא לאוסרו בהנייה. מה אנן קיימין אם לכלבו הניי איסור הנייה אלא כי נן קיימין אפילו לכלב אחרים'

לענין איסור בשר בחלב:

- **ט"ז** (צד, ד), **תורת חטאת** (פג, א): 'המאכל אסור בהנאה אפילו לתנו לעכו"ם או לכלב דעלמא שאינו נהנה ממנו כלל אסור' ונמצא שמדמים דין איסור הנאה בב"ח לחמץ.

- **מקור חיים** (לר"י מליסא. על שו"ע תמח, ו) **גר"א** (שם ז): מוכח מהירושלמי שהוא המקור לאיסור בחמץ שדווקא בפסח יש להחמיר בזה כיון שכתוב 'ולא יאכל חמץ' ובא לרבות בחמץ כל סוג אכילה אפילו שאין לו הנאה. אמנם בשאר איסורי הנאה מותר. ולכן מותר לכלב שאינו שלו ולנכרי שלא בפניו כיון שלא מחזיק לו טובה.

למכור הקדרה: ובכל אופן כתב החת"ס (תשובות צח הובא בפתחי תשובה ו) שלמכור את הקדרה הבלועה מבב"ח לנכרי מותר ואפילו כשהיא בת יומא ואין בזה חשש.

127. קדרה שבישל בה בשר עם חלב ושוב בישל בה בתבשיל היתר כשאינה בת יומה מה דין התבשיל.

כתב הגהות אשרי (ע"ז ה, ג) 'ואיסור בשר בחלב אסור בהנאה הלכך קדירה שבשלו בה בשר בחלב אם שוב בשלו בה היתר אסור באכילה אף על גב שאין בת יומא דבאיסורי הנאה אין לחלק בין בת יומא לשאין בת יומא. ואם בת יומא היא כל המאכל אסור ולית ליה תקנתא ואם אין בת יומא ישליך דמי הקדירה לנהר והאוכל מותר'. והובאו דבריו בבית יוסף.

והעיר בדרכ"מ (ג) 'וכ"ה בשערים דמהרא"י (שער כח) בשם אור זרוע (ע"ז סי' רפג) ולי נראה דאין לחוש בדיעבד (טעמו להלן). וכעין זה הובא בש"ך (יא).

התיר כ"ח' שדין רוצה בקיומו שייך רק בחמץ בעין ולא בבלוע בכלים. ועוד שאינו רוצה בקיומו אלא בקיום הכלי בלבד.
⁴⁴⁹ השפ"ד (י) כתב שמציונו של הש"ך מוכרח להבין את כוונתו ביש שישים. אך לא הבנתי מדוע.
⁴⁵⁰ אמנם העיר מדברי הרא"ש שגם האוסרים בצלוי לתת בכותח יקלו בכלים במים שיש לחלק בין ממשות החלב לאכילה לטעם שלו ובכלים.
⁴⁵¹ כלומר שנהנה מהמים החמים ואינו צריך את הנפלט מהקדרה.

עוד יש להקדים שקדירה שבשלו בה בשר ממש ולאחר ימים חזרו ובשלו בה חלב הקדירה אסורה בין לבשר ובין לחלב למרות שטעם הבשר כבר פגום. כמוכא לעיל בסימן צג (א. שאלות 3,4).

נחלקו הראשונים האם נידון השאלה של תחיבת כפות זהה לנידון של בישול.

- **סמ"ק** (הובא בהגהות ר"פ ריג א*): המקרה הנדון הוא זהה ואסורה בין בבשר בין בחלב ומותרת בשאר דברים.

- **ר' פרץ**⁴⁵⁶ (ס): המקרה הנדון קל יותר, כיון שהבליעה של חלב נעשתה בטעם שלישי ק"ו אם היא אינה בת יומה מבליעה זו אין לאסור להשתמש בה בשר שהוא השימוש האחרון.

הב"י הביא היא את דברי הסמ"ק^א שאם לא היה שישים אסור להשתמש בקדירה לא בשר ולא חלב.

ובדרכ"מ⁴⁵⁷ תמה 'מאי שנא מדגים שעלו בקערה דמותר לאכלן בחלב כדלקמן סימן צ"ה? וסיים שאפשר שכיון שיש מחמירין שקולת טעם שני דווקא בהנחה ולא בבישול או אפיה (ריב"ן וכן מחמיר הרמ"א לכתחילה צה, ג), חשש הסמ"ק לשיטתם.

והביא מאו"ה^א (ז, י) לגבי קדירה חדשה שבישלו בה ירק ותחבו בה כף חלבית וכף בשרית בנות יומן ולא היה שישים, שמתר לאכול את המאכל **כמין האחרון**. 'וזה שלא כדברי הסמ"ק^א שהתיר הקדירה רק בפרווה.⁴⁵⁸

השו"ע^א פסק כסמ"ק 'אם בשלו מים בקדירה חדשה ותחבו בה כף חולבת, ואחר כך חזרו ובשלו בה מים פעם אחרת ותחבו בה כף של בשר, ושתי הכפות היו בני יומן ובשום אחד מהפעמים לא היה במים שישים, אסור להשתמש בקדירה לא בשר ולא חלב, אבל שאר דבר מותר לבשל, מאחר שהיתה חדשה שלא בשלו בה מעולם'
הש"ך (טו) הקשה על השו"ע:

- מדוע לא פסק כר' פרץ שהתיר מין אחרון. *והרי לקמן (צה, א) הוא מתיר נ"ט בר נ"ט בבישול. *ועוד ששם מדובר בטעם באוכל (דגים) וכאן מדובר בטעם בקדירה והרא"ש (ע"ז ה, לו) כותב שהוא קל יותר. *ועוד שכאן הוא ג' נותני טעם של היתר ולא ב' ומותר לכו"ע וזה קשה גם על הרמ"א.

- מדוע תלה את ההיתר לבשל בה שאר דברים בכך שהקדירה חדשה הרי לקמן (צה, ג) בדין קערות של בשר שהודחו בקדירה חולבת התיר כעין זה גם בקדירה ישנה וכלים בני יומן. ובסימן תנ"ח משמע שהוא לכתחילה.

ועוד העיר הש"ך^א בשם או"ה שכיון שיסוד ההיתר הוא מצד נ"ט שלישי, הדין כן אפילו שהתחיבות נעשו באותו היום. ומה שכתב הר"פ 'לאחר ימים' הוא רק כיון שכך היה המעשה. וכן מוכך מדעת ר"פ שמתיר לערב בכותח דגים שעלו בקערת בשר ועוד ששם הוא טעם שני.⁴⁵⁹

- **או"ז**^א (ע"ז רפח), **הגה"א**^א (ע"ז פה, ל), **רש"ל**^א (יש"ש חולין ה, מו): אמנם המאכל מותר אך חייב להשליך דמי הקדירה לנהר שמצד איסור הנאה אין היתר של אינו בן יומו.⁴⁵²

- **או"ה**^א (ח, ת) **תורת הטאט**^א (פה, ג) **פרי"ח** (י): אין צריך לזרוק דמי הנאת הבישול לנהר שהרי הכלים עצמם מותרים בהנאה להשתמש בו כל דבר צונן אפילו לכתחילה ומהאיסור שבלע אינו נהנה שהרי פוגם את התבשיל.

סעיף ד: תחב כף שאינה בת יומה

128. מה דינה של כף חולבת שאינה בת יומה שנתחבה בבשר ושל בליניצ'ס גבינה מטוגן שהונחה בקערת בשר שאינה בת יומה

ראה לעיל סימן צג (שאלה 3) בדין קדירה שאינה בת יומה שהתבשיל מותר והכלי אסור. וראה שם דעות הראשונים בטעם החילוק. והוא הדין כאן שהכף אסורה. והקדירה והתבשיל שהם ממין אחד מותרים.⁴⁵³

תחב שוב לבשר^א או לחלב^א: וכתב הב"י שהכף עצמה למרות שהיא אסורה אינה אוסרת אם תחב אותה שוב לקדרת בשר כיון שהחלב הבלוע בה פגום. אמנם אם יתחב אותה לקדרת חלב תאסור כיון שהבשר שיש בה מושבה.

וכ"כ השו"ע: 'אם אין הכף בן יומו, הקדירה והתבשיל מותרים והכף אסור לכתחילה, בין עם בשר בין עם חלב (אך מותר עם שאר דברים. ש"ך יג). ומ"מ בדיעבד אינה אוסרת (אם חזר ותחבה לאותו מין. ב"י. ש"ך יד. ט"ז ה), כיון שלא היתה בת יומא.'

גבינה בקערה ודין גוש: והביא הב"י בשם רי"ו (נתיב טו אות כח): 'גבינה שמתנגנים בבצק בשמן והניחזה בקערה של בשר שאינה בת יומה התירה הרא"ש ואסר הקערה. (ונראה שהוא בקערה חמה ראה הערה⁴⁵⁴)

סעיף ה: טעם שלישי וכשפגם

129. מה דין קדירה חדשה שבשלו בה מים ותחבו בה כף חולבת וחזרו ובשלו בה מים אחרים ותחבו בה כף של בשר

נקדים ונאמר שנחלקו הראשונים מתי הותר טעם שני של היתר כפי שבע"ה יפורט בסימן הבא:

- **ר"ן, רמב"ם, ר"ת**^א: מותר בכל דרך: עלו⁴⁵⁵, נתבשלו או נצלו. למעט כשיש ממשות (קנינה תנור) או חריפות (סכין בצנון). וכ"פ השו"ע להלן סימן צה סעיף א.

- **סה"ת, רא"ש**^א: דווקא נתבשלו מותר כיון שהוא ג' נותני טעם (דרך המים) אבל נצלו אסור כיון שהוא טעם שני.

- **ריב"ן בשם רש"י**^א: דווקא עלו חמים בקערה אבל לא נתבשלו או נצלו בה. וכ"כ הרמ"א לחוש לכתחילה בסימן צה סעיף ב.

⁴⁵² וכן החמיר במנח"י (פה, יז) מצד שהאיסור הבלוע בקדירה מונע בליעה נוספת ונהנה בכך. ולפי זה כתב השפ"ד (יא) שאם היתה בליעה ראשונה בירק ואח"כ בשר בחלב יודה להקל. (אמנם אפשר שגם כאן יחמיר המנח"י שסוף סוף כרגע בלוע איסור ומה לי שקודם היה בלוע היתר)

⁴⁵³ ולכאורה מהתיר הקדירה כאן משמע שהעיקר כטעם התוס' (צג, שאלה 3) שהקדירה אסורה כיון שבלעה מתחילה במושבה. אמנם לטעם הרא"ש שבקדירה שייך לגזור אטו בת יומא משא"כ בתבשיל, גם כאן היה שייך לאסור. ואילו בסימן צ"ג משמע שהשו"ע כרא"ש שהחמיר בקדירה כשבלעה חלב כשאינה בת יומא מהבשר. ונראה שיש לחלק, ששם סוף סוף החלב היה מושבה בבליעה ויש צד גם לתוס' לאסור משא"כ כאן שבשעת הבליעה החלב היה פגום אפשר שגם הרא"ש יודה.

⁴⁵⁴ שהרי תתאה גבר ולכן על מנת שתאסר כולה צריך שתהיה הקדירה חמה, ואחרת אם אוסרת אפילו כדי קליפה תלוי בדין גוש שהוא ככלי שני כמוכא בשו"ע (שית, יט) וכן להלן ברמ"א סעיף ז וכן בסימן קה (סעיף ג. ובדרכ"מ ד). ויש מחמירים בגוש שנשאר

כדי ראשון ראה ט"ז (כאן יד, שיה כד) או"ה (לו, ז), יש"ש (ז, מד) ולשיטתם יאסור כדי קליפה.

⁴⁵⁵ הכוונה הנוחה חמים בקערה צוננת. או צוננים בקערה חמה. ראה ש"ך צה ו.

⁴⁵⁶ ר' פרץ היה בן דורו של הסמ"ק מאחרוני בעלי התוס' וכתב הערות על הסמ"ק שהורפסן תמיד לצידו. שניהם היו תלמידיו של ר"י מפרזי ור' פרץ היה גם תלמידו של הסמ"ק. פעמים שדברי ר' פרץ שולבו בגוף דברי הסמ"ק ולכן נוצרו קשיים ביחוס הדברים למקורם.

⁴⁵⁷ נראה שהדרכ"מ לא ראה את דברי ר' פרץ שחזר למעשה על שאלתו ואפשר שגם הב"י כך. ובוה ניתן לתרץ את קושי של הש"ך בשו"ע וברמ"א.

⁴⁵⁸ ועוד שהקדירה היא תערובת בטעם שלישי וירק אפשר שהוא טעם שני, ובכל זאת הקל בהם האו"ה.

⁴⁵⁹ יש להעיר שבשו"ע לא העתיק 'לאחר ימים' ואפשר להבין בו שאיסורו באותו יום.

דכאן לא שייך זה הטעם... אפילו הכי לא חילקו בין אינו בן יומו לכאן דאי לא הא לא קיימא הא'.

130. כלי בן יומו שנשתמשו בו יחד בבישול ירק עם כלי נגדי שאינו בן יומו. מה דין הכלי, הירק ומי הבישול. ומדוע מחלקים ביניהם.

כתב הרמ"א 'קדירה שבשלו בה ירקות או מים ותחבו בה כף בן יומו, והקדירה אינה בת יומא, או להפך, או שיש במאכל ששים, הכל שרי. ונוהגין להחמיר לאכול המאכל כמין הכלי שהוא בן יומו, ולאסור הכלי שאינו בן יומו (אריך כלל ל"ז), ואינו אלא חומרא בעלמא, כי מדינא הכל שרי'.

ונמצא שמהדין אין כאן איסור כלל כיון שזו תערובת של טעם שני פגום.

אך המנהג להחמיר:

- **לגבי הכלים** כשאין שישים (ש"ך י) מחמירים לאסור את הכלי שאינו בן יומו כיון שבלע טעם מושבח וצריך הכשר לכל שימוש.
- **לגבי הירק:** יש לאכלו בכלים מסוג הכלי שהיה בן יומו'. והסביר בתורת חטאת (נ, ט) הטעם 'דהואיל ויכול לאכלו בלא זה' הוא כלתחלה⁴⁶² וכתב הט"ז (מ) שטוב להחמיר שלא לאכלו לא עם בשר ולא עם חלב, כיון שיכול בפרוה. אך לא צריך להחמיר כרש"ל^א לאכלו בכלי חדש.

ומה שלא מחמירים כשיש שישים תמה הט"ז (י) הרי לחומרת הרמ"א בנ"ט בר נ"ט בכלים (צה, ג) יש שני טעמים⁴⁶³ ואחד מהם שהכלים יגעו ישירות ללא תיווך המים ויאסרו זה את זה, ולטעם זה מה יועיל שישים? אלא שמוכרח שמתייחסים כאן רק לטעם השני שמא המים עצמם יהפכו לנבילה ממפגש של שני הטעמים בהם ישירות, וזה לא שייך כשיש שישים במים כנגדם⁴⁶⁴.

לגבי מי הבישול העיר הש"ך (ט) שקולת המאכל דווקא לעצמותו אבל לא למים שנתבשל בו. והסביר השפ"ד 'והיינו דמים דבר מועט הוה לכתחלה ונראה כוונתו שערכו מועט אין בזה הפסד להחשיבו דיעבד.

הש"ך (מ) כתב לדעתו שהגם שמחמירים בנ"ט בר נ"ט בבישול, יש להקל כאן כשהוא גם פגום. והקשה על הרמ"א ממקומות אחרים שהוא לא החמיר כפי שכתב כאן:

- בסימן צה (א) כתב הרמ"א לגבי דגים שנתבשלו בקדרת בשר 'ליתנן בכלי שלהם (של בשר או חלב), מותר לכתחלה וכן נהגו' ולא כפי שהחמיר כאן לתת המאכל בכלי ממין האחרון דווקא.
- ובסעיף ג' כתב לגבי קערות של בשר שהודחו ביורה חולבת 'אלא א"כ אחד מן הכלים אינו בני יומן מבליעת כלי ראשון, ואז כל הכלים מותרים... והכי נוהגים' ולא כמו כאן שאסר הכלים.

ותירץ שאפשר שהיו בזה מנהגים שונים ורק מקצת נהגו להחמיר, או שהחמירו מחשש שיתירו גם בכלי בן יומו. וכן שכאן שמדובר בבישול החמירו יותר מלהלן סעיף ג' שהוא בהדחה.

סעיף ו: ירקות הבלועים מבשר

ועוד שמהדין היה אפשר להתיר גם שימוש במין הבליעה הראשונה אלא שצריך לקבוע לה תשמיש ונעשה כאחרון. אמנם אם היה בולע בעין בתחילה היה נקבע כראשון.

אמנם הט"ז^א (בדף אחרון) כתב שכוונת הר"פ להתיר דווקא כשהתחילה השניה נעשתה לאחר מעל"ע אבל מודה לרבו כשנעשתה תוך מעל"ע.

- **דעת ר"פ בהגעלה:** וראיה ממה שאסר בהלכות הגעלה להגעיל כלי מבשר לחלב תוך מעל"ע לתשמישו. ומה שהתיר בערב פסח אינה ראייה שהיא היתר 'לפי שעה ולא מחלף באיסור' וכן כוונת השו"ע. והש"ך (קונטרס האחרון) חזר להוכיח דווקא מדברי ר"פ שם שכתב שהיתר נ"ט בר נ"ט הוא בכל מקום שכבר נעשה הטעם השני מותר לערב אותו, והוא הדין לנידון דידן שכבר נעשו התחבובות.

- **דעת ה"ב בסמ"ק:** והביא ראייה נוספת מכך שכתב ה"ב בסיומן צה שהסמ"ק אוסר לערב בכותח דגים שעלו בקערת בשר. והש"ך (סו) השיב שדעת ה"ב עצמו לא כך כמו שמובא שם בבדק הבית, וממילא חוזרת השאלה על פסק השו"ע כאן.

- **חדשה:** והוסיף הט"ז (סו) שהטעם שהשו"ע החמיר כאן מה שלא עשה להלן בהדחה הוא כיון שמדובר בקדירה חדשה וכיון שהגדרת כלי לשימוש בשר או חלב דינה כלתחילה ומכיון שהיא חדשה ולא היה עליה מעולם שם בשר או חלב קדרה זו אסורה בשניהם משא"כ אם היתה ישנה כבר יש עליה שם חולבת או בשרית ואינה כלתחילה (וכ"כ בערוה"ש יח). והש"ך (סו) דחה שאם זו היתה כוונת השו"ע לא היה כותב את המילים 'מאחר והיא קדרה חדשה' בסמוך להיתר להשתמש בה פרוה אלא בסמוך לאיסור להשתמש בה חלב או בשר.

חומרא בעלמא: אמנם גם הט"ז (ט) מודה שדברי השו"ע אינם מהדין אלא חומרא בעלמא וכפי חומרת הרמ"א להלן בבישול ירק בשני כלים שונים ואחד אינו בן יומו. אמנם לש"ך לא ניתן לומר זאת אפילו לדעת הרמ"א כיון ששם הבליעה הראשונה בקדרה נעשתה מממשות הבשר, משא"כ כאן בחדשה שנעשתה בטעם שלישי.

וכ"כ הכה"ח (מח) בדעת השו"ע בשם הפר"ח (יד) והחכמת אדם (מח, ג). שמהדין הכל מותר. והוסיף הפר"ח: 'אפילו שהקדרה היתה של בשר ו**בת יומא** ובשלו בה מים או ירקות ודברים אחרים ותחבו בה כף חולבת **בת יומא** הכל מותר והקדרה לא נאסרה לפי שיש כאן שני טעמים של היתר שהבשר נתן טעם בקדרה והקדרה במים או בירקות ועדיין הוא היתר והרי זה מותר לאכלו בחלב... ואפילו תחבו שתי כפות ביחד אחת של בשר ואחד של חלב ושניהם בני יומן בקדרה זו של בשר בת יומא הכל מותר דומיא דקערות, כל זה לשיטת המחבר לקמן הוא אמת ויציב'.

הדין בדיעבד: הרמ"א כתב 'מיהו אם עבר ובישל בה בשר או חלב, מותר, דהוי נותן טעם בר נותן טעם'.

ויש לשים לב לחלק בין קולת ר' פרץ שהתיר גם לכתחילה אך רק ממין אחרון לרמ"א שהתיר רק בדיעבד ובכל מין.

והטעם שהכלי אסור לכתחילה⁴⁶⁰ כתב הט"ז (י) הוא כיון שלהלן כתב הרמ"א שאת המאכל צריך לאכול בכלי שהוא כמין הכלי שהוא בן יומו וממילא מערים מהקדרה אליו, אם נתיר לכתחילה את הקדרה שהיא ממין אחר יראה כתרתי דסתרי⁴⁶¹. והוסיף במשבצות זהב 'אף

⁴⁶² ושיטת הרמ"א להלן (צה, ג) שנט"ט בר נ"ט הותר לכתחילה רק כשנתערב.
⁴⁶³ טעמים אלו בתוס' (חולין קיא, ב' והלכתא דגים) בסופו
⁴⁶⁴ בפמ"ג כתב שמכאן משמע שטעם זה עיקר לרמ"א אך העיר שלהלן צה אות ט הט"ז לא הכריע. ע"כ. ואפשר שכוונת הט"ז שכל שלא קיימים שני הטעמים לא מחמירים.

⁴⁶⁰ נראה שהשאלה היא ביחס לנאמר בסימן צה (ג) לגבי הדחת קערות של בשר בקדרה חולבת שכתב שם הרמ"א שאם אחד מהכלים אינו בן יומו כל הכלים מותרים ולא החמיר. וראה שם ט"ז אות ט.
⁴⁶¹ כלומר ההקפדה לערות את האוכל בכלי חלבי נותנת למאכל ולקדרה ממנה יצאה מראית עין של חולבות ואיך ניתן להתיר להשתמש בה בבשר, הרי זה תרתי דסתרי.

131. ירקות הבלועים מבשר ובשלם בקדרת חולבת או בתבשיל חלב כנגד מה צריך לשער ומה דין הבצל והתבשיל

כתב סה"ת (סימן ט) שצריך להזהר לא לחתוך בסכין חולבת בצל על מנת לתת אותו עם בשר. אמנם אם שגג וחתך ונתן בבשר די לשער כנגד הסכין כיון שאין כאן איסור משא"כ בסכין של גוי נעשה הבצל כולו איסור וצריך לשער כנגד כולו⁴⁶⁵

ולפי דבריו כתבו הטור והשו"ע 'בצלים או ירקות שבלועים מבשר ובשלם בקדרה חולבת, אם ידוע כמה בשר בלוע בבצלים ובירקות, אין צריך ס' אלא כנגד הבשר'.

והסביר החילוק בהגהות סמ"ק (ריג ו* הוב"ד בב"י) 'ויש לומר דטעמה דבליעת איסור היינו משום דאפשר לסוחטו אסור פירוש שאם היה יכול לסחוט האיסור הנבלע חוץ מן החתיכה שלא היה נשאר בו טעם איסור כלל מכל מקום אסורה החתיכה לעולם כיון שחל עליה שם איסור שעה אחת וזה הטעם לא שייך גבי בליעת היתר'.

כתב הש"ך (צ) שגם לשו"ע אם היה בצל הבלוע מחלב כולו ושוב נבלע בו מעט בשר ודאי שכולו איסור כדין בצל שבלע איסור לרמ"א.

דין החלב אם בשלם בחלב ממש כתב רעק"א^א שהיה מקום לחשוש שהחלב יכנס לבצל ויעשה אותו נבלה ולכן צריך יהיה לשער כנגד כולו. אמנם סיים שלא משמע כך מדברי מהר"מ מלובלין. וכן מדברי הרמ"א (צ, צג) שכתב שאם בשלו דברים חריפים בכלי של בשר, אם אכלו בחלב, אוסר אפילו בדיעבד עד דאיכא ס' נגד הבשר הבלוע בהם מוכח שגם ככה"ג משערים כנגד הבלוע.

ובשפ"ד^ד (צ) הסביר הטעם להתיר החלב כיון שמדין תורה מין במינו ברוב די לשער את החלב שנכנס לבצל ונאסר, ברוב כנגד שאר החלב שבקדרה. והגם שבדברנו צריך שישים, לא החמירו במציאות הזו שעוד לא חל שם איסור עליה.⁴⁶⁶

והפלתי (ה) הסביר שכיון שהחלב שנכנס לבצל מחובר לחלב שבחוץ אינו נאסר לבדו ושונה מחלב הבלוע בחתיכת בשר ששם הבשר אינו בלוע אלא הוא עצמות החתיכה.

דין הבצל: הפלתי^ה (ה) כתב שמדברי השו"ע בסימן קו (א) משמע שבמציאות לא נפלט הבלוע מהחתיכה ממילא אין לחלק בין בלוע מאיסור לבלוע מהיתר שסוף סוף טעם הבשר נשאר בתוכו ונעשה נבלה מהחלב שנכנס בו.

וגם בשפ"ד^ד (צ) נטה לאסור ולאחר שהביא דברי הפלתי כתב 'דודאי כשנוטל הבצלים בכף מקדירה דעדיין שם כלי ראשון עליו (עין ס' צ"ב בט"ז בסופו) ולא יש באותו פעם ס' וודאי דנאסרו הבצלים. וכפי הנראה תקנתא דצינון היה צריך כאן'.

והש"ך^ז (צ) כתב בשם מהר"מ מלובלין^ז (שו"ת כח) שבמציאות זו שהיה מעט בשר בלוע בבצל ושמו אותו בתבשיל של חלב⁴⁶⁷ ויש שישים בחלב כנגד הבשר הבלוע גם הבצל מותר. ע"כ. והטעם נראה כדברי הסמ"ק שלא שייך אפשר לסוחטו אסור אלא כשנהפכה כבר החתיכה לאיסור אבל לא כשבלוע מבשר שלא אוסרו.⁴⁶⁸

ובחוו"ד^ח (ביאורים צב א) הסביר יסוד 'כיון דטעם הבשר הבלוע בבצלים ודאי דסופו ליסחט ולעשות טעם קלוש שלא יהיה ראוי לחול עליו איסור בשר בחלב, לא נעשה נבלה החלב, דמטעם קלוש אינו נעשה נבלה'. כלומר לא מחלקים תהליך ארוך לשני שלבים.⁴⁶⁹

ויש להעיר שלדברי הטור בסימן צב פשוט שהבצלים מותרים שכן כתב אפילו בבלוע מאיסור 'לא אמרינן אפשר לסוחטו אסור אלא בבשר וחלב אבל בשאר איסורין... ואז אפ"ל החתיכה עצמה חוזרת להיות מותרת' ואם סובר להקל בבלוע מאיסור ק"ו בבלוע מהיתר. ורעק"א העיר שגם אם נכבשו בחלב יש לאסור.

132. בישול מים בקדרה בת יומה הבלועה מאיסור או מהיתר, ממתי מחשבים את המעל"ע. ומדוע הביא הטור דין זה.

כתב ספר התרומה (או"ה עה) שאם מדובר בכלי של איסור המים נאסרים וחוזרים ואוסרים את הקדרה באיסור חדש ולכן מתחיל מחדש את מניית המעל"ע⁴⁷⁰.

ואם מדובר בכלי היתר כגון הבלוע מחלב, רק טעם קלוש חוזר לקדרה מהמים כיון שהקדרה בולעת שוב 'עשר ידות' מים מאשר טעם החלב שחוזר אליה. ועוד שכשבישול המים מכניס את הטעם הבלוע בכלי למים הוא נעשה טעם שני של היתר וכשחוזר לקדרה הוא טעם שלישי של היתר וממילא ממשיך להמנות המעל"ע מן הבליעה הראשונה ואם בשלו לאחר מעל"ע (הראשונה) שלה ממין אחר מותר.

הקלשה בבישול: דברי סה"ת הובאו בטור. והקשה הט"ז (י) הרי דעת הטור כרשב"א שמים שבשלו מקלישים טעם הבלוע בכלי ואפילו בכלי בן יומו ומדוע התיר פה רק לאחר מעל"ע? ותירץ בסימן צג (א) שקולת הרשב"א דווקא במקום שהקפיד בבישול של הירק שיארוך כשיעור הזמן שבושל הבשר ורק אז הוא כדין כל יום נעשה גיעול לחברו וכאן מדובר שלא היתה הקפדה כזו.

והוסיף הרמ"א 'כל שכן בקדירה של חלב שבשלו בה מים תוך מעט לעת, ואח"כ בשלו בה בשר, לא אמרינן דצריך לשער נגד כל המים, רק נגד החלב שבלעה הקדירה' והסביר הש"ך (נד) שכאן המים קבלו טעם שני של היתר ואינם נחשבים חולבים. והט"ז (ק) הסביר שאפילו הטעם שנבלע בקדרה כבר נקלש קצת מהמים.

קדרה הבלועה מבב"ח שבשלו בה מים: מתוך דברים אלו כתב השו"ע^א בסימן קג (י) שקדרה הבלועה מבשר בחלב דינה כאיסור לענין זה שהמים נעשים נבלה וחוזרים לאסור מחדש את הקדרה ויש למנות עתה המעל"ע מבליעה שניה. ותמה עליו הש"ך^ב כאן (צ) שלישית ר' אפרים יש דין חנ"ג רק במקום ששני המתערבים היו היתר ונעשו איסור מכה התערובת, ולכן כאן שהקדרה היא כבר איסור לא שייך לשיטה זו ששוב יעשו המים נבילה אלא דינה כאיסור שנתערב שאין בו חנ"ג לר' אפרים. וכ"כ הערך לחם^ג (צ, צג) והפ"ח^ד (ג). ובשפ"ד (צ) כתב שגם לדעת השו"ע חנ"ג זה הוא מדרבנן.

⁴⁶⁹ ומה שבחתיכת בשר שנפלה לקדרה אומרים שהחלב הנכנס נעשה נבלה הוא כיון שאין עתיד טעם הבשר להסחט שהרי הוא עצמותו ולא טעם היצון שבלוע בו כמו בבצל. ובכל אופן נראה שישוד זה נתון במחלוקת ראשונים ואחרונים וראה לעיל בסימן צב (סעיף ב שאלה 10) הבנת הר"ן והט"ז שחתיכה מקצתה ברוטב נאסרת ושוב חוזרת ואוסרת. שלא כחוו"ד שמבוסס על התוס' ושאר ראשונים שלא מחלקים תהליך לשניים ולשיטתם או שהיא מצטרפת לשאר חתיכות או שהיא נאסרת לבדה ולא אוסרת וכדברי החו"ד.

⁴⁷⁰ וראה שפ"ד (כב) שהסביר שמדין תורה אין איסור בטעם שני גם באיסורים אלא שמדרבנן אסרו אותו.

⁴⁶⁵ ראה לעיל סימן צב סעיף ד' מחלוקת ראשונים ושו"ע ורמ"א בדין חנ"ג בשאר איסורים.

⁴⁶⁶ והגם שהשו"ע (צ, א) פסק בפירוש ככה"ג להצריך שישים ולא די ברוב, מוכרח שגם הפ"מ"ג מחלק בזה בין בצל בלוע מבשר לגופו של בשר כעין המובא בפלתי להלן. ⁴⁶⁷ זהו לשון מהר"ם שם ולא דיבר בקדרה חולבת בלבד.

⁴⁶⁸ דין זה נמצא במחלוקת ראשונים שלדעת הר"ן אין מניעה מעשית לסחוט את הבלוע אלא שהחתיכה עצמה כבר הפכה לאיסור ולדעת התוס' יש מניעה מעשית להוציא את הבלוע למעט במקום שידוע שאפשר כגון בגלילי מלח ודם ראה סימן צב שאלה 3. והש"ך (צ, ז, קה, יז) סובר כר"ן ולכן לשיטתו אתי שפיר שהבצלים נכשרים כאן כיון שאין הבצל עצמו נעשה איסור.

- אמנם הרש"ל⁴⁷² (הובא בש"ך כח) כתב לשער בכל הסכין מטעם אחר 'דכשהותך בסתם בלא כוונה אינו יודע עד כמה חתך'. ונראה לשיטתו שכשיודע בכמה חתך ישער ככ"י.

השו"ע כתב 'בשר רותח שחתכו בסכין חולבת, כל החתיכה אסורה אם אין בה ששים⁴ כנגד מקום הסכין⁵ שחתך הבשר!'

ואין כאן דין תתאה גבר לחלק אם הבשר הרתוח למעלה או למטה כיון שבדוחק הסכין בכל אופן מבליע (ש"ך כח).

חום של בישול ללא רוטב

- **הסביר הש"ך⁶** (טו) שמקרה זה חמור מגניעת חם בחם יבש שדי בו בנטילה כיון ש:

- יש דוחקא דסכינא מבליע בכולו
- ועוד שסתם סכין בלועה מדבר שמן⁴⁷³
- או שמדובר בבשר שמן.

והגם שבסכין שחתך בה צנון די בנטילה, חום של בישול חמור מחריף ומתפשט בכולו.

- **אמנם הפר"ח⁷** (טז) חולק על השו"ע וסובר שגם במקום שיש דוחק הסכין וחום, כל שאין בו רוטב אינו מתפשט בכולו וכ"כ הרשב"א (בית ד שער ד לה, א) לגבי החותך חם בסכין איסור שיי"א שדי בקליפה ודעת הראב"ד שצריך נטילה. ומוכח מהרשב"א שאין החום חמור מחריפות. ומסיים הפר"ח שגם בליכא שישים די בנטילת מקום. וכעין זה כתב ברעק"א וסיים בצ"ע.

הכשר הסכין

כתב הרמ"א 'ואז א"אם הסכין בן יומו⁸ ואין ס' בבשר נגד הסכין הכל אסור, ואף הסכין צריך הגעלה'.

והעיר הש"ך (לא) שגם בסכין שאינה בת יומה צריך הכשר לשימוש בבשר או חלב אלא כיון שמותרת לפרווה כתב הרמ"א להכשיר דווקא בבת יומה שאסורה לכל שימוש.

חתך בסכין של שחיטה

כתב רש"ל (יש"ש ח, טז) לחלק בין בליעה בסכין חולבת לבליעה בסכין שחיטה.

- הבנת הש"ך (יב) בכוונת הרש"ל שאם שחט שוב בסכין שחיטה היא אסורת כדי קליפה ותמה עליו שזה לא עלה על דעת ר' פרץ שהרי כיון שהבהמה טרודה לפלוט דם אינה בולעת מדם הבלוע בסכין.

- ובמנחת יעקב (סא, מב) כתב שכוונת הרש"ל שסכין שחיטה בלועה ממעט דם למרות שדם משרק שריק, בגלל רוב הדם בשחיטה בולעת. ואם יחתוך בשר רותח בסכין זו, יבלע הבשר כדי קליפה דם מהסכין.

134. בשר רותח שנחתך בסכין שאינה בת יומה, מה דין הבשר. האם יש גם לשער בשישים.

- **כתב הסמ"ק⁹** שאינה אסורת. ואפילו אינו יודע שהוא בן יומו יש להקל, כיון שסתם כלים אינם בני יומם. וכ"כ בתוס' (שם 'השוחט') ר"ב אמר קולף - צריך להעמיד בידועין בה שהיא בת יומא'.

והטעם שהביא הטור את דברי סה"ת למרות שאינו סובר דין חנ"נ בשאר איסורים, וממילא לשיטתו גם באיסור צריך לשער מבליעה ראשונה:

- **ש"ך** (כב. ע"פ הר"ן על ר"ף מא, א) : כיון שטעם האיסור יוצא מהקדרה למים וחוזר לקדרה ובאיסור לא שייך היתר נ"ט בר נ"ט 'כל היכא דאיכא טעמא כלל אסור עד סוף כל העולם' וממילא נבלע עכשיו טעם איסור. וסובר הש"ך שבפליטת האיסור ובליעתו מחדש מונים מחדש לפגמתו⁴⁷¹

- **פרישה** (ח): 'המים נאסרו⁴⁷² מהכלי של איסור... ואמרינן דכל האיסור חזר ונבלע בהקדרה ונחשב כאיסור בעין הואיל והיה בן יומו וחוזר להיות באיסורו כבראשונה'. וכתב בכנה"ג שכן משמע בטור בסימן קג שהטעם 'חוזרו המים כולן איסור'.

אופן השיעור כשלא נעשה נבלה ויש לעיין בדעת השו"ע בזה וכן להסברו של הש"ך כיצד משערים בקדרת אסורה שבשלו בה מים האם חוזר ונבלע בכולה איסור או רק באופן יחסי בין האיסור למים.

- בפרישה (ח) כתב בתירוץ ראשון שכיון שלא יכולים לשער מניחים שכל הקדרה חוזרת להיות איסור כבראשונה. וכ"כ בשפ"ד (כב).

- אמנם בחו"ד (ביאורים יא) ובשוריי ברכה (א) כתבו שאין משערים בבישול הבא בכל נפח הקדרה אלא בחלק היחסי של האיסור שהיה בתבשיל. וכ"כ במטה יהונתן (על ש"ך כב).

סעיף ז: בשר רותח שחתך בסכין חולבת

133. בשר רותח בכלי ראשון שנחתך עם סכין חולבת בת יומה, מה דינה וכיצד משערים. ובמה שונה דין זה מ: א. שוחט בסכין נכרי. ב. נגיעת יבש בצלי. ג. סכין שחתך בה צנון. מה הדין באינה בת יומה וכשחתך עם סכין של שחיטה

השוחט בסכין עכו"ם: בגמ' חולין (ב,ה) 'השוחט בסכין של עובדי כוכבים - רב אמר: קולף, ורבה בר בר חנה אמר: מדיח' וכתב הסמ"ק (רה) 'הלכה כרב דאמר קולף'.

החילוק בבשר רותח: ובהגהות ר' פרץ כתב שיש שרצו ללמוד מכאן להתיר בקליפה לענין בשר רותח שחתך בסכין חולבת שהרי יש הסבורים שגם בית השחיטה רותח הוא. ודחה שיש לחלק שבחתיכת בשר כולה רותחת ולכן כולה נאסרת משא"כ בבית השחיטה שרק הוא רותח ולא כל הבהמה ולכן די שם בקליפה.

אופן השיעור בסכין: ובאופן השיעור

- כתב ר' פרץ⁴ שצריך שישים כנגד כל הסכין,
- וכתב הב"י⁵ שזה לשיטתו לעיל שבמתכת אומרים חם מקצתו חם כולו לשער כנגד כולה גם כשתחב מקצתה. אבל החולקים שם שמשערים רק כנגד מה שתחב (וכ"כ השו"ע לעיל סוף ב' כסמ"ק המרדכי) יסברו גם כאן שדי לשער במקום החיתוך. ובכה"ח (טו) כתב שכיון שבסעיף א השו"ע הביא דעת ר' פרץ כ"א, יש להחמיר לשער בכל הסכין אם לא במקום הפסד מרובה.

⁴⁷² החילוק בין הש"ך לפרישה שלפרישה המים עצמם הם כולם איסור שעכשיו נבלע בקדרה וממילא יש בקדרה טעם ראשון של איסור. ולש"ך הוא טעם שני אבל כיון שהוא של איסור אינו מתיר. וראה להלן כיצד משערים לבליעה זו.
⁴⁷³ אמנם בסימן קה (כג) הסתפק הש"ך והניח בצ"ע אם בלוע שמן מתפשט בכולו, ולכן תירץ כאן עוד. ובפר"ח (כח) שם כתב שמבליע כדי קליפה והובא בשפ"ד שם.

⁴⁷¹ והפר"ח (כ) העיר על הש"ך שעדיין דין פגום יהיה לאיסור מבליעה ראשונה. ורק לסוברים שהמים נאסרים נדחה המעל"ע כיון שהמים שנהפכו לאיסור הם מושבחים בבליעה שניה. ע"כ. ואפשר לשל"ך צריך להיות בלוע כ"ד שעות ברצף בשביל להקרא פגום. שהרי הפגום נעשה בסוף הזמן (וכעין זה יש בדין כבוש).

135. גוש בשר רותח שניתן בכלי שני ונחתך בסכין חולבת בת יומה. מה דינה.

בדין כלי שני ראה לעיל סימן צב (שאלות 23, 24) שכלי שני אינו מבשל. ולגבי הבלעה והפליטה לדעת השו"ע והרמ"א (ק"ה, ב) גם אינו מבליע ומפליט. ולרש"ל⁴⁷⁵ מבליע אן מפליט. ולפר"ח⁴⁷⁶ גם מבליע ומפליט כאחד כל שיד סולדת בו.

ולפי זה בנידון השאלה בשר שניתן בכלי שני לשו"ע ולרמ"א אינו נאסר מהסכין החולבת. וכן כתב כאן הרמ"א על דברי השו"ע 'וכל זה בבשר רותח בכלי ראשון... אבל אם הוא כלי שני, הבשר צריך קליפה (בגלל ממשות השמנונית, ואין צריך לשער כנגד הסכין שלא מבליע ואוסר); והסכין, נעיצה בקרקע, וכן נוהגין.

שו"ע, רמ"א - גוש ככלי שני: ונמצא שלרמ"א (כ"א) אין לחלק בין גוש בכלי שני לנוול בכלי שני. וכן כתב בסימן קה (סעיף ג) בדין תתאה גבר 'אבל אם כבר מונח בכלי שני, ואחר כך מניח ההיתר אצלו או עליו, אינו אוסר כלל, דכלי שני אינו אוסר'.

וכן דעת השו"ע⁴⁷⁷ בהלכות שבת (ש"ה, ט) שכתב 'אסור לטוח שמן ושום על הצלי בעודו כנגד המדורה אפילו נצלה הצלי מבעוד יום דמכל מקום יתבשל השום והשמן'.

רש"ל (יש"ש חולין ז, מד) **גוש ככלי ראשון** 'דלא שייך כלי שני אלא במים ורוטב, וכל דבר הצלול, שמתערב מיד באחת, ונתקרב במהרה, אבל לא בחתיכת בשר או דג... ואורז גם כן'

והט"ז⁴⁷⁸ (ט) הביא דברי רש"ל ודחה דבריו מדברי ר' פרץ שכתב שיש רוצים להתיר בשר רותח שחתך בסכין חולבת ע"י קליפה וסובר הט"ז שאם היה מדובר בכלי ראשון לא היה פה סברא להקל בקליפה.

או"ה⁴⁷⁹ (ז, לו) **גוש ככלי ראשון בצירוף דוחקא:** כתב להחמיר ולדונו ככלי ראשון בצירוף דוחקא והטעם הוא 'אגב דוחקא דסכינא בולע בכולו וצריך ס'... ול"ד לכלי שני בדבר יבש ליכא דפנות המקררות ומבשל מיהא כל זמן שהיד ס"ב'. וכו מסקנת הט"ז⁴⁷⁵ (ט).

ב"ח⁴⁸⁰ (ק"ה, ה) **סכין נאסרת אך בשר לא:** כתב 'סכין חולבת שחתכו בו בשר רותח לאחר שהונח בכלי שני אם היד סולדת בו נאסר הסכין דהבשר מפליט מעצמו ומבליעו בסכין אבל אין הבשר נאסר שאין כח בחום דכ"ש⁴⁸¹ להפליט הבלוע בסכין⁴⁸² ויבלענו בבשר דזה הוי כבישול' (ומסיים שאם יש שמנונית עליה אוסרת כדי קליפה).

איסור הנאה למחמירים בגוש: באו"ה כתב שאסור אפילו בהנאה. ובמשב"ז⁴⁸³ (ט) כתב שאו"ה עצמו (ל, ה) כתב בשם המרדכי שבמקום שאינו מבשל רק מפליט ומבליע אינו אוסר אלא מדרבנן בבשר בחלב. וסיים 'ונראה דרמ"א מיקל אף באכילה די למאן דמחמיר להתיר על כל פנים בהנאה'.

גוש רוטב בכלי שני: בפת"ש⁴⁸⁴ (י) הביא בשם תורת האשם להחמיר בגוש אלא אם נמצא עם רוטב בכלי שני שדינו ככלי שני (ומשמע שם שלרש"ל גם בכה"ג הוא כלי ראשון). ובשם החת"ס כתב שלכתחילה יש להחמיר שכן ממילא יש להחמיר כפר"ח בכל יד סולדת אפילו בכלי שלישי ואמנם בדיעבד יש להקל ואפילו בבשר וחלב כיון שאינו ממש דרך בישול⁴⁸⁵ שנאסר.

והעיר הפת"ש שדרך המורים שלנו לא להחמיר ביד סולדת בכלי שלישי.

- **ובר' פריץ**⁴⁸⁶ שם (טו) הביא בשם ר' ברוך (ס"ה) שגם באינו בן יומו צריך קליפה משום שמנונית שעל הסכין.

וכ"כ כתב בשו"ע⁴⁸⁷ 'אבל אם אינו בן יומו, או אם אינו יודע שהוא בן יומו, אינו אוסר אלא כדי קליפה'.

ובש"ך (כט) הוכיח שלדעת המחבר סתם סכין שמנונית קרוש עליו וכ"כ הרמ"א (תמז, ט) בשם מהרי"ל לענין פסח שסתם כלי נקי אבל סתם סכין אינו נקי ויש לחוש לחמץ הדבוק עליו. ולכן יש להחמיר באינה בת יומה כשאינה מקונחת.

וברעק"א כתב שבידוע שהסכין נקי אין צריך קליפה. והוסיף אפילו אם הסכין בת יומה, ומשמע שמצד הבלוע בסכין לעולם די בשישים.

שישים כנגד השמנונית

אמנם יש להסביר מדוע אם כך די בקליפה ולא צריך שישים כנגד כל השמנונית כמו ברישא שדיבר בסכין בת יומה שהיה צריך שישים כנגד הסכין.

לענין קרבן פסח מובא במשנה פסחים (א, ט) 'סכו בשמן תרומה... אם ישראל אם חי הוא ידיחנו ואם צלי הוא יקלוף את החיצון'. ובגמ' (ש, א) 'אלא לשמואל, דאמר תתאה גבר כיון דחם הוא - מבליע בלע, אמאי סגי ליה בקליפה? ניתסר לגמרי! - ועונה שאני סיכה, דמשהו בעלמא הוא דעבידא'.

ומכאן הסביר הש"ך שדי בקליפה כיון שהשמנונית היא דבר מועט (כל שאין חריפות⁴⁷⁴).

אם אין שישים כנגד השמנונית:

- הבי"ח⁴⁸⁸ (ה) הוכיח שגם כאן די בקליפה למרות שהוא חם ואפילו אין שישים כנגדו מדין 'סכו בשמן של תרומה' ונראה שהבנתו בגמ' בפסחים שכיון שהוא משהו אינו מפעפע אלא כדי קליפה וכן כתב שם המאירי (פסחים ט) 'שערו חכמים שאינו נכנס אלא בכדי קליפה'.

- אמנם הט"ז⁴⁸⁹ (א) תמה על הבי"ח מדוע אם אין שישים כנגד השמנונית יהיה די בקליפה הרי כיון שהבשר בכלי ראשון הוא מתפשט בכולו, ואם אין שישים יאסור כולו. והוכיח כן מהרשב"א במשמרת הבית (בית ד סוף שער א) שכתב 'דאינו אוסר כולו משום דהנטיפה דבר מועט היא ואין בה כדי לאסור את הכל' כלומר הבנתו בגמ' בפסחים שכיון שהוא משהו ודאי יש שישים כנגדו, אמנם אם אין שישים יאסור כולו. (ולשיטה זו גם ביש שישים צריך נטילה בצלי או קליפה כאן ולא כבישול שמתפשט בשוה)

ובנקה"כ הסביר שדעת הרא"ה בבדק הבית שאם יש שישים אין צריך קליפה (וכו משמע במרדכי וברא"ש) וממילא מוכח שהקליפה היא באין שישים ובכל זאת אינו אוסר כולו וכדברי הבי"ח. ונמצא שזו מחלוקת ראשונים ואין לתמוה על פירושו של הבי"ח בטור. אמנם להלכה מסכים בנקה"כ עם הט"ז שצריך שישים כנגד השמנונית ועדיין צריך קליפה כמובא להלן סימן קה (סעיף ה) בשו"ע. ובכל אופן כתב שכיון שהשמנונית דבר מועט מסתמא יש שישים ולכן נמנע בש"ך מלדון בזה.

⁴⁷⁵ אמנם בסימן שיח אות כד, החמיר בזה אפילו בלי דוחקא שנידון שם מריחת שמן בשבת על צלי. וכ"כ שם במג"א (מה). ואפשר שיש לחלק כהסברו של המנח"י (סא, מה) שבשר בחלב קל יותר שצריך ממש 'דרך בישול'. וכגון טיגון שבשבת ודאי עובר על מבשל ובב"ח יש מקלים מדין תורה. (ראה לעיל סימן פז שאלה 3)

⁴⁷⁴ ובחריף מחדש הש"ך שמודה השו"ע שהמעט שבקליפת הסכין משווי לשבח ומצטרף לשמנונית שעל פניה לאסור כדי נטילה. ומה שנחלקו השו"ע והרמ"א (צו, ג) הוא רק בעומק הכלי שלרמ"א גם הוא משווי לשבח.

והט"ז⁴⁷⁸ (טו) הסביר דברי השו"ע שנפל גבינה לקערה שעושים בה פשטידה אבל לא היה שם פשטידה באותו זמן⁴⁷⁹. וכתב עליו במשב"ז שאי אפשר לפרש כך את לשון הב"י והשו"ע שהרי כתב בפירושו 'והתיר ר"י הפנאד"ש בקליפה'.

137. קערה בשרת שניתן בה גבינה בבצק, מה דינה כשהיא יבשה או לחה קצת וכשהיא קרה או חמה. ומה דין הגבינה.

והוסיף בב"י 'נראה ללמוד מכאן לגבינה בבצק שמטגנין בשמן שנתנה חמה בקערת בשר בת יומא שאינה צריכה אלא קליפה בלבד' והסביר כיון שאין דוחק או שמנונית ואין רוטב.

וכן הוסיף בשו"ע 'כן גבינה חמה בקערת בשר בת יומא אינו אוסר אלא כדי קליפה'.

קערה חמה או קרה: והסביר הש"ך (לג ע"פ שפ"ד) שמדובר אפילו בקערה חמה כמו הפשטידה בנידון הראשון כי חם לתוך צונן ממילא פשוט שהוא בקליפה מדין תתאה. וכמו שהגבינה שכחושה בטבעה אינה נכנסת יותר מכדי קליפה הוא הדין בלוע מכלי.

קערה לחה: כתב הפמ"ג (שפ"ד שם ע"פ ש"ך קה, כג) ודין זה דווקא בכלי יבש לגמרי אבל בלח קצת אוסר כולו (שפ"ד שם ע"פ ש"ך קה כג).

דין הגבינה: אמנם הוסיף הש"ך שהגבינה נאסרת בכדי נטילה כדין איסור שנפל על היתר חם.

סעיף ט: דבש בכלי בשר שהורק לכלי חלב

138. דבש שבושל בכלי בשר בן יומו והורק חם לכלי חלב. מה דין הדבש והכלי ומדוע. ומה יסבור בזה הרמ"א.

יש שני טעמים להתיר הכל במקרה זה.

א. **מושבה שפוגם הטעם:** ראה בשו"ע בסימן קג (י) שדין פגום אינו דווקא בדבר מקולקל שנתערב אלא גם בדבר מושבח שלגבי הדבר שמתערב בו הוא פוגם. וכן הדין בשמנונית בשר שפוגמת את הדבש. ולמדכי כמו ששומן איסור שנפל לדבש אינו אוסר אותו בטעם כך שומן בשר היתר אינו נותן לו דין בשרי לאסור אותו משום בשר בחלב.

ב. **נ"ט בר נ"ט:** והב"י כתב שאפילו אם שומן הבשר היה לשבח בדבש, היה מותר. כיון שהוא נ"ט בר נ"ט דהיתרא כלומר שטעם הבשר בדבש הוא טעם שני של היתר ושוב אינו יכול לאסור את הכלי החולב.⁴⁸⁰

ולכן כתב השו"ע 'בשלו דבש במחבת של בשר בת יומא והריקוהו חם בקערה של חלב בת יומא, מותר, משום דהוי נותן טעם בר נותן טעם דהיתרא'.

להלכה בדין גוש במשנ"ב (ש"ח, קיב) חשש לכתחילה אך לא אסר בדיעבד. ובובחי צדק (ד, טז) לענין בב"ח אסר אף בדיעבד.

ומנהג הספרדים להקל בזה (אול"צ ב, ל טז לענין שבת. ילקו"י איסור היתר פז, יא) ויש מחמירים אם בנוסף גם חריף (מאמ"ר שבת).

הכשר הסכין בנעיצה

הרמ"א כתב במקרה זה של בשר חם בכלי שני שהסכין צריך נעיצה והעיר הש"ך (לא) שבמאכל קשה תצטרך הסכין נעיצה אפילו כשחתכו בה צונן ומקורו באו"ה (ח, ט) שכתב 'איסור צונן קשה ודחוק כגון סכין של בשר שחתך בו גבינה קשה וכל כה"ג כמו כן ינעץ אותו בקרקע קשה ולא ינעצנו בפעם שנית במקום שנעץ בו בפעם ראשון לפי שצריך שיהא קרקע קשה בכל נעיצה ונעיצה'⁴⁷⁶

וראה במשב"ז (ט, טז) שכתב שבדיעבד די לש"ך בקינוח לצונן.

ומקור דין נעיצה בגמ' עבודה זרה (ע"ה, ב) 'תנן הסכין שפה והיא טהורה ובהמשך (ט, טז) אמר רב עוקבא בר חמא ונועצה בקרקע עשר פעמים... אמר רב הונא בריה דרב יהושע ולאכול בה צונן'. וכן נפסק להלכה בשו"ע סימן קכא (י) לענין סכין שאין בה גומות ורוצה להשתמש בה צונן.

סעיף ח: גבינה שנפלה על פשטידה או קערה

136. גבינה שנפלה על פשטידת בשר חמה בתנור. מה דינם ומה ההבדל מסכין חולבת בבשר רותח. ומה תהיה דעת הרמ"א בזה.

כתב ר' ירוחם (טו, כה) 'מעשה היה שנפל לתוך תנור של פאנאדאש גבינה ובאו ושאלו לר' יצחק והתיר הפאנאדאש בקליפה להסיר מעליה ואפי' שהגבינה לחה שאין דרך גבינה ליכנס כל כך'.

והסביר בבית יוסף את החילוק בין מקרה זה לסכין חולבת בבשר שאוסרת כולו:

- א. בסכין יש דוחק שמבליע בכולו.
- ב. בסכין יש שמנונית שקרוש עליו.

וכן כתב בשו"ע 'אם נפל לתנור פנאד"ש גבינה כלומר שנפל גבינה על הפשטידה'⁴⁷⁷. ש"ך לב, אפילו לחה... אינו אוסר אלא כדי קליפה'.

אמנם הגבינה עצמה צריכה נטילה (ש"ך לב) כדין כל צלי שאוסר בכחוש בנטילה (שו"ע קה, ד).

דין הפשטידה בשמן לדעת הרמ"א

- העיר הדגמ"ר שאם הפשטידה שמינה נאסרת הגבינה כולה ולמנהג הרמ"א שלא בקיאים בשמן בכל אופן נאסרת כולה. אמנם לא כתב שחוזרת הגבינה לאסור הבשר כולו ומשמע שרק הגבינה נאסרת.

- ובחוו"ד כתב שכל דברי השו"ע כאן אינם לשיטת הרמ"א וממילא גם בגבינה תאסור את הבשר כולו כיון שלא בקיאים בשמן ושכ"כ הרמ"א בסימן צא סעיף ה' שסתם גבינה אוסרת בשישים.

להבליע' ולא תלות בגבינה. ואמנם פתיחת דברי רי"ו (שלא הובאה בב"י) היא 'חלב שנפל על חתיכה של צלי כתבתיו בדיני התערבות' משמע שכונתו רק לחלק בין גבינה לחלב שבעוד שטיפת חלב אוסרת בצלי רותח ככולו כיון שתתאה גבר גבינה אינה אוסרת אלא כדי קליפה 'כיון שאינה חוזרת כל כך'. אמנם לפי הסבר זה קשה שבסימן קה (ד) השו"ע פסק בתוס' ורא"ש שצלי אוסר כדי נטילה וכאן פסק בקליפה. וצל"ע.

⁴⁷⁹ ואינו דומה לשני כלים שאין עובר טעם ללא רוטב, שמכלי למאכל עובר כמובא ברמ"א בסימן קה (סעיף ז. ובש"ך שם כג)

⁴⁸⁰ והמדרכי לא נתן טעם זה כיון שסובר שאין דין נ"ט בר נ"ט בבישול. ט"ז יז.

⁴⁷⁶ וסיים 'מכל וכל מאחר שלא נאסר כ"א בדבר צונן אבל אין להגעיל הסכין כי יותר היה נאסר ע"י הגעלה כי כבר לא נבלע בו האיסור ועתה יבלע בו ע"י הרוותחים דמאחר שאין טרוד לפלוט בולע ממה שדבוק בו. ונראה כוונתו שאין שישים כנגד הסכין.

⁴⁷⁷ ורעק"א (קה, ד) הסביר כאן שאפילו גבינה על גבי בשר ממש בקליפה (ולאו דווקא פשטידה שהיא בצק שבתוכו בשר).

⁴⁷⁸ החזו"א (יו"ד כב, ו) תמה על הסבר הש"ך שלא מצינו חילוק בין מאכלים בזה וחידיש שכונת רי"ו שבעוד שני מאכלים בלא רוטב אוסרים זה את זה כדי נטילה, במאכל וכלי אוסרים כדי קליפה. ע"כ. אמנם נראה שלפי דבריו היה צריך רי"ו לכתוב 'אין דרך כלי

ועירו זה הוא עירו של נפסק בו הקילוח שהרי בעירו שנפסק
הקילוח אינו אוסר⁴⁸¹ (ש"ך לג).

**ובדעת הרמ"א יש להעיר שלכאורה אינו סובר אף אחד מטעמי
ההיתר:**

- על טעם המרדכי לרמ"א (קג, ד) בשר אינו נחשב שפוגם דבש אלא
בהפסד מרובה (ש"ך לד) או במשקה הנעשה מדבש.

- וכן על טעם השו"ע שלרמ"א להלן סימן צה (סעיף ב) יש לאסור
לכתחילה נ"ט בר נ"ט בבישול או צליה אלא בהנחה.

ולפי זה כתב הש"ך (נד) שהרמ"א היה אמור לאסור את הקערה
ולהצריכה הכשר. אמנם אפשר שכאן לא העיר הרמ"א כיון שיש
מתירים בכל אחד מהטעמים בנפרד לא יחמיר בצירוף שניהם.

ולהוריק לכתחילה לכלי חלב כתב הפרי תואר (י) לאסור והסביר
שחמור מדגים שעלו בקערה שמתיר המחבר לכתחילה לאכלם בכותח
(צה, א) ששם נראה היה שדרכם לאכול הדגים בכותח ואם לא נתיר יש
בזה הפסד (פרי תאר צה, ב).⁴⁸² אמנם לסוברים שם שלשו"ע מותר לבשל
לכתחילה בכלי בשר על מנת לתיתם בכותח, פשוט שאין לחלק.
ויבואר שם בע"ה.

⁴⁸² ובמעדני השולחן חילק ששם אין עירו המקשר בין הכלים אלא העברת הדגים.
וכעין זה ברמ"א (קה, ג) לאסור לערות שומן כשר לנר קלב ובדיעבד אינו אוסר. וכן
בשעה"צ (תמ"ד, ד) לערות לכלי חמץ מכלי כשל"פ.

⁴⁸¹ והפמ"ג התקשה בדברי הש"ך שהרי סובר (קה, ה) שעירו שנפסק יש בו כח להבליע
או להפליט וממילא הדבש הבלוע מבשר אמור להבלע בכלי הבלוע מחלב ולאסור אותו
כדי קליפה. וכן טעם הבלוע בכלי אוסר בכדי קליפה כמובא בש"ך (קה, י) ע"כ. וראה
לעיל (צב שאלה 23) שהובא בשם המנח"י (נה, טו) לחלק בדין עירו הנפסק בין כלי חרס
למתכת וסיים שם שאולי יש ליישב בזה גם דברי הש"ך.

וברבד"ז (ט, כג) הסביר שצליה קלה מבישול שכן בצליה האור שואב ומכלה הכל ובבישול הרוטב מבליע.

אחרים סוברים⁴⁸⁷ (ר"ן על הריף מ, ב) **דגים שעלו עם בשר**: ההיתר של שמואל הוא אפילו בטעם שני כלומר בדגים שעלו עם בשר (כלומר הנחת חם ללא מקור חימום) שזהו המקרה אליו התייחס רב במעשה של השייפא. ואינו דומה לקדרה שבישול בה בשר שאין לבשל בה חלב כיון ששם הטעם השני נעשה על ידי חימום ויוצא כטעם ראשון, משא"כ בנתינה לכותח שלא יוצא טעם.

רא"ש (ט, כט), **סה"ת** (ברא"ש שם ל), – **בישול מותר צליה אסור**: בישול קל יותר מנתינת טעם של האליה בפת ששם הפת נוגעת בתנור, ובבישול הטעם הבלוע בקדרה עובר דרך המים ואיכא טעם שלישי. ואין לחשוש שהירק נוגע בקדרה ובלוע ישירות כיון שיש מים רוב הטעם מתפשט במים. וגם הירק אינו בולע מדופני הקדרה אלא ע"י רתיחת המים.

ראב"ה (אלף קטו) **בשם רבינו שלמה** (הובא גם בהגה"א) – **צליה מותרת אבל בישול אסור** כיון שהוא בולע הרבה והוא כטעם ראשון. (והוסיף שלפי זה לא שייך היתר נ"ט בר נ"ט בהגעלת כלים).

השו"ע⁴⁸⁸ (א) פסק כהבנתו ברמב"ם ודעת רוב הראשונים שלא חילקו בין בישול לצליה 'דגים שנתבשלו או שנצלו בקדרה של בשר רחוצה יפה, שאין שום שומן דבוק בה, מותר לאכלם בכותח, משום דהוי נתון טעם בר נתון טעם דהיתרא'.

וכל שהודחה קודם השימוש דינה שאין שומן דבור בה (ש"ך א).

הרמ"א⁴⁸⁹ (ב) חשש לכתחילה לשיטת הריב"ן שמתיר רק בהונחו בקערה וכתב 'ויש מחמירין בצלייה ובישול לאסור נתון טעם בר נתון טעם. והמנהג לאסור לכתחלה ובדיעבד מותר בכל ענין' (בגדרי לכתחילה ראה להלן).

והוסיף השו"ע 'ואם לא היתה רחוצה יפה, אם יש בממש שעל פי הקדרה יותר מאחד בששים בדגים, אסור לאכלם בכותח'.

140. האם קליפת ביצה מחוררת בטבעה או שנקראת כלי לענין נ"ט בר נ"ט

כתב הרשב"א (שו"ת א, קתנז) 'אבל ביצים שנתבשלו בקדרה עם בשר ואפ"ל עם קליפתן אסור לאוכלן בכותח. שקליפת הביצים בבירור מנוקבת היא. וכשאדם מבשלה בתוך יורה של צבעים תמצא הביצה עצמה צבועה מאותו צבע'.

וכן כתב השו"ע (ג) 'ביצה שנתבשלה במים בקדרה חולבת, מותר לתת אותה בתוך התרנגולת אפילו לכתחלה. אבל אם נתבשלה בקדרה עם בשר, ואפילו בקליפה, אסור לאכלה בכותח.

והט"ז (ג) התקשה מדברי הרמ"א בסימן פה (סעיף ה) וכן (בהגהותיו) ממשנה בחולין (י, ט) שבכולם חילקו בין ביצה מנוקבת לביצה שאינה מנוקבת ומשמע שבתולדה אין חורים בביצה אלא בולעת דרך גופה.

סימן צה - דגים וביצה שנתבשלו בקדרה של בשר אם מותר לאכלן עם גבינה

סעיף א-ב – דגים בקערת בשר וביצה בקדרה חולבת

139. דגים שעלו בקערה של בשר, מה דינם ובאיזה מציאות מדובר. ומה ההבדל בין מקרה זה לתנור שטשו באליה או לצנן שחתכו בסכין.

בגמ' חולין (ק"א, ב) 'איתמר, דגים שעלו בקערה, רב אמר: אסור לאכלן בכותח, ושמואל אמר: מותר לאכלן בכותח; רב אמר אסור - נתון טעם הוא, ושמואל אמר מותר - נתון טעם בר נ"ט הוא... אמר חזקיה משום אב"י, הלכתא: דגים שעלו בקערה - מותר לאוכלן בכותח'.

והסביר רש"י שאם היו הדגים מבושלים עם בשר (ממש) היו אסורים בכותח אבל קערה זו אינה בשר אלא על ידי נתון טעם ואינה כבשר.

ובכל אופן הדיון כאן בטעם של היתר כגון בשר אבל טעם של איסור אינו ניתר לעולם בנ"ט בר נ"ט (ר"ן, וכן רשב"א א תקט"ז 'דאיסור שבו הליכן הלך?'⁴⁸³)

המציאות בדגים שעלו בקערה

ריב"ן⁴⁸⁴ (הובא בתוס' שם 'הלכתא') – **ההיתר בהונחו בלבד ולא בבישול או צליה**: בפסחים (ג, ה) 'אין טשין את התנור באליה'⁴⁸⁵, ואם טש - כל הפת כולה אסורה, עד שיסיק את התנור' והאליה היא שומן בשר וחוששים שיאכלו פת זו עם חלב⁴⁸⁶. ומכאן שנ"ט בר נ"ט אסור בחימום בבשר בחלב אפילו בצליה וכ"ש בבישול שמבליע יותר (רא"ש משנו) וכל ההיתר הוא דווקא ב'עלן', כלומר שהונחו בקערה (והובא בר"ן בשם 'אחרים מחמירין עוד'). וכן ראה מצנן שחתכו בסכין של בשר שאסור בכותח בגלל חריפותו (חולין ק"א, ב) ולא יהיה בישול פחות מחריפות. ולשיטה זו הכוונה בדגים חמים לקערה צוננת או להפך ולא בשניהם חמים (טור). והסביר הרא"ש (ה, ט) שלשיטה זו החידוש הוא שלמרות שגם בעליה בולעים כדי קליפה, בבליעה כזו מועטת התירו נ"ט בר נ"ט.

רמב"ם (ט, כג), **ר"ת** (תוס' 'הלכתא'), **ראב"ה** (אלף קטו) **בשם זקנו, ר"ן** (מ, ב), **רשב"א**⁴⁸⁷ (שם) – **ההיתר גם בבישול וצליה**: ואין ללמוד מתנור כיון ששם אין האיסור מהטעם הבלוע בתנור אלא ממשות שנסארת על גביו לאחר הקינוח וממילא אינו קשור לדין נ"ט בר נ"ט. והסביר הר"ן שהוא הדין בסכין ובצנן שדרך סכינים שיש עליהם שמנונית ואינו מצד הבלוע בהם. וכן חילק הרשב"א (תו"ה ג, ד, פב, א) שאין דרך לקנח הסכין יפה 'אבל קערה דרכן של בריות לקנחן יפה יפה קודם שישתמשו בה'.

ובתוס' רצה תחילה להביא ראייה לשיטה זו מקדשים שכל יום נעשה גיעול לחבירו ומוכה שכשנקלש טעם אין ראוי כבר לחול עליו שם איסור (נדר) ומוסיף שאין לומר שמדובר שם בטעם שלישי אלא הוא טעם שני ועדיין מותר⁴⁸⁸ ובכל אופן מסכם שאין ללמוד לחולין מקדשים כיון שהעמידו שם על דין תורה שמין במינו בטל ברוב.

⁴⁸⁷ יש להסתפק בדעת רשב"א בצליה ובסוף דבריו כתב 'כל שכן בבישול' ומשמע שמתיר גם בצליה. וכן יש להסתפק ברמב"ם ולפי דברי הרדב"ן, מתיר גם בצליה. וכן הבין דעתם בבית יוסף. שאם היו מחלקין 'לא הוה ליה למשתק מיניה'.

⁴⁸⁸ כלומר לא אומרים שהטעם שבכלי עובר קודם למים ומשם לבשר ונקרא טעם שלישי ולכן מותר. אלא רואים את כל המתבשל יחד כטעם אחד. וממילא כולה מקבלת ישירות טעם מהבלוע בכלי. וראה להלן בדעת הסוברים לחלק בין בישול לצליה ומהם הרשב"א שכתב לגבי ההיתר בבישול 'נתנה הקערה טעם ברוטב והרוטב בדגים' ומוכה שסובר שבישול הוא טעם שלישי, ולכן התיר בו ולא בצליה שהיא טעם שני.

⁴⁸³ ובשפ"ד (צד, כב) כתב שגם באיסור הוא מדרבנן אמנם כאן במשב"ז (א) כתב שמהרשב"א משמע קצת שהוא דין תורה.

⁴⁸⁴ ריב"ן כתב בשם רש"י. אמנם מרש"י עצמו שכתב בדעת שמואל שדווקא נתבשלו עם חלב אסור בכותח משמע שנתבשלו בכלי חלב יתיר.

⁴⁸⁵ אליה של בהמת חולין היא היתר למרות שבתורה מכונה 'קלב האליה' (ויקרא ג ט) כיון שאינה קיימת בכל הבהמות או כיון שנקראת 'חלב האליה' ולא חלב סתם (חולין ק"ז א).

⁴⁸⁶ וכיון שהוא שמן מפעפע בכולו (שו"ע קה, ה)

141. האם היתר נ"ט בר נ"ט הוא גם כשטעם ראשון ניתן באוכל או דווקא כשניתן בכלי

כתב בספר התרומה^(א) (סו) שצריך להזהר שלא יאפו עוגה קטנה בצד פשטידה פן יאכל העוגה בחלב. והוסיף שאין להתיר מצד נ"ט בר נ"ט שמא היתר דווקא בטעם הבא מקלי אבל מאוכל לאוכל הכל חשוב טעם אחד. והביא דבריו בשע"ד^(ב) (ללא המילה שמא) וכ"כ בפמ"ג^(ג) (משב"ז^(ד)).

ובשו"ת פני אריה^(ה) (סימן מה. הובא בפת"ש א) כתב שטעם במאכל קל יותר מטעם בכלי כיון שיש לו מה לפלוט מגופו פולט פחות את הבלוע. וראיה מכך שמאכל הבלוע אינו פולט ללא רוטב ואילו כלי בלוע פולט (למאכל אחר) גם ללא רוטב ולכן אם יש נ"ט בר נ"ט בכלי כל שכן שיהיה נ"ט בר נ"ט גם במאכל. אמנם כל זה כשהטעם הראשון ניתן במאכל ממש אבל ברוטב לא שייך נ"ט בר נ"ט כיון שאינו בליעה אלא תערובת.

אמנם היד יהודה^(ו) דחה דבריו שעיקר הנידון כאן הוא הקלקול שנעשה בזמן הבליעה, והוכיח מהתוס' והרא"ש שבליעה בכלי מקלקלת הטעם יותר מבליעה במאכל וממילא לא שייך נ"ט בר נ"ט במאכל. והביא שכן דעת רוב הפוסקים: או"ה (לט, ט), שלטי גיבורים (חולין לב, א). וכן מוכח מדברי השו"ע בדין בצל הבלוע מבשר (י, ד) שדן אותו כממשות שצריך לשער כנגדו ולא כטעם.

וכ"כ בחוו"ד (ביאורים א) שבאוכלין אפילו אלף טעמים חשובים אחד.

142. האם היתר נ"ט בר נ"ט הוא גם בשעת בישול?

בחוו"ד^(א) (ק) כתב 'דלא הוי נ"ט בר נ"ט בשעת בישול, כגון אם נפל חלב על הקדירה שמבשלין בה דגים כנגד הרוטב ואח"כ בישלו הדגים עם בשר, אפילו בדיעבד אסור'. והביא ראייה מטעם או"ה להתיר בטיפה שנפלה כנגד המים בקדירה וחזר ובישול בה בשר כיון שיש בקדירה שישים כנגד הבלוע המדומע במים. ולא כתב להתיר מטעם נ"ט בר נ"ט⁴⁸⁹.

ובספר בית אפרים^(ב) (י"ד ה) כתב שאפילו בשעת בישול יש דין נ"ט בר נ"ט. ושאיין ראייה מאו"ה כיון שרצה להעמיד היתר גם לסבורים שאין נ"ט בר נ"ט בבישול.

וכן משמע בפמ"ג^(ג) (משב"ז ב) שכתב שאם לא היתה הביצה מנוקבת בתולדה היה מותר לקחת ביצה שנתבשלה עם בשר ולאכלה בכותח מצד נ"ט בר נ"ט שטעם הבשר עבר למים ומשם לביצה.

וכן משמע ברב פעלים^(ד, אור"ח ט) שכתב לגבי ביצים שהונחו על מכסה קדירה בשרית 'מותרים לאכול בחלב עצמו שהוא נ"ט בר נ"ט' והתיר דק"ל כסברת מרן ז"ל דגים שעלו בקדירה של בשר אפילו בתר⁴⁹⁰ יומא מותר לאוכלן בכותח, כמ"ש בס"י צ"ה, וכן כאן הזיעה נתנה טעם בכסוי ובסתימה והכסוי בבצים, ועדיין הם היתר⁴⁹¹.

ומחלוקת זו משליכה להלן (צ, א ברמ"א) בדין הפת שנלושה עם הפשטידה בתנור מה יהיה דין הפת אם בלעה דרך גוף התנור ולא זב תחתיה ממש, לאכלה עם חלב.

143. האם היתר נ"ט בר נ"ט הוא בדיעבד או לכתחילה ומהו הגדר בזה.

או"ה^(א) (לד, ה) – **אם כבר נתערב מותר לאכול:** כתב 'נתבשל כבר אין זה קרוי דיעבד מאחר שאין המאכל מתקלקל בכך שהרי יכול לאוכלו בלתי פלאד"ן ודומה קצת של"מ (הגה"ה) ודווקא לכתחילה אבל אם אירע כך בדיעבד שבשלו ביצים או ירקות או חממו מים ושמן וכה"ג בכלי ש"ב וכו' ונתנו בחלב או מערה אותה בקדירה של חלב ב"י ודאי מותר הכל לכתחילה בין המאכל בין הכלי בלתי בטול כלל דמאחר שהמאכל היה נאסר והכלים היו צריכין שבירה או הגעלה סומכין בדיעבד.

בדרכ"מ^(ב) כתב בשם או"ה שאם לא היתה הקדירה שבישל בה בת יומה אפילו לכתחילה מותר כיון שהוא גם נ"ט בר נ"ט וגם נותן טעם לפגם.

סמ"ק (הגהות ריג ח), **הגה"מ** (מאכ"א ט, כג), **ר' ירוחם** (טו, כח) **סה"ת** (מפתחות א) – **אם כבר נתבשל מותר לערב:** כתב על דברי הרא"ש שהתיר נ"ט בר נ"ט בבישול 'ונראה דוקא בדיעבד אבל לכתחילה אסור לבשל שוב כתב בהמשך 'לכתחילה אין לו לבשל דבר שרוצה לאכל עם בשר בכלי של חלב'. וכ"כ בדרכ"מ^(ג) (ק) שלמרות שלכתחילה לא מבשלים ולא צולים על מנת לתת. בדיעבד שכבר בישל מותר לתת בכותח וכתב שזו גם דעת סה"ת.

ובבית יוסף (בדק הבית) – **מותר גם לבשל על מנת לערב:** כתב עליו 'ואין דבריו נראים אלא לכתחילה נמי מותר לבשל בכלי של חלב דבר שרוצה לאכול עם בשר'.

בדעת השו"ע

כתב הש"ך^(א) 'לבשולן לכתחילה כדי לאכול בכותח אסור אפילו למחבר וסיעתו' וזה כדעת ר' ירוחם ולא כהערת הב"י עצמו בבדק הבית. וכ"כ בכה"ח^(ב) (ק) בשם רבי⁴⁹² והסביר 'הגם שבבדק הבית כתב דאפילו לכתחילה נמי מותר לבשל בכלי חלב דבר שרוצה לאכול עם בשר נראה כשהחבר השלחן ערוך חזר בו והשש לדברי האוסרים לבשל לכתחילה. ועל כן כתב בשלחן ערוך לשון דיעבד (שנתבשלו) דהשלחן ערוך חיברו אחר בדק הבית כמו שכתבו ביד מלאכי...'

והרמ"א לאחר שהביא חומרת הריב"ן כתב 'והמנהג לאסור לכתחילה, ובדיעבד מותר בכל ענין... וכן אם לא נתבשלו או נצלו תחילה, רק עלו (כלומר שרק אחד מהם רותח. ש"ך י) בכלי של בשר, מותר לאכול עם חלב עצמו'.

- והסביר הש"ך^(א) והט"ז^(ב) שההיתר בדיעבד בנתבשלו רק כשכבר נתן אותן בכותח. ובנצלו כתב הרש"ל שאפילו בדיעבד אסור (ש"ך ד). ולפי זה גם בנתבשלו אין להתיר את הרוטב (פת"ש^(ג)). וכן אם בבישול נגמרו המים כמצוי באורז דינם כנצלו (שפ"ד ד 'ודע', פרישה ה).

- ובט"ז^(ד) הסביר שגם בהעלאה שהוא קל יותר לרמ"א היתר הוא כשכבר עלו שמותר לתת אותם בכותח, אבל להעלות לכתחילה בשביל לתת בכותח אסור 'דאסור לגרום נ"ט בר נ"ט לכתחילה' (או"ה לד בשם סמ"ק)...

ולגבי נתינה בכלים כתב הרמ"א 'ודוקא לאכול עם חלב והבשר עצמו, אבל ליתנן בכלי שלהם, מותר לכתחילה... וראה בסעיף ג' שהתיר

זה הוא כיון שהשאלה שם היתה לגבי המתנת שש שעות בלבד ואגב אורחא כתב דין נ"ט בר נ"ט.
⁴⁹² פרי חדש אות א'. בית לחם יהודה אות ג'. כריתית אות א'. ערך השלחן אות ה'. קהל יהודה בסעיף זה. וכן זבחי צדק (ב). פרי תואר (ב). הובא לעיל). משב"ז (צ, ד). בא"ח (שניה קרח יז). ובאור לציון (ה, כה, א) כתבו להתיר אם לא כלו אחר. ובספר 'טעמו וראו' כתבו בשם הרב גדעון בן משה שהורה לאסור.

⁴⁸⁹ אמנם לכאורה יש לחלק שכן לא דנים שם בשימוש במים עם בשר אלא בשימוש בקדירה, והמעט שנבלע בקדירה אין הכרח לומר שיצר למים וחזר אליה אלא שנבלע בשעת כניסה וממילא הוא טעם ראשון ולכן הותר רק מצד שיש כנגדו שישים.
⁴⁹⁰ נראה שצ"ל 'בית יומא' שהרי ברגע זה ממש היא בולעת מהתבשיל.
⁴⁹¹ ואפשר שאין ראייה מכאן כי אפילו אם היה טעם ראשון בביצה, כיון שהוא ביבש היה אוסר רק כדי קליפה וקליפת הביצה ממילא לא נאכלת. ומה שלא נזכר הרב לענין

לשיטת ריב"ן שאסר בישול כיון שכאן הטעם השני של בשר מתערב בטעם שני של חלב ולא בממשות כמו בכוחה.

השו"ע פסק כרא"ש וסיעתו 'קערות של בשר שהודחו ביורה חולבת בחמין שהיד סולדת בהן, אפילו שניהם בני יומן, מותר, משום דהוה ליה נותן טעם בר נותן טעם דהתיירא, והוא שיאמר ברי לי שלא היה שום שומן דבוק בהן'.

טעם האיסור להדיח לכתחילה ונפק"מ

- **הש"ך** (ט) כתב לאסור מצד שלא עושים נ"ט בר נ"ט לכתחילה ואפילו בכלים. והוכיח מדברי השו"ע (תנ"ב, ב) לאסור להגעיל יחד כלי בשר וחלב בני יומן.

- **הפר"ח** (א) כתב שאין לאסור מדין נ"ט בא נ"ט כיון שהאיסור בבישול לכתחילה הוא רק כשהטעם השני בא לאוכל אבל כשבא לכלי מותר גם לכתחילה. אמנם השו"ע אוסר כאן לכתחילה מחשש לטעם סה"ת שיש חשש שיעשה איסור קודם שנעשה טעם שני של היתר.

ונמצא שלפר"ח יהיה מותר לבשל ירק בכלי בשר על מנת לתת בכלי חלב. שבאופן כזה אין חשש לטעמי סה"ת. ולש"ך יהיה אסור שאין עושים נ"ט בר נ"ט לכתחילה אפילו בכלים.

הרמ"א החמיר כסה"ת לאסור את הכלים כשהיו בני יומן: 'הגה ויש אוסרים אפילו אין שומן דבוק בהן. אלא א"כ אחד מן הכלים אינו בני יומן מבליעת כלי ראשון, ואז כל הכלים מותרים והמים נוהגין בהן איסור לכתחילה. אבל אם שניהם בני יומן, והדיח אותן ביחד בכלי ראשון, הכל אסור. והכי נוהגין, ואין לשנות'.

אמנם בזה אחר זה הקל הרמ"א 'ודוקא שהודחו ביחד ובכלי ראשון, אבל אם הודחו זה אחר זה ... הכל שרי'. כיון שבאופן זה המים נעשים טעם שני של היתר קודם שפוגשים את המין השני. ולא נתערבו הטעמים (ט"ז יא). וכתב הפמ"ג שלכאורה בכלי מתכות ניתן להכשירם ונמצאת מתיר נ"ט בר נ"ט לכתחילה והשיב כיון שבהדחה בבית אחת אפילו הריב"ן שאוסר בבישול יתיר בדיעבד (כמובא ברא"ש) אז לפחות בזה אחר זה אין לאסור אפילו בכלים הניתנים להכשר.

145. לסוברים שכלים שהודחו יחד נאסרים מה יהיה הדין אם הודחו בכלי שני ומה הדין כשהדיחו יחד בכלי ראשון כלים שבלעו בכלי שני כגון צלחות וכפות.

כלי שני נידון לעיל (סימן צב שאלה 23) והובאו בו שיטות הפוסקים, ולדעת הרמ"א בדיעבד אינו מבליע ומפליט.

בדרכ"מ (ה) הביא בשם הגשע"ד (נ, ד) שכתב בשם מהרי"ח שכלי שני מבליע בכלי חרס כשיש ממשות אמנם בנקיות אין לחוש שאין לו כח להפליט. וכתב שם על זה הגשע"ד שהסמ"ג כתב בשם ר"י שהלכה למעשה שאינו מבשל אלא בכלי ראשון. וכן במבוא שערים שם כתב שאין חומרא לחרס בכלי שני על שאר כלים ואינם בולעים אף בכלי שני.

ובכלים מלוכלכים בכלי שני הרש"ל כתב להחמיר כיון שהמים נהפכים לגוף האיסור, אמנם גם לשיטתו לא צריך לשאול אם היו מלוכלכים. והט"ז כאן הכריע כרמ"א בתו"ח שכלי שני אינו מבליע

בדיעבד נ"ט בר נ"ט בזה אחר זה ברותחין וכאן שהכלי צונן התיר גם לכתחילה.

ובכלי שאינו בן יומו כתב הרמ"א 'וכן אם היה הכלי שנתבשל או נצלו בו לפגם, שלא היה בן יומו, נוהגין היתר לכתחילה לאכלו עם המין השני'.

ודעת הרש"ל (הובא בט"ז ד) משמע שאוסר לתת גם בכלי שלהם. ועוד כתב לאסור בכלי שאינו בן יומו לערבו בכוחה שכל טעם לפגם אסור לכתחילה. וכתב הט"ז והסומך על הרמ"א להקל בזה לא הפסיד.

ונמצא בכלי שאינו בן יומו:

- **לשו"ע** מותר אפילו לבשל על מנת לתת בכוחה. (בא"ח ב' קרח יג).
- **לרמ"א** אם נתבשל מותר לתת בכוחה. והוא הדין אם אין לו כלי אחר מותר לבשל לכתחילה (חכמת אדם מח, ב).
- **לרש"ל** אפילו נתבשל אין לערב ורק כשנתערב בכוחה מותר לאכול.

ונתינה לכלי דרך עירוני כתב הש"ך (ה) שלכאורה היה צריך לאסור כמו שכתב הרמ"א להלן (סעיף ג) שאם עירה מכלי ראשון של בשר על כלי חלב אוסר ולכן כוונת הרמ"א לתנם בלא עירוני. ולמעשה כתב הש"ך להתיר גם בעירוני כיון שלרוב הפוסקים אפילו נתבשלו מותר. ואינו דומה להדחת כלי בשר וכלי חלב ביורה אחת ששם הטעמים עצמם עשויים להפגש ולאסור לסה"ת. אלא למה שכתב הר"ן שכשהטעם השני עמד ללא תערובת שמותר. וכ"כ או"ה וגם הרמ"א בת"ח סמך עליו בהפסד מרובה. ולכן למעשה אם עירה אינו אוסר.

ובדבר חריף כתב הרמ"א שלא שייך דין נ"ט בר נ"ט כמובא בשו"ע בסימן צו. ולשיטת הרמ"א הוא הדין שאין קולת כלי שאינו בן יומו כיון שהחריף משביח את הפליטה (אבל לא את הקדרה. ש"ך ז) וידון שם בע"ה.

וכל זה שהבישול השני נעשה בחריף אמנם כשהבלוע הראשון הוא חריף הסתפק הפמ"ג (משב"ז א) אם שייך בו נ"ט בר נ"ט או שדומה לדין הגמ' בתרופה 'נפיש מרריה' שלא שייל בו נ"ט בר נ"ט ולא הכריע.

סעיף ג: הדחת קערות של בשר ביורה חולבת

144. מה דינם של כלי בשר וחלב בני יומן שהודחו יחד. או בזה אחר זה ביורה אחת.

נחלקו הראשונים האם דין נ"ט בר נ"ט שייך דווקא כשנעשה בשני שלבים או אפילו כשנעשה בבת אחת.

תוס'א (שם בסופו), **סה"ת** (סא), **ר"ן** (שם): כתבו שגם לסוברים שיש דין נ"ט בר נ"ט בבישול אין להדיח כלי בשר בכלי חלב בני יומן, משתי סיבות א'. שהכלים נוגעים זה בזה והוא טעם ראשון. ב'. שטעם הבשר נפגש במים ישירות עם טעם החלב ויש כאן טעם שני של איסור במים שחוזר ואוסר את הכלים. והסביר בר"ן שהיתר נ"ט בר נ"ט הוא 'דוקא כשטעם שני עמד בהיתר בלא תערובת חלב אבל כאן שטעם שני לא עמד בפני עצמו כלל אלא תכף שבא לעולם נתערב בטעמו של חלב מסתברא ודאי דאסור'.

רא"ש (ח, כט) **רמב"ן** (חידושים קיב א) **רשב"א** (תוה"א ג, ד פא, ב): 'לא אמרינן חלב שבמים נתערב עם טעם שני של בשר שבהן כשם שאין אומרינן בדגים דטעם החלב שבכוחה נבלע בדגים ויהא אוסרן (רמב"ן)'. ויש לחלק שכיון 'אין הקערות פולטות אלא בסבת המים שהפליטן והילכך כל שזו או זו פולטת כבר חזרה אותה פליטה בתוך המים לנותן טעם בר נותן טעם (רשב"א)' וכתב הרא"ש (כשאין שומן) להתיר בזה אפילו

אמנם בהג"ה כאן החמיר בעירו מכלי בשר לחלב. והקל בעירו על שני כלים: 'ואם עירה מכלי ראשון של בשר על כלי חלב, דינו ככלי ראשון ואוסר אם היה בן יומו. אבל אם עירה מים רותחים שאינן של בשר ולא של חלב על כלים של בשר ושל חלב **ביחד**⁴⁹⁶, ואפילו שומן דבוק בהם, הכל שרי, דאין עירו מכלי ראשון ממש שיעשה שהכלים שמערה עליהם, יבלעו זה מזה'.

בעירו מים על כלי בשר וחלב

- **הרמ"א**⁴⁹⁷ לעיל הקל בעירו מכלי חדש על כלי בשר וחלב אפילו מלוכלכים.

(וכן נראה בהגש"ד (ליקוטים) שכתב בדיני זבוב 'ואם היה הזבוב בקערה תחילה כמו כן הכל מותר' כלומר למרות שעירו עליו מכלי ראשון ולמרות שהוא ממשות האיסור העירו לא מבליע מהזבוב בכלי שנמצא עליו)

- **הש"ך**⁴⁹⁸ כתב שהרי לדעת הרמ"א (סו, י) עירו מבשל כדי קליפה וממילא המים יבליעו את הלכלוך הבשרי בכלי החלב ולהפך, ואין ללמוד מאו"ה כיון שהוא סובר שאין עירו מבשל כדי קליפה. ואפשר שהרמ"א מחלק בין בליעה בבשר לבליעה בכלים שבהם לא מבשל. אמנם למעשה פסק הש"ך להחמיר בכלים מלוכלכים אם לא בהפסד מרובה. וכן דעת הרש"ל והט"ז (ב).⁴⁹⁹

- **הפר"ח**⁵⁰⁰ החמיר אפילו בנקיים אפילו שהכלים יהיו מקונחים יפה אם הם בני יומן הרי המים מפליטים מהם הבלוע בהם ונאסרים המים לשיטתו (של הרמ"א) שפוסק הפך דעת המחבר בדין קערות וחזורים המים ואוסרים הכלים והוי דומיא דרישא (הדיח יחד).

בעירו על כלי איסור והיתר נקיים הסתפק הש"ך. שאם היתר בכלי בשר וחלב הוא מצד נ"ט בר נ"ט ממילא לא יהיה שייך בכלי איסור. ומצד שני לא ברור שיש כח במים של עירו להפליט מכלי האיסור ולהבליע בכלי היתר. ואותו ספק קיים בכלי בשר וחלב שאחד מהם מלוכלך ואסר השני שנעשה נבלה אם יש בו כח לאסור שוב את הראשון. ולמעשה יש להחמיר שהוא כמבשל ממש אם לא בהפסד מרובה. והפר"ח החמיר אף בהפסד מרובה.

ובעירו מכלי בשר לכלי חלב החמיר הרמ"א והעיר הש"ך (י) שבתורת חטאת (יז, יב בסופו) הקל בזה הרמ"א בהפסד מרובה וכן לעת הצורך וצ"ע שלא כתב כך כאן.

- ובט"ז⁵⁰¹ (י) הסביר שהרמ"א שפסק כשה"ת בכלי בשר וחלב שהודחו יחד שיש לחשוש שנאסרים המים וחזורים לאסור הכלים, הוא הדין בעירו 'שחושבים קילוח העירו כאילו הוא בכלי שמערה ממנו'. וממילא חוזר ואוסר את הכלים.

ומפליט ואינו אוסר⁴⁹³. ואמנם בעירו כתב הט"ז שיש להחמיר שהכלי המלוכלך אוסר את השני.

הרמ"א⁴⁹⁴ פסק להקל בכלי שני ודוקא שהודחו ביחד ובכלי ראשון, אבל אם הודחו זה אחר זה, או בכלי שני אפילו ביחד, הכל שרי.

כלים שבלעו בכלי שני כגון צלחות וכפות והודחו כעת יחד בכלי ראשון

- כתב או"ה⁴⁹⁵ (לד, טו, הובא בט"ז ב) שיש להחמיר בהם כמו סירים כיון שנותנים בהם על ידי עירו וע"י הרבה עירוים בולע בכולו⁴⁹⁴ ולגבי כפות אמנם לא מערים עליהם אבל פעמים שמשתמשים בהם בכלי ראשון וממילא בולעים בכולם. וכ"כ הב"ח (ה).

- ובתורת חטאת⁴⁹⁶ (נח, יג) כתב עליו 'ונראה לי דדוקא מן הסתם דחיישינן שמא השתמש בכף או בטעלי"ר (נח) בכלי ראשון וכמו שחיישינן בכהאי גוונא לענין הגעלת כלים וצריכים כולם הגעלה בכלי ראשון אמנם אם ברי לו שלא נשתמש בכף או בטעלי"ר רק בכלי שני תוך מעת לעת ודאי אינו אוסר בדיעבד והכי נהגו. וכ"כ הש"ך (י) והט"ז (ב) למעשה להקל שלא יאסור כשברור לו שלא השתמש בכלי ראשון מעת לעת וכתב הש"ך שגם הב"ח מודה לזה.

ובדין עירוים רבים שכתב או"ה⁴⁹⁷ שהרבה עירוים מבליעים בכולו העיר במשב"ז (יב בסופו) שהרי עירוים הרבה אלו לא נעשים ביום אחד וממילא החלק המושבח בו הוא לעולם כדי קליפה.

וביד יהודה⁴⁹⁸ (ארוך כה) כתב על האו"ה 'ודבריו הם דבר תימה דמאי נ"מ בין עירו פ"א להרבה פעמים, וכי ע"י העירו האחרת מבליע כדי קליפה יותר מקליפה הראשונה? והוכיח משו"ע (תנ"א, ה) שכתב שכלים שתשימשם בעירו צריך לערות עליהם מכלי ראשון ולא כאו"ה שהיה צריך הגעלה.

146. למחמירים בהדחה יחד, מה הדין בעירו מכלי בשר על כלי חלב או מכלי פרווה כלי בשר וחלב יחד. נקיים או מלוכלכים.

- **בהגש"ד**⁴⁹⁹ (ע"פ הדרכ"מ) – כתב שאם עירה מכלי ראשון על כלי בשר וכלי חלב נאסרו הכלים 'דאנן סבירא לן עירו ככלי ראשון'.

- **באו"ה**⁵⁰⁰ (לד, יח) כתב שאם מערה מים רותחים מקדרה חולבת על כלי בשר אפילו מלוכלכות מותר כיון שהמים הם נ"ט בר נ"ט. וכן אם מערים מכלי חדש על כלים של בשר וחלב אינם נאסרים 'ודאי עירו כלי שני הוא דתתאי גבר ואינו מפליט או מבליע אלא שאנו מחמירין לאסור הדבר שמערה עליו הקילוח **הראשון** של **איסור** לומר אדמוקיר בלעה והיינו כדי קליפה וצריך הגעלה כאילו נגעל חם בכלי העליון. אבל לאחר שהוריקוהו על הכלים לומר שיפליטו אז אותם המים⁴⁹⁵ מכלי אחר ויבליעו אותם בכלי שניים לא. דמדנתנו על הכלי ה"ל הכלי שני'.

הרמ"א בתורת חטאת לא חילק בין המקרה של עירו מכלי בשר לכלי חלב למקרה של עירו מכלי חדש לכלי בשר וחלב. ובשניהם אסר לכתחילה והתיר בהפסד מרובה או במקום צורך.

⁴⁹⁵ משמע שסובר לחלק בין עירו איסור שדורש הבלעה בלבד לעירו מים על בשר וחלב שדורש הבלעה והפליטה. ובין פעולה במקום אחד לפעולה בשני מקומות. וכאן בכלים יש תרתי לריעותא שמערה מים ושצריכים להפליט ממקום אחד ולהבליע במקום אחר.

⁴⁹⁶ ראה בש"ך (סו, לה) שהבין שקולת הרמ"א כשעושי העירו יורד בו זמנית על השומן וכלי החלב וכן משמע מהמילה 'ביחד' כאן. וכן הבין בדעתו בא"מ (ז"ד א, מב) אמנם מדברי האו"ה עצמו (לד, כא) משמע שאם העירו נוגע בשני הכלים יחד נאסרים וכ"כ בהבנתו במנח"י (ב, ק).

⁴⁹³ למעשה הט"ז (קד, ד) פוסק כרש"ל שכלי שני מבליע אבל לא מפליט ומבליע כאחד. אלא שהרש"ל פה מחדש שהמים הנפכים לגוף האיסור וממילא נדרשת רק הבלעה ועל זה חולק הט"ז וסובר שגם כאן נדרשת הבלעה והפליטה וליכא.

⁴⁹⁴ ויש להבין שהרי עירוים הרבה אלו לא נעשים ביום אחד וממילא החלק המושבח בו הוא לעולם כדי קליפה. וכן ראיתי שהעיר במשב"ז (ב) בסופו. וביד יהודה (ארוך כה) כתב 'ודבריו הם דבר תימה דמאי נ"מ בין עירו פ"א להרבה פעמים, וכי ע"י העירו האחרת מבליע כדי קליפה יותר מקליפה הראשונה? והוכיח משו"ע (תנ"א, ה) שתשימשם בעירו צריך לערות עליהם מכלי ראשון ולא כאו"ה שהיה צריך הגעלה.

ולכל השיטות בכדי שהכיוור יאסר צריך להיות הבלעה באותו יום מהמין השני.

כשמערה על כיוור נקי שבלוע מחלב ובשר⁵⁰¹ האם מבליע בכוס

הש"ך (ט) מסתפק לגבי בלוע מאיסור או מבשר וחלב האם כיוון שלא שייך כאן נ"ט בר נ"ט נחמיר אפילו בנקיים או סוף סוף אין כח במים להפליט מזה ולהבליע בזה. ולמעשה מחמיר אם לא בהפסד מרובה. והפר"ח כתב שבכל אופן מפליט ומבליע ואוסר הכלים ואין להקל גם בהפסד מרובה.

סעיף ד: פגימת מי הדחה באפר

148. האם מועילה פגימה במי הדחה להדחה של כלי בשר וחלב מלוכלכים יחד או להגעלת כלי איסור כשאין במים שישים כנגדם

כתב השו"ע מדעתו 'יראה לי שאם נתנו אפר במים חמין שביורה קודם שהניחו הקדירות בתוכה, אף על פי שהשומן דבוק בהן, מותר, דעל ידי האפר הוא נותן טעם לפגם'.

והש"ך (כא) תמה על השו"ע שאין מקור לשיטתו. ועוד שלא מצאנו אפשרות להגעיל כלי איסור בני יומם אם לא שיש שישים במים וגם התוס' והרא"ש (חולין ק. ב) כתבו שלאוסרים חנ"נ בשאר איסורים יש קושי בהגעלה של כלי איסור גדולים כיוון שהמים נעשים נבלה משא"כ לר' אפרים.⁵⁰² ומעיר הש"ך שלו דברי השו"ע נכונים היה פתרון גם לשיטתם על ידי פגימת המים. אמנם הפר"ח (ט) כתב שאין מדברי התוס' קושיה והסביר 'דאפילו תימא שהאפר אינו פוגם הא איכא דברים אחרים שפוגמים' כלומר שבגישת הש"ך יהיה מהדברים שפגימתם מוסכמת קושיה על התוס' אלא התשובה שהם דברו בהגעלה ללא תערובת פוגמת ועוד שחששו לסוכרים שרק מים נקיים מועילים להגעלה. ובכל אופן משמע מהפר"ח שבדברים אחרים לא מסתפק כלל. ולמעשה התיר כשו"ע בהפסד מרובה.

וכן הקשה הט"ז (טו) מדברי הרמ"א בסימן פז (סעיף ו) לאסור להשתמש בכלי שמבשלים בו אפר כירה לחפפה כיוון שמעורב בו בשר בחלב⁵⁰³. ועוד הביא מקורות שסבון העשוי מאיסור ומעורב באפר אוסר בתערובת ולדברי השו"ע היה צריך להיות מותר. אמנם בנקה"כ דחה את קושיית הט"ז שיש לחלק בין הסבון שעשוי מגוף האיסור לבין הכלים שיש בהם מעט שמנונית שלגביה יש מי שסובר שנפגמת אפילו במעל"ע⁵⁰⁴ משא"כ בממשות הסבון. ובצבי לצדיק (על הט"ז) תירץ 'וי"ל כיון דעושין כן תמיד הוי לכתחלה (ואסור לבשל בכלי ב"ה עם אפר כשיודעים שצריכים לבשל בו), וכאן שחבר עשה נקרא ד'עבד' (ומהדין אין אוסר את השימוש בכלי⁵⁰⁵), דנותן טעם לפגם לכתחלה אסור'.

⁴⁹⁷ כיון שניצוק אינו חיבור באיסורים כמובא בשו"ת מהריל החדשות סימן נג, ותרודה"ד ק"ג. למעט בדין יין נסך וענייני טומאה וטהרה שיוסדו בדין נגיפה ולא בנתינת טעם.

⁴⁹⁸ אמנם שם דובר בכלי שאינו בן יומו וכאן בנוול. אך הצד השווה שבהם שמהדין היה צריך להקל ולמעשה מקלים נ"ט בר נ"ט בבישול במאכלים ולא בכלים.

⁴⁹⁹ נראה שכוונתו מפליט או מבליע שבה שונה עירוי הנפסק מעירוי שאינו נפסק ולכן הקל הרמ"א בנפסק בסימן סח סעיף י.

⁵⁰⁰ עדיין לשיטתו יש ליישב דברי הרמ"א בתורת חטאת בשם או"ה (הובאו בש"ך יח) שאפילו בעירוי מכלי איסור לא יאסר הכלי שני שבא אליו בעקיפין. ולפי דבריו היה צריך לאסור כיוון שיש בכוחו להבליע. ואפשר שגם השפ"ד מעיר רק על עירוי מכלי איסור ומודה בעירוי על כלי בשר וחלב. ועוד אפשר שדעת החו"ד שמים הבלועים

⁵⁰⁵ שבלע נטל"פ. אבל עצם הבלעת האיסור לכתחילה על ידי נטל"פ בידיעה שאח"כ נשתמש בו אסור.

- ובמשב"ז⁴⁹⁷ כתב עליו שסובר שניצוק חיבור אמנם למעשה כתב שגם לרמ"א אינו אוסר אלא רק את התחתון⁴⁹⁷

- והחו"ד⁴⁹⁸ (באורים י) כתב שלפי מה שפסק הרמ"א (ז, צא) שבנוול לא שייך קליפה ולכן אינו נאסר (כ"ח ולא כריב"א) הוא הדין שהמים שנופלים על הכלי התחתון שאמורים להאסר כדי קליפה ישארו בהיתרם וממילא לא יאסרו את הכלים. ולמעשה כתב הרמ"א להחמיר רק מצד מה שונהגים (לעיל צד, ה) להחמיר ולאסור כלים ככה"ג אפילו כשמהדין יש להתירם⁴⁹⁸

עירווי המזדחל

- **הש"ך** כתב (יה בשם ת"ח וא"ה) שאפילו במערה מכלי של איסור אין נאסר אלא הכלי שבא עליו הקילוח ישירות.

- **בשפ"ד** העיר שמדברי הרמ"א בסימן צב (סעיף ז) משמע שאפילו נזחל על כירה צוננת לא נקרא כלי שני כל שלא נפסק. ואין לתרץ שכוונתו שם שהקדירה על האש שכן בתורת חטאת (ז, יז) הביא דין זה לקדירה על האש 'או שאר כלי ראשון' ומשמע אפילו לא על האש מבשל כדי קליפה. וכן העלה להלכה שכל שלא נפסק הקילוח מבשל כדי קליפה אפילו במזדחל ואם ניתז ממנו אינו מבשל אך מפליט ומבליע⁴⁹⁹. ואם נפסק הקילוח רק מבליע ואם ניתז ממנו לא אוסר.

- **ובחו"ד** (באורים צב, כג) כתב ליישב דברי הרמ"א שהכלל הוא שכל שאין לו דפנות המחממות יכול להבליע או להפליט אבל לא לבשל ממש כלומר להבליע ולהפליט כאחד. ולכן בסימן צב שמדובר בעירווי של חלב הוא אוסר כיוון שיש בכוחו להבלע בבשר. אבל כאן שמדובר במים, אין בכוחם להפליט את הבלוע בכלי ולהבליעו בכלי אחר.⁵⁰⁰

147. בהתבסס על השיטות בעירווי מתי יאסר כיוור שמשתמשים בו לחלב ולבשר. ומתי הוא יאסור את הכלים הניתנים בו

ראה בשאלה הקודמת פירוט השיטות עליהם מתבססת התשובה.

מתי תהיה הבלעה בכיוור

בהבנת האג"מ (יו"ד א, מב) שמחלוקת הרמ"א והט"ז היא בעירווי שנופל בו זמנית על השומן והכלים בליעה תהיה רק לש"ך ורק במציאות שנופל בו זמנית על השומן והכיוור וגם אז נקל בהפסד מרובה ולא יבלע אלא בנקודת העירווי.

בהבנת המנחת יצחק שמחלוקת הש"ך והרמ"א רק כשלא נופל העירווי בו זמנית יאסור לש"ך בכל אופן את כל מקום התפשטות המים. ולרמ"א רק בנקודה שנפל על הכיוור והשומן יחד.

וכן בהבנת הפמ"ג שאפילו בעירווי המזדחל אוסר נראה שכל שנוגע בשומן יבליע בכל מקום.

ובהבנת הפר"ח יש להחמיר ולהבליע בכיוור אפילו כשאין שומן כל שהמים נופלים על הכלי ומתפשטים.

הוא) דיעבד, דנותן טעם לפגם לכתחילה אסור'. כלומר הגם ששם מדובר שהכלים כבר בלעו מאפר הכירה הפגום ולכאורה זה דיעבד כיון שעושים כך תמיד אפילו זה נקרא לכתחילה.

וכן ברב פעלים (ג' י"ד) הביא מדברי מהר"ח אלפנדרי לגבי ביטול איסור שבדיעבד מועיל 'היכא שהוא דבר רגיל לא אמרינן, וכן בנותן טעם לפגם' וסיכם הרב פעלים 'נמצא אפילו בנותן טעם לפגם דשרי לכתחילה עכ"ל ברגיל לא שרי'.

150. האם פגימת המים מועילה גם להפוך את מה שכבר בלוע בכלי בן יומו לפגום?

בתחילה כתב הכה"ח (טז) בשם בית דוד⁵⁰⁸ (י"ד מא) בשם מהר"ק ו'ואם בלע הכלי בן יומו דבר פגום אף הטעם שהוא בלוע בתוך הכלי גם כן נפגם ולפי זה ביורה שהיא חולבת בת יומא שהדיח בה קדרות של בשר שיש בהן שומן והניח בה אפר גם היורה שהיא חולבת נפגמה ואם בישל בה אחר כך בשר מותר התבשיל וכן כלי איסור שבשלו בו דבר הפגום פוגם הבלוע בכלי ואם בשלו בו אחר כך תבשיל של היתר מותר התבשיל. וכן כתב בית יהודה (חלק א' דף ק"ד ע"ד סעיף ב' וחלק ב' סימן ע"ז).

אבל בשם מהרש"י כתב בית דוד שם דהא דפוגם האפר היינו דוקא לשומן שבעין שהיה בקדרה שהוא בחוץ נפגם באפר אבל טעם בלוע בתוך דופני הקדרה לא נפגם ונותן טעם ואוסר. וכן הוא דעת בית דוד שם כסברא זו רוב הפוסקים: דבר משה⁵⁰⁹ (סימן י"ד) דבר שמואל⁵¹⁰ (סימן פ"ח) קול אליהו⁵¹¹ (חלק א' חלק יורה דעה סימן י"א) ערך השלחן⁵¹² (אות טו"ב).

וכ"כ החזו"א (קכב, י) ומהו בכלי חרס כי היכי דלא מהני ליה הגעלה ה"נ לא מהני ליה נתינה לתוכו מיני מרורות דאין לנו הוראה מתי נפגם הבלוע וכמש"כ לעיל ואף לדעת בעל העיטור דמהני הגעלה ג"פ באינו ב"י, דוקא אינו ב"י אבל תוך מעל"ע אף אם יערב במים מיני חמציים או מרור לא מהני ואף אם יגעיל אח"כ ג"פ לא מהני'.

וביד אפרים (ג, צה) הסביר שמעמידים את הכלים על חזקתם ולכן בכלי היתר ככלי הבשר והחלב כאן מתירים כשבלעו בפגום אבל בכלי בו כבר בלוע איסור לא אומרים שיועיל האפר לפגום הבלוע בתוכו להפכו לכאינו בן יומו.

סעיף ה: כלי עם חלב סמוך לכלי של מלח או חומץ

151. האם מותר לתת כלי עם חלב סמוך לכלי מלח או חומץ. מדוע. מה מידת הקרבה האוסרת. ומה דין כלים מכוסים.

בגמ' (ק"ב, א) 'בעא מיניה רב דימי מרב נחמן: מהו לאנוחי כדא דמלחא גבי כדא דמכא? אמר ליה: אסור, דחלא מאי? אמר ליה: שרי, ומאי שנא? ... האי איתיה איסורא בעיניה, והאי ליתיה איסורא בעיניה.

והסביר רש"י 'כותח הנופל במלח נראה וניכר מפני שהוא עב ולא בטיל. אבל כותח הנופל בחומץ ליתיה בעיניה וטעמא נמי לא יהיב כותח בחומץ'.

אמנם הרמב"ם (ט, כה) הסביר החילוק שהמלח שואב את טעם החלב הסמוך לו משא"כ החומץ. והבין הב"י שיש נפק"מ למעשה בין

וכן כתב בשות אבני צדק⁵⁰⁶ 'דאותם כלים של חפית הראש הן אין להשתמש בהן שהרי חזור עוד ועושה בהן עוד אותם המים לחפיה הראש נמצאת שאתה פוגמו לכתחילה ומשתמש בו. הילכך אין להשתמש בו. וה"נ לא שרי מרן להדיחן לכתחילה במי אפר אלא שאם עבר והדיחן שרי'.

הדין בכלי איסור: הפת"ש (כא) יישב את הקושיות והסביר שכל דברי השו"ע הם לענין בשר בחלב שבצירוף האפר לא נהיה כאן טעם בשר בחלב משא"כ באיסורים כיון שכבר קיים האיסור לא מועיל מה שיוסיף אפר.

להלכה בכה"ח (נ"י) העלה בשם פוסקים רבים להקל כשו"ע ובכללם חכם צבי (קא), צמח צדק (צא) שוירי ברכה (כאן ד) חכמת אדם (מה, טו), ערוך השלחן (כד), זבחי צדק (יז).

ולגבי שימוש במדיח לבשר וחלב בזה אחר זה בהנחה שהסבון מגיע מיד עם המים החמים ולא לאחריהם, לכאורה יש כאן נטל"פ לכתחילה, ואפשר שיש לחלק ששם המים החמים באים בעירווי שלרמ"א אין בהם כח להפליט ולהבליע אפילו בכלים מלוכלכים והגם שהשו"ע חולק, לענין נטל"פ לכתחילה חזי לאיצטרופי.

ובילקו"י (פס, יז) התיר הדחה בזה אחר זה אם מנקים אותם משיירי מאכל בעין (כיון שבלכלוך בעין לא שייך קולת נ"ט בר נ"ט ונטל"פ).

149. האם הדחת הכלים עם חומר פוגם מותרת למתירים גם לכתחילה או רק בדיעבד. ומה הדין כשעושה כן באופן קבוע

במנחת יעקב (נז, כז) יישב את קושיית השו"ע מדברי התוס' על דין הגעלת כלים וכתב 'לכאורה אין זה סתירה כ"כ דאפשר דאע"ג דביעבד מותר מ"מ אסור לעשות כן לכתחילה לעשות האיסור המשובח לפגם בידיים'. וכ"כ בשו"ת אבני צדק (צה, ט) 'לא שרי מרן להדיחן לכתחילה במי אפר אלא שאם עבר והדיחן שרי'. ובכנסת הגדולה (ב"י צה, טז) נראה שהבין בדעת מרן שמתיר גם לכתחילה אמנם למעשה אסר לכתחילה אלא אם היה לפחות אחד הכלי כבר פגום קודם.

אמנם באול"צ (ג, יג) ובילקו"י (שם) כתבו ע"פ הר"ן (פסחים ל, ב) והרשב"א (תורת הבית ד, ד, לו, א) שישוד איסור נטל"פ לכתחילה הוא רק כשבלע במושבח ונפגם בתוכו, אבל כשבלוע בפגום אין איסור כלל. והגם שכתב הרמב"ם (ד, י"א) 'שבב"ח קיים איסור אכילה מהתורה גם שלא כדרך הנאתו כגון שגמאו חם או שעירב דברים מרים. כתב על זה הפמ"ג (בסוף ההקדמה) שזה דווקא שנתבשלו מושבחים ועירב בהם מר ולא שנתבשלו פגומים. ולכן כל שהיה פגום בזמן הבליעה אין בו דין נטל"פ לכתחילה. ודבריהם מיוסדים על דברי הרשב"א (תה"א ד, ד, לא, א) שהסביר התועלת בהגעלת כלי שאינו בניומו כשאין שישים ובחילוק בינו לבין כלי בן יומו כתב 'דהתם תחילת בליעתו מן המושבחה היה ורואין אנו כאילו הוא בשבחו עד שיפלוט שחשו להם חכמים שאם אתה מתיר לו להשתמש בו לאחר יומו יבא להשתמש בו אפילו ביומו אבל כל שבלוע מן הפגם מותר⁵⁰⁷.

כשעושה כן בקביעות: בספר צבי לצדיק (צה, ט) יישב את קושיית הט"ז מדברי הרמ"א שאסר שימוש באפר כירה וי"ל כיון דעושין כן תמיד (מבשלים בב"ח עם אפר כירה) הוי לכתחילה, וכאן (בדברי השו"ע בהדחה עם אפר

ג. כאן זה טעם שלישי משא"כ בכלים שיש שמנונית בעין
508 ר' יוסף דוד אב"ד סאלוניקי 1736-1960
509 ר' משה אמריליו אב"ד סאלוניקי בנו וממשיך דרכו של הבית דוד
510 ר' שמואל אבוהב אב"ד ונציה. 1610-1694
511 ר' אליהו ישראל אב"ד אלכסנדריה בזמן החיד"א
512 ר' יצחק טייב מגדולי רבני תוניס 1786 - 1828

506 לרב ישועה בסיס מגדולי חכמי תוניס.
507 אמנם לשיטת המחמירים נראה שיש להקל:
א. כאן מתחילה אין שום דבר מושבח מילא הותר להבליע חזרה משא"כ בהדחת כלים שהשמנונית מושבחה ואתה פוגם אותה בידיים ושפיר יש לגזור משום השמנונית שללא סבון היתה אוסרת.
ב. כאן האדם עסוק בהפלטת הבלוע ולכן לא מקפידים על מה שנבלע חזרה שהיא הפך כוונתו משא"כ בהדחה שעסוק בניקוי חיצוני.

וסיים בהמלצת הרש"ל 'ומ"מ משבח אני מנהג אשכנז שיש להם כלים עשויים למלח אחד לבשר ואחד לחלב דלפעמים בתוך הסעודה שידי מלוכלכות מן הבשר לוקח שם מלח ואחר כך יקח לחלב וכן איפכא' וכ"כ בשפ"ד (כה) 'לכתחלה ודאי אין ליתן מלח בכלי של היתר (חלב) וכ"ש בכלי של איסור ועוד שלוקח ממלח בידים מלוכלכות (מהסעודה החלבית) ונכון שיהיו ב' כלים ודיעבד (שנתן בהם ונתן מהם על בשר) אין איסור אפילו נתלחה המלח דאין מליחה לכלים להפליט אפילו שמנונית.

מלח שנרטב בכלי החלב כתב במשב"ז (יח) שאסור לכתחילה למלוח בו בשר כמובא להלן בסימן קה (ש"ך מד) ובדיעבד מותר גם כן כיון שאין המלח מפליט מכלי.

ההסברים שלשיטת הרמב"ם האיסור הוא דווקא כשהכדים 'בסמוך ממש' ולרש"י אפילו עומדים זה ליד זה שאפשר שבהוצאת הכותה יפול למלח. ועו"ד נפק"מ תהיה בכלים מכוסים שרק לרמב"ם יש מקום לחשוש.

וכ"כ בשו"ע 'אין מניחין כלי שיש בו כותה אצל כלי שיש בו מלח, אבל מותר להניחו אצל כלי שיש בו חומץ' והוסיף הרמ"א: 'ודוקא אם הכלים מגולים. ואפילו הכי אם עבר ונתנו ביחד, מותר, ולא חיישינן שמא נפל אל המלח' ומדברי הרמ"א מוכח שהסביר כרש"י.

סעיף ו: כלי עם חלב סמוך לכלי עם בשר

152. האם מותר להניח כדים פתוחים של בשר וחלב זה ליד זה ומדוע

על דברי הגמ' לאסור בכלי מלח ליד כלי חלב כתבו התוס' (שם מהו) והרא"ש (ח, לב) 'אין לאסור מטעם זה לתת בתוך תיבה אחת כד של בשר אצל כד של חלב. דמיזזה זריזי שלא יפול מזה לזה אבל הכא לא מסקי אדעתייהו להזהר שלא יפול מן הכותה במלח ונתן ממנו לתבשיל'.

אמנם בהגה"א⁴ הביא בשם אור זרוע 'יש להחמיר שלא להניח שני תבשילין של בשר וחלב סמוך זה לזה בתיבה אחת, שמא יתערבו ולא ידעו, אם לא שיכסנו בטוב. ומיהו בדיעבד דילמא לא מחזקינן איסורא ושרי והביא הב"י בשם הגשע"ד (סא, ח) שאין מחמירין בזה גם לכתחילה כתוס'.

וכ"כ השו"ע⁵ כתוס': 'מותר ליתן בתוך תיבה כד של בשר אצל של חלב'.

והרמ"א⁶ חשש להגה"א: 'ויש מחמירין לכתחלה (כשהם מגולים. ש"ך כד). וטוב ליזהר לכתחלה במקום שאינו צריך'.

ולגבי איסור והיתר סמוכים כתב במשב"ז (יח) שכל שכן שמותר שזהירים בהם ובשפ"ד (כג) כתב שיש מחמירים גם בזה.

סעיף ז: שימוש לבשר במלח הנתון בקערת חלב

153. האם מלח הנתון בקערה חלבית בולע ממנה והאם מותר להשתמש בו לבשר לכתחלה

כתבו התוס' (קג, א 'טהור מליח) 'אין שייך מליחה בעץ ולא נעשה עץ רותח ע"י מליחה ומעשים בכל יום דמלח בקערה שמשמשין בה בשר לוקחים ממנו לתת ממנו בחלב והמחמיר תבא עליו ברכה'.

השו"ע פסק לקולא 'מלח הנתון בקערה של בשר, מותר ליתנו בחלב'. והסביר הש"ך הטעם שאין כח במלח להפליט טעם מכלי⁵¹³ וממילא מותר גם מכלי איסור.

והרמ"א⁷ חשש למחמירים 'והמחמיר גם בזה, תבא עליו ברכה כי יש מחמירין לכתחלה'.

אמנם הט"ז (יח) הסביר שדברי התוס' להחמיר נאמרו על כלי איסור ולא על כלי חלב. ומסביר שמוכרח שהתוס' הביא את מנהג העולם להקל מאנשים למדנים ועליהם לא יתכן לומר שהם בכלל המוציאים עצמם מכלל הברכה. ושכן הקל הרש"ל.

(יז, ג) כתב שקולת הרמ"א היא דווקא בצירוף דין נ"ט בר נ"ט וממילא בכלי איסור יהיה אסור לכתחילה. ובמשב"ז (יח) כאן כתב עליו שמדברי הת"ח משמע שאין חילוק.

⁵¹³ כיון שאין מליחה לכלים להפליט רק להבליע. ונידון בהרחבה בהלכות מליחה. אבל אין הטעם מדין נ"ט בר נ"ט שהוא לא שייך בדבר חריף כדלהלן סימן צו. אמנם במנהג"י

סימן צו - דין מאכל חריף שנחתך בסכין של בשר

סעיף א: צנן שנחתך בסכין בשר

1. ציין את הנידונים בהם חמור דין חריף משאר אוכלים

יש ג' נידונים בהם חריף חמור משאר אוכלים:

- א. יכולת הבלעה בצונן: בצירוף דוחקא יכול להבליע אף בצונן משא"כ שאר אוכלים שלא מבליעים אלא בחם.
- ב. טעמו כממשות: שאין בו דין נ"ט בר נ"ט אלא שהוא כממשות שאסורה בכוחה למרות שהיא טעם שני.
- ג. השבתת פגום: יש אומרים שאפילו בלוע שאינו בן יומו נעשה מושבחה בחריף ואסור.

פרטי דינים אלו יפורטו להלן בע"ה.

2. מה דין צנן שחתכו בסכין של בשר בן יומו

בגמ' (קיא, ב) 'הלכתא: דגים שעלו בקערה - מותר לאוכלן בכוחה, צנן שחתכו בסכין שחתך בה בשר - אסור לאוכלו בכוחה, וה"מ צנן - דאגב חורפיה בלע'.

ובטעם הדבר כתב רש"י (ק"ב, א' קישות) שני פירושים:

- א. השמנונית שעל הסכין נבלעת מכה החריפות משא"כ בדבר מתוק שלא נבלע בו אלא צף ועומד על מקום החתך'.
- ב. דמשום חורפיה בלע טפי מדגים. כלומר שדין נ"ט בר נ"ט מבוסס על הקלות טעם הבשר באופן שאין בכוחו ליצר איסור ביחד עם החלב. אמנם כשהוא חריף עובר טעם ממשי ולא קלוש ולא קיים קולת נ"ט בר נ"ט.

הרשב"א דחה הטעם השני כיון שאם אין שמנונית לא מובן הצורך בגרירה בקישוא⁵¹⁴. ולכן סובר (תהב"א שער ד, ג, ב) למסקנה שחומרת צנן היא רק בגלל השמנונית שעל הסכין ונמצא לשיטתו שאין דין נ"ט בר נ"ט בחריף במקום שאין שמנונית. וכן דעת הר"ן (על חריף מא, א) שהביא רק את טעם השמנונית.

אמנם **סה"ת** (טז) **והרא"ש** (ח, לא) הביאו גם את הטעם השני 'חריפות של צנן בלע מפליט עיקר טעם בשר הבלוע בסכין ונבלע בצנן ואינו קרוי נותן טעם בר נותן טעם'.

השו"ע חשש לשני הטעמים 'צנן או סילקא שחתכו בסכין של בשר' בן יומו, או שאינו מקונח, אסור לאכלם בחלב' (לגבי עומק האיסור ראה להלן).

והסביר הש"ך (ב) שהטעם בצנן אינו כטעם שני אלא הוא 'כמו איסור בעין'.

אמנם **הפר"ח** (ב) כתב 'וכיון שהבישול אינו מפליט אלא טעם ומקרי נותן טעם בר נותן טעם דהיתרא כל שכן חורפא' ונמצא שסובר כרשב"א. וסיכם 'ולפי זה אם הוא מקונח יפה שאין כאן שמנונית על פניו הצנן מותר משום דהוה ליה נותן טעם בר נותן טעם דהיתרא וזה דעת רוב הפוסקים ועיקר'.

3. מהו עומק ההאסרות של הצנן שנחתך בסכין ואיך משערים בדיעבד. ומה דין הצנן עצמו בדיעבד.

רא"ש (ש) כתב שהוא כדי קליפה. ואין ללמוד מקורט של חלתית שאסור כולו כיון ששם הם חתיכות קטנות מאד ולא שייך קליפה.

ראב"ד (על עבודה זרה עו א). **סמ"ג**, **רא"ה** (בדק הבית א, ג), דימה דין חריף לדין צלי שצריך נטילת מקום כמובא בדין נטף מרוטבו על החרס והכלל לשיטתו שם שבחם וחריף צריך נטילה ובצונן צריך קליפה. והרשב"א הסביר דבריו 'מקאמר אסור סתם, איסור גדול קאמר'.

רשב"א (ש) **או"ה** (לה, ב), ר"ן סוברים שמבליע בכולו והטעים הרשב"א שהגמ' לא הביאה תקנה של נטילת מקום, וכדין קורט של חלתית שנאסר כולו.⁵¹⁵

השו"ע פטר כראב"ד וסיעתו שצריך נטילת מקום 'צנן או סילקא שחתכו בסכין של בשר בן יומו, או שאינו מקונח ומסתמא שמנונית קרוש עליו. ש"ך, אסור לאכלם בחלב עד שיטול ממקום החתך כדי נטילת מקום, שהוא כעובי אצבע'.

בדרכ"מ (ח) כתב לגבי תמכא שנוהגים לחתוך מהם כדי נטילה כשקונים מהנכרים כיון שחתכים בסכין שלהם. אמנם בצנן שאין דרך לקנות חתוך מחמירים לאסור בכולו.

וכן בהג"ה כתב לחשוש לרשב"א 'וי"א שאם חתך צנן בסכין של איסור, כולו אסור. וכן אם חתכו בסכין של בשר, אסור כולו בחלב. וכן נוהגין לכתחלה. אבל בדיעבד אין לאסור רק כדי נטילה'.

והכוונה בדיעבד:

ש"ך (י): אם כבר נתבשל משערין כנגד הכדי נטילה. בין בב"ח ובין באיסורים.

ובמנה"י (הובא ברעק"א) כתב שיש לחלק שדווקא בבשר וחלב יש להחמיר, ולהקל רק כשנתבשל כיון שאפשר לאכול הצנן בלא חלב. אבל באיסורים אפילו לא בישל יש להקל בנטילה ולבשל אלא אם קנה חתוך מגויים במקום שהיה מצוי שלמים.

באופן השיעור בדיעבד כתב השו"ע 'ואם לא נטל מהם כדי נטילת מקום וגם לא טעמם ובשלם בחלב, צריך ששים כנגד מה שנגע מהסכין בהם (ואם אינו יודע משער בכל הסכין⁵¹⁶) ולרש"ל כיון שבסתם אינו יודע משער כנגד כל הסכין (ט"ז ד).

וכתב הש"ך (י) שהטעם שלא משער כנגד הנטילה הוא כיון שאינו יודע או כיון שמקום הסכין קטנה ממקום הנטילה וממילא די לשער בסכין כיון שאין בבליעת הצנן יותר מאשר בה.

האם משערים בקליפת הסכין או בכל עוביה

הפר"ח (צד, כז) כתב 'ולפי מה שאכתוב לקמן בסימן קכ"א ס"ק יט שאין הברזל בולע על ידי רותח יותר מכדי קליפה וכן משמע שכן דעת המחבר לשם [סעיף י] דפסק דהשחזה מהני אפילו לחתוך בו רותח, א"כ גם לפי מה שפסק בכאן אין צריך ששים אלא כנגד קליפת מקום הסכין שחתך ודוק: **וכ"כ רעק"א** (סימן י)

בשפ"ד (ה) כתב עליו 'חלילה לומר כן ובטור ובכל הפוסקים מבואר כדי כל הסכין ממש ועכ"פ לא די בקליפת הסכין והכי נוהגין כל מורי הוראות' ובסימן י' (משב"ז ו' עוד לז') תירץ את השאלה מהשחזה 'ומה שמהני השחזה להמחבר לכתחלה לאכול

⁵¹⁴ וראה שאלה 13 בסימן צד עוד בכעין זה.

⁵¹⁴ וראה להלן בפמ"ג שתיירץ שקישוא חריף קצת.

⁵¹⁵ וכאן משמע שנבטל דעתו לדעת הראב"ד אך בקצר כתב כשיטתו לאסור בכולו וכן הבין בדעתו הב"י.

להקל אך למעשה היה מורה לאסור כסה"ת רק שאינו מוחה ביד הנוהגין היתר. וראיה להקל מהגמ' בחולין (נה, ג) שבהמה שאכלה חלתית טריפה שניקבו מעיה משא"כ אכלה פלפלין. וכן **ברמב"ם** (ט, כד) הביין הב"י שדווקא בסכין בו יומו אוסר בחריף כיון שלא ציין את החידוש של אינו בן יומו.

וגם הרשב"א (א, תמט) הקל בזה לגבי מדוכה והסביר 'שכל שהוא לפגם אינו חוזר לשבח מחמת בישול שבישלו בו אחר זמן שבא לפגם. שא"כ (כלומר אם לא תגיד כן) אין לך טעם לפגם לעולם, שבאותו בשול יחזור לשבח'. וכן כתב (א תצ"ו) שלדברי הגמ' שלסובר שנטל"פ מותר גם 'וכלן שנשתמש בהן עד שלא יטביל ושל א יגעיל ושל א ילבן' מותר. אינו מובן שיש לחשוש שישתמש בחריף ויאסור שהוא דבר מצוי. וכתבו הרשב"א (תמ"ט) והריטב"א (ע"ז לט, א) בפירושו אחד שגם לגבי חלתית דין השבח הוא על השמנונית שעל פני הסכין שנפגמה ולא על הבלוע.

השו"ע כתב לאסור בסתם רק בכלי בן יומו והוסיף 'ויש אומרים שהוא הדין גם לכלי שאינו בן יומו'. אמנם בסעיף ג' בדין מדוכה הזכיר רק מדוכה בת יומה.

אמנם בסימן קג (סעיף 1) כתב השו"ע להחמיר בקדרה שאינה בת יומה. ויש ליישב בשני דרכים (ע"פ רעק"א על סעיף ג):

א. **בליעת איסור חמור מבב"ח** כיון שבבליעת היתר יש בנוסף למחלוקת של בן יומו גם מחלוקת נוספת שלרשב"א דין סכין הוא דווקא בשמנונית ובבלוע גם בחריף אומרים "נ"ט בר נ"ט. משא"כ באיסור שמוסכם שאין בבלוע נ"ט בר נ"ט. וכן חילק במש"ז (י).

ב. **בישול חמור מסכין** הצננון שי"א שרק בחלתית יש דין חריף שמבליע בצננון. משא"כ בבישול שמבליע לכונ"ע.

ונפק"מ לבישול חריף בקדרת בשר שאינה בת יומה שלטעם השני יהיה אסור בחלב גם לדעת השו"ע.

הרמ"א⁵¹⁷ בסימן צה (ג) כתב כסה"ת 'אבל אם היה דבר חריף, כגון שבשלו דברים חריפים בכלי של בשר, אפילו אינו בן יומו, או שדכו תבלין במדוך של בשר, אם אכלו בחלב, אוסר אפילו **בדיעבד** עד דאיכא ס' נגד הבשר הבלוע בהם'.

וכה"ח (צו, ג) כתב 'כבר כתבנו... דכל היכא שסותם בשלחן ערוך לקולא ואחר כך מביא יש אומרים לחומרא שחושש להם לכתחלה ואין להקל כסתם אלא דוקא בהפסד מרובה ושעת הדחק יעו"ש ואם כן הוא הדין לכאן דאין להקל באינו בן יומו אלא דוקא בהפסד מרובה ושעת הדחק'. וכ"כ הבא"ח (שניה קרח יח).

דין הסכין שחתך בה לשימוש נוסף בהם

מה שסובר באמ"א שמשווי לשבח הוא רק לגבי הטעם הבלוע בסכין שנבלע בבצל. אמנם הטעם שנשאר בלוע בסכין נשאר פגום גם לשיטתו ולא אומרים שהושבח ונעשה בן יומו. כמובא לענין בישול חריף בש"ד בסימן קכב (ג) 'דאם בשלו דבר חריף בקדירה של בשר שאינו ב"י ואח"כ בשלו בו חלב תוך מע"ל המאכל מותר ולא אמרינן החרירות שבקדירה עושה שמפליט עכשיו לשבח'.

רותה צריך לומר דהשחזה אינו מסיר הקליפה אלא מבלבל הטעם ואין לו כח עוד לצאת ולבוא'.

דין הצננון כשיש שישים כתב הט"ז (ה) שיש לחלק בין בליעת איסור לבליעת בשר וחלב. שבאיסור הצננון נאסר ולא חוזר להיתרו ואילו בבשר וחלב הצננון לא נאסר מתחילה וממילא אם בטל הטעם בסיר הוא בעצמו גם כן מותר (וראה הערה לחולקים⁵¹⁷).

4. האם מועילה טעימה להתיר את הצננון לכתחילה או בדיעבד

בגמ' (ק"א, ב) קערה שמלח בה בשר - אסור לאכול בה רותח, וצננון שחתכו בסכין - מותר לאכול בכותח. מאי טעמא? ... אמר רבא: האי - אפשר למטעמיה, והאי - לא אפשר למטעמיה.

ומוכח מגמ' זו שיש תקנה לצננון בטעימה. וכן כתב הרשב"א (תה"ק ד, א, ג, הובא בב"י) 'במה דברים אמורים בשלא טעמו קודם שיאכלנו עם הכותח, אבל אם טעמו היטב ולא הרגיש בו טעם מותר לאכול עם הכותח לאחר שידיח היטב במקום החתך דכיון שאין טעם בשר נרגש בו בידוע שלא נבלע ממנו כלום'. וכ"כ הרא"ש (ת, לא) והטור⁵¹⁸.

וכ"כ השו"ע בתקנת הצננון 'עד שיטול ממקום החתך כדי נטילת מקום, שהוא כעובי אצבע, או שיטעמנו ולא יהא בו טעם בשר, שאז מותר בהדחה'.

אמנם הש"ך (בארוך סימן צה) העמיד את הגמ' שבזה נחלקו האמוראים האם מותר לטעום לתחילה. ודברי חזקיה בשם אביי שכתב 'הלכתא: ... צננון שחתכו בסכין שחתך בה בשר - אסור לאוכלו בכותח' רוצה לומר שאסור לכתחילה לתת אותו בכותח אפילו על ידי טעימה וחולק בזה על רב כהנא. וזו הסיבה שלא הזכירו הרמב"ם והסמ"ג וסמ"ק ומרדכי ושאר פוסקים היתר טעימה.

בתורת חטאת (א, אס) דחה היתר טעימה מסיבה אחרת 'ולא ראיתי שנוהגין להתיר על ידי טעימה בזמן הזה דאין אנו בקיאינ'. אמנם לא הגיה על השו"ע.

ובדיעבד שנתן בחלב לאחר שטעם ולא היה טעם בצננון כתב הש"ך (ה) שמתור התבטל גם לרמ"א שלא החמיר בטעימה אלא בנכרי ומצד נאמנות. וזו הסיבה שלא הגיה כאן על דברי השו"ע.

5. מה הדין כשנחתך בסכין שאינה בת יומה פרט שיטת השו"ע בזה ודעת הרמ"א. ומה הדין כשיחתוך בסכין זו מאכל חם.

המשנה בעבודה זרה (לה, ג) כותבת שקורט של חלתית של גוי אסורה. ובהמשך (לט, א) מסבירה 'משום דמפסקי ליה בסכינא; אף על גב דאמר מר: נותן טעם לפגם מותר, אגב חורפיה דחילתיתא - מחיליא ליה שמנוניתא, והוה ליה כנותן טעם לשבח ואסור'. כלומר שיש כח לחריפות החלתית להשיב את האיסור בסכין של גוי אע"פ שסתם כלי של גוי אינו בן יומו והיה פגום קודם החיתוך.

בסה"ת (ו) כתב שיכול להיות שאין חילוק שדין כל דבר חריף כדין חלתית ולכן גם שומין ובצלים וכרשים יש לאסור אפילו בסכין שאינה בת יומה 'דאגב חורפיה דצננון או הירק דחריף מחליק ליה והויא ליה לשבח'⁵¹⁹.

מהר"מ (הובא ברא"ש ע"ז ב, לה) סובר שזהו דין מיוחד לחלתית 'דהוא חריף ביותר ואין בעולם חריף כמותו' אבל לגבי שאר דברים סובר שהאיסור דווקא בסכין בת יומה. וסיים שליבו נוטה

⁵¹⁷ ובט"ז (א) כתב בשמו טעם נוסף שחושש שיש שמנונית על גביה. ולא ראיתי בסה"ת. ונראה שטעמי הט"ז הם הטעמים שהובאו ברי"ש ליסוד דין חומרת חריף ולא טעמי התרומה לחשש שאינו בן יומו.

⁵¹⁷ וראה לעיל סימן צד שאלה 11 מחלוקת אחרונים האם חוששים לטעם הקדירה שנכנס בבצל ונהפך לנבילה או שסומכים על מה שסופו לצאת או שמקושר לשאר הקדירה ולא נאסר.

⁵¹⁸ ובש"ך כתב שגם באשיר"י ולא מצאתי שם (ה, לא)

6. **האם חריפות או דוחק בנפרד מבליעים ומפליטים**

לגבי הבלעה בסכין בצונן: בגמ' חולין (א, ב) השוחט בסכין של עובדי כוכבים - רב אמר: קולף, ורבה בר בר חנה אמר: מדיח... איכא דאמרי: דכ"ע בית השחיטה צונן, מאן דאמר מדיח - שפיר, מאן דאמר קולף - אגב דוחקא דסכינא בלע.

ובתוספות (שם 'אגב דוחקא) הביא שיטת ריב"ם⁵²⁰ שמחמיר בסכין לבד להצריך קליפה אף בצונן.

וכתב עליו התוספות⁵²¹ שלא נוהגים כך כיון שכוונת הגמ' להצריך קליפה בסכין של גוי היא מצד שבית השחיטה 'רותח קצת' ואינו צונן. וכן הביא ראייה מגמ' דידן לגבי צנון שחתכו בסכין 'דאגב חורפיה בלע' ומוכח שבלא החריפות לא היה מבליע.

וכן ברמב"ם (ט, כד) כתב דין חריף על סכין שחתך בה בשר צלי ולמד מזה הרדב"ז⁵²² שלרמב"ם נחשבת בלועה מבשר דווקא כשחתך רותח ולא בצונן. אמנם סיכמ' ויש לחוש להחמיר אפי' בצונן.

ובב"י הביא את הבנתו ברמב"ם שדווקא ברותח נעשית בשרית. וכ"פ בכה"ח (מה) 'ודע הא דאמרינן בכל הסימן סכין של בשר היינו בסכין שחתך בה בשר רותח שכן כתב בבית יוסף בשם הרמב"ם'.

אמנם על מה שכתב הב"י ברמב"ם שבצונן אפילו השמנונית לא נסרחת עליו כל כך כתב כה"ח 'משמע אבל קצת שומן יש על פניו ועל כן יש להדיחו לכתחלה אם רוצה לאוכלו בחלב'.

לגבי הדחה בסכין:

הט"ז^(א) כתב שחריין שנמלל בקערה חולבת נקיה מותר לאכול אותו עם בשר כי אין כאן דוחק או שמנונית. ולשיטתו דוחק לבד או שמנונית לבד אינם מבליעים ומפליטים כלל.

ובמשב"ז^(א) העיר שמשלשון רש"י במקור (ק"ב, א 'קישות') משמע שיש קצת כח לדוחק וסכין בנפרד להפליט שכתב 'ואגב דוחקא דסכינא פליט סכינא ובלע צונן'. אמנם גם לשיטתו די בזה בהדחה 'הא דקיי"ל דוחקא בלא חריף או חריף בלא דוחקא לאו כלום היינו דמפליט ובהדחה סג"ל'⁵²⁰.

7. **במה ישתנה דין הצנון אם חתכוהו בסכין של גוי, לגבי אופן השיעור בדיעבד בתבשיל ובדין הצנון עצמו.**

השו"ע לא חילק בדיון בין צנון שבלע חלב לצנון שבלע שאר איסורים וכתב 'וה"ה לחתכם בסכין של עובד כוכבים'.

הט"ז^(י) כתב שדברי השו"ע הם דווקא לשיטתו בסימן צב (ה) שלא אומרים חנ"נ בשאר איסורים אבל לשיטת הרמ"א שמחמירים בזה ממילא כל הכדי נטילה נעשית נבילה ושוב לא ניתן לשער בסכין עצמה. ולכן אם חתך חתיכות רבות ועירבו בתבשיל, בבשר וחלב לעולם די לשער כנגד הסכין כיון שהוא היתר ואין בו יותר ממה שהיה בסכין. ובאיסור צריך לשער כנגד כל הצנון כיון שבכל חיתוך נעשה הכדי נטילה כולו נבילה.

ולפי זה מה שכתב הרמ"א בחתך דק שצריך לשער בכלו הוא דווקא בסכין של איסור. וכ"כ הש"ך^(ב) ודחו דברי העט"ז⁵²³ שסובר שנעשה כל הצנון נבילה גם בחיתוך אחד.

האם הנטילה אוסרת שאר הצנון לשער כנגד כולו

מהר"מ מלובלין^(א) (תשובות צב) כתב 'אם אין בהצנון עצמה ס' כנגד שיעור כדי נטילה של מקום חתיכת הסכין של עכו"ם אז הצנון כולה נעשית נבילה וצריך ס' כנגד כל הצנון. משום שבהצנון עצמה צריך ס' נגד שיעור כדי נטילה שנעשה כבר נבילה כדון איסור דבוק שאנו ק"ל דבעינן באותה חתיכה עצמה ס' נגד האיסור הדבוק בה. אבל להצריך ס' כנגד כל הצנון אפילו היכי שיש בהצנון עצמה ס' כנגד הכדי נטילה זה לא מסתבר כלל'. וכן דעת העט"ז⁵²⁴.

והש"ך^(ב) דחה את דבריו שאין כאן דין דבוק כמו שיש למשל בלב הדבוק לעוף (ברמ"א עב, ג), מכמה סיבות⁵²⁵:

- א. אין הנטילה אסור מצד עצמה.
- ב. וגם אינה איסור ניכר ומובדל.
- ג. וגם אינו נאסר רק כדי נטילה.

ד. דין חנ"נ קיים רק כשהחתיכה עומדת בפני עצמה (ונאסרת ממשהו חיצוני) אבל לא בחצי חתיכה (שנאסרת מעצמה).

וכן דעת הט"ז^(ג).

אמנם בשפ"ד^(ד) כתב שקשה להסביר מדוע לא יאסר הצנון כולו שהרי קיימים פה שני הטעמים לחומרת דבוק שממהר לבלוע וגם שיש חשש שיוותר לבדו חוץ לתבשיל. ולכן כתב שגם לשיטת הש"ך הצנון עצמה אסורה כולה אלא שאין צריך לשער שישים בתבשיל אלא כנגד הנטילה.

8. **מים שקבלו טעם שני של חלב או איסור, פגום או מושבח ואחר כך החמיצו והפכו לחריפים - האם מותר לתנם בבשר**

אופן עשיית 'מי סובין' מתואר בפמ"ג 'שדרך להחם מים בכ"ר על האש בקדירה ונותנין על הסובין בחביות ע"י עירוי ושוהה שם כך יום או יומים והוא מחומץ'

בפת"ש^(ה) הביא מחלוקת בין הפמ"ג (משב"ז ט) לפרי תבואה (סימן כב) בעניינים אלו מתי מותר לבשל עם בשר:

א. **בושל בכלי חלב וניתן על כלי הסובין והחמיץ.**

פמ"ג: מותר^(ו). בשעת קבלת הטעם לא היה חריף וכבר נקלש ולכן הוא נ"ט בר נ"ט דהיתרא וממילא גם כשמחמיץ כבר לא יכול להחזיר אותו לטעם ראשון.

פרי תבואה: אסור^(ז). כיון שהמים הם לא מקשרים אלא הם המתבשל עצמו דינו כצליה שאסור אפילו נתערב (לש"ס)⁵²².

ב. **בושל בכלי חדש ועירו לקדרה חולבת**

אפשרות זו מתחלקת לשלשה חלקים על פי זמן השהיה:

לא שהה מעל"ע ולא החמיץ: מותר לכתחילה עם בשר כדון 'עלו'.

רק שהה מעל"ע: ובושל עם בשר מותר מצד שבזמן הבליעה כבר היה הכלי פגום.⁵²³

שהה וגם החמיץ:⁵²⁴ אסור בבשר כיון שעכשיו מפליט מהקדרה ומשביח הפליטה ודינו כטעם ראשון מושבח של חלב.

ג. **בושל בכלי חדש ועירו על כלי איסור**

⁵²³ ולכאורה כיון שדינו כבלע מכלי פגום מותר לרמ"א גם לערב בבשר לכתחילה. ראה לעיל צה סעיף ב.

⁵²⁴ אבל החמיץ ושהה כדי רתיחה נמצא במחלוקת אחרונים אם מפליט מהכלים כמובא בש"ך בסימן סט (סח) ואם שהה מעל"ע בכוהו להפליט וכיון שהחמיץ גם שייך משווי לשבת.

⁵²⁰ כך כתב בשם הב"ח והעיר שמהרא"ש משמע בהסבר רש"י שהבלעה זו בצונן נאמרה רק לגבי החשש של טיחת הסכין.

⁵²¹ ראה שאלה 11 בסימן צב בדיון דבוק

⁵²² ונראה שסובר כרש"ל לעיל (צה ש"ך אות ד) לאסור צליה בדיעבד אבל לרמ"א מותר כשנתערב. ובכל אופן לערב אסור. ואם כך המחלוקת הזו שייכת לסימן צה ולא לדיון חריף. וראה שם בפת"ש (ב) שסובר כרש"ל וכן העמיד את הש"ך.

שמעתי שמקילין בזה שאומרים דזה לא הוי דוחקא לא נראה לי כלל.

בדרכי תשובה (י) לאחר שהביא את דברי החכמת אדם הביא בהם מחלוקת וכתב 'ועי' בשו"ת ספר יהושע' בפסקים וכתבים (סי' קכ"ב) שדעתו להקל בזה דאין הדוחקא מגיע לכלי התחתון רק במכתשת, עיין שם. אמנם יעוין בשו"ת טוב טעם ודעת^א (תליתאי סי' רט"ו) שנשאל בחתך בצלים בסכין של בשר על טעלע"ר של חלב או להיפך וכו' שהוא מורה תמיד לאסור בזה דודאי שייך בזה דוחקא במה שדוחק הבצלים על הטעלע"ר עיין שם והיינו כדעת החכמת אדם הנזכר⁵²⁵.

סעיף ב: סוגי ירקות חריפים

10. אילו ירקות דינם כחריף לענין סכין ומה דין זנבותיהם ומה הדין כשהם יבשים או מבושלים

בגמ' מצינו חלתית וצנון כמובא לעיל.

וכן מצינו בגמ' **סילקא** (ק"ב, א. ובש"ך כתב שהם תרדין) והסביר ברשב"א (תוה"ק ד, ד, א, ו) ובארחות חיים (מאכלות אסורות ט) שאף על פי שאינה מדברים חריפים 'כח המושך יש לה'.

הראשונים הוסיפו ירקות אחרים:

- **בסה"ת**^א (סימן ט) כתב שומין ובצלים וכרשים.
- **והרשב"א**^א כתב והדברים החריפין כצנון ואתרוג וחלתית וכיוצא בהן.

- **ובארחות חיים** (מאכלות אסורות ט) כתב 'חציץ' (כרישין⁵²⁶) ובצלים ושושים או פירות חמוצים כגון תפוחים וכיוצא בהן'.

■ **אמנם בת"ח** (סא, ה) כתב שמשמע באו"ה שתפוחים החמוצים לא נקראים דבר חריף. והביאו הט"ז (ט) וכתב שבמקום הפסד יש לסמוך על זה.

- **הרמב"ם**^א (ט, כד) אחרי שהביא דין צנון כתב 'וכיוצא בו מדברים חריפין'.

- **בשיבולי הלקט** (ז, ב) התייחס ללימונים כדבר חריף.

- **או"ה** (לח, ט) כתב בשם רבנו ברוך 'זיתים שלהן הכבושין⁵²⁷ אם נחתכו בסכין שלהם אסורים דחריפין הם כבצלים'

הטור כתב 'צנון או שלקות'. ובב"י כתב עליו שנראה שכוונתו לסילקא.

אמנם ר' יחיאל^א (הובא בהגהות ר' פרץ ק"ג ט) כתב 'אין לך אלא מה שאמרו חכמים דוקא צנון וחלתית'. והביא ראייה מפרק גיד הנשה (חולין זו, ב) 'דאמרינן אין לך נותן טעם באיסור יותר מבצל וקפלוט (ולכן 'כל איסורין שבתורה משערינן כאילו הן בצל וקפלוט') אלמא מדמי בצל וקפלוט לשאר איסורין. וכן הרבה גדולים שוים בזה'

ובדרכ"מ^א (*א) ציין למה שכתב בסיומן זה שהוא הדין שאר דברים החריפים דינם כחריף.

השו"ע פסק להחמיר 'אם חתך בו שומין ובצלים וכרישין (ותמכא שקורין קרי"ן) וכיוצא בהם מדברים החריפים ופירות חמוצים ודגים מלוחים, דינם שוה לחתך בו צנון'.

- **פמ"ג**: מותרים^א כיון שנאסרו כדי קליפה ויש שישים כנגד הקליפה

- **פרי תבואה**: אסורים^א שכל מה שנוגע בכלי מהעירוני נעשה נבילה מעט מעט כדן עירוני על עכבר (ראה ש"ך קד, ו).

ד. בושל בכלי איסור וניתן על כלי סובין

- לעולם אסור. כיון שהוא איסור לא שייך נ"ט בר נ"ט.

ה. בושל בכלי איסור פגום, ניתן לכלי סובין ושהה עד שהחמיץ

- **פמ"ג**^א: דינו כפגמו ולבסוף השביח שאסור. וכוונתו לדברי השו"ע לקמן (קג, ב) שחומץ של איסור רותח שניתן על גריסים פוגם אותם מכה רתיחתו אמנם כשמצטנן משביח אותו ולכן דינם כאיסור. הוא הדין כאן שהחריף משביח את הפגום הבלוע ואסורו אע"פ שמתחילה היה פגום.

- **פרי תבואה**^א: אם לא היה חריף בזמן נתינת הטעם לא מועילה ההחמצה להפוך אותו לשבח. וכ"כ החוות דעת (באורים ד), ורעק"א (על הפמ"ג^א) והסבירו שדין הטעם השני הפגום של האיסור כדן נ"ט בר נ"ט דהיתרא שהוא קלוש ואין בכוחו לחדש כבר טעם של איסור. וכמו שטעם שני של חלב לא מחדש איסור במפגש עם בשר, טעם שני פגום וקלוש של איסור לא יכול לחדש איסור בפגישה עם חריף.

9. האם בצל שבלע מסכין בשר חוזר ומפליט לתוך מדוכה או סכין אחרת. והאם ממשח חיתוך מפליט לדבר החריף.

הבלעה מהבלוע בירק למדוכה

המג"א^א (תנא, לא) כתב 'מהאי טעמא עושים שלא כדן שלפעמים חותכין זנביל בסכין של בשר (ואו טעם הבשר נבלע בונגיל) ודכין אותו במדוכה ונמצא המדוכה בלוע מבשר ואחר כך דכין בתוכו בשמים (שמקבלים מהמדוכה את טעם הבשר שקבלה מהונגיל) ואוכלין בחלב' ונמצא בשיטתו שהמאכל החריף מפליט הבלוע שבו על ידי דוחק של מדוכה או סכין ומבליע בהם. וכ"כ **החכמת אדם**^א (מט, ט) **והמשנה ברורה**^א (תנ"א ז)

אמנם המחצית השקל הביא שם את שיטת **אבן העזר**^א שסובר שאמנם כל טעם הסכין עובר לירק החריף כדן טעם ראשון אבל מה שהחריף יפליט למדוכה דינו כטעם שני והוא נ"ט בר נ"ט דהיתרא שלא אסור בחלב. וראיה שדגים שעלו בקערה מותר לאכלם בכותח ולא מחלקים את הקערה בלעה בחריף או לא.

וגם **בחזו"ד**^א (כאן באורים ו) כתב להקל כאבן העזר מטעם אחר 'דודאי אין המדוכה יכול לבלוע הטעם הבלוע בבשמים, דאין טעם הבלוע יוצא בלא רוטב'.

וכן כתב **הפרי מגדים** (א"א תמ"ז לב) 'דאם חתך בסכין חמץ צנון וקרין בפסח דנאסר הצנון וקרין, ואח"כ חתך הצנון וקרין בסכין פסח, לא אמרינן דמבליע בלוע מאוכל בלא רוטב לסכין פסח ע"י דוחקא וחריף'.

וכן כתב **היד יהודה**^א (אר"ק כח) והביא את שני הטעמים אך הוסיף שזה דווקא בסכין נקיה.

הפליטה ממשטח חיתוך לירק החריף

כתב החכמת אדם^א (נו, ב) לגבי כלי שבלוע בו איסור 'ונראה לי דאם חתך עליו הערינג ואוגרקעס חמוצים אפילו דיעבד אסור דדוחקא דסכינא וחורפא דמליח מפליט מן הכלי על כל פנים במקום החתך ואף

⁵²⁷ ובחק יעקב (תמו, מג) כתב שזיתים חריפים גם קודם כבישתם ורק לאחר שנותנים בהם מים וקודם שנכבשו אינם חריפים.

⁵²⁵ ונראה שהוא מחמיר יותר מהחכמת אדם כיון שהח"א תלה זאת גם בדוחקא דסכינא והטוטו"ד תלה רק בלחץ של החריף אל הצלחת שדינה כמדוכה.
⁵²⁶ ראה רש"י במדבר י"א, ה.

ק"ל כהר"ב סי' צ"ה אפילו נ"ט בר נ"ט ואינו בן יומו לא מהני בדבר חריף' (וראה לעיל שאלה 5 לישוב שיטת השו"ע)

תערובת חריף: אם מה שנידוך היה תערובת שמיעוטה תבלין חריף כתב הרשב"א (א תמט) שמתרים בחלב אפילו המדוכה בת יומה כיון שהתבליים דבר מועט הוא. וכ"ש אם אינם בני יומם.

12. **מה דין צנון שנחתך בסכין שיש ספק אם היא של איסור ובאיזה תנאים מקלים בזה. ומה ה דין בדיעבד.**

ספק בצנון

- כתב הרמ"א⁵³⁰ ואם יש ספק אם נחתך בסכין של איסור, אזלינן לקולא, לכן קונים הצנונות שיש בהן חתוכין לצד זנבותיהן, כי תלינן שנעשה במרא וחצינא' ומשמע ברמ"א שאפילו יודעים שהסכין בן יומו מותר בצנון מצד התליה (והש"ך הסביר שאפילו אם חתכו בסכין סתמו אינו בן יומו ויש המתירים בזה. ש"ך יג. וראה להלן).

- והש"ך⁵³¹ הוכיח מהגהש"ד (סא, ט) שדין הספק מבוסס על המחלוקת האם יש דין חריף במה שאינו צנון וכן בסכין שאינו בן יומו. אבל בסכין בן יומו ובצנון ורק מסתפק אם חתך בה או במשהו אחר יש להחמיר.

חזקת היתר: אך הכרתי⁵³² (ח. הובא בפת"ש א) העמיד דברי הרמ"א והסביר 'ודעה יש לירק שהוא חזקת היתר, והעמד הדבר על חזקתו, דלא נחתך בסכין של איסור ואף בשל תורה⁵³⁰ אזלינן להקל'.

חזקה בגורם חיצוני: ובפת"ש (ב) הביא בשם שו"ת תולדות יצחק⁵³¹ שאין אומרים העמד דבר על חזקתו בשל תורה במקום שיש חשש להתערבות מבחוץ כמו כאן שהספק הוא בשימוש בסכין איסור. אמנם חזקת דברי הרמ"א להתיר גם בצנון כיון שגם בו יש צדדים אחרים להקל.

והוסיף הרמ"א 'ובמקום שאין נמצא לקנות רק החתוכים בסכין, נוהגין לקנות ולהתיר ע"י נטילת מקום' והסביר הש"ך (טו) שכיון שאין אחר נחשב דיעבד. אבל אם מצוי שלם וקונה חתוך, נחשב לכתחילה. וממילא יאסור בכולו כדעת הרשב"א שחשש לו הרמ"א.⁵³²

סעיף ד: לימונים של גויים

13. **מי לימון של גויים מה החשש בהם ומה הדין לסוברים חנ"נ בשאר איסורים. ומה דינם למחמירים בכרוב.**

כתב שיבולי הלקט (דגים טמאים לו) שגם מי לימון הנקנים מהגויים והותכים הלימונים בסכין שלהם צריכים לאסור שבולעים אגב חריפותם. אמנם אם חותכים לימונים רבים היה ראוי לאסור הראשון והשני ובשאר כבר בטל טעם הסכין. ובכל אופן גם אותם ראשונים שנאסרו בטלים כיון שאינם ניכרים.

וכן כתב השו"ע⁵³³ 'מי לימוני' ששמביאים העו"ג, וכן חתיכות דג מליח שמביאים העו"ג בחביות, מותרים.

- והסביר הרמ"א⁵³⁴ 'מפני שמביאים הרבה ביחד, ואף אם נאסרו מקצתן שנחתכו בראשונה עם סכין של עובד כוכבים, נתבטלו באחרים הנחתכים אחר כן, שאינן נאסרין, כי כבר נתבטל טעם

הגה: ומכל מקום מותר לאכול מרקחות חריפים של עו"ג כגון זנגביל וכיוצא בו, דיש להם כלים מיוחדים לכך או תולשין אותן.

בבצלים: הביא הפת"ש ששכשהם קטנים ניתן להקל בסכין שאינה בת יומה במקום הפסד.

בדגים מלוחים הכריח הש"ך (טו) ש'מייירי כשהם מלוחים ביותר דאז אגב חורפיה דמלח ודוחקא דסכינא בלעי טפי אבל משום מעט מלח לא חשיבי חריף'. ועל מעט מלח כתב הרמ"א בתורת חטאת שדי בגרידא.

בזנבות הירק כתב באו"ה (לה, יא) 'ומה שאנו אוכלין שומין ובצלים ודומיהם שזנבותיהן נחתכו בסכין שלהם פרש"י לפי שהזנבות אינם חריפין ולא בלעי מהסכין כ"א קצת. וכן צנון שנחתך בסכין של א"י רק למעלה בירק שלו שהוא רק קצת חריף אם נשאר בירק על הצנון רק עובי אצבע או אפילו ברוחב קש חיטין זורק הירק והצנון מותר עצמו' והביא דבריו בת"ח (סא, ו). ובהג"ה (סעיף א) הביא כך לגבי הצנון הנדון כאן.

בחריף יבש שנחתך בסכין

- הש"ך הביא (רי) בשם או"ה⁵³⁵ (לה, ט) שכתב 'אבל יבש ממש אפילו חריף מותר בהדחה' ומוכח שאין הבלעה ביבש גם בחריף ובדוחקא דסכינא. וכ"כ בפר"ח (ד).

- אמנם בשפ"ד⁵³⁶ העיר שהש"ך (טו) בעצמו אסר פלפלים ולכן הש"ך לא סובר כדעת האו"ה וגם ביבש עם דוחקא יש דין דבר חריף וכן החמירו במנח"י (סא, טו) ובחוו"ד⁵²⁸ (חדושים א).

ירק מבושל בפת"ש (ט) בסופו הביא בשם מקום שמואל על סוג של לפת שהוא חריף קצת שלאחר בישול בטל חריפותו. וכן הורו חכמי פראג לגבי בצלים שנתבטלו שטלה חריפותם.

ובשם הפנים מאירות⁵³⁷ כתב שנראה שכל דבר חריף שנתבטל בטלה חריפותו אך בבאר יעקב הביא שחלקו עליו בזה ורק בבצלים וכד' שרואים שנמתקים בבישול בטלה חריפותם. והוסיף שם שאם יש עוד צדדים להקל, יש להקל במבושל באינו בן יומו בצירוף גם הסוברים שרק חלתית משווי לשבח.

סעיף ג- מדוכה

11. **מה דין תבלין שנידוך במדוכה ומה הדין בתערובת**

חריף במדוכה: בסה"ת (גג) כתב שתבלין שנידוך במדוכה של בשר אסור בחלב 'דליכא למשרי שמא משום דהוי נ"ט בר נ"ט דהא תבלין חזק וחריף. והוי מדוך כמו בית שאור וגם פלפלין חריפים הוי כמו צנון שחתכו בסכין דלא שרינן מחמת נ"ט בר נ"ט ואסור משום טעם ממש הנבלע שם.

השו"ע כתב 'תבלין שנדוכו במדוכה של בשר בן יומן, אסור לאכלם בחלב'.

וכתב הש"ך (מ) שכן הדין במלח שנידוך⁵²⁹

והוסיף הרמ"א 'וי"א אפילו אינו בן יומן'. וכתב הש"ך (טו) שכן כתב השו"ע עצמו להלן סימן קו וכן עיקר. וכן כתב בשפ"ד 'ולדינא אנו

⁵³⁰ בעיקר חומרת חריף אם היא מהתורה כתב במשב"ז (א) שהיא מהתורה. וכן בפת"ש (צה, ד) כתב בשם שיבת ציון (לב) ורעק"א שהוא מהתורה.

⁵³¹ בסוף ספר 'עולת יצחק' לרב יצחק אייזיק בן יקותיאל זלמן

⁵³² וכעין זה כתב בחכמת אדם (מח, ב) שאדם שאין לו כלי אחר יכול לקחת כלי שאינו בן יומו ולבשל בו פרווה לצורך סעודה אחרת למרות שהרמ"א התיר בזה רק בדיעבד כשכבר נתבשל.

⁵²⁸ אמנם החו"ד הבין בש"ך שמקל ביבש וכן המנח"י (סא, טו). ואפשר שבדברי הש"ך על פלפלין ומלח אין בהכרח סתירה לקולת יבש אלא שיש חילוק בין סכין למדוכה שבמדוכה אחרי שנעשה אבקה אין אפשרות להדיח וזה נדרש מהדין (שלא כלפת) ועוד שלא מוכרח לומר שפלפלין הם דבר יבש.

⁵²⁹ ומשמע שמדוכה חמורה מסכין שאוסרת אפילו ביבש שלעיל כתב הש"ך (יז) בשם או"ה (לה, ט) לגבי סכין שאין הבלעה ביבש ודי בהדחה. ואפשר שדרכם היה להרטיב את המלח. או שגם כאן כוונתו שדי בהדחה רק שבתבלין שנידוך כבר לא שייך הדחה משא"כ בצנון.

- ובשפ"ד כתב שטעם זה של הר"ן הוא לשיטתו שהחשש בסכין הוא לשמנונית בלבד אבל לשיטת השו"ע שחוששים גם לבלוע צריך לומר שקישוא צריך גרירה כיון שהוא חריף קצת (וכפי שכתב או"ח לה, יב. תורת חטאת סא, ט) ומבליע לתוכו את הטעם, וממילא הגרירה מהדין⁵³⁴.

קילחוי דליפתא^א – שרי. לפת אינו חריף אלא ממוק ואין טעם שומן ניכר בו.

והגם שמשמע שהלפת מותר לגמרי כתב הרשב"א שצריך הדחה ולשון שרי הכוונה שלא צריך נטילה או גרירה. וכ"פ הטור.

דסילקא^א – אסירי לפי שנתון טעם נמוך,

סילקא לאחר לפת:

ואי פתך בהו דליפתא – שפיר דמי. שחתך אחת של לפת ואחת של תדנין, הלפת מבטל טעם השמנונית מן הסכין ואין התדנין מקבלן טעם הימנו.

ואם חתך צנון לאחר הלפת כתב הב"י:

- **תרומה**^א (c), **שע"ד** (א), **טור** – הצנון מותר כדין הסילקא.

- **רשב"א**^א: משמע שהלפת מבטל כח משיכת הסילקא אבל בצנון שהוא חריף לא מועיל.

השו"ע^א הקל כתרומה 'ואם חתך בו לפת, אפילו גרידה אינו צריך, אלא הדחה בעלמא. ולא עוד אלא אפילו צנון שחתך אחר הלפת, שרי בהדחה כמו הלפת, לפי שטעם הלפת משונה ומבטל טעם הנפלט מהסכין'.

ואם במקום לפת חתך ירק או לחם:

- **הטור**^א כתב בשם סה"ת 'דוקא לפת אבל חתך בו לחם או ירק או פרי אחר אסור לחתוך בו אח"כ צנון או פרי או ירק חריף שרוצה לאכול עם חלב'

- **אמנם הב"י הבין ברמב"ם**^א שגם לחם מועיל כיון שהרמב"ם חושש רק לשמנונית ולא לבלוע ממילא הלחם מקנחו ולכן לא הזכיר הרמב"ם דין ליפתא. עוד העיר שגם חשש שמנונית אינו אלא בחם. ובכל אופן הודה הב"י שהוא דוחק, ליישב דברי הרמב"ם.

וכתב הש"ך (א) בשם הר"ן שמהדין די בהדחה אלא כיון שהקישוא רך לא שייך בו הדחה. ובשפ"ד כתב שטעם זה של הר"ן הוא לשיטתו שהחשש בסכין הוא לשמנונית בלבד אבל לשיטת השו"ע שחוששים גם לבלוע צריך לומר שקישוא צריך גרירה כיון שהוא חריף קצת ומבליע לתוכו את הטעם, וממילא הגרירה מהדין⁵³⁵.

לפת: 'ואם חתך בו לפת, אפילו גרידה אינו צריך, אלא הדחה בעלמא, ולא עוד אלא אפילו צנון שחתך אחר הלפת, שרי בהדחה כמו הלפת, לפי שטעם הלפת משונה ומבטל טעם הנפלט מהסכין'.

שימוש לכתחילה בלפת לחיתוך צנון לחלב: כתב הש"ך (א) **והרמ"א**^א החמיר בירק ולחם הגה: ודוקא לפת, שטעמו משונה, אבל ירק או לחם ושאר דברים, לא. ואפילו בלפת אין להתיר לחתוך צנון רק פעם אחת, אבל לא הרבה פעמים, אם לא שחתך כל פעם לפת בין חתיכת צנון לצנון (ב"י בשם סמ"ג).

חיתוך לכתחילה של צנון אחרי לפת ע"מ לאכול בחלב: כתב הש"ך (א)

הסכין (ומשמע הבלוע) בראשונים ולכן כולם מותרים. וכל כיוצא בזה.

- **אמנם הב"ח**^א (ד) הסביר 'דס"ל (לשיבולי הלפט) כסברת ה"ר מאיר מרוטנברג דלא אמרינן חרפייהו מחליא להו אלא בקורט של חלתית וכיון דסתם כלים של גוים אינן בני יומן אין שם איסור אלא מפני השמנונית הנקראש בדופני הסכין ונתקנה בראשון ושני ואח"כ אין בו שמנונית כלל' ומסכם הב"ח שממילא למחמירים כסה"ת באינו בן יומו משווי לשבח וכר"ת שיש חנ"נ בשאר איסורים, הכל אסור מצד הבלוע בסכין.

מדרגות בירק חריף: והש"ך (ע) הסביר בתירוץ ראשון שגם קולת שיבולי הלפט היא מצד הבלוע כרמ"א אלא שהוא מחלק בדין 'משווי לשבח' על פי עצמת החרפיות. שבלימון שהוא חריף קצת רק הבלוע בחיצוניות הדופן נעשה לשבח, וממילא הוא מעט שבטל לאחר שני לימונים. אמנם בצנון שהוא חריף ממש, כל עומק הסכין נעשה לשבח ולכן כשחתך דק דק נעשה כולו אסור שלא מתבטל טעם הסכין לאחר שני חיתוכים.

ובהסבר שני כתב שאכן מהדין הלימונים כולם צריכים להאסר לרמ"א אלא כיון שהמנהג להקל העמיד המנהג בצירוף הסוכרים ששאר דברים אינם חריפים (ר' יהואל לעיל) והסוכרים שאין דין משווי לשבח אלא בחלתית (מהר"מ, רשב"א).

והמשיך הרמ"א: ולכן (כיון שרק הראשונים נאסרים ובטלים ברוב) אוכלין בקצת מקומות הכרוב (המחמץ. ט"ז יב) שקורין קומפש"ט, אף על גב דפרוס וחתוך. ויש מקומות שמחמירין בזה, ואין לשנות המנהג.

אבל שאר דברים שאין חריפין, כגון תפוחים או לפתות יבשים וכדומה, נוהגין בהן היתר כמו בלימוני"ש ואין להחמיר כלל.

דין הלימון למחמירים בכרוב:

- כתב הטי"ו^א (ב) שלא ניתן לחלק למחמירים בין כרוב ללימון והאוסרים בזה יאסרו גם בזה ולא כמשמע מהרמ"א.

- ובמשב"ז^א תירץ שלימון קל כיון שהוא לח בלח ובמקום הפסד מרובה לא אומרים בו חנ"נ בשאר איסורים. (כ"כ הרמ"א צב ד כמרדכי דאין האיסור ניכר ונבדל ואין כאן חשיבות איסור)

סעיף ה: קישוא ולפת

14. מה דין קישוא ומה הטעם. וכן לפת וסילקא שחתכם בסכין של בשר. מתי חיתוכם מועיל לירק אחר. והאם מותר לעשות זאת לכתחילה.

הגמ' (ק"ב, א) ממשיכה לאחר הצנון לדון בשאר ירק:

אבל קישוא^א – גריר לבי פסקיה ואכיל. מתוקה היא ואינו נבלע בתוכה אלא הפמנונית קף ועומל על מקום החתך.⁵³³

השו"ע כתב להלכה: 'חתך קישואים בסכין של בשר, מותר לאכלם בחלב בגרידה בלבד, שיגרוד ממקום החתך.

בטעם הגרירה

- כתב הש"ך (א) בשם הר"ן שמהדין די בהדחה אלא כיון שהקישוא רך לא שייך בו הדחה.

⁵³³ ובגדר הגרירה כתב הב"י 'והגרירה פחותה מן הקליפה שהקליפה צריכה שתהא גסה קצת כדי שתוכל להנטל כולה כאחד מה שאין צריך כן בגרירה'
⁵³⁴ ובוהו גם מיושבת קושיית הרשב"א לעיל מדוע צריך גרירה לקישוא לפי הטעם השני ברש"י. והגם שבא"ח שהביא דין זה כתב בפירושו לגבי קישוא 'דאינה חריף השני ברש"י'.

- **או"ה, תורת חטאת^א**: אפילו חתך כבר הלפת אסור לחתוך צנון לאכלו בחלב. וכן לשון השו"ע היא לשון דיעבד 'צנון שחתך אחר הלפת'.
- **הבנת ב"י בשע"ד, סה"ת וטור**: מותר לכתחילה לחתוך צנון אם כבר חתך לפת ואין חוששים שישכח להדיח^כ. כיון שהדחה היא חומרה. ^ג כיוו שיכול לאכול הצנון גם שמו שהוא. אבל אין לחתוך לפת על מנת לחתוך צנון לאכלה בחלב.
- ולשון השו"ע^ד היא לשון דיעבד 'צנון שחתך אחר הלפת'. ובכל אופן לכו"ע אין לחתוך לפת על מנת לחתוך צנון לאכלה בחלב.

סימן צז - שלא ללוש עיסה בחלב

סעיף א: אין לשיין עיסה בחלב

1. מה דין עיסה שלשה בחלב. מתי ניתן להקל בזה. והאם שייך תיקון זה בנעשה למכירה או לאחר שכבר נאפה.

הגמ' בפסחים (לו, א) מביאה מעשה של ר' יהושוע בן לוי שאמר לבני ביתו ללוש לו מצה בחלב בשאר ימי הפסח שאינם ליל הסדר כיון שאין בהם חיוב של טעם מצה. ועל מעשה זה מקשה הגמ' מבריתא שאוסרת ללוש בחלב 'אין לשיין את העיסה בחלב, ואם לש - כל הפת אסרה, מפני הרגל עבירה! כלומר מחשש שיאכל אותה עם בשר.

ומתוצאת בתירוקן השני 'כדאמר רבינא: כעין תורא שרי'

- והסביר רש"י מעט כעין של שור מותר ללוש בחלב, דאכיל ליה מיד בבת אחת, ולא משהי ליה דלינשי (שישכח) שנילוש בחלב' וכ"כ הרא"ש (חולין ה, כא)

- והרי"ף (חולין לה, א) כתב 'דאי שני ביה' וכ"כ הרמב"ם (ט, כב) 'ואם שינה בצורת הפת עד שתהיה ניכרת כדי שלא יאכל בה לא בשר ולא חלב הרי זה מותר' וכ"כ הרשב"א 'דמשום הכי הוא דעבד להו הכי'.

וכתב בהגש"ד (ט, א) בשם מהרא"י 'ונראה דהני תרי פירושי אליבא דהלכתא סליקו דתרווייהו סברות יפות הן. והכי כתב אשר"י בכמה דוכתין בתלמוד אשני פירושים דנוכל לסבור כתרווייהו'.

וכ"כ השו"ע: 'אין לשיין עיסה בחלב, שמא יבוא לאכלה עם הבשר. ואם לש, כל הפת אסור, אפילו לאכלה לבדה. ואם היה דבר מועט כדי אכילה בבת אחת, או ששינה צורת הפת שתהא ניכרת שלא יאכל בה בשר, מותר'.

בגדר מועט כתב השו"ע⁵³⁶ 'בבת אחת' אבל התורת חטאת^(א, ב) כתב לגבי מה שנוהגים ללוש ללוש בשומן לכבוד שבת 'כל שהוא דבר מועט ונאכל ליומיה לא חיישינן ביה לתקלה שישכח לאכלה שלא במיני'.

גזירה לגזירה: לכאורה איסור לאכול בשר וחלב שלא דרך בישול אינו אלא מדרבנן וגזירה זו נראית כגזירה לגזירה. אבל כתב בשפ"ד (א) 'מ"מ לא הוי גזירה לגזירה דקרוב לטעות שעל הלחם יהיה האדם ודרכו לאכול עם בשר וחלב ובשמים' כלומר כל מקום שהטעות קרובה היא בכלל הגזירה הראשונה שנאסרה⁵³⁶.

פת מרובה למכירה

- בפת"ש (ג) הביא בשם תשובת מהרי"ט^(ח"ב סי' י"ה) שכל היתר שינוי הוא כשעושה לביתו 'אבל לעשות הפת מרובה למכור בשוק אסור דאורחים לא יכירו בשינוי ואף על סמך ההודעה אסור דחיישינן שמא ישכח מלהודיע'

- אמנם בבא"ח^(ב שלח ה) הביא מנהג זה להקל וכתב 'ונ"ל דיש להמליץ בעדם משום דזה הפת שעושים בחמאה נרגש מן הריח שלו, ויש כמה ספיקות, וי"ל דמהרי"ט לא אסר בכה"ג דניכר מן הריח, ועיין להרב מזמור לדוד^{(ז"ל שכתב בעיר מולדתו שהיא עיר גדולה של חכמים וסופרים, נהגו היתר למכור בחנות, וכתב טעם ההיתר משום דניכרים בריח וטעם ע"ש).}

שינוי לאחר אפיה - לדעת החזו"ד והפמ"ג כיון שחל עליו שם איסור כבר לא יועיל תיקון. ודחו דברי הפלתי (א) בשם זקנו. וכ"כ בבא"ח (ב שלח י). ובשו"ת אבן ישראל (טו, ב) כתב להקל אם בשעת הלישה התכוין לעשות את הסימון לאחר האפיה וכעין מה שמועיל לעשות שינוי צורה למרות שבשעת הלישה לש בחלב ולא אומרים שנאסר כבר.

כתיבה כשינוי - בספר הליכות עולם (יז, י) כתב להקל בכתיבה על העטיפה 'חלבי'. אמנם כתב זאת לענין עוגיות שהם לא בכלל הגזירה כמובא להלן.

לש בשוגג - בשפ"ד הסתפק אם מותר לאכלם לבדם. וסיים 'ומסתמית הפוסקים משמע אף בשוגג אסור כל שלא שינה צורת הפת וצ"ע'. ובנחלת צבי לאחר שהביא את שברי הצמח צדק בדין איסור נתינת חלב ביין מדין מבטל איסור לכתחילה כתב שלפי זה מה שהגמ' הטעימה דילמא אתי למיכלא בכותח ולא כתבה משום קנס שהוא היסוד של ביטול איסור משמע שבאה לרבות אפילו שוגג. וביד יהודה (ארוך ב) הסתפק כשנפל בשוגג אם מותר להוסיף עליו ולבטלו והעלה לאסור כיון שיכול לעשות צורה מיוחדת.

2. באילו מאכלים יש איסור לישה בנוסף לפת, פרט לגבי יין וכשהחלב בטל בו בשישים, עוגיות לקפה, שינוי שנעשה שלא בשעת אפיה.

עירוב חלב ביין

- בתשובת צמח צדק^(ט) אסר לתת חלב בהמה ביין על מנת להצליל אותו ולמנוע הפסד שמא ישתו אותו עם בשר ואפילו אם בטל בשישים יש לאסור כמבטל איסור לכתחילה⁵³⁷.

- ובנחלת צבי^(ק) כתב להתיר אם בטל בשישים כיון שלא קיים בזה טעם הגזירה שמא יאכל עם בשר שהרי אפילו יאכל לא יעבור איסור ואינו דומה למה שכתב הרמ"א להלן לאסור ביטול חלב במים על מנת לתת בבשר שכאן לא נותן על מנת לערב רק על מנת להצליל ולכן כיון שאפילו יאכל אין בו איסור בב"ח לא גזרו. וכ"כ ביד יהודה (קצ"ב) להתיר אפילו לכתחילה 'כיון דאין הדרך כלל לתת הרבה, וגם אדרבה פוגם טעם היין שממתקן חריפותו'.

ומתוך הדברים נלמד שלשתי השיטות קיים איסור עירוב חלב אפילו ביין (במקום שאינו בטל) כיון שדרך לשתות יין עם בשר.

עוגיות קפה - כתב מהרי"ט^(ט, ב) 'ממולאים במיני מתיקה שאין דרך לאכלן עם גבינה מותר ללוש אותם עם שומן'. והוסיף 'שלא חשו אלא שלא יאכלנו יחד עם הגבינה אבל במידי שאינו נאכל עמה לא חיישינן שלא יאכלנה אחריו דמילתא דלא שכיחא הוא'⁵³⁸.

ולפי זה נלמד בעוגיות קפה שאין דרך לאכלם עם בשר שמותר ללוש בחלב. וכן פסקו בפר"ח (א) מנחת יעקב כלל ס' ק"ג ערוך השלחן סעיף ז' ובכף החיים (ט).

אמנם בספר וישמע משה (חלק א עמ' רמה) הביא בשם הרב אלישיב 'אף שאזוני המן הם דברי מתיקה שאין הדרך לאכלם עם בשר. ואף שעושים אותם ליום אחד. מכל מקום הרי בפורים יש חשש קרוב שיאכלו אותם בסעודת פורים שבה אוכלים בשר ואם כן לא מהני ואין לעשות כן בלא היכר'.

לכתחילה כיון 'שבשעת ביטולו אינו אסור'. והסכימו עמו הפר"ח (ז, פז) והמחזיק ברכה (פז, ה) וראה ברמ"א צט, ו בסופו ובשו"ך ובבית מאיר שם בדין חלב שנתבטל במים ונתינתו בבשר לכתחילה.

⁵³⁸ ובערך השלחן כתב עליו שיש שמוכה מהגש"ד בשם מהר"מ שיש להחמיר בזה גם כשיש חשש שיאכלנו לאחר הארוחה.

⁵³⁶ כעין זה הסביר במשב"ז (פח, א) את איסור העלאה על שולחן אחד כיון 'שוודאי יאכל הוא חדא גזירא'.

⁵³⁷ ובשו"ת הרדב"ז ח"ג סי' תר"ו התיר לתת חלב בתוך סוכר בשעת בישול. ואוכלים אח"כ הסוכר עם בשר מטעם שנתבטל החלב בשישים במים ולא חוששים לביטול היתר

3. מה דין מדוכה פרווה שהשתמשו בה לשומן עם תבלין

כתב הט"ז^(א) (ק) שמדוכה שמשמשת לבשמים ודחו בה שומן עם שום כיון שבלעה מן השומן אסור לדוך בה עוד בשמים אפילו לאכלם עם הבשר, שמא יבוא לאכלם בחלב. ואפילו דיעבד אסור לאכול אם דכו בה ללא הכשר.

והפ"ח^(כ) כתב שאי אפשר לגזור גזרות מדעתנו ואינו דומה לדברי הגמ' שאסרה עיסה בחלב. כיון שאם הפך המדוכה לבשרית אין לחשוש שישתמש בבשמים בחלב ואינו דומה לפת שעומדת תמיד לאכילה עם בשר או עם חלב. ולפי דברי הט"ז יהיה איסור להפוך כלי פרווה לבשרי שמא ישתמש במתבשל בו שלא כהוגן וזה חידוש.

4. פת שנאפתה עם פשטידה בתנור וזב בו שומן רחוק ממקום הפת מה דינה ובמה תלוי דין זה. ומה הדין אם היתה בתוך מחבת

כתב בהגה"א^(א) (פ"ז ה, ח) שרי לן לכתחלה לאפות פשטי"ד שלנו שהם מכוסות למעלה בתנור עם הפת שהתנורים שלנו גדולים הם ומיהו אם זב שומן הבשר חוץ לפשטי"ד ונבלע בתנור אף על פי שהפת רחוקה מן הפשטי"ד אסור לאוכלה אפילו במלח.

ובב"י הביא את דברי הגהש"ד^(ב) (לה, י) שכתב עליו שיש מקלין ושמיין הפשיטדה בפי התנור ממש. כלומר שהתנור משופע ובאופן זה אינו יכול לזוב עליו⁵³⁹. (דה"מ ד)

וכתב הרמ"א^(א) ואין לאפות שום פת עם פלאד"ן או פשטיד"א בתנור, דחיישינן שמא יזוב מן השומן על הפת. ואם זב תחתיו, דינו כאלו נילוש עמו'. ומשמע מדברי הרמ"א שאם זב רחוק ממנו מותר.

והב"ח^(א) כתב לאסור ואפילו רחוקים זה מזה דאין אנו מצריכים שיזוב תחת הלחם, אלא כשנבלע בדופני התנור אסור הלחם לאכול אפילו במלח ודלא כמ"ש בהגהת שלחן ערוך (ס"א) דלא נאסר הפת אלא כשזב תחתיו ממש'.

אמנם הש"ך^(א) (ב) הוכיח מלשון התורת חטאת שגם הוא אינו מקל כשזב רחוק מהפת. והסביר שעל מנת להקל צריך שני ספקות הראשון אם זב בכלל והשני אם בישול מפעפע בכל הכלי. ואם כבר ידוע שזב, נשאר רק ספק אחד ואסור. וכן דעת הט"ז^(א) (ב) שכתב שכל שמתפשט חוץ לפשטידה חיישינן שמא הלכה הבליעה תחת הפת.

אך בפלתי^(א) (ב) כתב על הש"ך 'הפריז על המדה, דהא איכא נ"ט בר נ"ט דהיתרא, הרוטב בתנור והתנור בפת והוי היתרא. והגהות (שערי דורא סי' נ"ז ס"ק ב') ס"ל נצלו בדיעבד אסור, אבל לפי מה דקיימ"ל (סי' צ"ה ס"ב ברמ"א) בדיעבד מותר, ליתא לדינו. ולכך צ"ל דווקא דנזוב תחתיו, ולשון רמ"א מדוקדק, ואין לשנות'. וכ"כ בבית מאיר^(א) שאין לשנות. וכ"כ בפמ"ג^(א) על הש"ך שהוא נ"ט בר נ"ט.

ונראה להסביר שיסוד המחלוקת בנידון זה הוא האם יש דין נ"ט בר נ"ט בשעת בישול. שלדעת הש"ך^(א) 540 והט"ז^(א) אין נ"ט בר נ"ט בשעת בישול וממילא הטעם שנבלע בכלי ונפלט בפת דינו כטעם ראשון. ולפלתי^(א) והפמ"ג^(א) יש נ"ט בר נ"ט בשעת בישול וממילא הוא טעם שני של היתר וכן משמעות לשון הרמ"א^(א). ובחוו"ד^(א) (ביאורים ד) כתב

להחמיר בזה והטעים שאין נ"ט בר נ"ט בשעת בישול ובבית אפרים^(א) (י"ד לו) כתב שהוא נ"ט בר נ"ט (והובאו בפת"ש ה). ראה סימן צה שאלה 4.

ונמצא לסיכום שדין הפת שנאפתה בתנור שהשומן זב רחוק ממנה תלוי בשני יסודות הלכתיים שקובעים מתי יש קולת נ"ט בר נ"ט. כשעל מנת להחמיר די להחמיר באחד מהם ועל מנת להקל יש להקל בשניהם:

א. האם אומרים נ"ט בר נ"ט בצליה.

ב. האם אומרים נ"ט בר נ"ט בשעת בישול.

וכשהיתה בתוך מחבת מהדין יש להקל ברחוקה כיון שאין הטעם עובר מקדירה לקדירה בלא רוטב כמוכא ברמ"א (צב, ה בסופו). אבל לכתחילה כתב הרמ"א (כ"א) להחמיר גם בזה.

5. תנור שאפו עליו מאפה של גבינה ושוב הניחו על מקומה סיר של בשר, מה דין הסיר. ומה יהיה הדין בגבינה ללא בצק.

הט"ז^(א) (ג) הביא מקרה זה וכתב להתיר כדין שתי קדרות שנוגעות זה בזה.

ובנקה"כ הניח בצ"ע, כיון שיש כאן על התנור ממשות הגבינה ואינו דומה לשתי קדרות שיש בהם רק בלוע.

ובמש"ז^(א) הסביר בשם כנה"ג ובל"י שכיון שאין הגבינה נוגעת ישירות בתנור אין נבלע בו אלא טעם וזה יסוד קולת הט"ז.

וכן משמע מהט"ז^(א) בסימן צב (ט) שהסביר בפירוש 'דכל שאין החלב בעין במקום שהוא בתנור הוי קדירה של חלב' וכן כתב להלן (ה) 'משא"כ בפלאדי"ן דלעיל שאין שם שומן בעין כלל בתנור אלא בליעה מן הפלאדי"ן'.

ונמצא שאם יניח גבינה ישירות על התנור אין להקל גם לט"ז בסיר בשר שהונח אחריה.

סעיף ב: תנור שטשו באליה

6. תנור שמרחו עליו שומן בשר ואפו בו לחם האם מותר לאכול בחלב. ומה הדין אם אין בשומן שישים בפת.

בגמ' בפסחים (ז, א) 'ההוא תנורא דטחו ביה טיחיא, אסרה רבא בר אהילאי למיכליה לריפתא אפילו במילחא לעולם, דילמא אתי למיכליה בכותחא'⁵⁴¹ אמנם התירה אם הסיקו את התנור קודם אפית הפת. היסק זה בתנור חרס מועיל רק מבפנים ובתנור מתכת אף מבחוץ.

ומה שלא מועיל קינוח לתנור כתב התוס' (דילמא) שהוא מפני שאינו יכול לקנח יפה את השומן שעל החרס.

ובכל אופן גם כאן יועיל לעשות 'כעין תורא' להתיר את הפת (רמב"ם ט, כב)

וכ"כ השו"ע (סעיף א) 'כיוצא בו, אין אופין פת בתנור שטחו באליה, ואם אפאו דינו כעיסה שנילושה בחלב'.

ובסעיף ב: 'תנור שטחו באליה, אין אופין בו פת עד שסיקנו מבפנים עד שיתלבן'. ואפילו אם הוא של בוכיא (פירוש כלי חרס שמסיקין תחתיו ואופין עליו עוגות) אין לו היתר על ידי היסק מבחוץ.

אם אין בשומן שישים בפת (פת"ש 1)

⁵⁴⁰ בדעת הש"ך ניתן גם לומר שסובר שאין נ"ט בר בצליה כפי שהביא את דעת רש"ל בסימן צה אות ד. והגם שמשם לא מוכרח שסובר כמותו, בפת"ש (שם ב) ציטט את הש"ך כילו כך דעתו.

⁵⁴¹ וכיון שטיחא זו שומנית מפעפעת בכל הפת ולא די בנטיילה. ראה שו"ע (קה,ה).

⁵³⁹ נראה טעמו של הגה"א הוא כיון שנבלע בתנור ונפלט בפת ואין נ"ט בר נ"ט בצליה לשיטתו הרי הוא כממשות (ושוב ראיתי שכן כתב הפלתי), ואפילו אם יש נ"ט בר נ"ט בצליה אפשר שסובר שאין נ"ט בר נ"ט בשעת בישול והכל טעם אחד. ואם כך מה שהביא הב"י לאחריו את דברי הגהש"ד שיש מקלין סוברים להקל כל שאין חשש של זיבת שומן תחת הפת כיון שלנ"ט בר נ"ט לא חוששין גם בצליה וגם יש דין נ"ט בר נ"ט בשעת בישול.

ד. לא נחשב דבר שיש לו מתירין אלא באופן שיש לו היתר לגמרי כביצה שנולדה ביו"ט שפוקע ממנה איסור אכילה למוצאי יו"ט. וכעין סברא זו כתב גם **ראב"ה** (פסחים תק"ז) 'שבאותו ענין שנאסר (לאכול בכוח) הוא עד עולם אסור, ולאותו דבר שהותר, דהיינו בלא כותח, כמותו לא נאסר מעולם.

ולעצם דברי רב כהנא כתב הר"ן שאפשר לומר שלוי שהוא תנא חולק על הברייתא. או לחלופין שמסכים איתו בדין זה מטעמים אחרים:

- א. שכאן נרגש טעם הבשר בפת וכשיאכלו בכוח נראה כאוכל בשר בחלב משא"כ בשר נבילה שלא ניכר טעמו בבשר שחוטא.
- ב. שהחמירו בבשר בחלב יותר כיון שאנשים לא בדילים ממנו משא"כ ביין של נכרי או בשר נבילה.

ולהלכה **בדין ריחא** סיכם הרא"ש (עבודה זרה ה, ח)

- **ופסק רשב"ם** בשם רש"י דהלכה כלי דאמר ריחא לאו מילתא היא דקם ליה בשיטתיה דרבא הכא דהלכתא כוותיה לגבי אביי לבר מייע"ל קג"ם. וכן פסק ה"ג"י. (אמנם הטור כתב שרש"י מחמיר כרב שכך העמיד דברי רב כהנא).
- **ור"ת** פסק הלכה כרב דפרק כיצד צולין **תניא רב כהנא כוותיה דרב**, ועוד דאיכא התם עובדא כוותיה דרב **ומר בר רב אשי ס"ל כרב וקי"ל הלכתא כוותיה בכוליה תלמודא** בר ממיפך שבועה דאורייתא.
- **ובהגה"א** כתב 'וקי"ל דריחא מילתא היא **לכתחלה**! והוא כהסבר הרי"ף לעיל בדעת המקלין. **והרמב"ם** (טו, ל).

הראב"ה (פסחים תק"ז) כתב שגם למחמירים שריחא מילתא זה רק בתנאים מסויימים:

- א. בבשר כשירה ונבילה שקולטין הריח ביותר מפני הפטום.
- ב. וכן בפת חמה וחבית פתוחה, שאין לו דרך לנשות ימין ושמאל אם לא דרך המגופה.

'אבל לית ליה הא דתני רב כהנא פת שאפה עם צלי בתנור אסור לאכלה בכוחה, דלרב נראה לי דשרי. ומזה הטעם נהגו למאן דאית ליה נמי ריחא מילתא היא שהפת אין מקפידין עליו, ואוכלין אותו עם מה שחפצים, בין עם בשר בין עם גבינה וחלב.'

השו"ע פסק לאסור לכתחילה כרי"ף ומזה יצא לו חילוק בין בשר וחלב לאיסורים

- **כאן בבשר וחלב** כתב: 'פת שאפאו עם הצלי, ודגים שצלאן בתנור אחד עם הבשר, אסור לאכלם בחלב'. כיון שניתן לאכלם שלא בחלב.
- **אבל באיסורים** פסק בסימן קח (סעיף א): 'אין צולין בשר כשרה עם בשר נבלה או של בהמה תמאה בתנור א', ואף על פי שאין נוגעים זה בזה. ואם צלאן, הרי זה מותר.'

אמנם בדעת הרמ"א הסביר הש"ך (קח, יא בשם התורת חטאת) שאפילו שלא בחלב אין לאכלו אם לא שיש בהם סימן כדן נילוש בחלב.

- **לדעת מהרי"ט** (ב, יח), **חוו"ד** (באורים ו): יהיה אסור כיון שהשומן עומד במקומו לא שייך כאן ביטול. וכן מוכח מהא דאסור רבה הפת שם [רבא בר אהילאי. פסחים ל, א], ולא צוה לטועמו.
- **בית אפרים** (זו"ד לו): שייך ביטול אמנם צריך כדי נטילה מהפת⁵⁴².

סעיף ג: פת שאפאו עם צלי בתנור

7. מהו דין 'ריחא' מהם דעות הראשונים וכיצד נפסק להלכה

בשר שחוטא ונבלה: בגמ' פסחים עו (א למטה) מובאת מחלוקת רב ולוי בדין בשר נבילה שצלאו בתנור עם בשר שחוטא שרב אסור אפילו באיסור כחוש ולוי מתיר אפילו בשמן ויסוד מחלוקתם בדין ריחא שסברת לוי להתיר היא 'ריחא בעלמא הוא, וריחא לאו מילתא היא'⁵⁴³.

בת תיהא: וכן נחלקו בדין ריחא אביי ורבא בעבודה זרה (סו, ב) בדין 'בת תיהא', הרחת חבית יין של נכרי לבדיקה, שאביי אסר ורבא התיר.

בשר בחלב: ובגמ' (פסחים שם ע"ב) מובאת בריתא להחמיר בבשר בחלב 'תני רב כהנא בריה דרב חנינא סבא: פת שאפאה עם צלי בתנור - אסור לאכלה בכוחה. ההיא ביניתא דג דאיטווא בהדי בישרא - אסרה רבא מפרזיקיא למיכליה בכוחה משום קספני ליחא מילתא סיא. מר בר רב אשי אמר: אפילו במילחא נמי אסורה, משום דקשיא לריחא ולדבר אחר.'

ריחא לכתחילה:

- הרי"ף (שם) הסביר את חומרת רב מפרזיקיא אפילו לשיטת לוי שמתיר ריחא וכתב בטעם האיסור שגם המתירים בריחא לא התירו אלא בדיעבד שכבר נצלה, וכאן אם נתיר לאכול בכוחה זהו היתר לכתחילה.

- אמנם הר"ן כתב שדברי המתירים בריחא הוא אפילו לכתחילה וכן מוכח בירושלמי תרומות (פרק י' הלכה ב) 'מהו לצלות שני שפודין אחד של שחוטא ואחד של נבלה בתנור' והעמידו הדין במחלוקת רב ושמואל.

דבר שיש לו מתירין

הרי"ף (חולין לב, ב) הסביר בהסבר שני שיש לאסור פת זו לכו"ע 'דהאי פת שאפאה עם הצלי כיון דשריא בלחוד בלא כותחא הויא לה כדבר שיש לו מתירין' ולכן אין לאכול בכוחה למעשה. וכונתו שאין לסמוך על ביטול ריח הבשר בדג על מנת לערבם בכוחה כיון שיש פתרון שבו הוא מותר באכילה גם ללא הביטול הזה (לאכול עם בשר). והוא כמו שאין לסמוך על ביטול הביצה בשאר ביצים ביו"ט כיון שיש פתרון להמתין למוצאי יו"ט. והצד השווה שאין סומכין על ביטול כשאין הכרח.

אבל הרי"ף (על הרי"ף שם) כתב שלא ניתן לתלות זאת בדבר שיש לו מתירין מכמה סיבות:

- א. לפי דברי הרי"ף יצא שרובא שהתיר בבת תיהא כשעומד בפני עצמו יחמיר בפת שהיא בטילה בתערובת וזה לא מסתבר.
- ב. דבר שיש לו מתירין אסור רק מין במינו וכאן הבשר בדג זהו מין באינו מינו.
- ג. אם היה דין דבר שיש לו מתירין בבשר וחלב היה צריך לאסור גם נ"ט בר נ"ט שהרי ניתן לאכלם בלא חלב (וגם שם ההיתר מצד הקלשות הטעם) ובכל זאת מתירין לתיתם בכוחה לכתחילה.

⁵⁴³ ועיקר החילוק בין דין זיעה לדין ריחא הוא בכמות האדים. ובשם החזו"א כתבו (ספר זכרון בית אהרון) שגדר שהזיעה עושה טופח על מנת להטפוח משא"כ הריחא.

⁵⁴² וכעין זה להלן בשו"ע קה, ה להצריך נטילה בצלי שמן למרות מפעפע ומתבטל

8. כיצד משפיע גודל ומבנה התנור על דין ריחא לכתחילה או בדיעבד ומה הדין באפיה תחת מחבת קטן בבשר בחלב או באיסורים

בתוס' (אסרה) כתב שמכאן למד ר"ת להחמיר בריחא כרב ובכל זאת כתב 'בתנורים גדולים שלנו נראה דמותר לאפות לחם עם אותו פשטיד"א הואיל כ'מכוסות היטב הוי כעין שתי קדרות' ועוד הוסיף 'אפי' פלדונ"ש (שאינה מכוסה) שיש להרחיק אין נראה לרבי שיהא אסור ב'שיש אויר מרובה בתנור וההבל מתפשט'.⁵⁴⁴

ובגדר התנור הגדול כתב סמ"ק בשם רבותיו שהוא מחזיק י"ב עשרונים (שהוא כ- 30 ליטר⁵⁴⁵). ובאופן המדידה כתב בפת"ש (י) ע"פ תשובת יד אליהו⁵⁴⁶ שהוא נעשה בכל חלל התנור. אמנם הפמ"ג (שפ"ד ה) כתב שצריך שיעור זה דווקא בתחתית התנור בגובה טפח.⁵⁴⁶

אמנם בהגש"ד (לה, ב) כתב שלפי מה שהרא"ש כתב שדין ריחא הוא בתנורים שלהם שהיו מכוסים לגמרי, בתנורים שאינם מכוסים לא היה לנו להחמיר להתריך י"ב עשרונים. ובדיעבד לא צריך להחמיר. (הובא בט"ז קח, ב).

תנור גדול לכתחילה:

בב"י י"ב סיכס לענין הלכה 'לכתחלה אסור לצלותם בתנור צר' ומשמע שברחב מותר ומקורו ברשב"א (תה"ק ד, א, יא) שכתב 'אבל אם נצלו במקום רחב הרוח מפור ואין כחו גדול להיותו כמתערב עם בשר השחוטה או הפת והדג. ויש מי שהורה בכל אלו להתיר, וכן הסכמת רוב גדולי המורים הראשונים והאחרונים. ומכל מקום לכתחילה⁵⁴⁷ אסור לצלותם בתנור אחד צר'.

ובתורת חטאת (לה, א) הביא בשם או"ה לאסור לכתחילה גם בתנור גדול וכתב שהוא שלא כדעת הב"י שסובר שאין דין ריחא כלל בגדול.

וכתב השו"ע 'והני מילי בתנור קטן, אבל בתנור גדול המחזיק שנים עשר עשרונים ופיו פתוח, מותר. ואם הצלי מכוסה, וכן פשטיד"א שמכוסה הנקב שבו כלומר שכל הבשר מכוסה בבצק ללא נקב שחושף את הבשר עצמו⁵⁴⁸, מותר אפילו בתנור צר'.

והרמ"א הפנה לסימן קח (א) שם כתב 'ונוהגין להחמיר לכתחלה, אפילו בתנור גדול; ובדיעבד, להקל אפילו בתנור קטן'.⁵⁴⁹

ומה שהוסיף השו"ע שפיו פתוח: התוספות (ע"ז סו, ב י"ב אמר) והרא"ש (ע"ז ה, ה) כתבו בפרק בתרא דע"ז על דברי רבינו תם שפסק כרב 'דדוקא בתנורים קטנים שלהם שהיו מכוסים פיהם ולכן כנסו ריח של זה בזה אבל בתנורים כ'שלנו ל' פיהם פתוח אין לחוש'.

והטור כאן לא הזכיר פה פתוח ובסימן קח הזכיר והסתפקו האחרונים בדעתו:

בדרכ"מ (קח, ד) כתב שלטור בבשר וחלב די שהוא גדול ובשאר איסורים צריך שיהיה גם גדול וגם פתוח.

הט"ז (קח, ב) והחוז"ד (קח חידושים א) הסבירו שגם בבשר בחלב וגם באיסורים צריך תרתי לטיבותא גם גדול וגם פתוח.

- הדרישה⁵⁴⁸ (קח, ב) כתב שבכל אופן די בגדול או פתוח.
- והב"ח⁵⁴⁹ (קח, ב) הסביר שהגם שהטור פסק להחמיר בריחא כר"ת אין הוא אוסר בדיעבד אלא בתרתי לריעותא. אבל בחדא לטיבותא מתיר בדיעבד. ובתרתי לטיבותא מותר אף לכתחילה. ובדעת השו"ע הסביר היד יהודה (קח קצר ה) 'באמת הסמ"ק דמצריך י"ב עשרונים אינו מזכיר פיו פתוח, והתוס' שכתבו פיו פתוח אין מצריכים י"ב עשרונים. אך המחבר חשש לכתחילה לכל החומרות'.

אפיה תחת מחבת אחד:

באו"ה (לט, י) כתב 'וכתב בפרנס ודווקא בתנור אבל אם נאפה פשטידה של עכ"ם ופת של ישראל יחד תחת כלי אפי' לא נגע הפת לפשטיד"א של עכו"ם אסור דכה"ג ודאי אמרינן ריחא מילתא היא'. והסביר האו"ה בדברי הפרנס להחמיר דווקא באיסורים: 'ומיהא ככה"ג עם פשטיד"א ישראל לא אסרינן ליה לפת דיעבד לאוכלו עם בשר מאחר שאין כאן ממשות⁵⁵⁰ אלא ריח בעלמא'. ונמצא לשיטתו שלגבי איסור יש חומרה למחבת קטן שאוסרת בנבילה גם דיעבד⁵⁵¹.

אמנם בתורת חטאת (לה, ה) כתב בשם שערי דורא⁵⁵² לאסור 'אפילו לאכלו לבדו דחיישינן שמא יבא לאכלו בחלב. ומשמע מדברי מהרא"י לקמן בהג"ה סי' ס אות א דהכי קיימא לן. ויש לחוש לדבריו בפת מרובה'. והובא בש"ך (קח, יא).

תנאים נוספים לאיסור ריחא, הובאו בב"י וחלקם נמצאים במחלוקת וידונו בע"ה בסימן קח:

כששניהם כחוישים אין ריחא מילתא לכו"ע (תה"א ד, א, ד, ט, ז) וכתב הש"ך (קח, א) 'ומשמע אפילו לכתחלה והכי משמע להדיא מכתבי מהרא"י סימן ע"ו וכ"פ הט"ז (א) והפר"ח (א).

בקדרות: אין דין ריחא בשני קדרות בתנור אחד ואפילו פיהם מגולה.

בדבר חריף: בבצל אוסר אף דיעבד כיון שחריף שואב יותר.

9. האם יש לחשוש לסכנה של דגים עם בשר באפיה יחד. בתערובת שיש בה שישים או בטעם הבלוע בכלים

דין סכנה בריחא: מלשון השו"ע⁵⁵³ משמע שדגים שנאפו עם בשר מותרים באכילה בדיעבד לבדם ואין חוששים לסכנה. וכ"כ הרמ"א⁵⁵⁴ בסימן קטז (א) 'וכן אין לצלות בשר עם דג, משום ריחא. מיהו בדיעבד אינו אוסר'.

וברש"ל⁵⁵⁵ (או"ה לה) התיר אף לכתחילה: 'כיון שכתב המרדכי (ר' תרסה) בשם מיימוני אם צלו דגים עם בשר אסור לאכול בחלב, אלמא אף על גב דקים ליה דבלע ריחא מן הבשר מ"מ התיר הדג לבדו, אלמא בריחא

⁵⁴⁸ יד יהודה קצר יא. ארוך טו.
⁵⁴⁹ וחומרת הרמ"א בגדול לכתחילה הוא דווקא בסתום קצת אבל אם פתוח לגמרי מודה להתיר לכתחילה. משב"ז קח ב. ואם סתום לגמרי מתיר בדיעבד רק בהפסד מרובה. משב"ז שם ג.
⁵⁵⁰ כלומר אם היינו מתייחסים לריחא כממשות היתה אסורה לגמרי באכילה כדון פת שנילושה בחלב או בבשר. כדלעיל בעיף א. ואילו התורת חטאת להלן מדמה לנילוש.
⁵⁵¹ אמנם לגבי זיעה כתב יד יהודה (קח, טז) להקל במחבת שנחשב רחב ולהחמיר בכיסוי חררה שהוא סמוך.

⁵⁴⁴ וכן כתבו שאר הראשונים להקל בתנורים שלנו הגדולים רשב"א, רז"ה, סמ"ג, סמ"ק, מרדכי, הגה"מ. והגם שהגה"מ (טו, לג) הביא סברא להחמיר בתנורים שלנו שפתחם מהצד, כתב עליו הבית יוסף 'ונראה דליתא להגה"ה זו שלא נודע מי בעל דבריה מקמי כל הנך רביותא שלא חילקו בכך ואדרבה כתבו להקל בתנורים דידן'.
⁵⁴⁵ עישרון הוא עשירית האפיה, שהיא מידת העומר והיא מידת החיוב בחלה שהיא 43.2 ביצים מכובא בהלכות חלה (שו"ע שכ"ד, א).
⁵⁴⁶ תנור בנוי סטנדרטי נפחו 80-70 ליטר כשמודדים בכל חללו אמנם קרקעיתו עד טפח היא כ- 16 ליטר ונמצא שדין תנורים שלנו תלוי במחלוקת אחרונים זו.
⁵⁴⁷ בגרסה שלנו ברשב"א לא מופיעה מילה זו אך הועתקה בב"י. ובכל אופן נראה ברור שזו כוונת הרשב"א.

אין משום סכנה אם לא בממשון. והוא היה אב לכל הרופאים והטבעים. וממילא שרי אפילו לכתחלה.

אמנם הש"ך^א שם (א) הביא בשם ספר באר שבע להחמיר בזה גם בדיעבד משום סכנה. וכתב הבאר שבע 'ואף למי שנוהג להתיר לענין איסור בדיעבד, הכא מודה משום דחמירא סכנתא מאיסורא' והביא דבריו הפר"ח^(י) וכתב וכן נראה לי עיקר להחמיר בזה. והסביר עוד 'דהא טעמא מאי שרינן אפילו לכתחילה משום דאין כאן ריחא אם כן מה טעם יש לאסור משום סכנה כיון דאין כאן ריחא כלל, ולפיכך הדבר פשוט דאף דבר של סכנה שרי לכתחילה בתנור גדול, אבל בתנור קטן דאיכא ריחא אף בדיעבד אסור ואין בזה שום ספק! וכן כתב בכה"ח (קט"ז כג) בשם פוסקים רבים.

וכשיש שישים בדג כנגד טעם הבשר שנבלע בו נחלקו האחרונים שהט"ז (שם ב) החמיר כיון שחמירא סכנתא מאיסורא והש"ך (נקה"כ שם) כתב 'נראה דלא מחמירנן בסכנתא טפי מבאיסורא אלא בספקא, אבל היכא דאיכא ששים דנתבטל בודאי, לא מסתבר כלל לחלק בין איסור לסכנתא'. וכ"כ בכה"ח (יב) בשם הרבה אחרונים.

ובטעם הבלוע בכלי כתב בשפתי דעת (קה, יח-יז): 'ומיהו בשר עם דגים אף שזב משומן בתנור ונבלע בתנור, הדגים מותרים. דכ"ז שאין זב תחת הדגים אין לחוש לפליטת כלים סכנה בדגים כמ"ש או"ה כלל ל"ט דין כ"ה'. וכ"כ בכה"ח (שם יד)

הלכות תערובות

סימן צח - דין איסור שנתערב בהיתר ואופן ביטולו

סעיף א: אופן השיעור בתערובת

גם לשיטתם אם בכל זאת יטעמנו קפילא ויהיה בו טעם יהיה אסור.

תוספות (כל איסורין) **בעין צריך שישים או טעם:** כתבו על דברי רש"י 'ואין נראה' ולשיטתם אם לא ניכר הטעם מותר אפילו כשאין שישים. וכן כתב **הרא"ש** (י, ט) 'אלא משמע דסמכינן אטעימה דידה אפילו בפחות משישים... וסתמא אמרינן בכולי הש"ס וכל איסורין שבתורה בשישים ואין צריך לחזור אחר דבר אחר להתירו כשיש בו שישים'. ומשמע לשיטתם שטעימה ושישים הם פתרונות חלופיים.

רמב"ם (מאכלות טו א-ג) **טעם בלבד:** כתב שלעולם משערים בטעם במין באינו מינו ורק כשאין נכרי משערים בשישים (הלכה ז)

ומקור שיטת רש"י וסיעתו מכך שאת דברי המשנה לגבי גריסים שנתשללו עם העדשים שכאשר **"אין בהן בנותן טעם..."** אין בהן להעלות במאה ואחד – מותר' הגמ' (ק, טז) העמידה שהיתר דווקא כשיש שיעור 'אין בהן להעלות במאה ואחד אלא במאי - לאו בשישים? **לאו במאה?** ומוכח שגם כשאין טעם צריך שיעור. ורק שלהלכה שיעור זה בשישים ולא במאה.

אמנם התוספות (טז, א' אין בהם') מסביר את הגמ' כאן בתערובת מין במינו וזה מוכח מלשונה 'שאר של חטים נפל לתוך עיסה של חטים' וממילא כיון שלא שייך בה עניין נתינת טעם נדרש לדון בשיעור אבל במציאות של מין באינו מינו ששייך נתינת טעם אין צריך שיעור ואפילו ממשות האיסור עדיין בתערובת. וגם הרא"ש (י, ט) הסביר משנה זו שבמילים 'אין בהם בנותן טעם' אין כוונתה שטעמו ולא ניכר הטעם אלא שאין ידוע אם יש טעם 'כגון שלא טעמו כהן' ולכן צריך שיעור.

11. האם הנכרי הנשאל צריך להיות דווקא מומחה והאם מותר שידע את מטרת השאלה. ומה הדין בטעימת ישראל

רש"י (צז, א' ליטעמיה) **נחתום ולפי תומו:** כתב 'נחתום עובד כוכבים. ואשמועינן דמותר לסמוך עליו לפי תומו ולא יודיעוהו שצריכין לו לדבר איסור והיתר'. וכ"כ **הרא"ש** (י, ט).

וכן בתרומת הדשן (עט) כתב שבכל דברים של תורה לא מועיל נכרי ואפילו מסיח לפי תומו. אמנם בקפילא וגם מסיח לפי תומו מותר⁵⁵⁵ כיון שלא מרע חזקתיה.

הר"ף (על הרי"ף לד, א) **מומחה ובכל אופן:** כתב שהוא מומחה כיון שלא מרעיה נפשא אבל סתם גוי משקר. והוסיף 'וכיון דמשום דלא מרע נפשיה הוא לאו דוקא במסית לפי תומו וכמו שכתב רש"י ז"ל בכאן, **דכל שכן** דלא מרע נפשיה אם הוא יודע שיש קפידא בדבר'.

וכן בתוספות (צז, ב' סמכינן') כתב 'כיון דקפילא הוא לא משקר שלא יפסיד אומנתו'. ולא חילק בין מסיח לפי תומו לאחור.

והרשב"א **מהדין קפילא או מסל"ת:** כתב 'מסתברא שאפילו שאר בני אדם שאינם אומנין' והראיה מכך שתרומה שנתערבה 'טעים ליה כהן' (ק, טז) ואפילו שאינם מומחה ולכן 'כל טעם שאינו נרגש לכל הטועמים אינו טעם ואין חוששין לו' וכן מדברי הגמ' 'דאמור רבנן בטעמא ואמור רבנן בקפילא' מוכח שיש טעמא

10. כיצד נעשה אופן השיעור של איסור שנופל להיתר שאינו מינו האם ביחס קבוע או במציאות של נתינת טעם

במשנה (צז, ב) ירך שנתבשל בה גיד הנשה, אם יש בה בנותן טעם⁵⁵² - הרי זו אסורה. כיצד משערין אותה - כבשר בלפת' ומשמע במשנה ברישא שנתנית הטעם היא ענין מציאותי. אמנם בסיפא מוכח שנתנית הטעם אינה אלא יחס קבוע 'כבשר בלפת'.

וכן משמע בהמשך הגמ' (ק, טז) 'אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יהושע בן לוי משום בר קפרא: כל איסורין שבתורה - בס'!

גם הגמ' בע"ז (סו, א) דנה באופן השיעור של עכבר שנפל לחומץ או שיכר ומסקנתה 'והלכתא: אידי ואידי בשיתין, וכן כל איסורין שבתורה' ומשמע שהשיעור הוא ביחס קבוע.

רבא (חולין צז, א) מיישב את הסתירות לכאורה בין השיעור 'בנותן טעם' לשיעור הקבוע בשישים ואומר 'מין בשאינו מינו דהיתר - בטעמא, דאיסורא - בקפילא (נחתום גוי), ומין במינו דליכא למיקם אטעמא, אי נמי מין בשאינו מינו דאיסורא דליכא קפילא - בשישים' כלומר שיעקר אופן השיעור הוא בנתינת טעם ממש, וכשלא ניתן לעשות זאת כגון במין במינו שטעמם שווה או שמדובר בחשש איסור ואין גוי שיטעם משערים בשישים.

בשילוב בין טעם לשישים. על דברי הגמ' 'אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יהושע בן לוי משום בר קפרא: כל איסורין שבתורה - בס'

רש"י (צז, א' בשישים') **צריך טעם ושישים:** כתב 'וכי לא יהיב טעמא בעינין ששים לבטוליה' כלומר ששיעור בשישים הוא תנאי הכרחי אפילו שנבדק ואין טעם ונראה שמסביר את דברי רבא שכשלא ניתן לשער בטעם נפתרים מבדיקת הטעם אבל לעולם צריך גם שישים⁵⁵³ ולשיטתו לעולם צריך טעימה כשאפשר ואפילו כשיש שישים⁵⁵⁴ שבהמשך (ושניהם) כתב שהצורך בבדיקת טעם כשיש שישים היא מדרבנן.

הרמב"ף (חולין צז, א) **בעין צריך בעיקר שישים ובבלוע די בטעם:** כתב שדברי רש"י אמת וכשהאיסור בעין בתערובת למרות שאין טעם צריך שישים. אבל להפך לא כי 'טעמא בעי ששים ושישים לא בעי טעמא'. אמנם כשמדובר בקדירה שרק בלועה מטעם איסור די לשער בטעם בלבד וכן בכילכית באלפס (צז, א) שהתיר ר' יוחנן בקפילא מדובר שהוציאו את הדג. **וכעין זה כתב הר"ף** (על הרי"ף לד, א) 'אבל כל היכא שגוף האיסור נמחה לא צריכין לקפילא, דאי איכא ששים בלא קפילא שרי, ואי ליכא ששים אפילו אי אמר לן קפילא דליכא טעמא אסור' אמנם

⁵⁵² להלכה אין גיד נותן טעם אלא שומו בלבד (שו"ע י"ד סה, ט) אמנם אין כך דעת התנא.

⁵⁵³ ובד"ה 'ושניהם' הסביר שמדין תורה צריך שישים וחכמים החמירו להצריך גם שלא יתן טעם בפועל.

⁵⁵⁴ כן הבינו הראשונים בשיטתו וכ"כ הטור לרש"י 'אבל קפילא בלא ס' או ס' בלא קפילא לא' והקשו שהלשון 'סמכינן' משמע שהטעימה באה להקל ולפי דבר להצריך

טעימה כשיש שיעור הטעימה יכולה רק לאסור. ונראה שהבינו זאת מדבריו (צז, א' בס') להצריך שישים רק 'היכא דבדקניה ולא יהיב טעמא אי נמי ליכא למיקם אטעמא כגון מין ומינו' ומשמע שבכל מקום שאפשר בטעם חיביים לטעום. ולשיטתו יוצא שכיכילת באלפס הדג נמחה בתוך הבשר אבל היה שישים כנגדו ועדיין דרש ר' יוחנן טעימה.

⁵⁵⁵ וכתב שדברי הרשב"א להתיר בקפילא ואפילו שאינם מסל"ת הוא כיון שסובר שהוא שטעם ועיקר דרבנן (כרש"י) ולא כר"ת שקימ"ל כמוותו שהוא התורה.

דצריך טעימה ממש מה שאין כן הכא דסגי בלחיכה בעלמא⁵⁵⁹, ולפי זה בשר שאינו ידוע אם מלוח היא או לאו מותר לטועמו בלשונו, ודלא כמהרש"ל שאסר⁵⁶⁰ ונמצא שסובר שטעימת לשון מותרת אמנם לא מועילה בבשר בחלב.

- **בפת"ש**^א (ק) הביא מדברי הש"ך^א בסימן מב (ז) שכתב בהסבר ההיתר 'אפשר דהכא קים להו לגאונים דמלתא דלא שכיחא היא שתהא המרה גטולה לגמרי והרגילות הוא שנבלע במקומה וקרוב הדבר שיטעום טעם מרה' ומוכח שאין היתר כללי בטעימה בלשון כשלא מוחזק שיטעם טעם היתר. וכ"כ הפמ"ג^א (משב"ז ז'ה, טו)

טעימה בהכנסה לפה ופליטה באיסורי דרבנן

- **בצמח צדק**^א (יז) דן בטעימת סבון שהוא פגום והתיר טעימה בהכנסה לפה ופליטה כיון שאיסור פגום הוא מדרבנן ולא גזרו בו טעימה שהיא עצמה דרבנן. והסביר שכיון שאיסור טעימה 'לא הוי אלא משום שלא יבא לידי איסור דאורייתא באכילה (שיבלע בטעות) אם כן דבבר שטעמו פגום דאי אפשר לבא לידי איסור דאורייתא דהפגום שרי מדאורייתא ודאי דשרי לטעומיה אם אינו בולע אלא רוקק מיד'.

- **בנו של הצ"צ**^א (בקונטרס אחרון דם) **והפר"ח**^א (קח, כב) הקשו על שיטתו מהגמ' בחולין (קיא, ב) שקערה שמלח בה בשר אסור לאכול בה רותח משום דלא אפשר למטעמיה והגמ' הכלילה שלעולם לא ניתן לטעום ואפילו כשאינה בת יומה. ולכן מסקנתם שגם טעימה בכלל הגזירות והסביר הפר"ח כיון 'דלא שני להו לאינשי בין טעימה לאכילה ותרווייהו כי הדדי נינהו'. ובנו של הצ"צ הוכיח לאסור מדברי הרש"ל שהביא הדרישה.

- **הנוב"י**^א (תנ"י י"ד גב) כתב 'הטעימה שהתיר הצ"צ היינו שאינו בולע כלום כמבואר שם בצ"צ אבל אם בולע קצת כבר הוא אסור מן התורה דחצי שיעור אסור מן התורה ואיך נסמוך על טעימה זו לענין איסור הנבלע בהיתר דמה בכך שאינו טועם בלשונו אכתי כשיבלע ירגיש בו טעם איסור ולכן לא מהני טעימה לענין איסור המעורב בהיתר אלא טעימה ממש בגרונו ולכך צריך גם באיסורי דרבנן דוקא ארמאי. ולפי זה טעימה בלשונו שטועם ופולט⁵⁶⁰ אפשר דמותר לדעת הצ"צ בכל איסורי דרבנן ולסיום מוכיח שלמעשה אסורה כל טעימה גם באיסורי דרבנן כיון שהרמ"א (קח, ה) התיר רק זילוף בסתם יינם (שהוא דרבנן) ולא התיר שם טעימה ואפילו כשלא בולע. והפת"ש סיכם את שיטתו 'ומסיק דאף טעימה בלשון אינו מותר כי אם באיסור פגום ולא בכל איסורי דרבנן'.

13. מהו היחס הקבוע בו נחשב שנתן האיסור טעם בהיתר

בגמ' (צח, א) נחלקו האמוראים בדעת בר קפרא האם איסורים שבתורה משערים בשישים או במאה ולשניהם מקור הדין הוא הזרוע של קרבן הנזיר שמתבשל עם שאר הקרבן למרות שהוא אסור לזרים ושייך לכהן. ומוכח שהיחס בין הזרוע לשאר האיל הוא היחס המתיר. ושורש המחלוקת היא בשאלה האם כוללים את העצמות שבזרוע ובאיל בחשבון. שאם כוללים אותם, השיעור היחסי הוא שישים. ואם

שאינו קפילא. והקפילא נדרש רק מצד נאמנות נכרי. ולכן אצל קפילא לא צריך מסיח לפי תומו כי 'הא לא מרע נפשיה ואם מסיח לפי תומו אפילו שאר בני אדם' ולמעשה כתב לחוש ולהחמיר להצריך קפילא ומסיח לפי תומו.

- **והריב"ש**^א (תלג) כתב שבאופן כללי אין נכרי נאמן אפילו במסל"ת. אמנם כאן שדבריו **יתבררו** (כשיאכל) וכן גם **לא הוחזק** עדיין האיסור⁵⁵⁶ יש להקל בקפילא שנאמן אפילו באינו מסיח לפי תומו ובסתם נכרי במסיח לפי תומו.

- **ברמב"ם**^א (טו, ל) **כל נכרי**: כתב 'טועם אותן העכו"ם וסומכין על פיו' ולא הזכיר שצריך מומחה או מסיח לפי תומו.

ובב"י^א סיכם לסמוך במומחה אפילו כשאינו מסיח לפי תומו ובסתם גוי רק במסיח לפי תומו וכהבנתו שיסכימו הרמב"ם, תוספות, רשב"א ור"ן.

וכ"כ בשו"ע 'יטעמנו נכרי... וצריך שלא ידע שסומכין עליו'

ובש"ך^ב (ג) הקשה על השו"ע כיצד פסק בסעיף ב' שטעם כעיקר דאורייתא וכאן סומך על נכרי הרי אין נאמנות לנכרי בדאורייתא אפילו במסל"ת⁵⁵⁷. וישב כתירוצו הראשון של הריב"ש שכיון שהטעם יתגלה אינו משקר.

אבל הקשה הש"ך על תירוצו השני שחסרה חזקת איסור כיון שהגמ' שדנה בשביות לא התירה לסמוך על נכרי למרות ששם לא הוחזק האיסור. וכן התקשה בט"ז^ג וישב שאין כאן עדות כלל אלא גילוי מילתא⁵⁵⁸ ולכן עד אחד נאמן באיסורים. ולכן גם הסברא של 'לא מרע חזקתו' קיימת כאן ולא במסירת עדות.

אמנם האגור^א (א"ה א"ף רסג) כתב שלמעשה נוהגים לשער בששים ולא ראה מי שמתעים לקפילא. והובא ברכ"מ **וכ"כ הרמ"א** 'ואין נהגים עכשיו לסמוך על עובד כוכבים ומשערינן הכל בששים'.

12. האם סומכים על טעימת ישראל ומה דינה של טעימה בלשון ללא הכנסה לפה, או טעימה באיסורי דרבנן

טעימת ישראל: כתב הש"ך^ד (ז) שגם הרמ"א שכתב שלא סומכים על טעימת נכרי מסכים שסומכים על טעימת יהודי בהיתר כגון טעם בשר בצנון ולא כעט"ז.

טעימת לשון:

- **הדרישה**^א (ק) כתב בשם רש"ל 'ומכאן יש ללמוד פעמים שקונין בשר מן הקצבים ואין ידוע אם מלוח הוא אם לא אסור לטעום בלשונו'.

- **הט"ז**^א (ג) כתב שמותר לישראל לטעום בלשונו בחשש איסור ואינו דומה להכנסה לפיו ופליטתו. וראיה מסימן מב (סעיף ג) שכתב השו"ע להתיר טעימת כבד על מנת לברר אם המרה היתה נקובה למרות שנקב במרה מטריף את הבהמה. וכן בתענית (אור"ח תקס"ו א) לא דן אלא בהכנסה לפיו ופליטתו אבל בלשונו מותר גם באיסורים.

- **והפר"ח**^א שם (מב, ה) דן בחילוק בין טעימת בשר בחלב שאסורה לטעימת המרה שהותרה וכתב 'וי"ל דשאני התם (בבשר בחלב)

אין הם מעידים לא על דבר איסור ולא על דבר ממון, אלא מגלים עובדה שזוהו אדם פלוני וזוהי אשה פלונית.

⁵⁵⁹ נראה שכוונתו שפקעיות הטעם של מלוח נמצאות בחלק החיצון של הלשון משא"כ טעמים מורכבים יותר נמצאים בעומק הלשון או הלוע.

⁵⁶⁰ הארכתי בציטוט לשונו של הנוב"י כיון שלכאורה משמע שמבין שהיתר הצ"צ הוא בהכנסה לפה ממש ופליטה וגם בתשובת הצ"צ עצמה שהצריך לרקוק לאחר הטעימה קשה להעמיד שאינו מכניס לפיו. אמנם בפת"ש הסביר אותו שהוא מעמיד את הצ"צ בטעימה בלשון בלבד ואפשר שכל שלא בולע נקרא לו טעימת לשון וצ"ע.

⁵⁵⁶ שהרי ביבמות (קכא, ב) שצריך נכרי מסיח לפי תומו מדובר בעדות להתיר אשה ושם היה לה חזקת איסור לעולם.

⁵⁵⁷ בגמ' בבא קמא קיד, ב מדובר על קטן ואשה שלא מועילה עדותם בדאורייתא אפילו במסיחים לפי תומם אלא לעדות אשה שמת בעלה. ומשם לומדים לשאר פסולי עדות כגון נכרי שלא יועיל במסל"ת.

⁵⁵⁸ מושגים תלמודיים 'גילוי מילתא בעלמא': יבם ויבמה שבאו לחלוץ, ואין בית הדין מכירים אותם, אפילו פסולי עדות - כגון אשה, עבד או קטן - נאמנים לומר: "זה פלוני אחי פלוני, וזו היא יבמתו". הסיבה לכך היא, מפני ש"גילוי מילתא בעלמא הוא", שהרי

מצד שני רבא עצמו אמר בחולין (יג, ב) 'מין במינו דליכא למיקם אטעמא **בשישים**'.

ובגמ' בחולין (קח, ב) הסכים רבי^א לדעת ר' יהודה שחתיכת בשר שנאסרה מטיפת חלב אוסרת כל החתיכות בכל אופן כיון שהיא מינה.

ונחלקו הראשונים כיצד לפסוק:

- **רש"י**^א (חולין קט, א' ותו לא מדי') כתב שקיימא לן כר' יהודה. וכן כתב בע"ז (סו, א' וכן כל') 'אבל מין במינו מוקמינן בפסחים (דף ל) הלכתא במשהו כרב וטעמא משום דכל איסורין שבתורה מין במינו במשהו כרב'⁵⁶⁴.

- **ר"ת** (תוספות חולין צו, א' אמר רבא) סובר שמין במינו בשישים ושכן גם דעת רבא כמו שמשמע בגמ' בחולין, ומה שאמר רבא לגבי יין לשער בכלשהו הוא כיון שמדובר ביין נסך (וכן בחיטי טבל). אבל בשאר איסורים משערים בשישים. וכ"כ **הרמב"ם** (טו, ו) 'מין במינו שאי אפשר לעמוד על הטעם שיעורו בשישים או במאה או במאתים, חוץ מין נסך מפני חומרת עכו"ם, וחוץ מטבל שהרי אפשר לתקנו' וכ"כ **הר"ן** (על הריף לד, ב) 'וכיון דלרבא ורבא אשי דבתראי נינהו ס"ל דמין במינו בשישים קי"ל הכי'. וכ"כ **הרשב"א** (תה"א ד טז, א) והוסיף שכן הדין באיסורי דרבנן שצריך שישים.

16. **מה קובע את השתייכות חלקי התערובת לאותו מין כדי שידונו כמין במינו**

בגמ' בע"ז (סו א) נחלקו אביי ורבא בדין יין חדש שנתערב בענבים⁵⁶⁵ האם נידון כמינו או כאינו מינו. לדעת **אביי** נחשבים מין אחד כיון שטעמם שווה ואוסרים במשהו ורבא אמר שנחשבים שני מינים כי שם שונה זה נקרא 'יין' וזה 'ענבים' ולכן מותרים בנותם טעם.

וכתב באור זרוע (ע"ז רנג) 'כתב רבינו שמואל זצ"ל והלכה כרבא דבתר שמואל אזלינן בכולהו איסורי דבכולי תלמודא אביי ורבא הלכה כרבא בר מינע"ל קג"ם' (הובא במרדכי, באגור) והוסיף להביא דוגמות שנחשבים כמינים שונים:

- שאור ועיסה
- בשר מאיל שור ועז
- מינים שונים של דגים
- מינים שונים של עופות
- ויש אומרים אפילו שני בשרים מאותו סוג רק שאחד שחוט ואחד נבילה.

והובאו דבריו בבית יוסף ונפסקו ברמ"א א' הגה: ולענין מין במינו אזלינן בתר שמואל, אם הוא שוה הוי מין במינו. אבל לא אזלינן בתר טעמא אם הוא שוה או לא'. וכן דעת הט"ז (ד).

אבל הש"ך^א (י) תמה על הרמ"א שכן כיון שקימ"ל כר"ת ממילא אם נתן האיסור טעם בהיתר נעשה כולו איסור ואיך אפשר להתיר ברוב טעמים שונים ששם שווה? ולענין דברי רבא שכתב בתר שמואל מדובר דווקא בטבל ויין נסך שאוסרים במינם במשהו התיר רבא בנותן טעם אבל רבה לא התיר תערובת שנתנה טעם בשום ענין. והגם שמדברי הראשונים לעיל משמע לפסוק כך בכל איסורים, יש לומר

מתעלמים מכלל העצמות כיון שאינם נותנים טעם, היחס המתקבל הוא מאה (כיון שכמות העצמות בורע גדולה יחסית לשאר הבהמה).

ולהלכה נפסק שמשערים בשישים.

14. **האם השיעור בשישים נעשה בנפח או במשקל וכיצד משערים דבר מצומק יבש שנפל לתבשיל והתנפח שם או איסור שנעשה מרכז כגון אבקת חלב**

הפתי"ש (ב) הביא בשם שער אפרים (גא) עבודת הגרשוני (ו) והר"ש בן הרשב"ץ (רצט) שמשערים בנפח (במדיה) ולא במשקל⁵⁶¹.

איסור שהתנפח כתב בשם בית אפרים (י"ד לו) משערים אותו לפי נפחו הראשון 'דאף שהגדיל מדתו מכל מקום עמד בו טעמו שהיה בתחלה' והסתפק להחמיר אם התנפח קודם שנפל לתערובת להצריך מדרבנן שיעור כנגד הנפוח כיון שכבר ניכר בפני עצמו.

אבקת חלב

בשו"ת שבט הקהתי^א (ה, קצח) מדברי הבית אפרים כאן שלעולם משערים בנפח שנפל לקדרה והוא הדין באבקת חלב. אמנם כתב שיש חיוב טעימה כדי לראות שלא ניכר הטעם. וכתב ששאל את הרב אלישיב^א וכן נוטה דעתו.

וכן בספר 'מנחת שמואל'^א לרב פנחסי (יד ב) כתב ששאל את הגרע"א^א 'ודעתו היתה שבדיעבד אף שישים נגד האבקה בלבד סגי ובטל'.

ובמנחת שלמה^א (א, ד) דן ביין לקידוש שנעשה מרכז בתוספת מים והעלה להתיר והוסיף שיש לחלק מדין אבקת חלב כיון שאיסור בשר בחלב תלוי בטעם וסוף סוף נותן טעם.⁵⁶²

ובמנחת יצחק^א (ליקוטי תשובות ס) כתב 'משערין לפי הכמות שממנו נעשה הרכו זהו לקולא ולחומרא, דהחומרא היינו באבקת חלב בעי שישים נגד החלב שיש בתוך האבקה, ולקולא שאפשר להוסיף מים לפי כמות הענבים שיש בתוך הרכו ואפשר לברך עליו בפה"ג'.

סעיף ב: טעם כעיקר וספק שישים

15. **כיצד נעשה ביטול בתערובת מין במינו וכיצד מוגדר מינו**

בתורה נאמר 'ולקח את דם הפר ודם השעיר' ומוכח מלשון זו שלמרות דם השעיר הוא מיעוט ביחס לדם הפר יש לו עדיין חשיבות עצמית בתערובת. בגמ' מנחות (כב, ב) נחלקו ר' יהודה^א וחכמים^א מדוע דם השעיר לא בטל בתערובת לדעת חכמים הטעם הוא שמדובר בדם שעולה על המזבח ולכן מפני חשיבותו אינו בטל ולדעת ר' יהודה הטעם הוא כיון שמדובר במין במינו שאינו בטל בכל מקום.

וכן במשנה בע"ז (עג, א) המשנה דנה ביין נסך שנתערב במים ומסכמת 'זה הכלל: מין במינו - במשהו, ושלא במינו - בנותן טעם' ובהמשך הגמ' (עג, ב) נחלקו האמוראים מה בא לרבות דברי המשנה 'זה הכלל' לדעת רב^א ושמואל^א הוא בא לרבות 'כל איסורין שבתורה' ולדעת ר' יוחנן^א וריש לקיש^א כל איסורים שבתורה בטלים בנותן טעם⁵⁶³ והמשנה באה לרבות רק טבל שבמינו אוסר במשהו. ונמצא שרב ושמואל נוקטין כר' יהודה ור' יוחנן וריש לקיש כחכמים.

ועוד בעבודה זרה (סו א) נחלקו אביי ורבא כיצד מגדירים מין במינו (יפירט להלן) אמנם נראה ששניהם מסכימים שמין במינו **במשהו**. אמנם

⁵⁶³ ובשאינו מינו איסור זה מדרבנן. וכן במינו לגבי יין נסך וטבל בלבד.

⁵⁶⁴ אמנם בע"ז (סו א' וכל מין במינו) כתב שאפילו מין במינו בנותן טעם כר"י ור"ל. ובהגהות הב"ח שם כתב שהוא גרסה שגויה או שחזר בו. וכן הקשה על רש"י התוספות בפסחים (ל, א' אמר רבא).

⁵⁶⁵ וכן בשני סוגי 'חומץ' שטעמם שונה

⁵⁶¹ וכ"כ הב"ח שנה שנייה פרשת קרח שבמתכת שהיא כבדה משערים בכמות' ולא במשקל.

⁵⁶² אמנם אפשר שיש לחלק בדעתו כיון שדן שם באבקת חלב שהוסיפו לה כבר מים ואז נפלה לבישר, וממילא בזמן הנפילה היתה כבר בנפח גדול משא"כ אם תפול האבקה לבדה יחזור דברי הבית אפרים. אמנם ממה שתלה בטעם לא משמע כך.

איסור. ומוכח מכאן כרש"י שטעם כעיקר אינו מהתורה שהרי הלכה לעולם כרבא (חזון מיע"ל ק"ג"ה)

אמנם בגמ' בפסחים (מד, א למטה) משמע שהוא מהתורה ושם מובא 'ליתן טעם כעיקר. שאם שרה ענבים במים ויש בהן טעם יין - תייב. מכאן אתה דן לכל התורה כולה' ומשמע שלומדים מאיסורי נזיר שנאסר לו משרת ענבים בנתינת טעם לכל התורה שאוסרת בנתינת טעם. וכן בהמשך הגמ' בשם רבי עקיבא 'יליף מגיעולי נכרים, גיעולי נכרים לאו טעמא בעלמא הוא - ואסור, הכא נמי - לא שנא'

אמנם רש"י (בחולין שם) מיישב את שיטתו 'סבירא להו אמוראי בתראי דאסמכתא בעלמא הוא ולא מילף הוא'. והסיבה שלא ניתן ללמוד ממשרת ומגיעולי נכרים 'דהוו להו נזיר וגיעולי עובדי כוכבים ב' כתובין הבאין כאחד' שאין לומדים מהם⁵⁶⁹.

ומה שהביא רש"י ראייה ממחלוקת אביי ורבא בחולין סובר ר"ת שאין כוונת רבא לדחות אין דין טעם כעיקר מהתורה אלא רק את הלימוד מבשר בחלב מצד שהוא חידוש אך לעיקר הדין הוא מסכים ורק לומד זאת מנזיר או מגיעולי נכרי. וגם דברי רבא בע"ז לא בא לומר שרק בקדשים נאסר טעם כעיקר אלא כיון שנידון שם קדשים הזכיר קדשים והוא הדין לכל איסורים (רשב"א) או לחילופין שלענין מין במינו שהוא הנדון של זרוע בשלה הדין כך רק לקדשים אבל לענין מין באינו מינו טעם כעיקר לעולם מהתורה גם בחולין (ר"י).

וכן דברי ר' יוחנן 'טעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין עליו' אין כוונת שאין האיסור מהתורה אלא רק שלא שייך בזה מלקות⁵⁷⁰. (רשב"א) או שהנידון שם הוא מין במינו (ב"י)

ועוד ראייה הביא הרשב"א לר"ת מהגמ' בזבחים (עט, א) 'אמר רבא: אמור רבנן בטעמא, ואמור רבנן ברובא, ואמור רבנן בחזותא; מין בשאינו מינו - בטעמא, מין במינו - ברובא' וכיון שמדברנן גם מין במינו בשישים⁵⁷¹ מוכח שמימרא זו היא מדין תורה וממילא מה שאסר בשאינו מינו בטעמא הוא איסור תורה. אמנם הר"ן סובר שכאן מדובר במציאות 'שנתערב גופו של האיסור ולא רק טעמו ויהיב טעמא ולכן אפילו באלף אסור מדאורייתא⁵⁷²

ונמצא שיש בדין טעם כעיקר ג' שיטות:

- **רש"י** (חולין צח, ב' לטעם כעיקר): לעולם טעם כעיקר דרבנן ואפילו נמוח גופו של איסור. ולענין מלקות להבנת הב"י ברש"י רק כשנימוח בכמות של כזית בכא"פ אסור מהתורה ולוקה כשאכל פרס וכרמב"ם ולהבמת הב"ה רק כשהאיסור ניכר בפני עצמו.
- **ר"ן** (על הריף לה, א בסופו): טעם כעיקר דרבנן כשלא נימוח גופו של איסור אלא רק פליטתו. ואם נמוח גופו וגם נתן טעם, איסורו מהתורה אפילו באלף. ולענין מלקות בכזית בכא"פ.
- **ר"ת** (הובא ברשב"א ובר"ן): טעם כעיקר מהתורה ואפילו בפליטתו של האיסור בלבד. ורק לענין מלקות מחייב כשיש ממשו בשיעור כזית כדי אכילת פרס ואז מתחייב על כל כזית. וכ"כ ר"י, בה"ג, ראב"ד ורשב"א.

שדבריהם לשיטת ר' יהודה שאוסר במינו במשהו וממילא הקלו בטעם וכרבא⁵⁶⁶. או שמדובר בתקרובת ע"ז שאסורה במשהו במינו.

טעמים דומים לעומת הופכיים: והט"ז בדף אחרון הסביר שמחלוקת אביי ורבא הם בטעמים שוים רק שיש ביניהם הפרש קל ועל זה אמר רבא שנחשבים מינים שונים ואביי סובר שנחשבים מין אחד להחמיר. אבל בטעמים הופכיים מוסכם שהולכים אחר הטעם וזוהי גם שיטת הרמ"א. וכן מוכח מהדוגמאות של הא"ז שמדובר בדברים שטעמם הבסיסי זהה.

אבל הש"ך בקונטרס אחרון דחה דברי הט"ז והכריח שדברי רבא כפשוטם שהשם עיקר תמיד וכן מוכח מהדוגמא של הא"ז שנבילה ושחוטת שאין שם חילוק טעמים כלל. אלא ודאי שדברי רבא באו רק להקל שלא לשער בכלשהו במקרים אלו (טבל ויין נסך שאיסורם בכלשהו) אלא בשישים אבל לעולם נאסר בנתינת טעם ולא ניתן להקל ברוב.

ובשפ"ד כתב שכל האחרונים הסכימו עם הש"ך 'המנחת יעקב (כלל פ"ה סקמ"ח) והפר"ח (י) והמנחת כהן בס' התערוכות (ה"ב פ"א) דעיקר בתר טעמא אזלינן וכן הלכה'.

ובכוונת הרמ"א כתב בשפ"ד שצריך להחמיר שיהיו שוים גם בשם וגם בטעם כדי להחשב מינו⁵⁶⁷.

לגבי חלקי העוף בשר, כבד ולב דעת הפר"ח^(י) שנחשבים מין אחד 'דאף שהלוקין בשמן מקרי מין בשר של עוף' ואילו בערוה"ש (ג) כתב שנחשבים מינים שונים 'שהרי חלוקין בשמן ובטעמן'.

ומינים שונים של בהמות עופות או דגים מוסכם שהם מינים שונים.

חלב - שומן - בשר: שומן הוה מין אחד עם בשר ועם קלב אף על גב דקלב ובשר שני מינים הם (ב"י ו"א שגם חלב ובשר מין אחד).

וראה סיכום השיטות ופרטי דינים בערוה"ש מז - נ.

17. האם דין נתינת טעם איסורו מהתורה או מדרבנן

בגמ' חולין (צח, ב) נחלקו האמוראים בשם בר קפרא האם שיעור הביטול בתערוכת הוא בשישים ומאה ולמדו זאת מזרוע קרבן הנזיר שהיא תרומה שמתבשלת עם חלק החולין שלה ולא אוסרתה. בתוך הדברים אמר רבא⁵⁶⁸ 'לא נצרכא אלא לטעם כעיקר, דבקדשים אסור, קא משמע לן דהכא שרי'. וכתב רש"י (לטעם כעיקר) שמוכח מדבריו שרק בקדשים יש איסור תורה בנתינת טעם וזהו הדין של זרוע בשלה, ומה שלומדים מכאן לחולין הוא מדרבנן.

ועוד מביא רש"י ראייה מהגמ' בעבודה זרה (טו, ב) 'אמר ר' אבהו אמר רבי יוחנן: כל שטעמו וממשו - אסור ולוקין עליו, וזהו כזית בכדי אכילת פרס, טעמו ולא ממשו - אסור ואין לוקין עליו' ומוכח שאינו מהתורה.

וכן בגמ' בחולין (ק, א) נחלקו אביי ורבא האם ניתן ללמוד מאיסור תורה של נתינת טעם האמור בבשר בחלב לשאר איסורים. לדעת אביי⁶ גם בשאר איסורים נתינת טעם מהתורה ולדעת רבא אי אפשר ללמוד מבשר בחלב כיון שיש בו דין מחודש ששני היתרים נעשים

⁵⁶⁹ כי לו היה ניתן ללמוד מהם היה די בכתוב אחד והשני היה נלמד ממנו ומכך שנדרשנו לכתוב השני מוכח שלא ניתן ללמוד מהם.

⁵⁷⁰ כיון שדרך הלימוד לא מאפשרת מלקות (דלר' עקיבא דיליף מגיעולי ע"ג או מבשר בחלב לאביי משום דלא הוי אלא מה מצינו וכן לרבנן גמרי מק"ו דנזיר משום דאין מזהירין מן הדין. רשב"א) או כיון שהוא חצי שיעור שאסור מהתורה ולא לוקין.

⁵⁷¹ וכדברי רבא (חולין צז, ב) 'ומין במינו דליכא למיקם אטעמא... - בשישים'.

⁵⁷² אמנם רש"י לא מחלק בין טעם של ממשות לטעם סתם כיון שלגבי הגמ' בע"ז (טו, ב) 'טעמו ולא ממשו - אסור ואין לוקין עליו' הסביר שהוא מדרבנן למרות שהסביר שם את הפשט 'כגון חלב שנפל לקדירה או חלב שנפל נימוח שאין ממשו בעין'.

⁵⁶⁶ והוסיף שכן מוכח מהא"ז עצמו שכתב בסיום דבריו 'ואנו דקי"ל דאף מין במינו דבבר לה בששים כדאיתא לעיל אין נפקותא אלא באיסור יבש' אמנם לא מצאתי לשון זו בא"ז שלפנינו.

⁵⁶⁷ וכאילו הבין כוונתו 'אבל לא אזלינן בתר טעמא' לבד. ונמצא שאם שונה בטעם או בשם יחשב לחומרא אינו מינו.

⁵⁶⁸ דברי רבא באים לישיב את השאלה כיצד לומדים שיעור ביטול לכל התורה מזרוע בשילה הרי היא דין פרטי שנאמר עליו 'היתר הבא מכלל איסור'. אביי תירץ שהמיעוט נאמר בדעת ר' יהודה שאוסר בכל מקום מין במינו במשהו ורק כאן הוא מתיר. ורבא הסביר שהיתר הפרטי כאן הוא שאפילו נוגעים ממש מחוץ לרובת אינו נאסר וזה דווקא בקרבן נזיר. (תוספות 'רבא אמר')

- וכתב עליו הש"ך⁵⁷³ שאין דבריו בדקדוק כיון שדברי האו"ה הם לשיטתו שערף בחלב הוא מהתורה אבל לדין שהוא מדרבנן אין לחלק אם הדרבנן הוא מצד השיעור או מצד סוג האיסור ובכל מקרה של נשפך נוקטים בדרבנן להקל.⁵⁷³

והט"ז⁵⁷⁴ (ה בסופו) ישב את דברי התורה חטאת שדרבנן של עוף בחלב חמור מדרבנן של שיעורים כיון שעשו חיזוק לענין זה כמו של תורה כפי שמצאנו לענין איסור העלאה על שולחן אחד (שו"ע פח, א) והמתנה אחר אכילתו (שו"ע פט, א) ולא מתיחסים לזה כגזירה לגזירה.

ילד או נכרי שנתן דם לקדירה ויש רוב כנגדו ואין ידוע אם יש שישים

- **פת"ש** (ה) **בשם אמונת שמואל**: כיון שדם שבשלו הוא דרבנן ואין אפשרות ליהודי לדעת והוא לא שכיח, דינו כנשפך להלכה אך לא למעשה

- **כה"ח** (ט, ס) כתב שכיון שעיקרו מהתורה לא מקלים בספקו.

בתערובת מינו ואינו מינו: במציאות זו האיסור בטל ברוב כנגד מינו אבל צריך שישים כנגד אינו מינו והשאלה היא האם אני יכול 'להתעלם' מאינו מינו על מנת לבטל את האיסור ברוב ובכך להכשיר את התערובת כולה.

שאלה כעין זו נדונה בגמ' בחולין (ק, ב) בדעת ר' יהודה שסובר שמין במינו אינו בטל כלל ובאינו מינו בטל בשישים והשאלה שנידונה שם האם במציאות שיש שישים מאינו מינו ניתן 'להתעלם' ממינו על מנת להכשיר את התערובת על ידי ביטול האיסור באינו מינו. ואומר שם רבא 'כל מין ומינו ודבר אחר - סלק את מינו כמי שאינו, ושאין מינו - רבה עליו ומבטלו'.

וכתב הרשב"א (תה"ק ד, א, ט) שהגם שאיננו פוסקים כר' יהודה בענין מין במינו ניתן לקחת משם את היסוד שתערובת שבה יש כנגד האיסור מרכיבים שונים שאחד מהם בשיעור שיש בכוחו לבטל את האיסור סומכים על אותו חלק לבטל את האיסור ולהכשיר את התערובת כולה. ולכן כתב 'ויראה לי שאם נפל לתוך מינו ושאינו מינו רואין את שאינו מינו כמי שאינו ומינו רבה עליו ומבטלו'.

- **בשו"ע** כתב כרשב"א לענין נשפך: 'ואם נתערב במינו ובשאינו מינו ונשפך בענין שאין יכולין לעמוד עליו לשערר, ונודע שהיה רובו היתר ממינו, רואין את שאינו מינו כאלו אינו, והשאר, מינו רבה עליו ומבטלו'.

- **הש"ך** (ה בשם הרשב"א) תמה על השו"ע שכן סוף סוף אם אין שישים כנגד אינו מינו יש בו נתינת טעם שהיא מהתורה ומה יועיל הביטול במינו? ואינו דומה לדברי רבא בחולין כיון ששם לא היתה נתינת טעם כלל. ולכן העמיד את דברי הרשב"א והשו"ע שהכוונה להתיר רק את מינו שבו לא שייך נתינת טעם (ולאחר שיסר ממנו כל החלוחית ויקלפנו כיון שיש בו חריצים. פת"ש ז) אבל השאינו מינו נשאר באיסורו.

- **הפרי"ח** (ה) כתב בכוונת הרשב"א שהתכוין להתיר גם את שאינו מינו (ולא כשו"ע) אבל למעשה אי אפשר לקבל דבריו. כיון שכל יסוד דין 'סלק' קיים רק לגבי מינו שאור בכלשהו למחמירים מקבלה אבל אין בה קבלת טעם איסור. אבל בנידון ד' סילוק האינו מינו לא יהפוך את האיסור להיתר וממילא לא מועיל 'סלק'.⁵⁷⁴

הנפק"מ לדין זה היא כשיש ספק בשיעור כגון שנתערב ונשפך ולא ניתן לשער (כמובא להלן) **השו"ע**⁵⁷⁵ פסק כר"ת שבאינו מינו יש להחמיר בשיעור כספק של תורה.

18. חלב בהמה טמאה שנתערב במיעוטו בחלב טהור ונתן בו טעם, האם איסורו מהתורה או מדרבנן

בסימן קיח (סעיף א) כתב השו"ע שדבר שאיסורו מהתורה שנשלח על ידי שליח גוי צריך שתי חותמות ודבר שאיסורו מדרבנן צריך חותמת אחת. אחת הדוגמאות לדבר שאיסורו מדרבנן כתב השו"ע קלב, והסביר בפת"ש (שם א) שכיון שצבע חלב הטמא הוא שונה, החשש הוא רק שיערב אותו במיעוטו. אך הקשה סו"פ סוף אותו מיעוט נתן טעם וצריך לומר שאיסורו מהתורה?

ותירץ הנוב"י (תניינא אור"ח סו): דאף דאנן קי"ל כר"ת וסייעתא דטעם כעיקר דאורייתא מכל מקום הרי ילפינן ממשרת או מגעולי נכרים לכל מר כדאית לי' בפסחים דף מ"ד ע"ב והיינו באיסורים דכוותיהוה שהם לאוין שיש בהם מלקות אבל קלב טמא אף שהוא אסור מן התורה אין בו מלקות. וז"ל הרמב"ם בפ"ג ממאכלות אסורות הל' וי"ו 'אף על פי שחלב בהמה טמאה וביצי עוף טמא אסורין מה"ת אין לוקין עליהם שנאמר מבשרם לא תאכלו על הבשר הוא לוקה ואינו לוקה על הביצים ועל החלב ע"ש. ואם כן אין ללמוד בחלב טמא שיהי' טע"כ מגיעולי נכרים'. והובאו דבריו בפת"ש (ה). וברעק"א (ק"ח א) ציין לדבריו.

ונמצא שכל איסור תורה שאין בו מלקות ובכללו חלב טמא וביצים טמאות, כל שיש רוב בתערובת איסורו מדרבנן. ואפילו נותנים טעם.

19. מה דינו של איסור שנפל לתוך היתר ונשפך ההיתר קודם שהספיקו לשער. פרט לגבי מין במינו. באינו מינו. ובתערובת מינו ואינו מינו.

הראשונים שדנו ביסוד של טעם כעיקר הסבירו שהנפק"מ למחלוקת זו היא במציאות זו של נשפך. שאם השיעור שלגביו יש ספק איסורו מהתורה, ממילא הספק הוא ספק של תורה ויש להחמיר ואם השיעור נדרש מדרבנן יש להקל.

ולכן בתערובת מין במינו בלח אם ידוע שיש בה רוב היתר ורק מסתפקים אם יש שישים כיון ששיעור זה מדרבנן, אפשר לתלות שקודם שנשפך היה שיעור ומותר. וכ"כ השו"ע 'אם נתערב מין במינו ונשפך, בענין שאין יכולין לעמוד עליו לשערר, אם נודע שהיה רובו היתר, מותר. ואם לא נודע שהיה רובו היתר, אסור'

במין באינו מינו נחלקו הראשונים לעיל אם נדרש שישים מהתורה או מדרבנן ולכן לדעת ר"ת שנפסקה הלכה כמותו שטעם כעיקר מהתורה, הספק הוא של תורה וממילא יש להחמיר בו. וכן כתב בשו"ע 'אבל אם נתערב בשאינו מינו ונשפך בענין שאין יכולין לעמוד עליו לשערר, אפי' נודע שהיה רובו היתר, אסור'.

באיסורי דרבנן: עד כאן דיברנו להתיר באיסור של תורה ובספק של שיעור שהוא מדרבנן. אבל לגבי איסור שמהותו מדרבנן:

- כתב התורת חטאת⁵⁷⁶ (פ, ג) 'כתב באיסור והיתר הארוך כלל ל"ז דאפילו אם נפל חלב לבשר עוף שהוא דרבנן אפילו הכי אם נשפך אסור הואיל וטעם כעיקר דאורייתא'.

⁵⁷⁴ ויש להסתפק בשיטתו האם במה שדחה דברי הרשב"א כוונתו שגם הדגים אסורים שסוף סוף בלוע בהם הרוטב שאוסרם או שלגבי הדגים מסכים עם הש"ך. ובכל אופן בספר 'מעדני השולחן כתב שהפרי"ח כש"ך.

⁵⁷⁵ וכן לשון האו"ה (לו, ה, טו): 'ואם נשפכו המים (הג"ה) שבקדיר' לאחר נפילת האיסור או תחיבת הכף אסור וספק אם היה שם ס' מתחילה אם לאו כתב בסמ"ק שנוהגין כר"ת שטעם כעיקר דאורייתא ודנין בספיקו לחומרא עכ"ל ואפי' אם נפל חלב לתבשיל ש"ב עוף דאין חילוק כדא' לעיל'. ומוכח בדברי הש"ך שלא כתב האו"ה שהוא דרבנן ואף הביא אותו בסמוך לדעת ר"ת שהוא מהתורה.

- בגבינות שאם נחמיר נצטרך לאוסרם מקלים בספק של רבים. אמנם הש"ך בנקה"כ דחה את חילוקו של הט"ז והסביר שהטעם שסומכים על הספק בגבינות הוא מצד שהריאות מהדין כשירות כיון שניתן לבדוקם במים ובנפיחת אויר רק שמצד חומרא אנו חוששים שאיננו בקיאים בבדיקה ולכן סומכים על הספק. ובצבי לצדיק חילק שחומרת כחל היא מצד שהוחזק איסור בב"ח ורק רוצים להתיר אותו מצד השיעור משאם כן בגבינות שלא ברור שהיה איסור⁵⁷⁶

סעיף ד: אופן השיעור בפליטת איסור

21. **היתר הבלוע מאיסור שנפל לקדירה וסילקו אותו, או קדירה שבלועה מאיסור ובשילו בה היתר כיצד משערים כנגדם. ומה הדין כששוב נפל לקדירה אחרת.**

ראה בסעיף הקודם לגבי כחל שמשערים כנגד כולו ולא משערים את החלב הבלוע בו בלבד.

נחלקו הראשונים כיצד דין זה משליך על שאר איסורים שאינם כחל:

- **קצת מחברים במאירי** (צ"ב, ב) 'וגדולה מזו ראיתי לקצת מחברים שאין משערין בכלו אף בבשר האסור'⁵⁷⁷. כלומר אפילו בשר איסור שנפל לקדירה והוצא אין משערים בכולו אלא בשיעור של מה שיצא ממנו.

- **דעת העיטור** (הובא בארחות חיים יא. ובבדק הבית) שחומרא זו היא דין פרטי בכחל אבל 'בכל מה שהוא היתר דומיא דכחל כגון לב וכבד משערין במאי דנפק מיניה לפי אומדן הדעת ולא בעינן בדידה'.

- **דעת הראב"ד** (תמים דעים ז. ובארחות חיים הובא גם בשם הר"ז ה) שחומרא זו קיימת בכל מקום שהתורה לא גלתה לנו דרך לפלוט את האיסור לגמרי כגון כלי חרס⁵⁷⁸ אבל במקום שיש דרך להפליט את האיסור לגמרי כגון כלי עץ או מתכת (שמוכשרים בהגעלה) וכן בשר הבלוע מדם (שמוכשר במליחה) ממילא אפשר לשער באומדן יפה מה שיצא ממנו.

- **דעת הרמב"ן** (חולין צ"ב, ב) **והרשב"א** (תוה"א ד, א) שמטעם הגמ' בכחל 'דאי במה דנפק מיניה, מנא ידעינן?' מוכח שאין מקום לשיקול נוסף ותמיד משערים בכל נפח ההיתר שנאסר. והטעם בחומרא זו הוא 'שלא ליתן תורת כל אחד ואחד בידו' (רמב"ן).

השו"ע פסק כרמב"ן ורשב"א 'איסור שנתבשל עם היתר, אפילו מכירו והוא שלם וזרקו, צריך ששים כנגד כל האיסור, מפני שאין אנו יודעים כמה יצא ממנו. לפיכך המבשל בקדירת איסור שהיא בת יומא, או תחב כף של איסור בהיתר, צריך ס' כנגד כל הקדירה וכנגד כל מה שתחב מהכף⁵⁷⁹, שאין אנו יודעין כמה בלעו, בין שהם של חרס אַן עץ או מתכת.

נפל האיסור שוב לקדירה אחרת – כתב באו"ה (כד, ב) והובא הרמ"א 'איסור שנתבטל בקדירה והסירוהו משם, ונפל לקדירה אחרת, צריך לחזור ולבטלו בששים נגד כולו, וכן לעולם! כלומר למרות שבקדירה הראשונה כבר שיערנו כנגד כולה לא נאמר שכבר התמעט האיסור

והב"ח (י) אחרי שהביא את שאלת הרש"ל ישב מינו שהוא רוב מתיר את האיסור וכאילו בא שאינו מינו לתוכו **לאחר** שכבר נעשה היתר ושוב אינו חוזר וניעור להיות אסור! וכן דן להתיר הט"ז (ה) אך הש"ך בנקה"כ העיר שסוף סוף במציאות יש כאן חשש נתינת טעם שהיא מהתורה. ונראה שכונת הב"ח שאם במציאות היה נופל האיסור למינו ובטל ורק לאחר מכן היה מתווסף שם אינו מינו הרי ברור שהתערוכות היתה מותרת מהתורה⁵⁷⁵ **למרות שיש נתינת טעם באינו מינו** ממילא זהו חידושו של רבא שמיחסים כאילו כך היה סדר הדברים.

סעיף ג: ספק דרבנן שנמצא לפנינו

20. **מה דינו של איסור דרבנן שנפל להיתר ולא יודעים כיצד לשערו ובמה זה שונה מדין נשפך. ומדין גבינות שנעשו בספק סרכות לדעת הרא"ש.**

הגמ' בחולין (צ"ב, ב) דנה באופן השיעור של כחל שאיסור החלב שבו מדרבנן שנפל לתוך קדרת בשר ואומרת 'כי משערין - בדידיה משערין, או במאי דנפק מיניה משערין? פשיטא דבדידיה משערין, דאי במה דנפק מיניה, מנא ידעינן?' ומכאן גבם בספקות דרבנן לא מקלים בשיעור. ויש לבאר במה שונה דין זה מהדין של נשפך שנידון בסעיף הקודם? ותרצו הראשונים (הובא בש"ך ט. ט"ו)

- המרדכי (ע"ז תתנ"ד) כתב 'היכא דלא שפכו אך אינו יודע לשער אין זה ספיקא דרבנן למיזל לקולא **שהרי אין זה קרוי ספק דבר שחכמים יכולין לברר דדעת טפשינו אינו כלום**' כלומר בכחל כל המציאות לפנינו רק אין לנו ידיעה על אופן השיעור ולכן אין זה נקרא ספק להקל משא"כ כן בנשפך שהספק נובע משינוי במציאות וכבר באופן מוחלט אין אפשרות לשער, ולכן מותר.
- והר"ן (על הריף לה, א) כתב שמחמירים בכחל כיון שזו מציאות שמצויה 'דאי אזלינן לקולא יהו כל האיסורין בספק וכל אחד ואחד ישער במה שנראה בעיניו' אבל בנשפך מקלים 'שאינו בא אלא באקראי בעלמא'.

ונמצא שבנידון השאלה שאינו נשפך ונמצא לפנינו הוא דומה לכחל שבו יש להחמיר אפילו דרבנן וכ"כ **השו"ע** 'במה דברים אמורים, כשנשפך. אבל איסור שנתערב בהיתר, והוא לפנינו, ואי אפשר לעמוד על שיעורו, אף על פי שהוא מאיסורים של דבריהם, אסור.'

לגבי גבינות כתב הטור (י"ד אב) בשם הרא"ש 'להתיר בטריפות שע"י סירכא מפני שאם היינו בקיאים לברר אפשר שהיה להן היתר ע"י בדיקה אם כן הו"ל ספק ספיקא ספק טריפה ספק אינו טריפה ואם תרצה לומר טריפה אימור אחר כך נטרפה! והקשה הט"ז שלכאורה כיון שמדובר בחסרון בקיאות מדוע סומכים על הספק כאן?

והשיב שבשביל להקל בספק צריך שני תנאים הראשון שזהו ספק לכולם והשני שאין מדרגה הלכתית נוספת שניתן לסמוך עליה בשביל לצאת מהספק בלי להתיר הכל. ולכן:

- בכחל: שאפילו אם נחמיר ונכלל להתיר בשיעור כנגד כולו, מחמירים למרות שהוא ספק של רבים.

⁵⁷⁵ שהרי גם בכחל אילו שיש שיעור כנגדו 'כחל עצמו אסור' ומוכח שאין אפשרות להוציא את החלב ממנו והוא ככלי חרס, משא"כ כלי מתכת שפולט כל הבלוע בו בהגעלה כשיש ששים כנגדו.

⁵⁷⁶ והביא בשם י"א לשער כנגד כל הכף וראה סימן צד סעיף א'.

⁵⁷⁵ אבל מדרבנן היה צריך ששים כנגד אינו מינו כדלקמן בשו"ע קט, ב. וממילא בנשפך שהוא ספק יש להקל.

⁵⁷⁶ ולכאורה גם בכחל הבשר והחלב שניהם היתר וכל שאין שיעור לא הוחזק איסור כלל ואינו דומה לנפילת איסור ממש ששם הוחזק איסור ולא יודעים לשער.

⁵⁷⁷ ולכאורה קשה שהגמ' אומרת על כחל שעשעוהו כחתיכת נבילה ומוכח שחתיכת נבילה פשוט שמשערים בכולו. אמנם זה אינו שכן אפשר שזה נאמר רק לענין שכחל עצמו אסור כמובא שם ולא לאופן שבו משערים בקדירה כנגדו.

23. מה דינו של איסור הניכר בתערובת ומה דינו כשאינו ניכר אך ניתן לגרום לו להיות ניכר

בירושלמי ערלה (ג, ב) 'שאור של תרומה שנפל לתוך העיסה והגביהו ואחר כך נתחמצה העיסה הרי זו מותרת. ודכוותה תאינה של תרומה שנפלה לתוך מאה הוגבהה אחת מהן ואחר כך הוכרה התרומה תהא מותרת? תמן לא הוכר האיסור ברם הכא הוכר האיסור':

כלומר בכל מציאות שניתן לזהות את האיסור אין לסמוך על ביטול ויש חובה להוציאו.

במרדכי (חולין תשמ) מוכח שאפילו אם כרגע האיסור לא נראה אבל יש דרך לגרום לו להראות, נחשב שהוא ניכר ויש להוציאו 'אם נפל לתוכה חלב ישפוך מים צוננים לתוכה ויסיר כל השומן הצף והשאר מותר'.

וכדבריו כתב הרמ"א 'כל איסור שמבטלים בששים, אם מכירו צריך להסירו משם אף על גב דכבר נתבטל טעמו בששים. ולכן אם נפל חלב לתוך התבשיל ונתבטל טעמו בששים, צריך ליתן שם מים צוננים וטבע החלב להקפיא ולצוף למעלה על המים, ויסירו משם, דמאחר דאפשר להסירו הוי כאילו מכירו וצריך להסירו'

כשאין שישים כנגד החלב: בנוסח של המרדכי לפנינו לא מוזכר שהמים מועילים כשאין שישים ומשמע שצריך שישים לבטל שאריות הטעם ובנוסף יש חיוב להוציא את חלקי החלב שהניתנים להוצאה מהתערובת. וכן כתבו הש"ך^(טו) והט"ז^(טז) שדחו את דברי הב"ח^י שהביא הגהה מסוף הספר של איסור והיתר הארוך⁵⁸³ שכתב 'ושמא היינו מטעם שאין החלב מתערב ברוטב אלא צפה למעלה וכל איסור שאפשר להפרידו לגמרי ביה לא אמרינן חתיכה עצמה נעשית נבילה ואפשר לסוחטו אסור כדאיתא לעיל ואין שייך בזה משום ביטול איסור שהרי אינו מבטלו ואוכלו אלא מוציאו לחוץ לגמרי דהא אין החלב מתערב בו ואין צריך שישים ולהכי צריך להסירו אפילו איכא ששים מאחר שיכול להכיר האיסור ולהסירו וכן משמע גם כן בדברי המרדכי שאין מחלק בתקנה בין איכא ששים לליכא ששים' ונראה שיסוד המחלוקת שלהבנת הגהת האו"ה והב"ח יש בכח המים להוציא את החלב מהתערובת 'לגמרי' וממילא לא צריך לדון בביטול⁵⁸⁴. ולדעת המחמירים אין המים מוציאים את כל החלב אלא שיש חיוב להוציא מה שאפשר כיון שלגביו נקרא שניכר האיסור.

גדר ניכר האיסור: בשו"ע סימן תרל"ב (סעיף א) כתב השו"ע שסכך פסול עד שלשה טפחים אינו פוסל בסוכה קטנה של שבעה טפחים. והלבוש^י כתב בטעם השני שהוא מדין ביטול ברוב ולמרות שניכר האיסור כשר כיון ש- 'ובאיסורין שצריכין להשליך (כשניכר האיסור) היינו מדרבנן, ובסוכה של מצוה לא גזרו דאוקמוה אדאורייתא'

אמנם הט"ז^(שם ג) דחה דבריו וכתב שדין ניכר האיסור הוא מהתורה ושכן כתבו התוספות^א (חולין צה, א. 'ספיקו אסור') והא דקי"ל דמן התורה חד בתרי בטיל היינו היכא שמעורב ואינו ניכר האיסור כו' עכ"ל (של התוספות). וכן כתב הפמ"ג על הט"ז שם.

וכן כתב בגליון מהרש"א^א (כאן לה) שנראה לו שחיוב זה מהתורה.

שבה ובשניה נשער בפחות אלא לעולם נשער כנגד כולה, וכן החתיכה לעולם נשאר באיסורה.

נפל לאותה קדרה פעמיים – כתבו הארוך והרמ"א שדי לשער באותה קדרה פעם אחת שישים. אמנם בסימן צד (סעיף ב) הובאה מחלוקת בדי תחב כף חלב פעמיים לקדירת בשר שלדעת הסמ"ק יש לשער פעמיים בשישים שמא נותר משהו מן האיסור ונעשה נבילה בהוצאתו ושוב אסרה נבילה זו את הקדרה באיסור חדש וכן פסק שם השו"ע. והרמ"א שם הקל כתרומת הדשן לשער פעם אחת. אולם חומרתו של השו"ע היא בבשר בחלב שמתחדש איסור של נבילה אבל בשאר איסורים שזה לא שייך יודה השו"ע לשער פעם אחת.

וגם לרמ"א שסובר חנ"נ בשאר איסורים אין להחמיר לשער פעמיים והסביר הגר"א^(ג) 'הטעם דהא אותו הבלוע הוי בקדירה מין במינו ובכה"ג אוקמוה אדאורייתא ברובא וכמ"ש הרא"ש בפ"ג ג"ה דמין במינו בס' (בלח) גזירה אטו שא"מ משאם כן ככה"ג דליכא למיגזר, דא"א באותו קדירה אלא במינו'.

22. מהי 'רתיחת מליחה' ומהו שיעור הבליעה שלה בחתיכה, בכלי ובאיסור שמן בכלים.

חתיכה המונחת באיסור מלוח: השו"ע בסימן קה (סעיף א) כתב לגבי בליעה ממליחה 'ואם הוא כבוש בתוך ציר או בתוך חומץ, אם שהה כדי שיתננו על האור וירתיח ויתחיל להתבשל, הרי הוא כמבושיל; ובפחות משיעור זה, לא נאסר אלא כדי קליפה'

נמצא שלגבי חתיכת היתר שנתונה בתוך מלח נאסרת בתחילה כדי קליפה ולאחר שיעור 'שירתיח' נאסרת כולה.

בגדר שיעור 'שירתיח' הדעה המקובלת היא י"ח דקות (תפא"י פסחים יכו ב, מד. הקדמת בלח"י) ויש סוברין שש דקות (עמודי אש. כולם הובאו בדרכ"ת קה, מב)

איסור מלוח בכלי: במרדכי (חולין תשו) דן האם הכלל שמליח כרותח בכלים מביא אותו לדין מבושיל ממש שאוסר בכלולו או שדינו כרתיחה של צלי שאוסרת רק בחיצוניות הכלי. והסיק 'שלא היה רואה לדמות האיסור הזה לכבוש שתחשב הקערה כחתיכת נבילה שיהיה צריך ס' לבטל כל הקערה אלא סגי בס' לבטל כדי קליפה מן הקערה דה"ל מליח גרידא דהוי כרותח דצלי'⁵⁸⁰

וכ"כ הרמ"א כאן 'ובלבד שבלעו ע"י רתיחת אש, שאז הבליעה הולכת בכל הכלי, אבל על ידי רתיחת מליחה (כלומר אפילו ששהה י"ח רגעים. חו"ד חידושים י. די יהודה קצר יז) אינו נבלע בכלי רק כדי קליפה, ואין צריך לשער רק כדי קליפה'⁵⁸¹.

היתר מלוח בכלי איסור ושהה בו כדי רתיחה (הילוך מיל) אבל לא כדי כבישה (כ"ד שעות), נחלקו בו האחרונים:

- **דרישה** (ס"ט, יב) נטה לומר שיאסר

- **ש"ך** (ס"ט, סה) ט"ז (מא) אין מליחה לכלים להפליט.

בליעה בכלי באיסור שמן מלוח: כתב בחו"ד (חידושים יא) והפמ"ג (שפ"ד צא, י"ח⁵⁸²) שאף שהיה דבר שמן אין מבליע בכלי יותר מכדי קליפה ע"י מליחה.

לכלים להפליט ואפילו שהה כדי רתיחה. וכאן נידון הרמ"א הוא בהבלעה לכלי מאיסור על ידי מליחה.

⁵⁸⁰ אמנם כאן אות יד לאחר שכתב כך סיים בצ"ע.

⁵⁸¹ הגהה זו אכן מופיעה גם במהדורות שלנו

⁵⁸² וזהו כעין שני גלילי מלח להפריד את הדם מהפרשות הצלי ראה חוליו קיב ושו"ע סימן עו סעיף ו.

⁵⁸⁰ במציין לרמ"א הביא כך גם בשם או"ה (כד, ט) אמנם יש לשים לב ששם דיבר באיסור דם שיש לו תכונה פרטנית של 'משרק שריק' כלומר שאין דרכו להבלע ותכונה זו היתה בכלל שיקולי ההיתר ואפשר שלגבי איסור מלוח אחר איסור ככולה. וצ"ע. אמנם המרדכי דיבר על מליחת 'דבר טמא בקערה' וממנו ודאי אפשר ללמוד.

⁵⁸¹ ויש לשים לב שהמחלוקת בסימן סט של הש"ך (סה) והט"ז (מא) עם הדרישה (יב) הינה בנידון הפוך של הפלטה מכלי איסור על ידי מליחה ושם קימ"ל שאין מליחה

25. כלי הבלוע מבשר בן יומו (=שן) שבלוע חלב בשיעור ידוע כיצד משערים כנגדו בקדירת בשר?

נחלקו הראשונים האם לגבי היתר הבלוע בכלי שייך דין חנ"נ:

- **הרשב"א**^א (שם) המשיך וכן הדין אם ניער כזית חלב בכף ישנה שאינה בת יומה אבל אם היא ישנה ובת יומה י"ל דחזר כל שבלוע בתוך הכף מבשר בחלב חתיכת נבלה ובכולה משערין דמאי דנפק מינה לא ידעינן. נמצא שלדעת הרשב"א הבלוע בכלי נעשה נבילה.

- **הרמב"ן**^ב (חולין צו, ב) כתב 'ומסתברא בין בחדשה בין בישנה לא אמרינן במאי דבלעה בשאר בישולין נעשה נבלה דכי האי גונא בבלוע לא אשכחן'⁵⁸⁷ וסברתו (הובאה במש"ב ז' ה) שכמו שאין מעבר טומאה בבלוע⁵⁸⁸ כך אין איסור בבלוע. והפמ"ג הסביר סברא אחרת 'שאיין דרך בישול בכך'⁵⁸⁹.

- ולגבי בלוע באוכלין: בפמ"ג^א (מש"ב ז' ה) כתב אגב אורחיה ששיטת הרמב"ן להקל גם בבלוע באוכלין אבל הרש"ל^א (יש"ש חולין ז, לו) כתב בהדיא שבאוכלין גם הרמב"ן יודה שנעשה נבלה.

- **רש"ל** (חולין ז, לו), **מרדכי להבנת הש"ך**^א (ראה שאלה קודמת) הבלוע בכלי חרס נעשה נבילה והבלוע בכלי עץ ומתכת לא נעשה נבילה. (ונראה שגם הרמ"א מסכים לזה בהבנת המרדכי⁵⁹⁰)

להלכה **השו"ע**^א הביא את שיטת הרשב"א בסתם ואת הרמב"ן כיש אומרים וכ"כ **הרמ"א**^א והסברא ראשונה עיקר, כמו שנתבאר לעיל גבי טיפת חלב שנפלה על הקדירה⁵⁹¹.

בשאר איסורים מקל הרמ"א שאין חנ"נ בבלוע 'במקום הפסד' (כלשה)⁵⁹² כרמב"ן שאין הבלוע נעשה נבילה כיון שמילא דעת רוב הפוסקים שאין חנ"נ בשאר איסורים (תורת חטאת נא, ב).

והש"ך^א (סוף כא) כתב 'בהפסד מרובה וכה"ג יש להקל כהפוסקים דבשל עץ ומתכת לא אמרינן נעשה נבילה' וזה כהבנתו במרדכי. וכ"פ הפמ"ג (מש"ב ז' ה' בסופו).

דעת הטור בבלוע - הטור כתב בדין זה 'כף ישנה שניער בה כמה פעמים אין יודעין כמה בלוע ומשערין ככולה'

- **הב"י**^א הבין שסובר כרשב"א שנעשית כולה נבילה ונראה שהבין בדבריו שבכל אופן משערים ככולה אפילו כשהיתה בלועה מחלב ועכשיו בלעה מעט בשר.

- **בדרכ"מ**^א (ה) כתב שהטור לא דן פה במחלוקת זו אלא כתב רק את הדינים המוסכמים ומסימן קז מוכח שסובר כרמב"ן⁵⁹³ וכונתו לדברי הטור שכף ישנה שהוציאו בה זכוב לא נאסרה

וכן נראה בראב"ד^א (הובא ברשב"א חולין צה) שכתב שטעם כעיקר מהתורה כיון 'טעימתו זו היא הכרתו' ומשמע שפשוט לו שדין 'ניכר' איסורו מהתורה.

סעיף ה: יודע שיעור האיסור ודין חנ"נ בכלים

24. כף חדשה שניער בה כזית חלב והכניסה בת יומה לקדירת כיצד משערים בה, האם שייך שחומר הכלי יעשה נבילה

הרשב"א^א (תה"א ד, א. א. ב) לאחר שפסק שמשערים בכל נפח הכלי שבלוע איסור מיעוט דין זה לגבי המציאות שידוע כמה בלוע בתוכה וכתב 'מיהו היכא דניער בכף חדשה כזית חלב ואחר כך תחבה בבשר אין צריך אלא ששים כחלב שנבלע בה דהא ידעינן כמה הוא' וכ"פ השו"ע^א כאן 'אם ידוע כמה הוא האיסור, כגון כף חדשה או שאינה בת יומה שניער בה ובלעה כזית חלב, ואחר כך ניער בה קדרה של בשר, אין צריך אלא ס' לבטל הכזית שבלעה'.

והסביר הרמ"א^א ולא אמרינן גבי כלי חתיכה נעשית נבילה, אפילו אם ניערו בו איסור' כלומר שלא אומרים שכיון שאין בכלי ששים כנגד הבלוע, יהיה כל הכלי כאיסור. וזה לא שייך בכלים.

ואם היה הכלי עשוי מחרס כתב המרדכי^א (חולין תרעט) 'בכלי עץ ומתכות שאפשר להפריד האיסור הנבלע בהן ע"י גיעול וליבון אם נפל איסור במקום אחד על הכלי לא אמרינן כל הכלי נעשה נבלה להרבות האיסור ולשער בכל הכלי אם נתבשל באותו כלי היתר ומשערין לפי שיעור איסור שנפל בו במקום שברור לנו כמה נפל' ומוכח לשיטתו שבכלי חרס שאי אפשר להפריד את האיסור ממנו נעשה הכלי עצמו נבילה ואפילו היה כלי חדש צריך לשער כנגד כולו⁵⁸⁵.

והובאו דבריו ברמ"א^א שכתב 'ויש שאינן מחלקין בין כף ישן לחדש, רק בין כלי חרס לשאר כלים ואומרים דבכלי חרס דאי אפשר להפריד האיסור על ידי הגעלה אמרינן הכלי נעשה נבלה, אבל לא בשאר כלים, וטוב לחוש לחומרא'. וכ"כ הט"ז (ח' בסופו) וכונתו להחמיר בן בישן בכל סוג כלי והן בחדש בכלי חרס כמוכא בתורת חטאת (נא, ב) שכתב לחוש לשני הסברות⁵⁸⁶.

הש"ך^א (כא) חלק על הרמ"א בהבנת המרדכי ומסביר שאין כוונתו להחמיר בכלי חרס שעצמות הכלי נעשה נעשה נבילה אלא רק בכלי ישן שכבר בלוע מהיתר שאותו הבלוע בו נעשה נבילה מהאיסור וכשיטת הרשב"א להלן. רק שלרשב"א דין זה בכל כלי ולמרדכי רק בחרס. (אמנם בט"ז ח' הסביר את המרדכי כרמ"א)

⁵⁸⁵ יש לשים לב להבדל שבין סברת הראב"ד לעיל בשיעור בבלוע לבין סברת המרדכי. הגם ששניהם חילקו בין כלי חרס לכלי מתכת הראב"ד דיבר אפילו כשלא ידוע כמה נבלע בכלי מתכת שיש לשער על פי אומד הפליטה והמרדכי דיבר כשידוע כמה בלוע בו שיש לשער כנגד השיעור הידוע.

⁵⁸⁶ וביד יהודה (ארוך קז, ה) נוטה לומר שחזרו מהתורות חטאת ואין אוסר בישן בשאר איסורים. ובכל אופן גם המחמירים מקלים בהפסד מרובה כמוכר בש"ך יח.

⁵⁸⁷ נראה שקולא זו שונה מקולת הראב"ן (הובאה במרדכי תרע"ט) שמתיר מצד שהבלוע בכלי מקושר לרוטב שבקדירה וממילא מבטלת את הבלוע, ולרמב"ן הסברא שונה שלא שייך חנ"נ בבלוע וזה שייך אפילו כשאין כנגדו שישים לבטלו.

⁵⁸⁸ ראה רמב"ם הלכות טומאת מת כה, יב: הבלוע טבעת טמאה וחזר ובלע אחריה טבעת טהורה אף על פי שנגעו זו בזו בודאי בתוך מעיו אינו מגע והטמאה בטומאתה וטהורה בטרתה.

⁵⁸⁹ ולגבי בלוע באוכלין בפמ"ג^א (מש"ב ז' ה) כתב אגב אורחיה ששיטת הרמב"ן להקל גם בבלוע באוכלין אבל הרש"ל^א (יש"ש חולין ז, לו) כתב שבאוכלין גם הרמב"ן יודה שנעשה נבלה.

⁵⁹⁰ שכתב ויש שאינם מחלקים בין ישן לחדש ומשמע שקולת המרדכי בכלי מתכת קיימת גם בכלי ישן כלומר שהבלוע בו לא יעשה איסור. ובכל אופן דעת הרמ"א לחוש

⁵⁹¹ למרדכי 'לחומרא' כלומר שעצמות החרס תעשה נבילה אבל לא שהבלוע בכלי מתכת לא יעשה נבילה.

⁵⁹² בסיומן צב סעיף ה. אמנם ראה שם בסעיף ז' שמסכו לצרף את שיטת הרמב"ן להקל בערב שבת.

⁵⁹³ כיון שלא כתב הפסד מרובה נראה יותר שכונתו לומר שכיון שמדובר במקום הפסד אין להחמיר כלל. וכן נראה מסוים דבריו 'ואף על גב דאנו מחמירים מכל מקום בכלים אין להחמיר' ומשמע אין מחמירים כלל בבלוע בכלים. וכן בסיומן דברי הט"ז (ה) כתב אין מחמירים כלל. ומהש"ך (יח) לכאורה משמע שאם אין הפסד יש להחמיר וגם במש"ב^א תמה על הט"ז ששינה מלשון הרמ"א. אמנם נלע"ד שהבנת הט"ז ברמ"א שמכיון שלעולם יש הפסד כשבאה שאלה ממילא לא מחמירים בזה כלל. ואינו תנאי נוסף אלא טעם. וראה בבית מאיר שכתב 'אפילו הפסד מועט דאילו הפסד מרובה תמצא לומר דאין להחמיר משום דהוי לה בלא כדאיתא סי' צ"ב' – והפסד מועט לעולם יש. וכן ובדרכי משה סימן קז (ה) כתב 'דלא אמרינן גבי כלי חנ"נ' והציור שם שיש גם היתר בלוע ולא הוסיף במקום הפסד והוא כדברינו.

⁵⁹³ נראה שכונתו לדברי הטור שכף ישנה שהוציאו אתה זכוב לא נאסרה כולה אלא כנגד הזכוב בלבד. אמנם קצת קשה שהרי דעת הטור שאין חנ"נ בשאר איסורים וכיצד ניתן ללמוד מזה לנידוי"ד. ושוב ראיתי שכך כתב הט"ז (ה) בהסבר הב"י.

אפילו באלף מדין בריה כמובא בשו"ע להלן סימן ק' סעיף א (ש"ך כד).
ואם אין בה אפרוח יש לדון בה מצד דבר שבמנין כמובא ברמ"א שם.
ביצה טמאה שלא התרקם בה עדיין אפרוח אינה אוסרת כיון שהיא
מים בעלמא ולא נותנת טעם כלל (תוה"א א, יא, א).

סעיף ח: ביטול בכחל, בדרבנן בחמץ ותבלין

28. **כיצד משערים כחל שנפל עם חלבו לקדרת בשר ומדוע ומה שיעור הביטול באיסור דרבנן**

הגמ' (חולין צז, ב) 'אמר רב נחמן: ... כחל בששים - וכחל מן המנין' ומוכח שבכחל די בחמישה ותשע כנגדו ולא צריך ששים.

- **הרמב"ם** (מאכלות טו, יח) כתב בטעם הדבר 'הואיל והכחל מדבריהם' ומתחדש בדעתו שכל איסור דרבנן די לשער בו בחמישים ותשע.

- אמנם **הראב"ד** שם כתב הטעם 'מפני שהוא היתר כשהוא בעצמו' וממילא גם איסורי דרבנן צריכים ששים אלא שכאן השיעור אמור להיות רק כנגד החלב והכחל עצמו עדיין לא נאסר ומצטרף לשיעור להיתר. וכ"כ **הרשב"א** (תוה"א א, יב, א) 'ולא הקילו בו מפני שאיסורו מדבריהם, שאיסורי סופרים גם הם צריכים ס', אלא שהכחל בעצמו ראוי לחושבו ממניין הס' מפני שהוא עצמו בשר הוא'.

- **בהגהות אשר"י** כתב 'אם נפלה (טיפת חלב) על בשר חיה ועוף לא בעינן שיהא ששים בחתיכה אלא ברוב בעלמא בטילה' ופשוט דבריו שאיסור דרבנן בטל ברוב. וראה בדברינו בסימן צב (סעיף ג) שהעמדתו כוונתו שאם שוב נופלת לתערובת יבש בטילה ברוב ולא חוששים בדרבנן לחתיכה הראויה להתכבד. ונמצא להבנה זו שאין מי שסובר שאיסור דרבנן בטל ברוב.

- **רמב"ן** (ע"פ גר"א ל) כל איסור דרבנן שאין לו עיקר בתורה בטל ברוב כמו שמצינו בחלת חו"ל⁵⁹⁵ ובמים שאובים במקוה⁵⁹⁶ והוא הדין בבישולי נכרים וגבינת נכרים⁵⁹⁷.

וסיכמ **הב"י** (ט) 'וכן נראה שהוא דעת כל הפוסקים שלא חלקו בין איסורי תורה לאיסורי סופרים בכך'. ונמצא להלכה שגם איסור דרבנן בטל דווקא בשישים.

ובשו"ע 'כחל מתבטל בתשעה וחמישים. הגה: כל האיסורים הנוהגין בזמן הזה כולם מתבטלים בשישים'.

והסביר הש"ך (טו) שכוונת הרמ"א לרבות איסורי דרבנן כרוב הראשונים ולא כרמב"ם.

29. מהם הדברים שאין שיעור ביטולם בשישים?

כתב הטור 'וכל שאר איסורין בין של תורה בין של דבריהם צריכות ס' לבטלם חוץ^א מהמץ בפסח כאשר בארתיו בספר א"ח^ב ויין נסך כאשר יתבאר בע"ה. וחוצ' למטבל^ג יוערלה^ד ויתרומה'.

א. חמץ בפסח - מדין תורה בטל בשישים ומדרבנן בתוך הפסח אוסר במשהו בין במינו בין בשאינו מינו (רמב"ם מאכלות טו, ט. שו"ע תמו, א. ובהקדמת המג"א שם)

כולה אלא כנגד הזבוב בלבד. **ולב"י** אין מכאן ראייה שהרי דעת הטור שאין חנ"נ בשאר איסורים ולכן לא ניתן ללמוד מזה לנידודו⁵⁹⁴ (ט"ז ה).

סעיף ו: ביטול חצי שיעור

26. **מהו שיעור הביטול הנדרש לחצי שיעור של איסור תורה או דרבנן.**

בגמ' (חולין צח, א) 'ההוא פלגא דזיתא דתרבא דנפל בדיקולא דבשרא, סבר מר בר רב אשי לשעוריה בתלתין פלגי דזיתא משום דלא היה כשיעור היה מזלזל דנטולו ולא נעני עסי, אמר ליה אבוה: לאו אמינא לך לא תזלזל אפילו בשיעורין דרבנן? ועוד, האמר ר' יוחנן: חצי שיעור אסור מן התורה'

כהסבר רש"י בגמ' שאפילו בחצי שיעור דרבנן צריך שישים וכן הסבירו הרשב"א והתוספות. והכנה"ג (הגה"ט כג) כתב שהגהות אשר"י חולק, וראה להלן סעיף ח' בדין ביטול איסור דרבנן.

וכן כתבו הטור והשו"ע 'כחצי זית של איסור נתערב להיתר צריך ס' חצאי זית היתר לבטלו'

ובפרישה (כה) ובט"ז (ט) הסבירו ככוונת הטור שאפילו חצי זית של איסור דרבנן צריך שישים כנגדו כחומרת שתי הלשונות של רב אשי.

הש"ך (כז) הזכיר רק הטעם של חצי שיעור באיסור תורה. ובכנסת הגדולה (הגהות הטור לא) הסביר שחולק על הט"ז באיסור דרבנן שלא צריך שישים בחצי שיעור. אמנם בשפ"ד כתב שאין כאן מחלוקת ומוסכם שגם חצי שיעור בדרבנן צריך שישים ושכן הלכה.

ולגבי עצם שיעור ששים בדרבנן ראה להלן סעיף ח' בדין כחל.

סעיף ז: ביטול ביצת איסור

27. **מה דינה של ביצה אסורה עם דם שנתערבה באחרות ונתבטלו יחד ומדוע. ומה הדין כשאין הביצה נכרת**

בגמ' (חולין צח, א) 'אתמר, אמר רבי חלבו אמר רב הונא: ביצה, בס' והיא - אסורה, בס' ואחת והיא - מותרת'.

בטעם החומרה להצריך שישים ואחת

- כתב הרמב"ם (מאכלות טו, טז) 'מפני שהיא בריה בפני עצמה עשו היכר בה והוסיפו בשיעורה'.

- אמנם הרמב"ן (חולין צז, ב) כתב הטעם 'דלפי שיש בביצים גדולים וקטנים והבא לבטל ביצה ממש אינו משגיח עליה לראות אם זו וכולן שוות ממש לפיכך הוסיפו אחת בשיעורה ולא הצריכוהו לשער כל אחת ואחת' וטעם זה כתבו גם הרא"ש והר"ן והטור (כס"מ שם) והרשב"א (תוה"א א, ד דף טז, ב בסופו).

וכ"כ השו"ע כאן 'ביצה שיש בה אפרוח או טפת דם שנתבטלה עם אחרות, צריך ששים ואחת לבטל פליטתה'.

כשאינה נכרת: השו"ע הדגיש 'לבטל פליטתה' כלומר שהוציאו את ביצת האיסור עצמה ונשאר לבטל את הפליטה. אבל ביצה שיש בה אפרוח ואינה נכרת להוציאה וצריך לבטל את עצמותה, אינה בטילה

⁵⁹⁴ שו"ע יו"ד רא מד: 'שהשאובה שהמשיכה, כשרה אם היה שם רוב מ' סאה מן הכשר'.

⁵⁹⁷ אמנם ראה בש"ך קי כללי ספק ספיקא את יז שכתב שגבינת נכרים ספיקא כספק של תורה 'כיוון דאסרוהו חכמים מחמת שיש בו בגופו חשש איסור דאורייתא עשאוהו כודאי איסור דלא בטל'.

⁵⁹⁴ אמנם בפמ"ג (משב"ז ח) כתב שאם היה סובר כרשב"א היה צריך לפחות לכתוב בסימן קז שלשיטת ר"ת יש להחמיר. ולא זכיתי להבין למה זה מוכרח אם אינו סובר כך בעצמו.

⁵⁹⁵ שו"ע יו"ד ש"כ א.ג.: 'ומותר לבטלה ברוב'.

ומכאן כתב הפר"ח (כ) שגם במינו אינו בטל וכל דבשכנגדו במין בשאינו מינו ראוי לתבל - יש לאסור'.

תבלין שאיסורו מדרבנן אינו בטיל, כדן סתם יינם שאוסר במשהו למרות שהוא מדרבנן (ש"ד לא)

תבלין הבלוע מאיסור אוסר בשישים כיון שלא יהיה דין התבלין חמור מדין האיסור עצמו שאין לו כח לאסור אלא בשישים.

שומן איסור - כתב הט"ז^(א) שאוסר בשישים ולמרות שנותן טעם בקדרה אינו מוגדר שנעשה לטעם כמו תבלין ומלח כיון שאינו מורגש כמותם. אמנם ביד יהודה (קצר לט) כתב שהכל לפי ההרגל כלומר אם אין הדרך ליתנו להטעים בפחות מס' אז הגם שאחד נתן פחות מכל מקום כיון שאין הטעם זה טעם חשוב עוד בטלה דעתו ובטל שפיר, אבל כל הדברים אשר דרכן ליתן להטעים בפחות אין לחלק (וראה לשון הרמב"ם להלן)

שומן שנתערב בחלב

- **כתב הט"ז^(א)** שבטל בשישים כיון שהשומן עצמו אינו איסור. ובמשב"ז הסביר שהט"ז סובר כש"ך שטעם יותר משישים הוא מדרבנן וממילא לא גזרו בבשר בחלב ששניהם היתר.

- **במנחת יעקב^(פ)** כתב שמשמעות פוסקים ראשונים שאין לחלק בזה והביא ראייה ממה שמובא (שו"ע קה, ז) שאיסור בשר בחלב נחשב איסור עצמי ולא איסור בלוע לענין לאסור חברתה בצל⁵⁹⁹.

בצלים ושומים - במנחת יעקב (פה, סא) הביא מדברי הרמב"ם בפיהמ"ש (ערלה ב, י) 'כל דבר שמתבלין בו התבשיל כגון השומן והבצלים והשום וחומץ והיין כולם נקראין תבלין כשאדם מתכווין לתבל בהם קדרתו' ומוכח שדינים כתבלין לרמב"ם אך תהה שהרי בצל וקפלוט משערים בשישים? ולכן סיכם שסובר כמ רק לענים צירוף אך לא לענין שיחשב בעצמו תבלין לשער.

ובספר 'בגדי שש' (הובא בדרכי תשובה צט) הסביר 'לפפל ומלח ותבלין גם בסתמן אמרינן דלטעמא עבידא ולא בטל משאם כן בצלים ושום תלוי בכוונה. אם נתנו אותו בקדירה כדי לתבל ולמתק לא בטל אפי' באלף אבל בסתמא בטל כי כן הוא גם מהדרך ב"א לאכול אותם בתוך הסעודה וגם לבשלם.

סעיף ט: איסורים מבטלים זה את זה

31. תערוכות של מספר איסורים שאין שיעור היתר לבטלם, באיזה מקרים תהיה מותרת

במשנה בערלה (ב, ב) מובא שאם נפלה סאה של ערלה לקצ"ט סאים של היתר ושוב נפל שם סאה ועוד של כלאיים. מצטרף איסור הכלאיים לשיעור ההיתר על מנת לבטל את איסור הערלה.

ובגמ' (זבחים עח, א) אמר ר"ל: הפיגול והגותר והטמא שבללן זה בזה ואכלן - פטור⁶⁰⁰, א"א שלא ירבה מין על חבירו ויבטלנו. שמע מינה תלת: ש"מ איסורין מבטלין זה את זה'.

ומכאן הוסיף הרא"ש (ש"ת ב, ב) גם דין נוסף 'כ"ט זיתים של היתר שנפל בו זית של חלב, ובקדירה אחרת היו בו ל' של היתר ונפל לתוכה זית של דם, ונתערבו יחד אלו שני תערוכות ודאי אני מתירן'. ועל המקורות הוסיף גם סברא 'דכל אסור בטל כשאינו יכול לתת טעם

ב. יין נסך - אוסר במינו בכל שהוא בהנאה מהתורה. וסתם יינם אסור במינו בכל שהוא בשתיה. ובאינו מינם בנותן טעם (ע"ז עג, ב בסופו. רמב"ם מאכלות טו, ו, שו"ע י"ד קלד, א-ב)

ג. טבל - במינו אוסר בכל שהוא מהתורה שלא במינו בנותן טעם (ע"ז עג, ב בסופו. רמב"ם מאכלות טו, ו)

ד. ערלה, כלאיים - מדרבנן בטל במאתיים (משנה ערלה ב, א. רמב"ם טו, יד)

ה. תרומה - מדרבנן בטל במאה כדרך הרמתו בתרומת מעשר (משנה תרומות ד, ו. ירושלמי תרומות דף ו. רמב"ם טו, יא)

ו. ציר דגים טמאים ונבלות וטריפות - לרמב"ם^(א) (מאכלות טוף לד) ואו"ה^(ב) (כג, ו כשאיסורו מהתורה) במאתיים⁵⁹⁸ ודעת מהר"ם^(ג) (שו"ת תקן) בשישים.

ז. מחמץ - כשניכרת פעולתו (ערלה ב, ד. ובפיהמ"ש שם)

ח. תבלין - בנתינת טעם. ראה להלן.

30. כיצד מתבטל תבלין של איסור שנתערב בקדרה מדין תורה ומדרבנן. ומה דין תבלין הבלוע מאיסור שנתערב. כשנתערב התבלין במינו. שומן. בצלים ושומים.

בגמ' בע"ז (ס, א) מובא שתבלין של תרומה בקדירה לא בטל טעמו. ובתוספות (שם 'כתבלין') כתבו 'לא בס' ולא בק' שהרי מעט תבלין נותן טעם בקדרה גדולה. אבל אין לומר דלא בטיל כלל דהא בהדי נותן טעם חשבינן ליה ולא בהדי אוסרין במשהו'

וכן באו"ה (כה, ו) הביא שדבר שנעשה לטעם אינו בטל כל עוד נרגש טעמו. וגם אם נפל שלא בכוונה אוסר כרמב"ם (טז, טז) ולא כמהר"ם שהקל. אמנם הוסיף צריך שיהיה דרכו בכך (וראה ביד יהודה להלן).

וכן כתב הרמ"א 'ובלבד שהאיסור אינו נותן טעם בקדירה, אבל אם נותן טעם באותה קדירה, והוא אסור מצד עצמו, אפילו באלף לא בטיל כל זמן שמרגישין טעמו. ולכן מלח ותבלין מדברים דעבידי לטעמא, אם אסורים מחמת עצמן אינן בטילים בשישים'.

והסביר הש"ך (כה) שכל יסוד דין שישים הוא שיעור עד מתי מן הסתם יוכלו לתת טעם. ויסוד זה לא שייך בתבלין 'לפי שמן הסתם נותנין טעם אפי' באלף כיון שנעשים ליתן טעם'. והביא את דברי התוספות להתיר כשלא נותנים טעם בתערוכת.

גדר איסור טעם מתבלין

- **הש"ך^(כ)** הביא בשם או"ה^(כא) שהוא מדרבנן ומדין תורה בטל בשישים והוכיח מדברי ר"ת (ספר הישר תע"ד) שכתב כן לגבי מעמיד וסיכם 'אפילו בדבר חריף ונעשה לטעם... דהוא טעם משהו לא חשיב טעם דאורייתא כלל'.

- **הפר"ח^(כב)** דחה את ההשואה וכתב 'דדילמא טעם כעיקר דאורייתא, ולא דמי להעמדה שאין שם טעם כלל'. וכן רעק"א^(ג) העיר על הש"ך 'והר"ן כתב שהוא דאורייתא'.

תבלין שנפל לתערוכות ששווה בטעמה

- **לדעת התורת חטאת** (פה, ב) **והש"ך^(ד)** בטלה בשישים כיון שלא נותנת טעם והסבירו את דברי האו"ה שכתב במינו להחמיר שכוונתו ששווה בשמו וחלוק בטעמו.

- **אמנם הרמב"ם** (טז, ב) כתב בפירושו 'תבלין של תרומה שנפלו לקדרת חולין ויש בהן כדי לתבל והן ממין החולין הכל מדומע'

⁵⁹⁸ דציר של דגים חריף טפי והיב טעמא בדגים טהורים יותר. רדב"ז שם.
⁵⁹⁹ אמנם אפשר שיש לחלק ששם הוא נחשב איסור עצמי לאחר שנתערבו כבר ואילו כוונת הט"ז שהשומן בפני עצמו קודם התערבות אינו איסור עצמי שיאסור בכל שהוא בגלל נתינת טעם. והגם שדעת הט"ז שם שכוונת השו"ע בגבינה שנוגעת בבשר, סוף

סוף לענין שם כל אחד מהם אינו בלוע וממילא אוסר חבירו וכאן הנידון שונה שאינו איסור וממילא בטל בשישים.
⁶⁰⁰ ממלקות. אבל פשוט שאסור באכילה כיון שלא שייך יסוד התליה שקיים בביטולי יבש ביבש כמובא להלן בסיומן קט.

בהיתר, וטעם דם וחלב אינו שווה הרי שנתבטל טעם החלב בששים וטעם הדם בס', דמה לי איסור המבטל איסור, ומה לי היתר המבטל איסור רק שיתבטל טעם האיסור ולא יהא עוד לו ליתן טעם בהיתר'. הובאה סברה זו בש"ך (ג) והסביר 'וזה אפילו למאן דאמר איסורים אין מבטלין זה את זה מכל מקום ליכא טעמא'⁶⁰¹.

וכן כתב השו"ע:

- 'קדירה שיש בה נ"ט זיתים היתר, ונפלו בה שני זיתים, אחד של דם ואחד של חלב, כל אחד מצטרף עם הנ"ט של היתר לבטל חברו.

- וכן כ"ט זיתים של היתר שנפל בהם כזית חלב, ובקדירה אחרת היו שלשים של היתר ונפל לתוכו כזית של דם, ונתערבו בשוגג, מותר.

הקשה הש"ך (ד) מדוע במקרה של שני תערובות שמצטרפות לא יסבור הרמ"א שיאסר מדין חנ"נ בשאר איסורים? והשיב:

- לרמ"א (שלא כש"ך צט, טו) אין דין חנ"נ קודם שנודע התערובות ולכן מדובר כאן שנודע על נפילת האיסורים רק לאחר צירוף שתי התערובות, ממילא הכל מותר.

- לש"ך שסובר שיש חנ"נ גם ללא ידיעה, המציאות פה דווקא בתערובת לח בלח שאין בה חנ"נ במקום הפסד מרובה.

ואם לאחר שבטל שוב הוסר אחד מהאיסורים מהתערובת:

- באו"ה⁶⁰² כתב שנשאר בהיתרו והעתיקו דבריו הבל"י והכנה"ג

- הפמ"ג⁶⁰³ (שפ"ד לג) הסביר שדברי האו"ה הם רק כשיטתו (כ, ה) בדין יבש באינו מינו לבטל ברוב, אבל לדין שאוסר בשישים אם הוסר אחד מן האיסורים חוזרת התערובת לאיסורה. שעכשיו אין שישים כנגד האיסור.

גבינה ובשר לירקות בזה אחר זה: אם נפל זית גבינה לנ"ט ירקות והסירו משם ואח"כ נפל זית בשר לשם אוסר דהא קיבלו הירקות טעם גבינה ועתה טעם בשר (משב"ז טו)

באיסורים שטעמם שווה כתב הש"ך שלעולם חוזר האיסור וניעור להצטרף לחברו שנפל קודם, ואוסר את התערובת כמובא ברמ"א להלן (צט, ו).

והוסיף הרמ"א (מאו"ה) 'וכ"ש בב' זיתים, אחד של גבינה ואחד של בשר, דכל אחד מבטל חברו'. כלומר שכיון שכל אחד מהם היתר בנפילתו לא שייך חנ"נ גם לרמ"א.

⁶⁰¹ ונראה שמכאן תשובה לדגמ"ר שחלק על כל דברי סעיף זה מדברי ברמב"ם בפסולי המוקדשים (יה, כ) שפסק שאין איסורים מבטלים זה את זה. שכל דבריו רק לענין רוב אבל לענין שישים תלוי בנתינת טעם ומועיל.

סימן צט - דין העצמות אם מצטרפין לבטל איסור, ושלא לבטל איסור לכתחלה

סעיף א: דין עצמות האיסור

32. מה דינם של העצמות המקושרות לבשר האיסור וההיתר לענין צירופם לביטול האיסור

בגמ' בחולין (צח, ב) נחלקו האמוראים ביחס השיעור של איסורים ושורש מחלוקתם האם מצרפים את העצמות של האיסור וההיתר לשיעור.⁶⁰²

אמנם בירושלמי נזיר (ט, י) מסביר שעצמות האיסור לא מוציאים טעם אבל עצמות ההיתר סופגים מטעם האיסור ומסייעים לבטל ומשמע שמשערים את בשר האיסור כנגד בשר ועצמות ההיתר. אמנם בהמשך בשם רב ביבי מובא שם יתירא מזו שהפסולת של התרומה (הסובין) מצטרפת גם היא להיתר לבטל את התרומה ונמצא אם כך שעצמות האיסור מצטרפות עם בשר ועצמות ההיתר לבטל את בשר האיסור.

וברשב"א (תה"א ד, א) כתב שאין כוונת הבבלי לחלוק על דברי הירושלמי 'אלא אסמכתא בעלמא הוא לשיעור ששים דעלמא' (שהרי במינו די ברוב. ר"ש) ולמעשה גם עצמות וקליפין של האיסור מצטרפין עם ההיתר לבטל את האיסור.

והר"ש (תרומות ה, ט) בתחילה סבר לחלק שבדברי הירושלמי כמאן דאמר שמשערים במאה וממילא אינם להלכה. אמנם הביא משם (ירושלמי תרומות י, ו) בשם רב הונא בדין קליפת ביצה שמצטרפת להיתר אפילו למ"ד שמשערים בשישים ולכן הסיק כרשב"א שעצמות האיסור מצטרפות להיתר. והוסיף שאם האיסור התבשל עם העצמות שלו קודם שנתערב בהיתר, נהפכו העצמות לחלק מן האיסור וצריך לשער כנגדם שמה בשר הנבילה נתמעט בבישול ונבלע בעצמות. והובאו דבריו ברא"ש (חולין ז, ב).

אמנם הרמב"ן (חולין צט ב) כתב שכיון שקימ"ל שמשערים בשישים ולשיטה זו בשר ועצמות בהדי בשר ועצמות משערינן ממילא עצמות האיסור מצטרפין לאיסור ועצמות ההיתר להיתר 'ושמענין מינה דליתא להא דאמרינן בירושלמי (תרומות פ"ה) קליפי איסור מעלין את ההיתר'.

בהגשע"ד (מ, יא. הובא בדרכ"מ א) כתב 'שאינן עצמות איסור מצטרפין לא לאיסור ולא להיתר אמנם עצמות היתר מצטרפין להיתר'. ושיטה זו כתחילת דברי הירושלמי.

והר"ן (על הרי"ף חולין לה, א) כתב שניתן לחלק בין עצמות רכים שדינם כבשר וזה מה שמדובר בבבלי ולכן עצמות האיסור מצטרפות לאיסור לבין קליפין ועצמות יבשין שמצטרפים להיתר ולכן כתב בירושלמי על קליפי ביצה שהם מצטרפין להיתר.

במין באינו מינו:

רי"ו (תא"ו טו, ה) כתב בשם מורו שכיון שכל דין צירוף העצמות להקל נובע רק מכך שבמינו בטל ברוב מהתורה (וכפי שגם כתבו הר"ש והרא"ש) ממילא במין באינו מינו אפילו עצמות ההיתר לא מצטרפין לבטל.⁶⁰³

- **אך הב"י** בבדק הבית כתב עליו 'ואין נראה כן מדברי הר"ש והרא"ש'

השו"ע הקל כרוב הראשונים 'חתרכת נבלה שיש בה בשר ועצמות שנפלה לקדירת היתר, עצמות האיסור מצטרפים עם ההיתר לבטל האיסור, ואצ"ל שעצמות ההיתר מצטרפין עם ההיתר, אבל המוח שבעצמות איסור מצטרף עם האיסור'. וכתב בכה"ח (א) בשם השולחן גבוה והזבחי צדק שכן מנהג הספרדים.⁶⁰⁴

בסברת שיטה זו הסביר הט"ז (א) שכיון שאינם בני אכילה (אפשר שכוונתו שאים בהם טעם) והאיסור מתפשט לתוכן ויש בהם לחוחית 'לבלבל האיסור' מצטרפין לבטלו.

אמנם מדין 'קליפי איסור' משמע שגם ללא לחוחית מצטרפים הקליפין להיתר וכן הקשה במשב"ז. ובפרישה (ק) כתב 'לפי שגם הן בולעים מן האיסור ומתפשט בהן האיסור אבל אין בהן לחוחית שיאסרו' ומשמע שלחוחית נדרשית לאיסור אבל לא להיתר.

והטעם שלא חוששים לאיסור דבוק כתב הפרישה (שם) 'שעצם זה אינו נוח לבלוע אף ע"פ שהוא דבוק אינו נבלע בתוכו יותר מבשאר חתיכות שבקדרה'. וכעין הלב שהוא שיע ולא נאסר מהדם.⁶⁰⁵

והרמ"א פסק לכתחילה כהגעש"ד 'ויש מחמירים שלא לצרף עצמות האיסור עם ההיתר וגם לא עם האיסור לבטל ורק עצמות ההיתר מצטרפין להיתר ובמקום הפסד יש לסמוך אמקילין ומתירין לצרף גם עצמות האיסור להיתר, כי כן עיקר'.

והגם שסובר הרמ"א (ה, צח, ה) לגבי כלי חרס שנעשה נבלה, אין הוא סובר שעצמות האיסור יעשו נבלה ויצטרפו לאיסור כיון שכלי עצם נתנים להגעלה ואינם כחרס. (ש"ך ג ע"פ הב"ח).

אמנם הש"ך פסק כר"ן וכתב שכן דעת הרא"ה לחלק בין עצמות האיסור הרכות שמצטרפות לאיסור לבין עצמות יבשים וקליפות שמצטרפין להיתר. **ולהלכה** כתב בשפ"ד להחמיר *בעצם רכה *באינו מינו *ובאין הפס"מ וכשנפלה למינה אפשר לצדד אף לצרף להיתר.

33. האם גוף הקדרה מצטרף לבטל את האיסור או ההיתר

בגמ' (חולין צו, ב) 'אמר רבי חנינא: כשהן משערין, משערין ברוטב, ובקיפה, ובחתיכות, ובקדרה; איכא דאמרי: בקדרה עצמה, ואיכא דאמרי: במאי דבלעה קדרה'.

רש"י (במאי דבלעה) כתב להחמיר כשני הלישנות. ולכן לא מצרפים גוף הקדרה בגלל לישנא בתרא שמחמירה בזה וגם לא מצרפים הבלוע בקדרה כיון שגם בו יש צד להחמיר כיון שהקדרה בלעה גם מהאיסור.

רמב"ם (מאכלות טו, כד) פסק כלישנא בתרא לשער במה שבלעה קדירה. וכן כתב הרשב"א בשם מקצת מפרשים ולשיטה זו מוסברת לישנא קמא לחומרא שמשערים רק מה שבתוך הקדרה כלומר רוטב וחתיכות ולישנא בתרא מקלה בבלוע ואין מי שמקל בגוף.

רשב"א הכריע להקל במין במינו בצרף את הבלוע בקדרה אבל במין באינו מינו החמיר שלא לצרף את הבלוע.

ונמצא לסיכום שלגבי הבלוע בקדרה נחלקו הראשונים (וראה להלן סעיף ז). אבל לגבי גוף הקדרה הסכימו שאינה מצטרפת לשיעור.

⁶⁰² הוסבר לעיל צח, א בסוף הסעיף
⁶⁰³ והפ"ח (א) העלה לפסוק כמותו
⁶⁰⁴ לגבי אכילת עצמות האיסור כתב ברמב"ם (מאכלות ד, יח) שאע"פ שפטר אסור לאכלם, ונראה שאיסורו מדרבנן. אמנם בשו"ת אחיעזר (ג, לג) העמיד את דברי הרמב"ם בעצמות רכות 'אבל בעצמות הקשים והיבשים בודאי גם איסורא ליכא' ועוד הביא ראיה מהיתר אכילת דבש עם רגלי הדבורים (תוספות ע"ז סט, א 'הוא') שכתבו

אמנם החתיכה עצמה נשארת באיסורה. (ש"ד ט) ואפילו שיטעם אותה גוי ולא יהיה בה טעם איסור כיון שאפשר לסוחטו אסור (שפ"ד) והרמ"א⁶⁰⁸ העיר לשיטתו 'ואין נוהגין כן, כי קיימא לן בכל איסורים חתיכה נעשית נבלה, כדלעיל סימן צ"ב'. כלומר דינה כחתיכת איסור. **ספק בשיעור בתערובת השניה:** כתב בשפ"ד (ט) שכל שיש שיש שיש כיון שנשפך לאחר התערובת, יש להקל גם לרמ"א כיון שהנ"ל בשאר איסורים דרבנן ומקלים בספק נשפך בדרבנן. (כדלעיל צח, ב)

סעיף ד: אופן השיעור בקדירה

36. איסור שנפל לסיר בו יש חתיכות בשר גדולות, מפוררות, רוטב כיצד משערין כנגדם ומה דין ההיתר שנבלע בקדירה לענין צירוף.

בגמ' חולין (צ, א) 'הוא כזיתא תרבא דנפל בדיקולא דבשרא, סבר רב אשי' לשעוריה במאי דבלע דיקולא, אמרי ליה רבנן⁶⁰⁸ תלמידי לרב אשי: אטו דהיתרא בלע, דאיסורא לא בלע⁶⁰⁸?

בגמ' (חולין צו, ב) 'אמר רבי חנינא: כשהן משערין, משערין ברוטב, ובקיפה, ובחתיכות, ובקדירה; איכא דאמרי: בקדירה עצמה, ואיכא דאמרי: במאי דבלעה קדירה'.

רש"י (במאי דבלעה) כתב להחמיר כשני הלישנות. ולכן לא מצרפים גוף הקדירה בגלל לישנא בתרא שמחמירה בזה וגם לא מצרפים הבלוע בקדירה כיון שסוף סוף הקדירה בלעה גם מהאיסור באותו יחס. וכדברי תלמידי רב אשי.

- **רמב"ם** (מאכלות טו, כד) פסק כלישנא בתרא לשער 'במה שבלעה קדירה מאחר שנפל האיסור לפי אומד הדעת'. וכוונתו 'שצריך לשער האיסור כמו שנפל כשראוהו שנפל' (לח"מ שם) וכן כתב הרשב"א בשם מקצת מפרשים. ולישיטה זו מוסברת לישנא קמא לחומרא שמשערים רק מה שבתוך הקדירה כלומר רוטב וחתיכות ולישנא בתרא מקלה בבלוע ואין מי שמקל בגוף.

- **רשב"א** (חדושים צו, ב, תו"א ד, א, ה, ב) כתב שגם לרש"י אם יודע שבשעת הנפילה היה שישים ועכשיו כשבא לפניו רואה שנתמעט ההיתר יותר מן האיסור יכול לסמוך על הבלוע ולשער כפי שהיה בעת הנפילה. ולמעשה הכריע להקל רק במין במינו לצרף את הבלוע בקדירה כשיודע שבזמן הנפילה היה שישים⁶⁰⁹. אבל במין באינו מינו החמיר שלא לצרף את הבלוע אלא משערים כמו שבא לפנינו האיסור וההיתר שהוא עכשיו בעין בתוך הקדירה. (וכתב הב"י שגם הרא"ש ורש"י מודים לחילוק זה)

- **הרא"ש להבנת הטור** (וכן להבנת הפרישה ט) סובר שבכל אופן משערים לפי מה שבא לפנינו עתה. לא מחלקים בין מינו לאינו מינו.

השו"ע פסק כרשב"א 'משערים ברוטב ובקיפה (פירוש הדק הדק של בשר ותבלין המתאסף בשולי קדירה) ובחתיכות.

וכן פסק השו"ע 'וגוף הקדירה אינה מצטרפת, לא עם האיסור ולא עם ההיתר'.

ובטעם הדבר שאין גוף הכלי מצטרף כתבו האחרונים:

- פרישה (ב) בקדירה ישנה אין מצטרפת כיון שכבר שבעה מבלוע ובקדירה חדשה לא חלקו רבנן.

- פרי תואר (הובא במש"ז א) כיון שלא טבולה בתוך הרוטב אלא פוגשת אותו רק בצד אחד אין מתחלק בה בשווה תצטרף. משאם כן בעצמות שטבולים ברוטב מצטרפים ואכן אם יהיו חתיכות חרס טבולות ברוטב יצטרפו לבטל את האיסור⁶⁰⁶.

סעיף ב: עצמות איסור שנתבטלו

34. איסור שנתבטל עם עצמותיו ונפל לקדרת היתר. האם העצמות מצטרפות לשיעור ומדוע

הר"ש (תרומות ה, ט) לאחר שהקל לצרף את עצמות האיסור להיתר, כתב 'ומיהו חתיכת נבילה שנתבטלה ואחר כך נפלה בקדירה, עצמות שבה מצטרפין לאיסור לפי שבלוע טעם נבילה... דשמא בשר נבילה נתמעט בבישולה ונבלע הטעם בעצמות'. והביא דבריו גם הרא"ש.

וכן פסק השו"ע 'במה דברים אמורים שעצמות האיסור מצטרפין עם ההיתר, כשנפלה חתיכת הנבלה לקדרת היתר כשהיתה חיה. אבל אם נתבטלה תחלה ואח"כ נפלה לקדירת היתר, עצמות שבה מצטרפים עם האיסור, לפי שבלעו מבשר הנבלה כשנתבטלה לבדה'.

ובפר"ח (ט) כתב 'ומיהו מסתברא לן דגוף העצמות מצטרפין נמי לבטל האיסור דומיא דכחל דהכחל עצמו מן המנין' ונמצא שנפח העצמות כולו מצטרף לאיסור כיון שלא יודעים כמה בלע אבל עדיין מצטרף גם להיתר כיון שהם בעצמם היתר כדין הכחל.

וכ"כ ביד אברהם והסביר שהוא כדברי השו"ע (סעיף ג) שבשאר איסורים 'חתיכה הבלועה מאיסור מצטרפת לבטל האיסור'.

אמנם בכנפי יונה כתב עליו 'הדבר תמוה שהרי נאסר כל מאי דאית בהו מלחוחית, והעצם איך יבטל האיסור כמ"ש הוא בעצמו בס"ק א'. (וראה הערה לישב⁶⁰⁷)

סעיף ג: חתיכה הבלועה מאיסור

35. האם חתיכה הבלועה מאיסור לסוברים שלא נעשתה נבלה מצטרפת עם שאר חתיכות לבטל האיסור הבלוע בה

כתב הרשב"א⁶¹⁰ (שו"ת א תצ"ד) בדין חתיכה שנאסרה מאיסור ושוב נתערבה בקדרת היתר 'נראה לי שגם היא מצטרפת לבטל את האיסור. תדע שאם היה אפשר לסחטה היא עצמה מותרת. ועד כאן אי אתה אוסרה אלא שאי אפשר לסחוט את האסור שבה. והלכך להעלות את האסור מצטרפת שהיא עצמה מותרת היא. ואם אתה אומר שאינה מצטרפת לבטל אף אתה עשיתה נבלה דהא בהא תליאן. וזה נראה לי ברור והרי זה ככחל שאמרו כחל בששים וכחל מן המנין וכחל עצמו אסור'.

וכן פסק השו"ע 'בשאר איסורים, חוץ מבשר בחלב, חתיכה הבלועה מאיסור מצטרפת לבטל האיסור'.

⁶⁰⁸ ברדב"ז הסביר בדעת רב אשי 'סובר שהחלב עולה על פני הקדירה ע"י הרתיחות וכשבולע הקדירה אינה בולעת אלא ממה שלמטה והוא היתר'. ואפשר להסביר עוד שכיון שההיתר קדם, כבר שבעה הקדירה מבליעתה ולא בלעה עוד מהאיסור. וכעין הסבר הפרישה (ב) לעיל.

⁶⁰⁹ כך הבין הפמ"ג בכוונת הרשב"א להקל במינו דווקא כשיודע שהיה שיעור בתחילה וכן משמע בשו"ע כאן. אמנם העיר שבבית יוסף משמע שמקל במינו בכל אופן.

⁶⁰⁶ ונראה שתהיה נפק"מ לשיטה זו לצרף כף הטבולה בקדירה להיתר ולמרות שאין לה לחלוחית משל עצמה ויהיה שלא כט"ז (א) שהסביר קולת צירוף עצמות בקיומה של לחלוחית.

⁶⁰⁷ ונראה לישב הפר"ח החמיר בעצמות רק באינו מינו כמובא שם וכאן הקל רק כשנפל במינו.

בגדר איסור הביטול

הגמ' (חולין צח, ב) כתבה שלא ניתן ללמוד מדין זרוע בשלה לדין ביטוח מין במינו כיון שיש חידוש בדין הזרוע שמבטלין אותו בהיתר.

כתב הר"ן (על הרי"ף חולין לה, ב) שנחלקו כיצד להסביר עניין זה

- **דעת התוספות** שכוונת הגמ' שבכל מקום מדין תורה מותר לבטל איסור ובזרוע בשלה יש בזה אפילו מצוה ומכך מוכח שאינו אלא מדרבנן⁶¹².
- **אבל הראב"ד** (איסור משהו פ"ב) כתב שכוונת הגמ' בחולין שבכל מקום אסור לבטל איסור לכתחילה מדין תורה וכאן הורה התירה. ומוכח שדין איסור ביטול הוא מהתורה ובכל אופן מודה שלאחר שנתערב בטל מדין תורה.

ובדברי האחרונים:

- **הש"ך** (י) כתב בשם הרמ"ע מפאנו (תשובה כז) שסובר כתוספות שהוא מדרבנן. וכן דעת הפר"ח (נ) והביא ראיה ממשנה בתרומות 'מגורה שפינה ממנה חטי תרומה אין מחייבין אותו להיות יושב ומלקט אחת אלא מכבד כדרכו ונותן לתוכה חולין'⁶¹³.
 - **והנוד"י** (הובא בפת"ש ג) חילק שביטול ממשות הוא מהתורה וביטול טעם הוא מדרבנן. וכן ביטול לח בלה.
- הפמ"ג (שפד, ז) חשב שיהיה נפק"מ בדין זה **בספק אם נפל איסור תורה** לתערוכות האם יהיה מותר לרבות עליה. ודחה מכמה סיבות:

- א. כיון שזהו ספק שעיקרו מאיסור תורה.
- ב. ספק דרבנן הוא כשבר כך לידינו אבל כאן על ידי התערוכות הוא מייצר ספק דרבנן וזה אסור.

ולכן למעשה גם לתוספות יהיה אסור לרבות.

וסיים 'ואולי נפקא מינה לחשוד לאיסור דרבנן אין חשוד לאיסור תורה'.

רעק"א – כתבו שיהיה נפק"מ במקרים הבאים בהם העירוב מתיר איסור תורה:

- מערב איסור תורה בעין אפילו במינו
 - מוסיף על איסור שנתערב באינו מינו לבטלו בשישים
- שלאב"ד יקנוס שוגג אטו מזיד שכן הגמ' תלתה ההיתר בכך שהעירוב מתיר דרבנן. וכ"פ בפר"ח (ט) והסביר שדברי השו"ע דווקא בחתיכה הראויה להתכבד שערבה. או במין במינו.
- לתוספות יהיה מותר בשוגג כיון שאיסור העירוב עצמו הוא דרבנן. וכ"פ הש"ך (נ) והט"ז (י) והפמ"ג (משב"ז ז).

38. עבר וביטל איסור. מה דין התערוכות ומה דינו של טועה בדין

קנס למבטל ולאחרים

כתב הרמב"ם (מאכלות טו, כה) 'ויראה לי שכיון שהוא קנס אין אוסרין תערוכות זו אלא על זה העובר שביטל האיסור, אבל לאחרים הכל מותר'.

ביטל לאחרים: והרשב"א הוסיף 'וכי אסרינן ליה במבטלו לכתחילה דוקא למי שעבר ובטל וכן לכל מי שנתבטל בעבורו כדי שלא יהנו לו

ומשערין ההיתר והאיסור כמו שבא לפנינו⁶¹⁰, אף על גב שהיה בהיתר יותר מתחלה ונתמעט בביטולו ונבלע בקדרה. והני מילי במין בשאינו מינו,

אבל אם הוא מין במינו משערין גם במה שבלעה הקדרה ועומד בדופני הקדרה. ומשערים זה באומד יפה, ורואין אותו כאילו הוא בעין,

אבל מה שכלה ואבד מחמת האור אינו מצטרף, שזה כלה לגמרי'.

אמנם הרש"ל פסק להחמיר גם במינו וידוע שהיה שיעור בשעת הנפילה, והגם שאינו חולק על הבנת הרשב"א ברש"י להקל כשיודע השיעור בשעת הנפילה, זהו רק מהדין אבל למעשה יש להחמיר לכתחילה כדי לא לבוא לידי קלקול.

וסיכם להלכה הפמ"ג (משב"ז ד):

- אם ראינו בתחילה שהיה איסור מרובה לעולם אסור שכבר נאסר בשעת נפילה בנתינת טעם 'ואף למאן דאמר אפשר לסוחטו בשאר איסורים שרי'
- אם לא ידענו כמה היה בתחילה משערים במה שבא לפנינו בין במינו בין באינו מינו ולא חוששים להחזיק איסור כשאינו לפנינו.
- אם ראינו שהיה בתחילה היתר מרובה וכעת האיסור מרובה
- באינו מינו משערים כמו עכשיו אפילו בהפסד מרובה
- במינו לשו"ע מותר. ולהלכה יש להחמיר כרש"ל (יש"ז, ד), ש"ך (י) ט"ז (ז) אם לא בהפסד מרובה.

אמנם בכה"ח (כ) כתב 'מכל מקום אין אנו בקיאים בזה לדעת כמה בלעה הקדרה וגם לא שמענו ולא ראינו מי שהורה כך ועל כן אין לחלק בין שעת הדחק ובין הפסד מרובה בין במינו ובין בשאינו מינו אלא לעולם משערין כמו שבא לפנינו'.

סעיף ה: ביטול איסור לכתחילה באיסור תורה

37. אין מבטלין איסור לכתחילה. מה גדר האיסור ומה הנפק"מ

אין מבטלין איסור לכתחילה

במשנה תרומות (ה, ט) 'סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה ואחר כך נפלו שם חולין אם שוגג מותר ואם מזיד אסור' והסביר שם רע"ב 'קנסוהו רבנן לפי שבטל איסור לכתחילה, והוא הדין לכל איסורים שבתורה שבטלן במזיד שהן אסורים'.

אמנם בגמ' בביצה (ד, ה) 'אמר רב מתנה: עצים שנשרו מן הדקל לתוך התנור ביום טוב - מרב עליהם עצים מוכנים ומסיקן... והא קא מבטל איסורא לכתחילה, ותנן: אין מבטלין איסור לכתחילה! - הני מילי בדאורייתא, אבל בדרבנן מבטלין. ולרב אשי, דאמר: כל דבר שיש לו מתירין, אפילו בדרבנן לא בטיל, מאי איכא למימר? - הני מילי היכא דאיתיה לאיסורא בעיניה, הכא מקלא קלי איסורא'.

וכתב השו"ע 'אין מבטלין איסור לכתחילה. ואפילו נפל לתוך היתר שאין בו שיעור לבטלו, אין מוסיפין עליו היתר כדי לבטלו'.

ודברי השו"ע כאן הם דווקא באיסור של תורה⁶¹¹ ולגבי איסור דרבנן ידבר בסעיף הבא.

⁶¹² ותלה זאת בתוספות בסוגיה בחולין צח, ב של זרוע בשלה. ובנוסח שלנו בתוספות אינו מופיע.

⁶¹³ כך הבין השפ"ד את מסקנתו אומנם בסוף דבריו הביא הפר"ח ראיה לשיטת הראב"ד. ואפשר שלא היה לפני הפמ"ג והוא תוספת מאוחרת שכתב שם 'ולעת כזאת מצאתי ראיה נכונה לדעת הראב"ד'.

⁶¹⁰ ובדרישה הקשה שאפשר שמה שלפנינו אינו משקף כיון שהעצמות לא נתמעטו ועכשיו הם מצטרפים להיתר בשלימות משא"כ בשר האיסור נצטמק. ותיריך הט"ז (ה) 'דאחזקי איסורא לא מחזקינן כיון שעכשיו אין ריעותא ויש ס"י'.

⁶¹¹ ואפילו בשיעור דרבנן כגון מין במינו שיש רוב כנגד האיסור ואין שישים. אין להוסיף עליו. משב"ז יב.

39. חכם שבא לפניו תערוכת שיש בה שישים כנגד האיסור האם יש עליו חיוב לברר אם הוסיפו היתר בכוונה

חיוב בירור של החכם

כתב הסמ"ק^א (רי"ג. וכן בסמ"ג קפ) 'וצריך החכם לחקור אם נתנו מים לתוך הקדרה אחר תחיבת הכף דודאי אין אותן מים מצטרפות להתיר'.

והטור^ב כתב שלא צריך לברר שאפילו אם הוסיף אח"כ בשוגג מצטרפים ההיתרים לבטל. ואם הוסיף במזיד ממילא גם עשוי לשקר.

הב"י^ג כתב שדברי הסמ"ק כשיטתו שיש חנ"נ בשאר איסורים וממילא סובר שנעשה נבילה בנפילה ראשונה. משאם כן לטור שאין חנ"נ בשאר איסורים. וסיים שכיון שנוקטין שאין חנ"נ ממילא לא צריך לחקור חקירה זו. ומשמע מדבריו שבבשר בחלב צריך לחקור.

בדרכי"מ^ד (ק) כתב שבכל אופן לא צריך לחקור גם בבשר בחלב וכן מוכח מלשון הטור שכתב 'כל האיסורין שריבה עליהן שוגג מותרים' וכן נוהגים.. ובטעם הדבר הסביר:

א. במציאות שהריבוי השני נעשה בשוגג לא מתייחסים לנפילה הראשונה בדין חנ"נ אלא מתייחסים להכל כנפילה אחת. והנפק"מ במזיד שתהיה אסורה גם לאחרים מדין חנ"נ.

ב. דין חנ"נ הוא דווקא כשיש ידיעה, אבל אם נתוסף היתר קודם ידיעה אין חנ"נ. (וראה להלן ש"ך טו) ולכן לסמ"ג צריך לחקור אם היתה ידיעה ונ"נ והטור סובר שלא צריך.

ג. היתר ריבוי בשוגג הוא דווקא בלא בלא או יבש ביבש שיש להקל שם בדין חנ"נ אפילו בב"ח¹⁶¹. אך אכן אינו מועיל בחתיכה הבלועה מאיסור שאז צריך לשער כנגד כולה כיון שאפשר לסוחטו אסור. ואמנם מהרי"ל החמיר בריבוי בלא בלא¹⁶⁷. אך העמיד שחומרת מהרי"ל היא דווקא בנוגע שהתרבה אבל אין חיוב לחקור אחר זה.

הב"ח^ה (ה) הסביר שמחלוקת הסמ"ג והטור היא האם לסוברים חנ"נ בשאר איסורים הדין כן גם בלא. שלדעת הסמ"ג אסור והטור סובר 'דאף לטעמייהו דבכל איסורין נ"נ מכל מקום בלא בלא כשחזר והוסיף עליו חזר וניערר להתירו דלא אמרינן לדידהו אפשר לסוחטו אסור אלא בחתיכה שבלע איסור אבל לא בלא בלא שאינו אלא התערבות והלכך כשהוסיף עליו היתר מצטרפין יחד ומותר¹⁶⁸

והט"ז^ו (ו) הסביר בדעת הסמ"ג שהמציאות שמדובר פה היא שריבה תוך כדי נפילת האיסור וקודם שנתפשט לאסור את הקדירה ובאופן כזה לא נעשה עדיין נבלה ויועיל השוגג להציל הקדרה וגם בבשר בחלב.

הש"ך בנקה"כ הסביר שדעת הסמ"ג שאין להתיר אפילו בשוגג שכן ההיתר הוא דווקא בנפל מעצמו (כר"י בסימן ק) ודין זה אפילו יש שיעור כנגדו כגון שנאסר ממשוה ולכן צריך לברר. אמנם הטור חולק וסובר שגם שוגג מותר.

והרמ"א כתב בהגה 'ודוקא שנתערב יבש ביבש, או אפילו לח בלא (בשאר איסורים. ש"ך ז) למאן דאמר שאין אומרים בו חתיכה נעשית נבלה, כדלעיל סי' צ"ב. אבל חתיכה שבלעה איסור, לא מהני שנתוסף אחר

מעשיו הרעים אבל לשאר כל אדם מותר דקנסא בלחוד הוא דקנסין'. וכתב כן גם בשם הרמב"ם⁶¹⁴

וכשביטל לאחרים משל אחרים משמע בדעת הטור (ע"פ הבנת הב"י) שאינו אסור למבטל עצמו רק לבעלים ולמי שנתבטל בשבילו. שכתב הטור שאסור למבטל עצמו 'אם הוא שלי'.

וכ"פ השו"ע 'עבר וביטלו, או שריבה עליו, אם בשוגג, מותר. ואם במזיד, אסור למבטל עצמו, אם הוא שלו, וכן למי שנתבטל בשבילו. ולשאר כל אדם, מותר'.

והוסיף הרמ"א 'ואסורים למכרו גם כן לישראל אחר, שלא יהנו ממה שבטלו'.

והסביר הש"ך^ז (ז) בשם או"ה שאפילו שהאיסור היה מותר בהנאה, על ידי המכירה מתאפשרת גם האכילה שנאסרה ולכן צריך לתת בחינם שלא יהנו לו מעשיו. והש"ך סובר שיכול גם למכור לנכרי באותו מחיר שמוכר לישראל כיון שבכך לא היה לו הנאה מהביטול.

וכתב הט"ז^ח (ח) בשם רש"ל שאם מי שנעשה עבורו לא ידע מהביטול מותר לו. ובמקום שאסור לו נאסר גם לבני ביתו.

חילוק בין שוגג למזיד וגדר שוגג

בגמ' בגיטין (נז, ב) מובא דיון לגבי אגוזי פרח שהם דבר חשוב ולא בטל כלל בתערובת כל עוד הוא שלם, מה יהיה דינם אם היו ערלה ולאחר שנתערבו בהיתר נשתברו (נפצצו) בשוגג ובטלה חשיבותם. שלדעת ר' מאיר ור' יהודה גוזרים שוגג אטו מזיד ועדיין לא בטלים ולדעת ר' יוסי ור' שמעון אם פצעם בשוגג בטלים בתערובת. והלכה כר' יוסי ור' שמעון וכחילוק המשנה בתרומות.⁶¹⁵

וממילא דבר חשוב שנתערב (כגון חתיכה הראויה להתכבד או בריה) וביטל חשיבותו בתוך התערובת, במזיד יהיה אסור ובשוגג יהיה מותר (ב"י). וכן איסור שנתערב בהיתר באופן שיש שיעור ביטול כנגדו.

ובירושלמי תרומות (ה, ג. הובא בט"ז ח) 'רבי אבהו בשם רבי יוחנן כל האיסורין שריבה עליהן שוגג מותרין מזיד אסורין. ולא מתני' היא שוגג מותר מזיד אסור? מתניתא בתרומה אתא מימר לך אפילו שאר כל הדברים'.

טועה בדין: כתב הט"ז^ט (ט) שנקרא שוגג. וכמו בדין שבת שהיודע ששבת היום ולא ידע שהמלאכה אסורה נקרא שוגג.

- וכן **בתוספות**^י בבכורות (כג, א' ס"ב) סיכם בענין דומה 'שמא הא חשיב שוגג כשסבור שמותר לבטל'.

- **אמנם הרמב"ם**^א (תרומות ה, ה) כתב לגבי היתר דיעבד בתרם מטמא על הטהור בשוגג 'בד"א שלא ידע בטומאה, אבל אם ידע ושגג שמותר לתרום מן הטמא על הטהור הרי הוא כמזיד'. ונראה אם כן שהסמ"ג כרמב"ם.

הפר"ח^ב (ב) כתב להחמיר בזה ואין ראייה מהתוספות כיון שלשונו 'שמא' משמע שכלל אין כך דעתו.

אמנם דעת **רוה"פ**^ב 'כט"ז שאומר מותר דינו כשוגג וכ"כ הפמ"ג (משב"ז ט זבחי צדק כג) כף החיים (לה).

⁶¹⁴ לכאורה בבשר בחלב יש חנ"נ גם בלא כמוכח מהגמ' (חולין קח, ב) 'חלב אמאי מותר חלב נבלה הוא' והכוונה לחלב שנבלע בחתיכה ונאסר מהבשר וחזר לאסור את החלב בקדירה. ושוב ראיתי שכן כתב הש"ך (יד) לדחות את תירוצי הרמ"א.

⁶¹⁷ במרדכי (תרצ"ו) הקל בדין חנ"נ לח בלא בשאר איסורים והרמ"א (צב, ד) סמך עליו בהפסד מרובה.

⁶¹⁸ ובספר הארוך לש"ך הוכיח שאי אשר לומר כן בדעת הטור כיון שמוכח ברא"ש שלמחמירים סוברים כן גם בלא.

⁶¹⁴ הרשב"א והטור הביאו כך גם בדעת הרמב"ם ובנוסח שלנו אינו. והסביר הכס"מ שהרשב"א הבין זאת מטעם הקנס 'דכיון דטעמא דקנסא כדי שלא יהנו לו מעשיו הרעים ויבא לעשות כן פעם אחרת'.

⁶¹⁵ והגם שבסימן קי לענין תליה בנפל אחד מהתערובת לים החמיר הטור אפילו בהפילה שוגג יש לחלק בין הנדונים שכאן סוף סוף יש שיעור ביטול ושם יש ספק שהאיסור עדיין בתערובת ואינו דומה. (נדון בב"י בקצרה)

אלא ודאי לא אמרו אין מבטלים איסור אלא במתכוין לערב איסור בהיתר כדי ליהנות ממנו אבל במתכוין להכשיר הכלי ואינו נהנה מן האיסור שרי'.

וכן בתשובות (יג) כתב הר"ן בענין טחינת חיטים קודם פסח שחלקם החמיצו ולפיכך נראה לי להלכה שכיון שאין באותן חטים המבוקעות אחד משישים שמותר לטחון הכל קודם ארבעה עשר ולאכול'

אמנם הוסיף 'אבל למעשה לא מלאני לבי להקל בכך אלא בררו אותן והסירו אותם המבוקעות והשאיר מותר'.⁶²¹

הרמב"ם (תשובות סימן קד) כתב שלכתחילה יש קודם עשיית היין לשרות את הענבים במים כדי להסיר מהם את השרצים ובדיעבד שלא עשה כן היין מותר.

בשו"ע סימן פד (י) כתב 'דבש שנפלו בו נמלים, יחממנו עד שיהיה ניתך, ויסננו'. והביא הב"י שם בשם האורחות חיים 'ואין כאן משום מבטל איסור שאין כוונתו אלא לתקן הדבש'. והובא שם גם בש"ך (לה) ובט"ז (י). והוסיף הפמ"ג (משב"ז פד, יז) 'והיינו כיון דא"א בענין אחר שרי' וכ"כ הט"ז כאן (ז)

והוסיף הפמ"ג כאן (משב"ז ז) להתיר באינו מתכוין גם **שצריך טרחה יתירה** כגון הכשרת סיר גדול.

טחינה התרה"ד התיר בחיטין מתולעות לברור אותם בשמש ולטחנם והובא להלכה בשו"ע סימן פד (סעיף יד)

אבל רעק"א (שו"ת עז) כתב לחלק 'די"ל דוקא בדבש דהיתוך הוא להפריד זה מזה, הדבש מהנמלים ולהשליך האיסור, אלא דממילא נפלט הטעם, זהו מקרי אין כוונתו לבטל דהא מראה בהיפוך שמפריד האיסור, אבל בטחינה שנתערב הכל יחד י"ל דמקרי קצת כוונתו לבטל'. אמנם בסיום דברי סומך בצירוף הקולות להלן.

אמנם בש"ך⁶¹⁹ (שם לט) הביא בשם הרבה גדולים שהחמירו בטחינה זו ולכן אסר לטחון כשרובם מתולעים "דגם מהרא"י לא התיר אלא בענין שיבררו קודם הטחינה ... דאז כיון דליכא אלא **תששא** דיש עוד תולעים שם סמכינן אהנך טעמי אבל לא כשנמצאו מתולעים **ברובן** בענין דא"א לבררן'.

לסיכום נמצא ג' קולות שכל אחת מהם בצירוף שאינו מתכוין מועילה להתיר:

- א. שאי אפשר אחרת.
- ב. שהחומרה תביא לטרחה יתירה.
- ג. שיש רק ספק איסור (כלומר פחות מרוב).

אמנם יש מקלים באינו מתכוין לבדו:

- **הרא"ש** (מובא בשו"ת הרשב"א חלק א סימן תסג) פירש המשנה בתרומות (ה, ט) 'ואף על פי שטחנן מזיד נקרא שוגג לענין בטול דלא נתכוין לבטל אלא לטחון ולאכול'. ובהמשך הביא מהירושלמי שהוא אפילו לכתחילה.

- **הריב"ש** (שמט) התיר לסתום חביות בחלב למרות שמתערבות ביין 'כיון שאין כונתו לבטלו ולהנות מן האסור אלא כונתו לתקן הכלי ולהדביק סדקיו'. וכתב עליו **הפר"ח** 'בעיקר הדין כיון יפה

כך ההיתר, דהא אמרינן ביה חתיכה נעשית נבלה. (רשב"א סי' תצ"ה ועי' ס"ק י"ד).

ויש אומרים דאפילו במקום דלא אמרינן חתיכה נעשית נבלה לא מהני ההיתר לבטל, אלא אם נתוסף קודם שנודע התערבות, אבל אם נודע התערבות קודם, לא מהני מה שנתוסף אחר כך. ולפי זה היה צריך החכם המורה לבטל איסור לחקור אם נתוסף ההיתר לאחר שנודע (ארוך כ' ל"ז). ולא נהגו כן'.

וכתב הש"ך (טז) שלא נהגו כלל לחקור. ולא כלבוש שמתייחס ל"א בלבד. והטעם הוא שלא מחזיקים איסור 'דמהיכי תיתי נימא שהוסיפו עליו אח"כ?'

וכ"ה בכה"ח (א) בשם זבחי צדק שאם הביאו לפני המורה בשר שנפל לחלב ויש בו שישים אין צריך לחקור.

השפעת הידיעה על האיסור

חנ"נ כשלא נודע התערבות: באו"ה⁶²⁰ (כד, ע) ובדרכ"מ⁶²¹ (לעיל) ובתורת חטאת⁶²² (פה, ה) כתבו שבמקום שלא היתה ידיעה אין דין חנ"נ ומועיל הביטול שאחריו להכשירו.

והש"ך⁶²³ (טז) הקשה עליהם ממה שהחלב שנבלע בחתיכה נעשה נבלה ושוב חוזר ואוסר את החלב שבחוף לרב (חולין קה, ב) ומעוד מקומות. וכתב שאפשר שגם הרמ"א חזר בו ולכן לא הביא דין זה בהג"ה.

מקום שאין חנ"נ אך נודע התערבות: האו"ה⁶²⁴ (שם) כתב שאפילו במקום שאין חנ"נ, אם היתה ידיעה, לא מועיל מה שנתוסף היתר אח"כ. והש"ך⁶²⁵ הוכיח שבאופן שלא שייך חנ"נ מועילה נפילת ההיתר אפילו כשהיתה ידיעה בינתיים.

40. במקום שיש ספק אם יש איסור בתערובת האם מותר לבטל 'ליתר ביטחון'

בכנסת הגדולה⁶²⁶ (נהג"ט טז) כתב 'הא דאין מבטלים איסור לכתחילה כו' היינו בודאי איסור, אבל בספק איסור מבטלים'.

והביא הכנה"ג כמה ראיות לדבריו ודחאם הפמ"ג⁶²⁷ (שפ"ד ז).

- תרומת דשן (קצא) הקל לטחון חיטים מתולעות לאחר ברירה ראשונית. אמנם הפמ"ג דחה הראיה ששם ההיתר הוא בצירוף שדרכם לברוח 'מפני קול ונדנדוד הריחים' ובנוסף אין כונתו לבטל בטחינה⁶¹⁹

- הטור התיר בסימן קט"ו (הובא ב"ח עח, א) בחמאת נכרי שיש בה חשש צחצוחי חלב איסור שאם בישל מותרים שנתבטלו. והפמ"ג דחה הראיה ששם ודאי ילכו צחצוחי החלב על ידי האש ועוד שלא היתה כונתו לבטל.

ולמעשה כתב בספר בדיקת המזון כהלכה (א עמ' 138) 'והלכה למעשה שמעתי מהגריש אלישיב שליטא מהגר"ב צ אבא שאול שליט"א מהגר"נ קרליץ שליט"א ומהגר"ש וואזנר שליט"א שבספק איסור אפשר להקל ולטחון על סמך בדיקה קלה'⁶²⁰.

41. מה הדין כשאינו מתכוין לבטל ובטחינה

הר"ן (על הרי"ף ע"ז יב, ב) כתב לגבי כלי מדין 'היאך צותה תורה להגעילן והרי הוא מבטל איסור הבלוע בהם לכתחילה במים שהוא מגעיל אותן?'

⁶²¹ ואפשר שספקו הוא כיון שנהנה מגוף החיטים המוחמצות ואינו דומה לסיר שאין בו הנאה מן האיסור טנמצא שלהלכה סובר הר"ן שדי באינו מתכוין ולמעשה חושש לכתחילה שלא ינהה מגוף החיטים. וראה להלן חילוקו של הגרעק"א שעומד על יסוד דומה.

⁶¹⁹ וכן משמע מלשון התה"ד שכתב 'ואין זה מבטל איסור לכתחילה כיון דספק הוא אם יתערב שום איסור כלל, וגם אינו מכין לבטל' ונראה שהכנה"ג הבין שהם תירוצים נפרדים. וכן הבין בשו"ת רעק"א (עז) שכתב 'דשפיר י"ל דמיקל מחד טעמא לחוד, דספק תערובות לחוד, ואין כונתו לבטל לחוד מהני'⁶²⁰ נראה סברתם שהגם שאין ודאות שאין בו איסור אך בכל אופן באופן זה אין כאן דין 'ניכר האיסור'. וראה להלן באור לציון שמתיר בבדיקה קלה גם במוחזק. ובשו"ע פד די שלכאורה התיר בודאי מתולע גם ללא בדיקה.

סעיף ו: ביטול איסור דרבנן

42. האם מותר לבטל לכתחילה איסור דרבנן

בגמ' בביצה (ד, ט) א' אמר רב מתנה: עצים שנשרו מן הדקל לתוך התנור ביום טוב - מרבה עליהם עצים מוכנים ומסיקן... והא קא מבטל איסורא לכתחלה, ותנן: אין מבטלין איסור לכתחלה! - הני מילי בדאורייתא, אבל בדרבנן מבטלין. ולרב אשי, דאמר: כל דבר שיש לו מתירין, אפילו בדרבנן לא בטיל, מאי איכא למימר? - הני מילי היכא דאיתיה לאיסורא בעיניה, הכא מקלא קלי איסורא'.

- **בתוספות** (אין מבטלין) הסביר שקולת ביטול לכתחילה בדרבנן הוא דווקא בדבר כמו מוקצה שגם עיקרו מדרבנן אבל בדבר שעיקרו מהתורה כגון תרומה רק שדנים כרגע בתרומת פירות שהם מדרבנן⁶²³ אסור לבטל איסור לכתחילה. וכעין זה הביא ברשב"א (חידושים שם) בשם יש מי שאומר והביא כדוגמה מים שאובים למקוה וחלת חוץ לארץ⁶²⁴ שמערבין לכתחילה. (אך בסיוע דבריו כתב שיש לחוש לדברי המחמירים).

- **הרמב"ם** (טו, כז) התיר בדרבנן כשכבר נתערב כיצד חלב שנפל לקדרה שיש בה בשר עוף ונתן טעם בקדרה מרבה עליו בשר עוף אחר עד שיבטל הטעם וכן כל כיוצא בזה' (וכ"כ הרשב"א בשם יש מי שאומר). בהגהות מרדכי (חולין תשנב) הבין ברמב"ם שמתיר כיוון שאין לעוף בחלב יסוד מהתורה. אך מסקנת הכס"מ שקולת הרמב"ם בדרבנן היא אפילו יש לו יסוד מהתורה וזהו עוף בחלב.

וכן בשם ר' שמחה (הובא בהגה"מ טו, כז) מובא להתיר במקרה של 'מי חלב שנפלו לתוך תבשיל של בשר וצוה להוסיף מים עד כדי שיתבטל המי חלב בס' דמי חלב דרבנן'⁶²⁵

- אמנם **הרא"ש** (ביצה א, ב) התיר בדרבנן דווקא כשהאיסור מתכלה 'והא דקאמרינן נמי דמבטלין איסורא דרבנן לכתחלה היינו דוקא היכא דמיקלי קלי איסורא, אבל בעלמא אין מבטלין לכתחילה אפילו באיסורא דרבנן'⁶²⁶. וכן כתב הגהות מרדכי (חולין תשנ"ב) 'דאפילו בדבר דרבנן דוקא היכא דליתיה לאיסוריה בעיניה'. וכ"פ בתרומת הדשן (נד), **הגהות שערי דורא** (לט, א) ו**באו"ה** (כד, י) הובאו בדרכ"מ (ד).

השו"ע פסק כרמב"ם להוסיף בדרבנן כשכבר נתערב איסור של דבריהם, אין מערבין אותו בידים כדי לבטלו. ואם עשה כן, במזיד, אסור (למבטל ולמי שנעשה בשבילו). אבל אם נפל מעצמו, ואין בהיתר כדי לבטלו, מרבה עליו ומבטלו'.

וקולה זו שייכת לשו"ע גם בדבר שיש לו עיקר מהתורה (שפ"ד ז) וכן דעת הפר"ח (יז).

הרמ"א החמיר כתרומת הדשן 'הגה: וי"א דאין לבטל איסור דרבנן או להוסיף עליו, כמו באיסור דאורייתא. וכן נוהגין, ואין לשנות'.

הרש"ל (יש"ש חולין ז, נט) סובר שמהדין מותר לבטל כל שאין לו עיקר מהתורה אמנם כיוון שתרומת הדשן כתב שנהגו להחמיר סיכס שחלילה מלשנות המנהג⁶²⁷.

שכל שאין כוונתו לבטל האיסור ליהנות בו לא מקרי מבטל איסור' ומשמע שמתירים בכל אופן.

- **במשנ"ב** תנ"ג יז התיר לטחון קודם הפסח חיטים שיש בהם חשש חמץ 'לפי שמתבטלין בתוך החטים הכשרים'.

- **החיד"א במחזיק ברכה** (ט) התיר לאכול עדשים ופולים שטחנן בלי בדיקה והסביר 'ואין כאן משום מבטל איסור לכתחילה שאין כונתו אלא לתקן העדשים' (אמנם לשונו דיעבד)

- וראה בדרכ"ל (לו) שהאריך בדעות בדין זה

לערב על מנת לבטל

הנחלת צבי (פד, יא) הביא את דברי הנוב"י (קמא י"ד כו בהג"ה) שכתב 'רק אם כבר נתערב אלא שעדיין לא נתבטל והוא עושה איהו דבר ועל ידי זה מתבטל, בזה אזלינן בתר הכוונה' ולשיטתו יצא שלתת ירק נגוע במסננת בתוך קדרה יהיה אסור למרות שאין כוונתו לבטל אלא רק לקבל טעם הירק וגם אי אפשר בעינין אחר בירק זה. אך בנחלת צבי דחה דבריו.

דעת פוסקי זמנינו

הבא"ח (ב, נשא טז) - פסק כש"ך לאסור לגמרי ברובם מתולעים. ובמיעוטם התיר רק כשבורר קודם. אך בדיעבד התיר אפילו לא ברר.

בהליכות עולם (י' עמ' רעא) - התיר לעשות מיץ תותים ובלבד שיסנן לאחר הטחינה⁶²²

באור לציון (תשובות ה. טז, כא) - התיר לטחון עדשים נגועות על ידי שקודם הטחינה יציף במים ויברור מה שניתן בקל.

ובספר בדיקת המזון כהלכה (לרב ויא עמ' 140) כתב 'מאכל שקשה לבדוק ולנקותו באופן מוחלט ונבדק באופן יעיל (אופן המסיר בדרך כלל את הנגיעות) מותר לטוחנו כדי לצאת ידי כל חשש לדוגמא עלי פטרוזיליה שעברו בדיקה וניקוי יסודי מותר לטחון.

⁶²⁶ הרשב"א במשמרת הבית (ד, ג, לב, א) הסביר שלשאר פוסקים התבשה הוא מתייחסת רק לשאלה על ביטול 'דבר שיש לו מתירין' ואינה נדרשת לשאלת 'ביטול איסור לכתחילה'.

⁶²⁷ הט"ז (יב) כתב שהרש"ל סובר כשו"ע. ובאור"ח (תרע"ז, ד) כתב 'ק"ל להתיר כמ"ש הש"ע' ונראה שסובר בדעתו שמתיר רק בדבר שאין לו עיקר מהתורה כדברי הרש"ל.

⁶²² בבדיקה של מעבדת כושרות לקחו פירות נגועים וטחנו במכשיר נינג'ה ביתי ונמצא שכמעט תמיד נשארים חרקים שלמים גם לאחר הטחינה.

⁶²³ שלרוב הראשונים רק דגן תירוש וציהר מהתורה. אמנם לרמב"ם כל הפירות מהתורה ורק ירק מדרבנן.

⁶²⁴ ולמרות שבארץ ישראל עיקרה מהתורה בחו"ל אין לה עיקר מהתורה. 'דבחוזה לארץ ליכא מידי שיהא חייב בתרומה דבר תורה'. (ר"ן על הריף ביצה ב, ב).

⁶²⁵ והקשה עליו הגה"מ שעיקרו מהתורה. ונראה שקולת נתערב היא חלופית לקולת עיקרו מהתורה וכהסבר הכס"מ ברמב"ם.

לאוכלם כאחד ולבשלם בקדירה. אלא אחר שריבה עליו מינו נייעור והוה ליה כאלו הוכר ואין כאן עוד ביטול וחזר להיות אסור מכאן ולהבא. ומשמע שהרא"ש סובר כך אפילו באיסורים שהם יותר משישים ואין בהם נתינת טעם כערלה וכלאיים שהן במאתיים (פר"ח כא).

- **הרמב"ן** (עו עג, א) כתב 'דמכיון שיש בו בסוף נותן טעם חזר איסור ונייעור דטעמא לא בטיל ואפילו במין במינו נמצא שלרמב"ן אומרים דין חוזר ונייעור לשיעור שישים אבל לא לאיסורים ששיעורם ביותר כגון ערלה וכלאיים.

- **באו"ה** (כד, ט) כתב בשם הא"ז ור' יואל שביבש לא שייך דין חוזר ונייעור כשהיתה ידיעה בין הנפילות אלא רק במציאות של תערוכות לח' שיש מיהא עתה בכל ההיתר טעמא דאיסורא יש לאסור. וכן מחמירים דוקא שגוף האיסור עדיין בתוכו אבל לא שנתערב בו טעם בעלמא.

הרמ"א פסק כרא"ש 'איסור שנתבטל, כגון שהיה ס' כנגדו, ונתוסף בו אח"כ מן האיסור הראשון (כי אם הוא מין איסור אחר מצטרפים לבטל זה את זה כדלעיל צח, ט), חוזר ונייעור ונאסר, ל"ש מין במינו ל"ש מין בשאינו מינו, לא שנתא יבש ל"ש לח, לא שנתא נודע בינתים או לא נודע בינתים'.

והחילוק מכף שהקלנו בה בידיעה (לעיל צד, ב) הוא שבכף לא נתווסף איסור נוסף רק שחששו שלא כל האיסור יצא. ועוד ששם מדובר באיסור בלוע שיש הסוברים שלא נעשה נבלה וכאן באיסור בעין (ט"ז די ומשב"ז)

במינו ביבש מפשט דברי הרמ"א⁶²⁸ משמע שגם במינו וביבש שאין חשש נתינת טעם מחמירים שחוזר ונייעור. אמנם הש"ך⁶²⁹ הוכיח שעיקר החומרא היא מצד חשש נתינת טעם ולכן מהדין היה להקל בזה אמנם סיים להקל רק בהפסד מרובה מחשש לדעת הרמ"א. והגר"א⁶³⁰ סובר שבכל איסורי דרבנן לא אומרים חוזר ונייעור.

באינו מינו ביבש לדעת הא"ז ור' יואל ואו"ה⁶³¹ הארוך יש להקל שאינו חוזר ונייעור שכיון שיבש לא נותן טעם. וכן דעת הגר"א⁶³² שמקל באיסורי דרבנן. אמנם הש"ך⁶³³ סובר שכיון שיסוד החשש במין באינו מינו ביבש 'שמא יבשלו' שייכת גם, כאן ממילא יש להחמיר.

במינו בלח – דעת הרמ"א⁶³⁴ פשוטה להחמיר וכן דעת הש"ך⁶³⁵ אמנם הגר"א⁶³⁶ והפר"ח⁶³⁷ סובר שבמינו אפילו בלח יש להתיר בידיעה כיון שכל שנודע אין חוזר ונייעור (שפ"ד כא)

באינו מינו באיסור דרבנן – כתב הפמ"ג שנראה לו שיש להחמיר כיון שכל שטעמו נרגש לא תועיל ידיעה (שפ"ד כא).

בכה"ח (ט) הביא להקת אחרונים להחמיר כרמ"א ביו במינו בין באינו מינו בין יבש בין לח.

אמנם כשהאיסור התכלה מותר לכו"ע להוסיף שבזה גם הרא"ש מודה רק לא לבטל את האיסור כשהוא בעין (משב"ז יב)

סתירה מדין שמן בתוכה – הקשה הש"ך (יש) שהשו"ע בסימן תרע"ז (סעיף ד) אסר להוסיף על שמן שהוקצה למצוותו למרות שהוא מדרבנן ולא כמו שהתיר כאן. ובמג"א (תרע"ז, יב) כתב לתרץ 'ואפשר דהכא חמיר טפי כיון דהוי דבר שיש לו מתירין דמדינא מותר לשהותו לשנה הבאה והוי דומיא דחמץ⁶²⁸'.

חנ"נ בדרבנן – כתב הפר"ח (צב, ז) שמוכח מדברי הרמב"ם והשו"ע כאן שלא אומרים חנ"נ בדרבנן ושכן עיקר⁶²⁹.

המשך סעיף ו: דין חוזר ונייעור

43. באלו תנאים איסור שנתבטל בהיתר חוזר לאיסור

בשנה ובגמ' מצאנו מספר מקורות סותרים לשאלה האם איסור שמתבטל בהיתר חוזר לאיסורו כאשר מצטרף איתו איסור נוסף שאין בהיתר כדי לבטל שניהם יחד.

במשנה בתרומות (ה, ה) 'סאה תרומה שנפלה למאה ולא הספיק להגביהה עד שנפלה אחרת הרי זו אסורה' לדעת חכמים ור"ש מתיר. נמצא לכאורה שלחכמים יש דין חוזר ונייעור.

אמנם במשנה בערלה (ב, א) 'הערלה מעלה את הערלה' ומשמע שחתיכה שניה של ערלה שנפלת לתערוכות אינה מעוררת את החתיכה הראשונה לאסור יחד את התערוכות.

בגמ' בעבודה זרה (עג, א) נחלקו האמוראים בדעת ר' יוחנן באופן הביטול של יין נסך שנופל לבור של יין היתר:

- **לדעת רב דימי**⁶³⁸ – המערה יין נסך לתוך בור של יין היתר אפילו כל היום כולו לא אוסר, והגם שכמות האיסור גדולה מכמות ההיתר כיון שהאיסור הראשון כבר בטל. ונמצא לשיטתו שאין דין חוזר ונייעור. וכן דעת ר' יצחק בר יוסף⁶³⁹ אלא שסובר שאם מערה בעמוד גדול נחשב שכל החבית נופלת בבת אחת ממילא אינה בטלה כלל. (ורב דימי מודה בגיגית שנחשבת בבת אחת אבל לא בחבית. תוספות)

- אמנם לדעת רבין ורב שמואל בר יהודה⁶⁴⁰ שם דברי ר' יוחנן שיש מים בתערוכות שיש בהם שיעור לבטל את יין הנסך. ורק מחדש ר' יוחנן שגם יין ההיתר שבבור לא נאסר. וממילא מוכח בשיטתם שיש דין חוזר ונייעור באיסורים.

וכתב רש"י שאין הלכה כרב דימי כיון שרבים חלקו עליו. וכן התוספות (ד"א) כתבו שהלכה כרבין שהוא בר סמכא. וממילא סוברים שהאיסור שבטל חוזר ונייעור ואסור בתערוכות כשמצטרף לה איסור נוסף.

ונחלקו הראשונים בדין חוזר ונייעור באיסורים:

- **הראב"ד** (ע"ז עג, א) כתב שאמנם אין הלכה כרב דימי ביין ליין אלא כסתם משנה (עב, א) שאם יש בו עכבת יין אסור. אבל הלכה כמותו ביין למים וכן בכל איסור שנימוחו בקדירה כגון קלב ודם וכל כיוצא בהן שאומרים בהם דין חוזר ונייעור.

- **הרא"ש**⁶⁴¹ (חולין ז, לו) כתב 'אלא ודאי אמרה תורה אחרי רבים להטות ונעשה המיעוט כרוב ולא נשאר בו שום איסור ומותר

⁶²⁹ אמנם בערך השולחן (טי"ב) כתב כאן שאין ראיה מדברי השו"ע שכן הוא שינה מלשון הרמב"ם ולא כתב עוף בחלב כלשונו אלא 'איסורים מדבריהם' וממילא כיון שאין לשו"ע חנ"נ בשאר איסורים אין ראיה בדבריו לענין בשר בחלב דרבנן. אמנם יש ליישב שסימן זה עוסק בהלכות תערוכות וממילא כתב הגדרה רחבה יותר לקולא. ועוד שמדברי הפמ"ג (משב"ז ז, ד) מוכח שדין חנ"נ בדרבנן ודין חנ"נ בשאר איסורים תלויים זה בזה.

⁶²⁸ דין דבר שיש לו מתירין בחמץ נמצא במחלוקת ראשונים. יש אומרים שכיון שבכל אופן אסור מדרבנן לאחר הפסח או כיון שבכל אופן יחזור לאיסורו מהתורה בשנה הבאה לא שייך בו חומרא זו. והובאו הדעות ברמ"א (קב, ד) ללא הכרעה. אך בתורת חטאת (עו, ט) פסק לקולא וכ"כ בערוה"ש (קב, טו), מג"א, פ"ח, פמ"ג ורוב האחרונים. ונראה דעת הש"ך (נקה"כ צב, ז) להחמיר בזה וכ"כ הרש"ל והט"ז שם.

המשך סעיף ו: ביטול היתר בהיתר

44. מה דין חלב שנתבטל במים ואח"כ נפל לקדירה של בשר באופן שאין בבשר לבטל את החלב. ומה הדין לכתחילה.

כתב באו"ה (כד, ה) 'אם נפל כבר לס' רביעיות של מים רביעיות של חלב (הג"ה) ונפל ליורה של בשר אפילו ס' נגד המדומע אין צריך (כלומר) אין צריך שישים בבשר כנגד החלב בתערובת) דכבר נתבטל טעמא לגמרי והוי כשאר כל דבר שנתבטל שאין חוזר וניער. ובהיתר בהיתר שאין צריך ביטול כל כך אפי' אם לא נודע לו בנתיים אין ההיתר הראשון המדומע (החלב) מצטרף עם ההיתר השני (הבשר) שהוא בא לאסור דאינו מינו כ"כ⁶³⁰

וכתב הרמ"א 'כזית חלב שנפל למים ונתבטל בס', ואח"כ נפל מן המים לקדירה של בשר, מותר, אף על פי שאין בבשר ס' נגד החלב, שהרי נתבטל במים. וכל כיוצא בזה.'

בדין לכתחילה

על דברי האו"ה כתב בתורת חטאת (פה, יא): 'והביא הסמ"ג ראייה מדתנן (כלאים ט, א) צמר גמלים וצמר רחלים⁶³¹ שטרפן זה בזה אם הרוב משל גמלים מותר להביא פשתן לשם עכ"ל. ואם כן אפילו לכתחלה נמי שרי (לתת אותו בבשר). והובאו דבריו בש"ך (כב).

ולמעשה נמצאו בדין הזה שלש שיטות:

- **בית מאיר**^א (כא) לכתחילה אין לתת את התערובת של המים בבשר כיון שהרמ"א חזר בו מדינו בתורת חטאת וכתב כאן 'נפל'. וכן מוכח גם מדברי הרי"ף (הולין לב, א) שאסר לאכול פת שאפאו עם הצלי בחלב⁶³² מצד דבר שיש לו מתירין וממילא גם כאן יכול להשתמש במים שלא בחלב.

- **פרי מגדים**^ב (שפת דעת כב) מותר לתת לכתחילה את המים שנתבטל בהם החלב בתוך סיר בשר שאחרת אין חידוש בדברי האו"ה כיון שהחלב בטל כנגד המים ולכן ממילא לא אוסר את הבשר שבתערובת. אבל אין לתת את החלב בתוך מים על מנת לערבם אחר כך עם בשר.⁶³³

- **הרדב"ן**^ג (שו"ת ח"ג סי' תר"י) היתר אפילו לתת חלב בתוך סוכר בשעת בישול בשיעור ביטול. על מנת לאכל אח"כ את הסוכר עם בשר מטעם שנתבטל החלב בשישים במים. ולא חוששים לביטול היתר לכתחילה כיון 'שבשעת ביטולו אינו אסור'. והסכימו עמו הפר"ח (י, פ) והמהזיק ברכה (פז, ה).

בדעת השו"ע הוכיח רעק"א (על הש"ו כאן) שמתיר לתת את המים בבשר מכך שכתב בסימן צה (ק) 'דגים שנתבטלו או שנצלו בקדירה של בשר רחוצה יפה, שאין שום שומן דבוק בה, מותר לאכלם בכותח'⁶³⁴

השינוי מכלאים: הגמ' בביצה (ב, סא) אומרת שבגד שאבד בו כלאים לא ימכרו לנכרי. והתוספות שם שואלים מדוע לא יתבטל הסיב של הצמר ברוב בכלל הבגד של הפשתים ועונה 'וי"ל דלא שייך בטול

ברוב אלא כשהאיסור מעורב בהיתר אבל כלאים ששניהם היתר ונאסרין על ידי תערובות כך אסור המרובה כמו המועט'. וכן נפסק להלכה השו"ע (רצט, א) 'לאחר שנעשו חוטים אין לכלאים שיעור, אפילו חוט כל שהוא של צמר בבגד גדול של פשתן או של פשתן בצמר, אסור'. וכתב הש"ך שהחידוש כאן שאינו דומה ומותר. ונראה כוונתו שדווקא במציאות ששני מיני ההיתר 'נאסרין על ידי תערובות' כדברי התוספות כצמר ופשתים אומרים שלא בטל אפילו בשיעור גדול אבל כששני מיני ההיתר לא שייך בתערובתם איסור, כחלב במים ממילא יש ביטול של היתר בהיתר⁶³⁵.

סעיף ז: כלי הבלוע מאיסור מועט

45. האם האם מותר להשתמש בכלי שבלוע מעט איסור באופן שבשימוש רגיל בכלי יש כדי לבטל את האיסור

- **כתב הריב"ש**^א (שו"ת שמת) 'כתב הראב"ד ז"ל דקדרה שבלעה טיפת דם או חלב מבטלין אותו לכתחלה כיון שא"א לבא לידי נתינת טעם לעולם למיעוטו. וכן נמי אם בלעה יותר, כל שנפל בכלי שאין רגילין להשתמש בו אלא בתבשיל מרובה שלא יבא לידי נתינת טעם'.

וכ"כ **הרשב"א**^ב (תוה"א ד, ד, לו, ב) ולמד דין זה ממה שהתירה הגמ' בע"ז (לג, א) לישראל להשתמש בקנקנים של יין של נכרי⁶³⁶. והסביר הרשב"א 'וטעמא דהא מילתא דדין הבלוע בכלי דבר מועט⁶³⁷ הוא דכל שמשתמשים בו בצונן אין בלועו אלא מועט. וכיון שכן וכלי זה משתמשין בו היתר בשפע אי אפשר לבא בו לידי נתינת טעם ולפיכך אפילו לכתחילה מותר'.

- אמנם **הרא"ה**^א (בדק הבית שם) כתב שלא ניתן להוכיח מקנקנים כיון 'שהצונן אינו מבליע ולא מפליט ואין בהם בליעת איסור כלל, וראייה לדבר שהרי הכשרן במים צוננן ואלו היה בהן בלוע לא היו מוכשרין במים צוננן שהמים דבר פשוט הוא שאינן נבלעים כלל'. ומעמיד הנדון בקנקנים שאמנם לא בולעים מהיין אבל 'קולטים טעם היין' ולזה די בהדחה ועוד הסביר שאין איסור ביטול לכתחילה במקום שהאיסור נפסד 'אין דין איסור בטולין לכתחילה, אלא במה שמתקיים האיסור בתוכו כגון נבילה וחזיר לתוך אוכל של היתר שאעפ"י שיש בו ששים של היתר מכל מקום האיסור קיים ושמו עליו דמעיקרא אוכל והשתא אוכל אבל יין במים שהוא נפסל לגמרי וכן רוטב חזיר מועט לתוך ששים של מים מותר לבטל אפילו לכתחילה'.

וגם הר"ן^ב (על הרי"ף עו, יב, ב) העיר על דברי הרשב"א שאין היתר ההדחה מצד שנפלט היין ובטל במים אלא 'שמפיגין היין הנבלע בתוך הכלי ומבטלין טעמו ולא שמערבין אותו עם ההיתר אלא הרי הן כאילו שורפין אותו במקומו' והמשיך שאפילו אם תאמר שהם מפליטים, טעם ההיתר שם הוא שאין מתכוין לבטל ולא שהוא מועט⁶³⁸.

⁶³⁴ ויש להוסיף שכאן קל יותר שכן בטל בשישים משא"כ שם. אמנם מצד שני שם נתערב רק טעם ובכלי וכאן כל ממשות החלב בתערובת.

⁶³⁵ ומה שבשר וחלב בטלים בשישים זה בזה הוא כיון שדרך בישול אסרה תורה וכל שאין נתינת טעם זב"ז אינו אסור. (על פי ספר 'ויזרע יצחק' לרב זעפרני עמ' 118).

⁶³⁶ הובא להלכה בשו"ע קלז, ד

⁶³⁷ בר"ן הביא את דברי הרשב"א ביתר פירוט ממה שנמצא לפנינו והסביר שקיבל מר' יונה שהבליעה נעשית כדי קליפה בלבד ולכן היא מועטת ויש במים לבטלה.

⁶³⁸ ואם כן אין הכי נמי שגם זה סיבה להתיר כרשב"א באיסור מועט שהרי אינו משתמש בכלי לבטל אלא לבשל. ולא בא הר"ן אלא לחלוק על מה שעוד כתב הרשב"א להתיר להכשיר את הכלי בעירוי כיון שבלוע רק כדי קליפה אלא שסובר שבלוע בכלול.

⁶³⁰ כוונתו שהגם כשנפול איסור לקדרה ובטל בה ושוב נופל איסור נוסף מוכרחים ידיעה בין הנפילות על מנת שתועיל לשיטתו שלא יהיה חוזר וניער. כאן אפילו ידיעה לא צריך כיון שבאיסורים מדובר על אותו איסור שנפל וממילא יש לו כח לעורר אם לא היתה ידיעה אבל כאן אין צירוף של עוד חלב וממילא לא צריך ידיעה אחרי ביטול.

⁶³¹ מדובר בצמר גלמי שלא נטוה לחוט אבל בצמר שנטוה לחוט לעולם לא בטל כמובא להלן.

⁶³² ואמנם כן נפסק בשו"ע צז, ג אמנם נראה שבדעת השו"ע אין להכריח משם שיאסור כאן כיון ששם לא החמיר מצד שסבר את יסודו הכללי של הרי"ף בענין דבר שיש לו מתירין. רק הכריע בגדר 'ריחא' כראשונים שסברו שלא מתירים לכתחילה והם לא דברו בעניין ביטול כלל.

⁶³³ וכ"כ בגליון מהרש"ע (כאן), בשו"ע הרב (אורח חיים קונטרס אחרון סימן תמב)

יש לזהר שלא להשתמש בו בעודו בן יומו לחוש לדברי האוסרים ובדיעבד שרי והמחמיר שלא להשתמש בו כלל בלא הכשר תע"ב.

- **הרא"ש**^א (ע"ז ב, כג) הסביר את היתר קנקנים בכך 'ואף על גב דבכוליה משערינג ואין במים ובשכר ששים לבטל היין אפ"ה שרי. כי טעם היין הנפלט לתוכו פגום מעיקרא הוא' והסביר הפר"ח (קכב, ג) כוונתו שפוגם את המים מיד כשיוצא אליהם.

- **וכן הטור**^א (קכב) כתב על דברי הרשב"א 'ואינו נראה להתיר, מק"ו דאפי' קדרה שאינה בת יומא שהיא מותרת אסורה משום גזירה אטו בת יומא כ"ש באותו כלי עצמו אף על פי שאין דרך להשתמש בו בהיתר מועט יש לנו לגזור אטו שמא ישתמש בהיתר מועט'

ונמצא שלראב"ד, רבינו יונה, רשב"א וריב"ש כלי שבלע מעט איסור ושימושו היחיד הוא באופן שיש בו שפע היתר כנגד האיסור מותר להשתמש בו. אך אם משתמשים בו גם בהיתר מועט אין להשתמש בו כלל אפילו במרובה.

השו"ע^א פסק כרשב"א וקריב"ש 'אם נבלע איסור מועט לתוך כלי כשר, אם דרכו של אותו כלי להשתמש בו בשפע היתר, מותר להשתמש בו לכתחלה, כיון שהאיסור מועט וא"א לבוא לידי נתינת טעם, ולפיכך איסור משהו שנבלע בקדרה או בתוך קנקנים וכיוצא בהם, מותר להשתמש בו לכתחלה, ואפילו בבן יומו, לפי שא"א לבא לידי נתינת טעם. אבל אם נבלע בכלי שדרכו להשתמש לעתים בדבר מועט בקערה וכיוצא בה, אסור להשתמש אפילו בשפע, גזירה שמא ישתמש בה בדבר מועט ויבא לידי נתינת טעם'.

וכתב הפמ"ג (משב"ז טו) שהסיבה שלא חוששים לביטול איסור לכתחילה הוא כיון שאין כאן איסור בעין וגם אין כוונתו לביטול האיסור אלא לביטול.

אמנם הב"ח^א (קכב, ד) כתב שאין הטעם בקנקנים מצד היתר לבטל איסור מועט אלא מטעם שהובא בר"ן (לעיל) שהמים חודרים לכלי ומבטלים שם את מעט הטעם. וממילא 'בשאר איסור מועט כגון נבלה וחלב ודם (כלומר שלא גלתה לנו הגמ' לגביהם שטעמם מופג) אין היתר בעולם להשתמש בכלי בהיתר מרובה לכתחלה כדי לערב האיסור בהיתר ולבטלו'. והגם שלא שייך כאן ביטול איסור כיוון שאינו מתכוין לביטול אלא לשימוש, בכל אופן אין להשתמש בכלי מצד שאם גזרו בכלי שאינו בן יומו כל שכן שיגזרו בבלע מועט (וזהו סברת הטור לעיל והש"ד^א קכב, ג הצביע על דברי הרא"ה והב"ח)

וכעין זה כתב **הט"ז**^א (טו) אמנם מסקנתו להתיר באופן שגם פוגם וגם משתמש בשפע. והעמיד כך את כוונתו של הרשב"א.⁶³⁹ ולפי זה בכלי שאינו בן יומו נראה להתיר גם לשיטתו.

אמנם בב"י^א (קכב) דחה את סברת הטור (הב"ח) ללמוד ק"ו מכלי שאינו בו יומו וכתב 'דלא דמו להדדי דע"כ לא שרי הרשב"א אלא לפי שאינו מצוי להשתמש באותו כלי בדבר מועט וכל דבר שאינו מצוי אין חוששין לו ומה ענין זה לקדרה בת יומא ושאינה בת יומא שאדם עשוי לבשל בזו ובזו'. ובתורת חטאת (פה, יב) הביא דברי הטור וסיים בדחיית הבית יוסף.

וגם הפר"ח^א (קכב, ג) חזק דברי הרשב"א. ועל מה שטענו שאין ראייה מהגמ' בע"ז הביא מתשובת הרשב"א (חלק א סימן רכב) שהוכיח הדין גם מהמשנה בתרומות (י, א) שמגורה של תרומה מותר לתת בה חולין גם אם נשאר בה כמות מועטה מהתרומה שאין מקפידין עליה. ומזה הגדיל הפר"ח להעמיד ההיתר אפילו בממשות ולא רק בבלוע.

ולהלכה כתב **בכה"ח**^א (עג) 'ולענין דינא כיון דדעת מרן ומור"ם ז"ל אשר כל בית ישראל נשען עליהם להתיר הכי נקטינן. אכן לכתחלה

⁶³⁹ רק שלא כתב הרשב"א כך כיון שרק בכלי קטן שיכול לבוא לידי נתינת טעם נדרש יסוד הפגימה הוא דיבר בכלי גדול.

סימן ק - בריה אפילו באלף לא בטיל

מאת ושישים. וכן כתב בירושלמי (תרומו' ה, י) 'הורי ר' יוסי ב"ר בון בעכברא חד לאלף'. ונראה שהיה מתיר גם בתשע מאת ושישים.

- והר"ש⁶⁴³ הסביר (במשנה שם) 'השתא לא מיירי באיסור נתינת טעם דשיעורו בס' אלא בדג טמא שנתערב עם דגים טהורים דמיתסרי כולהו משום דבריה לא בטלה אלא כשיעור זה'.

ומכאן למד הרשב"א⁶⁴⁴ (תהב"א ד, א) לגבי בריה ש- אינה כשאר האסורין האחרים שאמרנו שאין להן ביטול לעולם שזו בטלה היא בתשע מאות ושישים. והסביר שמוכרח שדברי המשנה הם לגבי ביטול גוף הדגים שהרי צירם בטל בשישים. ובכל אופן לשיטתם אין ללמוד מבריה לשאר איסורין שאוסרים בכלשהו.

- אמנם הר"ש⁶⁴⁵ (חולין ז, ג) הביא לדחות ראית הסוברים כן שאפשר שעכברא הוא שם מקום והנידון שם אינו היתר בריה אלא היתר הציר בלבד וכיון שהציר יש לו טעם חזק החמיר ר' יוסי להצריך אלף כנגדו אבל בריה לא בטילה כלל.

השו"ע פסק להחמיר כרא"ש 'בריה... אפילו באלף לא בטיל'.

ספק בריה⁶⁴⁵ - איסור בריה הוא מדרבנן (ט"ז א) שכיון שהתורה נתנה חשיבות לבריה להתחייב עליה במלקות גם ללא שיעור, הוסיפו חז"ל לגזור שלא תבטל בתערובת. וממילא בספק מותרת מדין ספק דרבנן.

ספק איסור תורה שהוא ודאי בריה - אסור (שם) והסברא בזה שספק איסור תורה דינו להחמיר כאיסור. וכיון שיש כאן גם איסור וגם בריה התערובת נאסרת.

בריה באיסור דרבנן - אסורה (משב"ז א, שפ"ד יא). והוכיח כן ביד אברהם⁶⁴⁶ (על הט"ז א) מדין ביצה שהחלה להתרקם שפסק בה השו"ע שיש בה דין בריה למרות שאיסורה מדברי סופרים כמובא ברמב"ם (מאכלות ג, ה). וכן דעת המנח"י⁶⁴⁷ (הערות על קונטרס הספקות אות לה) אמנם ביד יהודה⁶⁴⁸ (קצר וארוך א) כתב שכל דין בריה הוא הרחבה למה שהתורה חייבה מלקות בבריה באיסורים מסויימים וממילא אין דין בריה באיסורים שלא לוקים עליהם וכל שכן שאין דין בריה באיסורי דרבנן.

47. האם לתולעים הגדלים בעיפוש הפירות יש דין בריה

כתב הפלתי (ה) שלשיטת הר"ן והרשב"א שאיסור בריה שייך רק בדברים שנאסרו מתחילת ברייתם, נמצא אותם תולעים שנוצרו בפירות לא יהיה להם דין בריה כיון שקודם שפרשו ורחשו לא היו אסורים ורק אח"כ נאסרו. אמנם סיים למעשה 'וכתבתי זאת כתריס לפני הפורענות, אבל ח"ו לסמוך על זה להקל כל דהו מכפי האמור בש"ע ופוסקים'.

אמנם בטורי אבן (כו) דחה את סברת הפלתי והסביר שלמעשה עיקר המדד המובא בדברי הר"ן הוא שיהיה 'איסורא מגופא' ולא 'דבר אחר גרם לה' (כלומר לא כנבילה ושור הנסקל וכו') וממילא תולעים אלו בכלל בריה. ומה שהוסיפו הראשונים לכתוב 'שהוא אסור מתחלת ברייתו' הוא רק בגלל שבד"כ מה שאסור מגופו אסור מתחילת ברייתו.

והזכרו דבריהם בפת"ש (א).

46. מהם גדרי איסור 'בריה' ומה דינה בודאי ובספק באיסור תורה ובאיסור דרבנן

בגמ' במספר מקורות מוזכר דין בריה לעניין שחייבים על אכילתו מדין בריה ואפילו אין שיעור של כמות לאכילה (חולין צו, ב לגבי גיד).

וחז"ל הוסיפו לגזור שמפני חשיבות זו גם אינם בטלים בתערובת (שם ק, א).

בכלל איסורי בריה הוזכרו בגמ' נמלה, עוף טמא, גיד הנשה ואבר מן החי.

ובכלל הדברים שאינם בריאה הוזכרו חיטה, עוף טהור שנתנבל, חלב. נחלקו הראשונים מהם התנאים שמגדירים בריה.

לר"ן (על הריף חולין לו, א) ולרשב"א יש שלשה תנאים להחשב בריה:

א. שיהא איסורה מגופה כלומר שאסור מתחילת ברייתו⁶⁴⁰

(כגון ציפור טמאה כיתוש) ולא דבר אחר גרם לה להאסר (כגון ציפור טהורה שנתנבלה).

ב. שתהא ברית נשמה (ולא כחטה) או שבאה מברית נשמה (כגון גיד) ובתנאי ותהא מקובצת במקום אחד (ולא כחלב). - ומקור גדר זה במכות (א, ג) בדברי חכמים לר' שמעון לדחות חיטה מדין בריה 'בריית נשמה חשובה חיטה לא חשיבה'.

ג. שתהא שלימה⁶⁴¹ ולא מרוסקת ומקורו במכות (ט, ב) בדין נמלה שלימה⁶⁴² שלוקים עליה חמש אפילו שאין בה שיעור.

אמנם לרא"ש (חולין ז, ג) ולתוספות (צו, ו 'טאי טעמא דרבנן') יש שני תנאים להחשב בריה⁶⁴³:

א. שאם יחלק אין שמו עליו כגון עוף וגידי שאם יחלק משתנה שמו ונקראים חתיכת עוף או חתיכת גיד משאם כן נבילה שנקראת נבילה גם על חתיכה ממנה. וכן שור הנסקל שהתורה אסרה אכילת 'בשרו' כלומר אפילו חלקו ולא אסרה אכילת 'שור' ממילא אינו בריה.

ב. שיהיה שלם.

וכתב השו"ע כאן 'בריה, דהיינו כגון נמלה או עוף טמא וגיד הנשה ואבר מן החי'⁶⁴⁴ וביצה שיש בה אפרוח וכיוצא בהם, אפילו באלף לא בטל.

ואין לו דין בריה, אלא אם כן הוא כדבר שהיה בו חיות, לאפוקי חטה אחת של איסור. וכן צריך שיהא דבר שאסור מתחלת ברייתו, לאפוקי עוף טהור שנתנבל ושור הנסקל. וכן צריך שיהיה דבר שלם, שאם יחלק אין שמו עליו, לאפוקי חלב. וכן צריך שיהיה 'שלם'.

ונמצא שהשו"ע צירף את שיטת הר"ן והרא"ש לקולא שנדרשים כל התנאים לדין בריה.

ביטול בתשע מאת ושישים: במשנה תרומו' (ה, י) דג טמא שכבשו עם הרבה דגים טהורים, השיעור להתיר לתנא קמא הוא אחת לתשע

⁶⁴³ וסוברים שדין ברית נשמה שאמרו רבנן לר"ש אין הם סוברים בעצמם אלא לשיטתו.

⁶⁴⁴ דין אבר מן החי קיים באיבר שלם וגם בחצי אבר כשלא עושה חליפין ראה בלבוש (סב, ב) ע"פ רמב"ם (מאכלות ה, ב). ובפת"ש (ב) הביא בשם תשובת פני אריה שהוא דווקא בכזית והפרי מגדים דחאו.

⁶⁴⁵ כגון נמלה שנטל ממנה איבר שאין הנשמה תלויה בו כגון אחת מרגליה כמובא בגמ' בנויר (נא, ב) ולא אפשטיה. וברמב"ם (מאכלות ב, כב) פסק שלא לוקים עליה.

⁶⁴⁰ ראה במכות קב, ב לגבי ציפור וברשי"ש שם 'טמאה בין... שכתב כן.

⁶⁴¹ בשע"ד (ג) הביא בשם יש מפרשים שדג טמא שנחתך אבל נשאר רובו לא בטל ממנו דין בריה. והסיק שיש לסמוך על המקלים. אמנם בשם מהרא"י כתב 'אם הוא שלם לגמרי רק שנפל ממנו קצת על ידי ביטול כמו שרגילות הוא להתפרפר ודאי חשיב בריה' והובא בבית יוסף בסימן קא (ו).

⁶⁴² בגמ' כתוב 'אחד חי' ובתוספות שם הכריח שהוא מת אלא שכוונת הגמ' 'לשלם וכן בשאר ראשונים.

חידוש גדול יותר. אמנם בסיום דבריו כתב 'ומיהו כיון שיצא מפי גדולים ראוי לחוש להחמיר'.

אמנם ביצה שיש בה טיפת דם באופן שאוסר את כולה⁶⁴⁸ נסתפקו הפוסקים אם דינה כבריה כיון שכולה נאסרת וכן כתב בתשובת הרלב"ח (סימן פח). אמנם דעת הש"ך (ב) שאינה בריה כיון שעדיין אין בה חיותא.

49. מהו גדר האיסור של גיד הנשה ומהו גדר דין בריה בו

איסור תורה רק על חלק הגיד שעל העצם שכתוב (בראשית לב, לג) 'על פן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה אשר על פה הירך עד היום הנה פני נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה':

מכאן שאיסור תורה שייך רק בחלק הגיד שעל עצם הירך.

וכתב הרמב"ם (מאכלות טו, ב) 'האוכל מגיד הנשה הפנימי ממקום שעל הכף לוקה'.

אמנם שאר הגיד אסור מדרבנן. שכתב הרמב"ם (שו) 'ואם אכל מחלבו או משאר הגיד הפנימי או מכל החיצון מכין אותו מכת מרדות, וכמה שיעור אכילה כזית',

ולגבי חיוב בריה קיים רק כל החלק שאיסורו מהתורה. שכתב הרמב"ם (שו) 'ואם אכל הגיד שעל הכף כולו אף על פי שאין בו כזית לוקה מפני שהוא כבריה בפני עצמה'. והביא דבריו או"ה (פה, יג).

וכן כתב הרמ"א 'ועיקר גיד הנשה אינו אלא על הכף בלבד, והוא כרוחב ד' אצבעות, ואם הוא שלם מקרי בריה'.

סעיף ב: בריה שנתבשלה עם היתר

50. מה דין בריה שנתבשלה עם היתר בזמן שמכירה או אינו מכירה. ומה דין שומנו של הגיד. או גיד שנימוח.

בגמ' (חולין צו, ב) מתני'. ירך שנתבשל בה גיד הנשה, אם יש בה בנותן טעם - הרי זו אסורה... גיד הנשה שנתבשל עם הגידים, בזמן שמכירו - בנותן טעם, ואם לאו - כולן אסורין, והרוטב בנותן טעם;

ונמצא שבמציאות שהגיד ניכר וניתן לאתר אותו הוא מותר בהוצאתו. והגם שבשדכרי המשנה צריך שישים כנגד הגיד מחשש נתינת טעם, מסקנת הגמ' בהמשך (צט, ב) 'מתני' דלא כהאי תנא, דתניא, רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר: אין בגידין בנותן טעם... והלכתא אין בגידין בנותן טעם'

שומנו של הגיד

- **התוספות** (צז, א' שאני הלב) כתבו בשם ר"מ שגזרת חז"ל לאוסר את שומנו של הגיד מקבילה לאיסור תורה בגיד עצמו וכמו שהגיד האסור באכילה בעצמו אינו נותן טעם בתערוכות כך שומנו של הגיד אינו אוסר את התערוכות.

- **אמנם דעת רוב הראשונים**⁶⁴⁷ שכיון ששומנו של הגיד אסור גם הטעם שהוא נותן בתערוכות אוסר וכן כתב רש"י (צט, ב. 'ההלכתא') 'ודוקא בו אבל שמנו יש בו בנ"ט ואם לא נטל שמנו אוסר'. כן הביא הב"י בשם שאר ראשונים **הרי"ף** (לד) **הרא"ש** (סי' לב), **הר"ן** (שם לד ריש ע"ב), **הרמב"ם** (מאכלות טו, יז) **והרשב"א** (תוה"א ד, א. יח, א).

48. מה דין ביצה לענין בריה פרט לגבי ביצה שיש בה דם האוסר, ביצת אפרוח טהורה וביצת אפרוח טמאה.

בריה בביצה

הגמ' בביצה (ג, ב) כתבה הגמ' שלא ניתן להעמיד את דברי המשנה בביצה שלא בטלה בביצת טריפה כיון שלא יתישב עם דעת הסוברים שרק דברים שנמנים תמיד אינם בטלים ('את שדרכו להמנות'). ומכאן משמע לכאורה שדעת הגמרא שביצה בטילה.

בגמ' בחולין (צז, ב) 'ביצה בששים ואין ביצה מן המנין. אמר ליה רב אידי בר אבין לאביי: למימרא דיהבה טעמא? והא אמרי אינשי כי מיא דביעי בעלמא! א"ל: הכא (שאסורה בששים ואחת) במאי עסקינן בביצת אפרוח, אבל טמאה - לא (כלומר ביצה שאין בה אפרוח לא נותנת טעם אפילו כשהיא טמאה).

- **הראב"ד**⁶⁴⁶ (הובא ברמב"ן כאן) למד מכך שהגמ' דנה רק בטעם היוצא מהביצה ולא בביטול הביצה עצמה שגם ביצה היא דבר חשוב כבריה שלא בטל. ודברי הגמ' במסכת ביצה כוונתם רק שלא צריך אלף כנגדה אבל שישים לא מועיל⁶⁴⁶.

- **ובשע"ד** (נב) פסק שביצה לא בטילה כיון שהיא דבר שבמנין. ונראה שסובר כריש לקיש שכל שדרכו להמנות אינו בטל.

- **והרמב"ן**⁶⁴⁷ (שו) כתב שביצה בטילה ואין לה דין בריה כדברי הגמ' (מכות יז, ב) על חיטה שכיון שאינה בריית נשמה היא בטלה וכ"כ הר"ן (חולין שם). וכ"כ **הרשב"א** (שו) ותיירץ את קושיית הראב"ד שהטעם שלא דנו בביטול הביצה עצמה בשישים הוא שלא שייך שישים כלל בדבר יבש במינו שהרי די לו ברוב ולכן הדיון רק בטעם היוצא.

- **והרמב"ם** (מאכלות טו, טז) כינה ביצה 'בריה' ומכח זה החמיר בפליטתה להצריך שישים ואחת. ובבית יוסף הסתפק בכונתו והכריע בבדק הבית שכונתו כבריה לאפרוח שבתוכה. אבל סתם ביצה ללא אפרוח אינה בריה.

ביצת אפרוח טהורה

- **הרשב"א** (חולין קז, א) כתב בשם **הרמב"ם**⁶⁴⁸ (מאכלות טו, טז) שהיא בריה. וכן כתב **השו"ע**⁶⁴⁹ (כאן) שהיא בריה.

- **הרשב"א**⁶⁴⁹ עצמו בתשובה (א, מו) כתב שאינו בריה והסביר 'בריה נשמה חשיבה ולא בטלה אבל ביצה (שאיין בה חיות עדיין) כחטה אחת כבריתא דמיה ובטלה היא'. וכ"כ **הפר"ח**⁶⁴⁹ (ב) והסביר 'דבעודו בתוך הביצה לא מקרי דאית ביה חיותא, ולאחר שיצא לאויר העולם מותר מיד⁶⁴⁷. וגם בעודו בתוך הקליפה אין איסורו מחמת עצמו אלא מחמת שעדיין לא נגמר חיותו' וכן דעת **הש"ך** (ב) והעיר שאינו מוכרח בדעת הרמב"ם, אך למעשה חשש לשו"ע.

ביצת אפרוח טמאה

הפמ"ג (משב"ז א) כתב שלביצת אפרוח טמאה יש דין בריה. (ונראה שיוסכם גם לפר"ח שתלה את ההיתר כאן מצד שמותרת כשיוצאת חאויר העולם ובטמאה אסורה).

ביצה שיש בה דם

כתבו התוספות (חולין צח א' בבית אפרוח) שדין ביצה שנמצא בה דם כדין ביצה שיש בה אפרוח שמשערים בשישים ואחת. והרדב"ז (מאכלות טו, ט) תמה שהרי אין כח במעט דם לתת טעם כמו שיש בכוחו של בשר אפרוח ועוד שאם כדבריו הגמ' יכלה להעמיד בביצה עם דם שהיה

⁶⁴⁷ ומכאן משמע שבביצה טמאה שסופה להיות אסורה יודה הפר"ח לאסור. ⁶⁴⁸ לשו"ע (טו, ג) הוא דווקא בחלמון ולרמ"א המנהג להחמיר גם בחלבון.

במציאות שעצם איסור השומן הוא מנהג ולא מעיקר הדין ויש מי שמתיר אותו.

סעיף ג: בריה שאבדה בקדרת מרק

53. מה דין קדרת מרק שאבדה בה בריה

כתב הרשב"א בתשובה (א, קא) לגבי בריה שאבדה במרק

- התבשיל כולו אסור.
- אם נתנו מהמרק בכף או בקערה וראו שאין שם כלל הכל מותר.
- הקדרה עצמה לא נאסרת כיון שלא בלעה בריה
- אם מוציאים את הבריה אין צורך בשישים לבטל את טעמה כיון שכל דבר הנמאס ושבדילין ממנו אנשים אינו אסור בטעמו שהרי הוא נותן טעם לפגם.

וכתב השו"ע 'קדרה של מרק שנפל שם בריה ונאבדה, אסור הכל'.

וכתב הש"ך שזה כשלא שייך לסנן אבל אם אפשר לסנן (כלומר שהמרק דליל והבריה אינה דקה למסננת) מותר בסנינון.

54. פרעוש שקפץ לקדרה או לכף בה הוציאו מרק מקדרה רותחת

והתזירו הכף לקדירה. מה דין הרוטב שבכף, התבשיל והכף עצמה.

דיו זה מובא בפת"ש (ג) אך נראה שיושב יותר כאן.

אם נפל לקדרה ואבדה ברוטב אסור מדין בריה.

דין הרוטב שבכף כשנפלה לכף והוציאו את הפרעוש עצמו:

- הבאה"ט^א כתב בשם הוות יאיר שיש לאסור את הרוטב מדינא.
- בפנים מאירות^ב התיר מהטעמים הבאים:
- שהפרעוש טעמו פגום ולא אסור את הקדירה כמוכא בשו"ע בסימן קז (סעיף ב)
- גם לש"ך (ק, ט) שמחמיר בטעם של זבוב, יתיר בפסד מרובה.
- שהכף היא כלי שני ואפילו למחמירים בו (ט"ז קה, ד) אין להחמיר בהפסד מרובה.

בריה בדברים פגומים: בתוך הדברים הזכיר הפנים מאירות את דברי הרמ"א (א, קא) שכתב 'מיהו דברים החשובים כבריה או כיוצא בה, אם אינן פגומים בעצמן אף על פי שפוגמין התבשיל, אינן בטלים אפילו באלף' והבין מדבריו שאפילו בריה בטלה כשביא פגומה בעצמה והרבה לחלוק עליו. אמנם הרמ"א עצמו בתורת חטאת (פה, כד) כתב שמדובר 'שנסרחו אחר מותם' וכן שאר אחרונים הבינו ברמ"א שכוונתו שהם 'פגומין וסרוחין' (ט"ז שם ב) ולא מצד הפגם הטבעי שיש בשרצים. ובפר"ח (שם א) הוסיף שזהו דווקא לגבי ציפור וכד' אבל זבובים ויתושים לעולם באיסורם כבריה שאע"ג שהם מאוסים כך אסרה אותם התורה.

סעיף ד: חזקת איסור בתבשיל מתולע

55. מה דין תבשיל שנתגלו בו ג' תולעים ומדוע

כתב הרשב"א בתשובה (א, קא), לגבי תבשיל שנמצאו בו תולעים

וכן פסק השו"ע (סה, ט) 'גופו של גיד אינו אלא כעץ שאין בו טעם ואף על פי כן אסרתו תורה, לפיכך אינו אסור תערובתו בפליטתו. והקנוקנות והשומן יש בהם טעם, לפיכך אוסרין תערובתן בפליטתן'.

וכן פסק השו"ע כאן:

דבר שהוא בריה שנתבשל עם ההיתר, אם אינו מכירו הכל אסור (כיון שאינו בטל), והרוטב בנותן טעם (ע"י סינון. ש"ך. והחתיכות מצטרפות לרוטב לבטל הגיד בשישים. שפ"ד ז. ש"ך קט ד).

ואם מכירו, זורקו, והאחרים והרוטב צריך שיהיה בהם ס' כנגדו,

חוצץ מגיד הנשה שאין טעמו אסור, דאין בגידים בנותן טעם (ולכן אם מכירו והוציאו די בזה ולא צריך שישים), אבל שמנו, אסור, וצריך שישים כנגדו להתיר הרוטב.

לפיכך ירך שנתבשל עם גידו, אם מכירו זורקו, וכל השאר מותר, אם יש בו ס' כנגד שמנו.

ואם אינו מכירו, כל החתיכות אסורות (כיון שיש בתוכם בריה שלא בטלה). ואם יש בקדירה ס' כנגד השומן, מותר הרוטב (שאינו בו את הבריה וכנגד השומן כבר היה שישים); ואם לאו (שאינו שישים), אסור (שהשומן נתן טעם ברוטב).

51. גיד שנמוח בתוך היתר - מה שיעור ביטולו

גיד שנימוח אין לו דין בריה וממילא יכול להתבטל בתערובת. והגם שלא נותן טעם בתערובת כיון שהוא בעצמו איסור, צריך כנגדו לבטלו.

לגבי שיעור הביטול בנימוח:

- כתב הרשב"א (תה"א ד, א, יח, א) שכיון שלעולם לא נותן טעם אפילו באינו מינו אפשר שיבטל ברוב. אמנם בקצר (א, ב) סתם להחמיר שישים וכן הטור והשו"ע^א כאן סתמו להצריך שישים כנגדו. והט"ז (ה) כתב לסמוך על זה להקל בספק נשפך אפילו באינו מינו⁶⁴⁹ והסכים לכך הפמ"ג (משב"ז ה).
- אמנם בספר התערובות^ב (א, ט) כתב שהרשב"א החמיר לשיטתו שכל שנימוח האיסור צריך שישים כנגדו אפילו לא נותן טעם. אבל לשו"ע שלעולם די שלא נותן טעם אין להצריך שישים ומותר ברוב. וכתב עליו הפר"ח^ג (ב) 'והם דברים נכונים להלכה ולמעשה בשעת הדחק'.

והשו"ע כתב להחמיר: 'ואם נמוח הגיד ואינו ניכר, צריך גם כן ס' כנגדו'.

52. ירך שנתבשלה עם הגיד האם צריך שישים בתבשיל כנגד כל הירך

בסימן עב (סעיף א) כתב השו"ע לגבי עוף שנתבשל בקדרה עם הלב שלו להתיר בשישים כנגד הלב בלבד. אמנם הרמ"א כתב לגבי חתיכת עוף שהלב דבוק בה ואין בחתיכה שישים כנגד הלב 'י"א דהחתיכה נעשית נבילה ובעינין ס' בקדירה נגד כל העוף, וכן נוהגין'. כלומר כיון שהעוף דבוק בלב הפולט דם, הוא נאסר ראשונה וממילא נעשה נבילה וצריך בקדרה שישים כנגדו.⁶⁵⁰

- ולכן כתב הש"ך^א (ה) שהוא הדין כאן שהירך נעשית נבילה משומן הגיד וצריך שישים בקדרה כנגד כולה וכ"כ הט"ז (ה)

- אמנם במנחת יעקב^ב (ט, מא) כתב שנראה שלא רצה הרמ"א להחמיר בדבוק בחנ"נ בשאר איסורים שהוא חומרא בעלמא,

⁶⁵⁰ וראה שם טעם נוסף בדבוק שהוא מחשש שישאר החתיכה הדבוקה עם האיסור מחוץ לרוטב ותאסר. אמנם טעם זה שייך רק באיסורי תורה כיון שהוא ספק ולכן לא שייך כאן שאיסור שומנן שך גיד מדרבנן. (משב"ז ז).

⁶⁴⁹ כלומר למרות שהשו"ע (צה, ב) פסק להחמיר באינו מינו כיון שנתנית טעם היא ספק תורה. כאן שלא נותן טעם ונשפך זהו ספק דרבנן ולקולא.

- כל דבר שמוחזק בתולעים צריך בדיקה בין אם החזקה היא כללית כגון תמרים 'שמוחזקין ומצויים להתליע' ובין אם החזקה היא כתוצאה מממה שמצינו תולעים בקדרה זו.

- פעמים שחיוב הבדיקה לא יכול להעשות כיון שהם 'מבושלים ומבולבלין' וממילא התבשיל נאסר.

- כשיש אפשרות להפריד האיסור כגון לסנן את הרוטב או לשטוף חתיכות בשר, מותרים בזה.

וכן כתב השו"ע 'ירקות מבושלות שנמצאו בהם ג' תולעים, הירקות אסורים; אבל מי השלקות, מסנן ומותרים. וכן הבשר, ירחצנו ויבדקנו ומותר'.

וכתב הפמ"ג (שפ"ד יא) בשם הלבוש 'דוקא ירקות ולאחר בישול הא פירות וכמיהין אף לאחר בישול יש להם בדיקה' כלומר שהכל תלוי במציאות ואם עדיין ניתן להפריד האיסור מהתבשיל מותר.

סימן קא - דין חתיכה הראויה להתכבד

סעיף א: אפילו באלף לא בטלה

56. חתיכה הראויה להתכבד, מה גדרה ודינה. וכשהיא אסורה בהנאה.

במשנה בחולין (צו, ב) מובא שחתיכת נבלה שנתערבה ואינו מכירה להוציאה מהתערבות, כל החתיכות אסורות.

בגמ' שם (ק, א) מסבירה הגמ' שהטעם שאינה בטלה ברוב הוא 'שאני חתיכה - הואיל וראויה להתכבד בה לפני האורחים'.

אמנם בגמ' בע"ז (עז, א) מובאת רשימה של דברים שלא בטלים והגמ' מסבירה שלא נכללה שם נבלה כיון שלאותו תנא רק דבר חשוב שהוא גם איסור הנאה אינו בטל. ונמצא שהמשניות סותרות זו את זו לגבי איסור חשוב שאינו איסור הנאה כחתיכת נבלה הראויה להתכבד אם בטל או לא⁶⁵¹.

בדעת הרי"ף⁶⁵² נראה שסובר כדעת הגמ' בע"ז שרק איסורי הנאה חשובים אינם בטלים מכך שלא הביא את הגמ' בחולין (רא"ש חולין ז, לד. ר"ן על הרי"ף ע"ז לו, א)

ולשאר ראשונים⁶⁵³ דין דבר חשוב ובכללו חתיכה הראויה להתכבד אינו תלוי באיסור הנאה ושייך בכל האיסורים. (רא"ש שם)

וכן כתב השו"ע 'חתיכה הראויה להתכבד דינה כבריה, דאפילו באלף לא בטלה'.

כשהיא אסורה בהנאה - התוספות (חולין ק, א 'שאני') הקשה מדוע חתיכה של חטאת טמאה בטילה בתערובות עם טהורות (יבמות פא, ב) ודחה את האפשרות לתלות דין זה בכך שהיא אסורה בהנאה ולכן בטילה כיון שלמעשה לא שייך לכבד בה אף אדם⁶⁵². שהרי בשר בחלב אסור בהנאה ואינו בטל. ומוכח בדבריו שיש דין חה"ל גם באיסורי הנאה. והטעם הוא כיון שלאחר הביטול תהיה מותרת בהנאה ובאכילה, ממילא יש לה דין חה"ל כבר מעתה.

וכ"כ השו"ע 'ואפילו אם היא אסורה בהנאה, כיון שאם תבטל היתה מותרת וראויה להתכבד'.

בגדר חתיכה הראויה להתכבד כתב הרא"ש (י, לו) 'שראויה ליתן לפני אורח נכבד' וכ"כ הרש"ל (יש"ש חולין ז, כג) שהוא דווקא אם 'רגילים אינשי יקירי למכליניהו' כלומר נאכל ע"י אנשים חשובים.⁶⁵³ והבאו דבריו באחרונים כנה"ג (טור א), פמ"ג (משב"ז א). יד יהודה (קצר א) ולפי זה החשיבות היא של האורחים.

ובשלחן גבוה (א) התקשה שלפי זה 'נתת תורה ביד כל אדם לומר חתיכה זו אינם רגילין אינשי יקירי למיכליניהו ויש לה ביטול' ולכן מעמיד 'ונראה לי שכל חתיכה דלא מתבייש אינשי להוציא לאורח בפני עצמה, יהיה האורח מי שיהיה' נקראת חתיכה הראויה להתכבד. ונראה שעיקר כוונתו לומר שמשערים בבעל החתיכה אם אומד בעצמו שיש מציאות שיתבייש להוציא לפני אנשים. ולא באורחים אם מתכבדים. כיון שלאדם קל יותר לשער בעצמו.

זמן ומקום: עוד כתב שם הרש"ל 'וכן הוא בימינו ובזמנינו' ומוכח שדין זה הוא תלוי בזמן ובמקום. וכן כתב הש"ך (א) והוסיף 'הכל תלוי

בראות עיני המורה אם הוא חשוב להתכבד באותו מקום לא בטיל ואם לאו בטל ואם יש ספק אזלינן לקולא'.

57. מה דין חתיכה שראויה להתכבד רק לאנשים מסוימים כגון תרומה לכהנים. או שראויה רק לגוי.

בגמ' ביבמות מובא שחתיכת חטאת טמאה שנתערבה בטהורות בטילה. בטעם הדבר נחלקו הראשונים:

- התרומה⁶⁵⁴ והרשב"א⁶⁵⁵ (משמרת הבית ד, א יג, ב) כתבו שכיון שגם אם תבטל לא תהיה ראויה לכולם כיון שהיא חטאת ונאכלת רק לכהנים ממילא לא שייך לקרוא לה ראויה להתכבד. ונמצא שלרשב"א חתיכה הראויה להתכבד היא דווקא שראויה לכלל ישראל.

- ואילו התוספות⁶⁵⁶ (חולין ק, א 'שאני') והרא"ש⁶⁵⁷ (חולין זף לד) הסבירו שהכהנים דרכם היה לאכול תמיד מבשר כל המשמרות בכדי שלא יהפכו לנותר וממילא לא שייך בין הכהנים כיבוד בחתיכות אלו. ומכך שלא תלו בטעם שאינו נאכל לכלל ישראל אלא בטעם צידי משמע שככלל אפילו מה שלא נאכל לכלל ישראל יש לו דין חתיכה הראויה להתכבד שלא בטילה.

ראויה רק לגוי - בפרי מגדים (שפ"ד א) הביא את מחלוקת ראשונים זו והוסיף 'ובודאי אורח גוי לחוד לא מיקרי ראוי להתכבד, ואפשר כ"ע מודים בזה אף התוספות והרא"ש'.

58. האם בחתיכה הראויה להתכבד יש חילוק בין נתערבה במינה לאינו מינה. ומהו המציאות שנתערבה באינה מינה ואינה נכרת.

- באו"ה⁶⁵⁸ (פג, א) דימה דיני בריה וחתיכה הראויה להתכבד לדין דבר שיש לו מתירים ששייך רק במינו.

- והדרכ"מ⁶⁵⁹ דחה דבריו מדברי הרשב"א⁶⁶⁰ (תשובה א, קא) שכתב כל בריה שנפלה לירקות שאינה בטילה ומוכח שיש דין בריה באינו מינו. וכן הוכיח משערי דורא (מא) בדין טיפה חלב על חתיכת בשר.

וכן כתב הרמ"א להלן סעיף ו לגבי חתיכה הראויה להתכבד 'ואין חילוק בין נתערבו במינם או שלא במינם'.

והסביר הש"ך (ח, טז) שהמציאות שיכול להתערב באינו מינו ועדיין לא יהיה ניכר הוא 'כגון שיש כאן ב' או ג' מינים ונדוע שאחד מהן אסור ואינו ידוע איזה מהן כגון ששחט כמה מינים וידוע שאחד מהן נשחט שלא כהוגן ואינו ידוע איזהו וכן כל כיוצא בזה' (וראה שם עוד שיטות).

אמנם הגעש"ד, ב"ח ורש"ל (מובאים בש"ך שם) הסבירו שמדובר שחלוקים בשמם ושונים במראה. ותמה עליהם הש"ך והסביר כוונתם שחלוקים בטעמם ושונים במראה⁶⁵⁴.

⁶⁵² למעשה סברא זו הפוכה מסברת המשנה בע"ז שאיסור הנאה הוא תנאי מוכרח לדבר חשוב שלא יתבטל.

⁶⁵³ ובסוף דבריו כתב לגבי ראש של עגל 'ומדעשה לכבוד שבת, ש"מ ראויה להתכבד'.

ולכאורה יש כאן יסוד נוסף בגדר ראויה להתכבד. אך לא ראיתי באחרונים.

⁶⁵⁴ וראה לעיל צח, ב מחלוקת האחרונים האם גדר מינו הוא אחר השם או אחר הטעם.

⁶⁵¹ בתוספות הסביר לחד לשנא שאין מחלוקת בדין אלא שהתנא הגביל את הפירוש במשנה לאותם דברים חשובים שהם איסור הנאה אך מסכים שגם איסורי אכילה חשובים לא בטלים. אמנם בהעמדה אחרת בתוספות וכן ברא"ש (חולין ז, לד) ובר"ן (על הרי"ף ע"ז לו, א) העמידו שהמקורות סותרים.

סעיף ב: חתיכה הבלועה מאיסור

59. מה דין חתיכת היתר שבלעה איסור לעניין ביטול. ומה הדין של חתיכת בשר שבלעה חלב בדאורייתא ובדרבנן

בדין חתיכה הבלועה מאיסור:

- כתב הרא"ש^(י, ה) 'הני מילי שאסורה מחמת עצמה כגון נבילה ובשר בחלב וכיוצא בהן אבל חתיכת היתר שקבלה טעם מן האיסור... בטילה היא בשישים כשאר איסור'. וכן כתב הרשב"א^(חולין ק, א) בשם רבותינו הצרפתים והסביר לגבי הבלוע 'שהרי האיסור שהוא מתבטל אינו חשוב'.

- אמנם הראב"ה^(תקמ"א) כתב לגבי היתר שבלע מאיסור במליחה 'ואם חתיכות טובא נינהו ונגע האיסור באחת מהן ואינו יודע באיזה נגע, אם חתיכה זו ראויה להתכבד בה בפני אורחים לא בטלה אף על פי שאין כולה איסור'. ומוכח שסובר שקיים דין חהר"ל גם בבלוע⁶⁵⁵.

ולגבי בשר בחלב שמוסכם שאינו בטל הסביר הרשב"א 'שאני התם דכיון שנתבטלו זה עם זה חזר הכל כגוף אחד של איסור משאם כן בשאר איסורין'. כלומר מחיבור הבשר והחלב התחדשה מציאות של איסור עצמי ואינה היתר הבלוע מאיסור שהרי שניהם היתר.

אולם אם חתיכת בשר בחלב אסרה חתיכה אחרת דינה כאיסור בלוע ולא עצמי ואין לה דין ראויה להתכבד (שפ"ד ד).

וכתב השו"ע^(י, קרא"ש ורשב"א) 'אין לה דין חתיכה הראויה להתכבד, אלא אם כן איסורה מחמת עצמה, כגון נבלה ובשר בחלב; אבל אם נאסרה מחמת שקבלה טעם מאיסור ולא היה בה ס' לבטלו, אפילו למי שסובר חתיכה עצמה נעשית נבלה אין לה דין חתיכה הראויה להתכבד (כיון שהאיסור עצמו הבלוע אינו ראוי להתכבד ש"ך ד. בשם ש"ד, רשב"א ור"ן)!'.

איסורי דרבנן כתב הב"י^(י) בשם הרמב"ם דאף חתיכה שאינה אסורה אלא מדרבנן אינה בטלה.

ולגבי דרבנן של בשר בחלב כגון מטריפה או ע"י מליחה וכבישה או בשר עוף:

- **פרי מגדים**^(שפ"ד ג, כנה"ג) (הגה"י ב) יש לו דין חתיכה הראויה להתכבד ולא בטל כדין איסור דרבנן.

- **פרי תארץ**^(א) כתב 'חלב שחוטט עם בשר ובשר עוף בחלב הגם דאסרום חכמים לא עשו אותם אסורין מחמת עצמן וכמו שכתב רמב"ם (מאכלות טו, כז) דבשר עוף עם חלב הגם שנאסר חוזר להיות מותר באופן שלא הוי חנ"נ⁶⁵⁶. וכוונתו שכמו שלא אומרים לרמב"ם חנ"נ בבשר בחלב דרבנן⁶⁵⁷ גם לא אומרים חהר"ל בבשר בחלב דרבנן.

60. האם חתיכה שלא נמלחה יש לה דין חהר"ל ומדוע. והאם יש לחלק בין נתבשלה לבדה ונתערבה לנתערבה ואח"כ נתבשלה עם מוכשרות

חתיכה שלא נמלחה – כתב באו"ה^(כה, ט) 'חתיכת בשר שנתבשל בלא מליחה או נמלח בלתי הדחה... לא מיקרי אסורו מגופו ... ואם נתערב בטל שפיר בשיעורא בלח וביבש כשאר איסורי אפי' אם

החתיכה ראויה להתכבד היא דהא אין איסור בבשר עצמו אם היה מתקנו כראוי (כלומר מולחו להוציא הדם. וכן גם) והיה מותר לאוכלו חי בלתי מליחה כלל'.

וכ"כ הרמ"א 'ואפילו חתיכה שלא נמלחה, בטלה, דאין איסורה מחמת עצמה רק מחמת דם הבלוע בה'.

וכ"כ כבר הרמ"א בסימן טט (סעיף ט) כשנתבשלה ללא מליחה ונתערבה אחר כך באחרות.

ובמציאות שחתיכה חיה שלא נמלחה נפלה לסיר של חתיכות שנמלחו, פשוט שאינה נאסרה כיון שכשהיתה נכרת מצד עצמה לא היתה אסורה שהרי לא פירש עדיין הדם וכשנפלה כבר נתבטלה (שפ"ד ה)

61. האם יש דין חהר"ל בגבינות שנעשו מחלב איסור, גבינות שהועמדו באיסור, גבינות נכרים.

חתיכה הראויה להתכבד בגבינות איסור

- **הרש"ל**^(ש"ש ח, טק) התיר גבינות ברה"ל והסביר 'אין שם חתיכה הראויה להתכבד נופל על הגבינות, דאם היא לחה אינה חשובה, ואף יבשה שחשובה בזמנינו, מכל מקום אינה חשובה כ"כ לאכול בה כדי שביעה, שהיא קשה לגוף, ובפרט מאחר שכמה וכמה בני אדם שאין אוכלין אותה אפי' ע"י הדחק'. ולפי דבריו אפילו גבינה שנעשתה מחלב איסור לא נקראת ראויה להתכבד.

- **ובאו"ה**^(כה, ה) כתב הביא מתשובת ר' שמשון בן אברהם שגבינות שנעשו מחלב טרפה אינם בטלים כדין חתיכה הראויה להתכבד. וכן פסק הרמ"א^(פא, ב) שגבינות שנעשו מחלב טריפות אינן בטילות, וכן בט"ז^(ט) דחה סברת הרש"ל.

גבינות שהועמדו באיסור וגבינות גויים

- **באו"ה**^(כה, ה) כתב 'ואפי' גבינה שהועמד בקיבה הנאסר מבשר חשוב הר"ש שאין בטל לעולם והיינו מטעם דבשר בחלב הוי כאיסור מגופו...'

ואפי' סתם גבינות של א"י ואף על פי שאין איסורא אלא ע"י בליעה ושמה מטעם דמאחר^כ שאסרו חכמים אף כל סתם גבינות מחמת חשש איסור שיש בקצת וגם^ב תחלת עשייתם ע"י האיסור הוי כנולד באיסורו'.

- **ובתורת חטאת** (מ, ב) **ודרכ"מ**^(א) הביין שהאו"ה החמיר בגבינה שהועמדה בחלב טרפה ודחה דבריו והסביר להתיר שאין לו דין חהר"ל כיון 'דלא הוא איסורו מחמת עצמו'.

(יש להעיר שבדברי האו"ה לא הוזכר גבינה שהועמדה בחלב טריפה ולכן יש מהאחרונים (ב"ח וט"ו)^(י) שהבינו דברי התורת חטאת שחולק בגבינות גויים וכינה אותם כך כי זהו אחד החששות בגבינות גויים. ויש מהאחרונים (ש"ך בנקה"כ) שהבינו דבריו שחולק בדין חהר"ל במעמיד של איסור בגבינת ישראל. אך בגבינות גויים שעשאוהו ז"ל כאיסור מודה שיש לה דין חהר"ל.

ואפשר ששורש ההבנות השונות נוגע להבנות השונות האפשריות בדברי האו"ה 'גבינה שהועמד בקיבה הנאסר מבשר' שאפשר שמדובר במיץ הקיבה⁶⁵⁸ שנכבש בקיבה ונאסר בב"ח ודינו כנבילה וטריפה (ו) הבנת הש"ך באו"ה וברמ"א). או אפשר שכוונתו שחלב הועמד בעור⁶⁵⁹ קיבה

⁶⁵⁷ וגם ביסוד הזה של חנ"נ דרבנן בבשר בחלב חולק הפרי מגדים (משב"ז א) אמנם נראה שמסכים שהדינים תלויים זה בזה. וראה מה שהרחבנו בזה בסימן צב סעיף ג.
⁶⁵⁸ ראה לעיל סימן פז (סעיף י) שלרמ"א מיץ הקיבה כשהוא צלול דינו כחלב.
⁶⁵⁹ והגם שפסקנו (פז, יא) שהמעמיד בעור קיבה כשירה מותר ואינו נאסר בב"ח אין זו שיטת האו"ה בשם ר' שמשון שמחמיר בזה כמוכא בש"ך סימן פז סוף ס"ק ל.

⁶⁵⁵ וב"י לאחר שכתב שבשר בחלב לא בטל הביא דברי הראב"ה בלשון 'אם נמלח חלב ובשר' והקורא עלול לחשוב שחולק להקל בבשר וקולב. והאמת שמדובר בחלב שהוא איסור שנבלע בחתיכת בשר וחולק להחמיר בבלוע.
⁶⁵⁶ כוונתו לדברי הרמב"ם שחלב שנפל לקדרה של בשר עוף לא נעשית הקדרה נבילה ואפשר להוסיף עליה עוף לבטל טעם החלב. ונפסק בשו"ע צ"ט ו.

- אבל לשני בני אדם מותרות. עכ"ל תשובת מיימוני השייכות להל' איסורי מאכלות סי' י"א.
- וכתב הרמ"א**^א 'כל חתיכה שלא נאסרה רק כדי קליפה, בטלה, דהרי הקליפה אינה ראויה להתכבד'.
- כשהקליפה ראויה להתכבד:** הש"ך העיר על דברי הראב"ה שחומרותו היא דווקא במקום שהקליפה עצמה ראויה להתכבד אם תקלף. ובדעת הרמ"א בזה נראה שנחלקו האחרונים
- **הפרי"ח**^א (i) דייק בדבריו שיחמיר במקרה זה שהרי תלה היתרו בכך שהקליפה לא ראויה להתכבד. וממילא נמצא לשיטה זו שאין מחלוקת בינו לבין הראב"ה לאחר העמדת הש"ך.
 - אמנם **בחוו"ד**^א (חדושים ה) הבינו שלרמ"א בכל אופן קליפה בטילה ואינה חשובה וההעמדת הש"ך בראב"ה היא עדיים דעה חולקת. ונראה פירושו ברמ"א שאין דרך לכבד בקליפה, גדולה ככל שתהיה.

63. מה דין מאפה שנבלע מחמאה ושומן בשר ונתערב עם מאפים אחרים שנאפו בחמאה בלבד

הפתי"ש (א) הביא בשם הנוב"י (י"ד ל) שהמאפה בטל ברוב בשאר מאפים ולמרות שמדובר בתערובת בשר בחלב העיקר הוא המאפה והאיסור של בשר בחלב בלוע בו ואין לו דין חה"ל.

והגם שהיה צד לומר שהשומן אינו מינו של החמאה הנמצאת בשאר המאפים וממילא לכאורה נצטרך שישים ולא יהיה די ברוב. אמנם כיון שהאיסור הבלוע במאפה הוא איסור דרבנן כיון שהשומן היה שומן עוף, בטל ברוב כדין יבש ולא גוזרים שמא יבשל ויתן טעם⁶¹.

סעיף ג: חתיכה מחוסרת מעשה

64. מה דינה של חתיכה שאינה ראויה להגשה כמות שהיא כגון שהיא גדולה, לא מבושלת, עם עורה, עם נוצותיה.

בב"י הביא כמה מחלוקות בגדר חתיכה הראויה להתכבד האם היא צריכה להיות ראויה להתכבד כמות שהיא עתה שנפלה לתערובת (כמפורט להלן) ובסיום דבריו כתב בבדק הבית "ולענין הלכה כיון דהא דחתיכה ראויה להתכבד לא בטלה אינו אלא מדרבנן הלכה כדברי המקילים". ולכן פסק כדברי המקילים בכל. אמנם הוסיף בסוף ויש חולקים בכל זה. כלומר שסוברים שלא צריכה להיות להיות ראויה להתכבד כמות שהיא אלא רק בגודל מינימלי חשוב.

תרנגולת בנוצתה:

- כתב **בהגהות הסמ"ק**^א שתרגולת בעודה בנוצתה לא חשיבא ובטלה והוסיף ואף על גב דלאחר מאן מסירים הנוצה והעור מכל מקום כיון דבתחלת התערובת נתבטלו שוב אין חוזרין וניעורין וכן כתב **בשע"ד** (סימן פ) **בשם ר"ת** שהתיר תרגולת נבלה שנתערבה בנוצתה.
 - וכתב על זה **הרא"ש**^א 'גם זה אינו, כיון שאחר תיקונה ובשולה ראויה להתכבד בה אורח גם עתה חשיבא'.
- השו"ע**^א כתב 'תרנגולת בנוצתה שנתערבה באחרות, בטלה, שהרי אינה ראויה להתכבד לפני האורחים כמות שהיא. ואף על פי שאחר שנתערבה הסירו הנוצה'.

כשירה והגבינה עצמה נאסרה מבשר וחלב (וזה הבנת הב"ח והט"ז) וממילא דברי הרמ"א חייבים להתייחס לדברי האו"ה על גבינות נכרים שרק שם יש חשש העמדה באיסור)

הב"ח^א העיר שהרמ"א בעצמו בתורת חטאת (מג, ט) כתב 'דגבינות של עכו"ם אף על פי שעיקר איסורו אינו אלא מדברי סופרים שאסרוהו מכח ספק שמא נתערב בו מחלב טמא מכל מקום **חשוב כגופו של איסור ודאי** ואם נתערב באחרים אינו נותר מטעם ספק ספיקא, ממילא גם כאן יש להחמיר שיש לה דין חתיכה הראויה להתכבד כיון שהם גופו של איסור.

אמנם הט"ז^א כתב שיש לחלק בדעת הרמ"א בין סתם גבינת גויים שיש חשש שהועמדה באיסור ועל זה כתב הרמ"א כאן להקל שאין לה דין חה"ל. לבין מה שאסר שם כגופו של איסור שמדובר במציאות שבכלל יש ספק אם יש רוב כנגדה (משב"ז ד) וזהו כגופו של איסור ולא בטל מספק.

בגבינה שנתערב בה חלב טמא כתב הט"ז שאין לה דין חתיכה הראויה להתכבד כי החלב הטמא לא נקפא ורק נשאר מעט בין נקבי הגבינה. **אמנם בגבינה שהועמדה בעור קיבת נבלה** החמיר הט"ז מצד בשר בחלב. ורעק"א הקשה עליו ממה שקימ"ל בסימן פז (סעיף א) שלא חוששים בזה לבשר בחלב וממילא שוב אין כאן איסור מחמת עצמו כלומר למרות שהגבינה נאסרת מעור הנבילה, היא בטילה. ותיריך שאפשר שכוונתו שלא היה שישים וממילא יש כאן טעם בשר בחלב ממש ולא רק מעמיד. ושוב הקשה שהט"ז עצמו (פג, ב) כתב שאין דין חה"ל מצד בשר בחלב אלא במקום ששני המרכיבים היתר ונמצא והופכים לגוף האיסור אבל לא כשאחד מהם יש בו איסור תורה מצד עצמו. ולפי דבריו כאן אין דין חה"ל שכן מדובר בנבילה. ונשאר בצ"ע.

והש"ך בנקה"כ^א דחה את פירושו הט"ז ברמ"א וכתב שגם התורת חטאת מודה שגבינה של נכרי לא בטילה מדין חה"ל ואפילו שהחשש בה הוא רק העמדה, ואין מחלוקת בדין זה בינו לבין האו"ה. וכן מה שהחמיר התורת חטאת (בכלל מג) בגבינות גויים מוכרח שהוא במציאות שיש שיעור ביטול שכן כל הסימן עוסק בזה ולכן אינו בטל מדין חתיכה הראויה להתכבד ולא כדברי הט"ז שהעמיד במציאות שלא היה שיעור ביטול.

62. האם לבשר שנאסר מחלב כדי קליפה יש דין חה"ל. ומה הדין כשהקליפה ראויה להתכבד.

בשר שנאסר כדי קליפה מחלב⁶⁶⁰

- **הראב"ה**^א (עב) שכתב 'ואם אינו יודע מקום שנגע בחתיכה יקלפו כולה. ואם חתיכות טובא נינהו ונגע האיסור באחת מהן ואינו יודע באיזה נגע, אם חתיכה זו ראויה להתכבד בה בפני אורחים לא בטלה אף על פי שאין כולה איסור'. ומוכח שסובר שגם בקליפה שייך דין חתיכה הראויה להתכבד.
- **הגהות שערי דורא**^א (לג, א) כתב בשם תשובת מיימוני (השייכות להל' איסורי מאכלות סי' י"א) 'מעשה בא לפני רבי שעירו מים רותחין על תרגולת ונתערבה באחרות והורה דעירוי אינו מבשל אלא כדי קליפה, וכיון שאין בה איסור אלא הקליפה והאיסור בפני עצמו אין דרכו למנות ולא ראוי להתכבד לאורחים, קולפין אחד מהם וחוזרין והשאר מותר, דחיישינן שמא יאכל אחד מכלם.

⁶¹ ע"פ ש"ך קט, ט ממשמעות הר"ן שלא גוזרים כשלא יכול להגיע לאיסור תורה.

⁶⁶⁰ הרמ"א הסביר דין חה"ל בקליפה והלחם חמודות תמה הרי מדובר בבלוע שאין בו דין חה"ל. והשיב הש"ך שמדובר בבשר בחלב.

וכתב החת"ס (תשובות צא) שאם היא גם גדולה וגם חיה ניתן להקל בהפסד מרובה בצירוף סניף נוסף. (פת"ש ד).

רגל של בהמה

השע"ד (ב) כתב שהמחלוקת במליחה זהה למחלוקת ברגליים שלא נטלו טלפיהן ובסימן מב כתב שנוהגים להקל. ובכל אופן משמע שפשוט לו להחמיר ברגלים שנטלו טלפיהם שאינם בטלים.

והגשע"ד בשם מהר"י כתב להחמיר ברגליים שלא נטלו טלפיהם שלא חשיב מחוסר מעשה כולי האי ולא בטיל. וכן כתב במבוא שערים שרגליים שלא נחרכו להסיר שער והטלפים מעליהם אינן בטליון.

ולמעשה גם הרמ"א שהחמיר במחוסר מעשה, הקל במספר מקרים כיון שהם מחוסרים מעשה גדול (ה):

- 'מלבד **תרנגולת בנוצתה** (וכבש בעורו. ש"ך י) דמחוסרת מעשה גדול, דנוהגים בה שהיא בטילה'.

ולגבי דין דבר שבמנין בתרנגולת בנוצתה כתב הש"ך (י) בשם הפוסקים (יש"ש ז, ג) שמחוסר תיקון גדול כ"כ גם אינו נחשב דבר שבמנין ולא כדברי התורת חטאת (ג, ב) שהחמיר בזה.

- וכן **רגלים או ראש שלא נחרכו משערן**. אבל אם כבר נחרכו (א) על פי שלא נטלו טלפיהן. ט"ז ז), חשיבי חתיכה הראויה להתכבד, אפילו לא נמלחו עדיין.

- **רגלים של עופות**, מלבד רגלי אוויו (שגם הוחרכו עורן מעליהן ש"ך יא), וכן רגלי בהמה דקה במדינות אלו, לא חשיבי כלל, ובטלים.

- **ראש של עופות** אינו חשוב, ובטל. (וכן ראש של בהמה בטל למעט עגל. ש"ך ח)

ולשונו של בהמה חשובה ואינה בטילה (ט"ז ח) ואם היא מחוברת לראש גם הוא חשוב מכוחה ואם תלוש ומונח בזה נחלקו בזה הש"ך והט"ז (משב"ז ח)

מחוסר מליחה

- **השע"ד** (סימן ב) לאחר שהקל בתרנגולת בנוצתה הוסיף 'אבל חתיכת נבילה שלא נמלחה שנתערבה בכשירות, אע"פ שאינה ראויה להתכבד לפני האורחים כמה שהיא, לא בטילה, דמליחה לא היא מחוסר מעשה ולא בטילה'

- אמנם בהמשך דבריו כתב 'ומיהו ראיתי כמה גדולים שגם נבילה שלא נמלחה אומרים שהיא בטילה'.

בפרי מגדים (שפ"ד י) כתב שחסרון מעשה כלשהו כגון חסרון מליחה נקראת ראויה להתכבד.

סעיף ד: שומן ועור

65. האם חתיכת שומן או עור נקראת ראויה להתכבד ומדוע

כתב הגשע"ד (ג, ב) 'הדרא דכנתא⁶⁶⁴ אינה ראויה להתכבד דאין דרך לתת לאורחים הדורא דכנתא בקערה, ולא עבידי אינשי דאכלי שומן בעיניה'.

ונמצא שחתיכה ראויה להתכבד היא לעולם דבר שנאכל בפני עצמו ולא נועד רק לשמש מאכל אחר.

וכתב השו"ע 'שומן הכנתא אינו ראוי להתכבד'

ובתנאי ונודעה התערוכת עוד כשהיתה התרנגולת בנוצתה (רדב"ז רסז. פרי תאר ה. שפ"ד ח).

חתיכה חיה:

- **יש מהגדולים**⁶⁶² (הובאו ברא"ש חולין ז, לו) שכתבו שחתיכה חיה אינה ראויה להתכבד. וכ"כ **הרא"ה** (בדק הבית. בית ד שער ב כה, א. פ"ח טו) 'שאיין דין חתיכה הראויה להתכבד בה בפני האורחין אלא בשהיא ראויה עכשיו להתכבד בה כגון שנתבשלה אבל כשהיא חיה לא'.

- **הרא"ש**⁶⁶³ (חולין ז, לו) דחה דבריהם שהרי במשנה בערלה (ג, ז) מובא בכלל דברים החשובים 'וחולפות תרדין וקולסי כרוב' ודברים אלו נאכלים רק לאחר חיתוך ובישול ובכל זאת לא בטלה חשיבותם בשלמותם ומוכח שדבר חי עומדת חשיבותו והוא הדין לענין חתיכה הראויה להתכבד. וכן בע"ז (עד, א) פורטו דברים שבמנין והגמ' צתה לכלול בה גם חתיכת נבילה מדין חהר"ל ומכאן מוכח שניתן להשוות דיניהם להחמיר גם כשלא ראוים להתכבד כרגע⁶⁶². וכ"כ **הסמ"ק**⁶⁶⁴ (ריד).

השו"ע⁶⁶⁵ כתב כמקלים 'וכן לא חשיבה ראויה להתכבד אלא אם כן היא מבושלת'.

וכתב הפר"ח⁶⁶⁶ (טו) שבסימן קי (ספי"ה) כתב השו"ע ששייך דין חהר"ל בבשר הנלקח מהמקולין ולכאורה פשוט שהיא חתיכה חיה. וכן בסימן סט (ספי"ד) כתב על חתיכה שלא נמלחה ג' ימים ונתערבה שמוותרת בבישול ואפילו היתה ראויה להתכבד ויסוד ההיתר שם הוא מקולת בשר ששהה ומשמע שמדין חתיכה חיה לא היתה בטילה. ולכן העלה ש-'חתיכה חיה פשיטא דמקרי חתיכה הראויה להתכבד כל שהיא מוכנת לבישול' **והביא דבריו בכה"ח**⁶⁶⁷ (כז) וכתב שכן דעת הפרי תואר (טו) ועוד פוסקים. וסיים 'ומיהו השולחן גבוה ח' כתב דהמנהג פה עה"ק ירושת"ו דלא מקרי חה"ל אלא מבושלת דוקא יעו"ש. ואם כן היכא דנהוג נהוג כי יש להם על מה לסמוך אבל היכא דלא יש מנהג יש להחמיר'.

חתיכה גדולה:

- כתבו **הרשב"א**⁶⁶⁸ (ד, א, ג, ב) **והר"ן**⁶⁶⁹ (על הר"ף לו, ב) שחהר"ל היא דווקא בגודל בינוני ולא גדולה כיון ש- 'הגדולה עומדת היא לחתוך שאין דרכן להניחה כולה בפני אורח אחד'. וראיה היא שבעלי חיים לא בטלים רק מצד חשיבות בעלי חיים ולא משום חהר"ל⁶⁶³. וכן כתב **בשע"ד** (ב) לגבי כבש שלם שלא בטל.

- **והרא"ש**⁶⁷⁰ (סו) כתב 'וכי בשביל שראוי לחלק לכמה חתיכות חשובות גרע טפי?!' וכן כתב בהגשע"ד (סו) בשם מהרי"ל.

השו"ע⁶⁷¹ כתב כמקלים 'וכן כבש שלם או חתיכה גדולה יותר מדאי, לא חשיבה ראויה להתכבד, שאין דרך ליתן לפני האורח כבש שלם או חתיכה גדולה יותר מדאי'.

ובשו"ת שמש צדקה (י"ד ג) הקשה שמדברי המחבר בסוף הסימן משמע שכבש שלם אינו בטל וכן תרנגולת חיה שכן דרש לזהות את האסור בדימוי וזה לא היה ניתן לעשות לאחר בישול. (פת"ש ז).

אמנם הרמ"א⁶⁷² על דברי השו"ע 'ויש חולקים בכל זה' כתב 'וכן נוהגים' כלומר כמחמירים. והוסיף 'ואפילו כבש שלם אינו בטל'

⁶⁶⁴ חלק המעי המלוסף בעיגול נקרא הדרא. והשומן שעליו נקרא כנתא והוא שונה משאר השומנים בכך שלרבים מהראשונים מוחזק גם בדם כמובא בבית יוסף סימן עה סעיף א.

⁶⁶² ונראה שלאותם גדולים אין הכרח להשוות כן או משום שאפשר שחתיכת הנבילה מבושלת או משום שכונת הגמ' התייחסה רק למנין הדברים החשובים ולא דווקא להשוות את פרטי דיניהם.
⁶⁶³ ומשמע מראיה זו שלרשב"א חתיכה חיה שאינה מבושלת נקראת ראויה להתכבד כי אחרת ניתן היה לדחות שתלה בבעלי חיים מצד שאינם מבושלים.

4 - **ובניקה"כ** כתב על הט"ז 'ואפשר להקל, דהא אין מכבדין בחתיכה אחת מטוגנת, אלא בחתיכות הרבה, אם כן כל חתיכה וחתיכה עצמה אינה ראויה להתכבד' וכתב עליו **הפמ"ג** (משב"ז) 'וזה אמת ויציב'. והוא כפשוט התורת חטאת ששלימה ראויה להתכבד וחתיכה לא. והסביר שכשיהא שלימה עדיין ראויה להחתך לחתיכות גדולות⁶⁶⁶. **וכ"כ בחור"ד** (ביאורים 1) שאם נאמר כט"ז כל חתיכת בשר קטנה תהיה ראויה להתכבד כיון שאפשר לכבד בהרבה כמותה. והוסיף שאת קושיית הרש"ל שאל הרמ"א עצמו בהגהותיו על או"ה (כה, כג) והשיב 'ואפשר דמאחר שמכבדין בהשומן ובמה שנשאר מהחתיכה מקרי ראוי להתכבד'.
ונמצא למסקנת הפרי מגדים שמאכל המוגש בחתיכות רבות לא נקרא ראוי להתכבד ונראה שכן יהיה הדין לכמות גדולה של אורז וכד'.

סעיף ה: קורקבן ובני מעיים

67. מה דין איברים פנימיים לענין חהר"ל

בגמ בנדרים (נד, ב) מובא 'וכן היה רשב"ג אומר: קרביים לאו בשר ואוכליהן לאו בר אינש'.
ומכן למדו גם לענין קורקבן כמובא בטור (סימן קי) 'ה"ר יהודה הורה על קורקבן טריפה שנתערב באחרים שהוא בטל דלא הוי ראוי להתכבד כדאמרינן (נדרים נד ב) בני מעים אוכליהן לאו בר אינש, ולפי זה הוא הדין נמי בכל בני המעים'.
וכן כתב כאן השו"ע 'קורקבן וכן שאר בני מעיים, אינם ראויים להתכבד'.

קורקבן של אווז

4 - **הרש"ל** (יש"ש חולחן ז, 1) כתב שקורקבן בטל כיון שלא נמכר בפני עצמו אלא בתוך התרנגולת אבל קורבן של אווז חשוב דבר שראוי להתכבד לפני האורחים.
- **והש"ך** (ד) כתב שמסתמות דברי השו"ע משמע שאין לחלק בין אווז לשאר עופות. וגם דחה ראיית רש"ל ממהר"מ.
ובכל אופן אין כאן מחלוקת בדין שגם הרש"ל כתב בענין זה 'הכל תלוי לפי המקום ולפי הזמן'. והפרי מגדים (שפ"ד ד) כתב שעכשיו קורקבן של אווז נקרא ראוי להתכבד.

68. מה דין חהר"ל חתיכה ראויה שניטל ממנה קצת אך עדיין ראויה להתכבד במציאות.

4 - **היש"ש** (י, 1) חידש לגבי חתיכת אווז שהופשט עורו יסוד שחתיכה חשובה שכתוצאה מחיתוך ירדה מחשיבותה אע"פ שעדיין ראויה להתכבד במציאות אין לה דין חהר"ל כמו בריה שמאבדת חשיבותה לאחר חיתוך.
- **והט"ז** (א) תמה מאד על הרש"ל שלא מתבטל דין חהר"ל בחיתוך אלא לאחר שאבדה את צורתה.
וכן כתב **הפמ"ג** (משב"ז א) 'חהר"ל שנחתך קצת ועדיין ראויה להתכבד ודאי לא בטל'. וכ"כ **הש"ך** (ט) בשם **התורת חטאת** (ב).

והש"ך (ב) הביא בשם התוספות שהסתפקו אם שומן הכנתא ראוי להתכבד והסביר הש"ך 'דהכל לפי הזמן והמקום'.

של עגל כתב הרש"ל (יש"ש ז, 1) 'ומכל מקום נ"ל הדרא דכנתא של עגל, שרגילים לאכלו במקצת מקומות צלוי במחבת בעיניה, לפי שאין בו שומן כ"כ, והוה ממש חתיכה הראויה להתכבד, ואף בכל שאר המקומות אין רגילין להסיר ממנו השומן, אלא מתקנים אותה ברוטב, והוי חתיכה הראויה להתכבד, אף שבני המעיים אינן קרויין חתיכה הראויה להתכבד, הכא אגב שומן שלהם חשוב'.

וחלחולת שנועדה למילוי בקמח כתב הפמ"ג (שפ"ד ב) 'יראה דכל זמן שהיא ריקנית בטילה, דמה שעתידי לתקנו ע"י תיקון אחר אינו ראוי להתכבד וצ"ע'. וזהו אותו יסוד של השומן שהוא טפל למאכל אחר ולא נאכל בעין.

66. האם עור שומן של אווז נקרא ראוי להתכבד ומה דינו של מאכל שדרך לכבד בו בחתיכות רבות

לגבי עור של אווז

4 - **כתב או"ה** (כה) 'העור שפושטין מאווזות שנמצא מחט בקורקבן שלה ונתערבה העור אפילו באלף לא בטיל ואסורות דהעור מהאווזות ודאי ראוי להתכבד הן'.
- **אבל הרש"ל** (י, 1) כתב 'ועור של אווזא שהופשט לא חשיב, אפילו לא נחתך עדיין לחתיכות קטנות'.

וכתב הרמ"א א' כאו"ה 'אבל עור שומן אווז מקרי ראוי להתכבד. ואינו בטל'.

אמנם הסביר הש"ך (א) שאין כאן מחלוקת בדין 'והכל תלוי בראות עיני המורה אם הוא חשוב להתכבד באותו מקום לא בטיל ואם לאו בטל ואם יש ספק אזלינן לקולא'.

ומדוע פרטו הפוסקים אם תלוי במקום ובזמן, השיב המנחת יעקב
א. שאלו לעולם חשובים ובעיני המורה יכול רק להחמיר
ב. שאלו סתם חשובים שאם אינו יודע ינהג כפוסקים.

וכתב הפרי מגדים (משב"ז ט) 'ובמילי דרבנן עכ"פ כאופן הב' ראוי לפסקי'. ע"כ.

ובכל אופן בש"ך המנחת יעקב עצמו כתב שבתורת חטאת ובש"ך לא משמע כך אלא שהכל לפי המקום והזמן לגמרי.

מאכל המוגש בחתיכות רבות

בהערות על האו"ה (ש) כתב 'כ"כ בתשובת מהר"י מולין' דעור אווזא לא בטיל ברובא **ואם נחתך לרצועות בטיל חשיבותה** והובא **בתורת חטאת** (ב, ד).

4 - **והרש"ל** הקשה שאם אינו ראוי לאחר שנחתך איך יהיה ראוי קודם שנחתך (שאו יש לו רעותא של חתיכה גדולה) ומכח זה פסק שאינה ראויה להתכבד וכ"כ **הפרי"ך** (י).

4 - **והט"ז** (1) הקשה 'דעיקר כיבוד בעור האווזא אחר שחוטכין אותו לחתיכות לטגם עינינו רואות שמכבדין בכל מקום באותן החתיכות המטוגנות' ולכן סיכם שאין להקל כשנחתכה. ונמצא לשיטת הט"ז שבין שלימה ובין חתוכה ראויה להתכבד (משב"ז)⁶⁶⁵.

ראויה להתכבד עתה. לרש"ל אם דרכה להחתך לחתיכות בראויות להתכבד לא בטילה. ולש"ך בכל אופן לא בטילה כל עוד אפשר לחתכה לחתיכות הראויות להתכבד.

⁶⁶⁵ וסובר שהרמ"א חזר בו ממה שהביא בתורת חטאת כיון שלא הביא כן בשו"ע.
⁶⁶⁶ ונראה שסברת הרש"ל והפרי"ך כיון שעומדת להחתך לקטנות דינה כאינה ראויה להתכבד גם כששלימה. ונמצא ג' שיטות בשלימה: לשו"ע בכל אופן בטילה כי אינה

70. האם חהר"ל שנפלה לתערובת ואחת החתיכות בתערובת נחתכה, ניתן לתלות שהאיסור נחתך ולהתיר את כולם? ומה דין החתיכה שנחתכה עצמה? ומה הדין אם אין רוב כנגד החתיכה.

במשנה הערלה (י, ג) מובאים ששה דברים חשובים שלא בטלים ואחד מהם הוא 'חבית סתומה'.

בגמ' בזבחים (עז, ב) מובא א"ר אושעיא: חבית של תרומה שנתערבה במאה וחמשים חביות ונפתחו מאה מהן - נוטל הימנה כדי דימועה ושותה, ושאר אסורין עד שיפתחו, לא אמרינן איסורא ברובא איתיה'. כלומר כיון שאותה חבית נפתחה אפילו אם היא היתה חבית התרומה אינה חשובה כבר ובטלה בתערובת ומותרת בשתיה. אבל אין לתלות שהיא ודאי חבית התרומה על מנת להתיר בשתיה את שאר החביות שעדיין סתומות וחשובות.

מכאן למד הרא"ש (י, ה) 'הילכך כל חתיכה שנפרסה ואינה ראויה להתכבד עוד היא מותרת והשאר אסורות. ואין אנו תולין מספק שמא אותו של איסור נפרסה והותרו כולן'.

וכן פסק השו"ע 'אם נחתכה חתיכה אחת, אין תולין לומר של איסור נחתך, ומתבטל, ויהיו כולן מותרות, אלא אותה שנחתכה בלבד מותרת ממה נפשך, אם היא של איסור, אף כולן מותרות. ואם אינה של איסור, הרי היא מותרת. ואפילו נחתכו רובן אין תולין לומר שהאיסור מהרוב שנחתכו, אלא כל הנחתכות מותרות והשלימות אסורות'.

והסברא לומר שאם היא של איסור כולם מותרות היא כיון שיש שישים כנגד האיסור ורק לא בטל מצד חהר"ל (ט"ז יג). ואם מדובר ביבש במינו מדובר שיש רוב כנגד האיסור (משב"ז יג). ונמצא שאם אין רוב כגון שיש שני חתיכות בתערובת אין להתיר את הנחתך, שמא הוא האיסור והגם שאין לו דין חהר"ל עדיין לא בטל בתערובת ונשאר באיסורו (פרי תואר י).

והטעם שלא תולים שהאיסור הוא הנחתך כיון שיותר יש סברה לומר שהנחתך בא מהרוב שהוא היתר (ט"ז יד בשם מהרא"י).

סעיף ח: זיהוי האיסור וההיתר על ידי דמיון מראה

71. האם ניתן לזהות חתיכה בתערובת על ידי דמיון לחתיכה שהיא ודאי איסור או היתר. והאם צריך דמיון גם בצורה וגם במראה או די באחת מהם.

בגמ' בעבודה זרה (פ, א) 'חתיכות שיש בהן סימן, בין בכולן בין במקצתן, ואפילו באחד ממאה שבהן - כולן מותרות, ומעשה בעובד כוכבים אחד שהביא גרב של חתיכות ונמצא סימן באחת מהן, והתיר רשב"ג את הגרב כולו! תרגמה רב פפא: כשחתיכות שוות'.

כלומר אם נמצא סימן כשרות בחתיכה אחת ושאר החתיכות שמסדרין כולן עם חתיכה זו נמצא אורך הדג מסודר כהוגן (נימוק"י) כל החתיכות מותרות ולא אומרים שההתאמה היתה אקראית.

מהיסוד הזה של יכולת להכשיר על ידי דימוי כתב הגהות מימוניות (שחיטה ו, ט) 'מעשה בא לפני רבי קורקבן תרנגולת שניקבה ונתערבה אותה תרנגולת באחרות ותביאו הקורקבן אצל שומן התרנגולת ואידמוה והכשירה ע"י כך' כלומר דימה השומן שבקרבן אל שומן התרנגולת של מקום חיבור הקרבן ואידמו לגמרי (ב"י) והכשיר שאר התרנגולות.

והפר"ח (י) כתב שגם הרש"ל מודה לזה אלא שאתה חתיכת אווז אין מכבדים בה אלא כשהיא עם עורה וממילא כשהופשט העור בטל חשיבותו⁶⁶⁷.

סעיף ו: חתיכה שאבדה צורתה

69. מה דין חתיכה הראויה להתכבד שנפרסה לאחר שנפלה לתערובת. האם כוונת המרסק משנה. והאם ידיעת התערובת משנה.

כתב הרא"ש (י, ה) 'חתיכה הראויה להתכבד, אם נפרסה אחר שנפלה לקדירה בטלה חשיבותה ובטילה כשאר איסורים. שהרי אגוזי פרך ורימוני בדין אם נתפצעו האגוזים ונתפרדו הרימונים בטלין... (גטין ג, ב)... הילכך כל חתיכה שנפרסה ואינה ראויה להתכבד עוד היא מותרת והשאר אסורות'. וכן כתבו הר"ן (על הר"ף לו, ב) והרשב"א (תהוב"א ד, א יג, ב).

וכן כתב השו"ע 'הא דבריה וחתיכה הראויה להתכבד לא בטלי, דוקא בעודם שלמים, אבל אם נחתכו או נתרסקו עד שנאבדה צורתן, בטלי, דתו לא חשיבי. ואפילו אם נתרסקו לאחר שנתערבו עם ההיתר'.

ריסק בכוונה לבטל

והוסיפו הראשונים 'ודוקא שנפתחו או נתפרסו החביות מעצמן או בשוגג, אבל במזיד אסורות'. והוא מדין שאין מבטלין איסור לכתחילה. שכיון שהחיתוך משנה את מעמדם ההלכתי בתערובת לקולא אין לעשות זאת בכוונה.

וכן כתב השו"ע 'והוא שנתרסקו שלא במתכוין לבטל האיסור, אבל אם נתכוין לכך, אסור למרסק, אם הוא שלו, וכן למי שנתרסק בשבילו'.

ידיעת תערובת קודם ריסק

- **כתב באו"ה** (כה) לגבי בריה ודבר שדרכו להמנות 'והא דבריה בטלה בריסק היינו דוקא לא נודע לו התערובות עד לאחר שנתרסק בקדירה אבל אם הכיר קודם שנתרסק ונאסר כל התערובות פשיטא אם נתרסקה אח"כ לחתיכות קטנות שאסור הכל כמו בתחילה מאחר שנאסר כל התערובת פ"א משום בריה שוב לא פקע תורת בריה מיניה ובתר שעת ידיעה אזלינן'

- **ובדרכ"מ** הביא דבריו ודחאם על פי דברי הרבה ראשונים בסימן צט (דרכ"מ ה) בדין 'קמא קמא בטל' שלא מחלקים בזה אם היתה ידיעה של התערובת קודם או לא ואין הידיעה משנה את דין הציורף. והגם ששם הדין נאמר לחומרא שלמרות שהיתה ידיעה יצטרפו האיסורים לאסור התערובת משליך הרמ"א את היסוד הזה כאן לקולא, ולמרות שהיתה ידיעה יועיל החיתוך לבטל את הדבר החשוב בתערובת.

וכ"כ כאן הרמ"א 'ואפילו לאחר שנודע התערובת'.

וכן הוסיף 'ואין חילוק בין נתערבו במינם או שלא במינם' והובא לעיל סעיף א.

סעיף ז: ספק בזיהוי החתיכה שאבדה צורתה

⁶⁶⁷ אמנם לשון הרש"ל היא 'אע"פ שהאמת הוא במקומות הללו שראויה לכבד לפני האורחים בצלייה, מכל מקום מאחר שהופשט האווז, וניטל תפארתה ועיקר היופי, בטל ממנה חשיבות' ולכאורה כהבנת הט"ז ושאר אחרונים.

וכן כתב השו"ע 'קורקבן שנמצא נקוב, ונתערבה אותה תרנגולת עם אחרות, מדמין שומן שבקורקבן לשומן התרנגולת של מקום חיבור הקורקבן, ואם דומים לגמרי, מכשירים האחרות. והוסיף הרמ"א 'וכן כל כיוצא בזה'.

ובסימן פג (סעיף ד) הביא השו"ע את דין הגמ' בענין דג. וכתב שם הב"ח (י) שלדעת רש"י צריך דמיון הן בצורת החיבור והן במראה. והש"ך (ד) שם דחה שלדעת כל הראשונים לרבות רש"י די שמתחברות יפה. ע"כ. ונראה שכוונתו שדי בסימן אחד ושם היה צורת החיבור וכאן הוא מראה השומן.

סעיף ט: זיהוי האיסור וההיתר על ידי דמיון צורה

72. האם ניתן לסמוך על דמיון צורה לשייך חתיכה למקורה גם באיסורי תורה

בתרומת הדשן (קעט) נשאל בראש כבש שנמצא טריפה ונתערב באחרות ולמד מהגמ' בע"ז לעיל 'לסמוך על דמיון החתיכות אפילו באיסור דאורייתא' שכן ספק הגמ' היה דג טמא.

וכ"כ השו"ע 'ראש כבש שנמצא טריפה, ולא נודע מאיזה כבש הוא, והקיפו הראש לצוארו של אחד מהכבשים ונמצאו החתיכות דומות ומכוונות יפה, יש לסמוך על זה להתיר האחרות'.

ולכאורה משמע כאן בשו"ע שצריך שני תנאים תנאים דמיון במראה וכיוון בצורת החיתוך (וראה מחלוקת ש"ך וב"ח בסעיף הקודם) וכתב על זה הט"ז (טו) שכיון שכאן אפשר גם בדמיון החיתוך צריך לברר גם בזה.

סימן קב – דבר שיש לו מתירין

סעיף א: נתערב במנו אינו בטל

73. מהו גדר דבר שיש לו מתירין. מה הטעם. מה דין ספק דשיל"מ.

ביצה שנולדה ביום טוב שאחר השבת או בשבת שלאחר יום טוב אסורה מהתורה כיון שגמר הכנתה היה ביום שקדם ואין יום טוב מכין לשבת ואין שבת מכין ליום טוב. ואפילו בהכנה כזו שנעשית מאליה ובאופן טבעי. וחכמים אסרו כל ביצה שנולדה בשבת או ביום טוב גזירה משום יום טוב שאחר השבת ושבת שאחר היום טוב. (משנ"ב תקי"ג, א).

בגמ' ביצה (ג, ב) מובאת בריתא 'אחד ביצה שנולדה בשבת ואחד ביצה שנולדה ביום טוב אין מטלטלין אותה... וספיקא אסורה. ואם נתערבה באלף - כולן אסורות'.

ובטעם הגזירה לאסור בתערוכות אומרת הגמרא 'הוי דבר שיש לו מתירין. וכל דבר שיש לו מתירין - אפילו באלף לא בטיל'.

טעם הדין

- הסביר רש"י (אפילו באלף) שכיון שיכול לאכול לאחר יו"ט בהיתר גמור לא יאכלנו ביו"ט עצמו מכח ביטול.

- והר"ן (נדרים נב, א) (הסביר ע"פ הגמ' במנחות (כב, א-ב) שנחלקו בה תנאים בטעם שדם הפר אינו מתבטל בדם השעיר. וטעם חכמים שם שאינו מתבטל כיון שהוא היתר בהיתר כלומר שניהם ראויים לתכלית לעליה במזבח. ונמצא שכשהוא דשיל"מ הוא כעין היתר שנתערב בהיתר גם אינו בטל כדם הפר ודם השעיר (וראה הלן שהוא במינו).

ונפק"מ בין הטעמים כתב בפמ"ג (פתיחה תערוכות פרק ב' 'הנה הנפק"מ') הוא כשהמתיר יהיה רק לחלק מן האיסור, כגון ביצת טריפה שגם נולדה ביו"ט והמתנה לא תועיל לאיסור טריפה. שלר"ן תבטל כיון שגם לאחר שיותר מה שנולדה ביו"ט תשאר איסור בטריפתה ואינו היתר בהיתר. משאם כן לרש"י שסוף סוף יכול להתיר את איסור נולד ביו"ט, לפחות מצד זה עדיף שיאכלנה בהיתר.

וכן כתב השו"ע 'כל דבר שיש לו מתירין, כגון ביצה שנולדה ביום טוב, שראויה למחר, אם נתערבה באחרות, בין שלימה בין טרופה (שארין לה דין דבר שבמנין), אינה בטלה אפילו באלף'.

74. האם יש חילוק בין מינו לאינו מינו בדשיל"מ

במשנה בחלה (ג, ט) בדין הטבל שנתערב 'אוסר כל שהוא מין במינו ושלא במינו בנותן טעם' והסביר הרמב"ם (מאכלות טו, ו) חומרת מין במינו וכתב 'שהרי אפשר לתקנו'.⁶⁶⁸

בירושלמי שביעית (א, ג) 'זה הכלל שהיה ר"ש אומר משום רבי יהושע כל דבר שיש לו מתירין כגון טבל ומע"ש והקדש וחדש לא נתנו להן חכמים שיעור אלא מין במינו בכל שהוא. ושאינו במינו בנותן טעם'.

ובתוספות בביצה (לה, א' ולבט"ל) הביא מכאן שאין דין דבר שיש לו מתירין אלא במינו. וכ"כ הרמב"ם (מאכלות טו, יב) וכן הסכמת הראשונים.

ולא כר"ף (חולין לב, ב) שהסביר טעם איסור אכילת פת שנאפתה עם הצלי בדין דשיל"מ שהרי יכול לאוכלו ללא כותח. וזה למרות שהבשר אינו מינו של הפת.⁶⁶⁹

והטעם לחלק דווקא בדבר שיש לו מתירין בין מינו לאינו מינו

- כתב בתורת חטאת (מ, ט) שבדשיל"מ אין החשיבות מצד האיסור עצמו אלא מאחר שיהיה לו היתר אחר כך לא רצו חכמים שיתבטל וכל שנתערב שלא במינו אין ההיתר נקרא על דבר האסור אלא על שם הדבר שנתערב בו והוי כמי שאין לו מתירין.⁶⁷⁰ והובא בש"ך (ד) ובוזה הוא שונה משאר דברים חשובים בהם לא מחלקים להלכה בין נתערבו במינם לאינו מינם.

- והר"ן (נדרים נב, א) (הסביר ע"פ הגמ' במנחות (כב, א-ב) שנחלקו בה תנאים בטעם שדם הפר אינו מתבטל בדם השעיר. שלר' יהודה אינו בטל כיון שהוא מינו בעצם ששניהם דם ולחכמים שקי"מ ל כמותם אינו בטל כי שוים במעמדם ההלכתי ששניהם ראויים לעלות למזבח.⁶⁷¹ והסביר הר"ן שבמקום שהאיסור עתיד להפך להיתר ממילא נמצא שיש מעט דמיון גם בתכונה ששניהם היתר ולכן אם מצטרף לזה גם הדמיון בעצם שיהיה מינו יודו חכמים לר' יהודה שאינו בטל. משאם כן באינו מינו שם לא קיימת השלמת הזהות, יתבטל בדשיל"מ (והובא בט"ו, ה).

וכתב השו"ע 'ואם נתערבה בשאינה מינה, בטלה בס'.

וגדר מינו כאן הסביר הש"ך (א) שהוא לכו"ע בתר שמה ולא בתר טעמא. שכן הלכה כרבא בעבודה זרה (טו) שבתר שמה אזלינן ומה שאנחנו נוקטים בכל מקום בתר טעמא זהו כיון שדברי רבא נאמרו ביין נסך שאינו בטל כלל. ולא בתערוכות מין באינו מינו שהכל בשישים ואחר הטעם. ולכן כיון שדין דבר שיש לו מתירין הוא שאפילו באלף לא בטל חזר דינו להיות כיון נסך והולכין אחר השם וכרבא. וכן הדין בכל דבר שמשערין למעלה משישים (שפ"ד, א).

75. אינו מינו שבא לתקן כגון שבא לחזותא או לטעמא האם שייך בו דין דשיל"מ

במשנה שם בדף לז (א) לענין תחום שבת מובא שרכוש ששייך לאדם מקבל את תחום השבת של אותו אדם, ואם אשה השאילה ביו"ט תבלין, מלח או מים לחברתה, שהוסיפה אותם לבצק שלה, יש להחמיר בבצק זה כתחום השבת של שתי הנשים. ולא אומרים שהם בטלים בתערוכות. וחומרא זו לדעת רב אשי נובעת מדין דבר שיש לו מתירין שלא בטל.

ומה שהתבלין אינו מינו של העיסה ובכל זאת יש בו דין דבר שיש לו מתירין.⁶⁷² הסביר התוספות (לט, ב' משום דהוי) :

- שכיון שבתחומין יסוד הדין קשור לממון וכאן שניהם ממון של הבעלים נקרא מינו.

⁶⁷⁰ נראה כוונתו ששם התערוכות נקרא על פי הרוב שבה שהוא ההיתר וכשהוא ממין אחר אומרים שלאותו היתר יש מתירין אבל נמצא שלשם האיסור אין היתר עתדי וממילא חזר להיות בטל בתערוכות.

⁶⁷¹ ובוזה רצה להסביר את דברי הר"ף שריח החלה לא יתבטל בפת כיון ששניהם היתר. ולדך זו היתר בהיתר לא בטל ואפילו באינו מינו. אמנם לענין דשיל"מ צ"ל להיות גם מינו כי אינו היתר בהיתר גמור.

⁶⁷² אמנם רבא שם הסביר טעם אחר בחומרא והוא שתבלין עביד לטעמא ולא בטיל וממילא אין שאלה כלל. וכן כתב הרא"ש בהסבר הדין לדחות קושיית דבר שיש לו מתירין באינו מינו.

⁶⁶⁸ אמנם בגמ' בע"ז (נח, ב) נתנו טעם אחר ש'חיטה אחת פוטרת את הכרי'. וראה כס"מ שהסביר שהרמב"ם כתב טעם הירושלמי כיון שהוא טעם כולל יותר. והרדב"ז כתב שעל הבבלי ניתן להקשות מטובל לתרומת מעשר שאינו בכל שהוא.

⁶⁶⁹ ואפשר שכן דעת הראב"ה שהובא במרדכי (ביצה תר"מ) שכתב להתיר מאכל שלובן בביצה שנולדה ביו"ט משתי טעמים א. חזותא ב. דשיל"מ. וכאילו יש לו דין דשיל"מ אפילו בלי החזותא. אמנם לכאורה אפשר להסבירו גם כתוספות שמכח החזותא הוא דשיל"מ ולא חולקים.

- אמנם **הט"ז**^(א) כתב שמוכח שגם ספק איסור דרבנן שנתערב אינו בטל אם הוא דישל"מ ובזה הוא חמור משאר דברים החשובים שמותרים בספקם. וכ"כ **הפ"ח**^(ב).

ובכ"ח^(א) כתב שפשט דברי השו"ע להחמיר גם בספק דרבנן שנתערב אמנם לצורך גדול או בהפסד יש לסמוך על המתירין. וכ"כ במשנ"ב (תק"ג, ה)

ולגבי ספק ספיקא בגוף ובתערובת בדישל"מ להלן בסימן קי (סעיף ט) נראה מחלוקת ר"ת ור"י^(א) האם עושים ספק ספיקא כאשר הספקות אינם 'בגוף אחד' לדוגמא ספק אחד בגוף החתיכה האם היא איסור, וספק שני מכה התערובת בה לא מזהים את החתיכה⁶⁷⁷.

- וכתב **הב"ח**^(ב) שמעיקר הדין גם לפי מה שפסקנו שם כר"י שלא עושים ספק ספיקא במקרה כזה הוא דווקא באיסור תורה⁶⁷⁸, אבל בדין דבר שיש לו מתירין שהוא דרבנן פוסקים להקל כר"ת שיועיל ספק ספיקא גם בספיקות שאינם בגוף אחד. וכתב שכן דעת הרמב"ם (יו"ט א, ב) והרשב"א (עבודת הקדש בית מועד ה, ד). וכן הביא ראה מהר"ן (ביצה ג, א אין הלכה) שהקל בדישל"מ בספק מוכן ביו"ט שני שמותר - שמא אין היום יום טוב ושמא ניצוד מאתמול. ולמעשה חשש למחמירים למעט בערב שבת ובהפסד מרובה.

- אבל **הש"ך**^(א) כתב שיש סברא לומר הפוך שבדין דבר שיש לו מתירין גם ר"ת יודה שלא נתיר מטעם ספק ספיקא כשספק אחד בגוף ואחד בתערובת שהרי ניתן לאכלו מאוחר יותר שלא מכה ביטול. וכן כתב בתורת חטאת (נג) וכן פסק הפרי מגדים (שפ"ד ק, נט). והוסיף הש"ך שדברי הר"ן אינם ראיה כיון ששם שתי הספקות בגוף.

וכן כתב **השו"ע**^(א) ואפילו ספק נולדה ביום טוב, ונתערבה באחרות, אסורות' שהוא ספק איסור בגוף וספק בתערובת ואסר גם בדישל"מ.

אמנם בספק ספיקא בתערובת כלומר שנתערבה הביצה שהיא דישל"מ ושוב ביצה אחת מהתערובת נתרבה באחרות וכו':

- **לשו"ע** (ק, ה) תהיה התערובת השלישית מותרת (שו"ע ק, ה).
- **ולרמ"א** (שם) כיון שהאו"ה (כה) החמיר בזה, טוב להחמיר אם לא לצורך ואפילו בג' תערובות (ש"ך ק, נז).

ואם שתי הספקות בגופו של האיסור עצמו

- **כתב הרא"ש**^(א) (תשובה ב, א) יש להתיר בדבר שיש לו מתירין. וזה קל מתערובות כיון ששם נתחזק ודאי האיסור ורוצים לבטלו וכאן בגוף האיסור עצמו יש ספקות ואפשר שאין איסור כלל **וכ"כ הש"ך**^(א) (ק, נז)⁶⁷⁹.

- ודעת **האו"ה**^(א) להחמיר גם בזה שסוף סוף הוא דישל"מ. וכתב **הרדב"ז** (ב, תריח) שהיה ראוי להחמיר בזה 'אבל מה נעשה שכבר הורה זקן' (הרא"ש).

- שכיון שהתבלין והמים מתקנים את העיסה, בטלים לה ונקראים מינה. (וכן הסביר ר"י טו, ה).

וכן כתב הרמ"א בהג"ה: 'מיהו אם לבנו בה מאכל, או נתנו בקדירה לתקן הקדירה, כגון שמלאוה בתרנגולת⁶⁷³, אינה בטלה ועיין בא"ח סימן תקי"ג'.

ומה שהצביע על סימן תקיג כוונתו לדברי השו"ע שם (סעיף ג) 'אבל אם לבנו בו התבשיל וכיוצא בזה, מידי דלחזותא וטעמא עביד, לא בטיל'. וראה במשנ"ב שם 'דנחשב עי"ז כמין במינו לא בטיל בדבר שיש לו מתירין'. וכ"כ הגר"א^(א) 'ר"ל כל שבא לתקן בין לחזותא או לטעמא הוי כמין במינו אבל משום חזותא בלא דשיל"מ אין אוסר'.⁶⁷⁴ ומה שכתב השו"ע שם 'חזותא וטעמא'

- **הש"ך**^(א) (כאן ה) כתב שכל אחד מהם בנפרד מספיק וכאן הכוונה שנעשה לחזותא בלבד. וכ"כ הגר"א לעיל⁶⁷⁵.

- **אמנם המג"א**^(א) (תקיג, ז ע"פ מחצה"ש שם) הסביר שרק אם נעשה גם לחזותא וגם לטעם לא מתבטל אבל בנעשה לאחד מהם מתבטל.

והסביר הט"ז^(א) שהסיבה שהתבלין נעשה כמינו של העיקר כאן, הוא מצד שבדין דישל"מ המין נדון אחר השם והתבלין בטל לעיסה משאם כן לענין סתם תערובת שנידון אחר הטעם נדון כאינו מינו ולא אומרים שבטל לרוב התערובת.

76. מה דין ספק איסור דאורייתא או דרבנן בדבר שיש לו מתירין והאם עושים בו ספק ספיקא

לגבי ספק דשיל"מ ראינו בגמ' (ביצה ג, ב) לגבי ביצה שנולדה ביו"ט שאפילו ספיקא אסורה אם נתערבה.

ובהסבר דברי המשנה 'וספיקא אסורה' השיב רב אשי (ביצה ד, א) 'לעולם ספק יום טוב ספק חול הוי דבר שיש לו מתירין, וכל דבר שיש לו מתירין - אפילו דרבנן לא בטיל'.

והסביר רש"י שבדברי רב אשי שתי יסודות:

- א. **ספק דשיל"מ** - שלמרות שדבר שיש לו מתירין הוא מדרבנן בכל זאת גם ספיקו אסור (ד"ה ר'ב אשי')
- ב. **ספק איסור והוא דשיל"מ** - כמו שמחמירין בודאי איסור דרבנן בדישל"מ כך מחמירין גם בספק איסור דרבנן⁶⁷⁶. (ד"ה אפילו דרבנן)

וכן כתב השו"ע 'ואפילו ספק נולדה ביום טוב, ונתערבה באחרות, אסורות'.

איזו ביצה מחמירים בספיקה שנתערבה

- **בכרתי**^(א) כתב שדין זה דווקא ביום טוב שאחר השבת שאיסורו מהתורה ולכן ספיקא אסורה אם נתערבה. אבל ביצה שאיסורה מדרבנן ספיקה מותרת כשנתערבה.

⁶⁷⁶ והב"ח הבין ברש"י הפוך ראה להלן.
⁶⁷⁷ ושורש המחלוקת הוא מה כוונת הברייתא (ביצה ג, ב) 'ואם נתערבה באלף כולן אסורות' האם חוזר על 'וספיקא אסורה' וממילא מוכח שלא עושים ספק ספיקא בגוף ובתערובת. או שמתייחס לודאה אבל בספק היא בטילה.
⁶⁷⁸ כלומר שנחלקו על פי העמדת הגמ' שמדובר בספק טריפה ולא ספק דשיל"מ.
⁶⁷⁹ הנידון ברא"ש הוא בדין תבואת חדש שהוא דשיל"מ והספיקות בו 'אני אומר שהוא ישן (משנה שעברה) ואפילו אם תרצה לומר שהוא חדש (משנה זו) שמא השריש קודם העומר ואין כאן איסור חדש כלל, כה"ג לא אסרינן ספק ספיקא'.

⁶⁷³ 'היינו שמלאוהו בקמח או בבשר שחוחכין דק ונתן בו ביצה' (יד יהודה קצר ב) ואם כן יש שישים כנגד הביצה ואינה נותנת טעם.
⁶⁷⁴ ובספר מנחת כהן החמיר שחומרת חזותא אינו רק בדישל"מ. ודעת ריה"פ כמשנ"ב.
⁶⁷⁵ ראה משנ"ב (תקיג, ט) שהש"ך כג"א. ואם כך סובר שחזותא הוא דווקא בדישיל"מ וכן דעת המנח"י (עד, ה). אך אין הש"ך סובר כמנחת כהן (פרק ד) שלחזותא יש איסור עצמי אפילו אינו דשיל"מ. ובכל אופן דעת המנחת כהן שחזותא דרבנן הוא כדבר המעמיד. ובמשנ"ב (ק, א) חושש שיש חזותא כאיסור עצמי מהתורה ופירט שם את השיטות בזה.

77. כלי שנאסר בבליעת איסור ונתערב האם יש לו דין דבר שיש לו מתירין מכך שיכול להכשיר את הכלים. האם יש לחלק מה סוג הבליעה.

נחלקו הראשונים האם יש דין ביטול בכלים אלו:

הרשב"א^א (תהוב"א ד, ד לה, א) הביא מספר ראיות לכך שהוא בטל:

- תחילה מיישב מדוע נתנה הגמ' טעם שטבל אינו בטל בכך ש'כהיתרו כן איסורו' (כלומר שניתן להפריש כל שהוא להיתרו) ולא נתנה טעם שהוא דבר שיש לו מתירין ותיירץ בשם ר"ת (תוספות ע"ז עג, ב 'טבל מאי טעמא') שטעם זה מתייחס למציאות שאין לו טבל נוסף כמותו להפריש ממנו ולפוטרו ויצטרך לרכוש טבל נוסף לצורך כך⁶⁸². 'מכל מקום כיון שיש לו טורח והוצאה הוי כשאין לו מתירין'.

- ועוד מביא ראיה ממעשר שני שאין בו שווה פרוטה שבטל ברוב ולא אומרים שיכול לעלות אותו לירושלים ולאוכלו בהיתר.

- ועוד מביא ראיה מהרמב"ן (ע"ז עג, ב) שהסביר על זיתי טבל שנתערבו בזיתי היתר שמצויא מהם לפי חשבון הטבל, ולא צריך להפריש ביחס לכל השיעור. וכתב הטעם 'אבל כשצריך להפריש על הכל אין זה נקרא דבר שיש לו מתירין, שאין היתרו של איסור להפסיד עליו המותר'.

וממילא מוכח שכל שיהיו לו הוצאות להיתרו אינו בטל והוא הדין לכלי הבלוע מאיסור שנתערב, הגם שיכול להגעיל כולם אינו חייב שכן יש הוצאות בהגעלה. 'אלא הרי הוא כיבש ביבש וכל שנתערב בין אחד בין שנים בטל ומשתמש בהן ואפילו לכתחילה'.

אמנם הרא"ה^א בבדק הבית (ד, ד לה, א) הביא שתי ראיות להחמיר בדבר:

- **ניכר האיסור** - ראה לעיל בסימן צח (סעיף ד) שכל שניכר האיסור לרוב הפוסקים יש בו איסור תורה ולא בטל בתערובת. וראה שם במרדכי (חולין תשמ) שכל שניתן להפריד את האיסור על ידי תוספת מים צוננים נקרא ניכר האיסור ולא בטל.

וכן כתב כאן כתב הרא"ה 'וכיון שכן בזה שאפשר בהגעלה ולהפליט האיסור הרי זה כאלו ניכר ואין לו היתר'

- **צריך שישים במאכל** - כיון שאם יתן בכלי מאכל היתר עדיין צריך שישים כנגדו שלא יתן בו טעם ולכן אינו בטל חד בתרי.

וגם מהרי"ל^א (תשובה קסד) כתב להחמיר בזה מכמה סיבות:

- **הוצאה מועטת** אינה מבטלת דין דשיל"מ ורק טרחא או הפסד מרובין.

- **צריך שישים בין הכלים** - כיון שבאינו מינו יבש ביבש צריך שישים כן דין הכלים להצריך שישים. (אם יערב המאכלים שנתבשלו או ידית הכלים יחד ברותח)

והביא דבריהם הש"ך^א (נ) וחש להם להחמיר^א. במקום שאין הפסד מרובה והוסיף^ב שיש לשהות הכלים עד שלא יהיו בני יומן שהרי השהיה מתירה את האיסור מהתורה כאן ללא הוצאות. וחומרא זאת היא אפילו בשימוש כל אחד בפני עצמו⁶⁸³. ועוד שיש דין דשיל"מ גם בנתינת טעם (ש"ך ט).

77. מה דין תערוכת דבר שיש לו מתירין שפירש אחד מהם

השו"ע בסימן קי (סעיף ו) כתב שדבר חשוב שנתערב ואינו בטל, אם פירש מעצמו אחד מהם בטל, מדין כל דפריש מרובה פריש.

ואם היה הדבר החשוב דשיל"מ הביא הפת"ש (א) מחלוקת אחרונים בזה:

- **צמח צדק**^א (טט), **סידורו של שבת**^א (תשובה ג), **מג"א**^א (תק"ג, יג) אין לו דין פריש וצריך להכות למתיר כדין דשיל"מ.

- **צל"ח**^א (ביצה י, ב), **חוות יאיר**^א (קלג) מחזיקים שאין כאן איסור כלל וממילא לא שייך לומר עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר.

סעיף ב: כשהיתר אינו מוכרח לבוא ואינו בידו

78. מה דינה של ביצה ספק טריפה שעשויה להיות מותרת אם התרנגולת תלד, שנתערבה באחרות

כתב הרשב"א^א (תהוב"א ד, א, יב, ב) שיש שני תנאים חלופיים בהם יתקיים דין דבר שיש לו מתירין:

א. שהמתיר עתיד לבוא מעצמו בודאי - כדוגמת ביצה שנולדה ביו"ט שמתרת מיד בערב.

ב. שבידו לתקנו ללא הוצאות - כגון טבל שבידו לעשרו⁶⁸⁰ מעשר שני לפדותו. ונדר להשאל עליו.

מכאן כתב לגבי ביצה או גבינה של ספק טריפה שנתערבה, שהגם שאם יעבור שנים עשר חודש יתברר למפרע שאינה טריפה וכן אם טענה התרנגולת שוב ביצים והטילה (שו"ע יו"ד נג, יח). בכל זאת כיון שאינו מוכרח לבוא. שאפשר שתמות בתקופה זו וכן שלא תלד. לכן אין לה דין דבר שיש לו מתירין. ולכן לא מחייבין אותו להשהות אותה שנים עשר חודש לראות אם תלד.

וכ"כ השו"ע^א (ב) 'יש מי שאומר שלא אמרו דבר שיש לו מתירין אלא כשהמתיר עתיד לבא על כל פנים, או אם המתיר בידו לעשותו (כגון טבל) בלא הפסד, אבל דבר שאינו בידו (כגון ערלה וכלאיים), ואינו ודאי שיבא המתיר, אינו בדין דבר שיש לו מתירין. לפיכך, ביצה של ספק טריפה שנתערבה באחרות, אינו בדין דבר שיש לו מתירין, לפי שאין המתיר בודאי ואינו בידו'.

והש"ך^א (י) תהה מדוע השו"ע השתמש בלשון 'יש מי שאומר' כאשר דין זה קיים בהרבה ראשונים. ועוד שעל פי ההבנה שדברי הגמ' (ביצה ג, א) 'ואם נתערבה באלף - כולן אסורות' חוזרת על ספק טריפה שאותה פסק השו"ע בסימן קי (סעיף ט - בדין ספק בגוף וספק בתערובת). זהו בדיוק הדין שמוכח כאן (ע"פ השפ"ד ד). וחיוק דבריו הפר"ח^א (י).

ובספר זכרון יוסף (יו"ד כו) כתב שהרי גם שם בסימן קי הדבר תלוי במחלוקת ראשונים וממילא דווקא בגלל הקשר בין ההלכות מוכח שהדין לא מוסכם⁶⁸¹. ובפת"ש הצביע על דבריו ודברי עוד אחרונים שדנו בישוב הקושיא.

סעיף ג: כלי שנאסר בבליעת איסור ונתערב

⁶⁸¹ אמנם לכאורה לפי זה גם בסימן קי שהוא מקור המחלוקת היה צריך לכתוב יש מי שאומר.

⁶⁸² בתוספות שם מדובר שצריך ללכת למקום הבעלים כדי להפריש ברשותם. אבל העיקרון זהה.

⁶⁸³ ואפילו שכך ניתן היה לתלות שהאיסור נמצא בכלי השני.

⁶⁸⁰ כשיש לו פירות אחרים מאותה דרגת חיוב. (ואפשר שלאחר שנתערבו חיובם מדרבנן שמתורה בטל ברוב)

ואפשר שנקרא ללא הוצאות כי התרומה ממילא מעולם לא היתה שייכת לאדם והוא היה מוכרח להפריש אותה ואינה כהכשר כלים.

80. האם קיימת חומרת דשיל"מ כשהיתר בא מכה מעשה או

דווקא כשבא מכה זמן

- מדברי הרשב"א⁶⁸⁴ שתלה היתר הכלים בהוצאות ההכשרה נראה שעצם העובדא שהיתר בא מכה מעשה ולא מכה זמן אינו סיבה להקל בדשיל"מ.

- אמנם הרש"ל⁶⁸⁵ (חולין ה, פו בסופו) דן בחתיכה שלא נמלחה ונתעברה באחרות וכתב שאין דינה כדשיל"מ מכה שיכול למלוח כולם, 'דאם לא בא ההיתר ממילא מכה זמן לא חשיב דבר שיש לו מתירין'. ונמצא לשיטתו שאין דין דשיל"מ כשהיתר בא מכה מעשה אלא רק כשהוא בא מכה זמן. וכן הסביר את היתר כלי איסור שנתערב.

והרש"ל⁶⁸⁶ (נ) תמה עליו שהרי מוכח שגם דבר שניתן להשאל עליו נקרא דשיל"מ למרות שלא בא מעצמו מכה זמן אלא מכה מעשה התרת הנדר.

ובמנחת יעקב⁶⁸⁷ (ט, נ) דחה את קושיית הרש"ל כיון שבנדרים 'דאיכא מצוה לאתשולי עליה כמאן דאתשלי עליה דמיא. דמסתמא יתשל עליה כיון דאיכא מצוה'. כלומר ואין זה דוגמא רגילה להיתר שבא מכה מעשה שאין מצוה במעשה. והוכיח כן מהר"ן בנדרים שכתב כך.

סעיף ד: מקרים בהם לא מחמירים בדשיל"מ

81. באלו מקרים לא מחמירים בתערובת איסור אפילו שיש לה מתירין. פרט שבעה מקרים שנידונו.

מתקלקל עד זמן ההיתר

כתבו המרדכי (פסחים תקעג) שלא שייך דשיל"מ היכא שהמאכל מתקלקל וכ"כ הרשב"א (חידושים ביצה ד, א) והסביר כגון תבשיל חמץ 'שאם ימתין תעובר צורתו לית ביה משום דבר שיש לו מתירין אבל בפת שאינו מתפסד בהמתנתו אוסר בכל שהוא'.

וכ"כ השו"ע: 'יש מי שאומר דלא שייך דבר שיש לו מתירין היכא שהמאכל מתקלקל'.

טעם איסור. או איסור נימוח

כתב המרדכי (שם) 'כל שכן דבר שאין בעין כי אם טעמא בעלמא' אין לו דין דשיל"מ. וכן כתב הטור (תק"ג) בשם ר"ת.

וכן כתב באו"ה (כג, כג) 'כל איסור חשוב שנתבשל בס' דהיתר ואין ניכר ביניהם אף על פי שכל העופות והבשר אסור מטעם... ויש לו מתירין ... מכל מקום הרוטב ושאר התבשיל מותר דהא נתבטל מיהא הטעם שפיר בס'.

וכן כתב בהגהות אשירי (ע"ז ה, כט) אפילו בנימוח 'דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל... ודוקא שיש ממשות איסור אבל אין ממשות האיסור שנימוח בטל ואפי' מין במינו ויש לו מתירין'.

דברי הראשונים הובאו בתורת חטאת (עד, ב) וסיים בחילוק מדין חזותא וכתב 'וכתב מהרא"י הא דאם לבנו בו המאכל או מלאו בו תרנגולת אינו בטל משום דחשיב ממשו של איסור ולא חשיב נימוח ואינו בעין רק כשאינו ניכר במראה אלא בטעם'. ופשוט מדבריו שסתם נימוח שלא ניכר במראה בטל ואינו בדין דשיל"מ.

אמנם רעק"א⁶⁸⁸ (הובא בפת"ש 1) כתב על הרש"ל שגם בכלי שאינו בן יומא שורש ההיתר במאכל הוא שיש בו רוב כנגד הפגום הבלוע וממילא כיון שגם לאחר ההמתנה ההיתר הוא מכה ביטול אין צורך בהמתנה.

והמשאת בנימין⁶⁸⁹ (חידושים י"ד ד) גם חשש למחמירים תוך מעת לעת אבל דווקא במקום שבכוונתו להשתמש בהם כולם יחד (להדיח בכלי ראשון יחד או לערב תבשילין יחד. שפ"ד ח). אבל בנפרד התיר. והצד להקל הוא כיון שיש כאן רק בליעת טעם ולא ממשות.

וגם מהר"י בן לב⁶⁹⁰ (תשובות א, קיא) כתב לגבי קערות חלב שנתערבו בקערות של בשר שאינן בטלות כי דינם כאינו מינו. אמנם כלי נבלה שנתערב בכלי שחוטה בטל שהוא מינו וזו כוונת הרשב"א כאן. וכן דעת הפר"ח (נ) מטעם שאפשר להכיר את האיסור על ידי טעימת נכרי⁶⁸⁴. ואפילו באינו בן יומא אין להקל באינו מינו.

והב"ח⁶⁹¹ (ט) לאחר שהביא דבריו דחאם שאם כוונת הרשב"א היתה לחלק בסוג הכלים היה מפרט זאת. ועוד שאפילו חתיכות שאינו מינם אם נתערבו ברוב ונאכלו אחד אחד אין בהם איסור ולא יהיו הכלים שהשתמשו בהם בנפרד חמורים מהחתיכות בשר עצמם שנתערבו.

אמנם החמיר הב"ח להסיר כלי אחד לחומרא⁶⁸⁵. והרש"ל כתב שאין בזה הכרח.

הט"ז הסביר שלכאורה היה אפשר להתיר מצד שלאיסור הבלוע עצמו אין מתירין. ויש כלל שאין הנאסר (הכלי) יכול לאסור יותר מהאוסר (שהוא הבלוע). ובכל אופן לא אומרים כך, כיון שאין לסמוך על שום קולא בדשיל"מ. ולמעשה הגם שהסכים עם קולת הרשב"א כתב שאין להשהות את הכלים לזמן מרובה מחשש שיבא 'לערב התבשיל שמתבשל בכל התערובת יחד ויאכלם'⁶⁸⁶ ובאופן כזה אין קולת ביטול יבש ביבש⁶⁸⁷ ולכן ראוי לו להכשיר את כולם מספק.

וכתב השו"ע⁶⁹² כרשב"א 'כלי שנאסר בבליעת איסור, שנתערב באחרים ואינו ניכר, בטל ברוב ואין דנין אותו כדבר שיש לו מתירין (לפי שצריך להוציא עליו הוצאות להגעילו, וכל כיוצא בזה).

הנוב"י⁶⁹³ (תניינא אהע"ז לת. הובא בפת"ש 1) הסביר טעם אחר להיתר. היסוד של 'עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר' שייך רק באכילה כיון שיש אפשרות רק לאכילה אחת. אבל לעניין לסמוך בביצה את המיטה כיון שניתן להשתמש בהם מכה הביטול גם היום וגם לאחר ההיתר לא שייך יסוד זה. וממילא כתב הפת"ש שהוא הדין בכלי שנתערב שהרי אותו שימוש של היום אין לו מתירין.

סיכום השיטות:

- רשב"א⁶⁹⁴, שו"ע, רמ"א, ב"ח – כל כלי איסור שנתערב עם היתר בטל חד בתרי. ואינו דשיל"מ כי כרוך בהוצאות.
- רא"ה⁶⁹⁵, מהרי"ל – אינו בטל. ניכר האיסור, צריך שישים, הוצאה מועטת.
- נוב"י – בכלים אין דין דשיל"מ כי יכול להשתמש פעמים רבות.
- ט"ז – בטל אך ראוי להכשיר כל הכלים למנוע תקלה.
- ש"ך – בטל רק בהפסד מרובה וכשאינו בן יומא.
- משאת בנימין – בטל רק לשימוש כל כלי בפני עצמו.
- מהריב"ל⁶⁹⁶, פרי"ח – בטל בתערובת מינו כגון כלי נבלה בכלי שחוטה ולא בטל באינו מינו כגון כלי בשר בכלי חלב.

⁶⁸⁶ כלומר כיון שמדובר באיסורים ולא שייך בהם נ"ט בר נ"ט אומרים לרמ"א שנעשה כל התבשיל נבילה. ולכן אם נתערב בתבשילים האחרים אוסר את כולם עד שישיש כנגדו.

⁶⁸⁷ אמנם לא יגיע בזה לידי איסור תורה כיון שכבר אינם בני יומם

⁶⁸⁴ ויבש באינו מינו דבטל בס' מיירי בהרבה מינים וא' מהם איסור דא"א לברורי.

⁶⁸⁵ שפ"ד ח' בהסבר הפר"ח. כך דעת מהר"מ בחתיכות שנתערבו חד בתרי. הובאה ברמ"א קט, א. וכתב עליו שאינו אלא חומרא בעלמא.

והגם שאין בחתיכה שלא נמלחה איסור ואפילו יבשלם יחד יהיה רק איסור דרבנן. כתב בפמ"ג (משב"ו סט, לה) 'ואם כן כאן אין להתיר לבשלם יחד דלהוי דם שבשלו דרבנן דאין לגרום לעשות מן דבר תורה דרבנן אף דעכשיו כולו היתר הוא שלא פירש. ומיהו הא ודאי דאם הוא במקום שאין מלח מצוי ואם ימתין יהא נפסד לא הוה דשיל"מ ולא זהר"ל ובטל ופשוט הוא':

ובענין זיהוי ע"י טעימת המליחות ראה לעיל צח (סעיף א) מחלוקת ט"ז (ב) ושאר אחרונים⁶⁸⁷. וכאם מצטרף דעת הרמ"א שבתל ברוב.

איסור שלא היה ניכר

כתב באו"ה (כה, ט) 'גיגית מלאה ענבים בעוטים והיה בה הרבה יין צלול קודם השבת מותר ליקח בשבת מן היין ואף על פי שיוצא ג"כ עתה מן הענבים כל שעה לפי שמתבטל במה שיצא כבר ואין בו משום דשיל"מ מאחר שלא היה עליו שם יין בפני עצמו מעולם'.

וכוונתו שלמרות שמשקים שזכו מפירות העומדים לכך אסורים בשבת ומותרים לאחר השבת, אין אומרים כאן להמתין כיון שלא ניכר האיסור קודם שנתערב. וכ"פ השו"ע בסימן שכ (סעיף ב).

וכ"כ הרמ"א כל איסור שלא היה ניכר קודם שנתערב, הוא בטל אף על פי שהוא דבר שיש לו מתירין.

נדר

בגמרא בנדריים (טז, א) מובא 'אמר רבי אבא: שאני קונמות, הואיל ואי בעי מתשיל עלייהו, הוה להו כדבר שיש לו מתירין, ואין בטיל ברוב'.

וכן כתב באו"ה (ד, ט) 'דבר שיש לו מתירין כיצד... וכן הנודר מן היין שאומר יין זה אסור עלי ונפל ממנו לייין אחר אפי' טיפה קטנה לחבית גדול הכל אסור לו וכן שאר משקין ומאכלין לפי שיכול לישאל על נדרו'.

וכ"פ הרמ"א: 'מי שנדר מדבר אחד ונתערב אחר, כ', לדידיה מקרי דבר שיש לו מתירין דהא אפשר לשאול על נדרו'.

ואם הדיר את חבירו אינו נקרא דשיל"מ לחבר שכן החבר עצמו לא יכול להשאל על זה. (פת"ש י בשם ברית אברהם)

ואם נשבע ולא נדר

- **כתב בתשובה מאהבה** (פת"ש שם) שלא נקרא דשיל"מ כיון שאין מצווה להשאל על שבועה

- **ודעת הפמ"ג** (פתיחה להלכות פסח) להחמיר בזה וכן נראה דעת **החיות יאיר** (פת"ש שם).

חוזר לאיסורו כחמץ בפסח

נחלקו הראשונים האם יש דין דשיל"מ בדבר שחוזר לאיסורו. כגון חמץ בפסח שאמנם מותר לאחר ימי החג אבל חוזר לאיסורו בשנה הבאה.

- **כתב המרדכי** (פסחים תקעג) 'וכן שמע משם רבינו חיים כ"צ דדבר החוזר לאיסורו מאליו כגון חמץ שחוזר לשנה הבאה לאיסורו לא שייך לומר דבר שיש לו מתירין'

- **אמנם הרמב"ם** (מאכלות טו, ט) כתב 'חמץ בפסח... לפי שאין התערובת אסורה לעולם שהרי לאחר הפסח תהיה כל התערובת

וכ"כ הרמ"א: הא דדבר שיש לו מתירין אינו בטל, היינו דוקא אם האיסור בעין או שיש עדיין ממשות האיסור בתערובת, אבל טעמו, בטל'.

אמנם הש"ך (ט) דחה ראיותיו של הרמ"א והעמיד את דברי המקלים בטעם דווקא באינו מינו. והוסיף שאפשר להעמיד את כוונת הרמ"א שמקל רק בנתינת טעם ולא בנימוח ולכן אינו סותר המקורות שהחמירו בכל שהוא כמו בדין יין שנאסר עליו בנדר שלא בטל. ובכל אופן למעשה דעת הש"ך להחמיר בדשיל"מ אפילו בנתינת טעם כלומר אפילו אם הוציאו את החתיכה שיש לה היתר מהתערובת חוששים לטעם שהשאירה בקדרה שאינו בטל.

ומהט"ז (י) משמע שמסכים לרמ"א בדין טעם בלבד.

איסור בלוע

כתב בתרומת הדשן (ק) לגבי חתיכת בשר שלא נמלחה שנתערבה באחרות שלא שייך בה דין דשיל"מ. (וזה למרות שלכאורה היה ניתן להכשירה במליחה⁶⁸⁸)

וכ"כ הרמ"א וכן אם אין איסורו מחמת עצמו, בטל. ולכן חתיכה שלא נמלחה תוך ג' ימים, אף על פי ש"א דמקרי דבר שיש לו מתירין הואיל ומותרת לצלי⁶⁸⁹, אפילו הכי בטילה, דאין איסורה אלא מחמת דם הבלוע בה.

אמנם הב"ח כתב (ג' זמ"ש אבל ר"ת) שדין דבר שיש לו מתירין שייך גם בבלוע ואין דינו כזהר"ל ששייך רק כשאסור מחמת עצמו. והביא ראיות לדבר:

- **רשב"א** (תוה"א ד, ד, לה, ב) בענין כלים הבלועים מאיסור שנתערבו. שהרי התיר הרשב"א רק מדין הוצאות.

- **וגם מתרומת הדשן** (ק) בענין בשר שלא נמלח ג' ימים ונתערב טעם ההיתר הוא שלצלי לא נאסר מעולם. אחרת מוכח שהיה בדין דשיל"מ.

וכ"כ הש"ך (י) והט"ז (י). והעלו למסקנה שיש דין דבר שיש לו מתירין גם בבלוע. ורק בזהר"ל מקלים בבלוע כיון שאין הבלוע ראוי להתכבד. אמנם לרמ"א הביא הט"ז ראייה מאו"ה (כה, ט) שבפירוש התיר כלים הבלועים מצד שאין איסורן מגופן. והוסיף טעם נוסף של הוצאות וכל טעם עומד מצד עצמו. והסכים לראיה בנקה"כ.

ובתשובת פני אריה (ג. הובא בפת"ש) הסכים עם הרמ"א להקל בבלוע אך העמיד את הקולא במקרים הבאים:

- כשהאיסור הבלוע אינו מינו של ההיתר שנתערב עתה כיוון שאין דין דשיל"מ באינו מינו.

- כשהאיסור הבלוע הוא לח ונתערב בחתיכה יבשה שאין דשיל"מ בטעם בלי ממשות.

- כשהאיסור והנאסר יבשים ונתערבו ביבש ואין נכר האיסור ונבלל הכל ונימוח.

אמנם התערובת אסורה

- אם האוסר, הנאסר וההיתר כולם מאותו המין הכל אסור ואפילו שהראשון נאסר בכלשהו.

- אם האוסר וההיתר השני מאותו המין טהראשון נאסר בנותן טעם.

⁶⁸⁹ נחלקו הראשונים האם היתר לענין אחד בו לא קיים איסור די לו לתת דין דשיל"מ לענין אחר כגון החתיכה שלא נמלחה המתרת לצלי האם נחשבת דשיל"מ אם נתערבה ונתבטלה. ופסקו כראב"ה שבטל. שו"ע סט, ד. ש"ך שם נו.

⁶⁸⁸ אמנם אפשר שסובר שכיון שיש הוצאות מליחה לא נחשב דשיל"מ ולא מצד דבר הבלוע.

וברב פעלים (אור"ח יז) לאחר שהבין את עיקר הדין כחוו"ד כתב 'נמצא נעשה טפל חמור מן העיקר, ואין עושין כן, לכך בע"כ צריך אתה לאסרו גם על העושה'.

מותרת כמו שביארנו, לפיכך אוסר בכל שהוא בין במינו בין שלא במינו⁶⁹⁰.

וכ"כ הרמב"ן **במלחמות פסחים** (ז, ט) להסביר טעם למה החמץ בפסח במשהו וכתב שני הסברים^א: דכיון דחמץ בזמנו החמירה עליו תורה יותר משאר איסורין שהוא בכרת ועובר משום בל יראה ובל ימצא ולא בדילי אינשי מיניה החמירו ביה רבנן טפי משאר איסורין. ^ביעוד אני אומר דכיון דקיימא לך כל דבר שיש לו מתירין אפ"ל באלף לא בטיל אף חמץ בפסח אינו בטל לעולם שהרי תבשיל זה שנתערב בו חמץ ואין אתה אוסרו אלא ליומו היום אסור למחר הוא מותר'.

ועוד הסביר שמה שהשאירו אותו חכמים באיסורו לאחר הפסח לא באו להקל אלא להחמיר ונשאר בדין דשיל"מ.

וכ"כ הרש"ל^א (ישש חולקין ה, טז).

ור"ן^א (על הר"ף פסחים ז, ב) כתב שחמץ בפסח אסור בכלשהו אפילו באינו מינו כיון שיש בחמץ גזירה אינו מינו אטו מינו בדין דשיל"מ.

והרמ"א בתורת השאת (עד, ט) פסק כמרדכי 'כתב המרדכי דחמץ בפסח לא מקרי דבר שיש לו מתירין הואיל ונאסר לשנה הבאה. ודלא כרמב"ם דסבירא ליה דחמץ בפסח הוא דבר שיש לו מתירין.

וכתב הרמ"א 'דבר שיש לו היתר וחוזר ונאסר, כגון חמץ בפסח, לא מקרי דבר שיש לו מתירין. ויש חולקין בזה.

ולמעשה הקלו בדין זה רוב האחרונים ערוה"ש (קב, כו), מג"א (תמו, ט), פ"ח (א), פמ"ג (שפ"ד א).

יותר לאחריים

הגמרא ביבמות דנה מדוע קדשים שנתערבו בחולין לא בטלים ומובא שם תירוץ רב אשי אמר: סיפא, משום דהוי ליה דבר שיש לו מתירין, וכל דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל'.

אמנם הגמ' דוחה ישוב זה והא דרב אשי בדותא היא, למאן? אי לכהן, מישראל שרי! אי לישראל, לעולם אסור! אלא, הא דרב אשי בדותא היא'. ומוכח מכאן שהיתר לאחד אינו מספיק לעשות חומרת דשיל"מ לאחר.

ומכאן כתב ר' ירוחם (נתיב טו כט) 'וכתב הרמ"ה דוקא דבר שיש לו מתירין למי שהוא אסור לזה ומותר לזה ואין לו מתירין למי שאסור לו. פירוש כגון המבשל בשבת וכיוצא בו לאו דבר שיש לו מתירין הוא ובטל' וכוונתו שהגם שהמאכל יהיה מותר לאחריים במוצאי שבת אינו נקרא דשיל"מ למבשל עצמו כשבישל במזיד ולכן עברו שייך ביטול בתערובת כבר בשבת.

והמשיך הרמ"א: 'ולא מקרי דבר שיש לו מתירין אלא אם כן הותר למי שנאסר, אבל אם נשאר לאחד לעולם אסור, אף על גב שמותר לאחריים כגון המבשל בשבת, לא מקרי דבר שיש לו מתירין'.

ובמג"א (ש"ח, ב) כתב שיש לחלק מדין תרומה ששם לאחד מותר לעולם ולשני אסור לעולם וכן העמיד היתר זה למבשל דווקא כשנתערב לאחר השבת. אבל כשנתערב בשבת מתוך שיש לו מתירין לאחריים אסור גם לו.

אך בחוו"ד (באורים ה) הסביר את דברי הרמ"א כפשוטם שאפילו כשנתערבו בשבת מותר למבשל ואסור לאחריים וישב את קושיית המג"א.

⁶⁹⁰ אין כוונתו שקיים דין דבר שיש לו מתירין באינו מינו שכן כתב זאת בפירוש בהלכה יב. אלא כוונתו שאסור באינו מינו ממילא מצד חומרתו שהוא בכרת החמירו בו ועוד. ועוד לענין מינו אסור גם מצד דשיל"מ. וכן דברי הרמב"ן במקור הבא.

סימן קג - דין נותן טעם לפגם

סעיף א: כל שטעמו פוגם אינו אוסר

82. מהו דין חתיכת איסור שנסרחה ומה יהיה דינה לאכילה למעשה ובתערוכות.

אכילת איסור שנפגם

בגמ' בעבודה זרה (סו, ב) נחלקו ר"מ ור"ש בדין נותן טעם לפגם:

- לר"ש^א נטל"פ מותר ונלמד מהפסוק 'לא תאכלו כל נבלה'. לגר אשר בשערך תתנהו' מוכח שאיסור נבילה קיים רק במה שראוי לאכילת אדם. וכן מגעולי גויים שהתורה לא אסרה שימוש בהם אלא כשהוא בן יומו

- ולר"מ^ב נטל"פ אסור. וראייתו שגם בכלי בן יומו יש קצת פגימה בתבשיל ובכל זאת אסרתו תורה. ודברי התורה בנבילה באו למעט רק נבילה שהיתה סרוחה (מוכת שחזק) כבר קודם מיתתה. אבל שנסרחה לאחר מיתתה אסורה גם כשאינה ראויה למאכל אדם.

ונפסקה הלכה כר' שמעון.

ולגבי איסור מדרבנן באכילתה

כתב הרמב"ם (מאכלות יד, יא) 'אכל אוכל האסור אחר שהסריח והבאיש ובטל מאוכל אדם הרי זה פטור'

- הפרי חדש^א (ק, ב) הסביר 'משמע אבל אסור מדרבנן, לא משום איסור נבלה, אלא דכיון דמאיש ובטל מאוכל אדם אסיר משום בל תשקצו, ואי הווי ע"י תערוכות דלא ממאיש איניש למכילה אין כאן בל תשקצו ומותר לאכול התערוכות'. וכן משמע לכאורה מדברי השו"ע שאם נפגם לגמרי מותר גם ברוב איסור וממילא הוא הדין לכולו איסור.

- אמנם הפרי תאר^א (ק, ב) והמנחת כהן^א (תערוכות א, ט) כתבו שיש איסור דרבנן באכילתו מצד נבילה.

וכתב במשב"ז^א (ס, ב) שגם למנחת כהן ע"י תערוכות מותר 'אף שהרוב איסור ונמחה בעין, אפילו הכי לא גזרו להפסיד היתר המועט'.⁶⁹¹ וזו הסיבה להיתר השו"ע בנפגם לגמרי.

83. מהו דין איסור מושבחה שנתערב בהיתר ופוגם בטעמו

במשנה בעבודה זרה (סו, ב) 'זה הכלל: כל שבהנאתו בנותן טעם - אסור, כל שאין בהנאתו בנותן טעם - מותר, כגון חומץ שנפל ע"ג גריסין'.

והסביר רש"י 'כל שבהנאתו בנותן טעם - שנהנה בטעמו של איסור. דהיינו בנותן טעם לשבח, אסור. וכל שאין בהנאתו בנותן טעם שנהנה בטעמו'.

ונמצא יסוד שאיסור שנתערב בהיתר אוסר רק אם מושבחה את ההיתר. אבל אם פוגם בטעמו כמו בחומץ וגריסים אינו אוסר כיון שטעם הגריסים מתקלקל ממנו. ואפילו שהחומץ מושבחה מצד עצמו. ובגדר הפגימה ראה להלן סעיף ב.

84. מה הדין תערוכות באיסור שטעמו אינו מושבחה או פוגם או באיסור שאין בו טעם כלל.

כתב הגהות אשרי (ה, ט) 'ואם אינו נותן טעם לא לפגם ולא לשבח אסור' - הש"ך^א (ז) לאחר שהביא את דברי הג"א כתב להביא ראיה מגיד הנשה שנמחה שאסור. והסביר שהדין כן אפילו שהוא כעץ בעלמא. וכן כתוב בירושלמי תרומות (ט, ז) 'הדא אמרה לא לשבח ולא לפגם אסור'. ומהשוואתו לעץ משמע שמבין שגם דבר ללא טעם כעץ אוסר.

- אבל במנחת כהן^א (ק, א) הפרי"ח^א (ג) כתבו שהאיסור בתפל הוא חידוש דווקא בגיד הנשה 'אבל בשאר האיסורין כל שחזר האיסור כעץ יבש שאין בו טעם מותר מן התורה לאכול'. ודברי הג"א לאסור הוא במציאות שיש לאיסור טעם רק שאינו מושבחה או פוגם בתערוכות (וכ"כ הרשב"א) וכתבו שגם הש"ך בעצמו (קיד, כא) התיר בבשר יבש כעץ המעורב בכרכום.

ובשפ"ד (ז) הסביר בכוונת הש"ך שאינו דומה להיתר הרמ"א בסימן פ"ז בעור קיבה יבש, כיון שכאן מדובר שנמחה בתבשיל והתלחח וממילא חוזר להיות איסור תורה⁶⁹². ובתערוכות יצטרך שישים מדרבנן. ובכל אופן מודה שבטעמו ולא ממשו אינו אוסר כיון שאינו נותן טעם.

ובכה"ח^א (ט) פסק כפר"ח 'איסור שנתבש ואינו נ"ט בתבשיל כלל הרי זה כעץ ואינו אוסר ואפי' אם נימוח גוף האיסור בתוך התבשיל חוץ מגיד הנשה ודלא כהש"ך סק"ב'.

85. האם יש דין נטל"פ באיסורים חשובים כגון אלו שאיסורם במאה או במשהו. בדשיל"מ. מהו גדר הפגימה להיתר. ומה הדין בבריות שמאוסות מעיקרן.

- הארחות חיים^א כתב 'בשם ה"ר שם טוב פלכו אין אומרים נ"ט לפגם מותר אלא באיסור שהוא בטל בששים אבל איסור שצריך שיעור גדול מזה כגון בריה או תרומה אפילו פגום אסור'.

- באו"ה^א (ל, ב) חילק לגבי איסורים חשובים בין פגום בעצמותו, למושבחה שרק פוגם במאכל מסויים:

- איסור שסרחה והוא פגום בעצמותו אפילו אם היה מהדברים החשובים בטל ברוב ואפילו באינו מינו כיון שטעם כעיקר דאורייתא הוא רק בטעם מושבחה.

- איסור מושבחה שרק פוגם מאכל מסויים כגון חומץ בגריסים אם הוא חשוב כגון בריה, דבר שבמנין, חתיכה הראויה להתכבד וכו' אינו בטל ברוב כמו בנותן טעם לשבח.

הרמ"א כתב כאו"ה 'מיהו דברים החשובים כבריה או כיוצא בה, אם אינן פגומים בעצמן אף על פי שפוגמין התבשיל, אינן בטלים אפילו באלף'.

לגבי כוונת הרמ"א במידת הפגימות הנדרשת בבריה

- החו"ד^א (חידושים ג) כתב שמדובר אפילו בפגם מועט כיון שדין דבר חשוב נאמר רק במצב הטבעי של האיסור. וכן הבין הפמ"ג בנ"ז^א (ז) מצד שהעמיד את דברי הרמ"א בכך שיש רוב כנגדו⁶⁹³.

⁶⁹³ שהרי בנפסל מאכילת אדם אפילו המנחת כהן מודה שבתערוכות לא צריך רוב כנגדו כמוכח במשב"ז א. ממילא מוכרח שכונת הט"ז שנפגם קצת.

⁶⁹¹ למעט בדברים המאוסים שנאסרו כשקצים, בהם צריך רוב כנגדם. משב"ז שם.

⁶⁹² וראה בפת"ש בסימן פז (ט) מחלוקת החת"ס^א והתפארת צבי^א בדין איסור יבש כעץ שנשרה ונתרכך. ודעת הפמ"ג (שפ"ז שם לג) להתמיר כדבריו כאן.

בפני עצמה ולכן צריך שתפסל לגמרי משאם כן כשהאיסור בתערובת די שפוגם קצת.

וכתב הרשב"א (תה"ד, ק"ד, א) 'אפילו הוא מוטעם ומושבח בפני עצמו אם פוגם תערובתו אינו אוסר'.

וכן כתב השו"ע 'פגם זה אין צריך שיפגום לגמרי עד שיהא קץ לאכלו, אלא אפילו פוגם קצת אינו אוסר תערובתו'.

איסור פוגם שנמחה ומוסיף בנפח המאכל

- **הר"ן**^א (לב, א) חידש שהיסוד שנלמד מנבילה לגר הוא שהיתר פגום מבוסס על העדר הנאה. וממילא במקום שתהיה הנאה מתופסת הנפח, התערובת תאסר. ואפילו אם האיסור היה מיעוט ופגם את התערובת.

- **הרשב"א**^ב (תה"א, ד, א, יט, א) מתיר תערובת שהאיסור פוגם קצת אפילו בנמחה האיסור ובלבד שיהיה האיסור מיעוט בתערובת⁶⁹⁴. ואם האיסור יהיה רוב בתערובת יאסור (וכן אם יהיה שווה. תה"ק). אלא אם יפגום לגמרי כנבלה לגר.

אמנם כשלא נמחה ורק נתן טעם (והוציא את האיסור), אפילו **ברוב איסור** מותר בפגימה קצת. ולכן כלים שאינם בני יומן לא אוסרים. ובתה"ק כתב טעם נוסף להתיר בכלים והוא שלא החמירו לשער בכולו אלא כשנותן טעם לפגם (ושכמשערים רק בבלוע יש **רוב היתר** כנגדו בקדרה).

וכתב השו"ע תחילה כרשב"א 'ויש מי שאומר דהיינו דוקא כשנתערב איסור מועט עם היתר מרובה, אבל איסור מרובה לתוך היתר מועט, ואפילו מחצה על מחצה, אין אומרים נותן טעם לפגם מותר, עד שיפגום לגמרי שאינו ראוי למאכל אדם. (ודין הציר כדון האיסור עצמו. ש"ך ד בשם הרשב"א)

ואם אין שם ממשות של איסור, אלא טעמו בלבד (כלומר שמכיר את האיסור וזרקו. רשב"א. ש"ך ה), אפילו איסור מרובה והיתר מועט, מותר אם פוגם קצת'. והסיבה היא שלא מחמירים לשער כנגד כולו בפגום וכנגד הפליטה בלבד יש רוב. (שם)

והוסיף השו"ע את דעת הר"ן 'ויש מי שחוכך (פי' מקוה להחמיר, ואוסר) לומר שאם הגדיל האיסור מדתו של היתר עד שהוא משיבח יותר כשאוכלו בגודל מדתו ממה שהוא פוגם בהפסד טעמו, אסור, עד שיפסל מלאכול אדם'.

וכתב ככה"ח (טו"ב בשם זבחי צדק) שיש להקל בזה בהפסד מרובה או בשעת הדחק.

ובפסח כתב הפרי מגדים (משב"ז א) שיוצאת מחלוקת הפוכה בין הרשב"א והר"ן. שהרשב"א שמתבסס על ביטול מחמיר בנטל"פ בפסח שאוסר בכל שהוא. והר"ן שמתבסס על הנאה מקל שהרי לא נהנה.

כשהאיסור הפגום קיים ולא נמחה ונתערב באינו מינו

- **באו"ה**^א (לב, י) כתב 'מין בשאינו מינו שלא נמחה האיסור ודאי גוף האיסור עצמו לא בטל בפחות מס' ואפי' אם סרחה ואין ניכר כלל דהא קי"ל דלא התירה בטל ברוב אלא במינו' ונמצא שבאינו מינו צריך שישים ולא די ברוב כנגד האיסור.

- **והתורת חטאת**^ב (פה, כד) כתב עליו שכל דין טעם כעיקר שמצריך שישים הוא דווקא בטעם מושבח אבל 'טעם פגום לא חשיב' וממילא די ברוב כנגדו ואפילו באינו מינו. (הובא בש"ך ג).

- **והפר"ח**^א (ק) כתב שמדובר 'שאיין ראוי לגר' כלומר שנפסל מאכילת אדם וממילא למרות שהוא חשוב כבר אין עליו שם איסור כלל (לפר"ח אפילו מדרבנן).

האיסורים החשובים הכלולים בדברי הרמ"א

- **הרמ"א** כתב: **בריה** וכיו"ב

- **הש"ך** (ק) הוסיף: **הה"ל** ודבר שבמנין.

- **הפמ"ג** (שפ"ד א) הוסיף: בעלי חיים ודבר שיש לו מתירין.

ובפת"ש (ק) חלק עליו **שדשיל"מ** אינו בטל. וכן הביא להחמיר לגבי **בריה** בשם תפארת למשה, פנים מאירות, וחוות יאיר.

אמנם אפשר שלא חולקים, שהרי דעת הפמ"ג שדשיל"מ בטל הוא רק כשנפסל מאכילת אדם כפי שכתב בעצמו במשב"ז^א 'ודע שדשיל"מ אם נפסד מאוכל אדם בטל הוא דעפרא בעלמא הוא... דשיל"מ אף פגום קצת אין בטל, מה שאין כן בשאר דברים חשובים וכדכתיבנא.

ולפי זה מה שכתב בשפ"ד להשוות הדינים הוא רק לענין שכולם צריכים להיות פגומים מצד עצמם ולא די במה שפוגמים את התבשיל, אמנם במידת הפגם חלוקים הדברים החשובים לפי עניינם'.

איסורים חשובים שפגומים מעיקרם

- **הפרי חדש**^א (ק) סובר שבאיסורים שפגומים מעיקרם לא יועיל שוב פגימה 'ואפילו נסרחו לגמרי' תו לא פקע שם איסורא מינייה ובמילתייהו קיימי כדמעיקרא ומילקא לקי נמי עלייהו'. ודווקא באיסורים שמושבחים מעיקרם כגון ציפור טמאה, אם תפגם יהיה שייך בה היתר.

- **החוו"ד**^ב (ביאורים ג) כתב 'ואפילו בריה שהיא פגומה ומאוסה משנולדה, מכל מקום כשנתקלה מכמות שהיתה בטל חשיבותה'. והביא ראיה לדבריו מהאו"ה והמגיד משנה לדחות את דברי הפר"ח.

ונמצא שחולקים בשניים:

- הפר"ח סובר שפגם בבריה הוא רק **בראויים מעיקרם** ורק לאחר שסרחו **לגמרי**.

- החוו"ד סובר שפגם בבריה הוא אפילו **במאוסים** ואפילו בפגימה קצת.

סעיף ב: גדר הפגימה האוסרת ושינוי מפגם לשבח

86. **מהו גדר הפגימה האוסרת פרט לגבי נתערב**^א **טעמו בלבד**, **נמחה ממשו**, ואם **קיים עיקר האיסור ולא נמחה ונתערב באינו מינו**

גדר הפגימה בטעמו

בגמ' בהגדרת הפגום נאמר בדברי ריש לקיש 'ואינה נאכלת מפני זה' ועל זה כתב רש"י 'ואינה נאכלת לאו דוקא דכיון דפגימתה **פורתא** קרי לה אינה נאכלת'.

והר"ן (ג, לב) הביא ראיה לדבר מפגימת קדרה שאינה בת יומה שאינה אוסרת למרות שבדודאי אינה פוגמת התבשיל כל כך שאינה נאכלת. והוסיף שהגם המקור לדין פגם הוא דברי רבי שמעון (ע"ז א, ב) וראייתו שם היא מנבילה לגר ושם דווקא 'שאיין ראוייה לגר אינה קרויה נבלה' כלומר שהיא נפסלת לגמרי מאכילת אדם. יש לחלק ששם היא נאכלת

⁶⁹⁴ כגון זבובים ויתושים שנפשו של אדם קצה בהם.

87. מה הדין כשהאיסור השביח את התערוכות ולבסוף פגם בה. או להפך והאם מותר קודם שהשביח.

על דברי המשנה שחומץ פוגם את הגריסים מבהירים האמוראים בשם שמואל ור' יוחנן (א, טו) שזהו דווקא כשהגריסים רתוחות אבל בגריסים צוננים החומץ משביח אותם. ואפילו אם ירתיח אותם לאחר מכן יהיו אסורות כיון שבזמן יצירת התערוכות השביח 'נעשה כמי שהשביח ולבסוף פגם ואסור'.

ההווא אמינא להתיר בהשביח ולבסוף פגם היתה לומר 'כיון שחומץ חומץ זה לפגום כשירתיח הגריסים, שנראה אותו כפוגם מתחלתו' (ר"ן על הרי"ף לב, ב) קמ"ל שלא אומרים כן ואסור בתחילתו ונשאר באיסורו.

בדף סח (ע"א) לאחר הבאת המחלוקת בדין גותן טעם לפגם בין ר' מאיר לר' שמעון הגמ' מסתפקת האם ר' שמעון יודה בהשביח ולבסוף פגם לאסור וסיימה בתיקו.

הרי"ף (לב, א) פסק 'נפל לתוך גריסין צוננין (השביח) והרתיחן (ופגם) נעשה כהשביח ולבסוף פגם ואסור'. וכ"כ הרמב"ם (מאכלות טו, כח) והוסיף שפגם ולבסוף השביח גם אסור. וכ"כ הרשב"א (ד, א, יט, א). ונמצא לפי זה שלהתיר צריך שיהיה פוגם מתחילה ועד סוף (רמב"ם שם).

וכ"כ השו"ע (במה דברים אמורים, שפוגם מתחלתו ועד סופו, אבל אם השביח ולבסוף פוגם, או פוגם ולבסוף השביח, אסור'

וקודם שישביח כפוגם ואחר כך משביח:

- כתב הש"ך (ז, בשם או"ה לב, ה) שמותר, כיון שעכשיו הוא פגום. (ש"ך ז בשם או"ה לב, ה) וראה מדין חסרון מלח שמתיר אותו עתה למרות שיכול לתקן בתוספת מלח.

- אמנם הפר"ח (ט, כח) כתב שאסור אף בזמן הפגימה שכן מוכח מלשון הרמב"ם (טו, כח) שכתב 'אם פגם בתחילה וסופו להשביח... הרי זה אסור' ומוכח שאפילו קודם שהשביח אסור.

וביד אברהם הסתפק לומר שדברי הפר"ח להחמיר הם דווקא 'היכא ידיענין שסופו להשביח' ודברי הש"ך במלח שלא עתיד להשביח מעצמו ולא פליגי.

וברדב"ז שם הסתפק בפגם ואח"כ השביח ושוב פגם והעלה להתיר.

חומץ רותח על גריסים והצטנן מעצמו

נחלקו האחרונים במציאות האם גריסים שנפגמו מחומץ רותח חוזרים להשביח כשמצננם וממילא דינם לאיסור.

הלבוש, הט"ז (ה) – הבינו שההיתר הוא דווקא כשאוכלם רותחים אבל אם יצננם יחזרו לאסור כדין פגם ואח"כ השביח.

והפרישה (ג) למד מנוסח הטור 'יין נסך שנפל לתוך גריסין שהיין בעצמו הוא טוב אלא שפוגם הגריסין מותר' ואם היה הופך לאיסור בצינונו היה כותב כאן חילוק כמו שכתב בצוננים והרתיחם ומוכח שלאחר שנפגם ברתיחתו שוב אינו חוזר לשבח לאחר שמצטנן. וכן משמע בפר"ח (ה) שהסביר 'דכיון שהחומץ נפל בעודן רותחין הוקלש כח החומץ, ואף אם חזר וציננן אין בו כח עוד לחזור ולהשביח'.

88. כלי שבשלו בו איסור שנותן טעם לפגם, האם מותר להשתמש בו לכתחילה. מתי לא נחשוש לכו"ע. וכנגד מה צריך לשער כשאוסרים.

באו"ה (לב, י) כתב 'אבל הקדירה עצמה ודאי אסור לכתחילה לעולם אפילו לאחר שעבר עליה מעת לעת... ואפילו לתבשיל שזה האיסור נותן בו טעם לפגם דהא לא שרינן שום נטל"פ בין במאכל בין בכלי כי אם בדיעבד... ועוד דיש לחוש שמא יבשל בה דבר שהאיסור נותן בו טעם לשבח ובתוך מעת לעת אסור המאכל אפילו בדיעבד'.⁶⁹⁵

כתב הרמ"א 'י"א אף על גב דהאיסור נ"ט לפגם והמאכל מותר, מכל מקום הקדירה אסורה (לכל שימוש לכתחילה).

ואם בשלו בה אח"כ תוך מעת לעת תבשיל שהאיסור הראשון נותן בו טעם לשבח, נאסר התבשיל השני אם לא היה בו ס' נגד האיסור הראשון. וסיבת האיסור היא שדינו כפוגם ואח"כ השביח שאסור (ש"ך ה)

אבל אם נערו התבשיל הראשון בכף, ותחבו אח"כ הכף לתבשיל שני שהוא ג"כ פוגם, לא נאסרה הקדירה (כיון שהוא ג' נ"ט בפגום שהוא כהיתר ומותר. ש"ך ט). וכן בדבר שאין לו טעם כלל⁶⁹⁶, כגון היורה שמתכין בו הדבש, אף על פי שיש שם רגלי הדבורים, לא נאסרה היורה וכל כיוצא בזה.

- **ונמצא לסיכום לדעת הרמ"א** יש להתיר רק כאשר שתי התחיבות היו לפגם.

- אמנם לדעת הט"ז כוונת או"ה היא להתיר את הקדירה השנייה כל שאחד התחיבות היתה לפגם שכן אם התחיבה הראשונה היתה פגומה ממילא השנייה היא נ"ט בר נ"ט דהיתרא ואינה אוסרת אפילו כשאינה פוגמת.

ואפילו אם התחיבה הראשונה היתה לשבח, כל שבשניה היתה לפגם אינה אוסרת כדין נטל"פ ונמצא שאין צורך בפגימה מתחילתה ועד סופה.

- **ובנקה"כ** חיזק דברי הרמ"א והסביר שלרמ"א מתירים רק בג' נותני טעם כמושבח וממילא אם התחיבה השנייה לא תהיה לפגם נמצא שהוא רק ב' נ"ט להיתרא בשבח וזה לא מתירים.⁶⁹⁷

- **ובמנחת יעקב** (פה, עד) דחה את דברי נקודות הכסף שכן באופן כזה נקרא דיעבד שמותר בפגום נ"ט בר נ"ט ולא צריך ג' נ"ט. וכדברי הרמ"א בסימן צה (סעיף ב) 'וכן אם היה הכלי שנתבשלו או נצלו בו לפגם, שלא היה בן יומו, נוהגין היתר לכתחלה לאכלו עם המין השני'.

אמנם דחה בעצמו את הט"ז וכתב 'דאלו היה הכף בלוע מאיסור שאינו פגום אם כן איכא למיחש שמא הקדירה בלע איסור מהכף עצמו בלי אמצעי תבשיל' וכוונתו שבקדירה לא שייך שנפגם מהטעם ורק אם הטעם פגום מצד עצמו מותר ולכן חייב הבלוע בכף להיות כבר פגום.⁶⁹⁸

ולהלכה סיכום הפמ"ג (משב"ז א) ומכל מקום לענין דינא יש לצדד כהט"ז דגם בכלים די ב' נ"ט, אף למאן דמחמיר בבישול בסימן צ"ה [סי'] לכתחלה, בכלי הוה דיעבד כמ"ש המנחת יעקב שם. ומיהו בקדירה מתכות אפשר דהוה לכתחילה כה"ג דאפשר בהגעלה.

⁶⁹⁶ כאן נראה סיבת ההיתר שאין לדבורים טעם כלל ולכאורה זה לא כש"ך (ב) שאסר בדבר שאינו לפגם ואינו לשבח. וראה בש"ך בסימן פא (כז) שהסביר ההיתר 'שגופי הדבורים עצמן פוגמין הדבש'.

⁶⁹⁷ כשיטת הרא"ש וסה"ת בריש סימן צה. להתיר נ"ט בא נ"ט רק בבישול שהוא טעם שלישי ולא בצליה. שהיא טעם שני.

⁶⁹⁸ אמנם הט"ז (צה, ה) סובר כטעם השני המובא בתוספות (חולין קיא ב הלכתא בסופו) כלומר שיפגשו טעמי הבשר והחלב במים ישרות. וטעם זה לא שייך כאן ולכן מתיר. והש"ך (צה, ה) סובר כטעם הראשון של התוספות הקשה על הט"ז מהבנתו. משב"ז נ.

סעיף ג: דבר אחר מסייעו לפגום

91. האם יש דין נטל"פ כאשר הפגם הסתייע מעניין אחר כגון עודף תיבול

לקדירה שחסר בה מלח ואילו היה בה מלח כראוי האיסור לא היה פוגם את ההיתר, נאמרו בגמ' שתי לשונות בשם ריש לקיש האם קיים היתר של נותן טעם לפגם:

- לחומרא: כל שניתן לתלות את הפגם בעניין אחר ולא באיסור כגון בחסרון מלח, התבשיל אסור למרות שנפגם כאילו השביח מהאיסור.

- לקולא: כל שהקדרא נפגמה כתוצאה מהתערובת מותרת. ואפילו שהיה ניתן לתלות את הפגם בחיסרון מלח לא עושים כן אלא תולין את הפגם באיסור שנתערב.

ולמסקנה מעלה הגמ' לקולא מדברי ר' יוחנן 'ואם ריבה טעם לפגם – מותר' ומשמע שאפילו אם יש עוד גורם שפוגם מותר.

וכ"כ הרא"ש⁹¹ (ע"ז ה, ט), והרי"ף⁹² (לב, א) 'והלכתא כלישנא בתרא דריש לקיש'. וכ"כ והרשב"א⁹³ (תה"א ד, א, יט, א) וכ"כ הר"ן⁹⁴ (לב, א) ובתוה"ק (שם טו, א) הדגיש הרשב"א שאפילו אם 'לולי ריבוי התבלין או המלח לא היה האיסור פוגם אפילו כן מותר'.

וכ"כ השו"ע⁹⁵ 'אפילו אין כח באיסור לבדו לפגום אלא על ידי דבר אחר שמסייעו, כגון שנפל איסור לקדירה שיש בה מלח או תבלין מדוכין (בטור מרובין) ואלמלא המלח והתבלין שבה לא היה כח באיסור לפגום, אפילו הכי מותר'.

והוסיף השו"ך⁹⁶ (י) 'וה"ה איפכא כשהוא פוגם מפני שאין שם מלח או תבלין ואלו היה שם מלח או תבלין כראוי לא היה פוגם מותר כיון שהשתא מיהא פוגם'.

סעיף ד: שמן ודבש שנתבשלו בכלי גויים

92. מה דינם של שמן, דבש ויין שנתערב בהם בשר איסור.

בשר שנתערב בשמן או דבש

בגמ' (ע"ז לח, ב) מובאים צדדים להיתר בשמן מבושל של גויים ובכללם 'אי משום גיעולי עובדי כוכבים (כלומר כלי גויים) - נותן טעם לפגם הוא ומותר'

- ובתוספות⁹⁷ (שם 'אי משום') כתב 'שמן' כשהוא בעין "ל לשבח" ורק בבלוע בכלים מתירים כיון שאינם בני יומם ופוגמים. אמנם דבש⁹⁸ נפגם גם על ידי בשר בעין.

וכן משמע ברש"י⁹⁹ שהסביר את ההיתר 'הרי נתבשל האיסור אתמול וכבר הופג טעמו ונפסל בלינה' כלומר שסתם כלים אינם בני יומם.

- אבל הרמב"ם¹⁰⁰ (יז, כב) הסביר 'מפני שהבשר פוגם את השמן ומסריחו' ומשמע שטעם הבשר פוגם בשמן. ובהלכה הבאה אמר שהוא הדין בדבש.

ומהרי"ל¹⁰¹ (שו"ת פא) כתב שאפילו לגבי דבש שנפגם על ידי השומן הוא דווקא ב'משקה דבש' אבל דבש עצמו אינו נפגם אמנם סיים שהרמב"ם מתיר גם בדבש עצמו 'וכדאי הוא לסמוך עליו'. ובדרכ"מ

אמנם לשיטת השו"ע שמתיר נ"ט בר נ"ט בשני נותני טעם פשוט שמותר גם בקדרות מתכות.

באיזו סוג בליעה החמיר הרמ"א

כתב הפמ"ג (משב"ז ו) שחומרת הרמ"א דווקא כשהבליעה היא בפגום שעשוי להיות בשבח בתבשיל אחר אבל במציאות שלא קיים החשש הכלים יהיו מותרים. ובכללם:

א. 'אם האיסור פגום בעצמו שאינו ראוי לגר כלל'.

ב. 'אפילו נפגם קצת שיתן טעם פגום לכל התבשילין שרי'

לשיטת הרמ"א כנגד מה צריך לשער בקדרה שניה

כתב השו"ך¹⁰² (ט) שבמציאות שתבשיל ראשון לפגם ושני לשבח אין צריך לשער כנגד כל הבלוע בקדרה, כיון שבפגום התבשיל לא נעשה נבלה.

ובלבושי שרד (יז) הוסיף שצריך לשער לפי חשבון כלומר רק כנגד החלק היחסי של נפח הקדרה שהוא כנגד החלק היחסי של האיסור שהיה קיים בתבשיל.

ובמציאות שהתבשיל הראשון לשבח נעשה נבלה ויש לשער כנגד כל הבלוע. (ובמקום ספק הסתפק להקל).

אמנם אם הבליעה היתה מכלי שאינו בן יומו כתב הפרי מגדים (שפ"ד יז בסוף) 'מסתימת הפוסקים בסימן צ"ד (סעיף ה) כף בן יומו לקדירה אינה בת יומא דמותר הבן-יומו משמע דאין צריך להגעיל, כיון שקיבל טעם פגום'.

89. איסור נפל לתבשיל והשביחו ושוב בשלו בקדרה היתר שאינו נפגם על ידי התבשיל הראשון אבל נפגם על ידי האיסור המקורי. האם התבשיל השני מותר

דיון זה הובא בפת"ש¹⁰³ (ג)

- הכנסת יחזקאל¹⁰⁴ (כא) כתב שכיון שהתבשיל הראשון נאסר ונעשה נבלה ממילא הבלוע בקדרה חוזר לאסור את התבשיל השני.

- אמנם דעת הגבעת שאול¹⁰⁵ (יח) והפת"ש¹⁰⁶ שלא יתכן לומר שהנאסר יהיה חמור מהאסור. כלומר כיון שאם האיסור המקורי היה נופל לתבשיל השני לא היה אוסר אותו בגלל שפוגם בו ממילא גם התבשיל שנאסר ממנו לא יאסור.

90. מה דין כלי בשרי בן יומו שבושל בו יין והגיסו אותו בכף חולבת.

ראה להלן סעיף ד ברמ"א¹⁰⁷ שבשר פוגם ביין. וכאן יש לדון האם בשל כך יותרו הכלים מצד שבלעו בפגום.

- כתב הנוב"י (יז"ד לד. הובא בפת"ש¹⁰⁸) לשיטת הרמ"א שאוסר בהדחת כלי בשר וחלב יחד מהטעם שטעמי הבשר והחלב עלולים להפגש ישירות ולא דרך המים. גם כאן יש לאסור מטעם שטעמי הבשר והחלב יפגשו ישירות ביין וממילא יהיה ביין איסור בשר בחלב ויחזור לאסור את הכלים.

- ובחוו"ד (באורים ח) דחה דבריו וכתב שכיון שהיין נפגם מהבשר לא שייך לומר שהוא הופך לאיסור כולו וחוזר לאסור את הקדרה, ואינו כדן מים שנאסרו. וממילא הכלי מותר¹⁰⁹.

נפגשו יהיה כאן טעם שני של היתר, וממילא מוכרח שנוצר איסור בב"ח קודם ורק אז חזר לאסור את היין כנבילה, ונבילה זו טעמה שונה מדין הבשר ולא מוכרח שפוגמת ביין.

⁹⁹⁹ ראה בתוספות 'הלכתא' בחולין קיא, ב שהסביר האיסור בטעמו השני 'שהטעם שני של בשר ושל חלב נכנס במים מיד נאסרו במים וחוזרין ואוסרין הקערות' וממילא כוונת החוו"ד שכאן לא יכול היין להאסר כיון שטעם הבשר פוגם בו. ונראה שלהבנת הנוב"י כיון שכל טעם האיסור הוא שהטעמים נפגשים ישירות שהרי אם באו כבר למים ואז

אוכל שהוא בעין מעבר צורתו בלילה כ"ש איסור הנבלע בקדירה' (תוספות שם). ובשיטה זו הסתפק ר"ת מתי הפגם נעשה, בכל הלילה או דווקא בסופו קודם עלות השחר (תוספות) או בתחילתו עם חשיכה, ומספק יש להחמיר ולהתיר רק עם שהה כל הלילה ללא בישול (רא"ש ע"ז ה, לו).

- **ספר התרומה**^א (תוספות שם) כתב שיש לחקור שלא השתמשו בקדירה תוך מעת לעת. והביא הרא"ש ראייה לשיטתם 'אם באנו להצריך מעת לעת אתי שפיר טפי מה שהצריך שבירה ומריקה ושטיפה אחר בישול החטאת. כי כל שעה שיבשלו אפילו שחרית בתחילת היום, בעמוד השחר דלמחר יהיו בלועים הכלים מאיסור נותר (שהרי טרם נפגמו). בעוד לסוברים פגימה במעבר לילה אפשר שכבר נפגמו ולא יהיו אסורים מדין תורה⁷⁰². וכן דעת **רשב"ם**^א (הגהות אשר"י ע"ז ה, ט), **ר"י**^א (רא"ש שם) ו**טור** (כאן, קא).

וכתב השו"ע^א 'כל קדרה שאינה בת יומא חשיבה טעמה לפגם, ואינה אוסרת. ונקראת בת יומא כל זמן שלא שהתה מעת לעת אחר שנתבשל בה האיסור, וכיון שעבר עליה מעת לעת אחר שנתבשל בה האיסור אינה נקראת בת יומא'.

94. מה דין התבשיל שהתבשל בקדרה שאינה בת יומה ומה הסברא לחלק בין התבשיל לכלי. ומה הדין בסתם כלים.

בגמ' עבודה זרה (ע"ה, ב) יוכלן שנשתמש בהן עד שלא יטביל ושלא יגעיל ושלא ילבן - תני חדא: אסור, ותניא אידך: מותר! ל"ק: הא כמאן דאמר נותן טעם לפגם - אסור, הא כמאן דאמר נותן טעם לפגם - מותר'.

וכיון שקימ"ל כר' שמעון שנטל"פ מותר, התבשיל שהתבשל בקדרה שאינה בת יומה מותר לאכילה.

וכן כתב הרא"ש (ע"ז ה' לו בסופו) 'ואם בשל בדיעבד בכלי שאין בת יומא הקדירה אסורה (לשימוש נוסף ללא הכשר) והתבשיל מותר' והביא שתי טעמים לחילוק בין התבשיל שמותר לכלי שאסור:

א. **בקדרה נבלע במושבה** - 'כי הקדירה היה בו איסור קודם שנפגם. אבל התבשיל לא היה בו איסור מעולם'. וכ"כ התוספות (ע"ז ע, א' מכאן)

ב. **בתבשיל אין סיבה לחשוש ולגזור** - 'ועוד בתבשיל ליכא למיגזר דילמא אכיל בנתבשלה בבת יומא דהא לא שכיח לבשל בבת יומא הואיל ואסור לכתחילה אפילו כשאין בת יומא'.

וכ"כ השו"ע^א 'ואם בישל בה כשאינה בת יומא, התבשיל מותר דהוי נותן טעם לפגם'.

בסתם כלים גם מתירים את התבשיל והטעם להיתר כתבו התוספות (ע"ז לה, ב' אי משום) 'דסתם כליהם אינן בני יומן, והיינו טעמא לפי שהוא ספק ספיקא ספק נשתמשו בו היום או אתמול ואפי' נשתמשו בו היום שמא נשתמשו בו דבר שהוא פוגם בעין או דבר שאין נותן טעם'. כלומר מתייחסים לכלי כאינו בן יומו כיון שיש בו ספק נוסף. וכ"כ השו"ע^א בסיומן קכב (סעיף 1).

(א) הביא מהמרדכי^א (תרעד) שהחמיר בדבש וכתב שממילא החילוק הוא כמהרי"ל שרק מי דבש נפגמים ולא דבש.

והב"י תמה על המציאות הנודעת בדבש וכתב 'ואני תמה שהרי העולם מבשלים דבש עם הבשר והוא משובח מאד ושמא י"ל שעל ידי התבלין והבצלים הוא משיבה אבל אילו היו בשר ודבש לבדם היו פוגמין⁷⁰⁰'.

השו"ע פסק להקל בשמן ובדבש 'שמן ודבש של עובד כוכבים, אף על פי שהם מבושלים, מותרים מפני שהבשר פוגם את השמן ומסריחו, וכן לדבש'.

והרמ"א נטה להחמיר בדבש כמהרי"ל 'ויש אומרים דבשר אינו פוגם דבש עצמו, רק משקה הנעשה מדבש. ובמקום שאין הפסד גדול, יש להחמיר'.

והט"ז^א (י) כתב שהיה ראוי להחמיר בדבש אפילו במקום הפסד גדול כפשט במרדכי שאסר למעשה.

דעת מהרי"ל בשמן. מלשון מהרי"ל בתשובות משמע שאין הוא חולק בשמן. וכן משמע מדברי הרמ"א^א כאן. אמנם בהגש"ד (י, כב ז בסוף) כתב 'עכברא בשמן ונימוח אם הוא חם בטילה בששים, ואם הוא צונן מעבירו במסננת ומותר באכילה'. ומשמע שאינו נטל"פ שכן צריך שישים כנגדו. וכן הקשה הש"ך^א (י) והביא גם את דברי התוספות לעיל שכתבו כך והוכיח כן מהמרדכי. ודחה את דברי הרמ"א^א בתשובה (ג) שהבין בתוספות לחלק בין שמן שלוק שמודה התוספות שנפגם לשמן אחר שסובר שמשביח.

ובזבחי צדק (כ, כא) כתב להחמיר בשמן ובדבש ולהק"ל כשו"ע בהפסד מרובה או שעת דחק.

בשר שנתערב בין

כתב הגהות אשר"י (ע"ז ה, יא) 'חלב ובשר נבילה שנפל לין אין צריך ששים, דהוי נותן טעם לפגם, דביין ודאי פגמי'.

וכ"כ הרמ"א 'בשר או חלב ביין, הוי לפגם, ומותר'.

סעיף ה: קדרה שאינה בת יומה

93. מה דין התבשיל שבישל בקדירת איסור שאינה בת יומה ומהו גדר בת יומה לענין זה

בגמרא בעבודה זרה (ע"ה, ב) מובא 'ולמאן דאמר נותן טעם לפגם - מותר, גיעולי עובדי כוכבים דאסר רחמנא היכי משכחת לה? אמר רב חיאי בריה דרב הונא: לא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא, דלאו נותן טעם לפגם הוא. מכאן ואילך לישתרי! גזירה קדירה שאינה בת יומא משום קדירה בת יומא'.

ונמצא שקדירה הבלועה מאיסור אסורה לשימוש כשהיא בת יומה מהתורה וכשאינה בת יומה מדרבנן.

בגדר אינה בת יומה

- **רש"י**^א (בת יומא), **ר"ת**^א (תוספות שם) כתבו 'בישל בה אתמול כבר הפיג בה טעמו בלינת לילה' וסברתם ששהיית לילה נקראת 'עיבור צורה' לקרבן כמובא בפסחים (פ, א) 'נטמאו הבעלים או שמתו - תעובר צורתו וישרף בשישה עשר' ושם בראשונים שעיבור צורה הוא המתנת לילה⁷⁰¹. וממילא 'הדברים ק"ו אם

⁷⁰² והסביר הרא"ש לשיטתם שאפשר שבשלו בלילה את הבשר וטרם נפגמו בעלות השחר. אך אמר שזה דחוק.

⁷⁰⁰ ונלע"ד להסביר שהבשר פוגם בדבש אבל הדבש משיבה את הבשר כשהבשר הוא הרוב והיעיקר.

⁷⁰¹ לשיטה זו משמע שעיובר צורה משמעותו פגימה כתוצאה מהמתנה אבל בברטנורה שם הסביר שבהמתנת הלילה נעשה לנותר וממילא אפשר שאין ראייה שנפגם בלילה ואפשר שזו סבר החולקים.

ב"י משאם כן בכלי חרס דהיה צריך שבירה הוי כדעבד ומתירין הכלים לאחר השהייה דמעת לעת.

והביא בשם **תשובת נחלת יעקב**^א שכתב בשם הגאון ר' לייב סרוואל **דבהפסד מרובה** יש להתיר הכלי חרס להשתמש בו אחר מע"ל. דהרי דיעבד כיון שהוא הפסד מרובה. ובשפ"ד (ק, יז) כתב שלשיטה זו יהיה מותר להשתמש בכלי פורצלן שאינם בני יומם שבלעו איסור.

אמנם **בשפ"ד**^א (ק, יז) עצמו החמיר שאין להשתמש בכלי חרס אפילו בהפסד מרובה. וכיון שהשימוש בהם בני יומם אסור מהתורה אף באיסור דרבנן או ספק איסור תורה לא אמרינן לאחר מעת לעת ספק להקל, כיון דע"י גלגול בא שיהא דרבנן.

97. מה דין כלי הבלוע מאיסור שהשתמש בו לאחר י"ב חודש

בגמ' עבודה זרה (לה, א) קנקנים של עובדי כוכבים לאחר י"ב חדש מותרין... החרצנים והזגים של עובדי כוכבים - לחין אסורין, יבשים מותרים. הי נינהו לחין והי נינהו יבשין? אמר רב יהודה אמר שמואל: לחין - כל י"ב חדש, יבשים - לאחר י"ב חדש.

וכן נפסק בשו"ע בסימן קלה (סעיף טו) ובסימן קכג (סעיף יד).

- ומכאן כתב **החכם צבי**^א (שו"ת סימן עה) 'בחמץ בפסח לבני אשכנז הנהגים איסור כל י"ב חודש אף שהוא לפגם יש לומר דבלאחר י"ב חודש מותר אפילו לכתחילה כיון שכבר כלה לחלוות שבו ואין בו טעם כלל ועיקר ובין תוך י"ב חודש לאחר י"ב חודש ליכא למיגזר כדכתיבנא דקלא אית ליה. ואף **דלכתחילה לא מלאני** לבי להתיר לבשל בפסח בקדרה שעברו עליה י"ב חודש אבל בדיעבד ממני יוצאה הוראה הלכה למעשה להתיר התבשיל שנתבשל בה בפסח אף לדידן דאסרינן נותן טעם לפגם משום דאחר י"ב חודש ליכא טעם כלל.

- אמנם **בפנים מאירות**^א (א, כג) סובר שדין זגים קל מדין כלי וכתב 'ואין ללמוד מאיסורן גוש שנעשה כעפר לאחר י"ב חודש או מחמץ שחרכו שנעשה כעץ בעלמא ואף בבשר שנתייבש נעשה כעץ ואין בו איסור בשר בחלב מטעם דשליט ביה אווירא ומיבש הלחלוות לגמרי והוי כעץ יבש שאין בו טעם כלל משאם כן מה שבלע בדופני הקדירה דופן הקדירה מעמידו ימים ושנים רבים ואין כח לאויר עולם ליבשו'. ובפרי מגדים (שפ"ד יז) הביא בשם תשובת הרשב"א⁷⁰⁴ (א, תקעה) והסביר הפמ"ג שמשקה יין קליש.

- ובשו"ת **דבר שמואל**^א (קנג) כתב לחלק בין בליעה בצונן לבליעה בחם, וכתב ראייה לכך ש"ב חודש לא מועיל מכך שהתורה העידה על כלי חרס שאין יוצא מידי דופיו לעולם, ולו היה מועיל בכלים ישוין י"ב חודש היה פתרון גם לחרס. ורק בקנקנים התירו כיון שבלעו בצונן בכבישה.

סעיף ו: חריף בקדרה שאינה בת יומה

98. קדרת איסור שאינה בת יומה ונתבשל בה דבר חריף. מה דין התבשיל. השווה לדברי השו"ע בסימן צו

המשנה בעבודה זרה (לה, ב) כותבת שקורט של חלתית של גוי אסורה. ובהמשך (לה, א) מסבירה 'משום דמפסקי ליה בסכינא; אף על גב דאמר מר: נותן טעם לפגם מותר, אגב חורפיה דחיליתא - מחליא ליה שמונתיא, והוה ליה כנותן טעם לשבח ואסור'. כלומר שיש כח

95. מעט השומן שנותר על פני הקדרה לאחר שימושה - האם נפגם כשאינה בת יומה. האם הבלוע מצטרף אליו לאסור. והאם יש לו דין דבוק.

בגמ' שלנו (עט) הגרסה 'וכולן שנשתמש בהן עד שלא יטביל ושלא יגעיל ושלא ילבן' ובוזה קימ"ל להקל. והלשון 'לא הטביל יכולה להתפרש כטבילת טהרה ויכולה להתפרש כהדחה להסיר השומן. ובוזה נחלקו הראשונים.

- **ברמב"ם**^א (מאכלות יז, ד) כתב 'וכולן שנשתמש בהן עד שלא הרתיח או עד שלא הדיח ועד שלא הלבין ועד שלא הטביל מותר שכל השומן שבהן נותן טעם לפגם הוא כמו שביארנו'. והבין שהטבילה המדוברת היא הדחה וממילא יוצא שגם השומן שעל דפנות הקדרה נפגם לאחר מעת לעת. והסביר בדעתו הרשב"א שמוכח בגמ' שגם 'הטבילו' אמור להיות במחלוקת התנאים בדין נטל"פ. ואם נפרשו כטבילת טהרה הרי אין מי שסובר שאוסר בדיעבד.

- **אמנם מסקנת ברשב"א**^א (תה"א ד, ד לה, ב) להחמיר בשומן זה והביא ראייה מצונן שחתכוהו בסכין שאחד הטעמים לאיסור הוא מפני השמנונית הקרושה על פני הסכין⁷⁰³, ומוכח שאין אנו אומרים שהשומן נפגם. וכתב שכן דעת **התוספות**^א **והראב"ד**^א.

וכתב השו"ע^א בסתם כרשב"א והביא את המקלים כ"א: 'והוא שתהיה מודחת שלא יהא שומן על פניה, שאם לא הדיחה, אוסר והרי היא כחתיכת איסור שלא נפגמה. ויש מתירין אפילו בישראל בה קודם שהדיחה'.

כתב הש"ך (ט) שהשו"ע לקמן סימן קכ"ב (סעיף ג) לא הביא אלא סברא הראשונה (אמנם הביאה בלשון יש אומרים) וכ"פ בתורת חטאת (פה, כא) וכ"פ מהרש"ל (יש"ש חולין ח, טד).

האם הפגום הבלוע מצטרף לממשות בעין לאסור

כתב הש"ך^א (טו) **בשם הרש"ל**^א (עט) 'דמאחר דאיכא ממשות בעין אז הטעם שבקדרה שאינו בן יומו נותן טעם לשבח והוי הכל טעם הבא מן הממש' ולפי שיטתו הבלוע הפגום מקבל דין ממשות מכח השמנונית. אמנם כתב הש"ך^א שדעת כל הפוסקים אינה כל וכן כתב בתורת חטאת^א בשם או"ה^א וכן משמע דעת השו"ע^א בסימן צה (א) ואם לא היתה רחוצה יפה, אם יש בממש שעל פי הקדירה יותר מאחד בששים בדגים, אסור לאכלם בכותח' ומוכח שאינו מצטרף את הבלוע לממשות.

וכן כתב הרמ"א^א הגה: 'ואם יש ס' נגד מה שדבוק עליו, לכולי עלמא שרי מאחר דהקדירה אינה בת יומא. והכי נהוג'.

וכתב האו"ה (לה, ב) 'ומסתמא סתם תבשיל לקדירה יש ששים בתבשיל נגד לילכוך מרק שע"ג דפנותיו ומספיקא לא אמרינן שהיה בהן בנ"ט'.

חשש דבוק: כתב הפת"ש (י) שאין לומר שיש לשמנונית דין דבוק כיון שמיד היא נמוחה בתבשיל. ונראה כוונתו שלא נאמר שהקדרה תאסר ראשונה מהשמנונית ותעשה נבלה לאסור שוב את כל התבשיל, כיון שמיד השמנונית נמוחה.

96. האם מותר להשתמש לכתחילה בכלי חרס שאינו בן יומו

הובא במנחת יעקב (פה, טו) בשם 'בשם חכמי וינציאה'^א דדוקא בכלי מתכות כיון דאית להו תקנתא בהגעלה אסרינן לכתחלה כלי שאינה

⁷⁰⁴ אמנם כתב שמשבירת כלי החרס של ר' אמי אין ראייה כי אפשר שחשש שישתמש קודם י"ב חודש.

⁷⁰³ ראה לעיל סימן צו (סעיף א) שלשיטת הרשב"א זהו הטעם היחיד ואינו חושש לבלוע בהריף.

ונפק"מ לבישול חריף בקדרת בשר שאינה בת יומה שלטעם השני יהיה אסור בחלב גם לדעת השו"ע. (וראה הערה 705)

הרמ"א^א בסימן זה (ג) כתב כסה"ת 'אבל אם היה דבר חריף, כגון שבשלו דברים חריפים בכלי של בשר, אפילו אינו בן יומן, או שדכו תבלין במדוך של בשר, אם אכלו בחלב, אוסר אפילו בדיעבד עד דאיכא ס' נגד הבשר הבלוע בהם'.

וכה"ח (צו, ב) כתב 'כבר כתבנו... דכל היכא שסותם בשלחן ערוך לקולא ואחר כך מביא יש אומרים לחומרא שחושש להם לכתחלה ואין להקל כסתם אלא דוקא בהפסד מרובה ושעת הדחק יעו"ש ואם כן הוא הדין לכאן דאין להקל באינו בן יומן אלא דוקא בהפסד מרובה ושעת הדחק'. וכ"כ הבא"ח (שניה קרח ח').

סעיף ז: בישול מים בקדרת איסור בת יומה

99. קדרה שבלועה מאיסור והוחמו בה מים קודם מעת לעת האם מונים מעל"ע מבליעת האיסור או מחימום המים. ומה הדין בבשר בחלב.

- **כתב ספר התרומה**^א (סימן עה) לגבי כלי איסור 'צריך לחקור אם בכלי הוחמו המים לבדן בתוך מעת לעת שעשו בו האיסור דכך שוה המים לבדן כמו האיסור עצמו דכל המים נעשו נבלה... וחזרו ונבלעו'. ונמצא לשיטתו שמניית זמן מעת לעת מתחילה מחדש מזמן בישול המים. ובכל אופן כתב שכל זה דווקא בבלוע מאיסור אבל **בבלוע בבשר או בחלב** אין להחמיר כיון שלא נאסרים המים אלא חלק מהנפלט הוא עצמו חוזר ונבלע לפי חשבון ועוד שיש גם ג' נ"ט להיתר.

- **ובסמ"ק**^א (ריג) כתב להתיר והטעם 'דאחרי שאין בגוף האיסור בן יומן אין להחשיבו בן יומן וכן הדעת נוטה'. והסביר כוונתו הפמ"ג (משב"ג י) 'וטעמא כיון דהאוסר אין יכול ליתן עכשיו טעם לשבחה אף באין ס' נגדו דפגום הוא, אין הנאסר יותר מהאוסר, דלא אמרינן חנ"נ אלא כשהאוסר יש בו כח לאסור'.

אמנם כשבולע מתערובת של בשר בחלב כתב הב"י 'בהא נראה דלדברי הכל כשהוחמו בה מים בתוך מעת לעת חשיב כאילו חזר ונתבשל בה האיסור ומונין מעת לעת משעה שהוחמו המים דהא כולי עלמא מודו שהמים נעשו חתיכת נבלה'

ונמצא שלדעת הב"י הגם שאין חנ"נ בשאר איסורים בכל אופן כלי שבלוע מתערובת של בשר בחלב אין דינו כסתם איסור אלא דינו כבשר בחלב שיש בו דין חנ"נ⁷⁰⁶ וממילא אם בשלו בו מים תוך מעל"ע חוזרים ואוסרים את התערוכות.

וכן כתב השו"ע^א 'קדרה שהיא בלועה מבשר וחלב שנתבשלו בה ביחד או בזה אחר זה, וקודם שעבר לילה אחת הוחמו בה מים, חשיבה בת יומא עד שתשהה מעת לעת משעה שהוחמו בה המים'.

אמנם הש"ך^א (ס) כתב להקל שלאחר שנאסרו מבשר בחלב זה דומה לשאר איסורים שלמחבר לא שייך חנ"נ. **וכן בכף החיים**^א (צב, יח) בשם אחרונים רבים (מהרי"ק"ש, פרי תואר, ברכי יוסף) לחלוק שדווקא עצמות הבשר או החלב נהפכים לנבילה בבליעת המין השני לרבנו אפרים אבל במאכל פרווה שבלע תערובת של בשר בחלב דינו כבליעת איסור לר' אפרים ומשערים לפי חשבון מה שבלע. וסיכמ כה"ח 'ולענין דינא

לחריפות החלתית להשביח את האיסור בסכין של גוי אע"פ שסתם כלי של גוי אינו בן יומן והיה פגום קודם החיתוך.

- **בסה"ת**^(ט) כתב שיכול להיות שאין חילוק שדין כל דבר חריף כדין חלתית ולכן גם שומין ובצלים וכרשים יש לאסור אפילו בסכין שאינה בת יומה 'דאגב חורפיה דצונן או הירק דחריף מחליק ליה והויא ליה לשבח'.

וכעין זה כתב בספר האגור (או"ה. א רנט) 'אם שמו פלפלין בקדרה של איסור שאינה בת יומא הכל אסור, דאגב חורפיה משויא ליה לשבח'.

- **מהר"מ**^א (הובא ברא"ש ע"ז ב, לה) סובר שזהו דין מיוחד לחלתית 'דהוא חריף ביותר ואין בעולם חריף כמותו' אבל לגבי שאר דברים סובר שהאיסור דווקא בסכין בת יומה. וסיים שליבו נוטה להקל אך למעשה היה מורה לאסור כסה"ת רק שאינו מוחה ביד הנוהגין היתר. וראייה להקל מהגמ' בחולין (ג, נה) שבהמה שאכלה חלתית טריפה שניקבו מעיה משאם כן אכלה פלפלין. וכן **ברמב"ם**^(ט, כד) הביין שב"י שדווקא בסכין בו יומן אוסר בחריף כיון שלא ציין את החידוש של אינו בן יומן.

וגם הרשב"א^(א, ט) הקל בזה לגבי מדוכה והסביר 'שכל שהוא לפגם אינו חוזר לשבח מחמת בישול שבישלו בו אחר זמן שבא לפגם. שאם כן (כלומר אם לא תגיד כן) אין לך טעם לפגם לעולם, שבאותו בשול יחזור לשבח'. וכן כתב (א תצ"ו) שלדברי הגמ' שלסובר שנטל"פ מותר גם 'וכולן שנשתמש בהן עד שלא יטביל ושללא יגעיל ושללא ילבן' מותר. אינו מובן שיש לחשוש שישתמש בחריף ואיסור שהוא דבר מצוי. וכתבו הרשב"א (תמ"ט) והריטב"א (ע"ז לט, א) בפירוש אחד שגם לגבי חלתית דין השבח הוא על השמנונית שעל פני הסכין שנפגמה ולא על הבלוע.

ופסק כאן השו"ע **להחמיר** כאגור 'יש מי שאומר שאם שמו פלפלין בקדרה של איסור שאינה בת יומא, הכל אסור, דחורפיה משויא ליה לשבח'.

ופלפלים אלו צריכים שיהיו רוב התבשילים או שיהא טעמם נרגש הרבה בקדרה (ט"ו ט).

ובכל אופן אם שוב יבשל בקדרה דבר שאינו חריף לא נאמר שיפלוט עכשיו מושבח אלא ישאר דינו כאינו בן יומן ולא יאסור (ש"ך קכב, ב בשם או"ה ות"ח)

אמנם בסימן צו (סעיף א) **השו"ע** כתב לאסור בסתם רק בכלי בן יומן והוסיף 'ויש אומרים שהוא הדין גם לכלי שאינו בן יומן'. וכן בסעיף ג' בדין מדוכה הזכיר לאיסור רק במדוכה בת יומה.

וכתבו האחרונים ליישב את דברי השו"ע בשני דרכים (ע"פ רעק"א סימן צו סעיף ג):

- ג. **בליעת איסור חמור מבב"ח** כיון שבבליעת היתר יש בנוסף למחלוקת של בן יומן גם מחלוקת נוספת שלרשב"א דין סכין הוא דווקא בשמנונית ובבלוע גם בחריף אומרים נ"ט בר נ"ט. משאם כן באיסור שמוסכם שאין בבלוע נ"ט בר נ"ט. וכן חילק במשב"ז (י).
- ד. **בישול חמור מסכין** הצנן ש"א שרק בחלתית יש דין חריף שמבליע בצונן. משאם כן בבישול שמבליע לכו"ע.

705 אמנם הב"י בבדק הבית כאן כתב בהדיא על דברי האגור 'וזהו כדעת בעל התרומה שכתב רבינו בסימן צ"ו ושם נתבאר שיש חולקין עליו ולכאורה מוכח שסובר שהדין זהו בין איסור והיתר לבשר בחלב ובין בישול לסכין. אלא שגם כאן כתב לשון 'יש מי שאומר' כמו שכתב בסימן צו והוא כסוברים שלעולם חושש לשיטת היש אומרים

706 כמובא בכף החיים (יג, י). (וראה יד מלאכי כללי הפוסקים כללי הש"ע ורמ"א אות יז שכתב שה"א דחזיה) וכתב הפמ"ג (צד, כב) 'ודאי אף להבית יוסף מדרבנן הוא המים לא מן התורה דודאי לא נעשה נבילה המים מן התורה אלא מדרבנן הואיל ובא מבב"ח'

יש להחמיר כדברי מר"ן ומור"ם ז"ל שם שמסכים לדבריו ובהפסד מרובה או לכבוד שבת יש לסמוך על דברי המתירים.

ואם בישל חלב תוך מעל"ע של בשר ושוב בישל בה ירקות פשוט
שצריך מעל"ע מבישול החלב כיון שרק אז נעשו נבילה. (רעק"א סאן)

100. האם תועיל לינת לילה להקל בבישול מים תוך מעת לעת
לבליעת האיסור. ומה דין לינה בין בליעת הבשר לחלב קודם
המים. או בין בישול המים לבישול ההיתר. ומה הדין בשאר
איסורים.

כשהיתה שהיית לילה לאחר בליעת בב"ח

הבית יוסף סייג את החומרא שאם בושלו המים לאחר שעבר לילה מבליעת הבשר בחלב יש להקל לספור מעל"ע מבליעת הבב"ח. וטעמו שיש לסמוך עך שיטת ר"ת ששהיית לילה פוגמת בצירוף שיטת הסמ"ק שגוף האיסור כבר נפגם.

וכ"כ הרמ"א א' הגה: אבל אם עברה לילה, מותר.

כשהיתה שהיית לילה בין בשר לחלב או בין בישול המים לירק

- והוסיף הרמ"א⁷⁰⁷ על פי הבנתו בב"י וכן אם עברה לילה בין בישול בשר לחלב, אף על גב דאח"כ הוחמו המים מיד, נמי דינא הכי. ובתורת חטאת הבין בדעת הב"י להקל גם באם שהה לינת לילה אחר חימום המים (הובא בט"ז⁷⁰⁸)

- ובש"ך⁷⁰⁹ כתב שלדעת השו"ע דאינו מועיל לינה אלא לענין שחימום המים אח"כ לא יעשוה ב"י. כלומר ולא בין בשר לחלב או בין המים לירק שבכל אלו צריך להחמיר לשו"ע לחשבת את המעל"ע מחימום המים.

חימום תוך מעל"ע בשאר איסורים

וה"ה בכל האיסורים לפי מאי דקיימא לן בכל האיסורים חתיכה נעשית נבלה. וע"ל סימן צ"ב.

שאר איסורים במקום הפסד

והמשיך הרמ"א 'ובמקום הפסד (אפילו מועט. ש"ך ס'⁷⁰⁷) יש להתיר בכה"ג בשאר איסורים בכל ענין, רק שיהיה מעת לעת מזמן בישול האיסור'. כלומר בצירוף שיטת ר' אפרים שאין חנ"נ בשאר איסורים לשיטת הסמ"ק כאן שגוף האיסור כבר פגום.

⁷⁰⁷ כיון שבתערובת לח מקל הרמ"א בהפסד מרובה בלאו הכי לגבי חנ"נ בשאר איסורים.

סימן קד - דין עכבר שנמצא ביין או בשכר

סעיף א: עכבר בשכר או בחומץ

101. מה דין עכבר שנפל לשכר או לחומץ חם או קר. שלם, נימוח או חתוך.

בגמ' בעבודה זרה (סח, ב) מסופר שרב אסר שכר שנפל לתוכו עכבר של עיר.

בהסבר הדברים נאמרו שתי דעות:

- דעת רב ששת: זהו דין מיוחד שחדשה התורה בעכבר וכיון שאסרה אותו התורה למרות שהוא מאוס בעצמו, ממילא גם לא שייך בו דין נטל⁷⁰⁸.

- דעת רבא: נטל⁷⁰⁹ מותר בכל אופן גם בעכבר. ורב החמיר כיון שלא סובר דין נטל⁷⁰⁸ (ואין הלכה כמותו) או מפני שסובר שעכבר משיבח בשכר ולא פוגם.

נמצא שבהסבר רב ששת וכן בהסבר השני של רבא עכבר אוסר את השכר. והסבר הראשון של רבא אינו אוסר.

ובכל אופן עכבר של מדבר בחומץ מוסכם שאינו פוגם אלא אוסר כיון שעולה על שולחן מלכים.

פגום בשרצים למעשה: דעת רבא מופיעה בגמ' בנוסח 'אמר רבא הלכתא' וכתב התוספות שבאה להכריע להלכה נגד שיטת רב ששת שטען שאין דין פגום בשרצים. וכן כתבו כאן הריטב"א, הנימוק⁷¹⁰.

שוב מסופר על עכבר שנפל לחומץ ואסר רב כהנא. ומסתפקים האמוראים בשיעור הביטול בחומץ שמא מצד חריפותו שיעור שונה. ומסקמת הגמ' 'הלכתא: אידי ואידי בשיתין, וכן כל איסורין שבתורה!'

- **התוספות** (א"ד"י) **והרשב"א** (חידושים שם) הסבירו: בשיכרא וחלא בשיתין וכ"כ הרי"ף (שם לב, ב) והסביר 'דחיישינן דילמא אשבוחי משבח בחלא ובשיכרא'.

וכן כתב השו"ע 'עכברא דדברא נותן טעם לשבח הוא, שהרי עולה על שלחן מלכים. אבל עכברא דמתא, מספקא לן אם משיבח בשכר וחומץ, או אם הוא פוגם. ולפיכך אם נפל לשכר או לחומץ, בצונן, והסירו שלם, אם לא שהה בתוכו מעת לעת, מותר.

נטל⁷⁰⁹ בעכבר של מדבר

כתב השו"ע⁷⁰⁸ (ס) שמפשוט השו"ע⁷⁰⁹ משמע שעכבר של מדבר אוסר בהכל ואפילו בשמן ויין. אמנם מלשון הראשונים משמע שלמעשה לא חלקו בסוג העכבר כמו שכתב הרמב"ם לדוג' (טו, לא) 'עכבר שנפל לשכר או לחומץ משערין אותו בששים, שאנו חוששין שמא טעמו בשכר ובחומץ משיבח, אבל אם נפל לייין או לשמן או לדבש מותר ואפילו נתן טעם מפני שטעמו פוגם'⁷⁰⁹.

עכבר שנחתך לחתיכות קטנות

לגבי עכבר שנפל לחומץ שאסר רב ששת מסבירה הגמ' את טעם האיסור 'ההוא אימרטוטי אימרטט', בהסבר הענין נחלקו הראשונים:

- **רש"י**⁷¹⁰ כתב: 'ושרץ איסורו בכעדשה כטומאתו' כלומר לשיטתו שרץ כעדשה אינו בטל ורק טעמו או נימוח בטל.

והרמב"ן⁷¹¹ (חידושים שם) הסביר 'והאיברים אין להם שיעור אפי' פחות מכעדשה לוקין עליהן'.

- **אמנם התוספות**⁷¹² (ההוא אימרטוטי) כתב שיש לחלק בין השיעורים של טומאה לשיעורים של אכילה שרק לענין טומאה אסרו בשרץ בפחות מכזית. וכ"כ הריטב"א⁷¹³ 'לא מצינו בשום מקום דמדמי איסור לטומאה לשיעורו אלא כל האיסורין בכזית'. ובהסבר הגמ' כתב 'ההוא שיעורו היה נמרט ולא היה פוגם. כי אם על ידי לכלוך שיעורו הוא פוגם'⁷¹⁰. וכן הסביר הרשב"ד (הובר בר"ף)⁷¹¹.

- **הר"ף**⁷¹⁴ (על הריף לב, ב) כתב שהסרת הצמר היא הוכחה לשהיה מרובה ולכן חוששים שחריפות החומץ השביחה את טעם העכבר (כפי שמצינו בחלתית בסכים שאינה בת יומה).

- **באו"ה** (לב, טו) הסביר בתחילה שיש לעדשה מהשרץ דין בריה שאינה בטילה (והובא בדרכ"מ) ובסיום דבריו הסביר שכין שניתן להוציאה הוא כדבר שיש לו מתירין ומכאן הסיק שחומרא זו רק במשקה כיון שבו ניתן לסנן.

ונמצא שרש"י, רמב"ן ואו"ה הגמ' באה לחדש דין מיוחד בשרץ בענין שאינו בטל גם בשיעור קטן. ולתוספות, ריטב"א, ראב"ד ור"ן אין חידוש כזה בגמ' והיא דברה בענין אחר.

וכתב השו"ע⁷¹⁵ כרש"י:

'אבל אם היה רותח, או אפילו צונן ושהה בתוכו מעת לעת, בין שהסירו שלם בין שנחתך לחתיכות דקות, ויכול לסננו במסננת בענין שלא ישאר ממנו בתוכו כלום, בין שנימוח בתוכו לגמרי ונעשה כולו משקה ולא נשתייר ממנו שום ממשות, ניתר על ידי שיהא ששים בהיתר כנגד העכבר'.

102. מה דין איסור הניכר בתערוכות שאי אפשר לסננו בשרצים ובשאר איסורים

כתב השו"ע⁷¹⁶ 'ואם נחתך לחתיכות דקות, והוא בענין שאינו יכול לסננו כגון שנתערב השכר או החומץ במאכל עב, הכל אסור ואין שם ביטול, דחיישינן שמא יפגע בממשו של איסור ולא ירגיש'.

וכתב השו"ע⁷¹⁷ (א) שנראה דעת ה"ב⁷¹⁸ 'דאפילו פחות מכעדשה וכן בשאר איסורים נמי לא בטיל אפילו ביותר מששים כל שא"א לסננו'. כלומר שהאיסור כאן הוא מצד שניכר האיסור אינו בטל בתערוכות וממילא אין לחלק בשיעור או בסוג האיסור.

אמנם הרמ"א⁷¹⁹ כתב 'ודוקא בשרץ יש לחוש אם נשאר שם שלא יוכל להוציאו, אבל בשאר איסורין אין לחוש'.

וכבר הקשו הראשונים על שיטה זו שהרי בכל איסור חצי שיעור אסור מהתורה, אם כך למה להחמיר בעכבר יותר? וכן הקשו הדרישה והט"ז⁷²⁰ ונקטו כשו"ע.

אמנם בנקה"כ⁷²¹ הסביר שהוא דווקא בשרצים שיש כאן גזירה דרבנן כיון שיש עליהם מלקות בכעדשה ממילא גזרו עליהם בתערוכות.

⁷⁰⁹ ולכאורה אכן לא גרע מסתם בשר שפוגם בשמן וביין לעיל קג, ד.

⁷¹⁰ וכתב על זה הרשב"א (שם) 'זוה מן התמה שהוא בעצמו הוא שאמרנו שמאוס ובדילי אינשי מיניה ולא מחמת צמרו אלא מחמת עצמו'.

⁷¹¹ וכתב על זה הרשב"א 'זוה מן התמה שהוא בעצמו הוא שאמרנו שמאוס ובדילי אינשי מיניה ולא מחמת צמרו אלא מחמת עצמו'.

⁷⁰⁸ רש"י הסביר 'ובלאו אזהרה בדילין אינשי מיניה ולמה ליה דאזהר רחמנא עליה ש"מ אפי' נותן טעם לפגם אסור' כלומר שהאיסור בא לרבות נטל⁷⁰⁹. והר"ן (על הרי"ף לב, ב) כתב שלא ניתן לומר כך כיון בפשיטות האיסור נאמר שיהיה בו לאו ולא רק שאדם יבדל ממנו מדעתו. ולכן הסביר הכוונה 'כיון דמימאס מאיס ובדילי אינשי ה"ל כנבילה טרוחה מעיקרא דשריא לכונ"ע, כדאינא בגמרא [סח.] ואפי"ה אסריה רחמנא, הלכך כיון שחדשה בו תורה איסור אף טעמו אוסר א"פ שהוא פוגם' וכן כתב ברשב"א (תוה"א ד, א. ט, ב והרחיב עקרון זה לכל האיסורים המאוסים כ'זבובין וכיו"ב).

104. מה שומן רותח שעירו לכלי שנמצא בתחתיתו עכבר וספק היה שם בזמן העירוי ויש שישים כנגדו ומדוע. ומה דעת השו"ע בזה. ומה דין הכלי עצמו. ומה הדין כשידוע שלא עירו עליו.

ספק עירו שומן על עכבר

הוסיף הרמ"א⁷¹⁴: 'אם שפכו מדי יום יום שומן בקדירה ויש לספק שמא העכבר היה שם כשעירו עליו שומן רותח, הכל אסור, אפילו יש ס' בשומן נגד כל העכבר'.

והטעם לחומרא כתב בתורת חטאת (כב, ט) 'דכל מה שמערה ונוגע בעכבר נאסר ונתערב בשאר שומן' (וכ"כ בש"ך ד' 1).

ויש להעיר שיש כאן חידוש, כיון שאם אותו השומן היה מתבשל ממש עם העכבר היה מותר כיון שיש שישים כנגדו ועכשיו שעירו עליו נאסר כיון שכל חלקי השומן נגעו בעכבר, ונעשה העירוי חמור מן הבישול (וראה ישוב בהערה)⁷¹³.

אמנם דעת הפר"ח⁽¹⁾ שטעם האיסור כאן הוא דווקא מצד שהשומן נעשה נבלה. וממילא לשו"ע מותר אם יש שישים 'דכיון דאין חתיכה נעשית נבילה אין צריך לשער אלא כנגד האיסור הבלוע בשומן שנאסר ע"י עירו, ועל כרחק אין בו אלא כשיעור גוף העכבר, וכל שיש שישים נגד העכבר יש להתיר לסברא זו'. ונראה שהוא מסביר את תשובת הרא"ש שכתב 'הכל אסור' דווקא באין שישים⁷¹⁴.

לגבי הכלים שנשתמשו בשומן

הכלי שבו נמצא השומן והעכבר דינו כדין השומן ונאסר יחד איתו. אמנם הכלים שנשתמשו בהם אחר כך בשומן (ערוה"ש יג).

- במנחת יעקב (כב, יט. הובא בפת"ש) כתב שהם מותרים כיון שיש כאן ספק שלא היה העכבר כשעירו עליו. וכ"כ ערוה"ש (ש) 'ופשוט הוא דכלים שאכלו ובשלו השומן בהם מותרין בכל ענין כיון דכל זה הוא חומרא'.

- אמנם בהוט שני (הובא בפת"ש ד) כתב לאסור כלים שנשתמשו בשומן ולהתיר רק אם ספק השתמשו.

כשלא עירו על העכבר

הוסיף הרמ"א 'ואם לא עירו עליו (רותח), או שעירו עליו וידוע שלא היה שם העכבר כשעירו עליו, והשומן בא לפנינו כשהוא קשה (ובקשה שאלא מתנוגע מצד לצד לא שייך כבישה. משב"ז ג) וכן נמצא העכבר עליו, סגי ליה בנטילת מקום⁷¹⁵ ולא מחזקינן איסור שמא היה השומן רך כשנפל שם דכבוש הוי כמבושל, דמותר מכה ספק ספיקא, ספק נפל שם כשהיה קשה, ואם תמצא לומר כשהיה רך, שמא נתקשה קודם שיעור כבישה'.

והטעם שצריך נטילה ולא די בקליפה כדין עירוי

- כתב הפר"ח^(ה) שכיון שראינו שנמרטו שערותיו משמע שהיה שם זמן רב וצריך נטילה אבל שישים לא צריך כי לא היה כבוש וסיים צ"ע.

- במנחת יעקב (כב, יח) כתב 'חומרא יתירה אפשר משום דמאוס. או משום דדרך שומן אווזא שלא להיות קשה כל כך' וסיים אבל להצריך ס' הוא חומרא בלא טעם.

ובשאר איסורים למרות שחצי שיעור אסור מהתורה, כיון שאין עליהם מלקות לא גזרו.

ונמצא לשיטת הרמ"א והש"ך אפילו ניכר איסור במראה ואינו משמונה שרצים ואי אפשר לסננו בטל ברוב.

ובמנח"י (פה, זז, נז) כתב שבמקום הפסד מרובה יש להקל כרמ"א בשאר איסור וניכר האיסור אך אי אפשר לבררו.

לדעת החו"ד (חידושים ב) גם לרמ"א יש להחמיר בשאר איסורים אם יש בתערובת כזית כא"פ כשניכר האיסור 'דהעיקר דכל שיש שיעור למלקות, כגון כעדשה משרץ או ככזית בכדי אכילת פרס, וניכר האיסור אף שאי אפשר לבררו, אסור. אבל בדליכא שיעור למלקות מותר כל שאי אפשר לבררו, אף שניכר האיסור'. וביד יהודה חולק.

סעיף ב: עכבר בשמן ויין

103. מה יהיה דינו של עכבר שנפל לשמן ויין ושאר משקין

- הרשב"א^(ש) כתב 'והורו רבותינו הצרפתים ז"ל הלכה למעשה דדוקא בחלא ושכרא אזלינן ביה בששים דמשביח היא בהכי, אבל בשמן ויין ושאר משקין פוגם הוא ומותר'. והסביר הגר"א (כאן ז) שכיון שהגמ' שאלה רק על חומץ משמע שפשוט לה שאר משקים מותרים.

- הרמב"ם (ט, לא) כתב קולא זו אך לא הכליל 'שאר משקין' אלא פרט 'אם נפל ליין או לשמן או לדבש מותר' והסביר 'שכל אלו צריכין להיות מבושמים'.

- אמנם בשם גאון^א הובא על עכבר שנפל לשמן של בית הכנסת ואסרו בשישים. והובאו דבריו ברא"ש (חולין ז, לה), בר"ן⁷¹² (חולין לו, ב) ובארחות חיים.

השו"ע^ב כתב כרבותינו הצרפתים 'אם נפל ליין ושמן או לשאר משקין, פוגם בודאי ואין צריך ס' לבטל פליטתו'.

והוסיף הרמ"א^א 'ולפי זה אם נפל לשומן נמי דינא הכי. ויש מחמירין בשומן ואפילו אם הוא קשה לפנינו'.

והעיר הש"ך שכן דעת הרש"ל (יש"ש חולחין ת, מט) וכן משמע מהרמב"ם שדווקא יין שמן ודבש מותרים ולא שומן.

הדין בהפסד גדול

הוסיף הרמ"א 'ובמקום הפסד גדול יש לסמוך אדברי המקילין'.

וכתב הט"ז^(ה) שמתניחם למה שהחמיר הרמ"א בשומן בתחילת דבריו ובה להקל בכל המשקים חוץ משכר וחומץ.

סיכום הדין לשו"ע ולרמ"א (משב"ז ה):

- שכר וחומץ: אסור לכו"ע
- יין שמן ודבש: מותר לכו"ע כיון שהוא נפגם.
- שאר משקים: לשו"ע מותר (וכן פר"ח ה) ולרמ"א רק בהפסד מרובה.

⁷¹⁴ וכעין זה עשה הת"ח עצמו ברא"ש בדין שומן רך שהעמיד את דברי הרא"ש שם 'הכל אסור דווקא בליכא שישים'.

⁷¹⁵ שכיון שראינו שנמרטו שערותיו משמע שהיה שם זמן רב וצריך נטילה אבל שישים לא צריך כי לא היה כבוש וצ"ע. פר"ח ה. במנחת יעקב (כב, יח) כתב 'חומרא יתירה אפשר משום דמאוס. או משום דדרך שומן אווזא שלא להיות קשה כל כך' וסיים אבל להצריך ס' הוא חומרא בלא טעם.

⁷¹² אמנם הביא את דעת הרשב"א בסיום

⁷¹³ וראה באו"ה (כט, ב) שכתב 'קליפה שהצריכו חכמים אינו אלא חומרא בעלמא' כלומר מלכתחילה אין כאן מציאות אמיתית של נתינת טעם אלא שחז"ל גזרו בקליפה. וממילא ניתן ליישב שכיון שכל מציאות איסור קליפה בעירו קיימת גם בלי נתינת טעם, לכן המצאות של שישים כנגדו אינו מבטל את התקנה.

- **ארתות חיים** (מאכלות מא): טעמם בטל ואם הוציאו מותרים אבל ממשותם בשישים.

- **רשב"א** (תוה"א ד, א, כ, ב): הלכה כרבא שיש נטל"פ ואפילו ממשותם שנימוחה אינה אוסרת. ואפילו אם יש בתערוכות כזית מהם כדי אכילת פרס כל שפוגמים ויש רוב כנגדם מותרים. ואם הוציא את האיסור הפגום לא צריך כל שיעור⁷¹⁷ כנגד מה שנפל כיון שטעמו פגום הוא כמי שאינו. וכ"כ הר"ן (ע"ז לב, א) וכתב הב"י שבדברים המאוסים מודה הר"ן לרשב"א שאפילו הגדילו נפח התערוכות לא אוסרים⁷¹⁸ (ראה לעיל קג, ב)

השו"ע פסק כרשב"א 'דברים המאוסים, שנפשו של אדם קצה בהם, כנמלים וזבובים ויתושים שכל אדם בודל מהם למיאוסן, אפילו נתערבו בתבשיל ונמחה גופן לתוכו (ולכן אין להם דין בריה), אם ההיתר רבה עליו, מותרים (ואפילו שיש בהם כזית כפי אכילת פרס. רשב"א. ש"ך ט').

והוסיף השו"ע 'ומכל מקום כל שאפשר לבדוק ולהעביר במסנתת, בודק ומסנן'.

הרמ"א בדרכ"מ כאן הפנה למנהג שכתב בסימן קז ושם (סעיף ב) בהג"ה הסכים לדברי השו"ע וכתב 'וכן המנהג פשוט. אף על גב דיש מחמירין, דברי המקילין עיקר'.

אמנם הש"ך שם (קח, ט) חשש לדעות המחמירים והתיר רק בהפסד מרובה. וכ"כ **בכה"ח** (ט) שהמהמיר תע"ב.

אמנם **תולעים שבפירות** כתב הרמ"א בסימן פד (סעיף ט) ההיתר כשנתבשלו כיון שיש בהם שישים ומשמע שסובר שאינם פוגמים שהרי פעמים שאוכלים אותם עם הפרי.

107. מה דין דבר מושבחה שפוגם בתערוכות זו אך יש בו כזית כא"פ

- כתב הב"ח (ח) שרק בדבר שפגום מעיקרו התיר הרשב"א למרות שיש בו כזית כא"פ מהאיסור אבל בדבר המושבחה שרק פוגם בתערוכות אינו מותר אלא אם אין בו שיעור כזית כא"פ.

- וכתב עליו הפמ"ג (שפ"ד ט) 'ואני תמה על עצמי הא דברים הפגומין נמי הכי אסרינהו רחמנא ואפ"ה כל שהיתר רבה שרי, ה"ה במשובחים ונותן טעם לפגם בהיתר פגום קצת כיון דטעם פגום לא אסרה תורה חד בב' בטל במין במינו אף שיש כזית כדי אכילת פרס, ולא מצאתי לאחד מהאחרונים שיאמרו בזה'.

108. האם עכבר חי שנכבש בשכר כ"ד שעות אוסר אותו

הפתי"ש (א) הביא בשם החת"ס שיש דין כבוש גם בחי ובשם החקרי לב הביא שאין כבוש בחי ולכן נטתה דעתו וכן כתב בכה"ח (כד בשם חקרי לב ובה"ט) 'אם נפל עכבר חי לשכר או לחומץ דקיימא לן בסעיף א' דעכבר בשכר וחומץ אינו פוגם ועמד בתוכו מעת לעת והוא עודנו חי, וכן אם נפל שאר דבר טמא לתוך היתר צונן ושהה שם עשרים וארבע שעות והוא עודנו חי, אפילו הכי אינו אוסר, והשכר או החומץ או דבר אחר מותר. דהא דאמרינן כבוש כמבושל היינו דוקא אם השרץ או דבר טמא מת אבל אם הוא חי אין כח בכבישה להפליט בדבר שיש בו רוח חיים ומותר'.

ואם בא לפנינו רך או שידועים שנפל לתוכו רך אסור כשאר ששים ולא כאו"ה שהקל בזה (ש"ך ז. ט"ז ג.). כיון שיש להחמיר בספק כבוש (דרכ"מ).

צירוף ספק של גמ' לספק ספיקא

והעיר הש"ך⁷¹⁶ (ה) שהטעם שלא מקלים בספק עירו על העכבר מספיק ספיקא בצירוף דעת הרשב"א שפוגם, כיון שספק שעלה בש"ס אינו מצטרף לספק או שהוא ספק בחסרון ידיעה. וסיים צ"ע. וכ"כ הפר"ח (ה).

אמנם לדעת הפמ"ג⁷¹⁷ (שפ"ד ד) 'ספק איבעיא' כן מצטרף לספק ספיקא. הן לענין ספק ספיקא והן לענין ספק דרבנן לקולא, וכאן משום דהוה כעין חסרון ידיעה.

105. האם מותר להדליק נרות בית כנסת בשומן מאוס. האם המאוסות נקבעת על ידי המדליק או העולם. ומה הדין כשיש שישים בהיתר ועדיין מאוס.

הוסיף הרמ"א 'ובמקום שהשומן מאוס לאכול, אסור להדליקו ג"כ בבית הכנסת, משום הקריבהו נא לפחתך.

וכשיש שישים והוא עדיין מאוס:

- כתב הט"ז⁷¹⁸ (ד) שכשיש שישים הוא מותר בהדלקה ושכן כתב בדרכ"מ ובב"י בשם רי"ו. ומשמע אפילו אם הוא עדיין מאוס עליו.

- והש"ך⁷¹⁹ (ה) בשם או"ה ואפי רברבי כתב שלא יועיל שישים אם עדיין מאוס עליו ואפילו אם על אחרים כבר אינו מאוס.

אמנם כתב הפרי מגדים (משב"ז ד) שאפשר שיודה הט"ז לש"ך שכל שמאוס עליו אסור ובה להוסיף שגם אם לא מאוס אסור בהדלקה כל שאין שישים.

וכשמאוס על אחרים ולא עליו:

- כתב הפמ"ג (סז) שמותר בהדלקה.

- וערוה"ש (ת) שאם הוא אסור לאחרים מותר לו.

ונמצא לסיכום שמותר להדליק רק אם יש שישים ואינו מאוס.

נרות של שאר מצוות: והוסיף ה"ה לכל נר מצוה אסור אם הוא מאוס יע"ש, היינו נר חנוכה ויאצ"ט. ויראה נר של שבת ג"כ יש למנוע⁷¹⁶:

סעיף ג: תערוכות דברים המאוסים

106. מה דין זבובים שנתערבו בתבשיל פרט לגבי טעמם ועיקרם

ראה לעיל שנחלקו רבא ורב ששת האם יש דין נטל"פ בדברים המאוסים. ולהלכה נחלקו הראשונים כיצד לנהוג.

- **ר' ירוחם**⁷²⁰ (טו, ה) כתב בשם הרא"ש שטעמו של הזבוב אוסר את הכף בשישים שחוזרת ואוסרת את הקדרה אם ערבו בה. וכ"כ **מהר"ם פדוואה**⁷²¹ (עט): שלמעשה לא נוהגים להקל בטעם דברים המאוסים. כיון שאין אנו בקיאים מתי פוגם ומתי משביח כעכבר בשכר. וכ"כ **או"ה**⁷²² (כ) אפילו טעמם לא בטל וצריך שישים כנגד הזבוב גם אם הוציאו ובבואדי שנגד ממשותם אם נמחה. ורק בכלי שני אינו אוסר.

⁷¹⁸ והסביר הפר"ח (י) 'דבשלמא גבי נותן טעם לפגם הרי האיסור מושבחה מצד עצמו, ואף שפוגם קצת בתבשיל מכל מקום הא קמתהני מאיסורא, אבל הכא דהאיסור מצד עצמו הוא פגום מעיקרו לא מתהני מאיסורא כלל, וכיון דאיכא רובא דהיתרא לכולי עלמא שרי'.

⁷¹⁶ נראה שצד הספק שכיון שנעשה להנאת האדם היה מקום להתיר ובכל זאת אסור כיון שהוא מכבוד שבת והוא מצווה.

⁷¹⁷ בראשית הדברים הסביר למה לא צריך שישים. אבל מסיכומם נראה שאין צורך כ"כ צריך כי הטעם כמי שאינו. 'ואפילו נפל להיתר מועט'.

סימן קד - דין עכבר שנמצא בין או בשכר
סעיף ג: תערובת דברים המאוסים

סימן קה - דין איסור שנפל לתוך היתר

סעיף א: דין כבוש במים ובציר מלוח

109. מה דין איסור ששהה עם היתר. מהו החילוק בגדר של 'כבוש' לעומת 'מליח' פרט הדין לגבי שלשה פרקי זמן בענין זה.

גדרי מליח וכבוש

בגמרא בחולין (צז, ב) מובאת מחלוקת אמוראים בדין ירך בהמה שנמלחה עם גיד הגשה. ובתוך הדברים מובאים דברי שמואל 'מליח הרי הוא כרותח, כבוש - הרי הוא כמבושל'. ומטעם זה גם אסר שמואל במקום אחר (חולין קעא, ב) לאכול חם בקערה שמלח בה בשר. ומלשונו שהפריד בין מליח לדין כבוש מוכח שמדובר גם במציאות שונה וגם בדינים שונים. שהדין במלוח הוא כצלי שנאסר רק בחלק ססמוך לאיסור. ואילו כבוש הוא כמבושל שנאסר כולו.

ובגדר חילוק במציאות בין 'מליח' ל'כבוש' הוא בכמות הנוזלים שיש בו שכן כתב הרשב"א (תה"א ד, א, ג, א) בהסבירו גמרא זו 'ואעפ"י שמיחל יוצא מן הבשר על ידי מליחה אינו כרוטב שבמבושל להוליך את האיסור ולהבליעו ביותר מכדי קליפה'.

ונמצא שדין 'כבוש' הוא כשיש נוזל⁷¹⁹ ממש. ודין 'מליח' הוא כשיש מעט מוחל.

זמן הכבישה לאסור כולו בסתם נוזלים

הנדון כאן הוא 'בדבר שאין מתערב האיסור תוך ההיתר שהיינו דבר יבש בתוך דבר לח כגון בשר תפל שנפל לתוך דם' (או"ה ה)

- **משמעות רש"י** (להבנת המרדכי ביצה תרע"ד) **והרשב"א** שרק **בטעם חזק כחומץ או מלוח** יש דין כבוש שכן בכל מקום פרש רש"י כמבושל 'בחומץ ותבלין'. וכן הרשב"א (תשובה א, תקד) כתב שרק 'בדברים החריפין כמלח וחומץ וכיוצא באלו' יש דין כבוש והוכיח מדברי הגמ' 'צונן לתוך צונן דברי הכל מותר. ולא נתן שיעור לשהיית זה בתוך זה'.

- **מרדכי** (ביצה תרע"ד) **שלשה ימים** ראשית המרדכי דוחה את שיטת רש"י שכבוש הוא דווקא בדבר חריף ומביא ראיה ממשנה בשביעית 'ורד ישן שכבשו בשמן חדש חייב בביעור - אלמא בלא חומץ הוא נותן טעם כמבושל' ולענין הזמן כתב 'ונראה דכבוש מיקרי ששהה כבר ג' ימים בדבר לח ואז הוי כמבושל ופולט טעם וקולט טעם, כדאמרי' במסכת ע"ז קנקנים של ע"ז ממלאם ג' ימים ומערן מעת לעת וכפולטו כך בולעו'. והוסיף שכן דעת ר"א **ממיץ וראבי"ה** (אלף קיד). וכן כתב המרדכי (ע"ז תתנד) בשם ר"ת.

- **רא"ש** (ע"ז ה, יא) **יום שלם**: בגמ' בפסחים (מד, ב) נחלקו ר' עקיבא וחכמים במקור דין טעם כעיקר שלר' עקיבא נלמד מבשר בחלב ולחכמים אי אפשר ללמוד ממנו 'דחידוש הוא... דאי תרו ליה כולי יומא בחלבא - שרי, בשיל ליה בשולי - אסור'. כלומר בבשר בחלב מדין תורה אין איסור כבישה יום שלם בצונן והוא רק מדרבנן מה שאין כן בשאר איסורים שיש בהם איסור תורה בכבוש יום שלם בצונן. ומכאן הביא הרא"ש בשם הריצב"א שזמן הכבישה בנוזלים להאסר כולו הוא יום שלם.

וכתב השו"ע כרא"ש 'איסור שנשרה עם היתר מעת לעת בצונן, מקרי כבוש, והרי הוא כמבושל ונאסר כולו. אבל פחות מכאן, בהדחה סגי'.

110. האם כבוש כמבושל ממש לענין דם וכד'

בשו"ע סימן ס"ט (סעיף טו) נחלקו השו"ע והרמ"א האם ניתן להכשיר בצליה בשר לא מוכשר שנשרה במים מעת לעת. השו"ע מקל והרמ"א מחמיר.

הסביר הגר"א (שם טז) שהשו"ע סובר שכבוש אינו כמבושל ממש ולכן עדיין יש תקנה לבשר על ידי צליה. והרמ"א סובר שכבוש כמבושל ממש ולכן כמו שבשר לא מוכשר שנתבשל אין לו תקנה כיון שהדם נצמט בו וכבר אינו יוצא כך בבשר שנשרה מעל"ע.

- וכעין זה כתב כאן הפרי מגדים (משב"ז א בסופו) 'וכבוש הוא רק מפליט ומבליע לא מבשל ממש ונ"מ דם היוצא ע"י כבישה דאורייתא ולא דמי לדם שמלחו'.

- אמנם בחו"ד (ביאורים ה) כתב 'דכבוש בדם ג"כ הוא רק מדרבנן' ומשמע שסובר שהוא כבישול ממש.

111. כבישה בכלים: מהו עומק האיסור בכלי שנאסר בכבישה. מה דין היתר שנכבש בכלי איסור מעל"ע. האם יש חילוק בסוג הכלי.

כתב או"ה (ב, ה) 'ומיהו אם שהה (איסור לה) בתוכה שיעור כבישה ודאי א"א הכלי אסור אף בדיעבד. ויצריך ששים נגד פולן אם הוא של עץ וכ"ש של חרס... אמנם בשל מתכת אין מצריכין ששים נגדו בדיעבד אלא כשנאסר ע"י רותחין. אך לכתחלה מותר לשרות בו פעם אחרת... דהא אין שורין בו הבשר השני מעל"ע ובפחות משיעור זה אינו מפליט כלל אפי' באיסור צלול'.

ונמצא לדעת או"ה שלשה יסודות:

א. כלי שנאסר בכבישה נאסר בכולו בעץ וחרס אך לא במתכת בדיעבד.

ב. היתר שנכבש בכלי איסור מעל"ע נאסר כולו (ככלל אין בתוכו הכלי ששים כנגד דפנותיו).

ג. קודם שיעור מעל"ע אין פליטה ובליעה כלל בכבישה.

אמנם הט"ז (ק) חולק בשניים:

- שיעור הבליעה בכבישה הוא כדי קליפה בלבד כמוכח מהרשב"א שכלי שנאסר מבליעת יין נסך די בקליפה להכשירו. ואין לחלק בזה בין סוגי הכלים.

- היתר שנכבש בכלי איסור אינו נאסר בדיעבד שהרי אין בליעה קודם מעל"ע ואז כבר הבלוע ודאי פגום שאינו בן יומ⁷²⁰.

ולענין כבישה מעל"ע בכלי איסור גם הש"ך (ג) תמה על האו"ה וישב 'ומצאתי בכתיבה יד הרב בגליון האו"ה בכלל ל"ד דט"ו שהרגיש בזה וכתב דמיירי שהאיסור קצת בעין'.

ולהלכה כתב הפרי מגדים (משב"ז א) 'קיימא לן כבוש מעל"ע בכלי מפליט ומבליע בכולן ואין ללמוד מין נסך, ולא כט"ז. ושכן כתב הש"ך והתורת חטאת.

ולגבי בליעת כלים בכבישה לאחר שהביא דעות שונות סיכם:

- **כלי חרס (חדש) בולע מיד בצונן.**

⁷²⁰ ונלע"ד על דרך אפשר לישב את דברי האו"ה שמה שנפגם הבלוע בכלי הוא מצד שהאוויר שולט בו ומחמצן את המאכל. משא"כ בשרוי שאין האוויר שולט בו, סובר שאינו נפגם. והוא כעין מה שכתב הפנים מאירות להחמיר בבלוע בכלי בשנים עשר חודש כיון שאין אויר העולם שולט בבלוע להתירו.

⁷¹⁹ וכן רש"י ושאר ראשונים כתבו לגבי כבוש 'בחומץ' וכן בדין כבישה בעכבר (לעיל סימן ק) נדונו נוזלים בלבד שיכר, חומץ, שמן, דבש ושאר משקים.

וכדברי הבי"ב נראה בכמה ראשונים. רש"י (חולין צז, ב' כבוש) שהסביר כבוש 'בחומץ ותבלין'. וכן ברשב"א⁷²¹ (תשובה א תקיד) שכתב 'גם מה שאמרת דכל שאין לו קיוהא כבשר ששורין אותו במים קודם מליחה שאינו בולע מן הדם. גם זה פשוט דלא אמרו אלא בדברים החריפין כמלה וחומץ וכיוצא באלו' ומוכח שלרשב"א שדין חומץ כמלה וכן שאר דברים שטעמם חזק, וכן משמע במרדכי (ביצה תרעד) לעיל שדוחה את דברי רש"י שכבוש יש רק בחומץ ותבלין ומוכח שמבין שחומץ הוא דבר חריף.

אמנם הקשה הש"ך⁷²² (ב) שהרא"ש (ע"ז ה, יא) הביא את דברי הריצב"א לגבי זמן הכבישה בנוזלים שהוא מעל"ע דווקא לגבי העכבר ששהה בשיכר ובחומץ. ומוכח שסובר שאין דין שיכר וחומץ כדין ציר לאסור בכדי שירתיח. ועוד שהש"ך⁷²³ עצמו כתב בסימן קד (סעיף א) לגבי העכבר שאם לא שהה בו מעל"ע לא אסר. וכ"ד הפר"ח⁷²⁴ (ד) והמשנ"ב⁷²⁵ (תמ"ז עא) שכבישה בחומץ היא מעל"ע כשאר נוזלים.

אמנם המג"א⁷²⁶ (תמ"ז, כח) חילק בין חומץ חזק לחלש.

ולהלכה כתב בכה"ח (ט) לסמוך על דברי המג"א בהפסד מרובה שחומץ חלש כבישה בו היא מעל"ע. אמנם זה דווקא כשלא ניכר איזה השתנות בהמאכל ע"י הכבושה בחומץ (דרכי תשובה ז).

114. האם מועיל מליחה לכלים בשיעור 'כדי שירתיח' להבליע או להפליט בכולו

מליחה לכלים להפליט מהם בכדי שירתיח

הבי"ב בסימן סט (יז) הביא בשם הגהות שע"ד (טז, א) שכתב לגבי כלי שבלוע מאיסור 'אבל למלוח בו בשר ששהה כשיעור מליחה והודח במים כהלכתו מותר למלוח בו'. והובא להלכה ברמ"א (טז, טז) וכתב על זה הדרישה⁷²⁷ (ב) 'וצ"ע למה לא יהא נאסר מכח כבוש שהוא כמבושל'. כלומר שלדעת הדרישה כבישה בשיעור רתיחה בכלי הבלוע מאיסור מפליטה ואוסרת.

אמנם הש"ך⁷²⁸ (יח) והט"ז⁷²⁹ (מא) כתבו שאין מליחה לכלים להפליט את הבלוע בהם אפילו ששהו שיעור רתיחה. וק בשיעור של מעל"ע אוסרים.

מליחה לכלים להבליע בהם בכדי שירתיח

כתב הפמ"ג (משב"ז א) שבדבר זה נראה שנחלקו הש"ך והט"ז שם 'ונסתפקו שם אי להבליע בכלי כדי שירתיח מהו?⁷²⁶

- דמש"ך⁷²⁷ שם הטעם דכדי שירתיח דינו כמליח דאין מפליט מכלי ולפ"ז להבליע שפיר מבליע והיינו בחומץ או ציר בכולו.
- ולט"ז⁷²⁸ שם משמע דכבוש כדי שירתיח אין מועיל בכלי משמע אף להבליע.

- **וגליזור"ט** (חרס מצופה גלורה) יש להקל אף שגליזור"ט שלנו אין דומה למצופה אבר.
- **ועץ מעל"ע** בולע בכולו ולא קודם לכן.
- **ומתכות יש מחלוקת אם בולע בכבוש**⁷²¹ (ונטייתו להחמיר)
- **ובכלי זכוכית המיקל בה"מ לא הפסיד**⁷²² (באיסורים אך לא בחמץ):

112. מהו זמן הכבישה לאסור כולו בציר מלוח ומה דעת הרמ"א בה.

מצינו שזמן הכבישה בציר קצר יותר מסתם נוזל צונן בו נדרש מעל"ע⁷²³.

לגבי אורך הזמן שבו נאסרת חתיכה שנמלחה בכלי שאינו מנוקב כתוצאה מיציאת הציר עם הדם נחלקו הראשונים:

- **ר"ת**⁷²⁴ (הובא ברא"ש ח, מט) 'מעשה בתרנגולת שנמלחה בכלי שאינו מנוקב ואף על פי שלא שהתה שיעור מליחה אוסר את כולה' ונמצא לשיטתו שציר מלוח אוסר מיד בכולו. וכ"כ **או"ה**⁷²⁵ (א.י.) 'והשיב מהר"ם⁷²⁶ אפילו לא שהה כי אם מעט עד שנראה רק מעט ציר בקערה הכל אסור בין הבשר בין הכלי דאין שיעור לדבר דלא אשכחן דמפליג תלמודא גבי כלי שאינו מנוקב בין שהתה ולא שהתה עכ"ל'.

- **הרב הברצלוני**⁷²⁷ (שם⁷²⁴) סובר שכלי שאינו מנוקב אוסר את הבשר רק לאחר ששהה שם שיעור מליחה שנהיה הבשר אינו נאכל מחמת מלוח וקודם לכן אינו נאסר כלל.

- **רא"ש**⁷²⁸ (שם) מיצע בין השיטות והעלה שנאסר מיד כדי קליפה ולאחר שיעור רתיחה נאסר כולו. 'ושיעור כבישה (שיאסור כולו) הוי כאילו נתנו על האור כדי שירתיח ויתחיל לבשל. אם נכבש בתוך הציר כשיעור זה נאסר כל מה שבתוך הציר. ובפחות משיעור זה לא נאסר אלא כדי קליפה כדין מליח הרי הוא כרותח'.

השו"ע פסק כרא"ש 'ואם הוא כבוש בתוך ציר או בתוך חומץ⁷²⁵, אם שהה כדי שיתננו על האור וירתיח ויתחיל להתבשל, הרי הוא כמבושל; ובפחות משיעור זה, לא נאסר אלא כדי קליפה'.

שמן: דברי השו"ע שביעור מועט נאסר בכדי קליפה הם בכחוש בלבד אבל בשמן ראה להלן סעיף ט שנאסר כולו.

ודעת הרמ"א שם שאין אנו בקיאים בין כחוש לשמן ולכן בכל מליחה מחמירים לשער בכולו כמו בשמן. וכתב הש"ך (א) שבאיסור דרבנן מודה הרמ"א לשו"ע.

113. האם דין חומץ כדין ציר לענין זמן הכבישה

הרא"ש לעיל שדן בזמן הכבישה במליחה כתב דבריו לגבי ציר שהוא הפרשות הבשר הנמלח עם דם האיסור.

וכתב עליו הבי"ב⁷²⁹ 'ומשמגלמוד לכבוש בחומץ'. וכן כתב בשו"ע 'ואם הוא כבוש בתוך ציר או בתוך חומץ' ונמצא שלדעת השו"ע שווה דין החומץ לדין הציר לאסור בזמן קצר. וכן כתבו הבי"ח (א. ע"פ רש"י) והלבוש (א).

⁷²³ החילוק בין זמן כבישה בציר לזמן כבישה בשאר נוזלים ברור מדברי הראשונים והודגש במעדני יו"ט על הרא"ש (חולין ח, מט. ז).

⁷²⁴ הובא בב"י בסימן צא בשם 'אלברצלוני'.

⁷²⁵ דין חומץ יובהר בשאלה הבאה.

⁷²⁶ נראה שכוונתו לומר שהט"ז תלה בכלי שכתב 'בכלי לא מפליט במן קצר' והבין שממילא אינו מבליע. והש"ך תלה בכח המלח להפליט וממילא אפשר להבליע יכול. וצ"ע

⁷²¹ באו"ה כלל ב' ד"ח התיר והט"ז כאן אוסר. ולר"י גם בעירוי רותחים במתכת אינו בולע ונראה שה"ה לכבוש.

⁷²² או"ה כלל פ"ה אות י"ב כתב דזכוכית אין בולע בכבוש. והקשה מא"ח תנ"א סכ"ו דהחמיר שם בזכוכית ותי' חומרא דחמץ. וראה בשו"ת משנה הלכות (ט, קסח) שכתב להתייר להשתמש בכוסות זכוכית לבשר וחלב אבל לא בפירקס שנועד לבישול. וכן החמיר בפירקס בציר אליעזר (ח, ב) מטעם שמכיל מתכת. אמנם בהעלה כתבו להתייר ולא כחומרת הפסד בזכוכית.

115. חתיכת ששהתה חציה בתוך ציר של איסור מה דין החלק שמחוץ לציר ומה ההבדל בין דין זה לחתיכה שנמלחה בכלי שאינו מזנוק ולשובר מפרקתה של בהמה

דם שפירש בתוך החתיכה

ככלל קימ"ל שבשר מותר לאכילה עם הדם שבתוכו קודם שפירש הדם החוצה. ורק דם שפירש אסור באכילה.

הגמ' בחולין (ק"ג א) מסתפקת לגבי מי ששבר את מפרקת הבהמה מיד לאחר השחיטה כך שדמה לא יצא לחוץ אלא חזר ונבלע באיבריה האם בשר זה מותר באכילה כיון שלא יצא לחוץ או אסור כיון שפירש ממקומו למקום אחר בתוך הבשר. ונשאר הגמ' בתיקון וכיון שהוא ספק של איסור תורה החמירו הראשונים. אך להלכה מליחה מועילה גם כאן להכשיר הבשר⁷²⁷.

ונחלקו הראשונים מה יהיה הדין של דם שפירש בתוך החתיכה לאחר השחיטה:

- לדעת הרשב"א^א (שו"ת הרשב"א חלק א סימן תסו) אין לחלק וגם לאחר שחיטה יש לאסור וכ"כ באו"ה (שער י כלל א)
- אמנם לדעת התוספות^ב (חולין י ד ד"ה 'ונסבין חב"א') והרא"ש^ג (פרק א סימן ט) אין לאסור כמוכח מכבר שחתכו עליה בשר שהיא נאסרת והבשר מותר. וכן מחתיכה שלא צלו אותה כל צרכה אין אוסרים אותה למרות שהחום הפריש את הדם בתוכה ולא הספיק לצאת לחוץ.

השו"ע בסימן סט (סעיף יא) לענין בשר שלא נמלח והתבשל ויש שישם כנגדו, פסק כרא"ש והתיר הכל. והרמ"א שם החמיר כרשב"א וסובר שדם שפירש בתוך החתיכה נאסר באכילה ולכן החתיכה עצמה אסורה. וכן נחלקו שם בסעיף יח במליחה בכלי שאינו מזנוק. ויסוד זה יש נפק"מ לשאלתנו בבשר שנכבש חלקו בציר.

חתיכת היתר בתוך ציר

אמנם בחתיכה שאין דם בתוכה, כגון בשר מוכשר שנכבש מעל"ע בחלב, נחלקו הראשונים מה יהיה הדין לשיטה זו ותלוי בשאלה אם החלב מפעפע כלפי מעלה בתוך החתיכה:

- באו"ה^ד (ל, ד) כתב 'אבל אם היתה החלב מועט שלא היה בה לכסות כל הבשר אלא רק מקצתו או אין איסור אלא מה ששרה תוך החלב אבל מה שלמעלה מותר כשקולף נגד מקום נגיעת החלב דהא החלב אינו מפעפע למעלה'

- והגהות מהר"ש^ה (על או"ה הובא בתו"ח כב, ו) מחמיר שגם החלק שמחוץ לרוטב נאסר.

ולכן כתב כאן הרמ"א 'וכל מקום דאמרינן כבוש כמבושל, אפילו מה שחוץ לכבישה אסור, דעל ידי הכבישה שלמטה מפעפע למעלה, כמו בכיבול. ויש מקילין במה שבחוץ.

וכתב הש"ך^ו (ס) שכונת הרמ"א כאן לפסוק כמקילין. ולמרות שהחמיר בסימן סט, שם חמור יותר כיון שיש דם בתוך הבשר והוא פירש במקום למקום בתוכו משאם כן כאן שאין איסור בתוך החתיכה שיאסור והחלב שנכבש בו נמצא מחוץ לה.

116. מה דין ספק כבוש בבשר בחלב ובשאר איסורין

בגמ' בפסחים (מז, א) כותבת לגבי בשר בחלב 'הדידוש הוא... דאי תרו ליה כולי יומא בחלבא - שרי, בשיל ליה בשולי - אסור'. ונמצא בבשר בחלב כבישה אסורה רק מדרבנן משאם כן בשאר איסורין שכבישה אסורה מהתורה.

וכ"כ בדרכ"מ (א) כתב באיסור והיתר הארוך (לא, א) כל כבוש כמבושל דאורייתא ולכן ספק אם נכבש יום שלם ספיקו דאורייתא לחומרא. אבל כבוש בשר בחלב הוי דרבנן וספיקא דרבנן לקולא.

- וכתב הרמ"א^א 'וספק כבוש, אסור, מלבד בבשר עם חלב דאזלינן לקולא, דמן התורה אינו אסורה רק בבשול ממש'.
- והט"ז^ב כתב שבמציאות שיש ספק באורך הכבישה יש להתיר גם בשאר איסורין. והסביר שכמו שבמקוה מעמידין אותו על חזקתו במקום ספק ואפילו שפעמים ימיזו מתמעטים כל עוד לא הוחזק לכך. הוא הדין כאן שמעמידים את החתיכה על חזקתה.
- ובנקה"כ^ג דחה דברי הט"ז שכן במקוה לא היתה רעותא לפנינו וכאן קיימת רעותא שרואים כבר את ההיתר בתוך האיסור ורק מסתפקים בזמן שנשרה בו.

סעיף ב: הבלעה והפלטה בעירוי ובכלי שני

117. עירוי - מה הדין בעירוי מכלי ראשון על צונן

עירוי מכלי ראשון

במשנה בזבחים (נז, ב) 'אחד שבישל בו ואחד שעירה לתוכה רותח... טעונין מריקה ושטיפה'. ובגמ' שם חיוב מריקה בעירוי נלמד מתוספת המילה 'בו' בפסוק 'ואשר תבושל בן ישר'.

בירושלמי בשבת (ג, ה) נחלקו האמוראים בדין עירוי על תבלין בשבת:

- ר' יונה מוכיח מהמשנה בזבחים שכיון שנדרש מריקה לאחר עירוי כמו לאחר בישול ממילא מוכח שדין עירוי כבישול ואסור.
- ר' יוסי סובר שאין דין עירוי כבישול. ותירץ שאין ללמוד מזבחים כיון ששם מדובר בכלי חרס שבולע מהר אבל לערות על תבלין מותר. אמנם הגמ' דחתה דבריו שמוכח שם שהוא הדין בכלי נחושת.

עוד מסבירה שם הגמ' שגם 'עירוי מן הקילוח' תלוי במחלוקת אמוראים⁷²⁸.

ועוד מסכמת הגמ' בירושלמי שדין עירוי איסורו מדרבנן שמהתורה רק כשהאור מהלך תחתיו נחשב בישול כפי שמוכח לענין פטור מהפרשת חלה שהוא דווקא בעניין זה.

ובשבת (מב, ב) במשנה 'האילפס והקדרה שהעבירן מרותחין לא יתן לתוכן תבלין אבל נותן הוא לתוך הקערה או לתוך התמחוי'.

בגדרי ההיתר בקערה נחלקו הראשונים:

- **דעת ר"ת** שעירוי מכלי ראשון מבשל. ומותר לתת את התבלין בקערה רק לאחר שנתן בה מים שאז הם בכלי שני. והביא ראיה מדברי ר' יונה בירושלמי⁷²⁹ ועוד ראיות.

⁷²⁷ כדעת הרי"ף (שם טב ב), הרמב"ן והרשב"א (בהידושים שם) שהספק הוא רק לגבי אכילה באומצה. ולא כדעת רש"י שספק הגמ' הוא לגבי הכשר במליחה.
⁷²⁸ בספר טל תורה הסביר שמדובר שהקילוח כאן 'בא מרחוק' ועדיין דינו כעירוי רגיל שנעשה מקרוב. והביא שבגמ"א (תנ"ב ט) משמע שמערה מרחוק לא חשוב עירוי. שכתב שם לגבי הכשר על ידי עירוי 'ויזהר לשפוך עליהם בוריות ולא ע"י זריקה באויר דזה לא מייחשב עירוי'.

118. כלי שני – האם הוא מבשל. והאם הוא מבליע ומפליט ואם כן בכמה. ומה דין כלי שלישי שיד סולדת בו.

בישול בכלי שני

בגמ' בשבת (ב, ב) א'מר רבי יצחק בר אבדימי: פעם אחת נכנסתי אחר רבי לבית המרחץ ובקשתי להניח לו פך של שמן באמבטי, ואמר לי: טול בכלי שני ותן... ושמע מינה: כלי שני אינו מבשל.

ובטעם הדבר הסביר התוספות (שם ושם מינה) 'כלי שני אף על גב דיד סולדת בו מותר שאין דופנותיו חמין והולך ומתקרר'.

וכתב הר"ן (על הרי"ף כ, א) שאין כוונת הגמ' להקל רק בהפשרה בכלי שני, אלא אפילו בבישול ממש שכיון שהוא כלי שני נקרא 'הפשר'.

הבלעה והפליטה בכלי שני

הרשב"א⁷³⁰ (תוה"א ד, א, ב, א) סובר שיש לחלק בין בישול לפליטה והבלעה. שהגם שעירוי לא מבשל, בכל אופן הוא מבליע ומפליט.

ואפילו עירוי מכלי שני מבליע וצריך הגעלה. וראיה מחום בית השחיטה וחום חלב הכסלים (הולין ה, ב) שמבליעים⁷³⁶. אמנם הגעלה זו

די לה שתהיה מכלי שני. ומה שהשוו בירושלמי דין בישול להבלעה⁷³⁷ הוא רק לענין שכל שיש בישול יש גם הבלעה שדורשת הכשר בכלי ראשון ואין כוונתם שאם אינו מבשל גם אינו בולע כלל, אלא שבולע

ודי לו בהכשר בכלי שני. ובתורת הבית הקצר (ד, א, ב, א) הוסיף 'חוששין לכל חום שע"י האש ואפילו אין היד סולדת בו'.

מקצת רבותיו של הרשב"א⁷³⁸ כתבו שאין ללמוד מחום בית השחיטה כיון 'דשאני התם שבטבעו של דם להבליע בחם מועט' וממילא לשיטתם לגבי שאר איסורים בכלי שני לא תהיה בליעה כלל.

הטור לאחר שהביא דין כבישה בצונן כתב לגבי יד סולדת בו שאוסר כמבשול. והב"י הבין בדבריו שסובר שאפילו בכלי שני אע"פ שאינו מבשל כל שיד סולדת בו מבליע ומפליט בכלי⁷³⁸.

וכשאין יש סולדת בו הטור הבין ברשב"א שסובר שגם מבליע בכלי, וכתב שאין לומר כן אלא בחום מועט אוסר רק בכדי קליפה וכדין בית הבלעה שהוא מקור הדין.

- השו"ע⁷³⁹ פסק לענין בליעה בכלי שני 'ראוי לזוהר בדבר לכתחילה' ומשמע שמהדין אינו מבליע: 'חום של כלי ראשון שהיד סולדת בו, מבשל ואוסר כולו. אבל חום של כלי שני אינו מבשל. ויש אומרים שגם כן אינו מפליט ואינו מבליע. וי"א דמכל מקום הוא מפליט ומבליע, ואוסר כדי קליפה. וראוי לחוש לזוהר בדבר לכתחילה'

וכן דעת הרמ"א⁷⁴⁰ (סעיף ג) שכתב 'אם כבר מונח בכלי שני, ואחר כך מניח ההיתר אצלו או עליו, אינו אוסר כלל, דכלי שני אינו אוסר'.

- דעת הרשב"ם בבישול שאין עירוי מבשל ומותר לערות על התבלין שנתון בקערה וראיה מדברי הגמ' שתתאה גבר.

והר"ן (על הרי"ף שבת כ, א) הביא ראיות הרשב"ם ור"ת ודחאם. אך לא הכריע.

הב"י בסימן שי"ח הביא את מחלוקת הראשונים בעירוי וכתב 'למעשה ראוי להחמיר' ובשו"ע כתב 'אוסר ליתן תבלין בקערה ולערות עליהן מכלי ראשון'.

הבלעה בעירוי לרשב"ם

יש לדון בדעת הרשב"ם שעירוי לא מבשל, האם בכל זאת יש בו כח להבליע ולהפליט:

- הש"ך⁷⁴¹ (ה) כתב בדעתו 'מכל מקום מבליע כדי קליפה'⁷³⁰

- אמנם הרשב"א⁷⁴² (תוה"א ד, א, ב, א) כתב בכוונתו 'וכל שאינו מבשל אינו מפליט ואינו מבליע'⁷³¹. אמנם חולק למעשה כדלהלן⁷³²

- ודעת הרש"ל⁷⁴³ (תשובות כב) שגם לרשב"ם עירוי של איסור רותח על מאכל⁷³³ היתר מבליע בכלו. 'ולא שייך למימר תתאה גבר אלא בשני חתיכות שהאחת חמה והשנייה צוננת אבל בעירוי של רוטב רותחין בכלי ראשון שפיר בולע בכלו'.

עירוי שנפסק הקילוח

הרמ"א בסימן ס"ח (סעיף י) כתב שאם מלגו תרנגולת בדמה בעירוי שנפסק הקילוח אינו אוסר.

והש"ך⁷⁴⁴ (ה) כתב שהטעם ששם אינה אוסרת הוא כי אין כח בעירוי שנפסק הקילוח להפליט את הדם מהתרנגולת ולהבליע בה חזרה כדי לאוסרה. אבל יש כח גם בעירוי שנפסק להפליט אן להבליע. וממילא איסור שעירו על היתר אפילו יפסק הקילוח יאסור כדי קליפה. וכ"כ החכ"א (א, טז) אמנם הוסיף 'ומכל מקום טיפה אחת כיון שנפסק ממקומו אינו רותח כל כך ואינו אוסר'.

ובמנח"ם⁷⁴⁵ (נה, טו) כתב בדעת הרמ"א שיש לחלק בין עירוי שנפסק ובה על מאכל או כלי חרס שאכן מבליע לבין עירוי שנפסק ובה על כלי מתכת שאפילו לא מבליע ובודאי לא מבליע ומפליט.⁷³⁴

אמנם החזו"ן⁷⁴⁶ (יו"ד ט, ה) כתב שאין מקור לדברי הש"ך לחלק בין בישול (שמבליע ומפליט) להבלעה. ונוזל שנפרד מהקדרה והוא באויר 'הרי זה כמונח בכלי שני ואין לאסור גם בב"ח וגם באיסורים בעירוי שנפסק הקילוח'. (למעט בהתחמם באש או בגוש. ראה הערה)⁷³⁵

למרות שאינה מקושרת לקדרה זהו בגלל שהיא גוש שעומד בחומו. או שמדובר שצלייה על האש כדלעיל. (חזו"א שם ו-י).

⁷³⁶ ולכאורה מראיתו מסתבר שסובר שההבלעה בכלי שני היא בכדי קליפה. שדיו לבא מהדין להיות כנדון. אמנם אפשר שרק בא להוכיח החילוק בין בישול להבלעה ועדיין ביד סולדת יבליע בכלו ולא כבית השחיטה שהוא רק בקליפה כיון שאינו יד סולדת וכן הסביר הטור והש"ך בדעתו.

⁷³⁷ שהרי הוכיחו שיטת ר' יונה לעירוי על תבלין בשבת שהוא דין בישול ממה שהכלים במקדש בולעים בעירוי וצריכים הכשר. ומשמע שדין עירוי ובישול שוים. שאחרת היה אפשר לדחות ראיה זו שאפשר שמבליע ולא מבשל והגמ' לא דחתה ומוכה לכאורה שאין לחלק בין עירוי להבלעה.

⁷³⁸ כלומר בכלי כפי שכתב הטור בסוף דבריו 'להבליע בכל ההיתר אין חשוב אלא אם יד סולדת בו'. וכשאין יד סולדת עדיין מבליע קצת.

⁷³⁰ ר"ל שאמנם סובר הרשב"ם שאינו מפליט ומבליע כאחד שזהו בישול אבל הכלעה בלבד יש בכוחו לעשות.

⁷³¹ וכן כתב בתוה"ב הקצר 'יש מי שאומר שאין מפליט ומבליע אלא חם הראוי לבלשל ולפיכך חם של כלי ראשון שהוא מבשל הוא שיש בו כח להפליט ולהבליע אבל כלי שני שאינו מבשל אינו מפליט ואינו מבליע וכן עירוי של כלי ראשון אינו מפליט ואינו מבליע'

⁷³² ומכך שלא כתב 'אינו מפליט ומבליע' משמע שאפילו פעולה אחת אינו עושה. אמנם הרשב"א עצמו לא מסכים למעשה ומביא ראיה שאפילו בית השחיטה נקרא רותח לענין הבלעה. וכדלהלן.

⁷³³ אמנם עירוי על כלי מבליע רק כדי קליפה

⁷³⁴ ובזאת מיישב את דברי הרמ"א שהקל בסימן צב סעיף ט להקל בטפטוף חלב עם דברי הגמ' בפסחים נטף מרוטבו על החרס שמשמע שהוא עירוי הנפסק שאוסר.

⁷³⁵ ולשיטה זו מה שבקרבן פסח מבליע בנטף מרוטבו על החרס' הוא כיון שהוא התחמם על ידי האש ממש ודינו ככלי ראשון גם כשפסק הקילוח כמובא להלן בשו"ע סעיף ט בשם תרה"ד. ומה שמתירסחים לחתיכת בשר שנפלה לחלב שאוסרת כדי קליפה

להעשות דווקא מכה צלי וכאן הכדי נטילה של הקרבן התבשל מכה הרוטב, הוא נאסר.

ושמואל סובר **תתאה גבר** והמציאות בקרבן פסח שהיה החרס כבר רותח מכה האש ולכן הרתיח את הרוטב שחזר לקרבן. ואם החרס היה צונן, היה מצנן גם את הרוטב והוא לא היה חוזר רותח לבשל את הקרבן.

וכתב הר"ן (על הר"ף חולין מא, ב) 'ופלוגתיהו דרב ושמואל בשנטלו מן האור אלא שעדיין הוא חם, שאילו האחד מהם על האור או האיסור או ההיתר כלהו מודו דקחם בתוך חם דמי'.

הגמ' מסיימת 'תניא כוותיה דשמואל' בדיון 'חם לתוך צונן' כלומר שקיימא לן שתתאה גבר. אמנם מוסיפה שגם לשיטתו צריך בזה קליפה כיון שאדמיקר ליה אי אפשר דלא בלע פורתא כלומר שנבלעת קודם שהצטננה החתיכה שנפלה.

ויש שכתבו שקליפה זו היא חומרא בעלמא (א"ח כט, ב. מג"א תס"ז לג)

וכשהתחתון חם כתב הטור שאין לחלק בין האיסור עליון או תחתון 'נפל איסור חם לתוך היתר חם או אפ'ל איסור צונן לתוך היתר חם הכל אסור דתתאה גבר'

תתאה גבר בנוזל

- **כתב הרא"ש** (ח, נד) שכיון לא שייך בנוזל קליפה אינו נאסר כלל וכן דעת ר"ת.

- ודעת הריב"א (תוספות שבת מב, ב 'אבל נותר') שהנוזל נאסר בכדי קליפה ולכן צריך שיהיה בשאר הנוזל שישים כנגד הקליפה שנאסרה.

והשו"ע (צא, ט) פסק כר"ת שכתב בבשר רותח שנפל לתוך חלב צונן 'והחלב מותר כולו'.

וכתב השו"ע 'נפל איסור חם לתוך היתר חם דכלי ראשון, או אפילו איסור צונן לתוך היתר חם, הכל אסור דתתאה גבר על העליון ומחממו עד שמפליט בתחתון. ואין צריך לומר דהיתר צונן לתוך איסור חם, שהכל אסור.'

וכתב הש"ך (י) שדין זה שנאסר בכולו לשו"ע הוא דווקא שיש רוטב או שומן (כמובא בשו"ע בסעיף ד, ה) אבל בצלי רזה יאסר רק כדי נטילה. אמנם לרמ"א (סעיף ה) שמחמיר להתייחס לכל צלי כחוש כשמן יאסור בכולו גם בצלי כחוש.

והמשיך השו"ע 'אבל אם העליון חם והתחתון צונן, אינו אוסר אלא כדי קליפה, אפילו אם העליון החם איסור'.

120. גוש – שניתן בכלי שני האם דינו ככלי ראשון או ככלי שני לענין בליעה ולענין בישול בשבת. ולמאי נפק"מ לשיטות השונות.

גוש לענין בליעה

הרש"ל (יש"ש ז, מד) כתב 'דלא שייך כלי שני אלא במים ורוטב, וכל דבר הצלול, שמתערב מיד באחת, ונתקרב במהרה. אבל לא בחתיכת בשר או דג, וכל דבר שהוא גוש, דכל זמן שהיד סולדת בו עומד בחמימתו, מפליט ומבליע שפיר. ומשום הכי נראה דדוחק ואורז ג"כ, אחר שנתעררו מקדירה לתוך קערה, כל זמן שהיד סולדת בו וחמים, הן ככלי ראשון'.

- **הרש"ל** (יש"ש חולין ח, עא) כתב לחלק בכלי שני בין מציאות שהיתר נופל לאיסור (או להפך) שאז יש בכוחו לאסור כיון שנדרשת רק הבלעה. לבין מציאות שאיסור והיתר נתונים יחד בכלי שני של רוטב שכאן לא נאסר ההיתר כיון שנדרשת גם הפלטה מהאיסור וגם הבלעה להיתר ולזה אין כח לכלי שני. ובעירוי מכלי ראשון כל שכן שיאסור ויבליע **בכולו**.

הט"ז (ה) הסביר את דברי הטור כרש"ל ופסק כמותם. וכן נראה דעת **הב"ח**⁷³⁹.

- **והש"ך** (ה) כתב שכלי שני אינו מבליע או מפליט אבל למעשה חשש למחמרים **לקלוף** בכלי חרס ובמאכל בכלי שני אם היד סולדת בו. וכתב שמוכרח שכלי שני אינו אוסר בכולו שכן לשון הגמ' 'אדמיקר אי אפשר שלא בלע פורתא' ומשמע שלאחר ששהה בכלי פשוט שכבר לא יכול לאסור. והעיר שגם הרש"ל בתשובה אסר רק כדי קליפה ולא כמו שכתב ביש"ש. ובנקה"כ האריך להסביר שלכל הפוסקים אין כלי שני אוסר בכולו.

והפמ"ג (משב"ז ד) הסביר בדעת הרש"ל שאוסר כולו בכלי שני על פי שיטתו (מובא בש"ך י) שאין דין תתאה גבר בכלי ריק וממילא הנוזל הרוטח שעירינו לכלי ריק נותר בגדר חם שמבליע בכולו אע"פ שהוא כלי שני. ומה שכתוב שחם לתוך צונן אוסר בכדי קליפה הוא במקרה שנפלו איסור והיתר ואחד מהם חם לכלי שני שההיתר נאסר כדי קליפה.

- **והפר"ח** (סח, יח) האריך להוכיח שכלי שני מבליע. וכתב שלכתחילה יש לחשוש שאוסר כולו אמנם בהפסד מרובה ניתן להקל בכדי קליפה שהוא העיקר בש"ס אך בקליפה אין להקל כלל.

ועירוי מכלי שני כתב הפרי מגדים (א"א שיה, לה) ע"פ מג"א (תמו, ט) שאינו מפליט ומבליע אפילו למחמרים בכלי שני עצמו.

הבלעה והפלטה בכלי שלישי

הפתי"ש (ז, צד, ז) הביא בשם **החת"ס**^א (סימן צה) לאסור אף בכלי שלישי כל זמן שיד סולדת בו⁷⁴⁰ אם לא בהפסד מרובה ויש עוד סברות להתיר.

וכן כתב הב"ח (ש"ח, ז) לענין שבת 'בעל כרחך דאין חילוק בין כלי שני לשלישי ורביעי דהכל דין כלי שני יש להם'. והובאו דבריו בפרי מגדים (א"א לה).

והפתי"ש^ב (עב) כתב על דברי החת"ס לענין בליעה 'המורים שלנו אין נוהגים כן'.

סעיף ג: דין תתאה גבר

119. מה הדין בהיתר צונן שנופל לאיסור חם או להפך כשאחד מהם נוזלי

תתאה גבר

במשנה בפסחים (ע"ב, ב) 'נטף מרוטבו על החרס וחזר אליו - יטול את מקומו'. בהסבר דין זה נחלקו רב ושמואל.

רב סובר **שעילאה גבר** ולכן הרוטב מרתיח את החרס ושוב חוזר מכה רתיחת החרס ונבלע בקרבן הפסח. וכיון שהכשרת הקרבן צריכה

כבישול' ומוכי שסובר שהפלטה והבלעה כאחד שייכת רק בבישול ולא בכלי שני. (ונראה שגם הרש"ל מסכים לזה שכאן החלב בלוע בסכין ודורש הפלטה והבלעה ואינו כנפל לתוך חלב שדורש רק הבלעה)

⁷⁴⁰ וכתב שכן דעת הפרי"ח בסימן סח אמנם שם לא מצאתי בהדיא אלא לגבי כלי שני.

⁷³⁹ הש"ך כתב בדעת הב"ח שמפליט ומבליע כאחד ובכולו. אמנם בב"ח בנוסח שלפנינו כתוב רק 'מפליט הוא מעצמן ומבליעו באחר ואוסרו כולו' ויש כאן הבלעה בלבד ולא הפלטה והבלעה. ויתירה מזו כתב 'סכין חולבת שחתכו בו בשר רותח... אין הבשר נאסר שאין כח בחום דכ"ש להפליט הבלוע בסכין ויבלענו בבשר דזה היו

שהחום מפעפע כלפי מעלה ומבליע. וממילא כאן אינו מבליע במה שעומד בצידו.

- **ודעת ריב"א וראב"ה ור"י** – שכששניהם חמים מפעפע בכולו. ומסכימים שכשאחד צונן נאסר ההיתר רק כדי קליפה. וכן דעת האו"ה (כט, ב) ו**כ"כ הרמ"א** (כאן).

- **והרש"ל**⁷⁴⁴ (יש"ש חולין ה, ע) כתב שדין חם וצונן כדין מליחה ולכן **אם האיסור חם** יאסור בכולו אפילו כשמונה לצידו שהחם פולט ומבליע בקר. והובא בט"ז (ה) וכתב לחשוש לו. אך אם ההיתר חם אוסר בכדי קליפה כאו"ה⁷⁴⁵

הרמ"א⁷⁴⁶ פסק כאו"ה ואם הניחם זה אצל זה, אם שניהם חמים מחום כלי ראשון, הכל אסור. ואם האחד צונן, **ההיתר** צריך קליפה במקום שנגע.

וראה בשאלה קודמת בדברי ערוה"ש שצריך לומר שמדובר כאן דווקא שהניחם זה לצד זה מיד שהסירים מעל האש ולכן אוסרים. כיון שלאחר מכן דינם לרמ"א ככלי שני שאינו מבליע ומפליט.

וכתב באו"ה (עו) שכן הדין בבשר בחלב שאם נגעו זה לצד זה כשאחד מהם חם **שניהם** צריכים קליפה (הובא גם בט"ז וראה הערה⁷⁴⁶)

122. הנחה בכלים – האם יש דין תתאה גבר בהנחת חם על גבי כלי צונן

כתב האו"ה⁷⁴⁷ (לו, ה) ואפילו בשר צלוי או מבושל יבש והוא רותח שהיד ס"ב שניתן בקערה של חלב ב"י אפילו נקיה והודחה צריך קליפה במקום שנגע בקערה **כדין כל חם ע"ג צונן** דאדמוקיר ליה בלע פורתא ואפילו בדבר שאין של מאכל כגון מהקערה הקשה ומוכח לשיטתו שיש גם בכלים דין תתאה גבר.

וכ"כ הרמ"א⁷⁴⁸ כאן איסור שהניחו בכלי היתר או להיפך, **אמרנין** ביה גם כן דין תתאה גבר, כמו בב' חתיכות

אמנם הרש"ל⁷⁴⁹ (יש"ש ז, מה) כתב 'קערה היכי שהיא בן יומו אוסרת דבר חם בלא רוטב, מאחר שאין בה פליטה מגופה, ממילא דלא שייך נמי למימר גבי קערה או כף עילאה גבר או תתאה גבר, כי אם בב' מיני אוכלין, שטבען להיות חם וקר, משאם כן בכלי שאינו טבע בכך, אם כן חם שאצלו מפליט ובוולע, ואם כן כל זמן שהוא חם שהיד סולדת בו אוסרת'.

ונמצא שלרש"ל אין דין תתאה גבר בכלים וכל שהיא בת יומה ואפילו צוננת אוסרת בכולה חם שהונח בה.

[ויש להעיר שהרש"ל בסוף דבריו תלה דין זה בחומרא אחרת שכתב 'לפי מאי דקימ"ל שחום הצלי וחום הבישול הכל בשישים' ונראה שסובר שדין מגע זה כצלי שמעיקר הדין אינו אוסר אלא כדי נטילה אמנם כיון שלשיטת הרמ"א (להלן סעיף ה) חוששים תמיד לשמן ממילא יאסור בכולו. והבנה זו תהיה נפק"מ לאותם מקומות שלא חוששים לשמן כגון בחמץ שלפי זה יש להקל גם לרש"ל.]

והנפק"מ לשיטת הרש"ל שמילא סובר שגם בכלי שני מבליע בכולו, היא שבגוש שהוא ככלי ראשון יש לו גם כח להבליע ולהפליט כאחד שלא כמו כלי שני שהוא מבליע או מפליט⁷⁴¹.

והש"ך^(ה) הביא ראייה לרש"ל מדברי התוספות להקל בכלי שני מצד שיש לו דפנות המצננות, וגוש לא נוגע בקצוות. ונראה שסובר כרש"ל.

ובאו"ה⁷⁴² כתב לענין סכין של חלב או של איסור שחתכו בה בשר שמבליעה גם בכלי שני 'אגב דוחקא דסכינא' ונמצא שגוש מבליע לשיטתו דווקא בצירוף דוחק הסכין וכן דעת **הט"ז**⁷⁴² (צד, ט).

ודעת הרמ"א⁷⁴³ שגוש דינו ככלי שני שאין מבליע כלל ודחה (הר"כ"מ ד) את שיטת הרש"ל מדיוק מדברי הר"ן (על הריף חולין מא, ב) שהעמיד את מחלוקת רב ושמואל בדין 'תתאה גבר' דווקא במציאות שהורידו את הסיר מעל האש, וכתב בדרכ"מ שאם כן כל מחלוקתם דווקא כשהוא בתוך כלי ראשון אבל כשהונח בכלי שני פשוט לכו"ע שדינו כצונן⁷⁴³ ולכן **כתב כאן הרמ"א** 'וכל זה לא מיירי אלא בחום כלי ראשון, כגון מיד שהסירו מן האש מניחו עם ההיתר. אבל אם כבר מונח בכלי שני, ואחר כך מניח ההיתר אצלו או עליו, אינו אוסר כלל'.

הסביר ערוה"ש (כה) שגם לשיטת הרמ"א שאין גוש ככלי ראשון, אם מניחים על הגוש מיד שמסירו מהאש דינם ככלי ראשון 'נתחממה גם הכלי ודינה ככלי ראשון' ורק אם משהה קודם שמניחה דינו ככלי שני⁷⁴⁴. וכן מוכח מלשון הרמ"א 'שחילק ... כלי ראשון, כגון מיד שהסירו מן האש... אבל אם כבר מונח בכלי שני, ואחר כך מניח ההיתר אצלו או עליו, אינו אוסר כלל'.

ולענין בישול בשבת

- **כתב השו"ע**⁷⁴⁵ (ש"ח, יט) 'אסור לטוח שמן ושום על הצלי בעודו כנגד המדורה אפילו נצלה הצלי מבעוד יום דמכל מקום יתבשל השום והשמין'. ומוכח שאם אינו כנגד המדורה ומונח כבר במקום אחר מותר לטוח בשמן ושום ואין כאן מבשל.

- **אמנם בט"ז**⁷⁴⁶ (שם כד) ו**במג"א**⁷⁴⁷ (שם מה) כתבו שמבשל גם בגוש כרש"ל

- **ובמנחת יעקב**⁷⁴⁸ (סא, מה) כתב לחלק בדעת רש"ל בין בליעה לבישול שאמנם גוש מבליע ומפליט אך לא מבשל. ובפמ"ג (משב"ז ש"ח, כד) צירף דעה זו לדעת הרמ"א להתיר בגוש בדיעבד בשבת.

121. מה דין חתיכות שנתונות זה לצד זה ונוגעות באיסורים ובבשר בחלב

האיסור והיתר הארוך (כט, ב) הביא שיטות בענין חתיכות **חמות** שנתונות זה לצד זה ונוגעות.

- **דעת ר"פ**⁷⁴⁹ – שלעולם מותרים בקליפה ואפילו בשניהם חמים. ונראה טעמו שאין כאן דין תתאה גבר להבליע בכולו כיון

⁷⁴⁴ ובספר מעדני השלחן כתב באופן קצת שונה שמיד בזמן ההנחה דינו ככלי ראשון וקצת אחר כך דינו ככלי שני ואם הניחו אותם יחד דינם עדיין ככלי ראשון.

⁷⁴⁵ למרות שבמליחה טהור מליח וטמא טפל מותר כתב הרש"ל (יש"ש חולין ה, ע) 'אכן אם ההיתר הוא חם, והאיסור קר, שמונחים זה אצל זה, לא סמכתי אסברתי, לדמות לטהור מליח ולטמא טפל, להתיר אפי' בלא קליפה, אלא מחמיר אני כדברי הרשב"א'.

⁷⁴⁶ הט"ז בהערתו את האו"ה כתב 'וצונן צריך קליפה' אמנם אין זה דברי האו"ה אלא שניהם צריכים קליפה וכן מוכח מעליון ותחתון שההיתר צריך קליפה בין כשהוא חם ולמעלה ובין שהוא הצונן ולמטה. וכ"כ הפמ"ג על דברי הט"ז 'ומ"ש הט"ז וצונן צריך קליפה לאו דווקא אלא שניהם צריכים קליפה'. ואפשר שהט"ז נמשך אחרי העיקרון של הרש"ל בסוף דבריו. אמנם קצת קשה שגם הרש"ל לא סמך על זה להקל כמובא לעיל.

⁷⁴¹ והביא הרש"ל דוגמא לזה שחף שבלועה מבשר שהכניסו לאורו שבלוע מחלב שניהם נאסרים, כלומר יש באורו כח להפליט הבלוע מן הכף ולהבליע אותה בעצמו ולהאסר. ובכלי שני לשיטתו רק אם עצמות האיסור נופל לכלי שני אוסר את הנוזל.

⁷⁴² אמנם בסמ"ק ש"ח (אות כד) כתב שיש בישול בגוש ואפילו כשאין סכין. ואפשר שדין בשר בחלב קל יותר שמהתורה רק 'דרך בישול' ממש אסור ולכן שם צריך גם דוחקא דסכינא לאסור.

⁷⁴³ וביד יהודה (ארוך יד) כתב שאין ראייה מוכרחת מהר"ן כאן אמנם ניתן להוכיח מהר"ן בפסחים (ה, א) 'דשם כתב מבואר דגם בבשר אם הוא בכ"ש דין כ"ש ממש יש לו, ואם חתך בסכין לולא הדוחקא היה די לו בהגעה בכ"ש'

ממשקה שלמטה מפעפע למה שלמעלה ממנו שהחיבור הוא רק ברגע קלה וקודם שמתפשט הטעם למעלה הוא יורד למטה.⁷⁴⁹

סעיף ד: איסור שנפל על צלי כחוש שאצל האש

124. מה דינם של איסור והיתר כחושים שנגעו זה בזה חמים ומה שיטת הרמ"א בזה ולמאי נפק"מ בשיטתו

בגמ' חולין (צו, ב) מתני'. ירך שנתבשל בה גיד הנשה, אם יש בה בנותן טעם - הרי זו אסורה' ... גמ'. אמר שמואל: לא שנו אלא שנתבשל בה, אבל נצלה בה - קולף ואוכל עד שמגיע לגיד.

שיעור האיסור בכחוש

כתבו התוספות (עד שמגיע) שמגמ' זו משמע שאפשר בצלי לקלף עד שמגיע לאיסור עצמו. אבל מוכרח שאין זו כוונת הגמ' שכן בפסחים (עו, ב) מובא 'נטף מרוטבו על החרס וחזר אליו - יטול את מקומו'. ומשמע שהמעטפת של ההיתר הסמוכה לאיסור גם נאסרת. אמנם בעומק ההאסרות יש להסתפק שאפשר שנטילה שייכת דווקא ברוטב. מצד שני המקומות שמצאנו בהם דין 'קליפה' שונים מצלי כמו בחם לצונן בדין תתאה גבר (פסחים עו, א), בר גוזלא (חולין קיב, א) צרירת בשר בחלב במטפחת (חולין קז, ב) שחיטה בסכין נוכרים (חולין ח, ב). ובראשית דבריו כתב 'צריך שיניח כדי קליפה סמוך לגיד ואפילו כדי נטילה צריך' ומשמע שלא הכריע אך נוטה לכדי נטילה.

- **רא"ש** (חולין ז, כד) **נטילה** - אחרי שחזר על דברי התוספות הכריע אותם מספק לחומרא וכתב 'הילכך לצלי בעי נטילה כיון שלא מצינו מפורש בו קליפה'. ושיעור נטילה הוא כעובי אצבע (כשהי"ס מ"ב).

- **והרשב"א** (תה"ק ד, א, ד, ב) **נטילה בדאורייתא**⁷⁵⁰ - כתב 'במה דברים אמורים בגדי שמן אבל בכחוש אף על פי שאין בגדי ששים כנגד כל החלב שבו אינו אסור. שהחלב אינו מפעפע אלא כדי קליפה וקולף ואוכל עד שמגיע לחלבו, שהחלב של בהמה כחוש כחוש הוא בטבעו ואינו מפעפע⁷⁵¹. ויש אומרים שצריך נטילת מקום. והראשון נראה לי עיקר, אלא שיש לחוש לדברי המחמירים באיסורין של תורה'. וכתב עליו הב"י שמשמע בשיטתו שבשומן הגיד שאיסורו מדרבנן די בקליפה⁷⁵².

- **ולרמב"ם** (מאכלות טו, לב) **כחוש אינו אסור כלל** כפשט הגמ' שכתב 'וכן ירך שצלאה בגיד הנשה שבה קולף ואוכל עד שהוא מגיע לגיד ומשליכו'.⁷⁵³

- **להגהות ר"פ** (על סמ"ק רה, יב) - **אוסר בכלולו ומביא שתי סברות** בזה:

א. זימנין דאית ביה שומן ולא אדעתיה

והש"ך (י) כתב שכדברי הרמ"א שיש תתאה גבר בכלים משמע מהרבה ראשונים בתוספות וברשב"א ובר"פ. וכן משמע ברש"ל עצמו במקום אחר.⁷⁴⁷

123. ניצוק באיסורים - כלי מלא שומן היתר שיעירו ממנו על נר דולק מחלב איסור. מה דין יתרת השומן שבכלי. וכן בחלב שיעירו על בשר רותח.

נר דולק של חלב

כתב המרדכי (חולין תשט) 'מצאתי דאסור לשפוך מכלי כשר שיש בו שמן כשר לתוך נר דולק ובו חלב או שומן של עובד כוכבים דתניא המערה... מצונן לחם טמא ... והוא הדין לאסור והיתר'.

ויש להבין מה טעם המרדכי והאם חושש לניצוק באיסורים.

דין ניצוק

במשנה במכשירין (ה, י) מובא שהמערה מצונן לחם טמא והסביר הרמב"ם בפירושו 'ויעלו האדים עם הניצוק מתוך הכלי החם שהוא טמא ויחמם את המשקה אשר בכלי העליון ולפיכך יהיה טמא מפני שהאד החם חבב ביניהם' ומכאן משמע שלענין תומאה ניצוק הוא חיבור. וברע"ב (שם) תלה בהבל העולה ולא בחיבור הניצוק.

כמו כן מובא בגמ' בע"ז (עב, א) שניצוק הוא חיבור לענין יין נסך.

ניצוק באיסורין

ובתרומת הדשן (פסקים וכתבים ק) כתב 'נראה לומר דלא שייך ניצוק אלא לגבי י"ג, ולענין תומאה וטהרה, ומשום דהני מילי תולין בנגיעה ולא בנתינת טעם'. והביא שם את דברי מהרי מולין שלא יתכן לומר שדברי המרדכי הם מצד דין ניצוק.

והרש"ל (יש"ש ז, לו) הסביר בדעת המרדכי 'דלאו מכח סתם ניצוק חיבור בא לאסור, אלא מכח חם שגובר על העליון, והוי כמו חם לתוך חם, ואף שיש לפקפק בדבר'.

נמצא שלא מצאו הפוסקים טעם ברור לדברי המרדכי לאסור בדין זה ולמעשה הרמ"א חשש לו רק לכתחילה וכתב 'אסור לערות מכלי שיש בו שומן כשר לנר דולק שיש בו חלב או שומן איסור ובדיעבד אין לחוש'.

הש"ך (א) הסביר את טעם המרדכי מצד ההבל שעולה למעלה⁷⁴⁸. והט"ז (י) הסביר שהוא מדין נצוק. והפמ"ג (משב"ז י) הסביר שאין כאן מחלוקת בין הראשונים ובין האחרונים אלא שהחשש הוא שהתחתון החם מחמם את הניצוק מדין תתאה גבר ואז מכח חומו מסייע להבל לעלות חם ולאסור או לטמא את העליון.

חלק שיעירו על בשר רותח - בדרכי תשובה (ד) הביא בשם שו"ת משיב דבר (יו"ד כג) 'אם עירה מכלי חלב על חתיכת בשר רותח לא נאסר החלב שבכלי משום שאין הניצוק בנ"ט כלל כיון שאין הנגיעה

⁷⁵¹ יש לשים לב לדבריו שאפילו החלב אינו נחשב שמן בבהמה כחוושה. אמנם הרמב"ם (טו, לב) כתב 'אם היה כחוש ולא היה בו חלב כליות ולא חלב קרב אלא מעט כאחד מששים קולף ואוכל עד שמגיע לחלב' ונראה שסובר שאפילו כחוש החלב שלו מפעפע בכלולו. ודין זה תלוי בתשובות לקושיית הגמ' מכנישתא דמעון שלתירין ראשון 'ההוא כחוש היה' ממילא גם החלב כחוש. וכן הסביר ר"ת בהסבר ראשון 'חלב כחוש לא מפעפע' (תוספות צו, א 'כחוש'. ועוד כתב שמייעוט החלב השמן בטל בשישים) ותירין שני 'כוליה בחלבה הוה' ההיתר הוא מצד הקרום שמבדיל אבל החלב עצמו לעולם שמן.
⁷⁵² וסיים שבקרומת יש להסתפק אן איסורם מהתורה ולכן היה נראה שרשב"א יש להחמיר בהם אמנם במכל מקום שהביא את דבריו לא חילק.
⁷⁵³ והביא הב"י שכן כתב בהדיא המכל מקום (מאכלות ז, כ) שכתב שהרמב"ם והרשב"א חולקין בזה. אמנם לכאורה הרמב"ם בסיום דבריו הסביר 'שאין בגידים בנותן טעם כדי לשער בהן' ומשמע שאם האיסור היה נותן טעם היה צריך קליפה. וצ"ל"ע.

⁷⁴⁷ אפשר שכוונתו למה שכתב הרש"ל בתשובה סימן סב שיעירו על כלי מפליט כדי קליפה. אמנם אפשר שדברי הרש"ל כאן הם דווקא בגוש ואילו שם דיבר בפירוש בנוול.
⁷⁴⁸ וטעם זה נמצא גם בדברי רע"ב במשנה במכשירין שם. אמנם לענין איסור והיתר צריך שההבל העולה יהיה יד סולדת במגעו בשומן הכשר כמובא ברמ"א בסימן צב סעיף ח.
⁷⁴⁹ ודעת החו"ד (ביאורים יב) שמשקה אינו חיבור לענין או"ה בכל אופן. ולכן לעולם לא יאסר אלא חלק המשקה שנגע באיסור.
⁷⁵⁰ ולכאורה אפשר היה לומר שגם הר"ש יסכים להקל בקליפה בדרבנן כיון שגם הוא הצריך נטילה רק מספק. אמנם ממה שהשו"ע להלן כתב לאסור כדי נטילה גם בגידין משמע שסבור בדעת הרא"ש שגם בדרבנן צריך נטילה.

גם מישרק שריק הילכך לא צריך אלא נטילה. ולפי שיטה זו לכאורה כל דבר צלול יאסור חתיכה בשישים למעט דם.

אמנם הש"ך⁷⁵⁴ (א, צב) והט"ז⁷⁵⁵ (א, צב) הסבירו על פי הרש"ל⁷⁵⁶ שצלול אוסר כולו רק כשהחתיכה נמצאת בבתוך הבל הקדירה שמייע לבליעה. וממילא לשיטתם בחתיכה שאצל האש אפילו יטוף עליה דבר צלול יאסור רק כדי נטילה ואפילו אינה דם. וכאן שכתב השו"ע⁷⁵⁷ 'אם נפל איסור על חתיכה שבקדירה' שאוסר כדי נטילה מדובר שהאיסור אינו צלול.

עוד תירצו שם שמדובר בקלב⁷⁵⁸ או חתיכה שמנים וגם לפי הסבר זה נוזל כחוש אוסר בצלי כדי נטילה בלבד.

126. מה דין איסור שטפטף על חתיכה שבתוך הקדירה תוך הרוטב או מחוץ לה

בגמ'⁷⁵⁹ (חולין קח, א) 'טיפת חלב שנפלה על החתיכה, אם יש בה בנותן טעם באותה חתיכה – אסור. ניער את הקדירה, אם יש בה בנותן טעם באותה קדירה – אסור'.

מוסכם בהבנת הגמ' שאם הטיפה נפלה על חתיכה שכולה בתוך הרוטב או אפילו נפלה מחוץ לרוטב ומיד ניער או כסה כך שהיתה הטיפה בתוך הרוטב משערים את הטיפה כנגד כל הקדירה.

ואם נפלה על חתיכה שכולה חוץ לרוטב משערים כנגד החתיכה בלבד. וכשנפלה על חתיכה שרק חציה בתוך הרוטב נחלקו רש"י ור"י. לרש"י דינה כמו חתיכה שמחוץ לרוטב שאינה אוסרת אלא את החתיכה שנפלה עליה. ולר"י דינה כחתיכה שתוך הרוטב ומשערים כנגד כל הקדירה.

ליתר פירוט בהבנת דברי הראשונים ודעת השו"ע והרמ"א בזה ראה לדברינו בסימן צב סעיף ב.

וכאן כתב השו"ע⁷⁶⁰ 'אבל אם היא ברוטב, לרש"י כולה ולר"י אפילו מקצתה, או אפילו כולה חוץ לרוטב וניער או כיסה הקדירה, הרוטב מפעפע הטעם ומערבו ונכנס בכולו'.

סעיף ה: הבלעה בצלי שמן

127. מה דין איסור והיתר שמנים שנגעו זה בזה בחום צלי

הגמ'⁷⁶¹ (חולין צ, א) תמהה על דברי שמואל שהתיר לאכול את הגדי שנצלה עם הגיד 'איני, והאמר רב הונא: גדי שצלאו בקלבו - אסור לאכול אפילו מראש אזנו (כלומר שלא די בקליפה אלא כולו נאסר)! ועונה הגמרא שאני קלב – דמפעפע'.

כלומר דברי שמואל להתיר את הבשר הוא באיסור כחוש אבל בחלב שהוא איסור שמן מפעפע בכולו ואוסרו כשאין שישים כנגדו.

ממשיכה הגמ' להקשות ממעשה בר' יוחנן 'ובחלב אסור? והאמר רבה בר בר חנה: עובדא הוה קמיה דר' יוחנן בכנישתא דמעון, בגדי שצלאו בחלבו, ואתו ושייליה לרבי יוחנן, ואמר: קולף ואוכל עד שמגיע לחלבו!'

מתרצת הגמ' שני תרוצים:

- **ההוא - כחוש הוה.** והסביר בזה ר"ת (תוספות 'ההוא כחוש') שני הסברים:

ב. יש לחלק בין דין נטף מרוטבו שנאסר בכדי נטילה כיון ששם הנפילה נקודתית אבל כל שנוגע בכל שטחו כמו שתי חתיכות יש לומר שיאסור כולו.

וכ"כ בשע"ד⁷⁶² (א, צב) 'אם למטה בשר כשירה חם ועליה בשר נבילה צונן אפילו חי ואפילו אינו מלוח, הבשר שלמטה נאסרת (משמע כולה) לפי שחום התחתון מפליט העליון ואחר כך בולע' וזה מדין 'תתאה גבר' ועליו סמך הרש"ל⁷⁶³ (יש"ש חולין ע) לאסור בכולו גם בצליה מדין זה ואפילו בכחוש גמור ומהדין⁷⁵⁴

השו"ע⁷⁶⁴ **הצריך כדי נטילה ואפילו בגידין דרבנן** 'איסור, בין חם בין קר, שנפל על הצלי שאצל האש, אינו אוסר אלא כדי נטילה, שהוא כעובי רוחב אצבע. לפיכך ירך שצלאו בגידו, או חתיכת איסור שצלאה עם חתיכת היתר ונוגע זה בזה, צריך להסיר כדי נטילה סביב הגיד וכן מן החתיכה מקום שנגעה בחתיכת איסור'.

הט"ז⁷⁶⁵ (י) הביא את דברי הרש"ל להחמיר לאסור את כולו וכן דעתו.

שיטת הרמ"א בכחוש

הרמ"א⁷⁶⁶ בתורת חטאת (ז, ד) כתב להצריך בשומן הגיד שהוא **דרבנן** כדי קליפה בלבד וכאן לא הגיה על השו"ע שהצריך כדי נטילה. (ובכל אופן גם לשיטתו בדאורייתא יצטרך נטילה כשו"ע וכדברי הרשב"א).

לחילוק בדעת הרמ"א בדין דרבנן כתב הש"ך⁷⁶⁷ (ע) שני תירוצים:

א. שהרמ"א שם שכתב 'וטוב לקלוף ולהחמיר' לא דקדק בלשונו ואה"נ שמצריך נטילה⁷⁵⁵

ב. שהרמ"א סובר שדי בקליפה (באיסור דרבנן כחוש) אבל כיון שלמעשה מחמיר לעולם בשישים כמובא בסעיף הבא לא כתב זאת כאן.

ונפק"מ שלתירוץ השני בש"ך, במקום שלא יחמיר בשישים כגון באיסור שלא שייך בו שמנונית די יהיה לרמ"א בקליפה ולשו"ע יצטרך נטילה.

125. מה דין איסור נוזלי שטפטף על היתר שאצל האש

ראה בשאלה קודמת **שהתוספות רצו ללמוד** איסור נטילה בכחוש מדברי הגמרא בפסחים 'נטף מרוטבו על החרס וחזר אליו - יטול את מקומו' ומשמע שהראשונים השוו דין מעט נוזל שנוטף על חתיכה שאצל האש למגע שתי חתיכות צלי. אמנם שוב הסתפקו בזה שכתבו 'דשמא רוטב מתפשט יותר מגיד'.

וכן בטור בסימן עו כתב 'דמ אחר שנוטף על הצלי שאצל האש לא אמרינן ביה שהאש שואבו ואם דם הנוטף עליו חם או אפילו צונן אוסר ממנו כדי נטילה'

אמנם לגבי קלב שנטף על חתיכת בשר כתב **הטור בסימן צב** 'טיפת קלב שנפלה על חתיכת בשר שבקדירה אם יש בה ס' לבטל החלב מותרת ואם לאו אסורה'. ולא הסתפק בנטילה. וכ"כ השו"ע שם בסעיף ב' טועמין החתיכה שנפל עליה הקלב, אם אין בה טעם חלב, הכל מותר. ואם יש בחתיכה מטעימת חלב, נאסרה אותה חתיכה'

וכתב שם הפרישה⁷⁶⁸ (ע, ד) ליישב את דברי הטור 'דשאני חלב שהוא צלול ונבלע ע"כ צריך ששים לבטלו משאם כן בדם בעין שהוא עב

⁷⁵⁶ אמנם התקשו שלא משמע כן מהרשב"א. ומשו"ע קה, ז. כלומר ששם כתוב שאיסור שמן הבלוע בהיתר מפעפע הלאה לאסור ולפי זה אם החלב היה שמן היה צריך להמשיך לפעפע אף בלא רוטב ולאסור את שאר החתיכות שבקדירה. ומזה שאר החתיכות לא נאסרות מוכח שחלב אינו שמן.

⁷⁵⁴ כן משמע בשיטתם מכך שתלו בדין תתאה גבר וכן הסביר הפרי מגדים (משב"ז, ז אמנם היש"ש) בשיטתו.
⁷⁵⁵ אמנם לשון התורת חטאת שם 'לדעת הרמב"ם אפילו קליפה לא בעינן ודעת הרשב"א דעבי קליפה אבל כדי נטילה לא בעינן... טוב לקלוף ולהחמיר' וקצת קשה להגיד שיצטרך כדי נטילה אחרי שלא הביא אף דעה שסוברת כך.

הדין בצלי של איסור שמן

בביטול בשמים בשמן השו"ע פסק כרוב הראשונים שמועיל ששים בשמן לבטל את האיסור: 'במה דברים אמורים שאין הצלי אוסר אלא כדי נטילה, בירך עם גידו וכיוצא בו, דבר כחוש שאין בו כח לפעפע בכל החתיכה; אבל גדי שמן שצלאו בחלבו, אם אין בכל הגדי ששים כנגד כל החלב שבו, אסור לאכול אפילו מראש אזנו, שכיון שהוא שמן מפעפע בכולו.

בדין חלב של גדי כחוש כתב השו"ע 'אבל אם הוא כחוש, אף על פי שאין בו ס' כנגד כל החלב שבו, אינו אוסר אלא כדי נטילה, שהחלב של בהמה כחוש הוא בטבעו ואינו מפעפע'. וזה כהבנת הרשב"א וכהסבר ראשון בר"ת שחלב של גדי כחוש הוא כחוש.

בדין נטילה כשיש שמים פסק כרשב"א 'וכל דבר שיש לו פעפוע שנפל למקום ידוע מהחתיכה בצלי, אף על פי שיש בחתיכה ס' לבטל האיסור, צריך נטילת מקום'.

והש"ך (טו) הביא דעת מהרא"י, רש"ל, ומהר"ם פאדוואה שכל שיש שישים אין צריך נטילה. וסיים שדעת הרב בתורת חטאת (ז, א) לגבי צלי וכן (ח, א) לגבי מליחה כשו"ע וכ"כ כאן בהג"ה והוסיף הש"ך וכן הפוסקים הקדמונים המפורסמים סוברים כן'.

צלי קדרה

כתב הרמ"א ע"פ הטור והב"י 'כל מבושל בלא רוטב, או אפוי, דינו כצלי בכל דבר'.

128. לשיטת הרמ"א שמחמירים גם בכחוש לאסור כולו באלו מקרים יהיה דין הכחוש חמור יותר

בושל ללא נטילה

כתב בפת"ש (א) שאם בושל ללא נטילה, 'בדבר הנראה לכחוש והנטילה מדינא אסור באין ששים נגד הנטילה' ומשמע ביש ששים מותר גם בזה. ובמשב"ז (יא בסופו) הוסיף שאפילו אין ששים כל שיש רוב יכול להרבות כנגדו שיהיה שישים.⁷⁶²

ובשמן שהנטילה היא מחומרא אינו אוסר גם שאין שישים.

כשלא ידוע מקום הנפילה

דייק הפר"ח (ג) מלשון השו"ע 'אם נפל למקום ידוע' שבשמן אין חיוב נטילה כשלא ידוע מקום הבליעה משאם כן בכחוש שהנטילה מהדין במקום ספק יצטרך נטילה מכל החתיכה.

וכתב על זה רעק"א (סעיף ה) שגם בכחוש אם נגע במקום אחד יתבטל אותו מקום ברוב כנגד שאר הנטילות. והוסיף שאין לגזור כאן שישים מחשש 'שמא יבשלם' (כפי שפוסקים במין באינו מינו ביבש) כיון שבכל החתיכה יהיה ששים נגד הנטילה האסורה.

▪ 'ולכך שרי דחלב כחוש אינו מפעפע' – ובשיטה זו גם חלב של בהמה כחושה לא מפעפע. – וכ"כ הרשב"א והשו"ע

▪ 'ויש בו מעט חלב ובטל בששים' – ולפי זה כל חלב מפעפע. רק שבכחושה בטל במיעוטו – וכ"כ הרמב"ם.

- **כוליא בחלבה הוה – ושריא.** והסביר רש"י 'משום דמפסיק קרמא' וקרום זה מונע מן השומן להתפשט בחתיכה.

נמצא לסיכום שחלב שמן מפעפע בכולו ופעמים שלא יאסור:

- כשאינו שמן בפועל
- או כשיש ששים כנגדו
- או שיש קרום שמונע ממנו להתפשט.

דעות הראשונים בשמן

נחלקו הראשונים כיצד לנהוג בשמן למעשה וכשיש שישים כנגדו **רמב"ם** (טו, לב) - **כשיש שישים לא צריך קליפה** - כתב 'אם היה כחוש ולא היה בו חלב כליות ולא חלב קרב אלא מעט כאחד מששים קולף ואוכל עד שמגיע לחלב'

רשב"א – **גם כשיש שישים צריך נטילה** – 'והוא כל דבר שיש לו פעפוע שנפל במקום ידוע מן החתיכה שאעפ"י שיש ששים בחתיכה לבטל את האיסור צריך ליטול את מקומו וכמו שאמרו בפרק כיצד צולין נטף מרוטבו על החרס וחזר אליו יטול את מקומו'.⁷⁵⁷ וכ"כ המרדכי (חולין תרפד) בשם ר"ת, ר' יואל, וראב"ן⁷⁵⁸ וכתב הב"י שלשיטה זו הדין כן בצלי גם בצונן לתוך חם וגם בחם לתוך חם⁷⁵⁹.

רא"ה (בדק הבית ד, א כא, ב) – **לא שייך ששים בצלי ולעולם כולו אסור** – 'בצלי ומליחה אין בו דין ששים כלל שאין בו עירוב חלקים בהשויה כלל אלא כל היכא דיש בו דין מפעפע כגון חלב ושמן הרי הכל אסור ואין משערין בו ששים כלל וכל היכא דאין בו דין מפעפע כגון חלב כחוש נוטל את מקומו ולא כדברי החכם שכתב קולף'.

ראבי"ה (תשובות אלף קיב) **קליפה בעומק לפי כמות החלב** 'כל דבר שאין האיסור יכול להתפשט אלא אצל⁷⁶⁰ כגון טפילה וצלי ומליחה, לא שייך ס', דדמי ללא ניער וכסה (חולין קח, א), אלא קליפה בעי כפי אומד שיכול לפעפע במה שאצלו.. וכתב המרדכי (חולין תרעד) בשם מורו ר' אפרים שהם נוהגים בזה כראבי"ה. וכ"כ **שערי דורא** (לה) 'מעמיק בקליפתו יותר... לפי אומד הדעת' והסביר שדברי הגמ' (צו, ב) בחלב שאוסר אפילו מראש האוזן מדובר 'כגון שהחלב היה מרובה והיה מפעפע ונוטף אף מן האוזן'. (וראה הערה ⁷⁶¹)

שערי דורא (לה) **גם בשמן אינו מפעפע בכולו** אלא 'מעמיק בקליפתו יותר... לפי אומד הדעת' ודברי הגמ' בגדי שמן שאסור מראש אוזנו מדובר 'כגון שהחלב היה מרובה והיה מפעפע ונוטף אף מן האוזן כשהיה נצלה אצל האש'

⁷⁵⁷ משמע שסובר שהמציאות שם שהרוטב שמן ויש שישים כנגדו ועדיין צריך נטילה. והרא"ה כתב עליו בבדק הבית שרוטב אינו דבר המפעפע ולכן צריך נטילת מקום.

⁷⁵⁸ אלא ששם כתבו 'קליפה' וכן היה דעת ר' ברוך שם בתחילה אך חזר בו שלא יהיה חמור צלי מבישול.

⁷⁵⁹ ומה שכתב הרשב"א חם לתוך חם לומר שאפילו בזה לא אומרים שנימוח והתפשט.

⁷⁶⁰ נראה שממה שכתב שאצלו מפעפע הבין הב"י בדעת הראבי"ה שאם החלב דבוק בחתיכה מודה הראבי"ה שיועיל שישים לבטלו גם במליחה ורק במעבר לחתיכה אחרת אינו מועיל.

⁷⁶¹ הבית יוסף לא הביא את דברי ראבי"ה אלו לענין צליה אלא לענין מליחה בלבד להלן וגם הסביר שם (ע"פ מרדכי תדש"מ) 'אפילו חלב הרבה במליחה הוי כמו חלב מעט

בצליה' אמנם בדברי ראבי"ה בהדיא יש הקבלה בין צליה למליחה וכן בדברי שערי דורא בהדיא מעמיד את דברי הגמ' לגבי גדי שמן שנצלה כשיטתו במליחה. ואם היה סובר שיש לחלק ביניהם לא היה צריך להדקק להעמיד את הגמ' שם אחרת משאר ראשונים.

⁷⁶² ולכאורה 'אפשר לסוחטו אסור' ואיך הופך למותר כשיש שישים? ונראה שפעפוע בתוך חתיכה קיים בכל אופן ולפי זה צריך שישים בחתיכה עצמה כנגד הנטילה ולא די בשישים בקדירה. אמנם ממה שכתב המשב"ז להוסיף מוכח שכל הקדירה מבטלת את הנטילה. ואפשר שצריך רוב בחתיכה שזה מצוי ובוה יצאנו במין במינו מחשש דאורייתא. ומכאן שהוא דרבנן מועיל ביטול בשאר קדירה והוא כדעת השו"ע והרמב"ם בסיומן צט סעיף ו'. וצ"ל שאין כן דעת הרמ"א שם.

ב. בגמ' בפסחים (עו, ב) מובא בשם רב 'בשר שחוטא שמן שצלאו עם בשר נבילה כחוש - אסור. מאי טעמא - מפטמי מהדדי'. כלומר הנבילה עצמה הופכת לשמינה מכח פיתום השחוטא. וכתב הב"י שאם זה נאמר בריחא (כשהם בתנור אחד ולא נוגעים זה בזה) כל שכן שהוא הדין בצלי.

בדרכי משה (טו) העמיד את חומרת הטור כאן דווקא בתלב כחוש שכיון שסוף סוף הוא תלב מועיל הפטום של ההיתר השמן לסייע לאסור⁷⁶⁴. ובוה בא לישב מה שקשה לכאורה מהמשך דברי הטור שהחמיר באיסור שבלוע בחתיכה שמינה שאינה מועילה לו לפעפע לחתיכה אחרת כחוושה. ומשמע בהעמדת הדרכ"מ שבאיסור של בשר כחוש שאינו תלב לא שייך יסוד הפעפוע. והדרישה (י) והט"ז (י) הקשו עליו שמקור הדין בריחא מדובר בבשר כחוש ולא דווקא בתלב.

השו"ע ^א **כתב כהבנה השניה** 'ואפילו חתיכת האיסור כחוושה וחתיכת היתר שנצלת עמה שמינה, האיסור מפעפע בכולה' והסביר הש"ך (טז) 'דאזיל היתר ומפטם לאיסור והדר אזיל האיסור ומפטם להיתר'.

אמנם הט"ז (י) הקשה כמה קושיות על ההשוואה לריחא:

א. לדברי מהרא"י בהגש"ד (לה, ה) יסוד הפיתום קיים דווקא בריחא, אבל בצלי חוזר היסוד 'אין הנאסר יכול לאסור אלא במקום שהאיסור עצמו יכול לילך' וממילא כאן בצלי כיון שהאיסור עצמו אינו שמן לא יהיה בכוחו לפעפע ולאסור. ובכל אופן כיון שיסודו מריחא בדיעבד יהיה מותר.

ב. ואפילו אם תרצה לומר שבצלי שייך ריחא, **במליחה** ודאי לא שייך ובכל זאת כתב הטור יסוד הפעפוע גם במליחה שכתב 'איסור מליח וההיתר תפל והוא (לכאורה ההיתר) שמן מפעפע בכולה ואסור כולו'.

ג. הטור עצמו (כאן וסימן טט) כתב לגבי חתיכה שנפלה בציר שאין החלק שמחוץ לציר נאסר כיון שאין האיסור מפעפע למעלה ואפילו יש שומן בתוך הציר.

ומכח קושיות אלו **דעת הט"ז** שכל שהאיסור כחוש לא יועיל שההיתר שמן בשביל לפטם אותו ולגרום לו לפעפע. והעמיד בטור 'אפילו חתיכת האיסור שמינה וחתיכת היתר כחוושה' ובא להוסיף על פשט הגמ' שאפילו בשתי חתיכות נפרדות מפעפע ולא רק בחלב שהוא חלק מהגדי. אבל איסור כחוש אינו מתפטם מהיתר שמן באופן שיכול לחזור ולאסור אותו וכ"כ **הפר"ח** (טו) והוכיח מדברי הרשב"א (חולין ק, א) שכתב לגבי שומן של גיד שנפל על חתיכה שמינה שאינו אוסר אלא כדי קליפה 'אף על פי דהשומן מפעפע, אין מוליך את האיסור אלא במקום שהוא יכול לילך ולהתפשט מעצמו'⁷⁶⁵.

ודעת רוב הפוסקים כשו"ע ופשטו בטור כש"ך (טו) שיש לחלק בין איסור בלוע שלא שייך בו פיתום כשהוא כחוש כיון שאינו מבליע כלל לבין איסור בעין ששייך בו פיתום מאחר דבלאו הכי אוסר כדי נטילה והפיתום רק מסייע לו לחזור לכולו. (וכ"כ חו"ד חידושים טו. חכמת אדם ס, ג.)

ואת שאלות הט"ז דחה בנקה"כ 'דהכא כיון דהאיסור מחמת עצמו (ולא בלוע), אם כן מיד מפטם להכחוש, והדר אזיל ומפטם להיתר' ולגבי

129. מה דעת הרמ"א בצלי כחוש ושמן ובאלו מקרים אינו מחמיר בכחוש ומה מנהג הספרדים בזה

ראה לעיל בסעיף ד' דעות הראשונים בכחוש ודעת רבנו פרץ וסיעתו להחמיר בכחוש מחסרון בקיאות בהבדלה בין כחוש לשמן.

וכן כתב הרמ"א 'וי"א דאין אנו בקיאים איזה מיקרי כחוש או שמן, ויש לאסור בכל ענין עד דאיכא ס'. ואפילו איכא ס', צריך נטילת מקום, והכי נהוג.

והוסיף חריגה לחומרא זו 'ודווקא באיסור חלב או שאר איסור דשייך בו שמנונית, אבל באיסור דלא שייך ביה שמנונית, והוא בודאי כחוש, אינו אוסר רק כדי נטילה (כגון חמץ. להלן ברמ"א סעיף ט).

- וכתב הש"ך (טז) והפר"ח (כב) שקולת הרמ"א בדבר שלא שייך בו שמנונית הוא דווקא באיסור **דרבנן**.

- אמנם ביד יהודה (קצר מד) כתב ואין פשטות הרמ"א כן אלא ס"ל לעיקר דבכחוש לגמרי אין להחמיר כלל **אפי' בדאורייתא** זולת בפסח שהוא במשהו נהגו להחמיר אבל כל היכא דבטל בס' אין צריך אלא נטילה בפת שהוא בודאי כחוש.

וגם לרמ"א פעמים שמקלים בכחוש:

- א. **איסור שלא שייך בו שמנונית** והוא ודאי כחוש (לש"ך קה ג בדרבנן. וליד יהודה קצר מד גם בדאורייתא).
- ב. **תלב שבלוע בבשר** לענין בליעה בחתיכה אחרת (ש"ך קה יז)
- ג. **כלי שבולע איסור** במליחה בולע רק כדי קליפה⁷⁶³. (רמ"א צח ד. ובש"ך שם יד.)

מנהג הספרדים

- **בכה"ח** (ס"ה) כתב בשם **הזבחי צדק** שכן הדין לספרדים שלא בקיאים להבחין בין כחוש לשמן וממילא לעולם אוסרים בכולו.
- **אמנם בפרי תאר** (י) כתב 'נראה דהאידינא לית אנו בקיאים בתלב לומר זה חלב כחוש ואין מפעפע ויש לאסור **בכל מין חלב ושומן**. אבל לגזור בכל מין איסור מחשש שמא יש בו פעפוע אינו נלע"ד ואפילו שייך בו שמנונית אי קא חזינן דלית ביה שמנונית אין לאסור כדעת מרן ואין לנו לגזור מדעתנו'.

130. האם בישול בקדרה ללא רוטב נחשב בישול שבטל בששים או צליה

'כל מבושל בלא רוטב, או אפוי, דינו כצלי בכל דבר'.

131. מה הדין באיסור כחוש והיתר שמן בצליה

כתב הטור 'אפי' חתיכת האיסור כחוש וחתיכת היתר שנצלה עמה שמנה האיסור מפעפע בכולו'.

והב"י הסתפק בטעם הדבר והביא שתי סברות בזה:

- א. שהשומן מהכשירה נבלע באסורה ונעשה נבלה ושוב חוזר ואוסר את הכשירה. ולפי הסבר זה לשיטת השו"ע שאין חנ"נ באיסורים (ראה לעיל צב, ד) ממילא רק כשהאיסור עצמו שמן יאסור בכולו.

⁷⁶³ וגם בשיעור שיתן על האש ויתחיל להרתוח כתב (חזו"ת דעת קה י, טו) וכן משמע מהרמ"א (ס, טז) שכלי שמלחו בו ובלעו דם והשתמשו בו צריך שישים כנגד **הקליפה שלו** ושם שה שיעור רתיחה.

ובש"ך יג כתב בשם תורת הטאת שבכבישה בלוע כולו וכוונתו שנכשב מעל"ע.

⁷⁶⁴ ומה שנאלץ לחלוק זה הוא בגלל שלהלן הטור לכאורה סותר את עצמו שכתב להקל 'אפילו החתיכה של היתר שמינה ושומן שבה מפעפע לפי שאין השומן שבה מוליך עמו האיסור אלא למקום שהאיסור יכול לילך בטבעו'. וזו קושיית הב"י על הטור. ולכאורה ניתן ליישב בפשיטות שהטור מחלק בין איסור בלוע לאיסור בעין. שלאיסור בעין שיש בכוחו לפעפע בכחוש כדי נטילה יועיל פיתום מהכשירה שיפעפע בכולו

שאוסרת חברותיה בין בצלי בין שנוגעת זו בזו חם בחם שהאיסור בעצמו הבלוע מפעפע ויוצא אפילו מחתיכה לחתיכה.¹³²

וכ"כ השו"ע¹³³ במה דברים אמורים, כשבלעה איסור שאינו מפעפע, אבל בלעה מן הדברים המפעפים בטבע, כגון שומן, אוסרת חברתה בין בצלי בין בנוגעת זו בזו חם בחם או בתחונה חמה ועליונה צוננת, שהאיסור הבלוע בעצמה מפעפע ויוצא מחתיכה לחתיכה.¹³⁴

ובאופן זה שהבלוע שמן גם לדעת השו"ע¹³⁵ יאסור בכלולו למרות שהחתיכה שהאיסור בתוכה כחושה, האיסור עצמו שמן ומפעפע לחתיכה השניה בכלולה (ש"ך ט).

134. מה הדין בחתיכת איסור שמן שנוגעת בהיתר כחוש הסמוך להיתר כחוש נוסף.

היו שתי חתיכות סמוכות ונגע שומן איסור באחד מהם די שיהיה בשניהם יחד שישים כנגד השומן כיון שהוא מפעפע מחתיכה לחתיכה. אמנם אם נגע האיסור באחד ושוב נגעה החתיכה באחר, לרמ"א צריך שישים כנגד החתיכה הראשונה שנאסרה (שפ"ד ט).

135. מה הדין להלכה בהיתר שמן הבלוע מאיסור כחוש

הטור כתב 'אפילו החתיכה של היתר שמינה ושומן שבה מפעפע לפי שאין השומן שבה מוליך עמו האיסור אלא למקום שהאיסור יכול לילך בטבעו' והב"י התקשה מדברי הטור בהיתר שמן ואיסור עצמי כחוש שמתפסם מההיתר ואסרו. ראה לעיל סוף סעיף ה' ולא הביא דברי הטור האלה בשו"ע.

אמנם הש"ך (ט) כתב שדין זה פשוט והוא 'מוסכם מכל הפוסקים'. וכן דעת הפמ"ג (שפ"ד ט) לדינא שאיסור הבלוע בהיתר שמן אינו יוצא לאסור חתיכת היתר כחוש הנוגעת בה.

136. האם חתיכת בשר הבלועה מקלח נחשבת איסור עצמי לענין היכולת לאסור חתיכה אחרת בצלי

במשנה בעבודה זרה (עז, א) מובא 'אלו אסורין ואסורין בכל שהו... ובשר בחלב' כלומר שאינו בטל מדין 'חתיכה הראויה להתכבד' וכיון שדין זה לא שייך באיסור בלוע אלא באיסור עצמי ממילא משמע שבשר הבלוע מחלב דינו כאיסור עצמי.

מצד שני בחולין (קח, ב) מובא לגבי טיפת חלב שנפלה על החתיכה ואוסרת אותה אומר רבי שנראים דברי ר"י שאם לא ניער וכסה אוסרת אחרות. ומקשה עליו הגמ' שהרי באופן זה שלא ניער 'מבלע בלע מפלט לא פליט' כלומר למרות שהחתיכת הבשר נבלעה מחלב אינה פולטת ללא רוטב לאסור את שאר החתיכות שנוגעות בה ולכן מעמידה את דבריו שכוונתו שניער או כסה בסוף ולכן לאחר שנאסרה מועיל הרוטב לאסור אחרות... ומכך מוכח שנחשבת איסור בלוע כיון שאם היתה איסור עצמי היתה אוסרת אחרות ככל איסור גם ללא רוטב. וכן נראה מדברי השו"ע (צב, ב) שאין חתיכת הבשר שנאסרה אוסרת את הקדרה אלא אם ניער וכסה לבסוף.

מכה סתירה זו הסתפק תרומת הדשן (רמט) האם חתיכת בשר הבלועה בחלב דינה כאיסור עצמי או איסור בלוע.

אמנם הרשב"א¹³⁷ (ש"ט, ב) כתב לגבי חתיכת בשר הבלועה מקלח שנוגעת בחתיכת בשר אחרת 'זברים אלו שאמרנו (שהבלוע לא יוצא לאסור בכחושי) אפילו בבשר בחלב שהחלב אינו מפעפע ואפילו שעשאוהו כחתיכת נבילה כמו שבארנו (בדין חתיכה הראויה להתכבד) לא עשאוהו כנבילה עצמה לדבר זה'. והובאו דבריו בב"י.

ונראה שהרשב"א¹³⁸ הבין שאין הדברים סותרים כלומר שלענין חתיכה הראויה להתכבד היא נחשבת איסור עצמי כיון שבשר

הציר כתב שאכן דעת הטור לחלק בין מליחה לצליה בדין פיטום וכדעת הרש"ל שבמליחה אין פיטום. (אך אין זה דעת השו"ע ראה להלן סעיף יא (ולעיל סימן צא סעיף ז)).

סעיף ו: תתאה גבר בצלי שמן

132. מה דין איסור שמן רותח שנפל על היתר צונן האם שייך בזה 'תתאה גבר'.

כתב הרשב"א¹³⁹ (תה"ק ד, א, ה, ב) 'היה אחד חם ואחד צונן ונפל האחד על חברו התחתון גובר לעולם, כמו שבארנו למעלה. ולפיכך נפל חם לתוך צונן אינו אוסר אלא כדי קליפה, ואם נפל צונן לתוך חם הכל אסור'. והובאו דבריו בב"י.

וכ"כ השו"ע¹⁴⁰ 'דבר שיש לו פעפוע בצלי, אם היה אחד חם ואחד צונן, התחתון גובר. לפיכך אם נפל חם על צונן, אינו אוסר אלא כדי קליפה. ואם נפל צונן על חם, אם אין בהיתר ס' כנגד האיסור, הכל אסור (וכשיש ששים צריך נטילה כדלעיל)'.¹⁴¹

סעיף ז: איסור בלוע בצלי בחתיכה ובכלים

133. מה דין חתיכה כחושה הבלועה מאיסור כחוש או שמן שנוגעה רותחת בחתיכה כחושה אחרת. ומה הדין בחתיכה שלא נמלחה.

בלעה איסור כחוש

כתב הרשב"א¹⁴² (תה"ק ד, א, ה, ב) 'חתיכה שנאסרה מחמת שקבלה טעם ממקום אחר אינה אוסרת חברותיה, אעפ"י שנוגעת בהן כששתיהן חמות ואפילו נצלו שתיהן כאחד ונוגעת זו בזו בשעה שהן על גבי האש, שהדבר הבלוע אינו יוצא מחתיכה לחתיכה אלא ע"י רוטב, שאם (צ"ל: אין) אתה אומר כן אין לך איסור קליפה שהקליפה אוסרת קליפה הסמוכה לה וכן לעולם. ואפילו היתה חתיכת ההיתר שמנה ושומן שבה מפעפע. לפי שאין השומן של היתר מוליך עמו את האיסור, אלא במקום שהאיסור יכול להלוך בטבעו'.

והרש"ל¹⁴³ (יש"ש חולין ז, מה) כתב שדין זה הוא דווקא בחתיכה יבשה שרק חמה מכח בישול קודם אבל תוך כדי צליה ומליחה המציאות שהם 'פולטין ומעלין רתיחה' וממילא דינם כבתוך רוטב שגם הבלוע יוצא ואסור.

השו"ע¹⁴⁴ כתב כרשב"א 'הא דחתיכת איסור אוסרת חברתה בניגיעתה, דוקא כשאיסורה מחמת עצמה, כגון נבילה... אבל אם אין בה איסור אלא מה שבלע ממקום אחר, אינו אוסרת אחרת הנוגעת בה, אפילו אם נצלו יחד'. וכ"כ התורת חטאת (כת, א) להקל גם בצליה ומליחה.

ואפילו קליפה לא צריך בניגיעה בהיתר הבלוע מאיסור (ט"ז ד בשם רש"ל) וכתב הפמ"ג (משב"ז יד) שמשמע שצריך הדחה ואפשר שהוא לחומרא בעלמא.

אמנם לגבי חתיכה שלא נמלחה ובלועה מדם מטבעה אין אמורים שהוא איסור בלוע ולא יוצא במליחה לאסור אלא הוא איסור עצמי ורק אם אחרי ההכשר תשוב ותבלע דם יהיה לה דין של איסור בלוע. (ש"ך יח).

בלעה איסור שמן

הוסיף הרשב"א¹⁴⁵ (ש"ט, ז, ב) 'במה דברים אמורים כשבלעה איסור שאינו מפעפע, אבל אם בלעה מן הדברים המפעפים בטבעם יראה לי

137. מה דין כלי רותח שבלוע מאיסור כחוש שנפל עליו היתר כחוש יבש לגמרי או לח קצת. ומה הדין כשהבלוע או ההיתר הוא שמן.

מאכל שנוגע בכלי הבלוע מאיסור

הרשב"א בחולין (קח, ב' אלימא) לאחר שמביא את היסוד שאין איסור בלוע יוצא מחתיכה לחתיכה ללא רוטב מביא מספר ראיות שלגבי כלים אין הדין כן כגון 'קערה שמלח בה אסור לאכלה רותח' (חולין קיא, ב). וכן 'דגים שעלו בקערה מותר לאוכלן בכותח' (שם) שמכך שההיתר רק מצד נט בר נט מוכח שהכלי מוציא טעם ומבליע במאכל. (וכן הביא בהגה"ד נו, ג בשם ר"י מאיבא. וכ"כ או"ה לו, ה) וכן 'השפוד והאסכלא מלבנן באור' ('ע"ז עה, ב) ואסר שם גם בדיעבד. מכל זה מסיק 'דשאני כלים מאוכלים דכלים אין נסרכת בהן בליעתן אלא עומדת בתוכן כעין כנוס ובמעט רתיחה יוצאת בליעתן מהן כולה או מקצתה, משאם כן באוכלין שהיא נסרכת ומתפשטת בתוכם ואינה יוצאת בנקלה כל כך והילכך אינה יוצאת כי אם ע"י רוטב'. והוסיף ראייה שלכלים מועיל הגעלה להפליט לגמרי משאם כן לאוכלין.

וכן כתב הרמ"א 'וכל זה בב' החיתוך, אבל כלי שבלוע איסור, אסור היתר שנוגע בו אפילו באיסור שאינו שמן'.

במידת ההאסרות מכיל לאוכל כתב בדרכ"מ (ה) בשם או"ה (לו, ה) 'אם הניח איסור חם לתוך קערה דינו כמו שאר חם לתוך צונן וכן אם הניח בשר חם לתוך קערה חולבת הבשר צריך קליפה וגם הקערה צריכה קליפה במקום שנגע בבשר או יגעילנה' והביא אותו הש"ך (כג) כאן על דברי הרמ"א⁷⁷⁰

רטוב קצת כתבו הש"ך והפמ"ג (שפ"ד כג) שהדין שאוסר כדי קליפה הוא דווקא ביבש אך ברטוב קצת אוסר כדי נטילה. ולשיטת הרמ"א שלא בקיאיין יאסור בזה בכולו כיון שיש לחתיכת ההיתר דין שמן שמפטם את הכלי וחוזר לאסור את המאכל (שפ"ד כג). ונראה שבהיתר שמן יודה גם השו"ע לאסור כולו בלח קצת.

וכשהאסור הבלוע בכלי שמן הסתפק הש"ך (כג) אם אוסר בכולו ביבש לגמרי אמנם הפמ"ג (שפ"ד כג) כתב שאינו אוסר אלא כדי קליפה והוא הדין כשההיתר שמן.

ונמצא חילוק בין כלי לחתיכה בלועים שבכלי הבלוע איסור בין כחוש בין שמן אוסר כדי קליפה. ובחתיכה הבלועה מאיסור בכחוש אינה אוסרת כלל ובשמן אוסרת בכולה.

138. מה דין מאכלים יבשים שנוגעים זה בזה חמים

בשו"ע (תמ"ז א) כתב לגבי חמץ 'חם בחם בלא רוטב די בקליפה כשאר איסורים. וכן אם נגע ככר חמץ בככר מצה ושניהם חמין ואין שם דבר המפפעץ, לא אסור אלא מקום מגעו בלבד לפי שאינו מבליע יותר' והאחרונים⁷⁷¹ העירו שם על דבריו שדינו כדבריו כאן שבצלי צריך נטילה. והשוו לדבריו בסימן תס"א (סעיף ה) שכתב 'אם אפו חמץ עם

בחלב שניהם היתר ובחיבור שלהם מתחדש מציאות הלכתית חדשה של איסור בכל החתיכה. משאם כן במנגנון הוצאת הטעם כלפי חתיכה חיצונית סוף סוף עדיין יש כאן חתיכת בשר הבלועה מחלב ומציאותית אין החלב יכול לצאת ממנה ללא רוטב⁷⁶⁶ ורק טעם הבשר יוצא החוצה. וכ"כ **ספר התרומה** (נא) והמרדכי (חולין תרצא) בשם ר"י. **והרש"ל** (יש"ש חולין ז, מה).

- **אמנם מהטור**⁷⁶⁷ מובן שמשווה דין בשר בחלב לדין נבילה שכתב 'והא דחתיכת איסור אוסרת חברתה בנגיעתה דוקא שאיסורה מחמת עצמה כגון נבילה או בשר בחלב'⁷⁶⁷ ונראה שלמד מדין חתיכה הראויה להתכבד לדין הבלועה בצלי.

השו"ע כתב כלשון הטור 'הא דחתיכת איסור אוסרת חברתה בנגיעתה, דוקא כשאיסורה מחמת עצמה, כגון נבילה או בשר בחלב' כלומר שבשר בחלב הוא דוגמא לאיסורה מחמת עצמה ולא בלוע.

כתבו **הט"ז**⁷⁶⁸ (x) ו**הרש"ל**⁷⁶⁹ בהסבר הטור והרמ"א שמדין הצורך בניעור וכסוי בטיפת חלב על חתיכה בקדרה מוכח שהסבר המילים 'נבילה או בשר בחלב' הוא **גוש בשר שנוגע בגוש גבינה** או אוסרים זה את זה אך לא בחתיכת בשר הבלועה מחלב שדינה כבלוע שלא אוסרת אחרים⁷⁶⁸. וכן כתב **הגר"א** (ב) והסביר שדברי השו"ע הם דברי הרשב"א והוכיח כן מדברי המכל מקום. ועל שיטת הש"ך והב"ח להלן כתב 'והאחרונים שגו בזה בכמה דברים'.

אך מסקנת הש"ך (י) שבשר בחלב דינו כאיסור עצמי שאוסר גם ללא רוטב ומה שלא החמיר הרמ"א בטיפה שנפלה על החתיכה לאסור את הקדירה כולה הוא כיון שבמציאות כזו שבעיקרה היא 'בלוע' אין סובר הרמ"א להחמיר גם שלא בקיאיין בכחוש וממילא אוסר רק כדי נטילה. והקושי מדברי הגמ' בע"ז ישב בשם הב"ח (צב, י) שכונות הגמ' רק להסביר מדוע לא אוסרת כל הקדרה אבל בכדי נטילה לא דנה הגמ' ואוסרת⁷⁶⁹.

ונפק"מ שלשיטה זו (של הב"ח והש"ך) אם אחת החתיכות תהיה שמנה יאסר ההיתר כולו (שפ"ד יז). משאם כן לשיטת הט"ז לא יאסור כלל כיון שהחלב עצמו כחוש לא יצא אפילו אם הבשר עצמו שמן.

(גדר אפשר לסוחטו אסור וראה לעיל בסימן צב סעיף ב (שאלה 3) מחלוקת ראשונים בדין גדר אפשר לסוחטו אסור שלרשב"א עניינו שבמציאות אי אפשר לסוחטו אבל לא שההיתר עצמו הפך לגוף האיסור וממילא עדיין דינו כהיתר הבלוע מאיסור. ולר"ן אפילו אם במציאות אפשר לסוחטו זה כבר לא יועיל כיון שההיתר הפך לגופו של איסור. וזהו שורש המחלוקת כאן והש"ך כר"ן. אלא שהש"ך מחלק בין בשר בחלב לשאר איסורים משאם כן הר"ן)

⁷⁶⁸ וכן משמע ממה שהבי' לא הסביר שהטור והרשב"א חולקים אלא הביא את הרשב"א כראיה לדברי הטור אבל על הרמ"א שציין בדרכ"מ שהם חולקים ולא הגיה כאן. ובסימן צב משמע ממנו כרשב"א, קשה.

⁷⁶⁹ אמנם קצת קשה כיון שהגמ' השתמשה בלשון 'מפלט לא פליט' ולא השתמשה בלשון 'לא אוסרת' ומשמע שסוברת שלא פליט כלל וכדין בלוע.

והש"ך הביא בנוסף לדברי הב"ח תירוץ נוסף שדברי הגמ' הם לפי ההו"א שאין דין אפשר לסוחטו אסור וממילא אין החתיכה איסור עצמי אבל למסקנה שאפשר לסוחטו אסור החתיכה אוסרת בכל אופן.

⁷⁷⁰ וקשה שדברי הדרכ"מ הובאו באיסור חם על על קערה צוננת ומדין תתא גבר ומהיכן נאמר שהוא הדין לקערה רותחת.

⁷⁷¹ חק יעקב ז. באר היטב ה. והפמ"ג א"א ב סיכום 'הכלל העולה הוא, חם בחם בלא רוטב, אף נגוב לגמרי ושניהם כחושים כפת חמץ עם מצה, בעי כדי נטילה'.

⁷⁶⁶ בהגהות על או"ה (כז) כתב 'להסביר חילוק זה ' קים להו לרבנן שאין שום טעם יוצא מחתיכה זו רק טעם בשר לחוד בלא שום חלב אא"כ ע"י רוטב והוי כאלו בא אליהו ז"ל ואמר לנו נחתך מן הבשר זה חתיכה קטנה שאין בה שום טעם חלב דהוי שרי' וסיים בצ"ע. כלומר ששקשה לומר שיש חלק בבשר שאין בו חלב ולא ככלאיים. אמנם נלע"ד שהישוב הוא שיש לחלק בין המציאות כרגע שכל הבשר מעורב בחלב ולכן דינו כאיסור עצמי לבין מנגנון הפליטה שאין הבלוע נפלט אלא הבשר. ובאופן זה אין צריך להסביר שנחתך חתיכה שאין בה חלב.

⁷⁶⁷ יש להעיר שהב"י לא ציין שדברי הטור סותרים את דברי הרשב"א רק הביא את דברי הרשב"א בשתיקה. והדרכ"מ (ט) העיר שאינם כדברי הטור. ולמעשה השו"ע השתמש בלשון הטור.

החלב נבלע בכל הכוליא' והביא דבריו **תרומת הדשן** (פסקים צח) והוסיף שאפילו למתירים יש לבדוק הקרום היטב שלא נקרע. והביא דבריהם בדרכ"מ (ט).

השו"ע⁷⁷⁴ פסק כרא"ש והרשב"א 'כוליא שצלאו בחלבו אינו אוסר אלא כדי קליפה'⁷⁷⁵, שהקרום מפסיק'.

והרמ"א⁷⁷⁶ החמיר 'ויש אוסרים, וכן נוהגין ואין לשנות, ודינו כשאר חלב הנצלה עם בשר,

איסור דבוק

והוסיף הרמ"א ואם נתבשל כך הכוליא נעשית נבלה וצריך **ששים** נגד **נבלה**, וה"ה בקרום שעל היותרת'.

והרמ"א לשיטתו בסימן ע"ב (פסקי א) שהיתר הדבוק לאיסור נאסר תחילה ונעשה נבלה בעצמו וצריך מעתה לשער בתבשיל כנגד כולו. וכן כאן צריך שישים כנגד כל הכוליא ולא רק כנגד החלב.

והט"ז (יח) הביא דברי הרמ"א בסימן ס"ד (פסקי ב) בדין קרומי איסור שמלחם עם הבשר שהגם שמהדין צריך שישים, יש להקל בקליפה אפילו בהפסד קצת כיון שיש מתירים בזה וכל הקרומים אינם אלא כשומן כחוש⁷⁷⁶

סעיף ט: מליח כרותח

141. מה משמעות הביטוי 'מליח כרותח' ומאיזה רמת מליחות נחשב כך

דין מליח כרותח

בגמ' בחולין (יג, ט) 'אמר שמואל: מליח הרי הוא כרותח, כבוש - הרי הוא כמבושל' ובהמשך 'מאי כרותח דקאמר - כרותח דמבושל?', והא מדקאמר כבוש הרי הוא כמבושל, מכלל דרותח דצלי קאמר'. נמצא שדין מליחה לאיסור כדין צליה.

והגם שבדף קיא מובא 'כי אתא רבין א"ר יוחנן: מליח - אינו כרותח, וכבוש - אינו כמבושל' הגמ' דוחה את דבריו 'אמר אביי: הא דרבין ליתא, דההיא פינכא דהוה בי ר' אמי דמלח ביה בשרא - ותבריה, מכדי, רבי אמי תלמיד דר' יוחנן הוה, מאי טעמא תבריה, לאו משום דשמיעא ליה מיניה דר' יוחנן דאמר: מליח - הרי הוא כרותח?'. ומוכח שכן דעת ר' יוחנן כשמואל שיש בליעה במליחה כצלי.

שיעור המליחות שיש לה דין 'מליח כרותח'

בגמ' פסחים (טו, א): אמר ר' זונן לתוך צונן מדיח. אמר רב הונא: לא שנו אלא שלא מלחו, אבל מלחו - אסור. דאמר שמואל: מליח הרי הוא כרותח, כבוש הרי הוא כמבושל.

ברמת המליחות שדינה כרותח כתבה הגמ' 'הא דאמר שמואל מליח הרי הוא כרותח (וכו') - לא אמרן אלא שלא נאכל מחמת מלחו, אבל נאכל מחמת מלחו - לא'.

- **והסביר רש"י**⁷⁷⁴ ('שאינו נאכל') 'שהמליחו הרבה עד שמקדיח טעמו מחמת מלחו קצת, ואינו ראוי לאוכלו אלא אם כן היה מדיחו,

מצה, לא נאסרה אלא אם כן נגעה בחמץ ונוטל ממקום שנגעה כדי נטילת מקום' וכ"כ כאן הפרי מגדים (שפ"ד כג) שמאכלים יבשים אוסרים כדי נטילה. ובסימן תמ"ז (א"א ב) 'הכלל העולה הוא, חם בהם בלא רוטב, אף נגוב לגמרי ושניהם כחושים כפת חמץ עם מצה, בעי כדי נטילה בעובי אצבע רוחב אגודל'. (וראה הערה 772).

139. מה דין כלי בשר שצמוד לכלי אחר בזמן שמבשלים בו חלב

המרדכי (חולין תרצא) כתב בשם התרומה את היסוד שאין חתיכה הבלועה מאיסור אוסרת חתיכה אחרת ללא רוטב ומתוך זה כתב 'וכ"ש שתי קדירות שאצל האש אחת של חלב ואחת של בשר והן רותחות דאין נבלע מזו לזו אף על גב דנוגע כך פירש מוה"ר רבי מאיר ז"ל⁷⁷³.'

וכ"כ הרש"ל (יש"ש חולין ז, מה) והסביר 'ונ"ל, דאע"פ דמחלקין בין כלי לבשר, היינו לענין שיפלוט מן הכלי אפי' בלא רוטב, אבל שיבלע כלי מן הכלי, דהכל בליעה, ולומר שבליעה יבלע מן הבליעה, פשיטא דמותר... וכבר כתבנו זו לפסק הלכה, דב' קדירות חמין, בשר וחלב, שנגעו זו בזו חמין דמותר'.

וכן נפסק להלכה ברמ"א (צב, ה) 'מידי דהוי אשתי קדירות נוגעות זו בזו דאין אוסרין זו את זו בנגיעה' וסיים שלכתחילה יש להזהר כלומר שלא יגעו הקדרות זה בזה גם ללא רוטב. והובאו דבריו כאן בש"ך (כב).

סעיף ח: איסור שמכוסה בקרום

140. מה דין תבשיל שנתבשל עם חלב איסור באופן שהיה מכוסה בקרום כגון כוליא בחלבה

בגמ' חולין (יג, ט) מובא מעשה 'עובדא הוה קמיה דר' יוחנן בכנישתא דמעון, בגדי שצלאו בחלבו, ואתו ושיילוה לרבי יוחנן, ואמר: קולף ואוכל עד שמגיע לחלבו! ובהסבר המעשה מדוע לא אסר החלב את הבשר כלל עונה הגמ' בתירוץ שני 'רב הונא בר יהודה אמר: כוליא בחלבה הוה'

- והסבירו רש"י (שם) **והרא"ש**⁷⁷⁴ (חולין ז, כד) **והרשב"א**⁷⁷⁵ (תה"א ד, ב) 'משום דמפסיק קרמא' כלומר הקרום מפסיק בין החלב לבשר ולא מאפשר לו לאסור. והוסיף הרשב"א 'ולא עוד אלא אפילו היה על גבי הקרום חלב גמור הקרום חוצץ ומציל את הכוליא מבלבוע מן החלב שעליו'. ובכל אופן כתבו שאוסר כדי קליפה.

- **אמנם ור' ירוחם כתב בשם י"מ**⁷⁷⁶ (טו, יב, קכז, ב) כתב 'וי"מ שאם צלאה בחלב שעליה דודאי אסורה הכוליא שאין כח בקרום להפסיק אבל מיירי שצלאה בחלב שבתוכה. פ"ו והלובן שבתוכה שאין בו כח לפעפע בכל הכוליא אלא בכדי קליפה' כלומר שלשיטה זו אין הקרום מועיל לחלב עצמו אלא רק למעט 'לובן שבתוכו'.

- **ובהגות ר' פריץ** (רד, א) פסק לאסור כיון שאין הלכה כתירוץ זה⁷⁷⁴. ועוד שמבחינת המציאות לא מפסיקה 'ודבר ידוע הוא כי

⁷⁷² ולכאורה יש לחלק שהרי שם מדובר שנאפו ביחד ויש בהם קצת לחות ככל בצק ולכן הצריך נטילה וכאן נגעו לאחר אפיה וממילא אין כל לחות ולכן די בכדי קליפה וכמו שהפמ"ג עצמו כתב לגבי נגיעה של מאכל יבש בכלי שאינו נאסר אלא כדי קליפה. ואפשר שלשו"ע דין נגיעת מאכלים יבשים כנגיעת מאכל בכלי ביבש שאינם אוסרים אלא כדי קליפה וכפשוט לשונו של השו"ע שהוא גם לשונו של המגיד משנה בהלכות חמץ ומצה (ד, יב). ומדוע לדחוק שלא דייקו בדבריהם? ובכל אופן למעשה לא מצאתי מי שכתב כך.

⁷⁷³ אמנם מדברי הרשב"א לעיל שהסביר שכלי יותר קל להפליט לכאורה משמע שאין הלימוד מוכרח ובכל אופן שאינו סובר שהוא 'כל שכן' כדברי מהר"מ. ואפשר שבדברי הרש"ל בהמשך תשובה לזה.

⁷⁷⁴ אלא כתירוץ השלישי בגמ' שההיתר היה מצד שהיה 'לכלית באלפס' וכשיש תירון שלישי הוא דוחה שני התירוץ הקודמים מהלכה.

⁷⁷⁵ האיסור כדי קליפה הוא מה שאוסר הקרום עצמו את הבשר שנוגע בו. והעיר הפמ"ג (משב"ז יח. שפ"ד כד) בשם הפר"ח והפר"ח שאפילו במליחה עם הקרום פסק השו"ע בסעיף ט שצריך נטילה וצ"ע כיצד בצלי יהיה די בקליפה.

⁷⁷⁶ כלומר שאין להחמיר להצריך שישים מצד שלא בקיאות בשמן כיון שקרום לעולם אינו שמן אלא דינו כחלב כחוש ודי במליחה בקליפה. ע"כ. ולכאורה דברים אלו מתייחסים לקרום עצמו ולא למציאות שהיה איתו גם חלה שממילא החלב עצמו אוסר.

הרא"ה⁷⁷⁶ (בדק הבית ד, א, כא, א) סובר שאוסר **כדי נטילה** 'בצלי ומליחה... כל היכא דאין בו דין מפעפע כגון חלב כחוש נוטל את מקומו... וראיה מההיא דפסחים (ע"ה, ב) דנטף רוטבו על החרס (שנטל את מקומו)'.⁷⁷⁷

והרמב"ם (מאכלות ז, ט, כ) לגבי מליח את הבשר קודם שהסירו ממנו את הקרומות והחוטין כתב 'מסירו אחר שנמלח ומבשל' וכתב שם המכל מקום שנראה מדבריו שאינו נאסר כלל. אמנם לגבי 'דג טמא מליח שנבלל עמו דג תפל טהור' (מאכלות טו, לד) כתב 'נאסר' וכתב הכס"מ שמשמע שנאסר **בכולו**. ובחילוק בין הדברים כתב הכס"מ (הב"י כא) שיש לחלק לרמב"ם ולהקל כ' כשאין באיסור חיוב כרת (וכאן כתב כשהוא מדרבנן).⁷⁷⁸ במליחה מועטת שעדיין נאכלת: כשלא ידוע שנבלל שנמלחו בנפרד וחוששים שנגעו. ולפי ההעמדות האחרונות כשנמלח היתר עם איסור יאסר בכולו לרמב"ם כרמב"ן.

השו"ע פסק להקל כרא"ש והרשב"א 'מליח שאינו נאכל מחמת מלחו, דינו כרותח ומפליט לאסור כדי קליפה'.

הרמ"א החמיר להצריך תמיד שישים מחשש שומן 'ולפי שאין אנו בקיאין בין בשר שמן לכחוש, נוהגין לשער בכל מליחה בס' כמו בבישול'.

אמנם הרמ"א הקל במספר מקרים

א. **כשלא שייך בו שמנונית** כלל לשער בקליפה בלבד וכל זה באיסור ששייך בו שמנונית, כגון חלב או ציר וכי האי גוונא, אבל באיסור שאין בו שמנונית כלל, כגון חמץ בפסח, לכולי עלמא מליחה אינה אוסרת רק כדי קליפה. ועיין באור"ח הלכות חמץ כיצד נוהגין. וע"ל סימן ס"ד אם הקרומים או חוטים של חלב נמלחו עם בשר'. **וכתב הש"ך** (לה) בשם התורת חטאת שזהו דווקא באיסור **דרבנן**. (ובידי יהודה לענין צליה כתב שאפילו באיסור תורה)

ב. **בהפסד מרובה** לשער בקליפה בלבד 'י"א דבהפסד מרובה יש להתיר במליחה ע"י קליפה, אף על גב שכבר נהגו לשער כל מליחה בס', אפילו באיסור כחוש; ויש לסמוך על זה באיסור כחוש, שאינו אלא מנהג לשער בס', אבל לא באיסור שמן שמדינא צריך ס'.

ג. **באיסור דרבנן** (שייך בו שמנונית) **בהפסד קצת** (ש"ך כו ע"פ ת"ח לז)

143. בכמה אוסר איסור שמן שנמלח עם היתר. ומה דין שומן הגיד והקנקנות

ראב"ה⁷⁷⁹ (תשובות אלה קיב) **קליפה לפי אומד** שכתב 'כל דבר שאין האיסור יכול להתפשט אלא אצלן⁷⁸⁰ כגון טפילה וצלי ומליחה, לא שייך ס', דדמי ללא נייער וכסה (חולין קח, א), אלא **קליפה** בעי כפי אומד שיכול לפעפע במה שאצלו... וכתב **המרדכי** (חולין תרעד) בשם מורו ר' **אפרים** שהם נוהגים בזה כראב"ה. וכ"כ **שערי דורא** ובפועל קולף בעומק לפי אומד הדעת כמה שפעפע והסביר

והאי אין נאכל - לאו לגמרי קאמר שאין שום אדם יכול לאוכלו, אלא כיון שנתקלקל טעמו - אינו נאכל מחמת מלחו קרי ליה, ואסור'.

אמנם דעת הר"ר יעקב ישראל⁷⁷⁷ (תוספות להני מלי' חולין קיב א) שדווקא מליחה מרובה לדרך שנעשה כעין עד שלא שייך לאכלו בבית נקראת 'אינו נאכל מחמת מלחו' וכדין 'מעבד' בשבת. (וכתב שכן דעת רש"י וראה הערה)⁷⁷⁷

ודעת ר"ת⁷⁷⁸ (תוספות שם⁷⁷⁸) שכל מליחה שעושים לקדירה נקרא שאינו נאכל מחמת מלחו והראיה ממקורות רבים בגמ' שמדובר על בליעה במליחה ולא ניתן להעמיד אותם במליחה לדרך. וכ"כ הרשב"א⁷⁷⁹ (תוה"א שער ד, ב, ב) והוסיף שבמעט מליח כמו לצלי אמנם מועיל להפליט כיון שעיקר טבעו של המליח למשוך דם להפליטו. אבל להבליע אינו יכול אלא כשהמליח רב ומבליע בחריפותו⁷⁷⁹.

או"ה (י, ט) כתב תחילה שדווקא לענין מליחה בכלי שאינו מנוקב אוסר אפילו במליחה קלה כעין לצלי כיון שבתנאים אלו יש במעט מליח כח להפליט ולאסור. אמנם סיים לבסוף שהוא הדין בכל שאר המליחות כיון שאין אנו בקיאין להכיר ברמת המליחה שאוסרת.

השו"ע (צא, ה) **פסק כר"ת** וכתב 'מליח, שאינו יכול ליאכל מחמת מלחו, דהיינו כעין מליח שמולחים לקדירה... כל זמן שלא הדיחו מיקרי אינו נאכל מחמת מלחו. ומליח כעין מליח דבעי לה לארחא, אפילו לאחר שהדיחו, הוי אינו נאכל מחמת מלחו, וכל זמן שלא **שראו** במים דינו כרותח, לאסור כדי קליפה'.

והרמ"א (ש) **חשש לאו"ה** וכתב 'וי"א דאגן אין בקיאין בדבר, ויש לנו לחשב אפילו מליחה צלי כרותח. וטוב להחמיר במקום שאין הפסד מרובה'.

142. מהו עומק ההאסרות במליחה בכחוש

מדברי הגמ' שמדמה דין מליחה לצלי היה נראה שתאסור כדי נטילה⁷⁸⁰ כדין צלי.

אך כתב הרא"ש⁷⁸¹ (חולין ז, כד) **שאוסר בקליפה** (וקל מצליה שהצריך נטילה) והסביר שעם דחית הסברא לאסור במליח בכולו כמבושל נדחה גם האפשרות לדמות לצלי לגמרי ולכן די במליחה בכדי קליפה⁷⁸¹. **וכן דעת הרשב"א**⁷⁸² (תוה"א ד, א, ב, א, תוה"ק ד, א, ג, א) והגם שמתחילה כתב שאוסר כדי נטילה למסקנה למד מדברי **הר"ש**⁷⁸³ בתרומות (י, ה) שאוסר כדי קליפה 'בצלי'.⁷⁸² והוסיף 'ואעפ"י שמיחל יוצא מן הבשר על ידי מליחה אינו כרוטב שבמבושל להוליך את האיסור ולהבליעו ביותר מכדי קליפה'.

הרמב"ן⁷⁸⁴ (חולין קיב, ב) לגבי טמא מליח כתב **שאוסר בכולו** 'מתוך שהוא פולט לתוכו כל שעה ושעה טפות מלוחות שהן כחמות אוסרין אותו לגמרי, שלא אמרו קולף אלא כגון חתיכה רותחת לתוך חלב צונן שהוא מתגבר עליו ומצננו, אבל הכא כוליה האים מרוב טפות מלוחות שהן חמות בעצמן'.

⁷⁷⁰ ראה לעיל סעיף ד (שאלה 16) שיטות הראשונים בזה שלרא"ש אוסר כדי נטילה ולרשב"א הדין כן רק בדאורייתא אך בדרבנן כדי קליפה. והשו"ע פסק כרא"ש.

⁷⁸¹ נראה כוונתו כדברי הרמב"ן שהדימוי לצלי בא להוציא מדין מבושל ולא לומר שדינו כצלי לכל דבר.

⁷⁸² ולכאורה לא מובן שהרי מסקנתו בצליה להצריך נטילה בדאורייתא ובר"ש מדובר בדג טמא שאיסורו מהתורה.

⁷⁸³ נראה שמה שכתב ש'אצלו' מפעפע הבין הב"י בדעת הראב"ה שאם החלב דבוק בחתיכה מודה הראב"ה שיועיל שישים לבטלו גם במליחה ורק במעבר לחתיכה אחרת אינו מועיל. וכן ממה שהביא הראב"ה סתירה בין תשובות.

⁷⁷⁷ רש"י (קיב, א) אינו נאכל מחמת מלחו) דיבר על בשר שמולחים להצניע. אמנם נראה שאין הכרח להעמיד את דברי רש"י כסותרים דבריו בפסחים שהרי לשונו 'אֲנֵנו נֹתָ לֵיאֵל מְרוּב מִלַּח שָׁבוּ עַד שְׁשׁוּרֵין וּמְדִיחֵין אוֹתוֹ בְּמִים בְּעֵין מְלִיחַת בֶּשֶׂר לְהַצְנִיעַ' – כלומר שניתן להאכל רק אינו נח, ורק הצורך בהדחה הוא כעין מליחת בשר להצניע. ועוד אפשר שיש לחלק בין מליחה להצניע לבין מליחה לדרך שהיא משמעותית יותר. וראה ברא"ש ובטור שהביאו את רש"י כשיטה נפרדת.

⁷⁷⁸ ונראה שהסכימו איתו התוספות, הרא"ש והמרדכי. וכתבו כדעתו הרשב"א (כתוה"ב שם) ורבנו ירוחם (נ"ט אות כה קלד ע"ג) והר"ן (על הרי"ף מא: בדיבור ראשון)

⁷⁷⁹ ומליחה שונה מחום בית השחיטה והאש שמבליעים אפילו במעט חום.

וראה בסעיף ה' בהסבר הב"י לדברי הטור בדין פיטום בצליה וכן היסוד כאן שההיתר השמן מפטם את האיסור הכחוש שחוזר לאסור את ההיתר. עיין שם.

ודעת הרשב"א⁷⁸⁴ (בהגהות על הטור כאן) שאין דין פיטום במליחה וכל שהאיסור כחוש לא יועיל שומנו של ההיתר לאסור כולו (הובאו דבריו בב"ט ט. דרישה ת. ש"ך כח).

145. איסור שמן הדבוק לחתיכה האם אלו שנוגעות בה מצטרפות לשיעור שישים. והאם החלב מפעפע לשאר חתיכות שלא נוגעות בה. ומה דעת השו"ע בזה.

שו"ת מהר"מ^א (פרג תקט"ו) **לא מפעפע לאחרות ואפילו לסמוכות לא בהשוואה.** וכל שנגעה צריך שישים כנגד החלב. ואם נאסרה חתיכה מהחלב ונתערבה בטילה חד בתרי. ובמדרכי (חולין תרפג) הביא משמו⁷⁸⁷ שגם כששתי חתיכות נוגעות יחד בחלב אינן מצטרפות לבטל את החלב וצריך שישים בכל אחת (כיון שרק רוטב מחלק בהשוואה). מצד שני אם לא נגעה בחלב אלא חתיכה אחת הנשארים יהיו מותרים.

ור' נתנאל^ב (הובא במדרכי חולין תרפא) **ספק מפעפע לאחרות אך לסמוכות בהשוואה** כתב שאם שתי חתיכות נוגעות בחלב מצטרפות יחד לבטלו 'דכיון שנגע בה הוי כאלו דבוק בה'. מצד שני אם לא נוגעת בחלב אלא חתיכה אחת 'אוסרת כל החתיכות דשמא חלב מפעפע מחתיכה לחתיכה ואין בהם ששים לבטלו'⁷⁸⁸

רשב"א^א (תה"א ד, א. ג. ב) **מפעפע אפילו לאחרות בהשוואה** 'במה דברים אמורים כשבלעה איסור שאינו מפעפע, אבל אם בלעה מן הדברים המפעפעין בטבעם יראה לי שאוסרת חברותיה בין בצלי בין שנוגעת זו בזו חם בחם שהאיסור בעצמו הבלוע מפעפע ויוצא אפילו מחתיכה לחתיכה' אמנם מועיל שישים לבטל הפעפוע.

השו"ע^א פסק כמהר"מ 'וכל זה לענין חתיכה עצמה שהיה החלב דבוק בה, ולענין שאר חתיכות שנמלחו, אם אין בכל אחת מהם בפני עצמה ששים לבטל החלב, אסורות ואין מצטרפין ביחד לבטל החלב, דאין חלב מפעפע מחתיכה לחתיכה בלא רוטב. יחד להלן שלש"ך אפילו אינן נוגעות באיסור האחרות ולט"ז דווקא כשנוגעות בחלב)

הש"ך (ב) כתב להציע שאין הראשונים חולקים כלל אלא שמדברים במציאות שונה. שלמהר"מ 'מיירי שגם החתיכות מלוחות דאז החתיכות מפליטין גם כן ומבליעין בחלב⁷⁸⁹. ור' נתנאל מיירי שאין החתיכות מלוחות וכדק"ל בכל דוכתי דדוקא המליח מפליט אבל לא התפל'. **אמנם** רעק"א דחה דבריו שבכל אופן למהר"מ אין הבלוע יוצא במליחה ללא רוטב וממילא שאר חתיכות ישארו בהיתרן.

ולמרות שבצליה פסק כרשב"א

הבין הט"ז (בב) והפר"ח (ה) שחילק בין מליחה לצליה שלמרות שבצליה חלב מפעפע מחתיכה לחתיכה כרשב"א בצליה אינו מפעפע כמהר"מ. וכן הביא הב"י בשם מהר"מ שבצליה יש יותר

שדברי הגמ' (צו, ב) בחלב שאוסר אפילו מראש האוזן מדובר 'כגון שהחלב היה מרובה והיה מפעפע ונוטף אף מן האוזן'⁷⁸⁴.

דעת הרשב"א^א (תה"א ד, א. ג. ב) **והר"ן^ב** (שם) **ששמן אוסר במליחה בשישים** ולמד הרשב"א (תה"א ד, א. ה, א) מדברי רבינא שרצה לאסור את כולו בירך שנמלחה בגיד הנשה (חולין צו, ב) אפילו בכחוש וזה מכח המוחל שיוצא ודומה לבישול. לכן הגם שאין הלכה כמותו בכחוש בודאי בשמן אוסר בכולו. והר"ן למד מדברי הגמרא (צו, א) 'ההוא כזיתא תרבא דנפל בדיקולא דבשרא, סבר רב אסי לשעוריה במאי...' והצורך לשער לא שייך באיסור כדי קליפה אלא דווקא באיסור בשישים.

הרא"ה^א (בדק הבית ד, א. כא, א) **סובר שלעולם אוסר בשמן כולו** ולא מועיל שישים 'אבל בצלי ומליחה אין בו דין ששים כלל שאין בו עירוב חלקים בהשויה כלל אלא כל היכא דיש בו דין מפעפע כגון חלב ושמן הרי הכל אסור ואין משערין בו ששים כלל'

השו"ע חילק בין שומן הגיד ששמן קצת ודי לו בנטילה לבין חלב שאוסר בשישים 'ואם הוא שומן הגיד וקנוקנות שבו והקרומות, יש להחמיר ולהצריכם נטילת מקום. ואם הוא חלב ממש, צריך ששים לבטלו'.

והפר"ח (בב) והגר"א (בב) תמהו מדוע להחמיר בשומן הגיד שהוא דרבנן והגיהו לקרוא את השו"ע ללא ו' והמשמעות היא שבדרכו די בקליפה. ונטילה נצטרך כשיש חשש דאורייתא כמו בקרומות. ולפי דבריהם כך לשון השו"ע 'מליח שאינו נאכל מחמת מלחו, דינו כרותח ומפליט לאסור כדי קליפה אם הוא שומן הגיד וקנוקנות שבו. והקרומות יש להחמיר ולהצריכם נטילת מקום'.

ודעת **המנחת כהן** (דף נה ע"א ע"פ שפאלית) שהחילוק הוא לפי רמת השומן. בכחוש לעולם די בקליפה ואפילו בדאורייתא וכמובא בשו"ע במספר מקומות⁷⁸⁵. בשמן קצת אוסר כדי נטילה ובשמן אוסר בכולו. ובשיטתו אין חילוק בין דאורייתא לדרבנן⁷⁸⁶.

והפר"ח בסוף דבריו (סוף אף לת) לנוכח הסתירות מדברי השו"ע בסימנים אחרים כתב 'ליישב באנפא אחרני' והוסיף חילוק נוסף שרק בדין שמן קצת יש לחלק בין דאורייתא לדרבנן. אבל בכחוש גמור לעולם אינו אוסר אלא כדי קליפה ובשמן גמור לעולם אוסר בכולו.

144. מה דינו של איסור כחוש שנמלח עם היתר שמן

כתב **השו"ע^א** 'ואם הבשר שנמלח עמו הוא שמן, אפילו (אם האיסור הוא) בשומן הגיד וקנוקנות שבו, צריך ס' לבטלו וליתול ממקום שנגע כדי נטילת מקום, ולפחות קליפה'

ומשמעות המילה 'אפילו' בדברי השו"ע הסביר הפר"ח (ה) שהיא מתייחסת לכך שאיסורו של שומן הגיד הוא רק מדרבנן, ולפי הסברו שומן הגיד הוא **האיסור** הנחשב כחוש ונמלח עם חתיכת היתר שהיא שמינה לגמרי. והוסיף הגר"א (ה) להסביר שכן הדין אפילו האיסור עצמו כחוש לגמרי שאיסור כשיש איתו היתר שמן.

⁷⁸⁷ בתחילת הדברים לא אומר שהם דברי מהר"מ אבל בסופם חותם 'שלום מבר"ב' והוא חתימת מהר"מ 'מאיר בן רבי ברוך'.

⁷⁸⁸ הש"ך הסביר שר' נתנאל לא חולק על מהר"מ אלא מדבר במציאות שונה בה שאר החתיכות אינן מלוחות ולכן לא יכולות לשוב ולאסור את החתיכה הראשונה. ומהר"מ מדבר במציאות שהן מלוחות ולען לאחר שנעשו נבילה חוזרות לאסור. והסבר זה הוא דווקא לשיטת הש"ך שמה שנעשה נבילה הופך לעצמות האיסור ואינו כבלוע)

⁷⁸⁹ וכוונתו שבילוע זה נעשה נבילה וחוזר לאסור את האחרות וממילא יש כאן יותר מחתיכה אחת שנאסרת ואין כאן ביטול ברוב.

⁷⁸⁴ וכעין שיטה זו כתב הרמב"ן (חולין צו, א) 'דאפילו בחלב דשמן לא אמרינן במליחה דמפעפע' והובאו דבריו בר"ן וברשב"א בשם מקצת מרבתינו (אמנם לא כתב זאת בצליה וכפשוט הגמ' בשמן שנאמרה בצליה) וזה סותר דבריו לעיל בטמא מליח שאפילו כחוש אסור כולו. וכתב הרשב"א במשמרת הבית 'חזר הרב ז"ל וגלה שאין דעתו כן אלא הטפות החמות גוברות ומבליעות בכל ואסורות את הכל'.

⁷⁸⁵ בסיומ ע' סעיף ג לענין מליחת טריפה וכשרה, ובסימן צא סעיף ה בדין בשר וגבינה מלוחים שאסר רק בקליפה למרות שהם דאורייתא.

⁷⁸⁶ כיון שבסימן ע (סעיף ג) פסק השו"ע לגבי מליחת טריפה שאוסרת כדי קליפה ואפילו שהיא מהתורה.

- **בשם התוספות**⁴ כתב הקליפה נעשית נבילה אבל אין לה כח להמשיך ולאסור בעומק החתיכה. ובכל אופן בבישול צריך לשער כנגד האיסור והקליפה.⁷⁹³
- **'וי"מ'** דלא אמרינן חתיכה עצמה נעשית נבילה אלא כשהיא עומדת בפני עצמה אבל כאן שהקליפה מחוברת עם הירך אינה נעשית נבילה. ולפי זה ירך שנתבשל בו גיד הנשה דמשערינן בס' אין צריך לשער אלא בגיד בלבד או בשמנינותו ... ואין משערי' בכדי קליפה כי הקליפה אינה נעשית נבילה כלל. ונראה שכוונתו למה שהביא המרדכי (חולין תרצא) בשם **ראב"ה** 'ולא אמרינן חתיכה עצמה נעשית נבילה עד מקום שנבלע' וכן בשם **הרא"ם** 'דלא אמרינן חתיכה עצמה נעשה נבילה בחצי חתיכה'.

בית יוסף יורה דעה סימן קה אות ט (א) ד"ה ומלוח שהוא

שמעתי שהיו נוהגות הנשים כשנמלח חתיכת בשר עם חלב שבו לנקרו ולהזור למלוח הבשר ונ"ל שאין טעם בדבר דלמה לא תעלה מליחה ראשונה דאטו החלב שבה מעכבה מלפלוט דמה וסבור הייתי שטעם מי שהורה להן כן שאיפשר מפני שע"י שגוררין החלב נמצא שמגלה מקום בבשר שלא נגע בו המלח תחלה ואח"כ ראיתי שטעם זה אין לו שחר דאם כן חתיכה שנמלחה היא אסור לחתכה לשתים והרי מעשים בכל יום חותכים הבשר אחר מליחתו לכמה חתיכות ולא פקפק אדם בדבר מעולם וכך מבואר בדברי תשובת הרשב"א (ה"א סי' רסה) להתיר ובשר שחותכים דק דק לפשטידא יוכיח הילכך אין להם על מה שיסמוכו כלל:

סעיף י: מליחה בטמא תפל

147. כיצד ישתנה דין ההבלעה במליחה כשהאיסור או ההיתר אינם מלוחים. והאם יש לחלק בין נגעו בעצמותם או נגעו רק בציר היוצא מהם. ומה דין נגעו ציריהם בטמא מליח.

דין טמא תפל

בגמ' בחולין (ק"ג, א) 'דג טהור שמלחו עם דג טמא - מותר, מאי לאו שהיו שניהן מלוחין? לא, כגון שהיה טהור מליח וטמא תפל. והא מדקתני סיפא היה טהור מליח וטמא תפל מותר, מכלל דרישא בששניהם מלוחין עסקינן! פרושי קא מפרש, טהור שמלחו עם דג טמא - מותר, כיצד - שהיה טהור מליח וטמא תפל.'

נמצא שמסקנת הגמרא שכיון שהטמא תפל אינו מבליע בטהור אפילו שהוא מליח. וכן סיכם הב"י (בסימן ע) 'אלמא אין מליח בולע מתפל הסמוך לו לפי שאין התפל פולט כלום'.

והסביר הרשב"א לגבי טמא וטהור (בית ד שער א הובא בב"י אות ג) שתי סברות להתיר בזה:

- א. אמנם המליח מחמם את התפל מעט אבל אין מעט פליטתו נבלעת במליח כיון שעסוק בפליטה.
- ב. אין הטמא מתחמם מספיק מהמליחות שקיבל מהטהור ולכן אינו פולט כלל.

פעפוע. ולשיטתם שאר חתיכות שנוגעות בחתיכה שנאסרה מהחלב, לא יאסרו.

- **ובנקה"כ**^א כתב שהשו"ע חושש לפעפוע רק לחומרא⁷⁹⁰ לכן סובר שהבלוע השמן אוסר. ובכל זאת החתיכות אינן מצטרפות להתיר בשישים שמא אינו מפעפע בשווה מחתיכה לחתיכה. ולפי הסבר זה גם בצליה לא יצטרפו חתיכות להתיר⁷⁹¹

וכששאר החתיכות לא נוגעות באיסור יצא לש"ך (ע"פ נקה"כ) שיאסרו לחומרא ולט"ז (בב) שהסביר שפסק כמהר"מ לגמרי שלא יאסרו (שפ"ד ל).

ומה שכתב ששתי חתיכות שנוגעות אינן מצטרפות הקשה הש"ך מדוע לא יצטרפו לאסור הרי אם אחת קודמת ונאסרת מיד בטילה ברוב שהרי אין בכח האיסור (לשיטת השו"ע שאין ח"ג בשאר איסורין) לאסור יותר מאחת (הש"ך הבין שבכל אחת יש 59 וביחד יכולות לבטל).

והפ"ח (לט) כתב לישב 'וליישב דעת המחבר צריך לדחוק ולומר דלא מיירי המחבר אלא כשיש בחלב שיעור כדי לאסור כל החתיכות'

והמשיך השו"ע 'ואם אין ידוע אם נגע בכלן, כולן אסורות. ואם ידוע שלא נגע אלא באחת, ואין ידוע איזו היא, כולן מותרות, דחד בתרי בטיל, אפי' הן חתיכות הראויות להתכבד'

ודברי השו"ע אלו כוונתם לפי הש"ך שאין שאר החתיכות נוגעות בחתיכה שנאסרה מהחלב⁷⁹² (שפ"ד ל) ולכן בטלות אמנם עדיין צריך שישים מחשש שמא יבשלם (ש"ך לא)

ולט"ז מדובר שנוגעות ומותרות כי אין חלב מפעפע ללא רוטב.

בתורת חטאת (לה, א) הביא בשם או"ז (שו"ת תנג), אגור, והשע"ד שדין מליחה כדין בישול 'בין להקל בין להחמיר' ומהשוואה זו כל שיש שישים בכלל החתיכות כנגד האיסור מותר. בין כולם נוגעות באיסור עצמו ובין נוגעות בחתיכה שנאסרה. ולא כדברי מהר"מ בזה.

ולכן כתב הרמ"א^א צירף שיטת ראב"ה להקל בשישים וקליפה אפילו כשכולם נוגעות בחלב: 'אם איכא ס' בין הכל ביחד נגד כל החתיכה שהחלב דבוק בה (כיון שכולה נעשית נבילה לרמ"א באין הפס"מ), אז הכל שרי מלבד אותה חתיכה שהאיסור דבוק בה, מיהו אותה החתיכה שהאיסור נגע בה (אבל אינו דבוק רק מוד) צריך קליפה מעט. ואם אינו יודע איזה נגע (אך ידוע שנגע רק במיעוטן. ש"ך לה), הכל שרי (ואין צריך להסיר קליפה מכולן שבטלו ברוב). ואם אין ס', הכל אסור. ואין לשנות המנהג.'

הוסיף הרמ"א 'ואף על פי שיש בזה קצת קולא אם היה האיסור שמן ומפעפע (שלמהר"מ ור"ג יש לחשוש שלא מתפשט להתבטל), מכל מקום יש לסמוך בכי האי גוונא אדברי המקילין וסבירא להו דאין אוסר במליחה רק כדי קליפה (אפילו בשמן), כדי שלא נצטרך לשער בין איסור שמן לכחוש, כי אין אנו בקיאי'.

היתר שמן: וקולא זו של הרמ"א היא גם כשהיתר שמן. שבמליחה לא אומרים שמפטמי אהדי (שפ"ד לה' גם ק"ל דבמליחה אין היתר מפטם לאיסור)

146. האם כדי קליפה או נטילה שנאסרה נעשית נבילה לשער כנגד כולה

ר' ירוחם (טו, יג) כתב שתי שיטות בזה

⁷⁹⁰ והדגיש הפמ"ג (משב"ז טו) שאינו מסתפק אם יש פעפוע בצלי. אלא פוסק שיש פעפוע ורק חושש שאינו בשווה לענין צירוף חתיכות. ונפק"מ שאין להתיר לדוגמא בספק שומן בדאורייתא אם מפעפע או לא כאילו יש שתי ספקות.

⁷⁹¹ וזה מזכיר את דעת הרא"ה אלא שהוא סובר שאפילו חתיכה שנגעה באיסור אינו מפעפע בשווה לשער בשישים. והשו"ע סובר כמותו רק בבלוע מחתיכה לחתיכה.

⁷⁹² בשיטת הש"ך ניתן היה לומר שיש כאן ספק ספיקא ספק אינו מפעפע כלל לחתיכה אחרת כמהר"מ ואם תרצה לומר מפעפע בטל בשאר חתיכות כרשב"א. ולפי זה הוא

כתנאי נוסף לאסור ביותר מכדי קליפה. ונראה שמבין שכיון שהשוו דין מליח לרותח השוו גם לענין שיש בו דין תתאה גבר.

אבל התוספות (ק"ג, א' טהור מליח) **והרא"ש** (ח, מא) כתבו גבי מליח כרותח לא שייך לא עילאה גבר ולא תתאה גבר והוסיף הרא"ש 'והא דאמרינן גבי תתאה ועילאה אדמיקר ליה בלע היינו דוקא בחום של צלי'.⁷⁹⁴ וכן כתבו **הרמב"ן** (חולין ק"ב, ב) 'בין שטמא עליון או תחתון' **והמרדכי** (תשיח).

והגהות ר"פ (סמ"ק רה, י) הסביר את ההבדל בין מליחה לבישול לשיטה זו ועיקר דבריו שיש הבדל יסודי בין חום למליחה. שבחום שייך העברת חום מזה לזה וממילא בתחתון צונן מצננו משאם כן במליחה שלא שייך שאחד ימליח את חבירו ממילא גם כשעליון מליח טמא נשאר במליחתו ואוסר את הטהור התפל התחתון.

השו"ע כתב כרשב"א 'זה שאמרנו באיסור מליח והיתר תפל שאם הוא **שמן** אוסר עד שיהא בו ששים לבטלו, דוקא כשהיה האיסור המליח למטה וההיתר תפל למעלה, משום דתתאה גבר. אבל אם היה ההיתר תפל למטה, והאיסור המליח למעלה, אינו אוסר אלא כדי קליפה'.

ובכחושים נאסרים בכל אופן כדי קליפה וגם לשו"ע אין חילוק בין עליון לתחתון כפי שכתב בעצמו (א, ה) 'ואין חילוק בין מליח עליון ותפל תחתון למליח תחתון ותפל עליון, לעולם המליח מבליע בתפל ואינו בולע ממנו'. ובש"ך (שם יב וכן ע, כב) כתב שזוהו בכחוש.

והרמ"א כתב כתוספות 'ויש חולקין ואומרים דבמליח אין חילוק אם הוא למעלה או למטה. והכי נהוג'.

הטור כשהביא דעת הרשב"א כתב 'יראה שהוא סובר שחום ע"י מליח אוסר הכל וא"א הרא"ש ז"ל לא כתב כן' והב"י תמה עליו שהרשב"א סובר זאת רק בשמן כפי שמוכח בהמשך דבריו. ובשמן גם הרא"ש סובר שאוסר כולו והטור עצמו הביא דין זה בשמו בסימן זה.

הט"ז (כ) כתב ליישב שהטור דייק ברשב"א בתחילתו שאוסר ככולו גם בכחוש וזוהו הוא שונה מהרא"ש שאסר רק בשמן. והפרי מגדים (משב"ז כז) כתב שלא הבין כלל את תשובת הט"ז.

סעיף יב: גבינות בדפוס של גויים

149. גבינות שנעשו בכלי גויים האם מותר לאכלם והאם מותר לעשות זאת לכתחילה ומדוע

מליחה גבינה בכלים

ראה בסעיף י' יסוד שלעולם לא נאסר במליחה אלא כשהאיסור עצמו מלווח ונוגע בהיתר.

מכאן כתב **התוספות** (חולין ק"ג, א' טהור מליח) **להתיר לכתחילה** 'ויש ללמוד מכאן דאין צריך להגעיל דפוסים גבינות העובדי כוכבים ומותר לעשות בהם גבינות לישראל ולמולחן בתוכן, דהוי כמו טהור מליח וטמא תפל. דאין שייך מליחה בעץ ולא נעשה עץ רותח ע"י מליחה'⁷⁹⁵ ומעשים בכל יום דמלח בקערה שמשמשין בה בשר לוקחים ממנו לתת ממנו בחלב והמחמיר תבא עליו ברכה'.

⁷⁹⁵ נראה שסברא זו היא שורש הממרא הידועה שתובא במרדכי להלן אין מליחה לכלים להפליט'. כלומר כיון שאין דין כלי כרותח במליחה ממילא אינו יכול לאסור דבר הנתון בו ואפילו יהיה ההיתר מלווח הרי זה כטהור מליח וטמא תפל. ומכאן מובנת סברת הש"ך (ס, סח) והט"ז (שם מא) שאפילו ישוהו שם שיעור רתיחה לא יאסרו כיון שאין כאן מליחה כלל כלפי הטהור. ורק אם ישוהו כ"ד שעות יאסרו כיון שאז בא מדין כבוש **כמבושל** ולא שייך לדיני מליחה.

ונמצא לפחות לפירושו השני ברשב"א שהיכולת של האוסר לאסור תלויה רק במצב האוסר ואם הוא מלווח אוסר, ואם הוא תפל מותר ולא תלוי במליחתו הנאסר.

השו"ע כתב 'במה דברים אמורים, כשהאיסור וההיתר שניהם מלווחים. ואפילו איסור מליח וההיתר תפל. אבל אם ההיתר מלווח והאיסור תפל, אינו צריך אלא הדחה'.

נוגעים זה בזה

דין זה נידון בסימן ע סעיף ג.

לדעת רוב הראשונים אפילו נוגעים אין הטמא נעשה רותח לאסור ובטעם הדבר כתב **הרא"ש** (ח, מב) 'וי"ל שנמלח מכל צדדין רק לא במקום שהוא דבוק לטמא. א"נ אחר שנמלח הטהור מגיע לטמא ובמה שהוא נוגע בטמא אינו נחשב כרותח להיות פולט'. **והרשב"א** (תה"א ד, א, ב, א) כתב שמדובר שמפליטה מעט אך אין בו יכולת להבלע בטהור כיון שהוא עסוק בפליטה רבה ולכן מותרת 'אף על פי שהחתיכה המלוחה נוגעת בה'. (וכן נראה דעת הגה"א שהצריך הדחה לטהור)

אמנם הר"ן (על הר"ף חולין מב, א), **ספר התרומה** (סג) א': כתבו 'לאו בנוגעים זה בזה עסקינן אלא שעומדין בסמוך בכדי שפליטה של זה נוגעת בזה' ולשיטה זו אם נוגעים אוסרים אפילו בטמא תפל.

השו"ע (סימן ע סעיף ג) פסק בטמא תפל בסתם שאפילו נוגעים מותרים וצריכים הדחה בלבד. והביא כ"א את דעת הר"ן האוסר בנוגע בגופם ומתיר כשרק ציריהן נוגעים. וכתב **הש"ך** (שם ט) 'שלשו"ע שפסק כרא"ש, באינן נוגעים אפילו הדחה לא צריך'.

אמנם בטמא מליח – אסור לכו"ע אפילו כשרק פליטתו נוגעת זה בזה. (רמ"א שם). כן דעת המחבר (ש"ך שם יז).

הרמ"א (כא) כתב 'ויש אוסרין אם נוגעים זה בזה, ויש להקל במקום הפסד'.

והש"ך בסימן ע' (ב) הסביר כוונת הרמ"א להקל רק בהפסד מרובה. והפרי מגדים (שפ"ד ט) כתב שמכל מקום העיקר כסברא ראשונה להקל בטמא תפל גם כשנוגעים ממש.

סעיף יא: תתאה גבר במליחה

148. האם יש דין תתאה גבר במליחה והאם יש בזה חילוק בין כחוש לשמן

נחלקו הראשונים האם דין מליחה כדין חום לענין שדווקא כשמליח הוא תחתון תהיה בזה הבלעה.

ודין זה הוא נפק"מ לבליעה בשמן שאוסר את כולו, האם בטמא מליח וטהור תפל שנאסר כולו צריך גם שהטמא המליח יהיה התחתון.

הרשב"א (תה"א ד, א, ב, ג) הסביר את סוגיית טמא מליח וטהור טפל (חולין ק"ג, א) שהטהור נאסר דווקא באופן שהטמא המליח היה בכלי תחילה ובא עליו הטהור 'אם אותו דג טמא שהוא כבר מונח בכלי מליח אפילו היה הטהור תפל ומונח על גביו אסור דתתאה גבר'. אבל אם טהור התפל הוא תחתון אינו נאסר אלא כדי קליפה. כלומר לשיטת הרשב"א יש דין תתאה גבר במליחה

⁷⁹⁴ ובכל אופן כתבו דבריהם להקל ולומר 'שאפילו קליפה לא בעי' כשהטהור הוא מלווח ולמעשה גם עיקר חידושו של הרשב"א הוא להקל ולומר שמה שהחמרנו בטמא מלווח הוא דווקא כשהוא גם תתאה וזוהו לא דיברו התוספות והרא"ש ישירות. ולכאורה היה אפר לומר שלא חולקין אמנם מדברי ר"פ להלן מוכח שחולקין.

כר"ת שאין דין קליפה בנוזלים. וראה שם בהרחבה בדברינו לסימן סט סעיף טז (שאלה 59).

סעיף יג: מלח הנתון בקערת איסור

ראה בסעיף הקודם שהמרדכי אסר לכתחילה עשיית גבינות בדפוסים הגויים אמנם לגבי שימוש בהם להנחת מלח גם הוא כתב שרגילות לעשות. וכ"כ בארחות חיים (מאכלות אסורות סא) 'כתב הר' אהרן הלוי ז"ל כלים של גוים שהודחו יפה מותרין ליתן בה תבלין וכן בצל וכיוצא בו חריף שאינו מוציא דבר קשה יבש ביבש עכ"ל'. וכוונתו שתבלין זה מותר אחר כך לכל שימוש.

וכן כתב השו"ע 'מלח או תבלין שהם בקערה של בשר, מותר ליתנם בחלב'.

והוסיף הרמ"א 'וה"ה אם היו בכלי איסור (כלומר שאין לומר שהיתר השו"ע הוא מצד נ"ט בר נ"ט. ש"ך מג. אלא הטעם), דמאחר שהם יבשים אינן בולעים מן הכלי, רק שהכלי הוא נקי ואין איסור דבוק בו (וסתם כלי הוא נקי ש"ך מה 799).

וסיים הרמ"א 'והמחמיר לכתחילה, תבא עליו ברכה'. **והט"ז** (צה, יח) תמה על הרמ"א וכתב 'דמ"ש ומעשים בכל יום ע"כ מביא מאנשים חשובים לומדים וכי הם בכלל המוציאים עצמם מכלל הברכה אלא ברור דמ"ש המחמיר תע"ב קאי אדפוסים עובדי כוכבים שמצינו בהם חומרות בקצת פוסקים אבל בזה המלח אין שום סברא לאסור'. **ובנקה"כ** (שם) כתב עליו 'לא קשה מידי, דמעשים בכל יום כן, והוא היתר גמור. מכל מקום המחמיר תבא עליו ברכה... דחיישין שמא אינו נקי'.⁸⁰⁰

ונמצא לסיכום דבר יבש כתבלין מותר לתת אף לכתחילה בכלי איסור כיון שביבש לא שייך העברת טעם מכלים. ודבר לה מותר לשימוש רק בדיעבד כיון שאין מליחה לכלים להפליט.

סעיף יג: מלח הבלוע מאיסור

150. מלח הבלוע מאיסור שנתערב בקדרה ונותן בה טעם בכמה צריך לשער. ומה יהיה הדין לסבורים שאין חנ"ג בשאר איסורים.

בספר התרומה (ג) כתב שמלח הבלוע מדם אע"פ שהפך לנבילה ונותן טעם בקדרה אין דינו כדין תבלין איסור שאפילו באלף לא בטל כל שנותן טעם בקדרה (כמובא ברמ"א צח, ה) אלא די לשער שישים כנגד המלח כיון שהדם עצמו שהוא האיסור לא נותן טעם בקדרה.

והגם שספר התרומה תלה הדין בכך שהמלח נעשה נבילה, עדיין דין זה מצוי גם ברשב"א שסובר שאין דין חנ"ג בשאר איסורים. והטעם הסביר בבית יוסף שהגם שהמלח לא נעשה נבילה בכל אופן אין יודעים כמה יצא ממנו בשביל לשער כנגדו (וכ"כ בש"ך מו), ולכן משערים בכולו.

וכן כתב השו"ע 'מלח הבלוע מדם, כגון ממליחת בשר, ונתנהו בקדרה, או שנתנו בקדרה בשר מלוח בלא הדחה, אם יש ס' כנגד המלח, מותר'.

כלומר שלכלים לעולם יש דין תפל וממילא לא יכולים לאסור במליחה אפילו שבלוע בהם איסור. ולשיטה זו מותר גם למלוח לכתחילה אלא ש'המחמיר תבוא עליו ברכה'.

והמרדכי (חולין תשיח) **כתב להתיר רק בדיעבד** 'ואם עשה גבינות בדפוסים העובדי כוכבים שהם בני יומן ומלח בהן העובד כוכבים גבינותיו מותרין אפילו מלחן בהן. והטעם אר"י משום דמליחה אינו מפליט מה שנבלע בעץ ובמתכת ובחרס ובאבן ואם כן הוי כשהור מליח וטמא תפל דשרי. אך לכתחילה אסור משום הרחק מן הכיעור אבל בדיעבד שרי. וכן רגילות לתת מלח בקערה יבשה של בשר ונותנין מאותו מלח בתבשיל של חלב או איפכא והיינו טעמא דמלח אינו מפליט מה שבלע בכלי'.

והראב"ה (תשובות אלף קכב) **אסר אפילו בדיעבד** וטעמו שהכלי כן הופך למלוח וממילא יכול לאסור 'והדפוסות של גבינות הגוים צריך להגעיל ובלא הגעלה אסור להניח בהם גבינות כשירות. דלא דמי לטהור מליח וטמא תפל, מפני שרגילות שנסתמים הנקבים של הדפוס והוא ליה כמו קערה שמלח בה בשר דאמרינן (קיא ב) אסור לאכול בה רותח⁷⁹⁶. ועוד אין כאן טמא תפל, כי הדפוס מרוב המלח קיבל טעם החלב של גבינות הגוים דהיינו טמא מליח, וכשמכניס בו שוב את הגבינות הכשירות מלוחים הוא ליה טהור וטמא שניהם מלוחים.

השו"ע כתב כמרדכי להתיר בדיעבד 'גבינות שנעשו בדפוסים עובדי כוכבים, אף על פי שנמלחו בתוכן, מותרים'.

מליחת שאר מאכלים

- **הרשב"א** (תשובות א, שפה) נשאל לגבי מליחת בשר בכלי המיועד לייין של גוים והתיר לכתחילה כיון⁸⁰¹. שאין מלח מפליט כלי ואפילו יפליט לא יביא לנתינת טעם⁸⁰² כיון שהבשר טרוד בלפלוט לא יבלע⁸⁰³ שהבלוע בכלי כשהוא דם או יין אינו נסרך להבלע במאכל⁷⁹⁷

- **והרש"ל** (הובא בט"ו כח) סובר שאין מליחה לכלים להפליט כלל כלומר ללא חילוק בבלוע בתוכו או בסוג המאכל שנמלח בו. וכתב הפרי מגדים (משב"ז כח) שכן הלכה.

והרמ"א כתב להתיר בכל ענין אך החמיר כמרדכי שההיתר הוא רק **בדיעבד** 'וה"ה אם נמלח היתר בשאר כלי איסור, ואפילו אינו מנוקב, דאין מליח כרותח כל כך להפליט מן הכלי מה שבלע בתוכו. ודוקא בדיעבד, אבל לכתחילה, אסור'.

מליחת דבר שדרכו להדיח

בסימן סט סעיף טז התיר הרמ"א למלוח בשר בכלי הבלוע מאיסור אף לכתחילה. והסביר הש"ך (שם טו) את החילוק שבשר הוא דבר שדרכו להדיח ולכן הדחה זו מועילה להתיר אפילו לכתחילה משאם כן גבינות שאין דרך להדיח לאחר מליחתן, אין למלוח לכתחילה.

שימוש בנוזל חם

ובסימן סט סעיף ט"ז כתב הרמ"א שאם השתמשו בקערה בדבר לה צריך שישים כנגד הקליפה שנאסרה מהקערה⁷⁹⁸ ולכאורה נראה שהרמ"א סובר שדין הקערה כרותחת כראב"ה וראב"ד אלא שהסביר הש"ך שהרמ"א לא רצה להקל בתרתי גם שהקערה אינה רותחת וגם

⁷⁹⁹ אמנם בסכין אין הדין כן. שפ"ד מה. ומקורו ברש"י (חולין קיב, א 'קישות') שכתב 'דסתם קערה מקנחין אותה משומן הקרוש עליה משום מיאוס אבל לסכין פעמים שהשמנונית קרוש עליו ואינו ניכר'. וכ"כ הש"ך (צד, כט).

⁸⁰⁰ ועוד הוסיף שחשש למרדכי שהתיר רק בדיעבד. אמנם המרדכי הביא את ענין המלח רק לאחר שכתב שיש להחמיר לכתחילה בדפוסים גויים ונראה בדעתו שהחומרא דווקא בלח ומכאן שאלת הט"ז שאין מי שחולק במלח. ונראה שהש"ך למד מטעמו של המרדכי 'דמלח אינו מפליט מה שבלוע בכלי' שיסוד ההיתר זהה וממילא גם החשש לכתחילה.

⁷⁹⁶ ויש להבין את ההשוואה שלכאורה שם מדובר ברתחת בישול שאין בו דין טמא תפל. ולפחות כדי קליפה יאסור אם התחתון צונן ובכולו אם הוא חם.

⁷⁹⁷ וסיים 'דלא מסתריך כשומן או ציר אבל דם דשריק ואי נמי פליטת יין לא' ולפי הסבר זה היתר הרשב"א הוא דין פרטי במליחת בשר כיון שטרוד לפלוט ולא בכל דבר ועוד שהוא תלוי בכך שהדבר הבלוע בכלי אינו מסתריך. ובדברי הרמ"א להלן לא חשש לפרטים אלה ותלה בטעם ראשון להתיר כל דבר ללא חילוק.

⁷⁹⁸ כיון שמליחה אינה אוסרת בכלים אלא כדי קליפה כמובא ברמ"א צח, ד. ובנושאי כלים שם כתבו שהוא הדין אפילו שהה שיעור רתיחה. ראה שם.

והסביר הרמ"א 'א'עפ"י שהמלח עדיין נותן טעם בקדרה, מאחר שאין המלח אסור מחמת עצמו, אלא מחמת דם שבתוכו, דכל מקום שאין האוסר יכול לילך שם, אין הנאסר אוסר יותר מן האוסרו'.

והפרי מגדים (שפ"ד מו) הקשה מדוע נאסר המלח הרי לשיטת הרמ"א (קלד, יג) דם הוא נטל"פ במלח ואם כן לא צריך לאסור כלל כמובא בסימן צג. והשיב בשם הפר"ח (נח) שכתב בשם הרמ"ע מפאנו (כז) שדם הוא 'מעמיד' עבור המלח⁸⁰¹ ולכן למרות שהוא נטל"פ הוא אוסר. ובכל אופן לא אסרו אלא לתבל בו צנון או ביצה כיון שנאכל בעיניה אבל בתבשיל הוא בטל.

⁸⁰¹ נראה כוונתו שבאופן יצור המלח היו משתמשים בדם נבלה בשביל לגבש אותו ולכן יש לו דין דבר המעמיד.

סימן קו - דין היאך מבטלין בששים

סעיף א: חתיכה שנאסרה נשארת באיסורה

הרוטב של היתר עד שיש בין כולו ס' לבטל הדם כולו, מותר, שהכל נבלל ונתערב'

וכן הסכים הרמ"א 'ואם הוא דבר לח, הכל מותר מאחר דאיכא ס' נגד מה שנאסרה תחילה. ועיין לעיל סימן צ"ב וצ"ט.

והיתר הרמ"א נבלל הוא בהפסד מרובה כמובא בסימן צב. אחרת צריך גם בלח שישים נגד כל מה שנאסר בתחילה כיון שנעשה נבלה (ש"ד ד).

152. מהי סברת הטור וסיעתו לומר שאפשר לסוחטו מותר כל שלא נעשה נבילה

בדעת הטור נאמרו מספר הסברים:

- **בדרכ"מ** (ס) הסביר שכפי שבחתיכת בשר שנפל עליה טיפת חלב, אם ניער וכיסה מיד מועיל להכשיר גם אותה חתיכה כך בכל מקום (וראה הערה לישוב הרשב"א)⁸⁰⁵.
- **והט"ז** הסביר שהטור הבין בסוגיית כחל שסיבת איסורו הוא מצד שמדובר בבשר בחלב ששם ודאי אפשר לסוחטו אסור. אמנם מצד עצם האפשרות להוציא את הבלוע אדרבא שם מוכח בדברי התוספות (צו, ב 'וכחל מן') שהבלוע יוצא שכתב בפירושו 'אף לאחר שנגמר בישולו שכבר יצא כולו' תו לא לישתרי דאפשר לסוחטו אסור' והבין הטור שהאיסור שם הוא מחומרת בשר בחלב ולכן כאן באיסורין הקל.
- אמנם דעת הרשב"א שלא כתוספות אלא שאין אפשרות מציאותית לסחוט את כולה ולכן אין לחלק בין בשר בחלב לשאר איסורין⁸⁰⁶.

153. מתי יודה הרמ"א בשאר איסורים שהחתיכה חוזרת להיותה גם ביבש

כתב הפת"ש (ס) בשם נוב"י (ז"ד ב) 'דאף דקי"ל אפשר לסוחטו אסור מכל מקום אם בלע איסור שהוא מינו וקיבל איסור זה ע"י מליחה יש מקום לומר אפשר לסוחטו מותר ואף אותה חתיכה מותרת אף לדידן דקי"ל חתיכה נעשה נבלה בשאר איסורים ע"ש'.

ונמצא שיש להתיר בצירוף שלשה תנאים:

- א. בשאר איסורים
- ב. בלע ממליחה ונאסר כדי קליפה (כן כתב הנוב"י במקור)
- ג. האיסור ממין היתר

לדוגמא בשר כשירה כחושה שנמלח עם בשר נבילה ולאחר מכן בושל בשר הכשירה באופן שיש בו שישים כנגד קליפתו, יהיה מותר לאכילה גם הבשר עצמו שנאסר.

ויש להעיר בדין זה:

- במקור הדין בנוב"י הובאו הדברים בצירוף ספק נוסף שמא לא נאסר כלל.
- ועוד שדובר שם שיש שישים בתרנגולת עצמה כנגד קליפתה ולא דיבר על שישים בסיוע חתיכות אחרות. ובתוך חתיכה עצמה

151. האם חתיכה שנאסרה מבליעת איסור חוזרת להיותה כשיש שישים כנגדה בקדרה. והאם יועיל בזה טעימה. ומה הדין בדבר הנבלל.

- **הרשב"א** (תה"א ד, א, ה, א) הסביר שדבר בלוע מאיסור אינו חוזר להיותו כשיש שיעור כנגדו 'לפי שהיא כבר נאסרה והאיסור הנבלע בתוכה אינו יוצא ומתערב עם הרוטב והחתיכות שבקדירה'⁸⁰² ולמד זאת מדין כחל שבו נאמר 'וכחל עצמו אסור' ומוכח שבכל אופן נשאר באיסורו.
- **והטור** סובר שחוזר להיותו וכתב על הרשב"א 'ואיני מבין דבריו דכיון שהכל מצטרף לבטלו ע"כ הטעם מתבלבל בכולו וכיון שמתבלבל בכולו אם כן **נתבטל**' ומקור דברי הטור הוא דברי ר' אפרים על חולין (בית יוסף). ו**כ"כ הרא"ה** במשמרת הבית על הרשב"א שם.

והוסיף הרשב"א בתשובה (מיוחסות קנא) שבכל אופן החתיכה שנאסרה מצטרפת לבטל האיסור כדין כחל שנאמר בו (חולין צו, ב) 'כחל מן המנין'. **טעימה** - כתב הבית יוסף שגם לשיטת הרשב"א לא יועיל טעימת קפילה לראות אם יצא האיסור 'דכיון שכבר נאסרה אף על פי שנפלט קצת מאיסור שבה לעולם אסורה עד שיפלט כולו לגמרי'.

השו"ע פסק כרשב"א שהחתיכה נשארת באיסורה אך מצטרפת להתיר 'חתיכה שבלעה איסור, ואין בה ס' לבטלו, שנפלה לקדרה, אינה אוסרת אלא לפי חשבון איסור שבה, שאם יש במה שבקדרה מצורף עם החתיכה עצמה ששים כנגד **איסור הבלוע בה** (כיון שאין החתיכה עצמה נעשית נבלה בשאר איסורין), מותר מה שבקדרה, אבל החתיכה עצמה אסורה, לפי שאיסור שבה אינו נפלט ממנה לגמרי⁸⁰³

והעיר הרמ"א בדעת השו"ע 'וכן עיקר, ודלא כמו שכתב לעיל סימן צ"ב דאף אותה חתיכה מותרת' (וראה שאלה הבאה להסבר הסתירה בשו"ע).

ולשיטת הרמ"א כיון שחתיכה עצמה נעשית נבילה צריך לשער כנגד כולה: 'לפי מה שנוהגין לומר בכל האיסורים חתיכה נעשית נבלה, אין חלוק בין דבר לח לדבר יבש (וגם בלח יש ח"ו בשאר איסורין מעיקר הדין. ש"ד ג) אלא לענין זה (של היכולת לחזור להיותו. כלומר) דאם הנאסר כבר הוא דבר יבש ויש ס' **כנגדו**, החתיכה הנאסרת תחלה נשארת באיסורה וצריך להסירה משם אם מכירה, ואם אינו מכירה בטילה אם אינה חתיכה הראויה להתכבד (משאם כן בלח כמובא להלן).

וכתב הש"ך (י) שגם לרמ"א שנעשה החתיכה נבילה אין לה דין חר"ל כיון שהיא איסור בלוע ולא איסור עצמי ולא כבשר בחלב⁸⁰⁴.

אפשר לסוחטו בדבר הנבלל

והמשיך השו"ע 'מה שאין כן בדבר הנבלל ונימוח, שאם נפל דם וכיוצא בו לתוך רוטב של היתר ואסרו מחמת מיעוטו, ואח"כ נתרבה

שנפלה עליה תלב מאחר שסופו להתפשט בכל החתיכות' ומכאן כתב גם לגבי טיפת קלב על חתיכת בשר. וכמו שפירט בשו"ת צמח צדק (לובאוויטש) יורה דעה סימן רפא: 'כי כשהגיעה הקלב לחתיכה אף שאין בה ס' והי' ראוי להאסר מיד. מכל מקום כיון שסוף טפה זו להתפשט בכל החתיכות ומעתה התחיל מעשה ההתפשטות כי קדירה זו רותחת היא ובודאי תתפשט. רואין אנו כל הקדרה כאלו הוא דבר אחד ממש. והטפה הגיעה לראשיתה ותגיע לאחריתה ואין לאסור ראשיתה מצד שאין שם ס'. כיון שעם האחרונה יהי' ס'.'⁸⁰⁶ וכן גם כתבו התוספות במקום אחר (ק"ב, א 'תרי גללי')

⁸⁰² לרשב"א כשיטתו שטעם אפשר לסוחטו אסור הוא כיון שהאיסור אינו יוצא ולא כשיטת הר"ן שההיתר הפך לאיסור ומשמע שאפילו יצא לא יועיל. ונפק"מ גם לדברי הרשב"א בהמשך שהחתיכה מצטרפת להיות.
⁸⁰³ כפירושו הרשב"א ליסוד של 'אפשר לסוחטו אסור'.
⁸⁰⁴ ובספר אורח מישור (את א) כתב שיש דין חר"ל להיות שנעשה נבלה לאיסור והביא דבריו בשפ"ד (ד) ודחאם שאין לדינו מקור ודברי הש"ך פשוטים מדוכתי טובא.
⁸⁰⁵ ולרשב"א נראה להסביר שם שכיון שנעשה בשלב אחד וסופו להתפשט אינו אסור. וכמו שכתב התוספות (חולין ק. 'שקדים') ולא אמרינן שתעשה נבלה אותה חתיכה

שמה תשאר באחרונה בשעה שאין בקדירה ס' לבטל החלב. וגם לא יוציאנה תחלה, שחלב שבה יאסור אותה. ומה תקנתה, יניחנה עד שתצטנן הקדירה'.

ומה שהחתיכה לא נאסרה במליחה מהחלב הסביר הש"ך (י) שמדובר בקלב דרבנן או קלב של בהמה כחושה שאוסר רק כדי קליפה⁸⁰⁸. או שבשעת מליחה היה בחתיכה שישים כנגד החלב ובבישול הכניסו לקדירה חלקה.

הסרת החתיכה לרמ"א

והעיר הרמ"א ולפי מה דקיימא לן חתיכה נעשית נבלה, מסיב החתיכה האסורה משם (כיון שממילא נאסרה מצד דבוק. ש"ך י), והשאר מותר.

הפרי חדש (י) דייק בדעת הרמ"א שחייב להסיר את החתיכה שנאסרה מהאיסור מהקדירה ולא להניחה שם 'כדי שלא יפליט יותר איסור בקדירה, ואיכא קצת איסור להמתין עד שיצטנן' ורק לשיטת השו"ע שהשאר חתיכה בקדירה כוונתה להציל אותה מהאסרות מותר להשאיר כיון שאינו מתכוין לבטל בזה ועוד שלא עשה מעשה לבטל אלא נשאר מעצמה. משאם כן לשיטת הרמ"א שאין תועלת בהשארה צריך להוציאה מחשש מבטל איסור.

156. איסור שנתבשל בקדירה והיה שישים כנגדו ושוב נכבש כ"ד שעות עם היתר שלא היה שישים כנגדו. האם יאסור את ההיתר

הפת"ש (ב) הביא בשם תשובת תפארת צבי (אור"ח כד) שכתב שאם נתבשל איסור בקדירה והיה ס' ואח"כ נצטנן התבשיל ונתמעט ההיתר שעכשיו אין ס', דאם נכבש כשיעור כבישה (כלומר שהה בתבשיל המצומק כ"ד שעות) אוסר עתה התבשיל. דלא כרב אחד שרצה לומר שאינו מוסיף בליעה יותר ע"י כבישה ע"ש:

כלומר למרות שהיה מקום לומר שכח ההפלטה בבישול גדול יותר מזה של כבישה ולכן אין לחשוש שאם נותר איסור בלוע יצא עכשיו בהיתר, לא אומרים כן אלא שוב יאסור בכבישה כשאין שישים כנגדו.

יותר מסתבר שמתפשט בשווה משאם כן כשצריך לצאת מהחתיכה.

154. היתר שבלע איסור דרבנן ושוב בושל בקדירה באופן שהיה בה שישים לבטל האיסור. האם חזר להיתרו לשיטת השו"ע?

השו"ע בסימן צב (סעיף ד) כתב 'לא אמרו חתיכה עצמה נעשית נבילה, אלא בבשר בחלב אבל לא בשאר איסורים. כגון כזית קלב שנבלע בחתיכה, ואין בה שישים לבטלו, ונאסרה, ואחר כך בישלה עם אחרות, אין צריך אלא שישים כדי כזית קלב, ואז אפילו חתיכה עצמה חוזרת להיות מותרת'.

ואילו כאן כתב 'החתיכה עצמה אסורה, לפי שאיסור שבה אינו נפלט ממנה לגמרי'

בישוב הסתירה כתבו האחרונים:

- **ש"ך** (צב, יא) כוונת השו"ע שנשארת באיסורה אלא שבטלה חז בתרי כיון שהיא איסור בלוע ואין לה דין חתיכה הראויה להתכבד.
- **ט"ז** (צב, ע) כתב שהלכה לאסור ושם נמשך אחרי דברי הטור.
- **ערוה"ש** (י) כתב שדעת השו"ע שאם היה אפשר לסוחטו היה חוזר להיתרו וזה מה שכתב בסימן צב. אלא שמעשית אינו נסחט ולכן אינו חוזר להיתרו. ואלו דבריו כאן.
- **פליתי** (ח) כתב שיש לחלק בין איסור תורה לאיסור דרבנן. ושם מדובר במין במינו שבטל ברוב בדין תורה וממילא נשאר איסור דרבנן לבטל בשישים ולענין זה אומרים שחוזר להיתרו.
- נמצא שלשיטתו של הפליתי באיסורים מדרבנן סוברים אפשר לסוחטו מותר וחוזר להיתרו. וכן כתב הפרי תאר (א) שהשו"ע פסק כרשב"א בדאורייתא וכטור בדרבנן. וכן סמך על זה למעשה בשו"ת יביע אומר (א, י"ד ח).

סעיף ב: איסור ניכר שבטל בשיעורו בתבשיל

155. כיצד ינהג אדם שבישול איסור בקדירה שיש בה שישים כנגדו. והאם טוב שיניח את האיסור עד שהקדירה תצטנן

בדין כחל שנתבשל בקדירה כתבה הגמרא (חולין צז, ב) 'אמר רבי יצחק בריה דרב משרשיא: וכחל עצמו - אסור, ואי נפל לקדירה אחרת - אוסר'.

מכאן למד הרשב"א בתשובה (מיוחסות קנא) שאיסור ניכר אינו בטל לעולם וצריך לזרוקו ולאכול השאר.

והוסיף שעדיין יכול לאסור גם בקדירה עצמה כשהיא מתמעטת 'ולפיכך צריך ליהזר שלא יטול מן ההיתר בעודנו חם כל זמן שחתיכת האיסור ניכרת בתוך הקדירה כדי שלא יחזור האיסור ויאסור ההיתר שבמעט'.

והוא הדין לחתיכת בשר שדבוק בה חלב ויש שיעור בקדירה לבטלה שלא יוציא החתיכה בעודה חמה שלא תאסר מהחלב הדבוק בה.⁸⁰⁷

כתב השו"ע 'חתיכה שיש בה חלב שנתבשלה בקדירה שיש בה ס' לבטל החלב (ולרמ"א צריך לבטל כל החתיכה שנאסרה מצד דבוק. ש"ך ה), צריך ליהזר שלא יסיר שום דבר מהקדירה בעוד חתיכת האיסור בתוכה, דחיישינן

⁸⁰⁸ ראה לעיל סעיף ט (שאלה 35) השיטות בזה בהסבר השו"ע מתי די בקליפה. וכתב רעק"א על הש"ך 'קשה לי דא"כ איך כתב הרשב"א דאם יוציאנה חלב שבה 'יאסור אותה' דמשמע דכל החתיכה תאסר הא אחר שיוציאנה והיא בלא רוטב הוי רק צלי ולא נאסר רק כדי נשילה.

⁸⁰⁷ לרשב"א אין חנ"ג בשאר איסורין וממילא לא יאסור דבוק. ולכן לא נאסרה בשעת הבישול מהחלב הדבוק בה.

סימן קז - דין המבשל ביצה, ודבר מיאוס הנמצא בתבשיל

סעיף א: איסור שנתבשל בקדרה ונשפכו מימיה

157. מה דין איסור שנתבשל בקדירה באופן שהיה שישים לבטלו ועירו תוכן הקדרה לכלי אחר. והאם יש לחלק בין ביצים לאיסור אחר ומדוע.

בספר התרומה (או"ה סימן לה) כתב בשם הריב"א⁸⁰⁹ לגבי תולעים בשרביט קטניות או דג טמא שבושל בקדרה שהן אסורים כשעירה אותם לקדרה אחרת. וטעמו:

- א. שמא נתמעטו המים בשפיכה זו באופן שלא היה שישים כנגד האיסור והוא אסר את המיעוט שנתר עמו.
- ב. אפילו הוציא את האיסור, שמא יאסרו אותם שנאסרו בתחילה את החתיכות האחרות שנוגעות בהן עתה בסיום הורקת הקדרה⁸¹⁰

ולשיטה זו צריך להמתין שיצטנן או לתת לתוך הסיר צוננים קודם שמרוקן את הקדרה. וכן אם יוציא אותן אחת אחת בכף תאסר הכף ותחזור לאסור את האחרות.

אמנם דעת התרומה⁸¹¹ שאינם נאסרים. וטעמו:

- א. יש רוב באלו שחוץ למים כנגד אלו שבמים ובטלים חד בתרי עם סיום ההורקה.
- ב. לאחר סיום ההורקה אין הנאסרות הראשונות יכולות שוב לאסור כיון שאין הבלוע יוצא בלא רוטב.

אמנם בביצים גם ספר התרומה אוסר כיון שאין דרך לבשל ביצים באופן שיש הרבה מחוץ למים.

ובסמ"ג (לאיון קלב) הביא בשם ר"ש להתיר, כיון שאיסור ברובא איתא ואין לתלות שבסוף העירו עם מעט מים נשאר שם הדג הטמא.⁸¹¹ ולטעם זה גם הביצים מותרים.

בתורת חטאת (א, א) הוסיף להביא טעמים להיתר:

- דלא גרע מאילו נסתפק לן אם נשפך הרוטב... כל שיש שם לבטלו במינו ברוב לא הוי אלא ספיקא דרבנן ואולינן לקולא⁸¹²
- כל הנכנס בספק ועתיד להתערב ביחד מצטרף לבטל האיסור כל שכן בכהאי גוונא⁸¹³
- הא קיימא לן דאם נתוסף ההיתר קודם שנודע התערבות מהני לבטל האיסור ואם כן אף אם היינו חוששין שנשאר באחרונה ונאסר חזר להיתרו⁸¹⁴.

והש"ך הוסיף שלכאורה דג טמא בטהור הוא אינו מינו ואיסורו מהתורה בשישים אמנם הסביר שציר דג טמא הוא דרבנן⁸¹⁵. וכן ביצה שנתרקם בה אפרוח⁸¹⁶.

השו"ע כתב כתרומה לחוש רק בביצים 'המבשל ביצים הרבה, בקליפתן, לא יוציאם מהמים שנתבשלו בהם עד שיצטננו, או יתן עליהם מים צוננים לצננם ואחר כך יוציאם, משום דחיישינן שמא ימצא באחת מהן אפרוח, ואם היה מוציא מהם קודם שיצטננו שמא היתה נשאר אותה שיש בה אפרוח עם האחרונות והיתה אוסרתן, לפי שלא היה נשאר שם ששים לבטלה'. (והשו"ע מודה שלא אוסר בדיעבד. ת"ח. ט"ז א)

הרמ"א 'הוסיף להקל בדיעבד' ואם לא עשה כן, אלא עירה אותן לקערה ונמצא אחת מהן טרפה, יש אוסרין הכל דחיישינן שמא הטרפה נשאר לבסוף ולא היה ששים בקדרה לבטל ונאסר מה שבקדרה וחזור ואוסר כל מה שבקערה.

וכן בדגים קטנים שנמצא דג טמא בקערה ולא עירה כולם בפעם אחת אל תוך הקערה (או שמסתפק בכך. ט"ז א), דאז יש לחוש שמא נשאר האיסור לבסוף. ויש מתירין בכל ענין, דלא מחזקינן איסור לומר דנשאר האיסור בלא ס' (ולכן גם הביצים מותרים. וכן עיקר).

והרש"ל^א אסר בביצים והתיר בדגים בלבד כדברי התרומה וכ"כ **הט"ו**^א (ט). וכן מסקנת **הכף החיים** (ה) שבביצים מתירים רק בהפסד מרובה.

מקרה המחלוקת

נחלקו האחרונים מהי המציאות בה נחלקו הריב"א וספר התרומה⁸¹⁷

- הש"ך (א) והב"ח (א) הסבירו את המחלוקת במציאות שהמים לבדן עורו תחילה מחמכת לקערה. והחשש הוא שבהטיית מחבת הבישול נותרו מעט מים עם הדג הטמא ונאסרו, ונחלקו לגבי שאר הדגים שנותרו במחבת אם נאסרים גם. אבל במציאות שמערה דגים ורוטב יחד מודה ספר התרומה שהכל נאסר.

- הבית יוסף והתורת חטאת הסבירו את המחלוקת באופן שמערה ברצף דגים ורוטב יחד מהמחבת לקערה. ונחלקו אם אוסרים בהמשך העירו את הדגים בקערה ובלשון הב"י 'שמא נשאר הדג הטמא באלפס עם מעט דגים ומעט מים עד שאין במים ובדגים הם ששים כנגדו'. וכ"כ הט"ו (א) שהגיה בשו"ע 'וחזור ואוסר כל מה שבקערה'. אמנם הביא בשם האו"ה את דעת הש"ך כאפשרות נוספת לאסור.

וכתב הש"ך שאין הדגים שנאסרו אוסרים בקערה אפילו שיש שם כבר רוטב כיון שדינם ככלי שני שאינו מבליע ומפליט.

אם הדגים והרוטב עורו יחד

- **כתב הגשע"ד** (א) שכיון שמיעוט הרוטב שבקדרה הראשונה נאסר לכן בעירויו אוסר את שאר הדגים. וכן דעת הש"ך (א)

⁸⁰⁹ והובא בשמו המלא 'ריבנו יצחק בר רבי אשר הלוי'.

⁸¹⁰ לכאורה סובר שהם איסור עצמי שאוסר גם ללא רוטב וכן הבין בו התרומה ודחאו אמנם אפשר שכונתו שנתרע מעט מים ולכן יוצא הבלוע לאסור.

⁸¹¹ בתורת חטאת (א, א) הביא דברי ר"ש להתיר אפילו הביצים. ובמנח"י (ו) כתב ששורש המחלוקת הוא שלדעת התרומה תערובת יבשה בטילה חד בתרי דווקא כלומר אם נאסרו שלשה צריך לטבלם. כרמב"ם ולר"ש ברוב כלומר די בארבעה. וראה שו"ע קט סעיף א ובכרתי שם אות ד.

⁸¹² והט"ו כתב שיש לחלק ששם ודאי יש רוב כנגדו וספק אם יש שישים ובטל. וכאן יש ספק אם הוא נמצא שם וזהו ספק איסור תורה ולכן מניחים שהוא שם ועכשו שאין שישים נותר איסור דרבנן.

⁸¹³ ראה להלן סימן קיא סעיף ז בשו"ע ששתי קדרות שנפל איסור לאחת מהם מצטרפות לבטלה כששיכות לאדם אחד כיון שעתידי להתערב. והרמ"א התייר שם רק במקום הפסד.

⁸¹⁴ והש"ך דחה ששם נתוסף היתר לה ושייך לומר שחזור להיתרו משא"כ כאן הדגים לא יכולים להצטרף להיתר כיון שלא מתפשט מהם הטעם בלא רוטב.

⁸¹⁵ כמובא בשו"ע סימן פג סעיף ה. והוסיף שהאוסרים סברו שנתערב בו שמונחית ולכן איסורו מהתורה. או שרק במליחה הוא דרבנן ולא בכבישה ובישול. והמנחת יעקב (ב)

כתב שמה שכתוב בשע"ד שבכבישה הוא מהתורה כוונתו בכבישה בלחץ במכש כפי שכתב שם בפירושו שמוציא את כל טעמו משא"כ בכבישה שהוא דרבנן לכו"ע.

⁸¹⁶ כמובא בשו"ע בסימן פו סעיף ה. והמחמירם סוברים שהוא מהתורה.

⁸¹⁷ נראה שהש"ך למד את מציאות המחלוקת מלשון ספר התרומה עצמו ושם כתב 'שעירה המים'. ואילו הב"י והת"ח למדו אותה מלשון הסמ"ג ושם דיבר שהיו שישים דגים וכשעצר מלערות נותרו 'עשרים דגים או שלשים' ומכאן ההבדל בין הפירושים.

והסביר באו"ה (כז, ט) שחוששים שהביצה האסורה נלקחה ראשונה. ונאסרה הכף ואוסרת אחרות. והוסיף שלאחר שנודע האיסור לא מחלקין בין איסור תורה לאיסור דרבנן. וכ"כ הרש"ל (הובא בט"ז ה).

והט"ו (ה) כתב לאסור מטעם אחר שלא אומרים דם ביצים דרבנן במקום שאין ביטול וכאן בכף אין ביטול שהיא לבדה שם.

סעיף ב: פליטת דברים מאוסים וחנ"נ בכלים

159. האם פליטת זבוב אוסרת בתבשיל או כף בטעמו. ומה יהיה דינם בשיכר וחומץ. וכשנימוח.

טעם פליטת דברים המאוסין

- **בהגהות שע"ד**^(א) (א"ו ליקוטים) הביא בשם מהר"י טרושיין^א שזבוב שנתן טעם בכלי ראשון אוסר בשישים ורק אם נתן בכלי שני יש להקל בצירוף הספק שכלי שני אינו מבשל.

ולכן אם הוציא זבוב עם כף מכלי ראשון צריך להקפיד שלא יחזיר הכף לקדרה כיון שתאסור שם בשישים כנגד הכף. ובשם הרי"ח בו ר' יחיאל הוסיף שגם הכף מצטרפת לשיעור ההיתר. וכן הביא ר' ירוחם (טו, ה) בשם **תשובת הרא"ש** שהכף צריך הגעלה. ובשיטה זו עומדים גם **או"ה**^(כז), **יש"ש**^(חולין ז, מט).

- **הרשב"א**^(א, קא) **בתשובה** כתב לגבי יתוש שפשוט שאינו אוסרת משום פליטתו 'כל דבר הנמאס ושדילין ממנו אנשים אינו אוסר בטעמו שהרי הוא נותן טעם לפגם'.

- **ומהר"ם פדואה** (עט) כתב שלמעשה כיון שכבר מצינו שאפילו עכבר משביח בחומץ ממילא לא ניתן לומר שאנו בקיאים מה משביח ומה פוגם לכן לא מורים להקל בזה. אך סיים שאם יש מורה שמקל בזה יש לו על מה לסמוך.

וכתבו השו"ע^(י) **והרמ"א**^(א) **כרשב"א** 'זבוב, וכיוצא בו מדברים המאוסים שנפשו של אדם קצה בהם, שנמצא בתבשיל, זורקן, והתבשיל מותר, שאין פליטת דברים אלו הפגומים אוסרת'. הגה: וכן המנהג פשוט. אף על גב דיש מחמירין, דברי המקילין עיקר.. ואין לשנות המנהג. וכו' כתבו **הט"ז**^(ד, ט) **והפ"ח**^(י).

והש"ך^(י) צידד כדעת המחמירים שזבוב אוסר גם בטעמו. אם לא בהפסד מרובה או שעת דחק.

וסיכם הפרי מגדים (שפ"ד י) שמנהג העולם להקל. והמחמיר תע"ב.

אמנם בשיכר וחומץ מוסכם לאסור לכו"ע (שך שם).

לגבי איסור מאוס שנימוח

- כתב הרשב"א (תוה"א ד, א, כ, ב) שדבר המאוס אינו אוסר כשנימוח אם יש רוב כנגדו. ולא צריך שישים כיון שבדבר הפוגמו לא שייך נתינת טעם. וכ"כ הרוקח (אסא) שזבוב אין לו טעם.

- **ובארחות חיים ובאו"ה** (כז, א) כתב שגם בזבוב שנימוח צריך שישים ולא די ברוב.

וראה בהרחבה בסימן קד סעיף ג השיטות בזה. והשו"ע פסק שם להקל כרשב"א והש"ך כתב להחמיר אם לא בהפסד מרובה.

והוסיף שנראה לשיטה זו שאוסר כולו אמנם תמה שצריך לאסור רק כדי קליפה בלבד. ולכן משנאסר צריך לשפוך את יתרת הרוטב קודם שממשיך לערות את הדגים.

- **ודעת הרמ"א** (תורת חסאת נא, א) שבצירוף סברת ר"ש שהאיסור נמצא עם הרוב אין לחשוש גם במקרה זה. וכן הבנת הש"ך **בבית יוסף** אלא שמצריך כדי קליפה⁸¹⁸ משום דבעודם רותחים ולחים נוגעים האסורים אל המותרים'.

בעומק ההאסרות

בדרכי משה (ב) כתב 'דאף המתירין לא התירו אלא ששפך המים שנשארו דרך המחבת ולא עירה לתוך הדגים או לתוך הביצים אבל אם עירה אותן מים על הדגים כולן אסורין'.

הש"ך תמה איך יאסור כולו הרי בעירו אינו אוסר אלא כדי קליפה. ולכן העמיד כוונת שיטה זו שאוסר כדי קליפה.

ובמנחת יעקב^(א, נא, א) כתב שמודה הרמ"א בעירו על חם שבכלי שני שאוסר בכלולו ורק בעירו על צונן סובר שתתאה גבר לאסור בקליפה. וכעין שיטת הרמ"א שכלי שני מבליע בצירוף מליחה קצת (ת"ח א, ג).

הרש"ל^(חולין ז, מד) הסביר שמדובר שיש שישים כנגד הרוטב וכל שכן לסברת הראב"ן שאין חנ"נ בשאר איסורים ברוטב וממילא צריך לשער רק באיסור הבלוע במים ולכן מתבטל ואינו אוסר. אמנם הט"ז כתב בשיטה זו 'אם יש לחוש שאין ס' נגד אותן המים שנשארו בקדרה ודאי יש לאסור כל הדגים'⁸¹⁹.

הפליתי^(א) הסביר שאם היה סובר התרומה שיש איסור כדי קליפה היה כותב, אלא שמתיר לגמרי. והטעם כיון שהרוטב נוגע רק בדג העליון ומשם גולש לשאר הדגים דינו כעירו שנפסק הקילוח שאינו אוסר⁸²⁰. והעליון שנאסר כדי קליפה בטל בשאר ברוב דגים.

ערוה"ש^(י) הסביר שמדובר שהמים מכסים את הדגים ולכן הכדי קליפה הוא במים ואינו אוסר בדיעבד. ויש כאן לפחות ספק ספיקא. ספק לא נשאר הטמא במיעוטו ואסר ואם תרצה לומר שאסר שמא פגע במים.

158. מה דין הכלי שבתוכו נתבשל האיסור ויש חשש שנאסר בשפיכה. ומה דין כף שהוציאה בעזרתה את הביצים.

בדין הכלים

כתב הסמ"ג (עט) 'כתב מורי רבינו יהודה כי אף על פי כן לא היה מצריך רבינו יצחק להגעיל המחבת כי אמר בשביל ספק כזה אין לחוש שנשארו לבסוף אלא העמד המחבת בחזקת כשרות שהיתה מתחילה'.

וכן כתב **הרמ"א** 'ואפילו לדעת האוסרים, אין לאסור הכלים שנתבשלו בו, דמעמידין הכלי על חזקתו'.

והש"ך (ב) כתב בשם מהרי"ל 'דלא התיר הכלי אלא אחר מעל"ע משום דהוה ספיקא דרבנן דנטל"פ'.

הוציא ביצים בכף

התרומה הביא בדברי ריב"א לאסור את הכף 'ואם הוציא אותן מן המים רותחין בכף כל אחת ואחת לבדה הכף אסורה, מפני הביצה אסורה שהיתה עליה חוץ למים ואחר כך הוציאה באותה כף שאר הבצים ואסרין'.

⁸¹⁸ נראה שכוונתו נטילה כדין צלי.

⁸¹⁹ היה אפשר להבין ברש"ל שמתיר בכל אופן מטעם ספק ספיקא. ומלשון הט"ז שכתב להחמיר אפילו שרק 'יש לחוש' שאין שישים. משמע שלא הבין כך.

⁸²⁰ ראה בדברינו לסימן צ"ב שאלה 23 השיטות בדין זה. ודעת הש"ך שם שיעורו שנפסק מבליע את עצמו. וכמהלוקתם שם חולקים גם כאן.

הכף ככלי שני שהרי בליעת האיסור נעשתה רק מחוץ לקדרה,
ובמציאות כזו גם הרמ"א לא יחמיר בחנ"נ בבלוע בכלים בשאר
איסורים.

160. האם יש לחוש להנ"נ בכלים חדשים מחרס או מתכת ומה דין כלים ישנים.

ראה בדברי מהר"י טרושיץ⁸²¹ לעיל שהצריך לשער כנגד כל הכף.
ובשערי דורא כתב שאפשר שכוונת המחמירים בזה היא מצד שיש
בכף גם רוטב שנאסר כולו ולא מצד שהכף עצמה נעשה נבלה.

והטור⁸²² לאחר שהביא את השיטות סיכם 'ונראה שאין לחוש כיון
שידוע כמה הוא האיסור הבלוע בכף אין צריך ס' כנגד כל הכף אלא
כנגד הזבוב הבלוע בה'. והסביר הב"י שמדובר בכף חדשה⁸²¹

ובתורת חטאת (ג, נא) סיכם שכיון שחנ"נ בשאר איסורים הוא חומרא
ועוד שלא ברור שהזבוב נותן טעם 'נראה לי דאין להחמיר לשער רק
נגד הזבוב והמרק שבתוכו אם הכף חדש ואינו כלי חרס'.

וכן כתב הרמ"א בהג"ה 'ואם לקח עם הכף דג טמא מן הקדרה, או
שאר דבר שאינו פוגם, אסור להחזיר הכף לקדרה. ואם החזיר, צריך
ס' מן הקדרה נגד האיסור, ולא נגד כל הכף. (ד"ע דלא אמרינן גבי
כלי חתיכה נעשית נבלה). אבל אם היה מעט מן התבשיל עם האיסור
בכף והוחזר לקדירה, צריך ס' גם נגד מעט התבשיל, דהרי נעשה (מעט
התבשיל) נבילה בכף.

ובכל אופן לא משערים בכלי עצמו שישים לבטל האיסור לומר שנתר
בהיתרו ונחזיר לקדרה (פר"ח ד).

מדוע דין הכף ככלי ראשון

הש"ך (י) הסביר שדין הכף ככלי ראשון כדין מצקת⁸²²

ובפליתי (ג) התקשה במה הכף שונה מכל גוש שקימ"ל שדינו ככלי שני.
והסביר שגם גוש נחשב כלי ראשון עד שמניחים אותו⁸²³ 'אבל כף
הנ"ל שהוציאו מכלי ראשון ועדיין בידו ולא הכניסו כלל לכלי שני.
עדיין חום כלי ראשון עליו, כי לא נתקרר בשום דבר, ולכך יש לו חום
כלי ראשון, ואתי שפיר. ואם כן ה"ה דבר גוש שהוציאו מתבשיל
וטרם שהושם בכלי שני נפל עליו דבר איסור, בולע בחום כלי ראשון,
דהא לא נצטנן עדיין בכלי שני'.

אמנם בכלי חרס דעת הרמ"א שנעשה נבלה כמובא בתורת חטאת (ג, נא).
(ג) ובהג"ה (צח, ה) 'דבכלי חרס דאי אפשר להפריד האיסור על ידי
הגעלה אמרינן הכלי נעשה נבלה, אבל לא בשאר כלים'.

כלי ישן ותוספת איסור הנבלע בכף

כלי ישן (כלומר שהשתמשו בו כבר פעם) כתב בתורת חטאת (ג, נא) (ג)
להחמיר כלומר שהבלוע בתוכו נעשה נבלה.

והקשה הש"ך (י) מדוע לא נשער גם כנגד הכף מצד שלא ידענו כמה
בלע. ותירץ היד יהודה (קצר טו) שכיון שראינו כמה היה בכף בהוצאה
מהקדרה 'מכל מקום א"א להיות יותר ממה שאנו רואין שבא להכף
דאז מקבל הטעם ממנו אבל אין חשש ליותר'.

והפמ"ג (שפ"ד ה) הוסיף 'ויותר קשה אפי' לא היה מעט תבשיל בכף כיון
דתחב הכף לקדירה נעשה ישן⁸²⁴ כלומר שבלע שם מהרוטב ויש
לחשוש עכשיו שנעשה נבלה בהוצאה. ותירץ שמדובר 'שנטל האיסור
בכף מלמעלה ולא נגע ברוטב'.

וערוה"ש (טו) כתב 'י"ל דבזה לא ראו להחמיר כל כך באיסור בלוע'
אמנם לא הסביר מדוע.

אמנם היד יהודה⁸²⁵ (ארוך ה) כתב שלמעשה הרמ"א מקל גם בכלי ישן
ולא כפי שמשמע בתורת חטאת כיון שכאן שיש ספק נוסף שמא דין

⁸²³ ואכן כך משמע מדברי הרמ"א (ק, ג) 'בחום כלי ראשון, כגון מיד שהסירו מן האש
מניחו עם היתר' שמודה שיש פרק זמן שגוש נחשב כלי ראשון גם למקלים.

⁸²⁴ ובחור"ד ז הבין כך את קושיית הש"ך עצמו

⁸²¹ וראה בסימן צח (סעיף ה) שיטות הראשונים בדין חנ"נ בבלוע בכלים וכתב הב"י
שם שהטור סובר כרשב"א שיש חנ"נ בבלוע. אלא שכאן הסביר הב"י שמדובר בכף
חדשה.

⁸²² ראה בדברינו לסימן צב סעיף ט שאלה 32 שיטות שונות בדין זה.

סימן קח - שלא לאפות היתר ואיסור בתנור א'

סעיף א: צליית כשרה ונבלה בתנור אחד

1. מה דין ריחא לכתחילה ובדיעבד, בתנור גדול או קטן. בחריף ובחמץ. ביחד ובזה אחר זה

ראה פירוט השיטות בדברינו לסימן צז סעיף ג שאלות 7,8.

לכתחילה ריחא מילתא ולא בדיעבד

אין צולין בשר כשרה עם בשר נבלה או של בהמה טמאה בתנור א', ואף על פי שאין נוגעים זה בזה.

ואם צלאן, הרי זה מותר. ואפילו היתה האסורה שמינה הרבה והמותרת רזה.

היתרים לכתחילה לשו"ע

ואם התנור א' גדול שמחזיק י"ב עשרונים, צ"פ פתוח (ש"ך ג: הכוונה פתוח ממש כותרת חטאת. פר"ח ד: לשו"ע אפילו פתוח קצת), מותר לצלותם בו ובלבד שלא יגעו זה בזה.

ואם אחד מהם מכוסה בקערה או בבצק וכיוצא בו, מותר לצלותם אפילו בתנור קטן ופיו סתום.

לרמ"א מחמירים לכתחילה גם בגדול

הגה: וה"ה לבשר עם חלב נמי דינא הכי. ונוהגין להחמיר לכתחילה, אפילו בתנור גדול כשאנו פתוח לגמרי רק במקום שהעשן יוצא. שפ"ד ג; ובדיעבד, להקל אפילו בתנור קטן. וסתום. ט"ז ג. וראה להלן שהש"ך העמיד בהפסד מרובה.

דין פת

ואם אפה פת עם בשר אפילו בתנור גדול ופתוח מעט. ש"ך ה, אסור לאכלו עם חלב, אם יש לו פת אחר. וכן אם עובד כוכבים אפה פת עם איסור, אסור לקנות אותו פת אם יש פת אחר, דכל זה מקרי לכתחילה שלא כשאר דברים שסומכים שכליו הם כלי שני לקנות ממנו. אבל אם אין לו פת אחר בריוח, מותר בשניהם פת שנטפתה עם בשר או איסור, דזה מקרי לענין זה דיעבד.

תנור סתום מותר בדיעבד רק במקום הפסד

י"א דאין מתירין ריחא, אפילו בדיעבד, אלא אם כן התנור פתוח קצת מן הצד או למעלה במקום שהעשן יוצא. ובמקום הפסד מרובה. (ש"ך ח ע"פ ת"ח). אין להחמיר, בדיעבד אפילו סתום לגמרי. ואם פתוח קצת אף בהפסד מעט.

דבר חריף או נעשה לריח

כתב הרשב"א בתשובה (א, תתמט) 'בצל שצלאו עם נבלה בתנור אסור אפי' לרש"י הואיל שהוא חריף שואב טובא מידי דהוה אפת חמה וחיבת פתוחה. דאפילו לרבא דאמר ריחא לאו מילתא היא מודה לפי שקולט הריח ביותר והוי קטרת דלריחא עבד'.

ומשמע בדבריו שכשהיתר חריף חמור יותר כי דומה לפת חמה. וכן כתב במנחה"י (לה, ט) בהדיא להתיר בדיעבד בהפסד מרובה רק באיסור חריף ולא בהיתר חריף (וכן בפמ"ג להלן).

המשוץ הרמ"א ואם האיסור דבר חריף, וכל שכן אם ההיתר דבר חריף, ריחא מלתא היא ואפילו בדיעבד אסור, אם שניהם מגולים (ובגדול ופתוח: ת"ח בשם א"ה וט"ז ה אוסרים. ולרש"ל וב"ח מותר). אבל אם אחד מהם מכוסה, אפילו בבצק בעלמא, מותר. ולכתחילה טוב להחמיר ש"ך י בשם ת"ח לה, ב. הכוונה להחמיר בבצק לא במכסה. שפ"ד.

וריחא בחריף הוא דאורייתא. שפ"ד יג.

דין חריף בדיעבד:

רמ"א א' (כאן) אוסר גם בדיעבד

רש"ל (יש"ש ז, טו) ב"ח (ד): בתנור גדול ופתוח מותר בדיעבד

פר"ח (ט) גם בתנור קטן וסתום מותר בדיעבד כי 'מה בכך שהוא חריף סוף סוף ליכא טעמא אלא ריחא וריחא לאו מילתא היא כלל אף בשמן וחריף'

תחת מחבת אסור אף בדיעבד

אם אפו או צלו איסור והיתר תחת מחבת אחת, מגולין, אסור אפילו בדיעבד. וה"ה אם אפו בכה"ג פת עם בשר, אסור לאכלו בחלב. ואם אין בו סימן ובכמות מרובה אסור אפילו לבד כדין נילוש. ש"ך יא. שבמחבת החמירו יותר. שפ"ד. אמנם לדעת המנח"י והפר"ח אין לחשוש אלא כשנגע בממשות השומן.

בזה אחר זה מותר לכתחילה אם לא הזיע

אבל בזה אחר זה אין לחוש אפילו נעשה לריחא. כי ריחא לא חוזר ומפליט לאוכל. ש"ך יב, אלא אם כן הזיע המחבת משניהם, דאז אסור אפילו בזה אחר זה, אם היו שניהם מגולין, דהוי ככיסוי של קדרה, כדלעיל סימן צ"ג. וכו' אם בלע בראשון בריחא ובשני נגע יהיה אסור. פת"ש ב.

במקום הפסד ריחא מותר תמיד כשיש שישים

י"א דכל מקום דאמרינן ריחא מילתא ואוסר בדיעבד, היינו דוקא דליכא שישים מן ההיתר נגד האיסור. אבל בדאיכא שישים מן ההיתר, אפי' בכל מה שבתנור, מבטל האיסור. ולצורך הפסד יש לנהוג כן. ושלא במקום הפסד צריך שיהיה שישים בכל חתיכה כנגד האיסור. ש"ך

במקום הפסד יש להתיר בדיעבד גם באיסורי משהו

י"א דאיסור האוסר במשהו, כגון חמץ בפסח, ריחא מלתא ואוסר אפילו בדיעבד, אם התנור קטן והוא סתום ואפשר שגם בגדול. ש"ך, והאיסור וההיתר מגולין תוך התנור. ויש אומרים שאין לחלק. ובמקום הפסד יש לסמוך אדברי המקילין.

חשש ניצוצות בכירה

ועיין לקמן סוף סימן קי"ח אם יש להחמיר לכתחילה לשפות ב' קדירות, וא' מהן של איסור, על הכירה או לצלות איסור אצל היתר. ושמע בסעיף יא החמיר לכתחילה שמא יתחלפו או יתזו ניצוצות מאחד לשני והתיר בדיעבד.

סעיף ב: בישול בקדרות בתנור

2. מה דין קדרת איסור והיתר שהיו בתנור אחד בבישול. או בצלי קדרה.

הגמ' (פסחים ע"ב) מקשה על רב הסובר שריחא מילתא מדברי הבריתא מהם משמע שאין חשש העברת טעם בתנור בין קרבנות פסח שונים של חבורות שונות וכל החשש הוא שיתחלפו הקרבנות. ומתרצת שהטעם שאין חוששים שם לנתינת טעם הוא כיון שהיו שני הקרבנות בתנור באופן שהיה 'כעין שתי קדרות' (כלומר שהיה תל של גחלים או אפר מפריד בין הקרבנות. רש"י) ולכן לא היה שייך בהם נתינת טעם.

מכאן כתב הרשב"א (תוה"ק ד, א. י, א) 'ואם בא לבשלן בקדירה זו לעצמו וזו לעצמו אפילו בתנור במקום צר ואפילו פי הקדירה מגולה מותר, ואפילו לכתחילה, שאין ריח המתבשלים גדול כל כך'. ובארוך (ד, א. טו, א) הסביר 'דכיון דכל אחד בקדירה בפני עצמה ליכא ריחא כולי האי' והר"ן (על הרי"ף ע"ז ג, א) הוסיף שדין זה אפילו לסוברים שריחא מילתא.

ובבית יוסף (י"ג) תמה על הרשב"א מדוע הקל רק בבישול בשתי קדרות ולא בצלי בשתי קדרות שהרי דברי הגמ' הם בצלי והעיקר שדופן הקדרה מפריד.

והב"ח (א, י"ג) הסביר בדעת הרשב"א שהעמיד בבישול 'כיון שכל סתם קדרה שהוזכר בתלמוד היינו בישול ולא צלי אם לא שמזכיר צלי קדר' וכתב שהכי נקטינן.

מקרים נוספים

- א. דגים עם בשר בתנור: הרמ"א מתיר (אפילו בחריף). והש"ך אוסר.
- ב. דגים עם בשר בבלוע בכלים: מותר.
- ג. חשש שיזוב דג מתחת לבשר. אוסר.
- ד. חשש חילוף או ניצוצות אוסר לכתחילה.

סעיף ג: שימוש במרדה הבלועה מאיסור

4. **מרדה שרדו בה איסור ואינה בת יומה האם מותר להשתמש בה לכתחילה. מה הטעם. ומה הדין בבית ישראל.**

שימוש במרדה בת יומה

כתב התוספות (ע"ז סו, ב' רבא אמר') 'אם שמנונית האיסור על המרדה שקורין פאל"א בלע"ז אוסר ליתן היתר עליה כל היום. מיהו כשאינה בת יומה מותר להשתמש בה לכתחילה ולא גזרו שאינה בת יומה אטו בת יומה אפילו לכתחילה כיון דלא אפשר שהרי העובד כוכבים לא ישמע לו לעשות מרדה חדשה בכל פעם ופעם שישפוך עליה של איסור'.

ונמצא יסוד חדש בדברי התוספות שגזירת חכמים באינה בת יומה קיימת רק כשאפשר ובכלי גויים נחשב כלא אפשר. והובאו דבריו בב"י (צ). ובהסבר קולא זו:

- **כתב הט"ז** (ט) כיון שהותר לנו לקנות פת מהגוי שהרי לא ישמע לנו להחליף מרדה הותר גם להשתמש במרדה כשאינה בת יומה.
- **ובשם הלבוש** כתב שלא גזרו במרדה כיון שזה לא שכיח ובנקה"כ הסביר בדעתו שלא שכיח שהגוי יעשה לו בכל פעם מרדה חדשה.

- **והגר"א** (טו) הסביר ביסוד ההיתר שכיון שאין בכח ישראל להכשיר דינו כדיעבד שמותר באינו בן יומו.⁸²⁶

וכן כתב השו"ע 'אם יש שמנונית של איסור על המרדה שקורין פאל"א, אוסר ליתן עליה היתר כל היום. מיהו כשאינה בת יומה, מותר להשתמש בה, משום דאי אפשר בענין אחר'.

ובמרדה של ישראל שבלועה מאיסור

הפר"ח (טז) כתב לאסור במרדה של ישראל כיון שלא שייך הטעם שהנכרי לא ישמע לו. והסביר הפמ"ג שאפילו שאינה בולעת אלא כדי קליפה אין להתיר באינו בן יומו.⁸²⁷

וביד יהודה (קצר לה) כתב שבבית ישראל אפילו מרדת נכרי אסורה לכתחילה כדין כל כלי שאינו בן יומו.

5. **מה דין הפת כדיעבד אם רדו אותה במרדה בת יומה**

כתב האו"ה (לז, ט) כמה טעמים לאסור כדיעבד:

- א. שבלוע בכלי יותר גם בלא רוטב לאסור כיון שאין לו מה לפלוט מגופו.
- ב. שהמרדה חוממה באור יש לה דין תתאה גבר לגבי הפת שהיא צונג.⁸²⁸

וגם הטור העתיק כאן את טעמו של הרשב"א שאין ריח המתבשל כל כך אוסר ומשמע שתולה דווקא בבישול.

השו"ע כתב בד"א, בצלי. אבל אם בא (משמע לכתחילה) **לבשלם** בקדרה, זה לעצמו וזה לעצמו, אפילו בתנור קטן ופיו סתום, מותר, ואף על פי שפי הקדרות מגולה'.

והש"ך (טז) כתב עליו 'אפשר דאורחא דמלתא נקט דכל צלי דרך לצלותו בשפוד וצלי קדר חשיב בישול' כלומר שכוונת השו"ע כאן להקל כשיטתו בב"י גם בצלי קדר. וכן העמיד את כוונת הטור כאן. וכן דעת הפר"ח (טז) להקל בצלי קדר והוכיח כן בכוונת הרשב"א מלשונו.

והרמ"א בתורת חטאת (לה, ט) הביא כמה פוסקים שהחמירו לכתחילה בתנור סתום וכתב בהג"ה 'ודוקא שהתנור פתוח קצת, אבל אם הוא סתום מכל הצדדים כדרך שמטמינים החמין לצורך שבת, אוסר (לכתחילה). ואפילו בדיעבד יש מחמירין ואוסרין, אם האיסור וההיתר מגולה. ובמקום הפסד מרובה יש להקל (שלא כרש"ל שהחמיר. ש"ך יח).

הטמנה קצרה: והעיר הפמ"ג (שפ"ד יז ע"פ המ"א תמ"ז ד) שחומרת הרמ"א היא דווקא בהטמנה ארוכה כמו לשבת אבל הטמנה לפי שעה יש להקל בקדרות בדיעבד אפילו בקטן וסתום.

סיכום השיטות בקדרות:

- לשו"ע: מותר בקדרות אפילו לכתחילה ואפילו בתנור קטן וסתום.
- לרמ"א: ההיתר לכתחילה רק בפתוח קצת. ובדיעבד בסתום בהפסד מרובה.
- רש"ל (יש"ש חלוץ ז, ט): הטמנת קדרות בתנור סתום אוסר אף בדיעבד.

3. **סכס בקצרה את הלכות ריחא באפשרויות השונות**

בפרי מגדים בשפ"ד בסוף סעיף ב' סיכס את דיני ריחא:

מותר לכתחילה

- א. תנור גדול ופתוח ממש (והמחמיר תע"ב)
- ב. תנוק קטן ואחד המאכלים מכוסה היטב
- ג. שני כחושים והמחמיר תע"ב ולמעשה רק בפת בקיאיין.
- ד. בישול או צלי בקדרה בתנור פתוח קצת (אפילו קטן) או שניתן לפי שעה.

אסור לכתחילה ומותר בדיעבד

- א. תנור הפתוח קצת גדול או קטן
- ב. הטמין כל הלילה בשניהם כחושים ואפילו בקטן וסתום.
- ג. חמץ בתנור גדול ופתוח קצת.

אסור אף בדיעבד

- א. סתום לגמרי קטן או גדול. ומותר בשניהם בהפסד מרובה.
- ב. כשהיתר חריף
- ג. כשהאיסור חריף. ואפשר שבהפסד מרובה יש להקל.⁸²⁵
- ד. הטמין כל הלילה בסתום. ומותר בהפסד מרובה.
- ה. חמץ בתנור קטן. ואם פתוח קצת מותר בהפסד מרובה.

⁸²⁷ ובדעת הט"ז הבין תחילה שהתיר אף במרדת ישראל ונראה שחזר בו מהבנה זו. וכן כתב בפירושו בשפ"ד יט.

⁸²⁸ אפשר שכוונתו להסביר הטעם לתת לה דין כלי ראשון גם כשאינה כבר על האור וממילא באיסוף הבצק הצונג אתה הוא נאסר מדין תתאה גבר. ובשלב זה טרם הוחזר לתנור שהיה אפשר לדון שמא האש הפליטתו.

⁸²⁵ כתב המנחת יעקב כלל לה-לו סעיף ט: 'דעדיף אם האיסור דבר חריף מהיתר דבר חריף כיון דהיתר אינו שואב אצלו כלום והוי כפת צונגת וחביות פתוחה'.

⁸²⁶ ויש לעיין בהסבר הגר"א מה יהיה דיו כלים שאי אפשר ללבן אותם שיתקלקלו האם להשתמש בהם כשאינן בני יומם.

וסיכום בב"י שקימ"ל כר' יוסי לחלק בין חיטים לשעורים. ונמצא בחיטים שלעולם מותר חוץ מתרתי לריעותא כלומר פת חמה וחבית פתוחה. ובשעורים אסור אפילו בחדא לריעותא.

השו"ע פסק כר' יוסי פת חמה שמונה על גבי חבית פתוחה של יין נסך, אסורה. (ודוקא אם מונחת נגד המגופה). אבל אם הפת צוננת, אפילו אם החבית פתוחה, או פת חמה וחבית מגופה (פי' סתומה), מותר. ואם היה פת שעורים, אסור אם הפת חמה, אפילו חבית מגופה.

(וכן בפת צוננת וחבית פתוחה אסור. ש"ך כג)

החילוק מצלי - כתב הש"ך (כא) שמה שאסור כאן בפת חמה למרות שבצלי התרנו בדיעבד ריחא בחם. הטעם הוא שאינם דומים זה לזה כדברי התוספות (שם רבא) שגם אביי שהחמיר בבת תיהא יכול להקל בצלי כיון ששם אוכל את ההיתר וגם מריח את האיסור עצמו. ורבא שהקל בבת תיהא יכול לומר שהקל כיון שהריח מזיק לו משאם כן בצלי שאינו מזיק שיש להחמיר.

בסתם יינם כתב הש"ך (כב) שגם יש להחמיר. והגם שאין בו איסור הנאה, כאן מדובר באיסור אכילה ששייך.⁸³¹

סעיף ה: בת תיהא - הרחת חבית איסור

8. מהי בת תיהא. האם מותר להריח או לשאוף את אדי היין העולים מיין איסור.

בגמ' עבודה זרה (טו, ב) 'האי בת תיהא... ישראל בדעובד כוכבים - אביי אמר: אסור, רבא אמר: מותר. אביי אמר אסור, ריחא מילתא היא; רבא אמר מותר, ריחא לאו מילתא היא'.

המציאות שבה נחלקו:

- רש"י הסביר 'נקב נוקבים במגופת חבית להריח את היין לבדוק אם יכול להתקיים'

- אמנם הערוך (תה), רשב"א (ג, רד), והרמב"ן פרשו 'נקב הוא שנוקבין במגופת החבית ומניחים פיהם על פי הנקב ושואפים את ריחו של יין ויודעין אם החמיץ ואם טוב הוא'.⁸³²

- ורבנו חננאל (הובא ברמב"ן) פירש שהוא דרך לשאוב יין 'קנה חלול של זכוכית ארוך ויש באמצעיתו דד נקוב ומכניס ראשו (צד אחד של הצינור) בחבית וראשו אחד בפיו ושואב היין ומקלח ויוצא בדד ואינו נוגע אל פיו'.⁸³³

השו"ע הסביר כרוב הראשונים 'מותר לשאוף בפיו ריח יין נסך דרך נקב שבחבית, לידע אם הוא טוב'.

וכתב הפר"ח (כא) 'ולשאוף בפיו שכתב המחבר לרבנותא נקטיה דאפילו בפיו מותר שנראה כטועם את האיסור וכל שכן באפיו'.

9. האם מותר לטעום בפה איסור ולפלוט ומדוע

הריב"ש בתשובה (רפה) כתב לגבי טעימה ופליטה שאינה אסורה מהתורה ואינו כחצי שיעור שראוי להצטרף שכאן אין לו שיעור. וכן מוכח ממה שמטעמת אינה צריכה ברכה. אמנם היא אסור מדרבנן 'כדי שלא יבא לבלוע מעט ואתי לידי אסורא דאורייתא'.

וכן כתב הרמ"א 'אבל אסור לטועמו, אף על פי שאינו בולעו'.

ג. יש לחוש לשמנונית בעין שנותרה במרדה. ובזה לא היה ראוי לאסור אלא הפת הראשון.

למעשה:

- כתב הט"ז^(י) שיש לאסור את הרדיה הראשונה בלבד של ההיתר

- ובפמ"ג כתב בשם המגן אברהם (תנ"א אות ל"ז) ברדו מצה במרדה חמוצה שכולן אסורות כדי קליפה.

- ובדגמ"ר (על הט"ז) הסביר בתחילה בכוונת האו"ה שהראשון נאסר כולו כיון שכלי אוסר מאכל גם ללא רוטב. והאחרים נאסרים כדי קליפה. וסיים 'ולפי הנראה דאסר כולם, ולא מהני קליפה, משום דפשטיד"א הוא שמן'.⁸²⁹

הרש"ל^(א) כתב (יש"ש חולין ז, לט) שגם כשמתיירים צריך שישים בהיתר שהוצא כנגד האיסור שנבלע במרדה. והסביר הט"ז^(י) שזה לשיטתו שבצליה צריך שישים כבישול. וכתב עליו הפמ"ג שגם לשיטת הרמ"א בשמן צריך שישים. וכן תמיד כשאין הפסד מרובה כיון שלא בקיאות.

6. כיצד הכשרה של המרדה. האם יועיל בה קליפה והגעלה למרדה כשהיא בת יומה או אינה בת יומה.

בתרומת הדשן (קל) הסתפק לענין מדוכה לפסח האם מועילה לה קליפה והגעלה או שצריכה דווקא ליבון⁸³⁰:

- והביא בשם הסמ"ק^(א) שלא מועיל לה קליפה והגעלה.

- ובשם המרדכי והגה"מ^(א) החשיב הכשר זה כליבון.

- ובשם הסמ"ג^(א) הביא שבסכין מועילה השחזה בלבד כליבון.

וכתב הרמ"א 'כל זמן שהיא בת יומה לא מהני בה הגעלה ולא קליפה בכלי אומנות'.

והוסיף הש"ך שגם לא תועיל הגעלה לאחר הקליפה כסמ"ק.

וכשאינה בת יומה כתב ביד יהודה (קצר לו) שגם לא יועיל קליפה, אלא שהרמ"א התייחס למרדת הנכרי שאסר השו"ע והיא בת יומה.

סעיף ד: פת על חבית יין נסך

7. מה דין פת שהונחה על חבית של יין איסור. או סתם יינם ומה החילוק מצלי

בעבודה זרה (טו, ב) מובאות מחלוקת תנאים בדין הרודה פת ומניח אותה על חבית של יין תרומה:

- רבי מאיר אוסר

- רבי יהודה מתיר

- רבי יוסי מחלק בים פת שעורים שאסורה מפני שהשעורים שואבות לפת חיטים שמתורת.

והגמרא בשם אביי שאוסר בריחא העמידה את המחלוקת בחדא לריעותא כלומר בפת חמה וחבית מגופה או בפת צוננת וחבית פתוחה.

⁸³¹ ומיהו לענין ריחא בתנור אין חילוק בין איסור הנאה להיתר הנאה. שפ"ד כח. ונראה כוונתו שבמקום שהתרנו נתייר גם באיסור הנאה. ובמקום שאסרנו נאסור גם כשמותר בהנאה.

⁸³² ראה בפרי"ח (כא) שכתב שלדעת הר"ן ההיתר הוא דווקא בפיו. ולרשב"א בנחריו קל יותר.

⁸³³ אפשר שהיה סותם באצבעו את הנקב שבאמצע הצינור ושואב בפיו ואז כשהגיע היין לאמצע הצינור שהוא נמוך פותח את הנקב והיין מקלח משם

⁸²⁹ ואינו חולק על המגן אברהם שדיבר במצה שלא שייך בה דין שמן. אמנם ראה בפמ"ג (שפ"ד קה, כב) שגם שמן הבלוע אינו אוסר אלא כדי קליפה.

⁸³⁰ ראה שו"ע תנ"א טז שדעת השו"ע שדי בהגעלה והרמ"א החמיר שצריכה ליבון כשיטת רש"י שמדוכה היא חבית שעור ובית חרוסת שצריכה ליבון. ובמשנ"ב כתב שבשאר איסורין יש להחמיר רק אם דכו איסור בחריף.

וראה בסימן צח (שאלה 3) שיטות נוספות בזה.

ובכה"ח (רצו, ה) כתב שבשעת צורך יברך עליהם בהבדלה אפילו שאינם כתושים. רק יברך עליהם מיני בשמים מספק.

סעיף ז: בשמים של איסור

13. **האם מותר להריח בשמים של איסור לסוברים שריחא לאו מילתא**

כתב הרשב"א (ע"ז, ה) בשם מהרי"ח 'מיהו זלף על גבי אישים ולהריח היה אסור דחשיבא הנאה אבל לא חשיב כשותה. אם כן משמע דיין של עובד כוכבים השתא דנהגינן ביה היתר הנאה הויא שרי זלוף. והובאו דבריו באו"ה (לט, לא)

וכן כתב הרמ"א 'ואסור זלף יין נסך שאסור בהנאה. אבל מותר זלף סתם יינם, דמותר בהנאה.

והש"ך (פג) הביא מדברי הרמ"א⁸³⁴ בסימן קכ"ג שסתם יינם אסור בהנאה. וממילא זילוף הוא הנאה גמורה ולכן היה צריך להאסור.

והפרי"ח (כג) כתב שדעת הרמ"א להקל כיש מתירים שכתב שם והגם סיים שם וטוב להחמיר כאן שאינו הנאה לגמרי סתם להקל.

וממילא משמע שדעת השו"ע תהיה להחמיר בזילוף גם בסתם יינם כיון שסובר שיש בו איסור הנאה.

ומה שהזכיר חנויות המעוטרות הוא בגמ' עבודה זרה (יב, ב) שם המשנה אסרה הנאה מחנויות המעוטרות בעיר שיש בה עבודה זרה והגמרא הסבירה שהם מעוטרות בורד והדס. והסביר רש"י שדרך לשטוח אותם לפני עבודת כוכבים והן תקרובת ע"ז. והטעם כתבה הגמרא 'דהא מתהני מריחא'.

ונמצא שגם כשמקלים בבת תיהא זה שכוונתו לבדוק איכות היין וגם אין דרך הנאת היין בהרחה. אבל כשמריח מה שעשוי להריח בו אסור.

וכן כתב השו"ע 'בשמים של עבודת כוכבים וכלאי הכרם וערלה, אסור להריח בהם'.

ודעת הש"ך שאין להקל בזה בע"ז שהרי סוף סוף נהנה הוא מהריח והוכיח מהתוספות שהתירו בבת תיהא מצד שחוזר היין נכנס בחוטמו ומזיקו ולא מצד שלא נועד להרחה.

14. **האם מותר להריח בשמים של איסור שאינו איסור הנאה**

ראה בפת"ש (ה) שהביא בזה מחלוקת בין השלטי גבורים שאוסר בכל איסור אם עיקרם להריח לתשובות אמונת שמואל (מה) שאוסר רק באיסורי הנאה.

10. **האם מותר לזלף ולהריח יין נסך או סתם יינם לדעת השו"ע ולרמ"א**

כתב הגהות אשיר"י (ע"ז, ה, ה) בשם מהרי"ח 'מיהו זלף על גבי אישים ולהריח היה אסור דחשיבא הנאה אבל לא חשיב כשותה. אם כן משמע דיין של עובד כוכבים השתא דנהגינן ביה היתר הנאה הויא שרי זלוף. והובאו דבריו באו"ה (לט, לא)

וכן כתב הרמ"א 'ואסור זלף יין נסך שאסור בהנאה. אבל מותר זלף סתם יינם, דמותר בהנאה.

והש"ך (פג) הביא מדברי הרמ"א⁸³⁴ בסימן קכ"ג שסתם יינם אסור בהנאה. וממילא זילוף הוא הנאה גמורה ולכן היה צריך להאסור.

והפרי"ח (כג) כתב שדעת הרמ"א להקל כיש מתירים שכתב שם והגם סיים שם וטוב להחמיר כאן שאינו הנאה לגמרי סתם להקל.

וממילא משמע שדעת השו"ע תהיה להחמיר בזילוף גם בסתם יינם כיון שסובר שיש בו איסור הנאה.

סעיף ו: הרחת בשמים שנתנו ביין איסור

11. **האם מותר להריח בשמים שנתנו ביין איסור וקבלו טעמם. ומדוע. ומה לגבי הבדלה בהם.**

שאלה זו נשאל הרשב"א (ג, רלד) וכתב להתיר משתי סיבות:

- התבלין ניתן ביין כדי לתת בו טעם ולא בשביל לקבל את טעמו.
- המריח מתכוין לריח התבלין ולא לריח היין שנתווסף בו.

וסיים 'ומכל מקום מסתברא דלבשמים דהבדלה אסור *משום הקריבהו נא לפחתך. *ועוד דכל שיש בו איסור מעורב איפשר דמימאס למצוה'

וכן כתב השו"ע 'שק של פלפלין וזנגביל שמשמין בקנקני יין נסך, מותר להריח בהם. אבל לבשמים דהבדלה, אסור'.

12. **האם מותר לברך ברכת בשמים על תבלינים שנועדו לבישול יש הסוברים שאין לברך על תבלין ונחלקו רק האם פלפלין נקראים תבלין:**

- הט"ז (י) כתב שמותר לברך על פלפלת כיון שאינה מין תבלין אלא היא מין בשמים. ומשמע מדבריו שאם היה מין תבלין היה אסור בברכה.

- ונקה"כ חלק עליו לענין פלפלין שאינם נקראים בשמים אלא תבלין וממילא אין לברך עליהם.

ויש הסוברים שמברכים על תבלין בפשיטות:

- המג"א (מבוא לסימן רצז) כתב 'ולא ידעתי מקום הספק דהא י"א דאפי' על פת חם מבדילין'.

והכנה"ג כתב שיברך על פלפלין כשהם כתושים שנותנים ריח יותר. והמחזיק ברכה (רצז, ה) הביא מדברי הכלבו (כד) שכתב בפירוש 'על כל עצי בשמים כגון פלפל, זנגביל, נרד, וכרכום, קנה, וקנמון, וכיוצא בהן מברך עליהן בורא עצי בשמים' ומוכח שמברכים על תבלין.

⁸³⁴ אמנם הרמ"א הסתפק שם וסיים ויש מקילין בזה וטוב להחמיר. משמע שמהדין לרמ"א אינו אסור בהנאה ורק השו"ע שם החמיר מהדין. ופאשר שזו כוונת הש"ך כאן 'ויש ליישב בדוחק'.

סימן קט – דין יבש ביבש שנתערב

סעיף א – בגדר ביטול יבש ביבש והנפק"מ

1. בכמה בטל איסור יבש שנתערב במינו בהיתר

שיעור הביטול במין במינו

בגמ' בזבחים 'אמר רבא: אמור רבנן בטעמא, ואמור רבנן ברובא, ואמור רבנן בחזותא; מין בשאינו מינו - בטעמא, מין במינו – ברובא'.

וכן הגמרא בחולין (טז, ב - טז, א) מביאה מספר מקרים של תערוכות יבש ביבש שלא בטלים ברוב ועל כולם שואלת 'ותבטיל ברובא' ומסבירה שאין הם בטלים ברוב כיון שהם בריה או חתיכה הראויה להתכבד ומכאן שבאופן כללי פשוט לגמרא שסתם תערוכות יבש ביבש בטלה ברוב.

- **וכתבו התוספות** (חולין ק, א 'בריה') 'דבר שאינו לא בריה ולא חתיכה הראויה להתכבד בטל ברוב ואפילו איסור מדרבנן ליכא כדמשמע הכא'. וכן כתב **הרא"ש** (י, י) **והרשב"א** (תוה"א ד, א, ז, א).

והסביר **בספר התרומה** (א"ו, ג) שמן התורה כל תערוכות בטלה ברוב 'בדבר יבש שאין איסור נבלע בהיתר בטל ברוב אפילו מדרבנן'.

- **אמנם הרמב"ם** (טו, ד-ה) כתב שביטול ברוב ביבש הוא רק מדין תורה אבל חכמים אסרו עד 'שיבטל בעוצם מיעוטו' והסביר שברוב האיסורים הוא בשישים.

וכ"כ הר"ן (על הר"ף פלו, א) בשם **הראב"ד** שכוונת הגמ' שמדרבנן צריך שישים⁸³⁵ 'דכי אמרינן וליבטל ברובא לאו ברובא ממש קאמר דהיינו חד בתרי דהא מדרבנן ששים בעינן אלא שברביה קאמר דהיינו בשישים'. וכן הבין **הרשב"א** בדעת **רש"י**⁸³⁶. אמנם הר"ן דחה את דבריהם שרק באינו מינו ביבש צריך שישים מדרבנן מחשש שיבטלו ויתן טעם. וכוונת הגמרא כפשוטה לבטל במינו ברוב.

השו"ע פסק כרא"ש והרשב"א 'חתיכה שאינה ראויה להתכבד שנתערבה באחרות מין במינו יבש ביבש, חד בתרי, בטיל'.

בגדר יבש הסביר הרמ"א 'דהיינו שאין נבלל, והאיסור עומד בעצמו אלא שנתערב ואינו מכיר'.

קמח נחשב נבלל ודינו כלה בלה (ב"ה א. ש"ך ג).

2. תערוכות מינו ביבש הנתונה ברוב האם די בשישים או שצריך גם רוב בחתיכות

תערוכות מינו הנתונה ברוב צריכה גם ביטול ברוב כדין יבש וגם ביטול בשישים כדין לה. שהרי דברי הגמ' 'ולבטל ברובא' נאמרו על בישול של גיד הנשה ובה לומר שאפילו שיש שישים ברוב כנגד האיסור אם אין רוב בחתיכות כנגד האיסור, כל החתיכות אסורות. לדוגמא חתיכת איסור וחתיכת היתר שנתונות בשישים רוב הרוטב מותר ושתי החתיכות אסורות. (ש"ך ד. ע"פ ב"י ות"ח לט, ד. ושפ"ד שם).

3. האם מותר לאדם אחד לאכול את כל התערוכות וכיצד. מה שורש השאלה ומה הנפק"מ הנוספות שלה

יש לדון האם התערוכות שבטלה תהיה מותרת כולה באכילה לאדם אחד שהרי באופן זה אין אפשרות לתלות שלא אכל איסור.⁸³⁷ והתוספות (טו) שם הסתפקו בזה 'ומיהו שמא לחד גברא היה אסור'.

- **הסמ"ג**^א כתב 'אבל לאדם אחד שיאכל בודאי האיסור יש להחמיר'.

- **הרשב"א**^א התיר לאכילה לאדם אחד ובתנאי ואינו אוכל בבת אחת אלא אחד אחד באופן שיכול לתלות שכרגע אינו אוכל את האיסור.

- **אמנם הרא"ש**^{י, ז} כתב להתיר אפילו בבת אחת והסביר הטעם שאין היתר האכילה מצד הספק שתולין האיסור בשני 'אלא משום דגזירת הכתוב הוא דכתיב אחרי רבים להטות הלכך חד בתרי בטל ונהפך איסור להיות היתר ומותר לאוכלן אפילו כולן כאחת'.

נמצא ששורש המחלוקת הוא שלדעת הרא"ש האיסור בטל והופך להיות וממילא אין צורך לתלות ולרשב"א ולסמ"ג משמעות הביטול היא רק היתר אכילה מכה תליה אבל האיסור נשאר באיסורו ולכן אסור לאכול באופן שלא שייך תליה.

השו"ע פסק כרשב"א^א וחשש לסמ"ג^א 'מותר לאכול אדם אחד, כל אחת בפני עצמה. אבל לא יאכל שלשתם יחד. ויש מי שאוסר לאכול אדם אחד, אפילו זה אחר זה. וכתב **הרמ"א**^א 'וכן יש לנהוג לכתחלה'.

ומטעם זה מותר גם לאכול שתיים בבת אחת ושוב את השלישית (ש"ך ז) ואין לומר שאיסורא ברובא איתא (שפ"ד).

נפק"מ נוספות יובאו להלן:

- זריקת אחד מהתערוכות
- בישול לאחר הביטול
- ביטול ברוב בחמץ

4. האם צריך לזרוק אחד מהתערוכות או לתת לנכרי כשיש ביטול. ומתי מוסכם לכו"ע שאין צורך לזרוק.

לגבי תרומה שנתבטלה קימ"ל שלמרות הביטול יש להרים אחד מהתערוכות ולתת לכהן כדי שלא יפסיד את הכהנים.

- וכתב **התרומה**^י שביטול ברוב בשאר איסורים אין צורך לזרוק אחד מהחתיכות ואינו כתרומה שנתערבה ובטלה שצריך להחמיר ששם הוא מפני גזל הכהנים⁸³⁸. (וכ"כ הסמ"ק ריד)

- אבל **באו"ה** (כג, א) כתב בשם הסמ"ג⁸³⁹ 'נהגו העולם לזרוק אחת מכל תערוכות איסור שנתבטל לפני משורת הדין עכ"ל. והוא כדי לתלות בו האיסור'. וכך נהג מהר"ם לתת אחד לנכרי. ובשם המרדכי הביא שגם לשיטה זו אין להחמיר בשני מקרים:

- א. **תערוכות של הרבה בני אדם** שכל אחד תולה בחבירו.
- ב. **בלה** כיון שבכל אכילה מעורב היתר שמבטל את האיסור שבו.

השו"ע לא הזכיר דין זריקה כלל.

⁸³⁷ ואפשר ששורש הדין האם החתיכה שבטלה הפכה בזה להיתר או שמא היא רק מותרת באכילה מצד דיני הספקות שבכל חתיכה שאוכל תולין שאינה זו.
⁸³⁸ כמובא במשנה ערלה ב, א. והטעם שיש כאן רכוש שאינו שלו ובדיני ממונות לא שייך ביטול ולכן צריך לפצות את הכהן משא"כ כאן שהכל שלו אין בעיה ממונית.
⁸³⁹ ובסמ"ג אצחינו לא מצאתי

⁸³⁵ אמנם יש הבדל בהסבר הגמ' בין דעת הרמב"ם לראב"ד. שהרמב"ם מסביר את הגמ' כפשוטה שבטל ברוב רק שמעמיד אותה רק בדין תורה. והראב"ד מסביר שכוונת הגמ' אינה ברוב אלא בריבוי של שישים והוא עוסקת בדין דרבנן.
⁸³⁶ הרשב"א מבסס דבריו ברש"י על דבריו בבבא מציעא (נג, א) בפירוש דברי הגמ' 'דמה שאין כן במעשר דבטיל ברובא' שהסביר 'בשישים' אמנם לא מצאתי שם ברש"י.

6. האם נחשב תערובת לענין ביטול ביבש כשהחתיכות בחדרים שונים, או שייכים לאנשים שונים.

במקומות שונים כתב הפמ"ג (משב"ז א) שתערובת היא כל החתיכות שכלולות בספק ואפילו אינם במקום אחד 'ודע דיבש ביבש חד בתרי בטיל לא בעינן סמוכין ומוקפין אלא כל שיש ג' חתיכות וא' מהן טריפה אזלינן בתר רובא ואפילו א' בבית ושנים בעליה'.⁸⁴⁰

וכמובא בנו"כ בסימן קי 'דאפי' ג' חנויות ונמצא טריפה וא"י באיזה מהן מן התורה ברובא בטיל כיון שאין איסור החנויות ניכר ואף מדרבנן כל שאין בהם חהר"ל

ושל אנשים שונים גם דינם כתערובת שבטל והצביע לראיה מהגמ' בביצה (ג, ב). ונראה כוונתו שהגמ' שם דנה במקרה 'שנתערב לו קב של חטין בעשרה קבין חטין של חבירו' ומשמע בגמרא ששייך בו ביטול ורק דנה האם הוא דווקא במינו או באינו מינו לפי מחלוקת ר"י ורבנן והאם שייך ביטול בבבועות ממונית. אבל לגבי ביטול מצד האיסורים משמע ששייך שמסכמת 'איסורא - בטיל, ממונא - לא בטיל'.

7. כיצד מתבטל איסור יבש במינו כשאיסורו מדרבנן

האור זרוע (ע"ז רעא) כתב שאם מדובר באיסור דרבנן בטל אפילו חד בחד לשני אנשים. וראייתו מחלת חוץ לארץ שנאכלת עם הזר על שלחן אחד ולא חוששים לתערובת.⁸⁴¹

וכתב עליו **הא"ה** (הערות כג) שלא נהגו כן.⁸⁴² והב"י כתב עליו שהוא יחיד בשיטה זו.

והרמ"א כתב 'ואין חילוק בכל זה בין אם האיסור מדרבנן או מדאורייתא'.

אמנם בשערי דורא (טז) כתב שגם האור זרוע לא הקל לבטל אלא באופן שנאכלים לישראל ונכרי ולא שישראל אוכל את שניהם.⁸⁴³

וכתב הב"ח (י) שבנוסח זה גם הב"י יודה להקל וגם הרש"ל הביאו.

8. מה הדין של תערובת מינו ביבש בחמץ

ראה לעיל מחלוקת רא"ש ורשב"א בגדר ה'ביטול' ביבש. וכן נחלקו לענין איסורים החמורים כגון חמץ.

- **כתב הרשב"א** (תוה"א ד, א יז, ב) 'ותדע לך שכל תערובת החמורים (כלומר שאין מותרים בלח בשישים) אפילו ביבש אינו בטל בפחות משיעורו לבלול' והסביר שכיון שבאיסורין אלו מוכח בהם שגם ללא חשש נתינת טעם אוסרים, ממילא אין להתיר ביבש למרות שאין בו חשש נתינת טעם. והביא ראיה מחביות תרומה שצריכים מאה כנגדם ואפילו בדרבנן.

- **והרא"ש** (ע"ז ה, טז) כתב שמה שאסרו בכלשהו הוא רק במקום שבשאר איסורים אסרו בשישים כלומר בלח 'ולא ידענא למה לא יהא תערובת חמץ מותר אף באכילה. דהא דאמר חמץ במשהו היינו דבר לח המתערב דבמקום דהוה שאר איסורי בנותן טעם הוי חמץ במשהו אבל דבר יבש דבשאר איסורים חד

הרמ"א כתב 'ויש מחמירין להשליך אחד או ליתן לא"י ואינו אלא חומרא בעלמא'. כלומר באיסורי הנאה ישליך שבאיסורי הנאה יתן לגוי. יד יהודה.

אמנם בכנה"ג (ב"י נד) כתב שנכון להשליך אחד כדי שלא יהיה ודאי איסור בתערובת. ועוד שלדעת הרמב"ם והראב"ד אינו בטל אלא בשישים 'ומי מכריחנו לאכול איסור ודאי ולא להשליך אחד מהם ההשתא לא הוי ודאי איסור דשמא אותו שהשלכתי היא האסור'.

וכתב הנוב"י (פת"ש ב) שבאופן זה מותר גם לאדם אחד לאכול את השניים הנותרים ולא אומרים איסורא ברובא אישתייר.

5. מהו רוב? האם צריך רוב במנין או בנפח או שניהם?

בגמרא מצאנו הגדרות שונות לגדר רוב.

- בגיטין (נד, ב) בדין אגוזי בדין ושאר דברים החשובים שואלת הגמ' 'והא הכא דמדאורייתא **חד בתרי** בטל'

- ואילו בחולין (ב, עז) שואלת הגמרא 'תבטיל **ברובא**'

ונפק"מ לשתי ההגדרות תהיה בתערובת של שתי חתיכות איסור לשלש חתיכות היתר שיש רוב אך אין חד בתרי האם יהיה ביטול.

הטור והשו"ע אצלינו השתמשו בביטוי 'חד בתרי' אולם בסימן קיא כתבו 'אם ההיתר שבקדרות ההיתר רבה **קצת** על חתיכת הנבלה תולין להקל' כלומר שברביובי קצת כבר בטל מדין תורה.

- **הש"ך** (י) על דברי השו"ע שכתב 'חד בתרי' הסביר 'כלומר ברוב כדכתיב אחרי רבים להטות'. וכן דעת הפר"ח (ז).

- **וברמב"ם** (טו, ד) משמע שסובר שחד בתרי כפשוטו שכתב 'אם היה חלב האליה כשנים בחלב הכליות' וזה למרות שהוא נימוח ובמצאות היה שייך שיהיה רוב ואין הכרח בכפול כחתיכות. וכן כתב הרש"ל (או"ה נא, ה)

ובכרתי הסביר שגם למחמירים, חיוב חד בתרי הוא מדרבנן ומהתורה בטל ברוב וכך מיושבת הסתירה בטור ובשו"ע שלענין היתר אכילה חייבים חד בתרי כי צריך היתר ממש. ולענין תליה די ברוב כיון שמכאן הוא איסור דרבנן וניתן לתלות בספק.

ופרי מגדים כתב (הובא בפת"ש א) שגם המנח"י מודה באיסורי דרבנן שדי ברוב רגיל להתיר.

ולמעשה כתב הפרי מגדים (פתיחה לתערובות) 'ולענין הלכה המיקל במשהו יותר אף באיסור תורה כפר"ח אין לגעור בו'.

היחס בין מנין לנפח

כתב הש"ך (י) 'ואפילו ליכא רוב אלא בהנך תרי שהם קטנים מהאיסור בטל'. וכתב עליו הפמ"ג 'ושלש חתיכות בעינן'.

ולענין האם כל אחת מהחתיכות צריכה להיות גדולה מהאיסור בתשובת חינוך בית יהודה⁸⁴⁴ הביא מי שהבין⁸⁴⁵ בדעת הש"ך שאפילו אם שני החלקים יחד קטנים מהאיסור מועילה העובדה שהם שניים כדי לבטל את האיסור שהוא אחד. אמנם הוא דחה דבריו והסביר בדעת הש"ך שמועיל ששני החתיכות יחד גדולים מהאיסור ורק אין צורך שיהיה כל אחד גדול ממנו.

ונמצא למעשה שיש שני תנאים לבטל יבש ביבש:

- א. שיהיו יותר חתיכות היתר מאיסור (וי"א כפול)
- ב. שנפחם המשותף יהיה גדול מנפח האיסור.

⁸⁴² ובתורת חטאת (לט, ב) כתב בשם הרא"ש בביצה שגם בדרבנן צריך רוב והמנחת יעקב שם העיר שלא מצא כן ברא"ש.

⁸⁴³ ויש להעיר שבלשון השערי דורא ציטט גם 'חד בתרי' וממילא אין שום קולא בדברי האור זרוע.

⁸⁴⁰ ובבית מאיר בסימן קי 'בקונטרס בדיני קבוע' כתב שצריך שיהיו מעורבות ממש.
⁸⁴¹ זין דין נפסק להלכה בשו"ע שג, א לענין חלה. ושאר פוסקים נראה שסוברים שאין ללמוד מחלה שדדוקא בה הקילו שאף בא"י אינה אלא מדרבנן (גר"ח ה) ואפשר אולי גם לחלק ששם רק לא גזרו העלאה אטו אכילה ולא שבטלים חד בחד.

קטנות כדלהלן) אלא רק יכול להיות ניכר במאמץ של בידוד וטעימה בטל מדין תורה ורק מדרבנן אסרו⁸⁴⁶

וכ"כ הרמ"א וכל זה כשנתערב במינו, אבל שלא במינו ואינו מכירו, אפילו יבש ביבש צריך ששים'.

וכתב הש"ך (י) שחומרא זו מדרבנן ומה שמשמע מהתוספות (פסחים מד, א) שהוא מהתורה כוונתם בלא ואינו מינו.

וכיצד יתכן שאינו מכירו באיסור אינו מינו:

- הטור הסביר 'כגון שנפרך לחתיכות דקות שאין ניכר בין זה לזה'⁸⁴⁷

- והש"ך (ה) הסביר 'שיש כאן ב' או ג' מינים ונודע שאחד מהן אסור ואינו ידוע איזה מהן'⁸⁴⁸

- והפרי מגדים (פתיחה לתערוכות) נתן הסבר נוסף שיש 'כמה מינים וריאה של אחת טריפה ואינו יודע איזו'.

- ובהגש"ד (ט), רש"ל (יש"ש ז, מו), ב"ח כתבו 'כשנתערבו ב' מינים שחלוקים בשמן ושנים במראה'

והש"ך העיר שמוכרח שכוונתם שחלוקים בטעם ושנים במראה. וראה מחלוקת האחרונים לעיל סימן צ"ח סעיף ב. שאלה 7 בגדר מין במינו אם הוא אחר הטעם או השם.

11. האם מין באינו מינו שבטל ברוב ונתבשל ללא שישים נאסר מהתורה או מדרבנן

הקשה הט"ז (א) מדוע החמרנו ביבש באינו מינו הרי לכאורה כיון שכבר בטל אפילו אם עכשיו יבשלו לא יגיע לאיסור תורה בבישול.

והשיב הט"ז^א שכיון שכאן טעם האיסור נרגש בפני עצמו שוב שייך בזה איסור תורה אם יבשלו ואפילו שביבש הותר כבר מדין תורה. ודין זה שונה ממה שהקלנו בסימן צח (סעיף ב) בתערוכות מינו ואינו מינו. כיון ששם קיים גם מינו שרבה עליו ומבטלו. ולכן גם אינו מינו מותר לדעת השו"ע והט"ז. וכוונתו ששם נרגש באינו מינו טעם רוב היתר (משב"ז).⁸⁴⁹ וכן דעת הפרי מגדים (שפ"ד קב, ה' ומה שכתב)⁸⁵⁰

וראה לעיל בשיטת האו"ה^ב בהסבר הגזירה שסובר שאיסור בישול מין באינו מינו שבטל הוא מדרבנן ולכן נתן טעם אחר לגזירה. וכן נראה דעת הב"ח^ב (קב, ד בסופו) שכתב 'ואם יבשלום אח"כ בקדרה ויתן טעם זה בזה לית לן בה דהתורה התירתו... אלא דמדרבנן הוא דבעינן ס"י'.

12. כיצד מתבטל איסור שנתון עם חתיכות שאינו מינו וגם ברוטב. האם הרוטב מצטרף לבטל

מין באינו מינו שנתון ברוטב, נחלקו האחרונים אם הרוטב מצטרף לשישים או שצריך עדיין שישים בחתיכות כדין יבש ביבש באינו מינו.

- **במנחת כהן**^א (תערוכות ב. דף פז עמ' ב) כתב להצריך שישים בחתיכות עצמם ולא מועיל שישים ברוטב. ונראה שסובר שמרגע שגזרו

בתרי בטל ה"ה בחמץ בפסח'. (ולשיטת הרא"ש בשאר דברים שלא בטלים בשישים ראה הערה⁸⁴⁴)

והשו"ע^א בסימן תמ"ז כתב בסתם כרשב"א 'יבש ביבש, אף על גב דבשאר איסורים חד בתרי בטיל, חמץ במצה אפילו באלף לא בטיל. וי"א דחמץ שוה לשאר איסורין בזה.

9. מה יהיה הדין אם בתערוכות מינו ביבש לאחר שבטל נתווסף איסור נוסף לתערוכות

לכאורה דין זה תלוי ביסוד הקודם של מעמד האיסור לאחר הביטול שלרשב"א ודאי יהיה אסור ולרא"ש לכאורה היה צריך להתיר.

אמנם למעשה במקרה זה גם הרא"ש (י, יז) מודה לאסור כיון שהאיסור שהפך להיתר חוזר וניעור לאסור 'ואע"פ שמותר לאכול שלשתן כאחד וגם אם נתבטלו אינן אסורות. מיהו אם ניתוסף עליו איסור. עד שנתרבה על ההיתר מצא מין את מינו וניעור'. והסביר בטעם הדבר 'כאשר נתערב בו שוב איסור הכיר מין את מינו וניעור מבטולו וניתוסף עליו. והוי כאילו הוכר האיסור'.

ולשיטת הרא"ש דין חוזר וניעור קיים גם ביבש. וראה לעיל סימן צט סעיף 1 שאלה 12 השיטות בדין חוזר וניעור שיש שלא מחמירים אלא בלא.

10. מה דין מין באינו מינו ביבש או מין במינו בלא ומדוע. כיצד יתכן שאינו מינו ולא מכירו.

מה שהתירו רוב הראשונים הוא דווקא במין ביבש כיון שהוא רחוק מחשש של נתינת טעם שאיסורו מהתורה. אבל במקום שמדובר בלא או באינו מינו גזרו משום אינו מינו בלא שאסור מהתורה.

- **לגבי מינו לח** כתב הרא"ש (י, יז) 'וגזרו חכמים שיאסר בשישים אף על פי דלא יתיב טעמא גזירה אטו מין בשאינו מינו דיהיב טעמא'

- **ולגבי אינו מינו ביבש** כתב בספר התרומה (ש) 'אבל מין בשאינו מינו צריך ס' בהיתר אפילו בדבר יבש דאם יבשלו יחד יהא הטעם של איסור ניכר בהיתר'. כלומר שסובר שבאינו מינו למרות שאין נתינת טעם עכשיו ביבש גזרו חז"ל שמא יבשלו בלא ויתן טעם.

והסיבה שבאינו מינו ביבש צריך שישים:

- **כתב הר"ן** (על הריף חולין לו, א) 'כי היכי דכי מבשל להו כהדדי לא ליתי לידי טעמא דהוי איסורא דאורייתא'. (וכן הסבירו התרומה והרשב"א)

- **אמנם באו"ה** (כ, ה) הסביר טעם הגזירה 'לפי שנקרא דבר שיש לו תקנה דיכול קצת להכיר האיסור ולהסיר'.⁸⁴⁵ ונראה כוונתו שאם האיסור היה ניכר לגמרי לא היה בטל כבר מהתורה אבל כיון שיש כאן מציאות ביניים שאינו ניכר ממש (כגון שנפרך לחתיכות

ממש. (והובא באו"ה סימן ט) אמנם כאן לפי מה שהעמידו האחרונים לא שייך מעשה פשוט להפריד.

⁸⁴⁷ ונמצא שהיא מציאות מאד גבולית שמצד אחד היא דקה מכדי לזהות אבל אינה קצת להחשב לה.

⁸⁴⁸ הדגמ"ר העיר שמציאות זו שכל חתיכה עומדת בפני עצמה נתונה במחלוקת שלדעת הב"ח בקראת קבוע ואין בה ביטול כמוכב בש"ך קי, יד בסופו. (והערה זו נכונה גם על העמדת הפמ"ג כאן)

⁸⁴⁹ ודעת הש"ך שם שאכן האינו מינו אסור וממילא אין סתירה כמוכב כאן בנקה"כ.

⁸⁵⁰ שדחה שם את סברת הב"ח המובאת להלן.

⁸⁴⁴ ונראה לשיטתו שתרומה וערלה שונה כיון שניתן להם שיעור ביבש אבל במקום שלא ניתן לו שיעור כחמץ בטל ברוב. ולפי זה חביות יין נסך בטלות ברוב לרא"ש וכן פסק הרמ"א קל"ד ב. וראה שם בפתי"ש (ב) בשם כנסת יחזקאל שכן דעת הרא"ש. ונמצא שהרא"ש חולק על הרשב"א לא רק בחמץ אלא בכל הדברים שאינם בטלים בשישים בלא בכל זאת ביבש יבטלו חד בתרי. (ואפשר שהפרי"ח שם סובר שהרא"ש חולק רק בחמץ וצל"ע)

⁸⁴⁵ וכתב שלא ניתן להסביר כטעם הר"ן כיון שאם יתבשל לאחר הביטול כבר לא יאסור מהתורה וממילא אין סיבה לגזור בזה.

⁸⁴⁶ ונראה שהראשונים סוברים שלו היה נחשב ניכר לא היה בטל כלל מהתורה ולא מקבלים גזירה של ניכר קצת. וראה בענין דומה ברמ"א בסימן צח סעיף ד שהביא בשם המרדכי שאם ניתן לפריד האיסור על ידי מעשה קל כנתינת מים נחשב שניכר האיסור

אמנם בפמ"ג⁸⁵⁴ (שפ"ד ט) הקשה מדברי השו"ע בסימן סט (סעיף ד) שכתב שחתיכה ששהתה ללא מליחה ונתערבה באחרות בטלה ברוב ומותר לבשלן יחד. והעיר שהרי שם ניתן לטעום שאינה מלוחה ובכל זאת בטלה⁸⁵⁴.

ומודה הפמ"ג (משב"ו ב) שצריך שיהיה בהיתר שישים כנגד האיסור הבלוע שבאופן זה אם יבוא לבשלם לא יתנו טעם.

נתערב במינו ואבד חלקו

רעק"א (הובא בפת"ש ג) נשאל האם כיון שהשישים כאן הוא מדרבנן נקל לתלות שהיה שישים קודם שאבד.

ומסקנתו שכיון שאם יבשלם יגיע לאיסור תורה אין להקל בספק.

אמנם הפת"ש הצביע לדברי הש"ך (קב, ד) שמהם לא משמע כך.⁸⁵⁵

סעיף ב: ביטול תערובת מינו שבטלה ברוב

14. האם מותר לבשל את התערובת מין במינו שבטלה ברוב בקדרה אחת.

השאלה כאן האם לאחר שנודעה התערובת ובטל האיסור, כששוב יבשלם בקדרה אחת יחזור דינם להיות כדין מינו בלח שגזרו בו אטו אינו מינו להצריך שישים או כיון שבטל בטל.

- הר"ן^א (על הר"ף לו, א) כתב בסתם לאיסור 'לבשלם כולן כאחד כל היכא דליכא ששים אסור. דכיון דגזרו רבנן בנותן טעם במין במינו אי מבשל להו כהדדי יהבי טעמא ואסור' וכן דעת הרשב"א^א שהסביר שקולת ביטול ברוב היא מדין תליה אבל כשמבשלן יחד 'חזר האיסור להתערב עם ההיתר והרי הוא כשאר האיסורים הנבללין' כלומר שצריכין שישים. וכן בשערי דורא הסביר סברת האוסרים 'דממה נפשך טעם האיסור נפלט בה והיינו דבר לח ואינו בטל ברוב'. ובהגהות שע"ד כתב שמדברי הסמ"ג שאסר לאדם אחד נראה להחמיר גם בקדרה אחת שכן לא אומרים שהאיסור נעשה היתר וממילא הרוטב שלו אוסר בשישים.

- אמנם הרא"ש^ש (שש) כתב להתיר והסביר 'אחר שנודע תערובתו ונתבטל ברוב ונהפך האיסור להיות כולו מותר ויכול לאוכלן אפילו בבת אחת שוב לא יתכן לומר שתאסור פליטתו'. וכן הביא הר"ן בשם הרא"ה. והשע"ד בשם רבינו משה 'הואיל והאיסור בטל ברוב גם האיסור נעשה היתר'⁸⁵⁶.

השו"ע^א (סעיף ב) פסק כרשב"א 'יבש ביבש שנתבטל חד בתרי, אם בשלן כולן כאחד אפילו לאכול כל אחד בפני עצמו אסור אם אין שם שישים, מפני שהרוטב בנותן טעם ונבלע בחתיכות'.

והרמ"א^א סמך על הרא"ש במקום הפסד 'וי"א דאם נודע התערובות קודם שנתבטלו ביחד, הכל שרי, דאין חזרין ונאסרין מאחר שנתבטל ביבש כבר נקרא עליו שם היתר. ט"ז ד. ובמקום הפסד יש לסמוך אדברי המקילין ולהתיר'.

להצריך שישים בחתיכות עצמן שוב לא יועיל השישים ברוטב כמו שאינו מועיל לענין רוב לצורך תערובת מינו.

- ובמנח"י^י (ט, ד) דחה דבריו וסובר שמועיל השישים ברוטב לבטל את האיסור גם באיסור שאינו מינו 'הא דאינו בטל ברוב היינו משום דיתן טעם כשיבשלם וטעם כעיקר דאורייתא לכך צריך ש' ואם כן אם יש ש' ברוטב ובחתיכות נגד האיסור תו ליכא למיחש להטעם שנתן בחתיכות'.

וסיכמ הפרי מגדים (שפ"ד ד) שבהפסד מרובה צ"ע אם לסמוך על המנחת יעקב כיון שהוא איסור דרבנן.⁸⁵¹

13. האם גזירת אינו מינו ביבש שייכת גם באיסורי דרבנן או באיסור פגום או באיסור שניכר בטעמו. ומה הדין אם לאחזר שנתערב אבד קצת.

באיסור דרבנן

מדברי הר"ן לעיל שתלה גזירת שישים בחשש יגיע לידי איסור תורה למד הש"ך^י (ט) 'דדבר שאינו אסור אלא מדרבנן אף שלא במינו אין צריך ש' ביבש דהא א"א כלל למיתי לידי איסור דאורייתא'. וכ"כ הפר"ח^(י).

ולפי זה הסביר הש"ך את כוונת הרמ"א שכתב שאין הבדל בכל זה לענין איסור דרבנן שכוונתו שגם צריך חד בתרי ולא די בחד בחד אבל לענין אינו מינו ביבש שבדרבנן לא צריך שישים מודה הרמ"א להקל.

אמנם במנחת כהן^א (תערובות פה, ב) חלק על הש"ך וכתב שדברי הרמ"א כפשוטם שגם באיסור דרבנן באינו מינו צריך שישים וכן דעת המנח"י^י (ט, ט) לגבי איסורי דרבנן שיש להם עיקר מהתורה והביא ראיה מדין חלה שנתערבה שבטלה בשישים 'ואפילו חלת חוץ לארץ הוא דרבנן גמור ואין לה שורש דאורייתא' הדין כן.

אמנם בדברים 'שאיין להם שורש ועיקר דאורייתא כלל כגון פת עכו"ם'⁸⁵² מודה המנח"י להקל שבטל ברוב ואפילו באינו מינו ובלח.

באיסור פגום

והוסיף הפר"ח^י (י) שכן הדין באיסור פגום 'וכן באיסורין הפוגמין את התבשיל אם נתערבו בהיתר יבש ביבש מין בשאינו מינו מיבטלי ברוב היתר ואפילו מדברי סופרים, דומיא דמין במינו כיון דאי מבשל להו לא אתו לידי טעמא דהוי איסור דאורייתא'.

אמנם דעת המנחת כהן^א לאסור גם באיסור פגום.⁸⁵³

איסור בלוע שניתן להכיר בטעימה

הפר"ח^י (י) כתב 'אבל אי איכא למיקם אטעמא כגון חתיכה בלועה מחלב שנאסרה ונתערבה עם חתיכות אחרות, או כלי חולבת שנתערב בכלים אחרים של בשר, בהני גווני איכא למיקם אטעמא דאיסורא והוה ליה כאיסור הניכר שאין לו ביטול, ועוד שכשיאכל אותה חתיכה של איסור ירגיש החלב בפיו. ודברים אלו הם קלורית לעין ונכונים וברורים'.

⁸⁵³ ואפשר שכן תהיה דעת האו"ה שכן לשיטתו גזירת אינו מינו ביבש לא תלויה בנתינת טעם אלא בכך שניכר האיסור. וממילא גם כאן ניכר האיסור כיון שעדיין אסור לאכלו בפני עצמו וממילא שייך טעם הגזירה כל שלא נסרח לגמרי.

⁸⁵⁴ אמנם הפר"ח (מה) כבר תירץ שכיון שדם ששבטלו הוא דרבנן הקלו לבטל חד בתרי גם בבלוע. וכאן דברי הפר"ח בחשש איסור דאורייתא.

⁸⁵⁵ ולא זכיתי להבין מדוע הבין שבהכרח חולק.

⁸⁵⁶ והביא ראיה מדין נטל סאה ונתן סאה שכשר עד רובא במקואות (ו, ב) ואין לו דין שאובים לאסור בג' לוגין למרות שניתן לכלי כיון שמשניתן לתוך המקוה נעשה הוכשר כמי המקוה...

⁸⁵¹ ויש להעיר שהפמ"ג הבין בדעת הפר"ח שסובר כמנחת כהן אולפ לכאורה אין זה מוכרח שמה שכתב באות ב' 'אבל שלא במינה צריך שישים' כוונתו ביבש. והפמ"ד צייט 'אבל שלא במינה צריך שישים בחתיכות לבד הרוטב' ואינו בנוסל אצלנו וגם ממיקום דברי הפר"ח לא משמע שמדבר כשמעורב ברוטב. ואפשר שהבנתו בפר"ח הביאנו אותו להחמיר.

⁸⁵² כלומר חלה עיקרא מהתורה אלא שבחו"ל אינה חייבת אלא מדרבנן אבל פת עכו"ם שאין לה שורש כלל מהתורה וכולה חידוש של חכמים ודינה קל יותר גם למנח"י.

15. מה הדין אם קודם שנודע על תערובת מין במינו אדם בישל אותה בשתי קדרות נפרדות

הרשב"א שאסר לבשל איסור שנתבטל בקדרה אחת כתב שנראה להקל אם לאחר שנודע התערובת בישל בשתי צידי הקדירה באופן שלא מתערבים הטעמים.

מכאן למד הב"ח^(י) שהוא הדין אפילו קודם שנודע התערובת אם בישל בשתי קדרות יהיה מותר בדיעבד כדין שתי צידי הקדרה.

והש"ך^(כ) חלק עליו שבאופן זה שלא נודע התערובת יש בכל קדרה לחשוש שמא נמצא בה האיסור וממילא יש שם חשש דאורייתא כיון שאין רוב כנגדו ולכן יש להחמיר ולא לאכול. וכ"כ הפר"ח^(ג) וכ"כ החינוך ב"י (מד. הובא בפת"ש ד).

ובמגנה"י^(לט, מ) חלק על הש"ך שמדין תורה תערובת בטלה גם קודם שנודע האיסור כמובא בפירוש ברא"ש (חולין ז, יז) 'ומדרבנן החמירו במין במינו היכא שנתבטל יחד קודם שנודע תערובתו' וכן ברשב"א (תשובה תש"ל). ועוד שכיון שכל החתיכות שבשתי הקדרות בכלל הספק ממילא שייך בהם ביטול מהתורה למרות שהם בשתי קדרות שונות⁸⁵⁷ ולכן הכריע עיקר כב"ח להקל בשתי קדרות גם קודם שנודע התערובת.

ובפמ"ג^(שפ"ד יב) כתב שאכן שיטת הש"ך שללא ידיעה אין ביטול כלל ונשארת באיסורה מהתורה. ובהמשך^(כ) חשש הפמ"ג לשיטתו בדין אווזות טריפה שנתערבו ונודע האיסור רק לאחר מריטת הנוצות שאז גם נעשה חתיכה הראויה להתכבד וכבר לא יועיל לבטל.

בדין מליחה של איסור והיתר ונודע התערובת רק לאחר מליחה כתב החינוך ב"י^(י) שאינו כביטול לאסור כיון שכל חתיכה עומדת בפני עצמה בטלה. והפת"ש^(א) חלק עליו שענין זה שכל חתיכה עומדת בפני עצמה נאמר רק לענין של לחייב אותו גם ברוב ולא לפטור אותו משישים ולכן כיון שבמליחה יש מעבר טעם צריך גם שישים.

16. האם תערובת מין במינו שבטלה ולהלכה אסורה בבישול מותר להרבות עליה היתר על מנת לבשלה

כתב הר"ן (לו, א) 'כתב הרב רבינו אהרן הלוי ז"ל דכל שנתבטל חד בתרי כיון שלאכול כל אחד ואחד בפני עצמו מותר אם בא לבשולן כאחד מרבה עליהן כדי שיעור ששים ומבשולן לכתחלה ומשום מבטל איסור לכתחלה ליכא שכיון שכל אחד בפני עצמו מותר אין כאן איסור'.

כלומר אפילו לסוברים שאין לאכול שלשתם כאחד, סוף סוף כיון שכולם מותרים באכילה אין כאן חשש של מבטל איסור לכתחילה.

וכ"כ השו"ע^(א) ואם רוצה לבשולן יחד ואין שם ס', מותר להרבות עליהם כדי שיעור ששים ולבשולן, ואין בו משום מבטל איסור'.

⁸⁵⁷ וגם הפמ"ג משב"ז א כתב ששייך ביטול כשהחתיכות אחד בבית ואחד בעליה. ונראה לש"ך שכיון שאין כאן ידיעה אין ביטול בכל אופן.

סימן קי - דין ספק טריפות שאירע בבשר

סעיף א: דבר חשוב ושדרכו להמנות

1. מהו גדר דבר חשוב שלא בטל פרק לגבי דבר שדרכו להמנות, בעלי חיים וביצים. והאם שייך גם באינו מינו

דבר שדרכו להמנות

במשנה (ז, ט) נחלקו ר' מאיר⁸⁵⁸ וחכמים⁸⁵⁹ האם דבר שדרכו להמנות דינו כדבר חשוב שלא בטל. שלדעת רבי מאיר דבר שדרכו להמנות אינו בטל ולהכמים הוא בטל ודברים חשובים שאינם בטלים הם רק שישה דברים מסויימים שמפורטים במשנה. וכן דעת ר' עקיבא⁸⁶⁰ רק סובר שיש שבעה דברים חשובים.

בגמרא בזבחים (עב, ב) נחלקו בדעת רבי מאיר האם מחמיר דווקא כשתמיד הדרך למנות את אותו איסור לצורך מכירתו וכן דעת רבי יוחנן⁸⁶¹ שגורס בדעתו 'את שדרכו להמנות'. או שר"מ מחמיר אפילו כשרק פעמים מונים את אותו איסור בדרך מכירתו וכן דעת ריש לקיש⁸⁶² שגורס 'כל שדרכו להמנות'.

- **הרמב"ם**⁸⁶³ פסק להקל כר"ע⁸⁵⁸, שדבר שדרכו להמנות בטל, למעט שבעה דברים. אמנם גם לשיטתו 'כל דבר שהוא חשוב אצל בני מקום מן המקומות'⁸⁵⁹, כגון אגוזי פרך ורמוני בידן בארץ ישראל באותן הזמנים, שהוא אוסר בכל שהוא לפי חשיבותו באותו מקום ובאותו זמן⁸⁶⁰.

- **ר"ן**⁸⁶⁴ (על הרי"ף חולין ל, ב) **רבנו ירוחם** (טו, ה) פסקו שרק מה שדרכו להמנות **תמיד** אינו בטל כר' יוחנן בדעת רבי מאיר והסביר הר"ן שלא פוסקים כרבנן כיון שהאמוראים נחלקו בדעת רבי מאיר ועוד שקימ"ל שחתיכה הראויה להתכבד לא בטלה למרות שאינה משהה דברים וכן הביא הטור בשם ר"י שכתב שלכן ביצים לא בטלים שפעמים מוכרים סל מלא ביצים (וראה להלן לענין בריה בביצים)

- **התרומה**⁸⁶⁵ (טו) כתב שביצה לא בטלה כיון שדומה לקציעות שלא בטילות כמובא בגמ' ביצה (ג, ב)⁸⁶¹. וכתב באו"ה (פה, א) שכן נוהגים. וכ"כ הרש"ל (ז, ט) והסביר שקימ"ל הלכה כר' יהודה לגבי רבי מאיר. וכן דברי רבי יוחנן באו רק להסביר את דעת רבי מאיר אבל אין הכרח שפסק כמותו ולא כר' יהודה.

ובכל אופן חומרות דברים החשובים כולם היא מדרבנן (רמב"ם מאכלות טז, ט)

בעלי חיים

במשנה בזבחים (א, ה) מובא 'כל הזבחים שנתערבו בחטאות המתות או בשור הנסקל, אפילו אחת בריבוא - ימותו כולן'.

את הטעם שאינן בטלות מסבירה הגמרא בכמה דרכים:

א. על פי שיטת ריש לקיש בדעת רבי מאיר שכיון שפעמים מוכרים בהמות במנין אינם בטלים.

ב. גם חכמים מודים לרבי מאיר בבהמות שהם בכלל דברים החשובים שאינם בטלים. והסיבה שלא מנו אותם במשנה היא כי מנו רק גידולי קרקע שבוה עסקה המשנה⁸⁶².

פסק הלכה

השו"ע⁸⁶³ פסק כרמב"ם וכתב 'דבר חשוב אוסר במינו בכל שהוא, והם ז' דברים ואלו הם: אגוזי פרך⁸⁶³ ורמוני בידן וחביות גדולות. ש"ך ד. סתומות וחלפות תרדין וקלחי כרוב ודלעת יוגית וככרות של בעל הבית וכן של נחתום אם הם חשובות. ש"ך ו. וכן בעלי חיים חשובים הם ואינם בטלים' אפילו כשאינם מסתים בריתן ואין לה דין בריה, כשור הנסקל. ש"ך ז.

'אבל שאר דברים, אף על פי שדרכן למנות אפילו תמיד. ש"ך ח, ה, הרי אלו עולים בשיעורן' לשו"ע.

'כל דבר שהוא חשוב אצל בני מקום מהמקומות, כגון אגוזי פרך ורמוני בידן בארץ ישראל באותן הזמנים, הוא אוסר בכל שהוא, לפי חשיבותו באותו מקום ובאותו זמן, ולא הוזכרו אלו אלא לפי שהן אוסרים בכל שהן בכל מקום. וה"ה בכל כיוצא בהן, בשאר מקומות'.

הרמ"א⁸⁶⁴ **החמיר כר' יוחנן** 'ויש אומרים דכל דבר שבמנין, דהיינו שדרכו למנותו תמיד, אינו בטל. וכן נוהגין. וכ"כ הט"ו (א) כיון שזהו ספק דרבנן במקום הפסד אין להחמיר כתרומה.

והוסיף הרמ"א: 'הא דדבר חשוב אינו בטיל, אינו אלא מדרבנן ואולינן בספיקו לקולא.

אמנם בסימן פו (סעיף ג) כתב השו"ע 'ביצת נבלה וטריפה, אפילו נגמרה, שכיוצא בה נמכרת בשוק, אסורה. אפילו נתערבה באלף, כולן אסורות' והרמ"א לא הגיה שם ולאכאורה סותר לדברי השו"ע כאן וכן לכאורה סותר לדברי הרמ"א שהחמיר כאן רק בדבר שדרכו להמנות תמיד. ולגבי ביצים הרי כתב הטור שפעמים מוכרים סל מלא ביצים והיה צריך להגיה בסימן פו..

והסביר **הפר"ח**⁸⁶⁵ (פ, ט) שהשו"ע נמשך שם אחרי דברי ספר התרומה אבל להלכה סובר שדבר שבמנין בטל כדבריו כאן. והרמ"א לא הגיה כיון שלגבי ביצים דרכם היום להמנות תמיד ולכן לא בטלים גם לשיטתו.

ובכנה"ג⁸⁶⁶ (ב"י) תירץ שבזמן הזה ביצה חשובה ולכן אינה בטלה גם לרמב"ם. והחיד"א (שי"ב פ) כתב שדבריו דחוקים⁸⁶⁴ אמנם **בכה"ח**⁸⁶⁵ הביא את הכנה"ג ולפיו יש להחמיר לספרדים בביצה.

ויש שהחמירו⁸⁶⁷ כדעת התרומה שדבר שלפעמים נמכר באומדן ופעמים במנין לא בטיל: **רש"ל** (יש"ש ז, א), **שע"ד** (מב), **ב"ח**, **או"ה** (כה), ג. וכן נראה דעת הש"ך (ט) ולפי זה ביצים אינן בטלות וכ"ש היום שנמכרות תמיד במנין.

במנח"י (מב, ב) כתב לסמוך על הט"ו בביצים בהפסד מרובה, ותמהו עליו שהרי היום ביצים נמכרים לעולם במנין כדברי הרש"ל. ובשו"ת תשובה מאהבה הסביר שכיון שנוהגים להוסיף לקונה ביצה אחת ולא מקפידים על המידה כבר אין דינו כ'כל שדרכו להמנות'.

⁸⁵⁸ הרמב"ם הבין שר' עקיבא מרחיב בדעת חכמים שהם רבים והלכה כמותם. וכן בלשון פיהמ"ש שכתב 'הוסיף ר' ע' דבר שביעני משמע שהבין שהוא ממשך את שיטתם ומפתח אותה ולא בא לחלוק. וכן משמע מהמשנה הבאה (עילה ג, ה) שמשגיחה בסתם עם שיטת רבי עקיבא וכוללת 'נתפרסו הככרות' בדין ביטול החשיבות והביאה אותו ללא חולק. ולכן הרמב"ם פסק כשיטה זו. וראה הערה הבאה.

⁸⁵⁹ נראה מקורו מכך שרבי עקיבא הוסיף על דברי חכמים ככרות של בעה"ב.

⁸⁶⁰ והסביר הכס"מ שבכלל זה חתיכה הראויה להתכבד שאינה בטלה מצד חשיבותה למרות שאינה משבעה דברים.

⁸⁶¹ נראה שמכריע כהסבר ר' יהודה בדעת ר' יהושע במשנה בקציעות שאין החבית עם קציעות התרומה ביטלה כלל שדבר שבמנין לא בטל. כיון שלתרוץ הראשון בגמ' הוא גם דעת הברייתא בביצה שם שספק טריפה שנתערבה אינו בטל. וגם המשנה בזבחים (להלן) לגבי בעלי חיים שלא בטלים הועמדה לחד תירוץ כריש לקיש. ועוד שאפשר שר' יוחנן רק הסביר את דעת רבי מאיר והוא עצמו סובר כר' יהודה. כך הסביר הרש"ל (יש"ש חולין ז, א)

⁸⁶² כך הסביר הבי"י: 'לכן נ"ל משום דרבי מאיר איירי בחבילי תלתן שהם מורע הארץ וקאמר דמקדשין בכל שהן וכל דכוותיהו אתו רבנן דאיפלוגי ואמרי דלא משכחת בורע הארץ ופרי העץ שיקדש בכל שהוא אלא הנך ששה דברים'.

⁸⁶³ שמות של מקומות או שקליפתם נפרכת בקלות. ש"ך ג.

⁸⁶⁴ נראה כוונתו שיש כאן חידוש לומר שדווקא ביצה נצטרפה לשבעה דברים החשובים.

סעיף ב: בעלי חיים שנשחטו**4. האם בעלי חיים נשארים בחשיבותם לאחר השחיטה. וכיצד זה תלוי במנהג המקומות.**

בשאלה זו יש לדון מצד חשיבות בעלי החיים עצמם ומצד חתיכה הראויה להתכבד.

מצד דין דבר חשוב, ואמרת המשנה (ערה ג, ה) בדעת רבי עקיבא שאינו מקדש אלא שבעה דברים בלבד שיש מציאות שגם הם בטלים כיצד נתפצעו האגוזים נתפרדו הרמונים נתפתחו החביות נתחטפו הדלועים נתפרסו הככרות יעלו באחד ומאתים: ומכאן שדבר חשוב בטל כשהוא נחתך.

הרשב"א (תה"א ד, א, יג, א) השווה דין בעלי חיים לדין אגוזים וכתב 'וכן אם נשחטו בשוגג כולן מותרין שכבר בטל חשיבותן ואין קונסין שוגג אטו מזיד אבל במזיד כולן אסורות וכמו שאמרו נתפרדו הרמונים ונתפצעו האגוזים בשוגג יעלו במזיד לא יעלו'.

אמנם מצד דין חתיכה הראויה להתכבד, שם נחלקו הראשונים האם חתיכה גדולה מאד שמחוסרת מעשה לאכילה דינה כראויה להתכבד.

- **הרשב"א** (ד, א, יג, א) ו**הר"ן** (על הר"ף לו, ב) כתבו שחתיכה הראויה להתכבד היא דווקא בגודל של מנת הגשה ולא גדולה מדי כיון ש- 'הגדולה עומדת היא לחתוך שאין דרכן להניחה כולה בפני אורח אחד'. וראייתם היא שבעלי חיים לא בטלים רק מצד חשיבות בעלי חיים ולא משום שהר"ל.

- **והרא"ש** (חולין ז, לו) כתב 'וכי בשביל שראוי לחלק לכמה חתיכות חשובות גרע טפיל?!'

ונמצא שלרא"ש גם לאחר שחיטה בעלי חיים אינם בטלים מצד חתיכה הראויה להתכבד. והטור כאן למרות שבסימן ק"א פסק כרא"ש שגדול אינו בטל, כאן כתב את דברי הרשב"א שאם נשחטו הם בטלים ותמה עליו הב"י.

והרש"ל (יש"ש ז, נא) הסביר שכאן מדובר שעורו לא הופשט ולכן סובר בטור שבטל כיון שמחוסר מעשה גדול⁸⁶⁹. ואכן כעין זה בסימן ק"א (סעיף א) השו"ע הקל בגדולה כרשב"א והרמ"א החמיר כרא"ש. אמנם לענין תרנגולת בנוצתה וכבש בעורו הודה הרמ"א להקל כיון שמחוסר מעשה גדול.

ובאו"ה (כה, ה) חילק בין גדולים לקטנים 'דהא דאמרין שאם נחתך אבר אחד מנמלה בטילה חשיבותה ה"מ בקטנה אבל שרץ גדול שישאר בו עדיין שיהא ראוי להתכבד לפני אורחים אפילו באלף לא בטיל'. ובתורת חטאת (מב, ג) ובט"ז (ב) ישב בדברים אלו את שיטת הטור כלומר שסובר בנמלה שבטלה כשנחתכת אבל לא בציפור⁸⁷⁰.

השו"ע כאן פסק כרשב"א 'בעלי חיים שנתערבו באחרות, ונשחטו, בטל חשיבותן ובטלין; והוא שנשחטו בשוגג. או שנשחטו קודם שנתערבו. ש"ך יא. או קודם שנודע התערבות. ש"ך יב.

הרמ"א הוסיף כאו"ה 'ודוקא בעלי חיים קטנים, שאינם ראויים להתכבד לאחר שחיטתן'.

בסתם דבר חשוב. מצד שני השו"ע השתמש בלשון הרמב"ם ואתה הסביר שדין חזר"ל כלולה בדין דבר החשוב ומפה משמע שאין חילוק וצ"ע. והפמ"ג כתב כש"ך.

⁸⁶⁹ אך במשב"ז (ב) כתב שמשמע מהראש שאינו בטל גם כשלא הופשט ולכן יש לו הרחוקי דברים' על תירוץ זה.

⁸⁷⁰ והגם שאו"ה דיבר על נמלה שלא שייך בה שחיטה הם הרחיבו דבריו לציפור קטנה שנשחטת.

ודבר שנאכל רק במילוי כגון מעיים אינו נקרא חשוב ובטל אף שנמכר במנין (ט"ו א. ע"פ מרדכי ורש"ל)

2. האם חביות יין נסך קטנות או פתוחות בטלות ברוב

על דברי השו"ע שחביות נחשבות חשובות דווקא כשהם גדולות וסתומות כתב **הש"ך** (ה) למסקנה שהוא הדין בין נסך ולא כמו שמובא ברי"ו שיש להחמיר בהם אפילו בפתוחות, ששם הוא טעות סופר.

וכן דעת הרמ"א בסיומן קלד (סעיף ב) שכתב שדווקא חביות גדולות של יין נסך לא בטלות מדין דבר חשוב.

אמנם הפר"ח (ה) כתב שהגם שלענין דבר חשוב צריך גדולות וסתומות אמנם בדין ביטול יבש ביבש קימ"ל כרשב"א שכל דבר שבלח אינו בטל בשישים גם ביבש אינו בטל ברוב⁸⁶⁵. וכפי שפסק השו"ע לענין חמץ בסיומן תמ"ז (סעיף ט) ולכן חביות יין נסך לא יבטלו חד בתרי בכל אופן כיון שאוסרים בלח בכל שהוא.

ובתשובת כנסת יחזקאל (לא. הובא בפת"ש קלד ב) הסביר שדברי הרמ"א הם כדעת הרא"ש שסובר שגם דברים שלא בטלים בשישים בלח יכולים לבטל ברוב ביבש.⁸⁶⁶

והפלתי (א) הסביר על פי תוספות בכמה מקומות שכל הדברים שאינם בטלים במינם בכל שהוא נסמכים על שיטת ר' יהודה שמיין במינו לא בטיל. והוסיף שכיון ששיטת רבי יהודה הוא דווקא בלח לא שייך לומר שגם ביבש יאסור בכל שהוא. ומה שהחמיר הרשב"א בחמץ הוא מטעם אחר של חומרא דחמץ וכיון שהוא שייך גם שלא במינו. וכיון שחומרא זו אינה מטעמו של ר' יהודה היא שייכת גם ביבש⁸⁶⁷.

3. מה דין דבר חשוב שנתערב שלא במינו

הרמב"ם כתב שדבר חשוב שאינו בטל שייך רק בתערובת מין במינו וכן העתיקו השו"ע.

ולגבי חתיכה הראויה להתכבד ובריה:

- כתב באו"ה (כה, ז) שרק במינו אינו בטל.

- ובתורת חטאת (מ, נ) הוכיח לגבי בריה וחתיכה הראויה להתכבד שאינם בטלים אפילו שלא במינם.

והש"ך (א) תמה אם כן מדוע הרמ"א לא הגיה כאן על דברי השו"ע שהחמיר רק במינו. והסביר שאכן הרמ"א סבור שדברים החשובים שייכים גם באינו מינו. אלא שמסתמא באינו מינו יהיה ניכר ולכן לא הגיה. וכ"כ **הפר"ח** (א).

והמנחת כהן (ג, א צו, ד. הובא בשפ"ד) כתב שיש לחלק בין בריה וחתיכה הראויה להתכבד שבהם החמיר הרמ"א לבין דבר חשוב שגם הרמ"א סובר שאינו אוסר אלא במינו. ולכן הרמ"א לא הגיה⁸⁶⁸

איסור הנאה חשוב שנתערב

כתב הש"ך (ב) בשם פוסקים רבים שאיסור הנאה חשוב שנתערב מותר למכרו לנכרי חוץ מדמי איסור שבו. אמנם לא מועיל להוליך הנאה לים המלח שזה קיים רק בע"ז שתופסת דמיה. וזה לא כדברי הלבוש בענין חמץ.

⁸⁶⁵ ראה לעיל סימן קט סעיף א' שאלה 8 הדעות בזה

⁸⁶⁶ ולפי זה מה שהרמ"א לא הגיע בסיומן תמ"ז הוא מצד חומרא דחמץ אבל בעלמא סובר כרא"ש.

⁸⁶⁷ אמנם קצת קשה להעמיד כך בלשון הרשב"א (תה"א ד, א יז, ב) שכתב 'שכל תערובת החמורים אפילו ביבש אינו בטל בפחות משיעורו לבלול'.

⁸⁶⁸ ואכן השו"ע עצמו סובר בבריה וחתיכה הראויה להתכבד שאינם בטלים אפילו בשאינו מינם כמו שהביא התורת חטאת עצמו שם. ולכן אין הכרח לומר שחולקים

דברי השו"ע

'ט' חנויות מוכרות בשר שחוטה, ואחת מוכרת בשר נבילה, ולקח מאחת מהן ואין ידוע מאיזה מהן לקח, הרי זה אסור, שכל קבוע כמחצה על מחצה דמי. אבל בשר אפילו הוא החר"ל. ש"ך טו הנמצא בשוק, או ביד עובד כוכבים או קטן. ש"ך יב, מותר, כיון שרוב החנויות מוכרות בשר שחוטה, דכל דפריש מרובא פריש. זהו דין תורה, אבל חכמים אסרוהו משום בשר שנתעלם מן העין אף על פי שכל השוחטים וכל המוכרים ישראל.

וכתב הרמ"א: הגה: והא דאמרינן כל דפריש מרובא פריש, היינו שלא פירש לפנינו, אבל אם פירש לפנינו או שרואה כשהא"י לקחו, הוי כאילו לקחו משם בידו משום דהספק נולד במקום הקביעות. ואין לחלק בין מינו לאינו מינו ולא כעט"ו. ש"ך כא

רוב וקרוב

בבדק הבית הביא הב"י את דברי רבינו ירוחם (נט"ו אות טט קלה): שכתב 'הא דאמרינן ובנמצא הלך אחר הרוב אפילו נמצא קרוב לנבילה דרוב וקרוב הלך אחר הרוב'.

תערובת חנויות

תערובת חנויות היא מצב שברור שיש חנות שמוכרת רק טריפה אלא שלא ברור איזו היא כלומר שאינה נכרת. ויש לדון אם יש גמ לה דין קבוע. הש"ך כאן (י) כתב לאסור וראה להלן בסעיף ה' בהרחבה בדעות החולקים.

6. במציאות של תשע חנויות ופריש לפנינו ביד נכרי או עכבר האם דינו כפריש מרובא או כקבוע

הגמ' בחולין (צא, א) מעמידה את דין 'פריש' בבשר הנמצא ביד עובד כוכבים. ומכאן כתב הרשב"א (תה"א ד, א, יד, ב) 'לפיכך מצא בשר ביד נכרי אף על פי שהדבר ידוע שאין לוקחין בשר אלא מאותם מקולין והוא אינו ידוע מאיזה לקח מותר דלאחר שפירש נולד בו הספק' ומסיף הסתייגות 'בד"א שלא ראו אותו יוצא מן המקולין אבל ראו אותו יוצא מן המקולין באותה שעה נולד הספק ונמצא שבמקום הקביעות נולד הספק ואסור'

גם התוספות בזבחים (עג, ב) 'ויכבשינהו דנייד' מבהיר שפעמים דין קבוע שייך גם כשהיתה פרישה דאי היתה הפרישה בפנינו היו אסורין כאילו לקחו במקום קביעות' ומקור הדין הוא בפסחים (ט, ב) 'תשע ציבורין של מצה ואחד של חמץ, ואתא עכבר ושקל ולא ידעינן אי מצה שקל אי חמץ שקל - היינו תשע חנויות' והקשה התוספות (שם 'היינו תשע') מה ההבדל מכשמוצא ביד נכרי שנחשב 'פריש' ומשיב 'דהכא (בעכבר) מיירי כשראינו שלקח מן הקבוע. שנוולד הספק במקום קביעות אבל אם לא ראינו הוה ליה כפירש ואזלינן בתר רובא' ונמצא שגם דעת התוספות להחמיר בפירש לפנינו.⁸⁷¹ וכן כתב הטור 'בשר הנמצא לפני חניות מותר אפילו בחתיכה הראויה להתכבד זכיון שלא פירש בפנינו לא נולד הספק במקום הקביעות ולכך אנו תולין אותו ברוב'.

וכתב הרשב"א (תה"ק ד, ב, כט, ב) שמכאן יוצא שאם גוי⁸⁷² לקח מאחת החנויות שלא בפנינו דינו כפריש והטעם 'שבפורש נפל לו הספק' כלומר לישראל נולד הספק מחוץ למקום הקביעות שלו. וכן כתב הרמב"ם (מאכלות ת, יב) 'וכן בשר הנמצא ביד עכו"ם ואינו ידוע ממי לקח אם היו מוכרי הבשר ישראל מותר'.⁸⁷³

בגדר האיסור בפריש לפנינו נחלקו הראשונים:

כתב הב"ח שדברי הרמ"א כאן בגדולים שאינם בטלים סותרים למה שהקל בתרנגולת בנוצתה בסימן ק"א שבטלה.

- והשיב הש"ך (א) שגדולים בנוצתם אמנם בטלים מצד החר"ל אבל עדיין לא בטלים מצד דבר שבמנין. ונפק"מ שבמקום שאין מוכרים אותו במנין יהיה בטל.

- והט"ז (ב) השיב שכאן מדובר בבעל חיים כחוש וממילא חשיבותו רק בחייו ולאחר מיתתו לא שייך בו חתיכה הראויה להתכבד.

סעיף ג: קבוע ופריש

5. מהו מקור דין 'קבוע' בדין תורה. היכן הוא שייך באיסור והיתר

מקור דין קבוע

הגמרא בסנהדרין (עט, א) דנה בדעת חכמים שאדם שזורק אבן לתוך המון נסתר ונתכוין להרוג אחד מהם פטור ממיתת בית דין ומסבירה הטעם 'לא צריכא, דאיכא תשעה ישראל ונכרי אחד ביניהן, דהוה ליה נכרי קבוע, וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי'. כלומר למרות שהנכרי מיעוט, כיון שהוא קבוע במקומו והשאלה אם יפגע בו או לא מתייחסים אליו כמחצה על מחצה ולא כמיעוט. ודין זה נלמד מהתורה מהפסוק 'וארב לו וקם עליו' וממעטת הגמרא 'פרט לזורק אבן לגו'.

ומכאן נלמד בכתובות (טו, א) לענין טומאה בתשעה שרצים (שמטמאים במגע) וצפרדע אחד ביניהם (שאינו מטמא) ונגע באחד מהן ואינו יודע באיזה מהן נגע שאם היה ברשות הרבים ספיקו טהור. ולא הולכים אחר רוב שרצים לטמא אלא אומרים קבוע כמחצה על מחצה וספק טומאה ברה"ר טהור.

קבוע באיסור והיתר

בגמרא בכתובות (טו, א) 'תשע חנויות, כולן מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת בשר נבילה, ולקח מאחת מהן ואינו ידוע מאי זה מהן לקח - ספיקו אסור, ובנמצא - הלך אחר הרוב'.

ודין נמצא הוא אפילו במקום שברור שהגיע מאותם חנויות כגון 'שדלתות המדינה נעולות' (גמ' שם).

ובהמשך הגמרא שם מובא שהדין נלמד מדברי הגמרא בסנהדרין בדין קבוע בזורק אבן.

בגדר החילוק המעשי בין 'קבוע' ל'פריש' מסביר הטור שתלוי במקום שבו מתעורר הספק שאם לקחתי מהחנות ואיני זוכר מהיכן לקחתי הספק הוא במקום הקביעות ולכן הוא שקול. ואם מצאתי בחוץ ואני מסתפק אם הוא טרפה, הספק לא נולד במקום הקביעות ולכן הולכים אחר הרוב.

הטור הביא דין קבוע בחנויות והקדים לו 'אבל אם האיסור ניכר במקומו כגון תשעה חנויות' והסביר הפרישה (ה) שיש שני מרכיבים לחומרה אחד 'ניכר' שמונע מהחנות להתבטל בין שאר החנויות. ואחד קבוע שמונע מאתנו להקל מדין 'פריש' גם לאחר שיצא מהחנות.

וכתב הפמ"ג (שפ"ד, ט) שחומרת קבוע היא מהתורה אפילו לשיטת הרמב"ם שסובר שספק דאורייתא לחומרא הוא מדרבנן. וראיה שבמציאות של שתי חתיכות ואחת מהם איסור ואכל אחת מהם חייב מהתורה אשם תלוי, וכן הדין בקבוע שהוא כמחצה על מחצה.

⁸⁷¹ וכן כתבו הרא"ש (כלל כ סימן יז) והרשב"א (תה"א ל, א).

⁸⁷² הרשב"א כתב 'מצא ביד אחד' והטור העתיק דבריו 'מצא בשר ביד נכרי'.

לכן כתב השו"ע 'רוב חנויות מוכרות בשר שחוטה, ומיעוט מוכרות בשר נבילה, לקח מאחת מהן ואינו יודע מאיזה מהן לקח ונתערבה באחרות ואינה ניכרת, בטילה ברוב משום ספק ספיקא' כלומר שעל כל חתיכה שהוא מוצא יכול לתלות שמא מלכתחילה נלקחה חתיכה מחנות ההיתר ואפילו נלקח מחנות האיסור שמא זו חתיכה אחרת. ואין לאכול כולם יחד שאז נותר ספק אחד. ש"ך כד.

אמנם הב"ח הבין שדברי הרשב"א חוזרים על החלק הבא במשפט שכתב 'ואפילו לקח אחד בפנינו הרי זה אסור' שלשיטת הרשב"א (כ"ו) איסורו מדרבנן ולכן מועיל תערוכת אבל בלקח הוא עצמו שאיסורו מהתורה לא יועיל שוב תערוכת.

והט"ז (ג) הבין כוונת הרשב"א בנתערב, שחוזרים על דבריו הקודמים שבאותה חנות נתערבה טריפה בכשרות. ולכן מתיר רשב"א כשנתערבה שוב כיון שהוא קבוע מדרבנן. או במציאות שפירש שלא בפנינו וחכמים אסרו ממשום בשר שנתעלם מהעין ולכן מותר אם נתערב.

הש"ך כתב שנראה כוונת הרשב"א כשו"ע וטעמם שקבוע הוא חידוש ולכן אין לך בו אלא חידוש ולא כשנתערב. (אך סיים 'ודוחק')

וכתב הרמ"א הגה: ויש אוסרין בכה"ג, משום דכל מקום דאיסור במקומו הוי כמחצה על מחצה, והואיל וספק הראשון אסור מן התורה ואין כאן עוד ספיקא להתיר, רק תערוכת, לא מקרי ספק ספיקא (ארוך כלל כ"ה). והכי נהוג.

והסביר הש"ך כוונת הרמ"א שלמרות שב' תערוכות התיר בדרבנן כאן שאיסורו מהתורה לא מתיר.

סעיף ה: קבוע דרבנן ולקח קודם שנוצע התערוכת

9. מהו קבוע מדרבנן

הגמרא בובחים (ע"ג, א) דנה בבהמת איסור שנתערבה ואינה בטלה מפני חשיבותה. ומנסה הגמרא להציע דרך שניתן יהיה להקריב את כל הבהמות על ידי שנוציא מהתערוכת אחת אחת, נתלה בכל בהמה שהיא ההיתר ותהיה מותרת להקרבה כיון 'שכל דפריש מרובא פריש' ומתמצת הגמרא 'נמשוך הוי ליה קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי' כלומר כיון שמושכים את הבהמות ממקום קביעותם דינם כספק שקול שלא הולכים בו אחר הרוב.

הגמרא מציעה פתרון נוסף 'ניכבשינהו דנייד' כלומר יגרום להם להתנייד ובכך יוציא אותם מדין קבוע כיון שכבר אינם במקומם ואז אם יפרוש אחד מהם יהיה לו דין פריש. ואחרי משא ומתן מתרץ רבא (ע"ג, ב) 'משום קבוע' כלומר חוששים שיבוא לקחתם ללא שהתניידו קודם ויהיו אסורים משום קבוע לכן אסרו אפילו כשהתניידו.

ונתחדש דין קבוע מדרבנן שבתערוכת של איסור והיתר והאיסור הוא דבר חשוב כגון בע"ח, בריה, חה"ל וכו' שלא בטל בתערוכת⁸⁷⁶ שלא אומרים 'כל דפריש מרובא פריש' שמא יקח מהתערוכת עצמה. והדגיש התוספות (ע"ג, ב 'אלא אמר') שזה למרות שגם אם היה לוקח מהתערוכת איסורו היה מדרבנן.

- **לר"ן** (על הרי"ף חולין לג, ב) – איסורו מדרבנן כיון שקבוע מדין תורה הוא רק כשמגיע לידו במקום הקביעות. ולכן כשמגיע לידו מחוץ למקום הקביעות אינו אסור מהתורה ורק כיון שראה אסור מדרבנן. (וכן לרשב"א להבנת הב"ח⁸⁷⁴ ה)

- **אמנם לרוב הראשונים, תוספות** (חולין צה, א 'הכא נמי'), **רא"ש** (שו"ת כ, יז. פר"ח ט), **מרדכי** (הובא בת"ח מג, ב), **או"ח** (כה, יב) (וכן רשב"א לש"ך כב) - איסורו מהתורה שכיון שראה אותו כשיוצא ממקום הקביעות דינו כלקח ממקום קביעותו. **וכ"פ הרמ"א** (ת"ח מג, ח). והש"ך (כז) הכריע עיקר שפירש לפנינו הוא מהתורה אך התיר בהפסד מרובה לסמוך על הר"ן.

7. האם יש דין קבוע למפרע כגון שקנה במקום שידע שכל החנויות כשרות ולאחר מכן התברר שאחת מהן היתה טרפה ואינו זוכר אם קנה ממנה או לא.

הרא"ה בדק הבית (ד, ב כט, ב) כתב להחמיר במציאות זו כיון 'נולד בה ספק על אותה שעה שהיא פירשה בידי הלוקח מהן אם כן ספק זה אינו מחודש אלא גלוי מילתא בעלמא הוא'

אמנם הר"ן (על הרי"ף חולין לג, ב) כתב להקל וטעמו 'כתבו בתוספות דלא מיקרי קבוע אלא כשהיה האיסור נודע קודם שלקח אבל אם לא נודע האיסור בשעה שלקח אף על פי שלאחר שלקח נתגלה האיסור ונעשה קבוע לא אמרי' ביה דליהוי קבוע למפרע... דדין קבוע שיהא כמחצה על מחצה חדוש הוא ואין לך בו אלא משעת חדושו ואילך כלומר משנעשה קבוע אבל למפרע לא'

בדעת הרשב"א (משמרת הבית שם) נחלקו הש"ך (ד) והפר"ח (י). הש"ך סובר שהרשב"א במשמרת הבית הודה לרא"ה בדין זה. והפר"ח סובר שהרשב"א הודה במציאות אחרת בה לכל העולם היה ידוע קיום חנות הטרפה ורק לאותו אדם התגלה למפרע. אמנם במציאות שלא היה ידוע לכל העולם מקל הרשב"א שאין דין קבוע. וכן נטיית הפרי מגדים (שפ"ד יד בהבנת הרשב"א).

ובכל אופן אם מה שהתגלה הוא שאחת החנויות רק ספק טריפה או שהידיעה על ודאי טריפה אינה למפרע אלא מאחר הליקחה. בכל אלה כתב הרשב"א בפירוש שאין בהם דין קבוע.

סעיף ז: פרש בפנינו ונתערב

8. מה דין האסור משום קבוע שנתערב באחרות

כתב הרשב"א (תה"א ד, ב. ל, ב) 'ומיהו דוקא כשלא נתערבה חתיכה זו שלקח מן הקבוע בחתיכות אחרות של היתר אבל נתערבו באחרות מסתברא לי שכולן מותרות. וכדמוכח בהנהו דפרק התערוכות טבעת של עבודת אלילים שנפלה למאה וכוס של ע"א שנפל לאוצר מלא כוסות שאעפ"י שפירש אחד מהן לפנינו ונפל לאחרים מותרין וכפי התירוץ שכתבתי אני למעלה'.

השו"ע הבין שדברי הרשב"א חוזרים על דברי הקודמים 'אבל אסור לאחר מיכן ליקח מן הקבוע במקולין' כלומר גם אדם שלקח בעצמו מן הקבוע ונפל ונתערבה בטלה.⁸⁷⁵

⁸⁷⁶ ונחלקו הראשונים להלן אם שייך קבוע מדרבנן כשפירש מעצמו שלא בפנינו

⁸⁷⁴ אבל להבנת הש"ל כב והפר"ח יט לרשב"ר פירש לפנינו הוא מהתורה
⁸⁷⁵ וכן הבנת המגיד משנה פרק ח' ממאכלות אסורות הלכה יא שכתב 'וכתב הרשב"א ז"ל ויראה לי שהלוקח מן הקבוע שלא אסרו אלא בזמן שהיה בפני עצמה אבל אם נתערבה באחרות ואינה ניכרת בטלה היא ברוב משום ספק ספיקא'.

היחס בין איסור בעלי חיים לאיסור קבוע

על הצעת הגמרא להיתר על ידי כבישה שואל התבואות שור (הובא בבית אדם) 'איסור שבהן שגורו חז"ל דבעלי חיים לא בטילי היכן הלך?' ולכן יש להבין מה היחס בין איסור קבוע לאיסור בעלי חיים.

- **הבינת אדם** (שער קבוע סימן כב) – הסביר שכל איסור בעלי חיים הוא סייג לדין קבוע דאורייתא, ולכן הוא כפוף לגדרי קבוע וכל שפירש ממקום קביעותו בטל דין קבוע וממילא גם בטל דין בעלי חיים חשובים, וחזר דין ביטול חד בתרי.
- **הפרי מגדים** (שפ"ד יד) סובר שמדין בעלי חיים לכד היה צריך להיות אסור גם כשפירש. ועכשיו שנתנו דין קבוע הוסיפו לבעלי חיים קולת פריש (מעצמו או קודם נודע התערובת ע"פ השיטות להלן)
- **ובחזו"ד** (ביאורים ה) ביאר לחומרא שמדין תערובת דבר חשוב היה מותר לאכלם אחד אחד. ולמעשה זה אסור מכה קבוע שכיון שולקח מהתערובת נחשב מחצה על מחצה⁸⁷⁷.

10. מה דין פריש בפנינו בקבוע מדרבנן

על הצעת הגמרא בדין חטאות שנתערבו 'ניכבשינהו דנייד' הקשו התוספות כיצד הוא יכול להועיל הרי בכל אופן יפשו לפנינו ומה שפירש לפנינו דינו עדיין קבוע שאסור. ותרצו מצדדים שונים:

- **בתוספות בפסחים** (היינו תשע) תרצו שבקבוע דרבנן מותר גם כשפירש לפנינו 'שאני התם דלא הוי קבוע גמור שהאיסור מעורב בהיתר ואינו ניכר ומדרבנן אסרו בקבוע זה'. וכן כתב בשיטה מקובצת (שם א) בשם השר מקוצי 'הכא שהאיסור אינו ידוע במקום קביעותו ומשום חשיבות דבעלי חיים מחמירין לעשותו כידוע הלכך שייך לומר כל דפריש (מרבא פריש) וכו' אע"ג דפריש בפנינו וראינו דנייד מקביעות כיון דאינו ידוע ומבורר איסורו'.

- **אמנם בזבחים** (עג, ב' וניכבשינהו) כתבו 'וכגון שלא בפנינו פירשו ממקום קבוע דאי היתה הפרישה בפנינו היו אסורין כאילו לקח במקום קביעות'.

ונמצא שיש מחלוקת בדין קבוע דרבנן שפירש לפנינו האם ניתן להקל בו מדין 'פריש'.

11. תערובת חתיכות – מה דין מה שפירש שלא בפנינו

הגמ' בפסחים (ב, ט) אומרת שאם היו ערימות של חמץ ומצה ופרשה חתיכה מאחת הערימות דינה להקל כמי שפרשה מרוב הערימות שהם היתר.

הקשה שם התוספות (היינו תשע' בסופו) מדוע לא נחמיר כאן כפי שהחמירו בבעלי חיים מחשש שאם נקל לו בפירש מאליו יקח גם מהערימות עצמן?

ותירץ רבנו יצחק^א שחשש זה קיים רק בתערובת כיון שלא ידוע מה האיסור ומה ההיתר ולכן אדם עשוי להורות לעצמו היתר לקחת ממנה ולכן אסרו גם בפירש שלא בפנינו אבל במקום שברור זהות האיסור וההיתר כמו בציבורים של חמץ ומצה אין לחשוש, שהרי לא עוסקים ברשעים, ולכן אם פירש מותר.

רבנו תם⁸⁷⁸ כתב במציאות של עדר שהיה מעורב בו איסור 'דרוסה' ופרש אחד מהם להיתר אפילו לנייד אותם. ומוכח בשיטתו שגם בקבוע דרבנן מותר בפירש מעצמו. ובטעם האיסור בשור הנסקל נחלקו הראשונים בדעת ר"ת:

- **הרשב"א**^א הסביר בשיטת ר"ת שבשור הנסקל הוא עושה מעשה אחד וכובש אותם בכוונה לתת להם דין 'פריש' ולהקל בתערובתם ולכן יש לחשוש 'שאם אתה מתיר לכבוש כדי שיתפזרו ויקח מן הפורשים ודאי איכא למיגור שמא לא יפזר ויקח מן הקבוע'. והסביר שאין להביא ראיה מכוס של ע"ז שם מדובר שהפרישה הראשונה היתה לפנינו ולכן אסורה אלא אם נתערבה שוב. וכ"כ **התוספות** (הובא בר"י חולין לג, ב בתחלתו)

- **והרא"ש בהסבר ר"ת**^ב (חולין ז, ט) כתב שמחלק בין קדשים ועבודת כוכבים שהחמירו בהם לשאר איסורים שלא גזרו ולכן התיר דרוסה. ולהבנה זו אפילו אם יעשה מעשה לפזרם בדרוסה ושאר איסורים תהיה מותרת. (אמנם הרא"ש עצמו בסימן כא פסק כר"י לאסור)

והטור כתב להלכה כשיטת ר"ת בסימן נ"ז 'ונראה שיש תקנה אפי' לודאי דרוסה שנתערבה באחרות דנכבשינהו דנייד וכל דפריש מרובא פריש וכולן מותרות חוץ מב' האחרונות⁸⁷⁹. ואותה עצה נתן בסימן ט"ז בדין אותו ואת בנו 'בהמה שנשחטה אמה היום ונתערבה באחרות וצריך לשחוט מהם היום כיצד תקנתו דנכבשינהו דנייד ממקום קביעותו ויקח מהם אחד אחד וישחוט דכל דפריש מרובא פריש'⁸⁸⁰.

בשאלות דרב אחאי (ויקרא סח. הובא ברא"ש חולין ז, כא) אסר בדרוסה שנתערבה דווקא אם לקח מקל ופזרם, ונמצא שסבור שאסור דווקא כשעשה מעשה. והוא כהבנת הרשב"א בר"ת.

ונמצא שנחלקו ר"י ור"ת האם יש היתר פירש בקבוע דרבנן. שלר"י חוששים שתקח מהקבוע ואסור ולר"ת מותר כשפירש מעצמו (להבנת הרשב"א כל עוד לא עשית מעשה. ולהבנת הרא"ש דווקא בשאר איסורים ואפילו עשה מעשה)

ולהלן סעיף ו' השו"ע פסק להקל כר"ת 'בעלי חיים ושאר דברים החשובים שנתערבו בהיתר, שאינם בטלים אפי' באלף, אפי' אם פירש אחד מן הרוב אחר שנודע התערובות, אסור. והוא שהפירשו במתכוין, אבל אם פירש ממילא, שרי'. ראה להלן.

12. תערובת חתיכות – מה דינו של מה שנלקח ממנה קודם שנודעה. ומה דין החתיכות שאינן ראויות להתכבד שנמצאות בה לאחר שנודעה.

ראה בשאלה הקודמת מחלוקת ר"י ור"ת בדין פירש מעצמו בקבוע דרבנן שהוא תערובת דבר חשוב. בשיטת ר"ת שהקל בפירש מאליו דרבנן פשוט שיקל גם בלקח קודם ידיעה. אמנם בשיטת ר"י שהחמיר בכל תערובת יש לדון אם יחמיר גם כאן כשלקח קודם ידיעה.

- **וכתב הרשב"א**^א (תה"א ד, ב. ל, א) בהבנת דברי ר"י שבתערובת שהיתה באיטליז (מקליז) והיה בה חתיכה הראויה להתכבד, כיון שהאיסור וההיתר לא ניכרין שוב יש לחשוש שיקח ממקום התערובת ולכן אפילו פירש מעצמו יש להחמיר שאסור כדין תערובת החטאות שפרשו. ונפק"מ למצב שנודע האיסור לאחר שלקח שדינו כפריש שבכל זאת יהיה אסור. והביא כן בשם רבנו

⁸⁷⁹ שאם תקח אחד מהם כבר לא נותר רוב תלות בו מדין פריש.

⁸⁸⁰ השו"ע הקל בדין אותו ואת בנו לנייד אך לא בדין דרוסה. והסביר הפמ"ג (משב"ז ז) שמשום חשש של יום אחד שקיים באותו ואת בנו אין לחשוש שיקח מהקבוע משא"כ בדין דרוסה שאסור לעולם.

⁸⁷⁷ ודבריו מתיישבים יפה עם מהלך הגמרא שבתחילה הציעה למשוך אחד אחד ודחתה את הרעיון מדין קבוע. ומשמע שללא דין קבוע מותר למשוך מתערובת אחד אחד.

⁸⁷⁸ הרא"ש (חולין ז, כא) החמיר כר"י. אבל בתשובה (כ, ז) לענין לקח קודם שנודע פסק למעשה להיתר 'ואין חילוק בין פירש לפנינו לפירש שלא בפנינו כל זמן שעומדים בחזקת היתר'.

ויסוד הדין תלוי בהבנת דברי הרא"ש בתשובה (פ, ע) שבנוסח של הט"ז היה חסר והט"ז הגיה בו 'וכל הכבשים שנחתכו לחתיכות' כלומר שההיתר הוא כשכל הכבש נחתך.

ואילו **הב"ח**⁸⁸¹ (כאן אות י) הביא את דברי הרא"ש בנוסח 'וכל מה שנחתך מן הכבשים לחתיכות דקות... הכל מותר' ומשמע אפילו אם נשאר מהכבש חתיכה הראויה להתכבד שלא נחתכה⁸⁸². וכן לשון הרא"ש (פ, ע) לפנינו 'וכל מה שנחתך מן הכבשים לחתיכות דקות שאין כל חתיכה ראויה להתכבד בין קודם שנולד הספק בין לאחר שנולד הספק הכל מותר'.

הדין ליחיד בביתו

כתבו **הרשב"א**⁸⁸³ (ישש חולין ז, כד) **והב"ח**⁸⁸⁴ (י) בטעם החומרא בחתיכות שאינן חשובות 'כיון שהתערוכות במקולין היא שרבים קונים משם קרוב הדבר לטעות'

והוסיפו לגבי בית 'משאם כן בנתערב כך ליחיד בביתו דאין להחמיר אלא להורות כדן דחתיכה שאינה ראויה להתכבד בטלה ברוב'

והסכימו עמם **הש"ך**⁸⁸⁵ (לא) **והפרי"ח**⁸⁸⁶ (בב).

אמנם הט"ז⁸⁸⁷ (ה) אחרי שהביא דברי הרשב"א כתב שיש לדון להפך שבחננויות שיש בהם רבים 'מדכרי אהדלי' משאם כן ליחיד בביתו שצריך לגזור. ולכן סיכם 'ע"כ דליתא להאי סברא'.

הדין בדיעבד כשלקח חתיכה שאינה חשובה

הש"ך⁸⁸⁸ (ז) כתב שמוכח מתורת חטאת שאיסור זה אפילו בדיעבד שאם לקח חתיכה אפילו שאינה ראויה להתכבד היא אסורה.

והפרי"ח⁸⁸⁹ (בב) מתיר בדיעבד אפילו אם לקח במזיד כיון שחומרא זו אינה מן הדין וכדברי הרשב"א והב"י.

14. תערוכות חנויות - כשידוע שתשע חנויות מוכרות היתר וחנות אחת מוכרת טריפה אך לא יודעים איזו היא. האם יש לה דין קבוע לאסור כשלקח מאחת החנויות ולא זוכר איזו

ראה בשאלה הקודמת שהטור חלק על הרשב"א וסבר שגם חתיכה שאינה חשובה אינה בטלה, ותמה עליו הבית יוסף.

והב"ח⁸⁹⁰ (י) הסביר שהטור הבין בדעת הרשב"א שמדבר על מציאות אחרת שמכונה 'תערוכות חנויות' שבה יש חנות אחת שמוכרת רק טריפות ואין יודעים מי היא 'כגון שמצאו ריאה טרפה ולא נודע מאיזה חנות היא ואין בכל חנות וחנויות אלא בהמה אחת דהשתא האיסור הוא קבוע בחנות אחת אלא שאין האיסור ניכר וידוע'. ועל כך אמר שדינה כקבוע שאפילו חתיכות שאינן חשובות לא בטילות. ולפי הבנה זו נמצא שדעת הטור שגם חנות שלא מבוררת ולא ידוע מקומה יש בה דין קבוע. והסברא בזה הסביר הב"ח 'ודעת רבינו היא כיון דדין קבוע מ'וארב לו' נפקא פרט לזורק אבן לגו וכדאיתא בפרק הנשרפים (פנהדרין ע"א) והתם כיון שנודע שיש שם ישראל אף על גב דאינו נודע הישראל כלל הוה ליה קבוע הכא נמי דכוותה'. וכתב הפרי מגדים (שפ"ד ד) שממה שדימה זאת לדין 'וארב לו' משמע שהוא סובר שתערוכות חנויות היא דאורייתא.

וכן הש"ך⁸⁹¹ (פ) אסר בפירוש שלא בפנינו אפילו בתערוכות חנויות ונמצא שסובר שהוא קבוע דאורייתא⁸⁹² וכן הסביר הש"ך ברשב"א

שמשון שהביא ראייה מכוס של ע"ז שנתערבה ופירשה מעצמה שרק אם שוב גם נתערבה באחרות מותרת ולא כשעומדת בפני עצמה.

אמנם הרא"ש⁸⁹³ על הגמרא (חולין ז, כא) כתב שהלכה כר"י. אבל בתשובה (פ, ע) פסק להתיר כשלקח קודם כשנודע 'דאין חילוק בין פירש לפנינו לפירש שלא בפנינו כל זמן שעומדים בחזקת היתר'. והסביר הב"ח (י) שהרא"ש פוסק כר"י שיש לגזור בתערוכות גם בפירוש שמא יקח מן הקבוע אמנם אינו מפרשו כרשב"א שדין זה קיים גם למפרע, אלא מבין שמודה ר"י להתיר כל שלקח כשהיה בחזקת היתר.⁸⁹⁴ וכן הסביר הפרישה (טו).

השו"ע כתב להקל כרא"ש בתשובה וכת"מ 'מי שלקח בשר ממקולין (פי' בית המטבחיים) ואפילו חתיכה הראויה להתכבד, ונמצאת טרפה במקולין ולא נודעו חתיכות הטרפה, ואינו יודע מאיזו לקח, כל מה שלקחו מהמקולין קודם שנמצאת הטרפה, מותר, שלא נפל הספק בקבוע אלא לאחר שפירש, וכיון שהרוב כשר, מותר'.

הש"ך (פ) כתב שגם ר"י מודה להקל בלקח קודם שנודעה התערוכות וכדברי הרא"ש ולא כהבנת הרשב"א בר"י.

13. מה דין החתיכות שאינן חשובות הנמצאות בתערוכות שיש בה גם דבר חשוב במקולין או בביתו. לכתחילה ובדיעבד.

כתב הרשב"א⁸⁹⁵ 'במה דברים אמורים בחתיכות הראויות להתכבד שאין להם ביטול מחמת חשיבות כמו שבארנו ואעפ"י שאין מקומן ניכר, אבל שאר החתיכות מותרות דיבש ביבש מתבטל הוא כמו שבארנו. ויש שאוסר במקולין, שאין הכל בקיין בדברים אילו, ואם אתה מתיר להם בשאינן חשובות קרוב הדבר לטעות וליקח אפילו מן החשובים. וכך אנו נוהגים'.

נמצא לרשב"א⁸⁹⁶ שמעיקר הדין תערוכות דבר חשוב שיש בהם חתיכות שאינן ראויות להתכבד, החתיכות שאינן חשובות בטלות ברוב כשרות שנמצאות כנגדן. אמנם למעשה מחמירים.

הטור⁸⁹⁷ תמה על הרשב"א והביא בשם הרא"ש שהחתיכות אינן בטלות. וכתב הב"י שאין הכרח לומר כך בדעת הרא"ש שאפשר שמדבר בחתיכות חשובות או במציאות שאין רוב כנגדן לבטלן.

השו"ע⁸⁹⁸ פסק כחומרת הרשב"א 'אבל ליקח מכאן ואילך, אסור, ואפילו חתיכה שאינה ראויה להתכבד, שאין הכל בקיין בזה, ויטעו בין ראויה להתכבד לשאינה ראויה'.

פירוש מעצמו מכאן ואילך: הט"ז⁸⁹⁹ (י) כתב שהאיסור מכאן ואילך הוא אפילו כשפירש שלא בפנינו כיון שאין דין פירוש בתערוכות שמא יקח ממקום הקביעות. אמנם הפמ"ג⁹⁰⁰ (משב"ז ד) דחה דבריו שכן השו"ע פסק כרשב"א שמתיר בפירוש מאליהו כמובא בסעיף ו.

איסור שנחתך לחתיכות חשובות ואינן חשובות

הט"ז⁹⁰¹ (ה) הסביר את שיטת הטור שגם חתיכות שאינן חשובות אינן בטלות בכך שכיון שאותם חתיכות באו מבהמת האיסור שחלקים אחרים שלה הם חשובים ולא בטלים, לא שייך באותה בהמה להכשיר חלק ולאסור חלק. וכיון שהחשובות אינן בטלות הוא הדין לאינן חשובות 'לא נתיר כבש אחד מה שנחתך ממנו והשאר יהיה אסור כיון ששניהם גוף אחד'.

⁸⁸¹ ובזאת מיושבים התמיהות של הב"י על הבנת הטור את הרא"ש. ראה להלן.
⁸⁸² כך הסברו בט"ז ובפרי מגדים את הבית יוסף. אמנם מלשונו של הבית יוסף אפשר שיש להבין גם כט"ז שהרי כתב 'וכל מה שנחתך מן הכבשים לחתיכות דקות שאין כל חתיכה ראויה להתכבד בין קודם שנולד הספק בין לאחר שנולד הספק הכל מותר'

הש"ך את דעת הב"ה שסובר להתיר פירש ממילא דווקא בבעלי חיים ולא בשאר דברים החשובים.

פרשו מיעוטן שלא בפנינו - וכתב הש"ך (ה) שלא רק כשפירש אחד אלא אפילו פירשו רבים אם הם עדיין המיעוט מותרים. והוא מהרשב"א (תה"ק ד, א, ה, ב) 'פרשו מקצתם למקום אחד ורוב למקום אחד המועטין מותרים והמרבין אסורין שאני אומר אסור לתוך הרוב נשאר'.

16. מה הדין בתערובות בהמות שהפריש במתכוין את כולם. מה דעת השו"ע בזה. ומה הדין אם שוב נתקבצו למקומם הראשון. האם דברי הרמ"א הם פתרון לכתחילה?

בדרכ"מ הראה סתירה בדעת הטור בין מה שאצלינו אסר כר"י בפירש מעצמו ואילו בסימן טז ובסימן נז התיר אפילו להפריש במתכוין כר"ת⁸⁸⁷ והביא בשם חמיו מוהר"ר שכנא שמה שאסר כאן הוא כשפירשו מקצתם והשאר עומדים במקום הקביעות, ומה שהתיר במקומות אחרים הוא כשפירשו וניידו כולן ממקומם ואחד פירש מהם שכיון שאינם במקום קביעותם מועיל דין פריש.

ומכאן כתב הרמ"א 'הגה: והא דאסור אם הפרישו במתכוין, היינו שלא פירש רק מעט ונשארו מקצת האיסורים במקומם, דאז חיישינן שמא יקח מן הקבוע גם כן. אבל אם נתפרשו כולן ביחד, ולא נשארו במקומם, ובשעת עקירתן פירשו קצתן, אותן שפירשו אז, מותרים, רק שנים האחרונים אסורים.'

דעת השו"ע בהפריש כולם במתכוין

כתב הרשב"א (תה"ק ד, ב, ל, א) 'אבל בשפירש שלא בפנינו או שנתפרו כולן ואפילו בפנינו כבר נתבטל הקביעות ומותר'⁸⁸⁸

הש"ך (ה) כתב שדברי הרמ"א מבוססים על דברי הרשב"א. ומשמע לשיטתו שגם השו"ע יסכים שבנתפרו כולם אפילו אם עשה במתכוין יהיה מותר.

אמנם **במנח"א**^(מ, ט) הביא מדברי הרשב"א (תה"ק בהמשך לנתפרו כולן) שכתב בפירושו 'במה דברים אמורים בשנתפרו מעצמן אבל הנידן ונתפרו אסורים גזירה שמא יקח הוא ממקום קבוצם'. ומוכח בהדיא שאוסר בנתפרו אם מכוין לכך. ומכאן כתב המנח"א להלכה שאין להקל בנתפרו כולם אלא כשפירש ממילא ולא במתכוין לפזרם. וכ"כ בשם הבאר שבע^(צ, א)

חזרו למקומם הראשון

הש"ך (ה) הביין בדעת הרמ"א שגם אם שוב נתקבצו מועיל פרישה 'דאע"פ שחזרו ובאו יחד במקום אחד כל שנתפרו תחלה כולן ונעקרו מקביעות הראשון שוב לא חשיב קבוע דדין קבוע חידוש הוא'

אמנם **הפר"ח**^(כח) דחה דבריו והביא ראיה מהתוספות ביומא (פד, ב 'הא דפרוש') שכתב 'דאי פרוש לחצר אחרת ולא יצאו משם מה לי חצר זו מה לי חצר אחרת' כלומר כל שנמצאים יחד אפילו במקום אחר חזרו לקביעותם (והביאו השפ"ד ונראה שנוטה לדבריו).

(באות ד'⁸⁸⁴) וכן כתב הט"ז (ה) לגבי תערובת חנויות 'דבנדון כזה שהוא ספק דאורייתא ודאי אפ"ל קודם שנולד הספק אסור'. והפמ"ג תמה עליהם שהרי הרשב"א בכמה מקומות הסביר בטעם דין קבוע דאורייתא 'שהאיסור ניכר במקומו' וכיצד יכול הש"ך לומר בדעתו בתערובת חנויות שהיא מהתורה?

גם החו"ד (ביאורים ג) תמה תחילה על שיטה זו שהרי דין ביטול חד בתרי קיים גם כאשר חתיכה אחת בבית ואחת בעליה ומדוע אם כן שנחמיר בתערובת חנויות? והשיב שכיון שראינו שיש חשיבות מיוחדת ל'חנות' כפי שמצינו שלא הולכים לפי כמות החתיכות שבכל חנות אלא לפי כמות החנויות עצמן ממילא חשיבות זו אינה בטילה למרות שלא ניכר האיסור במקומו.

והפרישה^(טו) כתב בהסבר הטור כב"ה אך לא תלה בפסוק וכתב 'הואיל והמקולין דבר קבוע היו דומה לדבר שבמנין ואינה בטלה והרי היא דבר הקבוע' ומשמע מדבריו שהוא מדרבנן.

אמנם ר' שמשון מקינור^(כריתות שער ג' סימן קצט) הקשה מדוע מותר לזרוע בנחלים הרי יש לחשוש שבנחל זה נערפה עגלה והוא אסור בזריעה⁸⁸⁵ וממילא יאסרו כל הנחלים בזריעה מדין קבוע לא בטיל. והשיב 'דלא אמרינן קבוע אלא היכא שנתברר מקום איסור, דומיא דזורק אבן לגו שנתברר מקום ששם ישראל וכן מקום הכותי עע"ו ואינו יודע היכן נפל האבן, וכן תשע חנויות שנתברר לנו חנות שמוכרת בשר שחוטה ומקום שמוכר בשר נבילה אבל אינו יודע מאיזה מהם לקח, אבל היכא דמקום האיסור לא נתברר לא אמרינן כל קבוע' וכו דעת **הפר"ח**^(צב) כתב שתערובת חנויות מותרת מעיקר הדין אפילו בספקא דחנויות כגון שנמצא ריאה טרפה ולא נודע באיזה חנות, פשיטא שאם עבר ולקח חתיכה שאינה ראויה להתכבד דשריא דכיון דאיכא רובא דהיתרא ככהאי גוונא לא מקרי קבוע ושריא אף מדרבנן, שהרי לא מצינו בשום דוכתא מהש"ס שרו"ל גזרו ואסרו קבוע כי האי, אלא שהאחרונים בדו מלבם דין זה דמקרי קבוע כדי להליץ בעד הטור⁸⁸⁶.

סעיף ו: פירש בתערובת דרבנן

15. בקבוע דרבנן והפרישו במתכוין מה הדין אם נתפרשו כולם יחד. ומה דעת השו"ע בזה.

ראה לעיל סעיף ה' מחלוקת ר"י ור"ת בפירש מעצמו מתערובת דרבנן שדעת ר"י להחמיר כיון שחוששים שיקח בידו מהתערובת ודעת ר"ת להקל שכל החושש שיקח בעצמו הוא רק כאשר עשה מעשה להוציאם ממקום הקביעות כבגמרא 'נכבשינהו וניידי' אבל כשלא עשה דבר ופירש מעצמו מותר (רשב"א). או כיון שמחמיר רק בקדשים (רא"ש).

השו"ע^(פסק כר"ת) בעלי חיים ושאר דברים החשובים כגון הח"ל, דבר שבנין ובריה. ש"ך כב. שנתערבו בהיתר, שאינם בטלים אפ"ל באלף, אפ"ל אם פירש אחד מן הרוב אחר שנודע התערובות, אסור. והוא שהפרישו במתכוין, אבל אם פירש ממילא, שרי.

הש"ך^(ה) הביא בשם פוסקים רבים כדעת הרא"ש שיש להחמיר בפירש ממילא לאחר שנודע התערובת. וכן דעת הט"ז^(י) ודחה

אותו ואת בנו אין לחשוש שיידן לקחת מהקבוע שכן ממילא יהיה מותר לו בשחיטה.

⁸⁸⁸ הבנת הרשב"א שדברי הגמרא 'נכבשינהו דניידי' נחשב שפירש לפנינו ובכל זאת מבינה הגמ' שיש להקל בזה כיון שכולם פירשו מותר ואפילו לפנינו. וזה לא הסביר התוספות שם שמדובר שבעקבות הכבישה פירש שלא לפנינו (כיון שסובר כר"י). פמ"ג שפ"ד לו. (ומה שהצעה זו נדחתה מהלכה בהמשך הגמ' ראה להלן בהערה)

⁸⁸⁴ מכך שהסביר את דברי הרשב"א בתערובת חתיכות ולכן חתיכה שאינה ראויה להתכבד בטילה משמע שאם היה תערובת חנויות לא היתה בטלה כדברי הטור.

⁸⁸⁵ שכן ציוותה התורה 'אָשֶׁר לֹא יַעֲבֹד בּוֹ וְלֹא יִזְרַע'

⁸⁸⁶ זה נכון בב"ח ובפרישה. אמנם הש"ך והט"ז הבינו בטור שמדבר בתערובת חתיכות ובכל זאת סוברים להחמיר בתערובת חנויות.

⁸⁸⁷ גם הבי"ב סימן נז הקשה על כך הטור ותיירץ שדבריו שם הם רק לדברי בה"ג שהביא קודם, אמנם לא הקשה מסימן טז וטעם החילוק הסביר הפמ"ג (משב"ז ז) שבדין

הפרשת כולם לכתחילה

שאנו תולין לומר האיסור הלך לו'. (אבל אם נפל למקום שאפשר להמצא לא הותרו השאר. ש"ד מג)

אמנם הרמב"ם (ע"ז ט, ה) הסביר את דברי הגמ' שכוונתה שנפלו שתי טבעות וסברתו שבדבר שלא ניכר יש להחמיר שיפלו שתיים. והביא דבריו הש"ך (ב) וכן פסק השו"ע לגבי איסורי עבודה זרה (להלן סימן קמ). אמנם כאן פסק שדי בפילה של אחד. והפרי מגדים (שפ"ד ז) כתב 'ובמידי דרבנן בהפסד מרובה אין להחמיר'.

וכשפירש קודם שאבד⁸⁹² ומשם נפל לים כתב הש"ך (מב) שהתערוכת אסורה בכל אופן כיון שכבר יש עליהן שם איסור ולא נפל ממנה.

וכשפירש ונפל לים קודם שנודע התערוכת ואח"כ נודע התערוכת כתב הפר"ח (אב) שמסתבר שכולם מותרים 'לפי שבזמן שפירש היו כולם בחזקת היתר' והביא שכן כתב מנחת כהן.

אופן האכילה המותר

הגמרא (שם) מעמידה את ההיתר בטבעת שנפלה לים דווקא כשמוכר שתי טבעות מהנותרות ביחד. שאז גם ניתן לתלות שאחת מהם היתר ודאי. וכעין מה שהותר בקרבן בעל מום שנתערב והוקרב אחד מהם בשגגה להקריב דווקא שנים שנים מהנותרים.

הטור^א כתב 'אבל לאכול אחד אחד או שאוכלם כולם אדם אחד אסור' ומשמע מלשונו שאסור לאכול אדם אחד גם כשאכלם שניים שניים והקשה הב"י ש'מלשון הראשונים שכתבו 'אי מתהני מכולהו בבת אחת אסור' (תוס' שם פ'ירש') משמע שלא סוברים שאסור באדם אחד שאחרת היה צריך להשמיע לנו איסור זה שהוא גדול יותר. וכתב הב"י שאפשר שכוונת הטור לאסור בשני בני אדם שאוכלים בבת אחת. וממילא יחמיר גם באדם אחד שאוכל שניים שניים ונמצא שמתיר רק בשני בני אדם שאוכלים שניים שניים.

והפרישה (כד) הגיה בדברי הטור 'או שאכלם כולם אדם אחד יחד אסור'.

אמנם הפרישה הביא בשם מבוא שערים שכתב כפשט הטור 'שדוקא לב' בני אדם מותר לאוכלן שנים שנים' כמו שכתב הטור בסימן קמ לגבי עבודה זרה (ולדעת הפרישה ע"ז חמורה מאיסור. ולש"ך (מט) גם שם הכוונה שלא יאכל אדם אחד כאחד).

השו"ע^ז פסק שאוכל אדם אחד, כשאוכל שתי חתיכות יחד כפשט הגמרא 'ודוקא כשאוכל הנשארות שתיים ביחד, דממה נפשך איכא חדא דהיתרא, אבל לאוכלם אחת אחת, אסור.

והרמב"א^א החמיר כהבנת הב"י בטור 'הגה: ואפילו לאכלם שתיים שתיים, אסור לאדם אחד לאכול את כולם. ואפי' ב' בני אדם, אין לאכלם כולם בבת אחת'.

והסביר הש"ך (מב) שכאן חמור מסתם ביטול ביבש, כיון ששם היה ביטול מלא גם מדרבנן וכאן ההיתר רק מצד ספיקא.

הט"ז (ע) הביא חומרא זו להסביר את הטור שהחמיר באדם אחד, שהוא כשיטת הסוברים שם בביטול ביבש שאסור לאדם אחד לאכול כולם, וכאן החמיר הטור. ומכאן ודחה את קושיית הבית יוסף. והוסיף אם כן

הפמ"ג (שפ"ד ז) העמיד דברי הש"ך שודאי סובר שאין לכבוש לכתחילה כדי שיתפרשו כולם⁸⁸⁹ וכל היתרו של הרמ"א הוא בדיעבד ובאדם שלא ידע שיש איסור להנידן והניד ונתפזרו כולן.

והט"ז (י. ע"פ משבצות זהב) סובר שנתפזרו כולם מותר דווקא כשלא לפנינו. אבל פירש מקצתן אפילו שלא בפנינו אסור כרא"ש וכשיטת ר"י שאין דין פירש בתערוכת⁸⁹⁰.

17. האם תרנגולת איסור שנתערבה באחרות אסרת גם את הביצים שנמצאו ביניהם. מדוע?

כתב באיסור והיתר הארוך (ט, פו) שתרגולת טריפה שנתערבה עם שני תרנגולי היתר בחצר. למרות שהתרנגולים עצמם אסורים, הביצים שנמצאים שם מותרים. והטעם 'והכא ליכא למגור שמא יקח מן הקבוע מאחר שניכר האיסור במקומן כדאיתא לקמן בתשובת הסמוכה. ועוד דאינו לוקח מן התרנגולת אלא מן הביצים ואין לגזור מן הביצים על התרנגולת'. נראה כוונתו שגם מי שחושש לפירש מעצמו בתערוכת שמא יקח מהקבוע, אין חשש לזה אלא בתרנגולים עצמם ולא בביצים שפירשו מהם.

וכן פסק הרמ"א 'ואם נתערבה תרנגולת טריפה בכשרות, ונמצא ביצה ביניהם, הביצה מותרת אף על גב דהתרנגולים חשובים ולא מתבטלין, לגבי ביצה אזלינן בתר רובא'.

והגר"א (ב) הסביר שדינו כפירש ממילא (כלומר שהביצה פירשה מעצמה מתערוכת התרנגולים שהיא תערוכת האיסור) ומותר אפילו לשיטת סה"ת שסובר שביצה היא דבר חשוב. ונראה כוונתו שכיון שכאן ההיתר אינו מצד ביטול אלא מצד פרישה שייך גם בדבר חשוב.

סעיף ז: דבר חשוב שנתערב ואבד אחד מהם

18. מה דין איסור חשוב שנתערב ואבד אחד מהתערוכות

איסור שנתערב ואבד

בגמרא בזבחים (עז, א) 'אמר ר"נ אמר רבה בר אבוא אמר רב: טבעת של עבודת כוכבים שנתערבה במאה טבעות, ונפלה אחת מהם לים הגדול - הותרו כולן, דאמרין: הך דנפל היינו דאיסורא'.

ויסוד ההיתר בכל זה כדברי הרשב"א 'והעיקר לכל זה משום שכבר נתבטל ברוב דבר תורה וכל דרבנן יכולין אנו לתלות ולומר אני אומר הך דאיסורא נפל והני דהיתרא ניהו כנ"ל'.

בהמשך הגמ' (עמוד ב) מובאת אותה הלכה בשם ר' שמעון בן לקיש לגבי חבית תרומה שנתערבה. והסבירה הגמרא ששני הדינים באו לרבות בדין זה גם דבר שיש לו מתירין כתרומה (שניתן למכר התערוכת לכהן) וגם איסור קטן שאין חסרונו ניכר כטבעת⁸⁹¹.

וכן כתב **השו"ע** 'דבר שאינו בטל מחמת חשיבותו, כגון בעלי חיים ובריה וחתיכה הראויה להתכבד ודבר שיש לו מתירין, שנתערב באחרים ונאכל אחד מהם בשוגג (רמ"א: בין שאכלו עצמו בשוגג בין שאכלוהו אחרים בשוגג) או נפל מעצמו לים בענין שנאבד מן העולם, הותרו כל האחרים,

⁸⁸⁹ שכן הגמ' בזבחים דוחה את ההצעה 'ונכשיניהו דנייד' מצד גורה שמא יקח מן הקבוע. אמנם העמדה זו קשה שהרי הרמ"א בא לישב את דברי הטור בסימן טז ושם כתב בפירוש 'כיצד תננתו נכשיניהו דנייד ממקום קביעותו' ופשוט שכוונתו לכתחילה. ואת הגמ' בזבחים אפשר ליישב כהבנת הרא"ש בדעת ר"ת שאיסור זה רק בקדשים.

⁸⁹⁰ בחולין ז, כא שפסק בספק דרוסה כר"י שלא מועיל כבישה.

⁸⁹¹ אמנם יש ספרים שגורסים בשיטת ריש לקיש שדווקא בחבית מקלים אבל לא בתאנה שלא ניכר מקומה. וכתב הרשב"א (תוה"ד, ב, כו, א) שאין הלכה כשיטה זו שגם לגרסא זו רב יוסף חולק על ריש לקיש וכתב נחמן בטבעת.

אמנם הש"ך^(ב) כתב על דברי הגשע"ד שאינם מוכרחים וצריך גם לחשוש באכלו שוגג שמא מתוך היתר זה יבוא להפילו מזיד לים. וכן הוכיח מלשון הרא"ש בתשובה. וכן כתב הט"ז^(ג) וסיכם ע"כ נראה לע"ד להחמיר בזה בנאכל אחד מהם בכל גוונא. ואין היתר אלא בנאכלת מעצמה לכלב'.

סעיף ח: נפילה מתערובת לתערובת בדבר חשוב

19. מה דין דבר חשוב שנפל לתערובת ומשם לתערובת אחרת

בסעיף הקודם נידון דבר שאבד ומתוך שאינו לפנינו תלינו בו את האיסור. בנידון זה האיסור עדיין לפנינו ולכן צריך תוספת ספק על מנת להתיר.

בגמרא בזבחים^(עד, א) מובאת מחלוקת רב^א ושמואל^ב האם יש ספק ספיקא באיסורי עבודה זרה. מחלוקת זו מוקבלת למחלוקת תנאים של רבי יהודה ור' שמעון בדין זה: ר' יהודה^א אומר: רימוני באדן (של ערלה) אוסרין בכל שהוא, כיצד? נפל אחד מהן לתוך ריבוא ומריבוא לריבוא - אסורין; ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש^ב: לריבוא - אסורין, ומריבוא לשלשה⁸⁹⁵ ומשלשה למקום אחר - מותר.

והסביר שם רש"י (ר"ש אומר) 'ריבוא הראשון שהאיסור עצמו נפל שם אסור אבל פירש אחד מאותו ריבוא לג' רמונים ומן השלישי פירש אחד למקום אחר מותר אף הג' אמצעיים דספק ספיקא בטיל'.

- נמצא לשיטת רש"י^א צריך ג' נפילות. אמנם אז, גם השניה מותרת. וכ"כ הרמב"ם^(מ"א טו, י).

- וגרסת הרשב"א^א שם היא 'לריבוא אסור לשלש ומשלש למקום אחר מותר'. ונמצא לשיטתו שדי בשתי נפילות להתיר את התערובת השניה והסביר 'שאני אומר האיסור לתוך הרוב (שבתערובת הראשונה) נשאר'. וכ"כ הטור (פאן).

וכיון שהלכה כרב באיסורי קימ"ל להלכה כר"ש שבשיטתו עומד רב ויש ספיקא ספיקא אפילו באיסורי עבודה זרה (תוה"א ד, ב כד, א. תוספות שם עד, ב 'אי בעית אימא'). ובשאר איסורים לא נחלקו כלל רב ושמואל וסוברים כר' שמעון.

השו"ע^א פסק כגרסת רש"י ורמב"ם להצריך ג' תערובות 'דבר שאינו בטל מחמת חשיבותו, שנתערב באחרים ונפל מהתערובת הזאת אחד לשנים אחרים (אפילו לפנינו⁸⁹⁶ ש"ך נא), ונפל מן השלשה אחד לשנים אחרים, הרי אלו האחרים מותרים. שהרי האחד של תערובת הראשונה בטל ברוב. ואם נפל אחד מהתערובת הראשונה לאלף, כולם אסורים, ולא נאמר בטל ברוב אלא להתיר ספק ספיקון, שאם יפול מן התערובת השניה למקום אחר, אינו אסור'.

אולם הש"ך^ב כתב שדעת רוב הראשונים שדי בשתי נפילות וכן כתב בשם התוספות, הרא"ש, מהר"מ, רשב"א, טור ור"ן. אלא שהיתר זה דווקא כשאינו אוכל כולו כאחד, והוסיף שנראה שבאופן זה גם רש"י מודה. וכן דעת הפר"ח^(ה). והש"ך סיכם לסמוך על זה בהפסד מרובה.

והט"ז^(י) הביא מפסק ר"ת שהובא בהגש"ד⁸⁹⁷ יסוד לפיו בכל מציאות שיש ודאי איסור לא ניתן לאכול הכל אלא בזריקת אחד. ומכאן גם השו"ע והרמ"א חששו לאיסור גם בג' תערובות למרות שיש ספק ספיקא. ובנקה"כ כתב לחלק ששם יש רק תערובת אחת ולכן האיסור

להתיר להלכה (אך לא למעשה) גם בשני בני אדם לאכול בבת אחת שזו חומרא שבאה מכח הקושיא.

אמנם הש"ך בנקה"כ דחה דבריו וכתב שמהרא"ש מוכח שאין איסור כלל באכילת אדם אחד במקרה זה.

כשתערבו שני איסורים

בטעם ההיתר שאכילת שניים מותרת נחלקו הראשונים

- **רש"י** (והא אמר ר"א) הסביר שיש כאן מיגו שמתוך שאחד מהשניים שאוכלים ודאי אינו האיסור ממילא גם חבירו כמותו ומותר. וכתבו הש"ך^(מב) והפר"ח^(טז) שמכאן יש ללמוד שלעולם כמות הנאכלים בבת אחת צריכה להיות כפולה מכמות האיסור שנפל⁸⁹³

- **והרא"ש** (חולין ז, לו) הסביר 'דממה נפשך איכא בהיהא אכילה ובהיהא הקרבה חזא דהיתרא' ולפי דבריו יש לאכול בכמות של חתיכה אחת יותר מהאיסור שנפל.

הפר"ח^א הביא גם את שיטת הרא"ש אך סיכם להחמיר כרש"י.

אמנם בכרת^י (טז) וכן ביד יהודה^א (קצר ט) הקלו כרא"ש שכל שודאי יש אחד היתר בתערובת מותר ואין צורך בכפול.

מהות החילוק בין אבד לפירש

והיתר זה דווקא כשאבד כגון שנפל לים כדברי רב נחמן. וכן כשנאכל בשוגג (רא"ש בתשובה כ, יז). אמנם כשרק פירש אחד מהם והוא לפנינו אומרים 'איסורא ברובא איתיה'. ובטעם החילוק הסביר הרשב"א 'טעמא דמילתא דכל שישנה בעין ואתה צריך לדון עליה ועל השאר, מפני מה נאמר בזה האחת שהיא היא האסורה? אדרבה יש לנו לומר שהאיסור נשאר בתוך הרוב. אבל כשנאכלה אחת מהן או נאבדה ואין אתה צריך לדון על אותה שכבר הלכה, ואין בפנינו לדון אלא על אלו אני אומר שאותה שנאבדה אותה היא שאסורה'.

הפילוה או אכלוה שוגג

בדברי הגמרא מובא לשון 'נפלה' ונחלקו הראשונים בדין שהפיל אותה אדם בשוגג.

בתוספות^א (זבחים עד, א ונפלה) כתבו 'דוקא נפלה ממילא אבל הפילה אפילו שוגג קנסינן אטו מזיד' והביאו הטור בשם ר"י.

ובהגהות שע"ד^(מב) חילק בדעת ר"י בין הפילו שוגג שמחמירים לאכלו שוגג שמתירים 'ראה דדוקא נקט ר"י הפילו שוגג, אבל אכלו שוגג ליכא למיקנסיה אטו מזיד דודאי לא יאכל אחד במזיד להתיר האחרות'. וכ"כ בתרומת הדשן והוסיף שלכן האכילו לכלב או לגוי בשוגג אסור.

והרשב"א^א התיר גם בשוגג כדון מבטל איסור 'מיהו דוקא בשנפלה מאיליה אי נמי שהפילה הוא בשוגג אבל הפילה במזיד לא כדון כל מבטל איסור בידיים במזיד'.

מלשון השו"ע והרמ"א משמע כהגהות שע"ד⁸⁹⁴ שבאכל שוגג מקלים. ובנפול שוגג מחמירים עד שיפול מעצמו. שכתבו 'ונאכל אחד מהם בשוגג, (בין שאכלו עצמו בשוגג בין שאכלוהו אחרים בשוגג), או נפל מעצמו לים'. וכן דעת הפר"ח (לא) והמנחת כהן (ח"ג, פ"ו, טד, א).

⁸⁹³ והוסיף הפר"ח: 'דאם לא כן אימא דחבריה דהוי מיעוט לאו דאיסורא, אבל הכא דאיכא טפי דהוי רובא מחבריה איכא איסור'. אמנם המנח"י (מג, טו) כתב שאין הכרח לומר כן בדעת רש"י וגם הוא סובר כרא"ש להלן שדי באחד יותר. והטעם שלא תולים האיסור ברוב כיון שכבר נפל אחד ותולים בו. וסיים צ"ע.

⁸⁹⁴ וכן דייק בלשונם הש"ך (ע)

⁸⁹⁵ ובהמשך הגמ' אפילו לשנים כיון שיש רוב היתר

⁸⁹⁶ כיון שאם פירש שלא לפנינו לדעת השו"ע הפורש מותר אפילו בלי שנתערב כמובא בסעיף ו.

⁸⁹⁷ בדיון שחט הרבה תרנגולים בסכין אחת ונמצאה לבסוף פגומה והתיר בזריקת תרנגול אחד ובתירוך שלא שייך ההר"ל בתרנגולת בנוצתה.

והש"ך העיר שחומרת הרמ"א בדבר שיש לו מתירין הוא דווקא בספק ספיקא של תערוכות אבל ספק ספיקא במציאות כמו בחדש⁹⁰⁰ שייך גם בדבר שיש לו מתירין והוא הדין בספק היו"ט שני כמו שפסק הרמ"א בסיומ תצ"ז. וכחילוקו של הרא"ש בתשובה (ב.א).

סעיף ט: ספקות בגוף ובתערוכות

20. מה דין ספק איסור תורה שנתערב באחרות. ומה הנפק"מ בדעת השו"ע שאוסר בשתי תערוכות

בגמ' בביצה (ג, ב) 'אחד ביצה שנולדה בשבת ואחד ביצה שנולדה ביום טוב אין מטלטלין אותה... וספיקא אסורה. ואם נתערבה באלף - כולן אסורות.

נחלקו הראשונים האם דברי הגמרא 'ואם נתערבה' מתייחסים לספיקא שנולדה ביום טוב או לודאי.

- דעת ר"י^א שמדובר בספק שנתערבה ובכל זאת אסורה ואין כאן ספק ספיקא. וכן הבנת הרשב"א (תוה"א ד, ב. כד, ב) ו"כ השו"ע^א כאן. (להלן יפרט טעמו).

- ודעת ר"ת^ב (תוספות 'אחרות') שדברי הגמרא 'נתערבה' מתייחסים לודאי נולדה ביו"ט ולכן לא מועיל לה תערוכות מצד שהוא דבר שיש לו מתירין. אבל ספק בגוף ובתערוכות מצטרפים להתיר בספק ספיקא.

בהבנת טעמו של ר"י לאסור ספק טריפה שנתערבה נחלקו הראשונים:

- **הרשב"א**⁹⁰¹ (שם) כתב שלא אומרים ספק ספיקא להקל כשהספקות מסוגים שונים כלומר כשספק ראשון בגופו (אם נוצר איסור) ושני בתערוכות (האם זהו האיסור) אלא דווקא בשני ספקות בגוף⁹⁰² או שניים בתערוכות⁹⁰³

- **התרומה** (טו)⁹⁰⁴ אינו מחלק בין ספקות בגוף לתערוכות אלא רק בין מציאות שהספק הראשון אסור רק מדרבנן ואז יהיה מותר בתערוכות שניה לבין שהספק הראשון אסור מהתורה (כגון תערוכות חד בחד) שאז אינה בטילה בתערוכות שניה כיון שיש כאן רק ספק אחד.

- **הרא"ה** (שם כה, א) משלב למעשה בין טעמו של הרשב"א לתרומה וסובר שכדי להחמיר שלא בטל צריך שני תנאים גם שמדובר בספקות בגוף ובתערוכות וגם שהספק הראשון אסור מהתורה ולא מדרבנן⁹⁰⁵.

השו"ע פסק להחמיר כרשב"א 'ספק טריפה שנתערב באחרות, כולן אסורות. עד שיהא בהיתר כדי לבטל האיסור אם הוא מדברים המתבטלים. שכיון שספק הראשון היה בגופו, אין להתירו מספק ספיקא⁹⁰⁶.

ודאי בתוכו והיה מוכרח לזרוק משאם כן כאן שיש ספק ספיקא ואפשר שאין בתערוכות איסור.

פרשו כמה: והיתר זה הוא גם אם פרשו מהתערוכות הראשונה יותר מאחד ובתנאי שהם המיעוט מהתערוכות הראשונה ושוב נתערבו ברוב כנגדן (טור, ב"י).

פרשו מחציתן: כתב הרשב"א שגם באופן זה יהיו מותרים 'ומסתברא שאם פירשו מחצה על מחצה כגון שפירשו חמשים למקום אחד וחמשים למקום אחד ונפלו החמשים למקום אחד כולן מותרין דהא איכא ספק ספיקא'.

אופן האכילה המותר

כתב הב"י שמשמע מדברי רש"י שהיתר זה הוא משום ספק ספיקא שמא לא נפל ושמא אינו זה שאני אוכל. ומכאן כתב שנראה שאין לאכלן כולם כאחד.

וכתב הרמ"א^א 'ומכל מקום אין לאדם אחד לאכול את כולן.'

אולם הש"ך (צ) העיר שדברי הב"י הם דווקא בתערוכות שניה, אמנם כשנפל לשלישית יודה להתיר לאכול אדם אחד בבת אחת כיון שיש ספק ספיקא בכל אופן, ולפי זה לדבריו של הרמ"א אין מקור⁸⁹⁸

והמנחת יעקב (מג, כ) האריך להוכיח בדעת הרמב"ם שגם בתערוכות שלישית אין לאכלה בבת אחת וכדברי הב"י והרמ"א.

ספק איסור שנתערב

כתב הרמ"א בשם או"ה 'ודוקא שהאיסור שנתערב הוא ודאי איסור דאורייתא. ש"ך נד, א' אבל ספק איסור או ודאי איסור דרבנן. ש"ך שם שנתערב ונפל מאותה תערוכות למקום אחר, התערוכות השנית שרי (אבל לא לאדם אחד כדלעיל).

אמנם הש"ך (נה) כתב שאו"ה סובר כתוספות שתערוכות השניה מותרת כשאינו אוכל כולה כאחד אפילו בודאי איסור. ובספק איסור מותרת התערוכות השניה אפילו כולה כאחד.

דבר שיש לו מתירין

כתב הרשב"א^א בדין זה 'וכן בכל האיסורין ואפילו באיסורין החמורין כחתיכה הראויה להתכבד בפני האורחין ובריה דגיד הנשה ודבר שיש לו מתירין שהרי בטבעת של ע"א וברמוני באדן שאין להן ביטול אמרו כן. והשו"ע^ב שפסק כמותו בנפל לים יסבור כן גם בתערוכות (ש"ד (12)

אמנם הרמ"א כתב בשם או"ה^א 'יש אומרים דבר שיש לו מתירין אין להתיר מכה ספק ספיקא, וטוב להחמיר אם לא לצורך וצ"ע אם להקל שלא בהפסד מרובה. ש"ך נה, מאחר שיש לו היתר בלאו הכי'. וכן באיסור דרבנן. ש"ך נה.

וכתב הש"ך (13) שלשיטתו כל שכן⁸⁹⁹ שיחמיר בנפל לים.

⁹⁰³ ודעת הפמ"ג (שפ"ד סב) שזהו דווקא באיסורין שיש בהם 'דררא דין תורה' כספק ביצה. והט"ז (יד) סובר שעיקרון זה לרשב"א הוא גם באיסור שכולו דרבנן.

⁹⁰⁴ וכן הרא"ה בתחילה הסביר בדרך זו וז"ל: 'דלא אמרינן ספק ספיקא שרי בדאורייתא אלא היכא דבספק ראשון שרי מדאורייתא, אלא מדרבנן אסור. כגון הא תערוכות הילכך ה"ל ספק שני ספק דרבנן. אבל כל היכא דבספק ראשון מיתסר מדאורייתא ספק שני אסור מדרבנן דלא חשוב אלא חד ספיקא'.

⁹⁰⁵ ובלשונו 'חד ספיקא' בגופו כיון דמיסר ד' באורייתא לא משתרי בספק שני תערוכות. משום טעמא דספק בכל דבר שיש לו ביטול בחד תערוכות. והסביר הפ"ח שלשיטתו אם הספק הראשון אסור מדרבנן אפילו אם עיקר האיסור מהתורה בטל גם בגוף ובתערוכות.

⁹⁰⁶ כתב הפמ"ג בדיני ספק ספיקא את א שלשון הרשב"א 'ומכל מקום יש לחוש לדברי רבנו יצחק ז"ל שלא התיר בספק ספיקא אלא בשתי ספיקות הבאות מכה שתי תערוכות' משמע שמהתורה הוא בטל וזו חומרא מדרבנן. וכן בשו"ת הרשב"א חלק א סימן תא

⁸⁹⁸ ויש העיר שדברי הרמ"א שונים מדברי הב"י, שהב"י דיבר על 'בבת אחת' והרמ"א דיבר על 'אדם אחד'. ולכן אפשר שמקור דברי הרמ"א כשיטתו (קט, א) שאפילו בביטול גמור של יבש ביבש כתב לכתחילה להצריך שני בני אדם. וכן חייב בסעיף הקודם לענין אבד שהיתרו מכה ספק ספיקא כנידון דידן.

⁸⁹⁹ הפרי מגדים העיר שיש לעיין מי מהם חמור יותר.

⁹⁰⁰ שמא משנה שעברה ושמא השריש קודם העומר

⁹⁰¹ בלשונו 'דלא אמרו ספק ספיקא להקל אלא בשתי ספיקות הבאות מכה שתי תערוכות... דככל חדא וחדא איכא למימר לא זו היא שנפלה כאן ואם תמצא לומר זו היא שנפלה כאן שמא לא זו היא שנפלה לריבוא ראשון. אבל בעלמא שאינו בא מכה שני תערוכות לא'

⁹⁰² כמו בכתובות (ט, א), באשה שזינתה: 'ספק תחתיו ספק אין תחתיו, ואם תמצא לומר תחתיו, ספק באונס ספק ברצון' - ששני הספקות מכוונות לשאלה אם האשה בכלל נאסרה לבעלה.

ספק בגוף וספק בתערובת אם הספקות באו כאחד. (אמנם אפשר שהב"י עצמו לא סובר כך. וראה הערה)⁹¹⁰

וכן כתב בהדיא **המנח"י** (מג, כה) שכל האיסור בגוף ובתערובת הוא כשהידיעות מחולקות. והביא שכן כתב **המשאת בנימין** (ז). וכן כתב **בהגהות שיערי דורא** (פד, ה) שהסביר שיש מציאות ששייך ספק ספיקא בשני עניינים גם לר"י ונ"ל דשאני הכא דשתי הספיקות באין יחד. ר"י לעיל מיירי שנודע מתחלה שדרס הזאב קודם שנתערבו, ובאותו פעם לא היה רק ספק אחד ונעשה אותו פעם הספק כודאי וכשנתערב אח"כ הוא כמו ודאי איסור שנתערב.

והדרכ"מ (טו, טז) העיר על דברי הב"י שבא"ה⁹¹¹ (א, כ) כתב שלעולם צריך שני תנאים לספק ספיקא והוא שהם גם מענין אחד וגם באו כאחד. וכן **הט"ז** (טו) הביא דברי הב"י וחלק עליהם שאין נפק"מ בזמן ידיעת הספקות ולעולם יש לאסור ספק בגוף וספק בתערובת.

ולהלכה כתבו האחרונים להתיר בהפסד מרובה ויש בו צורך מצווה כשנודעו יחד (כה"ח קמב).

23. בשתי ספקות שבגופו האם יש נפק"מ אם היתה ידיעה בינתיים או לא

כתב בהגהות או"ה⁹¹² (כ) 'אפי' אם היו הב' ספיקות ספק ספיקא גמורות שהיינו בענין אחד ובגוף אחד מכל מקום לא ניתן ע"י כך אם לא שיבאו פעם אחת... אבל אם נודע לו הספק האחד קודם. אחר שעת ידיעתו אזלינן וחשוב באותו פעם כאיסור ודאי וכשיבא הספק הב' אפילו בלתי תערובת לא הוא אלא ספק אחד.

וכן כתב הרמ"א 'אבל אם היו ב' ספיקות אם היה כאן איסור כלל, ונודעו ב' הספיקות **ביחד**, מתירים ספק ספיקא בכל מקום, אפילו באיסור דאורייתא וגופו של איסור, ואפילו היה לו חזקת איסור'

ומוכח לרמ"א שלעולם בספק ספיקא צריך שידעת הספיקות תבוא בזמן אחד.

והט"ז (ט) התקשה כיצד במציאות יתכן בשני ספקות בגופו שיבואו בשני זמנים, כגון בפתח פתוח שאומרים ספק שלא תחתיו וספק באונס? ועוד הביא **ממשאת בנימין** שכתב שכמו שבשתי תערובות מותר אפילו נודע בינתיים כך בשני ספקות בגופו.

וכתב הט"ז לתרץ שהרמ"א רק בא למעט ספקות בשתי גופים שאינם מצטרפים כיון שעצם המציאות שהידיעה יכולה לבוא בנפרד מוכיחה שאין זה ספק ספיקא.

והפמ"ג (משב"ז י) הקשה על הט"ז שהרי גם בשתי תערובות הידיעות יכולות לבוא בנפרד ועדיין יש בו ספק ספיקא. והשיב 'יש לומר דלהרשב"א ב' חילוקים יש:

- באיסור תורה בעינין שאי אפשר לבוא לפניך כ"א יחד כהיה דפתח פתוח. הא לאו הכי אף שהם בעינין א' לאו כלום.

הש"ך (סו) הקשה, מה החידוש בדין זה לשו"ע שכן לשיטתו אפילו ב' תערובות לא מבטלים וצריך ג'. אז מה ההנא אמינא שכאן יתבטל? ונשאר בצ"ע.

וישב הפמ"ג (ש"ד סא) שכאן היה מקום לומר שיתבטל גם לשו"ע כיון שלא התחזק איסור והוא קל מב' תערובות. קמ"ל שאסור גם כך.

והפ"ח (טו) כתב שבא להשמיע שאפילו ספק טריפה לא יהיה מותר לשו"ע בשתי תערובות אלא רק בשלש. 'דלא תימא כיון דלא הוא אלא ספק טרפה סמכינן אסברת המקילין בשני תערובות'.⁹⁰⁷

21. מה דין ספק איסור דרבנן שנתערב באחרות

הרמ"א הגיה על טעמו של השו"ע 'ויש אומרים הטעם דאסור הואיל והספק הוא איסור מדאורייתא ולא נוכל לומר עוד ספק שאין כאן איסור, רק שנתערב באחרים, לא מקרי ספק ספיקא ואסור'

וכתב הש"ך (טו) שהנפק"מ לטעם זה שאם הספק איסור הוא דרבנן מהסוג שלא מקלים בספקותיו כיון שיש בו דררא דאורייתא כגון גבינת נוכרי⁹⁰⁸, לרמ"א הוא יהיה מותר בתערובת ולמחבר ישאר באיסורו. וכתב הפמ"ג (שפ"ד טו) שזהו כשיטת הרא"ה לעיל. ובכה"ח (קמא) כתב שגם הרמ"א מחמיר בזה ומה שכתב בשם יש אומרים אינה דעתו להלכה.⁹⁰⁹

אמנם הט"ז (טז) למד מדין ביצה 'כלל העולה בספק ספיקא הוא כן דכל שספק האחד הוא אסור מצד שהוא חשוב ואינו בטל ברוב שאע"פ שעיקר האיסור הוא מדרבנן. כמו ספק ביצה שנולדה ב"ט ושוב נתערבה לא מהני בה ספק ספיקא.'

והש"ך בנקה"כ כתב עליו 'זה אינו, דבדרבנן מהני ספק ספיקא אפילו אין הספקות מענין אחד... ומספק ביצה שנולדה ביום טוב אין ראייה, דהוי דבר שיש לו מתירין.'

ולהלכה כתב הכה"ח (קל"ט-קמ) להחמיר בספק בגוף וספק בתערובת באיסורי דרבנן שיש להם עיקר מהתורה. ולהקל בשאר איסורי דרבנן למעט דבר שיש לו מתירין.

22. ספק בגוף וספק בתערובת האם – האם יש נפק"מ מתי היתה ידיעת הספק הראשון

בסימן נו דן הב"י בדין ספק דרוסה (כלומר ספק טריפה) שנתערבה בעדר, שאסר ר"י. והביא הב"י שאלה בשם 'מצאתי כתוב' כיצד ר"י חולק על כל המקומות שיש בהם ספק ספיקא להתיר גם באיסורי תורה. והסביר הב"י 'ונראה לי דלא איירי ר"י אלא דוקא היכא שנודע שדרס הזאב קודם שנתערב באחרים. ואם כן כיון שנודע מיד שהוא ספק דרוסה והוא ספק דאורייתא ובאותו פעם לא היה עדיין רק ספק אחד שהרי לא נתערב עדיין, ונעשה הספק כודאי. וכשנתערב בעדר הוי כמו ודאי דאורייתא שנתערב בעדר. אבל אם לא נודע לנו שדרס הזאב עד אחר שנתערב בעדר, מודה שמותר מטעם ספק ספיקא. הואיל ששני הספיקות באים יחד מיד כשנולד הספק'. ומשמע שניתן להתיר

בנתערבה נותר רק ספק אחד. אמנם לפי מה שכתב אצלינו כרשב"א שסברת ר"י היא מצד סוגי הספקות שהם בגוף ובתערובת ממילא אין כאן קושיה כלל על ר"י ולא נדרש התירוף, וממילא יודה הב"י שאפילו נודעו יחד יהיה אסור. וכן משמע בדרכי משה (שם טו) בדעתו שהצביע לדברי השו"ע כאן שסובר כאו"ה. ונמצא שדברי הב"י שם הם רק לפירוש סה"ת ולא לשיטתו ואין בהכרח מחלוקת להלכה בין הב"י הדרכ"מ והט"ז.

⁹¹¹ המנח"י כתב שדברים אלו אינם באו"ה אלא בהגהות עליו. ובאו"ה עצמו משמע אחרת.

⁹¹² נכתב על ידי ר' עזריה ב"ר שמעון מפוזנא. ולא על ידי המחבר של או"ה ר' יונה אשכנזי כמובא בשם הגדולים לחיד"א בערך עזריה בר שמעון.

כתב בפירושו: 'ורבינו תם ז"ל פירש שנתערבה באלף אודא קאי וזהשתא ליכא אלא חזא ספקא. אבל בספק ספיקא כלן מותרות משום דבכל חזא וחדא איכא תרי ספיקי וכמו שכתבתי. ולזה דעתי נושה להלכה'.

⁹⁰⁷ הש"ך העלה אפשרות זו בדעת השו"ע ודחה אותה, והפ"ח כתב שאין דברים מכוונים.

⁹⁰⁸ כמו שיוסבר להלן בקונטרס הספקות אות יח.

⁹⁰⁹ וגם הש"ך הביא אפשרויות נוספות להסבר דעת הרמ"א ולפיהם גם הרמ"א אינו מקל באיסור דרבנן שעיקרו מהתורה.

⁹¹⁰ יש להעיר שהב"י הביא שאלה זו לאחר שהביא את הסבר ספר התרומה בדעת ר"י לפיה האיסור הוא מצד שהספק הראשון אסור מהתורה והוכרע לחומרא ממילא

דאפשר לבדוק לא היה אוסר'. והובאו דבריו בדרכי משה בסימן נו (אות טו. 'עוד כתב')

אמנם הרשב"א (חולין נג, ב) כתב 'ושמא יש לומר דלא שרי' ספק ספיקא אלא היכא דלא אפשר לעמוד על בוריו של דבר אם הוא אסור אם לאו אבל במקום שאפשר לעמוד על בוריו של דבר בודקין, וכן הדין נותן. ותדע שהרי בגיד חתוך שנתבשל עם הגידים דלאו בריה הוא אף על פי שיש מאה כיוצא בו צריך בדיקה אחריו בזמן שיכול להכירו וזורקו ואוכל את השאר כיון שיכול לעמוד עליו⁹¹⁷. אף על פי שאם אינו מכירו הכל מותר ומשערים אותו כבשר בלפת, והכא נמי לא שנא'.

הרמ"א כתב כתורת הדשן 'אף על פי שיש לברר על ידי בדיקת הריאה, אין לחוש'.

הש"ך (טו) הביא את דברי הרשב"א וסיכם למעשה שהגם שמעיקר הדין מותר יש לבדוק אם אין טרחה בדבר: 'הלכך נראה דהיכא דאפשר לבדוק כגון שהוא לפנינו ואין הפסד בדבר יש לבדוק. אבל בלאו הכי אין להחמיר. ותו דהרי הטה"ת והסמ"ג כתבו גבי רואה דם מחמת תשיש דמותת (לאיש אחר) בלא בדיקת שפופרת מטעם ספק ספיקא⁹¹⁸ כו' ומביאם ב"י לקמן סימן קפ"ז'.

מקרים מיוחדים בברור ספק (כה"ח קנא – קנג)

במקום שאפשר לברר על ידי שאלה, כלומר יש ידיעה לאחר חייב לברר (מנח"י קונטרס הספקות מה)

אם הבירור לא פושט את הפסקות אין חובה לברר (נוב"י קמא יו"ד מג. פת"ש לה)

חייב הברור הוא דווקא כשהיתה חזקת איסור כבשחיטה אך במקום שהיתה חזקת היתר אין חייב ברור לכו"ע (נוב"י שם. פת"ש לה)

- ובאיסור דרבנן (כלומר שמהתורה בטל ברוב בתערוכות ראשונה ומדברנן לא בטל כדבר חשוב) כל שהם בענין א' אף שיש להפריד ואף נודע שרי כב' תערוכות'.

24. האם יש ספק ספיקא במקום שהיתה כבר חזקת איסור קודם הספק

- **באו"ה**^א (כו, ב) הביא בשם הרמב"ם על תרנגולת שספק אם נתבלה בשחיטה ושוב נתערבה שהיא אסורה ואין כאן ספק ספיקא כיון שחזורת לחזקת האיסור של עוף חי⁹¹³ (שהוא איבר מן החי). וסיכם מכאן שכל שיש לו חזקת איסור דינו כודאי איסור גם לאחר הספק ואין לעשות בו ספק ספיקא.

- **ובדרכ"מ**^ב (טו, טו 'עוד כתב') כתב שהרשב"א (א, תא) סובר שיש ספק ספיקא גם בהתחזקת האיסור. ושם הביא הרשב"א ראייה מדברי הגמרא בזבחים (עד) בטבעת של ע"ז שנתערבה ששייך בה ספק ספיקא ואפילו שכבר נתחזק בה איסור של ע"ז. וכן משמע ממה שאסרו ספק דרוסה שנתערבה מטעם אחר ולא מטעם שנתחזק איסור אבר מן החי בבהמה.

- **והמשאת בנימין**^ג (לה) כתב שכונת הרשב"א שיש ספק ספיקא בחזקת איסור רק בחזקת ספק איסור ולא בחזקה גמורה⁹¹⁴ וכן דווקא כשהספק אינו מסוג החזקה. 'ואנן לא אמרינן דאי אתחזק איסורא לא מהני ספק ספיקא אלא כשהא בהא תליא דהיינו כשהחזקה והספקות בענין אחד כגון בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת שהחזקה היא בענין השחיטה והספקות ג"כ בענין השחיטה כגון דספקא לן אי שהה אי דרס'⁹¹⁵

אמנם הט"ז (טו) כתב שלמעשה כונת הרשב"א שיש ספק ספיקא גם בחזקת איסור ודאי כמו בחלב, אמנם בתנאי והספק הוא מחמת דבר אחר ולא מחמת מה שנתחזק איסורו מתחילה. ולפי זה דברי האו"ה אינם סותרים את העיקרון של הרמ"א כי השחיטה היא זו שבאה לבטל את חזקת האיסור. אמנם בספק דרוסה יועיל ספק ספיקא למרות חזקת איסור אבר מן החי שיש לבהמה שאין הספק במה שבא לבטל את החזקה⁹¹⁶. **וכן כתב הכה"ח** (קמח) והוסיף ספק אם נשבר הגף. ושכן כתב הש"ך (קיצור הספקות אות כט)

וכתב הרמ"א 'כגון עוף שבחזקת איסור עומד ונשבר או נשמט גפו ספק מחיים או לאחר שחיטה, ואם תמצא לומר מחיים, שמא לא נקבה הריאה, יש להתיר מכח ספק ספיקא.

ובכה"ח (קמח) כתב לסמוך על המתירין בהפסד מרובה או שעת הדחק שלא יוכל להמצא או בערב שבת.

25. האם יש חייב לברר את הספק כשאפשר קודם שסומכים עליו להתיר בספק ספיקא

בתרומת דשן (פסקים מז) כתב להתיר ללא בדיקה 'אשר כתבת דסמכינן אספק ספיקא אפ"ל היכא דאפשר לברר ע"י בדיקה דודאי סמכינן כדמוכח בהא דהתיר ר"ת בזאב שנכנס לעדר מכח ספק ספיקא, ור"י נמי היה מתיר מכח ספק ספיקא, אלא דסבר כיון דספק הראשון הוא דאורייתא וגם הוא דבר שבמנין לא בטל, הא לאו הכי משום הא

⁹¹³ ראה חולין (פה, א) : אמר רב הונא: בהמה בחייה - בחזקת איסור עומדת עד שיודע לך במה נשחטה, נשחטה - בחזקת היתר עומדת, עד שיודע לך במה נטרפה. וברש"י שם: 'בחזקת איסור - אבר מן החי עומדת'.

⁹¹⁴ בלשונו: 'היכא דהוה ליה חזקה גמורה לא מהני ספק ספיקא אלא מיירי בחזקת ספק איסור

⁹¹⁵ הט"ז (טו) דחה דברי המשאת בנימין מתוספות ביבמות (כו, א 'אשה זו') שכתבו 'משמע דוקא לענין ריעותא דאתיליד אחר שחיטה היא בחזקת היתר כגון בא זאב ונטל בני מעים והחזירם כשהם נקובים דלא חיישינן שמא במקום נקב נקבו. אבל אם נולד

⁹¹⁶ והוסיף הט"ז שבמקום שהספקות מסוג החזקה כגון להתיר אשת איש לא יועיל אפילו הרבה ספקות. והש"ך בנקה"כ כתב שגם במקרה זה יועיל ג' ספקות.

⁹¹⁷ חולין צו, ב: 'גיד הנשה שנתבשל עם הגידים, בזמן שמכירו - בנותן טעם' ומשמע שיכול להכירו חייב להכירו ולהוציאו כדי לבטל בשישים.

⁹¹⁸ 'שמא לא בא הדם מן המקור אלא מן הצדדים ואפילו בא לראשון מן המקור שמא לא יבוא לבעל שני דאין כל האצבעות שוות'

סעיף י: ריאה טריפה שנמצאה בין הכשרות

26. מה הדין בבהמות שלאחר השחיטה עלה ספק אם יש ביניהם איסור

הרא"ש בתשובה (כ"ח) נשאל על ריאה טריפה שנמצאה בין הראות הכשרות האם יש לתלות שהוכשרה בטעות בהמת טריפה או שנאמר שרק הריאה נתערבה והבהמה נפסלה כדין. ועוד ששאלו את השוחט והקצבים ולא היה ניתן להכריע מדבריהם. והכריע להכשיר כיון שבשעת השחיטה יצאו הבהמות הכשרות מחזקת איסור, אין לאסור עד שיתברר האיסור אלא יש להעמיד אותן על חזקת ההיתר שלהן. וכדברי רב הונא בחולין (פ"ה, א) 'בהמה בחייה - בחזקת איסור עומדת עד שידוע לך במה נשחטה, נשחטה - בחזקת היתר עומדת, עד שידוע לך במה נטרפה'. ועוד שכיון שהבודק אומר שידע בטריפה, עד אחד נאמן באיסורין (וזה למרות שהקצבים אומרים שלא ערכו הריאה עם הכשרות)⁹¹⁹

וכן פסק השו"ע 'ריאה טריפה שנמצאת בין ריאות כשרות, ואמר הבודק שהיה יודע באותה סירכא, ובשגגה נתערבה אותה ריאה טריפה בין הכשרות, ולא היתה בכבשים ערבוביא, הכבשים מותרים'.

ד"ק הריאה טריפה לבד היא שנתערבה וליכא ריעותא בין הכבשים תלינן לקולא דמוקמינן הבהמות בחזקת כשרות'.

⁹¹⁹ ודקדק בדרכי תשובה (שפ"ט) 'אף על פי שיש תרי צדדים לתלות להחמיר דשמא נתערבה בשגגת הבודק ושמא בשגגת הקצבים כנ"ל מכל מקום כיון שיש צד הג' לתלות

כללי ספק ספיקא

ג. ספק ספיקא שאינו בגוף אחד שנתערב באחרות

המציאות

תרנגולת ספק טריפה שנמצאה בה ביצה שיש ספק זמן גמירתה. וביצה זו נתערבה בתערובת אחרת.

הדין

כולן אסורות. שהרי שתי הספקות שבגופם לא התירו את הביצה (כבסעיף ב) נמצא שאין זה אלא כספק איסור שנתערב. (והוא ספק בגוף ובתערובת שאסרנו באות א).

ד. ביצה שנמצאה בין טריפה לכשרה

המציאות

תרנגולת ודאי טריפה שנתערבה בחצר עם תרנגולת כשירה ונמצאה ביצה ביניהם.

הדין

הביצה אסורה. כיון שאסרנו את התרנגולות שנתערבו חד בחד כל אחד נחשב איסור.⁹²³ כדין ספק בגוף וספק בתערובת.⁹²⁴

אמנם אם התרנגולות לא נתערבו וידוע מי הכשרה, הביצה מותרת מספקות בביצה עצמה, שמא מהכשרה הידועה ושמא קליפתה נגמרה קודם שנולד הספק טריפה. שפ"ד (ס"ס ד).

וכן אם היו שתי תרנגולות כשרות ואחת טריפה, הביצה כשירה כדין פריש מעצמה (רמ"א ו').

ה. ביצה שנמצאה בין תרנגולת ספק טריפה לכשרה

המציאות

תרנגולת ספק טריפה שנתערבה בחצר עם תרנגולת כשירה ונמצאה ביצה ביניהם.

הדין

הביצה מותרת. כיון שאנחנו באין לדון עתה מהיכן נולדה ביצה זו והרי אנו מתחילין לדון שמא אין כאן איסור כלל אלא ביצה זו ודאי מהכשרה ואפילו אם תרצה לומר מהמסופקת שמא היא כשרה (ואין צורך בספק של זמן גמירתה). והטעם כיון שמצד התרנגולות היו כבר שני ספקות קודם שנולדה הביצה (תוה"ש יב). אם כן הרי אין הספק הראשון אסור מן התורה⁹²⁵ והרי השני ספיקות בענין אחד (בגופו ולא בתערובת) ובגוף אחד (הביצה)⁹²⁶ ובאין כאחד⁹²⁷.

ו. תרנגולות ספק טריפה וכשרה שהטילו שניהם

המציאות

נתערבו תרנגולת ספק טריפה ותרנגולת כשירה, וכל אחת מהן הטילה ביצה.

ספקות בתערובת

הערה כללית: בכל מקום שיכתב שאינו בטל בתערובת הכוונה דווקא לדבר חשוב כגון חתיכה הראויה להתכבד, בריה וכד'. הדבר ברור שדבר שאינו חשוב בטל חד בתרי גם בודאי איסור תורה וגם בתערובת אחת כמובא בשו"ע קט, א.

א. ספק בגוף וספק בתערובת והדין כשנדעו יחד

המציאות⁹²⁰

ספק איסור תורה חשוב (כגון חתיכה הראויה להתכבד, בריה או דבר שבמנין) שנתערב. כך שהספק הראשון בגופו של איסור (האם יש כאן איסור) והשני בתערובת (האם זהו האיסור) ולכן אינם ספיקות 'מעניין אחד'.

הדין לש"ך

ספק בגוף ובתערובת כשנדעו הספק בגוף קודם שנתערב וכבר הוכרע לאיסור, אינו מועיל שנתערב והריהו כספק אחד. (ראה לעיל ק, שאלה 20) ואסורה התערובת. מדרבנן (שפ"ד ספק ספיקא ד).

אמנם אם נודעו הספקות יחד יש להתיר במקום הפסד מרובה ויש צורך סעודת מצוה ג"כ ובלבד שלא יאכלנו כולו כאחד ויאכלנו שנים⁹²¹.

ובאיסור דרבנן מועיל ספק בגוף ובתערובת כשאנו דבר שיש לו מתירין (נקה"כ על הט"ז יד).

החולקים

מנחת יעקב (מג, כה) והגשע"ד: אם נודעו הספקות יחד הסומך על המתירין אף שלא בהפסד מרובה לא הפסיד. וכיון שיש כאן ספק ספיקא גמור מותר גם לאכול אחד אחד. (הערות ת"ש ו)

וכן כתב הב"י בסימן נז. אך נראה שאינו סובר כן כיון שכתב זאת בהסבר התרומה לשיטת ר"י והוא פסק כהסבר הרשב"א.

ב. ספק ספיקא בשני גופים

המציאות

תרנגולת שנולד בגופה ספק טריפות ונמצאה בה ביצה שאין ידוע אם נגמרה בקליפתה קודם שאירע לה הספק טריפות.

הדין

אסורה⁹²² כיון כשאתה מתחיל לומר ספק התרנגולת טריפה הרי אתה מתחיל בספק שהוא איסור תורה וכשאני אומר אם תרצה לומר טריפה שמא לא נגמרה הביצה אתה אמנם דן בענין אחד אבל בגוף אחר שמתחלה אתה דן על התרנגולת ואח"כ על הביצה (תוה"ש ט).

⁹²⁰ ראה לעיל סימן קי שאלה 22

⁹²¹ ובכל אופן אם החתיכות נתונות בתבשיל, התבשיל עצמו מותר כשיש רוב בחתיכות כנגד האיסור ואין צריך בתבשיל שישים כנגדו. כיון שפליטתה אינה דבר חשוב ובטלה. סולת למנחה סו א.

⁹²² הדיון בדין הביצה הוא לסוברים שביצה היא דבר חשוב שלא בטל (תוה"ש י). ראה הדעות בסימן קי שאלה 1.

⁹²³ לשון הש"ך 'כיון שהספק הראשון אסור מהתורה. ובשפ"ד כתב שקשה להלום הלשון כיון שיש כאן עוד ספק חיצוני עכ"פ יצא מספק תורה.

⁹²⁴ ובכל אופן אם הספקות נודעו יחד יהיה ניתן להקל ע"פ השיטות באות א.

⁹²⁵ ואינו דומה לספק טריפה שנתערב שאסרנו כיון ששם הספק הראשון לא היה יכול להיות מוכרע להיתר כיון שנגע לגופו ממש.

⁹²⁶ שאף אם ת"ל שמתריפה נולדה מכל מקום באותו גוף וענין עצמו שאתה רוצה להחמיר אני אומר שאותו תרנגולת עצמו אינה טריפה כלל. תוה"ש יג.

⁹²⁷ כיון שאתה דן רק בביצה לא שייך שיהיה ידיעה קודמת.

הדין

שתי הביצים אסורות. כיון שיש כאן שתי ביצים ואחד מהן ודאי טריפה⁹²⁸ לא תוכל להתחיל ולומר שמא אין כאן איסור כלל, ממילא כל ביצה היא ספק טריפה ולחומרא⁹²⁹.

ז. חנויות ספק טריפה וכשרה וחתיכה ביניהם

המציאות

שתי חנויות אחת ספק טריפה ואחת כשירה ולא יודעים איזו מהן הכשרה. ונמצאה חתיכה ביניהם.

הדין לש"ך

החתיכה מותרת. כמובא באות ה לעיל לגבי תרנגולות.

החולקים

כיון שהחנויות התערבו חד בחד ולא הותרו, אי אפשר להתיר את החתיכה שפרשה מהם (הו"ד ספק ספיקא ז)

ח. חנויות ספק טריפה וכשרה ושתי חתיכות ביניהם

המציאות

שתי חנויות אחת ספק טריפה ואחת כשירה ולא יודעים איזו מהן הכשרה. ונמצאו שתי חתיכות ביניהם, באופן שידוע שאחת מכל חנות אך לא יודעים איזו.

הדין

שתי החתיכות אסורות. ראה לעיל אות ו'.

ט. שתי חתיכות מכשרה וספק טריפה ואחת אבדה

המציאות

שתי חנויות אחת ספק טריפה ואחת כשירה ולא יודעים איזו מהן הכשרה. ונמצאו שתי חתיכות ביניהם, באופן שידוע שאחת מכל חנות אך לא יודעים איזו. ואז אחת החתיכות אבדה מעצמה או נפלה לים.

הדין לש"ך

החתיכה הנתורת נשארת באיסורה. כיון דמתחלה אתה צריך לדון ולומר שמא אין זה ספק איסור והספק איסור נאבד אם כן אתה מתחיל בשני גופים.

החולקים

החתיכה הנתורת מותרת. כיון שהחנויות מתחלה נתערבו ואחת מן התתיכות אבדה, אין אנו צריכין לדון כלל על מה שאבד רק על מה שלפנינו. ואם כן דומה ממש לדין ז' בנמצא חתיכה אחת. והוי ספק ספיקא גמור (תורת השלמים טז)

י. ספק איסור שנתערב ברוב ושוב נתערב

המציאות

ספק איסור שנתערב⁹³⁰ ברוב היתר וחזר אחד מאותו תערובות ונפל⁹³¹ ונתערב:

- בתערובת נוספת שיש רוב כנגדו
- עם חתיכה אחרת אחד באחד
- נפל לקדרה והוצא ממנה⁹³⁰

הדין לש"ך

כשנתערב באופן שיש רוב כנגדו החתיכות מותרות.

כשנתערב אחד באחד בתערובת השניה החתיכות אסורות.

אבל כשנפל לתבשיל ואין שיעור לבטלו והוצא מותר כיון שאין אנו דנין על החתיכה עצמה רק על הקדרה. (והוסבר כוונתו שספק דבר חשוב שבטל לא אוסר בנתינת טעם כיון שאין פליטתו דבר חשוב).

החולקים

גם כשנפל לקדרה צריך רוב כנגדו שם על מנת להתיר. וכמו שאסרנו בתערובת שאין רוב כנגדו למרות שאנחנו לא דנים רק בחתיכה אלא בתערובת. (פר"ח ספק ספיקא יא)

ספקות בגופו

יא. ספק ספיקא משם אחד

המציאות

הנושא קטנה ונבעלה תחתיו

הדין לש"ך

אסורה לבעלה. ואף על פי שלכאורה יש כאן ספק ספיקא, ספק באונס ספק ברצון ואם תרצה לומר ברצון שמא נבעלה כשהיא קטנה ופתוי קטנה אונס. אין זה נקרא ספק ספיקא כיון ששתי הספקות מכוונות לאותו צד היתר בדיוק שהיא נאנסה. והרי הכל שם אונס אחד הוא⁹³¹.

מקרים חריגים

כשהספק הראשון מכח מחלוקת הפוסקים והשני במציאות אינו נחשב משם אחד בכל אופן (דרכ"ת בשם משב"ז נג, י)⁹³²

החולקים

גם ספק ספיקא משם אחד נקרא ספק ספיקא. וכוונת התוספות להוציא ספק ספיקא שאינו מתהפך כמובא להלן. אחרת יתבטלו הרבה ספקות כגון:

- סתם כלים שאינם בני יומם, ספק אינו מהיום וספק נשתמש בפוגם והרי שני הספקות מכוונות שהוא פגום.
- וכן ספק מחט בחלל הגוף ושמה לא ניקבו האברים הפנימיים שמכוון למציאות של נקב. ועוד מקרים (תורת השלמים כ. ו) לש"ך ראה אות יב למה מותרים שם)

⁹³¹ מקור דין זה הוא התוספות בכתובות ט, א' ואי בעית אימא באשת ישראל' שאם לא נגיד כך יקשה על ישוב הגמרא. וראה בתוה"ש (ג) שאין כן דעת הרמב"ם אמנם הוא יחיד בשיטתו.

⁹³² כעין זה מצינו באול"צ (א. י"ד י) שכתב לגבי בין השמשות 'ספק אם הלכה כר' יוסי דעדיין יום הוא, ואף את"ל דהלכה כר' יהודה דהוי ביה"ש, הלא ביה"ש גופא הוא ספק יום ואין לומר דהוי ס"ס משם אחד, דספק במחלוקת תנאים בצירוף ספק במציאות (דא"א לברר), חשיב שפיר ס"ס, אף דהוי משם אחד.'

⁹²⁸ שהרי גם הביצה מספק טריפה אסורה כמובא באות ב.

⁹²⁹ ואם נודעו כל הספקות יחד נחזור למחלוקת בסעיף א. (תוה"ש יד)

⁹³⁰ הש"ך לא ציין שהוצא ממנו ולכן חלקו עליו התורת השלמים והפר"ח כיון שבלח יש יותר להחמיר. ובשפ"ד העמיד דבריו שהוצא מהקדרה והחידוש שלא חוששים לנתינת טעם בחשוב שבטל. ראה דרכי תשובה הע"ר.

יב. ספק ספיקא משם אחד כשאחד הספקות מתיר יותר

המציאות

לדוגמא עז שילדה תאומים ואין יודעין מי נולד תחילה. ואנו מסתפקים אם יש כאן ספק בכור, יש ספק ספיקא להתיר שמא ילדה כבר קודם ואם תרצה לומר שלא ילדה שמא אין זה שנולד תחילה. ולכאורה שני הספקות מכוונים לכך שילדה כבר קודם שילדה את העז הנדון. והוא לכאורה משם אחד.

הדין

יש ספק ספיקא ספיקא להתיר. כיון שהספק שילדה קודם מתיר את שני התאומים שנולדו והספק שמא יצא שני מתיר רק אותו. ויסוד זה נכון גם כשהספק השני מתיר יותר מהראשון⁹³³ (תו"ש"כא)

יג. ספק ספיקא שאינו מתהפך

המציאות

מצא הסכין פגום לאחר שחיטה ויש ספק ספיקא שמא בעצם המפרקת נפגם (כלומר לאחר שחיטת הסימנים) ואם תרצה לומר שלא נפגם בעצם המפרקת שמא במיעוט בתרא של סימן.

הדין לש"ך

אין ספק ספיקא להתיר. כיון שלא ניתן להפוך את סדר הספקות ולומר שמא במיעוט בתרא נפגם ואם תרצה לומר במיעוט קמא... שאם כן כבר ודאי נבילה היא⁹³⁴.

החולקים

יש בראשונים הרבה ספק ספיקא שאינם מתהפכים לדוגמא ברשב"א (תו"א ב. ג. ג.) שהתיר סירכא תלויה משום ספק ספיקא, ספק מחמת נקב ספק שלא מחמת נקב, ואם תמצא לומר מחמת נקב שמא קרום העליון בלבד הוא שניקב. ואף על פי שאינו מתהפך קרי ליה הרב ספק ספיקא... וכן בדין שהרי יש כאן שני צדדין להתיר, והנה בספק ראשון הוה ליה פלגא ופלגא, וכי מספקינן תו ספק שני הוה ליה כרוב דמן התורה אזלינן בתר רובא⁹³⁵, ואם כן אף בשאינו מתהפך איכא תרי צדדין וספיקי להתיר ומה בכך שאינו מתהפך. (פ"ח קונה"ס יג. וכן כתב הגר"י ביביע אומר בכמה מקומות)

ובבכה"ח (ספק ספיקא כד) הביא את החולקים וכתב להתיר בהפסד מרובה.

יד. דוגמא נוספת לש"ך לספק ספיקא שאינו מתהפך

נשבר העצם למעלה מהארכובה⁹³⁶ ואין עור ובשר חופין את רובו ואינו ידוע אם נעשה קודם שחיטה או לאחר שחיטה אינו מותר משום ספק ספיקא. דלא תוכל להפוך ולומר אם תרצה לומר יצא לחוץ שמא לאחר שחיטה שלאחר שחיטה לא שייך לחלק בין יצא לחוץ או לא וכיון שאמרת אם תרצה לומר יצא לחוץ ע"כ קודם שחיטה הוא וכן כל כיוצא בזה:

טו. כשאינו מתהפך אבל הסדר מוכרח במציאות⁹³⁷

מציאות

- נמצא צפורן של ארי יושבת בגבו של שור ולא ראינו ארי נכנס. הרי זה ספק ספיקא. ספק נכנס הארי או לא. ואם תרצה לומר נכנס שמא לא דרס, וצפורן זה לא מיד הארי הוא אלא נתחכך בכותל וישב לו צפורן זה בגבו.
- עבר ובישל תוך י"ב חדש פירות שיש לחוש שיש תולעים בהן בלא בדיקה מותר משום ספק ספיקא שמא אין שם תולע ואם תרצה לומר היה שמא נימוח בבישול⁹³⁸.
- גבינה שיש בה ספק אם העמידה בעור קיבת נבלה מותרת משום ספק ספיקא שמא לא העמידה בעור קיבת נבילה ואם תרצה לומר העמידה שמא אין שם בנותן טעם.
- נשבר גף של עוף ואינו ידוע אם קודם שחיטה או לאחר שחיטה מותר מטעם ספק ספיקא שמא לאחר שחיטה ואם תרצה לומר קודם שחיטה שמא לא ניקבה הריאה

הדין⁹³⁹

הכל מותר משום ספק ספיקא אפילו לש"ך כיון שהמציאות מאלצת את סדר הספקות:

- אין אתה יכול לומר שצפורן זה מיד הארי הוא אלא אם כן ידוע שנכנס ואם כן מתחלה צריך אתה לדון אם נכנס כלל או לא.
- וכן אי אתה יכול לאסור התבשיל אלא אם כן ידוע שיש שם תולע, ואם כן מתחלה צריך אתה לדון אם יש שם תולע או לא.
- וכן בגבינה אין אתה יכול לומר שלא נתן טעם אם לא תגיד תחילה שהעמידה בעור קיבת נבילה.
- וכן נשבר גף של עוף אין אתה יכול לומר אימא לאידך גיסא שמא ניקבה הריאה כו' דכיון דשבירת הגף אינה טרפה מצד עצמה אלא מצד שניקבה הריאה אם כן איך תתחיל לומר שמא ניקבה הריאה והרי אין ריעותא בריאה כלל וע"כ מכח שבירת הגף אתה בא לדון על הריאה ואם כן מתחלה צריך אתה לדון על הגף עצמו אימת נשבר, וכן כל כיוצא בזה.

ספקות באיסורי דרבנן

טז. דבר שמותר מהתורה ונותר בו ספק דרבנן

המציאות

ספק אם נמלחו דגים טמאים עם טהורים. וחוששים שציר הדגים הטמאים שאיסורו מדרבנן נתן טעם בדגים הכשרים.

הדין

מותר משום ספק ספיקא. ספק לא נמלחו ואם תרצה לומר נמלחו שמא אין בהן שומן.

⁹³³ והש"ך ציין רק כהספק הראשון מתיר יותר.

⁹³⁴ ולא תוכל לומר שמא במיעוט בתרא נפגם ואם תרצה לומר שלא נפגם במיעוט בתרא שמא בעצם המפרקת נפגם דשניהם אין חשש איסור והכל אחד.

⁹³⁵ ויש להעיר שדוגמה זו באה להמחשה כיון שלמעשה בכל אופן אינה מותרת מכיון שיש לבהמה חזקת איסור וממילא אינה יוצאת מחזקתה בספק בשחיטה (תו"ש"כג)

⁹³⁶ זהו כהסבר הרשב"א לדין ספק ספיקא. וגם להסבר הרמב"ם כתב הרמ"ע שלא צריך מתהפך כיון שהספק הראשון בכל אופן הופך אותו לדרבנן והשני מתיר.

⁹³⁷ ראה בהלכות שחיטה שו"ע נה, א בפרטי דין זה.

⁹³⁸ הש"ך למעשה בהחרגה הוה עונה להרבה מהמקרים עליהם סמכו החולקים לומר שיש ספק ספיקא גם כשאינו מתהפך.

⁹³⁷ דברי הרשב"א המובאים בב"י בסימן פד. ולהלכה שם בסעיף ט.

⁹³⁹ הפרי מגדים (שפ"ד כאן סג, ד) נתן כלל שכל מה שצריך שיהיה מתהפך הוא דווקא כשהספקות בגוף אחד ובמקום אחד. אבל לגבי זמנים אפילו בשני זמנים צריך מתהפך. ובלשונו: ב' תנאים צריך לזה האחד שיהיה ב' צדדין בגוף א' לאפוקי ב' גופים כמו נשבר הגף ונקיבת הריאה דשני גופים הם צריך אתה לדון תחלה על הגף ולא בעינן מתהפך וכן בב' מקומות ספק עאל ואם תרצה לומר עאל שמא לא דרס אין צריך להתהפך. אבל זמן לזמן שמא לאחר שחיטה נשבר ארכובה ושמא לא יצא לחוץ עד שאתה מתחיל כך תתחיל להיפך וליכא ספק ספיקא

הדין לש"ך

אסור ואין אומרים בזה ספק דרבנן לקולא שהרי ספק איסור חשוב שנתערב באחרים (כגון ספק דרוסה שנתערב) אינו בטל אף על פי שמן התורה אפילו ודאי איסור בטל ברוב אלא שחכמים אמרו שדבר חשוב אינו בטל⁹⁴⁷. וכן כל כיוצא בזה.

ואם נודעו שתי הספקות יחדיו, בהפסד מרובה יש להקל כדלעיל אות א.

אמנם אם יש ספק אם בכלל יש פה איסור, כגון:

- היו כאן שתי קדרות אחת מהן של היתר. ונפלה חתיכת נבלה לאחת מהן ואינו ידוע לאיזה נפל והקדרות ממינו של האיסור ויש רוב בכל קדרה כנגד האיסור.⁹⁴⁸

מותר. שכל שיש לומר שמא אין כאן איסור כלל הרי הספק מצד עצמו בא לו שהוא מדרבנן.

החולקים

ספק באיסור דרבנן מותר אפילו כשעיקרו מהתורה ואפילו נתחזק האיסור כפי שמוכח מדין שתי קדרות ומקורו במשנה בתרומות (י. ה.) ואין לחלק בסוגי הספקות ובתנאי ובזמן נפילת הספק היה כבר דרבנן⁹⁴⁹. (פר"ח ארוך טו. קצר לג) ורק אם בזמן נפילת הספק היה דאורייתא ולחומרא לא יועיל מה שיתגלגל אח"כ לדרבנן (קצר כא)

ב. ספק דרבנן והוא דבר שיש לו מתירין

- כגון ביצה שספק נולדה בשבת שאינו אחר יום טוב ונתערבה באחרות.

כולן אסורות⁹⁵⁰. שבכל אופן ניתן לאכול אותה במוצאי שבת מבלי לסמוך על הספק. ואין אומרים ספק דרבנן לקולא בדבר שיש לו מתירין.⁹⁵¹

והפר"ח (ס"ט קצר מ) כתב שאמנם לא אומרים ספק דרבנן לקולא בדשיל"מ. אבל עושים ספק ספיקא בדשיל"מ אפילו באיסור תורה.

ג. איסור דרבנן שיש לו חזקת איסור

המציאות

איסור דרבנן שנתחזק בו כבר איסורו כגון אדם שטמא טומאה דרבנן ויש ספק בטבילתו⁹⁵²

הדין לש"ך

אין מקלים בספק, כיון שהחזקת כבר באיסורו.⁹⁵³

ואף על פי שגם ציר דגים שאין בהן שומן אסור מדרבנן מכל מקום הרי יש ספק אם נמלחו עמהם או לא וספק דרבנן לקולא.

וכוונתו⁹⁴⁰ שלמרות שגם אם אין בו שומן הוא עדיין אסור מדרבנן מכל מקום הוא מותר ממה נפשך דבשל תורה יש היתר מכה ספק ספיקא (ספק לא נמלח וספק אין בו שומן) ומרבנן אמרינן ספיקא חדא לקולא (ספק לא נמלח עם איסור)

יז. איסורי דרבנן מחומרא או מסייג לאיסור תורה

המציאות

דרבנן מחומרא: כגון בשר שנתעלם מהעין שחוששים שעורב בא והחליף אותו בבשר פסול למרות שאין ריעותא לחשוש בזה⁹⁴¹.

דרבנן מסייג לאיסור תורה: כגון ביצה שנמצאה בנבלה שאסרו אותה משום סייג לביצה של טריפה. וכן ציר דגים טמאים או בישולי נכרים. ובכל אלה עדיין אין חשש איסור בגופם אלא סייג לענין חיזוני אמנם הוא אסור מהתורה (ובסעיף הבא ידון דרבנן מחשש בגופם).

הדין

בדרבנן מצד חומרא מתירים בספק אחד. בין שהוא בגופו האם חתיכה זו נתעלמה מהעין. ובין שהוא בתערובת כגון שזו נתעלמה נתערבה ברוב ולא יודעים מי האיסור ואפילו שהוא חשוב⁹⁴².

בדרבנן מסייג לאיסור תורה מתירים בספק אחד בגופו אבל לא מתירים כשרק נפל לתערובת והוא חשוב.

יח. איסור דרבנן מחשש לאיסור תורה בגופו

המציאות

גבינת נכרי שחוששים שהעמידה בקיבת נבלה⁹⁴³. או חלב נכרי שחוששים שעירב בו חלב מבהמה טמאה.

הדין

אפילו בספק אם היא גבינה של ישראל או של נכרי אסורה כיון שעשו אותה חכמים כאיסור תורה⁹⁴⁴.

וכל שכן שגבינת נכרי שנתערבה שאסורות כולן כשהיא חשובה.

אמנם ספק גבינת נכרים שגם נתערבה יהיו הגבינות מותרות כיון שבאיסור דרבנן לא צריך שיהיו שני הספיקות מגופו.

יט. איסור שעיקרו מהתורה ונתגלגל לדרבנן

א. איסור שעיקרו מהתורה ונתגלגל לדרבנן

- ספק איסור תורה שבשול בכלי ורוצים להשתמש בו⁹⁴⁵ אחר מעת לעת⁹⁴⁶.

⁹⁴⁰ ע"פ תוה"ש כו

⁹⁴¹ התוה"ש העיר שזו לא דוגמא טובה כיון שלפסק הרמ"א שבשר שנתעלם בעין אסור דווקא כששינה מקומו ממילא הוא סייג לאיסור תורה.

⁹⁴² שלמעשה יש כאן ספק ספיקא: ספק אינה זו שנתערבה ואת"ל זו שמא לא הוחלפה כשנתעלמה.

⁹⁴³ הפר"ח (ספק ספיקא ד) מסכים לעקרונות. אמנם סובר שגבינת נכרים דינה כאיסור דרבנן מסייג כביצת נבלה ולא חמורה יותר. ושכן דעת הטור והרשב"א.

⁹⁴⁴ כלומר גם קודם הגזירה היה כבר ספק, והגזירה העמידה אותה על איסורה באופן שלא מועיל ספק אחד להתירה.

⁹⁴⁵ כשיטת הט"ז (קלו, ז) שלא גזרו שימוש באינה בת יומה באיסורי דרבנן. ויש חולקים עליו כמובא בפת"ש (קכב, ב) בשם נוב"י.

⁹⁴⁶ הובא בתוה"ש לב, פת"ש יט.

⁹⁴⁷ כלומר כיון שודאו שאינו בטל רק מצד חשיבותו הוא איסור דרבנן היתי חשוב שספקו יהיה מותר כדון ספק דרבנן, קמ"ל שאסור.

⁹⁴⁸ ולכן הצורך בשישים הוא מדרבנן.

⁹⁴⁹ כגון בסימן סט סעיף י בנקה"כ בענינין אשה שבשלה בשר ומסופקת אם מלחה אותו תחילה. שהש"ך רצה לאסור הן מדין אתחזק איסורא שעניינו כסעיף הבא והן מצד עיקרו מהתורה שעניינו בסעיף זה. ע"ש. והפר"ח מקל בשניהם. וזה נפק"מ גם לשמיטה בזמן הזה ועוד.

⁹⁵⁰ ראה שו"ע אור"ח שכב א ובמשנ"ב שם.

⁹⁵¹ ואם שוב נתערבה באחרות נתחזק הש"ך^א והט"ז^ב כמובא בבאר היטב (קב, א).

⁹⁵² כמובא בשו"ע יו"ד רא, עא. ובנו"כ שם שהוא אפילו בטומאה דרבנן (ט"ז פו ועוד)

⁹⁵³ ראה גם בט"ז סימן סט (כד) שהקל בדין בשר שספק נמלח ונתבשל, כי קימ"ל דם

שבשלו דרבנן. ולא החמיר מצד חזקתו כיון שיש כנגדו רוב שמולחים. ובנקודות הכסף שם החמיר מצד שהוא מוחזק באיסור דם.

שמה זה שאני אוכל עכשיו אינו מה שנפל ואת"ל זו היא שמה היא היתר.

החולקים

במקור הדין באו"ה הסביר הטעם 'כיון דהספק ראשון הוה דאורייתא' משמע שבאיסור דרבנן שנתערב חד בחד ושוב נפל אחד מהן ונתערב ברוב מותר. והוא הדין אם אבד אחד מהם. ושורש הענין שמה שאוסרים בנתערב חד בחד לא נקרא שנתחזק האיסור בשניהם רק ששניהם אסורים ללא ספק נוסף. (תוה"ש מא.)

כה. ספק תורה שנתערב חד בחד ושוב ברוב

המציאות

ספק איסור תורה חשוב שנתערב חד בחד ושוב נתערב חד בתרי

הדין

התערוכות השניה אסורה כדין איסור תורה חשוב שנתערב שאינו בטל שכל אחד בתערוכות הראשונה הוא כגופו של איסור.

כו. מעמד איסורי תורה שלא בטלו

איסור תורה דלא בטל בכל אחד מהסעיפים הקודמים כגון בספק בגוף ובתערובת. לא יבטלו גם בהפסד מרובה וגם כשרוצה לאכול אחד אחד כיון שלא נחשב ספק ספיקא כלל.

ספקות כנגד חזקת איסור

כז. ספק ספיקא בחזקת איסור תורה

מציאות

איסור המוחזק באיסור תורה שיכול להיות מותר בספק ספיקא האם יש להכשיר אותו.

הדין לש"ך

ספק ספיקא לא מועיל במקום חזקת איסור באיסור תורה כיון שהספק הראשון בא כנגד החזקה וממילא נותר לך ספק אחד באיסור תורה.

ובהמשך בדין כט וכן בדברי הט"ז (ט) והמשאת בנימין מוסבר שזה דווקא כשהספק הוא בפעולה שבאה להוציא מחזקת האיסור כגון ספק בשחיטה שבאה להוציא מחזקת איסור איבר מן החי. אבל בספק אחר כגון בספק דרוסה שנתערבה שאין הספקות מעניין חזקת האיסור עושים ספק ספיקא⁹⁵⁶.

החולקים

ספק ספיקא מועיל אפילו במקום חזקת איסור תורה. (פר"ח אריך טז) ומוכח שאנו עושים ספק ספיקא אפילו בשחיטה ואפילו שהיא באה להוציא מחזקת אבר מן החי וראיה שגם בספק דרוסה אפשר שתדרס בסימנים שאולי ניקב הושט ואין לך ספק בשחיטה יותר מזה. (כו"פ קונטרס בית הספק 'הנה הרמ"א'⁹⁵⁷)

⁹⁵⁷ וסיים 'וכן עמא דבר, וביחוד חכמי ספרדים בתשובתם אשר תמכו יסודם בהתרת עגונה וגיירושין לשמש בספק ספיקא, אף דאתחזק איסור אשת איש, וברוך שבחר בהם ובמשנתם'.

החולקים

אין ללמוד מטומאה לאיסורים בדין זה. שבאיסורין מקלים בספק דרבנן גם כשהחזקת באיסורו. (פר"ח ספק ספיקא טו) ועוד שלרמב"ם (מקוואות י, 1) גם במקוואות יש להקל בטומאה דרבנן (שם ותוה"ש לו).

כא. איסור דרבנן שנתערב חד בחד ואבד

המציאות

אם נתערב איסור דרבנן חד בחד אף על פי שאינו דבר חשוב ואחר כך נאבד אחד מהן מן העולם ולא נודע איזהו

הדין לש"ך

כיון שנתחזק איסור בב' התיכות אלו אין אומרים בזה ספק דרבנן לקולא.

החולקים

דווקא לענין להתיר את שתי התיכות אומרים שיש חזקת איסור, אמנם אם חתיכה אחת אבדה ואנו דנים בחתיכה שלפנינו, יש כנגד חזקת האיסור גם חזקת היתר ולכן אין להחמיר באבד. (פר"ח קצר לד. תוה"ש לח)

כב. איסור דרבנן שנתערב באינו מינו ואבד

המציאות

איסור דרבנן שנתערב באינו מינו וצריך שישים כנגדו מדרבנן⁹⁵⁴ אך נתערב רק ברוב ואבדה חתיכה אחת.

הדין

השאר מותרות כיון שהוא איסור דרבנן ומעיקר הדין חד בתרי בטל ביבש

כג. איסור דרבנן חשוב שנתערב

המציאות

איסור דרבנן חשוב שנתערב ויש שיעור כנגדו

הדין

אינו בטל אפילו באלף כדין כל דבר חשוב שלא בטל בתערוכות. וגם אם יאבד אחד מהם דינו יהיה כאיסור תורה שנתערב ואבד אחד⁹⁵⁵. אמנם יש להקל שיהיה מותר בשתי תערוכות אפילו בלי הפסד מרובה ולא צריך שלשה (שפתי דעת ספק ספיקא כג).

תערוכות חד בחד

כד. איסור דרבנן שנתערב חד בחד ושוב נתערב ברוב

המציאות

איסור דרבנן חשוב שנתערב חד בחד ואח"כ נתערב אחד מהן ברוב.

הדין

אינו בטל כיון שנתחזק מתחלה האיסור דרבנן בשתי התיכות אם כן כל אחד ואחד הרי הוא כגופו של איסור. ולא אומרים ספק ספיקא

⁹⁵⁴ כדברי הרמ"א בסימן קט סעיף א שגם בדרבנן צריך שישים באינו מינו. ודעת הש"ך שם (ט) להקל במקום הפסד

⁹⁵⁵ כמובא לעיל סימן קי סעיף ז.

⁹⁵⁶ והגם שר"י מחמיר בזה, אינו מחמיר מטעם חזקת איסור אלא מכך שהוא ספק בגוף וספק בתערוכות.

כח. שלש ספקות בחזקת איסור תורה

מציאות

איסור תורה שיש בו שלש ספקות להיתר. כגון אשת איש שנולדו בה כמה ספקות להתירה לעולם.

הדין לש"ך

היו כאן שלש ספקות מותר שאף אם תעמידנו על חזקת איסור (ותבטל החזקה ספק אחד, עדיין) יש כאן ספק ספיקא. לא יאה זה חמור מודאי איסור שאין לך חזקת איסור גדול מזה ומותר בספק ספיקא.

החולקים

כל שהספק הוא במה שבא להוציא מחזקת האיסור לא יועילו ספקות נוספים. כיון שאחרי שהתחזק האיסור לא חשוב ספק כלל אלא בודאי איסור⁹⁵⁸. (תורת השלמים מג. ט"ז טו. מ"ב לה)

כט. גדר הספק שלא מועיל לחזקה

יש לחלק בין שני סוגות ספקות בענין זה.

כשהספק הוא בפעולה שבאה להוציא מהחזקה כגון ספק בשחיטה כיון שהשחיטה עצמה באה להוציא מאיסור אבר מן החי, לא מועיל ספק ספיקא בשחיטה להוציא מחזקת איסור.

אבל כשהספק הוא בענין צדדי כגון בהמה שיש עליה חזקת איסור של אבר מן החי ומסתפק אם נדרסה על ידי ארי. במקרה זה מועיל ספק ספיקא להתירה שהרי אין לנו חזקה לגבי הדריסה שלה. והוא הדין אם לאחר שחיטה נמצא גף שבור אבל אין ספק בשחיטה עצמה שהיתה כדין אפשר לעשות ספק ספיקא להתיר כדברי הרמ"א בסעיף ט שהרי אין לה חזקה לנקב בריאה בעוף.

ל. דוגמא שבה אין ספק ספיקא מועיל בחזקת איסור

בהמה שאירע לה *ספק בשחיטה* ונתערב חד בחד ואח"כ נמצאת חתיכה (אפילו אינה חשובה) ויש בה ספק אם היא מבהמה הכשרה או מזו.

אף על פי שבכיצא בזה הוי ספק ספיקא, כלומר שניתן לכאורה לומר שמא החתיכה באה מהכשרה ואפילו אם באה מהמסופקת שמא היא גם כשרה, וכמו שנתבאר בדין ז' (בדין חתיכה שנמצאה בין שתי חנויות שהש"ך מתיר. ויש חולקים) הואיל ויש כאן חזקת איסור שהספק הוא בשחיטה אין זה ספק ספיקא:

לא. ספק ספיקא שלא הועיל בחזקת איסור ושוב נתערב

ואפילו אם אחר כך חתיכה כזו שלא התרנו בספק ספיקא מצד חזקתה נתערבה ברוב, אינה בטלה אם היא חשובה. כיון שבכל מקום שאינו נחשב ספק ספיקא⁹⁵⁹ דינו כספק איסור שנתערב שאסור מצד שהוא ספק בגוף ובתערובת.

לב. כשיש שלש ספקות במקום חזקה

מציאות

אם יש בחתיכה שלש ספקות כגון שבהמה זו שאירע לה ספק בשחיטה באופן שנמצא אחר השחיטה ספק פגימה בסכין (ואבדה הסכין)⁹⁶⁰ ונתערבה חד בחד ונמצא חתיכה לפנייהם.

הדין

אפשר לעשות ספק ספיקא. שמא החתיכה באה מהכשרה ואם תרצה לומר שבאה מהמסופקת שמא אין זו פגימה האוסרת. ואם תרצה לומר שהיא פגימה האוסרת שמא במפרקת נפגם. ונמצא שיש בחתיכה ג' ספקות (ובבהמה עצמה שניים).

ואפילו שנודע הספק הראשון קודם שנולד הספק בחתיכה כמו שנתבאר בדין ז'.

כללים נוספים בספקות

לג. ספק ספיקא בספקות שאינן שוים בסבירותם

מציאות⁹⁶¹

ספקות כשיש לתלות יותר באיסור כגון שיש ריעותא בצלעות ואנחנו מסתפקין בכשרות הריאה מצד שבירת גף (שו"ע נג, ד ובש"ך שם יג). או כשהאיסור מצוי יותר מההיתר.

הדין לש"ך

אין ספק ספיקא אלא במקום שהאיסור וההיתר שווים⁹⁶².

ובפרקי מגדים (שפ"ד כאן) כתב ראייה לש"ך מדחית התוספות בכתובות את האפשרות לעשות ספק ספקא מטעם 'מוכת עץ' מפני שאינו שכיח⁹⁶³.

לד. ספק בחסרון חכמה

הדין

אינו ספק כלל בין לענין ספק אחד בין לענין ספק ספיקא⁹⁶⁴.

ובכלל דין זה גם כל מקום שאפשר לברר על ידי שאלה כדברי הר"ן בפסחים (א, ב) על דין המשכיר בית לחבירו ב"ד בניסן אין לסמוך על כך שחזקתו בדוק אם ניתן לשאול את בעל הבית. וכן הביא את דברי הר"ף שלא סומכין על הכלל שרוב מומחין אצל שחיטה כשהשוחט לפניו וניתן לשאול אותו.

לה. חיוב בדיקה בספק ספיקא

במקום שיש ספק ספיקא גמור אין צריך לבדוק כלל אף על פי שיש לברר האיסור על ידי בדיקה כגון נשבר הגף וספק אם ניקבה הריאה וכן ספק ספיקא בדרוסה וכל כיוצא בזה.

ויש חולקין. ויש להחמיר היכא דאפשר ואין הפסד בדבר⁹⁶⁵.

⁹⁶² וכן דעת רובם המכריע של הפוסקים פר"ח, חו"ד, פמ"ג, חכ"א. ראה כה"ח ספק ספיקא כא. וכן הלכה.

אמנם ראה בדרכ"ת שסה. שהביא שתמהו שבכל אופן גם אם רק אחד הספקות שקול הספק ויכרע לרוב במיעוט הספק השני. ובסדרי תורה קפ"ג ב העמיד את הש"ך דווקא במציאות ששני הספקות אינם שקולים. ובפמ"ג (כאן) הצריך ששניהם יהיו שקולים.

⁹⁶³ ובמקום שהספקות הם מצד מחלוקת הפוסקים הכריע בכף החיים (דיני ספק ספיקא א) ב) להקל בספק ספיקא אפילו בדעות מיעוט ואפילו שדעתם דחווה.

⁹⁶⁴ ובגדר הענין כתב בתורת השלמים (מד) שהוא דווקא שחכם אחר יודע. ובמנח"י (ד, מה. וכן בתוה"ש כאן מה) דחה גם את דברי המשאת בנימין שהחמיר בחסרון חכמה רק בספק אחד והקל בספק ספיקא מצד שהספק הראשון מועיל לעשותו דרבנן.

⁹⁶⁵ ראה עוד בדין זה בשאלות לעיל סוף סעיף ט.

⁹⁵⁸ לשון תורת השלמים ונראה שכוונתו שלא יוציא ספק מידי ודאי.

⁹⁵⁹ נראה כוונתו דווקא שבספק ספקא שאסרנו לא היה תערובת וממילא נשארנו עם ספק איסור ביד. אבל כשאסורים ספק בגוף וספק בתערובת מותר בתערובת נוספת כדברי הרמ"א בסעיף ח' ובש"ך שם נה.

⁹⁶⁰ ראה להן אות לד שאם הסכין לפנינו ורק שאיננו בקיאים להכריע אינו ספק שהוא ספק בחסרון חכמה.

⁹⁶¹ נקדים שיסוד היתר ספק ספקא לדעת הרמב"ם (ט, יב) הוא שספק דאורייתא הוא איסור דרבנן וספק דרבנן מותר. ולדעת הרשב"א (תוה"א ד, א יא, ב' ומסתברא ל"י) ספק דאורייתא הוא ודאי איסור מהתורה. ובספק ספיקא הספק הראשון גורם לשוין בהסתברות והספק השני מכריע לקולא. וכן דעת הרבה הראשונים (רש"י, תוספות, ר"ן) ראה סיכום השיטות בפר"ח כללי ספק ספיקא א.

וכתב הנוב"י (קמא יו"ד מג) שחייב הבדיקה הוא דווקא אם יתבררו כל הספקות על ידי הבדיקה. ולא אם גם לאחריה ישאר צד ספק.⁹⁶⁶ ועוד כתב שהוא דווקא אם יש חזקת איסור ובמקום שאין חזקת איסור אין צריך בדיקה אפילו שאין הפסד מרובה.⁹⁶⁷

לו. זהירות בספק ספיקא

הדין לש"ך

אין לנו עכשיו לבדות שום ספק ספיקא או ספק דרבנן להקל ללמוד דבר מדבר אם לא אותן המפורשים כל אחד במקומן וכן אותן שנתבארו למעלה או הדומה להן ממש או שיש בלא זה צדדים להתיר וגם זה אחר רוב העיון. וראיה מהמרדכי (יבמות כא) שהראה מקומות רבים בגמרא שלא עשו ספק ספיקא.

החולקים

לא כתב המרדכי בשם רבינו ברוך שיש להחמיר מלעשות ספק ספיקא אחרים אלא להעיד שבכה"ג הדומים לאותם מקומות בש"ס שלא הכריעו מספק ספיקא אין להקל. כי דווקא שם היה גריעותא בס"ס. ובמקומות שאינם דומים עושים ספק ספיקא. (מהר"י מטראנ"י חלק י"ד. תוה"ש מז. פרי"ח יח)

ויש מוסיפים שדין זה תלוי אם ספק דאורייתא לחומרא הוא דאורייתא. ולעיקר שהוא דרבנן אין להחמיר (כו"פ בית הספק אות י')

⁹⁶⁷ ולכן בנשמת הגף פתר הרמ"א מבדיקה.

⁹⁶⁶ ועוד נראה שם שגדר הפסד שפוטר מבדיקה הוא בתוצאות הבדיקה ולא בעלות הבדיקה. שכתב לפטור רואה דם מחמת תשמיש מבדיקה מטעם 'ותפסיד שלא תנשא שוב כלל'.

סימן קיא - דין כלים טריפות שנתערבו בכשרות

סעיף א: שתי קדרות ושתי חתיכות

1. באלו מקרים ניתן לתלות להקל כשיש ספק איזו חתיכה נפלה או לאיזו קדירה היא נפלה.

בגמ' בפסחים (מד, א) מובאת תוספתא (תרומות ה, יח) 'שתי קדירות, אחת של חולין ואחת של תרומה, ולפניהן שתי מדוכות, אחת של חולין ואחת של תרומה. ונפלו אלו לתוך אלו מותרין. שאני אומר: תרומה לתוך התרומה נפלה, וחולין לתוך חולין נפלו'

ובמשנה תרומות (ז, ה) 'שתי קופות אחת של תרומה ואחת של חולין שנפלה סאה תרומה לתוך אחת מהן ואין ידוע לאיזו מהן נפלה הרי אני אומר לתוך של תרומה נפלה'

ועוד בתוספתא (ז, ה) ועוד שם 'היו לפניו שתי מדוכות אחת של חולין ואחת של תרומה ולפניו קדרה אחת של חולין נתן מאחת מהן ואין ידוע מאי זה מהן נתן הריני או' מתוך של חולין נתן'.

מכאן כתב הרשב"א (תוה"א ד, ב, כב, א) להתיר בכמה דוגמאות מצד תליה:

- חתיכת איסור וחתיכת היתר ולפניהם קדירת איסור וקדירת היתר. (כתוספתא פרק 1)

- חתיכת איסור וחתיכת היתר ולפניהם קדירת היתר. (תוספתא פרק ח)

- חתיכת איסור ולפניה קדירת איסור וקדירת היתר. (כמשנה)

וכתב הרשב"א שבכל המקרים האלו אם הספק הוא מדרבנן כלומר שהאיסור דרבנן או שהספק הוא בשיעור דרבנן באיסור תורה⁹⁶⁸ (כלומר יש בקדירת היתר רוב במינו ושישים באינו מינו כנגד האיסור). תולים להקל שהחתיכות נפלו באופן שאינן אוסרים.

השו"ע כתב את שלשת האפשרויות:

- **אפשרות א:** 'שתי קדרות אחת של היתר ואחת של איסור, ולפניו שתי חתיכות אחת של היתר ואחת של איסור; אם החתיכה היא מאיסור דרבנן, כגון שומנו של גיד או גבינת נכרי⁹⁶⁹. ש"ך ב, ונפלו אלו לתוך אלו, מותרים, שאנו תולים לומר האיסור נפל לתוך האיסור וההיתר לתוך של היתר. ואפילו אם ההיתר שבקדרה אינה רבה על שלפניה'.

- **אפשרות ב:** 'וכן הדין אם לא היה כאן אלא קדירה אחת של בשר שחוטה, ונפל בה אחת מאלו השתי החתיכות, ואין ידוע איזו היא, אנו תולים דשל היתר נפלה, אפילו אין ההיתר רבה על האיסור'.

- **אפשרות ג:** 'או אם לא היה כאן אלא חתיכה אחת מאיסור דרבנן, ויש שתי קדירות, אחת של היתר ואחת של איסור, ואין ידוע לאיזו נפלה, גם בזו תולין להקל'.

המחשת הדינים

המושחרים מייצגים את האיסור.

א		
ב		
ג		

⁹⁶⁸ כלומר שלמרות שעיקרם מהתורה ונתגלגלו לרבנן רק מצד השיעור עדיין מקלים בהם כרבנן. ומכאן זה הש"ך בכלל יט לעיל סיג את הכלל שדבר שעיקרו מהתורה אין מקלים בספקותיו שאינו כולל מציאות שיש שאלה אם יש כאן איסור בכלל. כנידון דיין.

איסור חשוב

הנמוק"י^א (יבמות כו, א) כתב להקל בחשוב 'ומכאן אתה דן לשתי קדרות אחת של שחוטה ואחת של נבלה ולפניהם חתיכה של נבלה וחתיכה של שחוטה ונפלה זו לזו ואין ידוע לאי זו מהן נפלה דתלינן לקולא כיון דאיכא רבייה ואפי' בחתיכה חשובה דאפילו בדבר שבמנין מדאורייתא חד בתרי בטיל' וכן כתב הפר"ח (ב) והסביר שבדין תורה אין חילוק בין חשוב לאינו חשוב. וכן כתב הפרישה (ז) לגבי דין ג. והש"ך (ז) לגבי דין ב. והסביר שסוף סוף יש כאן ספק דרבנן ולקולא.

איסור דרבנן שאסור במשהו

המש"ך הנמוק"י^א (יבמות כו, א) וכתב שבאיסורי משהו לעולם צריך רוב אפילו באיסורי דרבנן. 'ואפשר דלענין איסורי משהו החמורים לא אמרינן שאני אומר אפי' באיסורי דרבנן בפחות מרבייה. ומיהו ברבייה אמרי' שאני אומר אפילו באיסוריין של תורה'. והביא דבריו בדרכי משה (א) ובש"ך (א).

דבר שיש לו מתירים

- הפמ"ג (שפ"ד א) דייק מדברי הש"ך שיסוד ההיתר כאן הוא מצד ספק דרבנן לקולא, שממילא לא שייך היתר זה בדבר שיש לו מתירין.

- בכרתי (ב) נראה לכאורה שמקל שכתב 'ועיין פלתי (ס"ק א') מה שכתבתי בזה, והעלתי דלענין דבר שיש לו מתירין יש מקום לדברי הנמוקי יוסף'. כלומר להצריך רוב ומשמע שבאיסור תורה והוא דבר שיש לו מתירין יועיל רוב לומר 'שאני אומר'. ובפמ"ג (שפ"ד א) כתב עליו 'ולא הבינותי בדבר שיש לו מתירין מה מהני רבייה'. (וראה הערה⁹⁷⁰)

הדין כשנתערבו חתיכות האיסור וההיתר קודם שנפלו

לדעת הש"ך^א (ז) בדין ב' מוכרח לומר שקודם שנפלו לא היה תערובת החתיכות כיון שאחרת כיון שמדובר בתערובת חד בחד, הוחזק האיסור בכל אחת מהחתיכות ושוב אי אפשר לומר ספק דרבנן לקולא. וכשיטתו בקונטרס אות כא. ומודה הש"ך שבדין א' מותר גם כשנתערבו שהוא כדיון ג' חתיכת איסור ושתי קדרות.

אמנם דעת הפר"ח^א (ב) שאפילו אם נתערבו החתיכות ונתחזק האיסור בשניהם ניתן לתלות ולהקל שההיתר הוא שנפל לקדירה. כיון שמקלים בזה גם בנתחזק איסורא. וזה כשיטתו בקונטרס אות טו. ותמה על הש"ך כיצד מקל בדין א' שנתערבו שהרי 'על כרחך כיון שהשני חתיכות נתערבו מתחלה שניהם נעשו כגופו של איסור לדבריו ובקדרה של היתר על כרחך נפל גוף של איסור והיכי קשרינן לקדרה בלא ביטול?'

ודעת שער המלך^א (הובא בפת"ש א) שיש להחמיר בנתערבו דווקא בדין אבל אחד מהם אבל בדין שנפל אחד מהם לקדרה יש להקל גם בנתערבו.

קדרה שיש בה ספק איסור דרבנן

כתב בשו"ת שמן רוקח (הובא בפת"ש ב) שדין תליה שייך גם כאשר באחת הקדרות יש ספק איסור דרבנן שתולים בה לאיסור ומשאירים את קדירת היתר בחזקתה.

ומכאן כשהיו ג' קדרות של היתר ונמל איסור לאחד משניין שבהם נאסרו שניהם מספק כיון שאף אחת מהם לא היתה איסור לתלות בה

⁹⁶⁹ והגם שלש"ך גבינת נכרי היא דרבנן חמור שלא מקלים בספקותיו, כאן שיש ספק אם בכלל יש כאן איסור מקלים. כפי שכתב הש"ך בקונטרס הספקות באות יט. ⁹⁷⁰ ואכן בפת"ש באות א/ שאמור להיות מקור הדברים לא הזכיר כלל דשיל"מ רק הזכיר איסורי משהו. ואפשר שהוא טעות סופר בכרתי.

- ולדעת הרא"ה (בדק הבית שם) תירוץ הגמרא הוא שבעוד שבמקוה צריך מחצה על מחצה בקופות מתירים אפילו ברוב איסור כיון שאפשר לתלות שלא נפל כלל.

השו"ע פסק כרשב"א 'היה האיסור של תורה, אין תולין להקל לומר לתוך האיסור נפל, עד שיהא ההיתר רבה על האיסור, כדי שיתבטל בתוכו מדברי תורה'.

דין זה הוא דווקא במינו שאז יש ביטול מדין תורה (ש"ך ה)

לדעת הש"ך (י) הסובר שדין ב' (חתיכות של איסור והיתר ולפניהם קדירת היתר) הוא הקל ביותר, ניתן להקל בו ברוב איסור אפילו לשיטת הרשב"א כיון שדין זה הובא ברשב"א בריחוק לשאר הדינים ואחרי שהוא הסביר את הצורך במחצה על מחצה בהם.

אמנם להסבר השו"ע והט"ז נדרש מחצה על מחצה בכל המקרים.

סעיף ג: השיעור הנדרש לתליה בדאורייתא

4. מתי ניתן לתלות בספק של איסור תורה

כשגם השיעור הוא שיעור של תורה

הגמרא ביבמות (פב, א) דנה במחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש האם תרומה בזמן הזה היא דאורייתא או דרבנן. שלדעת רבי יוחנן היא דאורייתא. עך כך מקשה הגמרא מדין תליה בקופות, שמכך שתולין להקל בהם מוכח שתרומה היא מדרבנן. ומתמצת בשם רבי יוחנן שאכן דין תליה בקופות הוא לסוברים שתרומה דרבנן. ומוכח שפשוט לגמרא שכל דין התליה הוא דווקא בספק דרבנן. וכן כתב הרשב"א (שם).

כשהאיסור הוא של תורה והשיעור דרבנן

כתב הרשב"א (שם פב, ב) שמקלים לתלות גם כשיש איסור תורה וידוע של רוב כנגדו לבטלו מהתורה (כשהוא מינו) ומביא ראיה מהגמרא בפסחים (מד, א) שם הגמרא דנה מהו השיעור לחייב בדין תורה ומביאה דעה שמתחייבים בשיעור של כזית בכדי אכילת פרס⁹⁷² על דעה זו מקשה הגמרא מדין קופות שתולין בהם להקל למרות שאין בהם שיעור כזית בכדי אכילת פרס לבטלם ושואלת 'ואי אמרת כזית בכדי אכילת פרס דאורייתא - אמאי אמרינן שאני אומר?' ולומד הרשב"א משאלת המקשן שניתן לתלות באיסורי תורה כשברור לך שהספק הוא רק בשיעור דרבנן.

וכן כתב השו"ע 'היה האיסור של תורה, אין תולין להקל לומר לתוך האיסור נפל, עד שיהא ההיתר רבה על האיסור, כדי שיתבטל בתוכו מדברי תורה'.

סעיף ד: דוגמא לאיסור תורה ושיעור דרבנן

5. מתי ניתן לתלות להקל באיסור תורה כשהוא במינו או שאינו מינו

ראה בשאלה הקודמת שאיסור תורה שיש כנגדו שיעור ביטול מהתורה ורק הספק אם בנפילה הוא בשיעור דרבנן, תולין להקל.

וראה בסימן צח שלהלכה צריך למינו רוב כנגד האיסור לבטלו מדין תורה ומדברנן בלח צריך שישים. ולא ינו מינו צריך שישים מדין תורה.

ולכן כתב השו"ע 'היה ההיתר רבה על האיסור כדי שיתבטל בתוכו מדברי תורה, תולין להקל. כיצד, שתי קדרות אחת של בשר שחוטת

(להלן סעיף ה) וממילא אם נופל כעת איסור לאחת משלשתם יש לתלות שנפלל באחת מהשתיים שכבר נאסרו והשלישית מותרת.

2. מה מדרג החומרא של המקרים המובאים בסעיף א ומה כוונת השו"ע במילים 'גם בזה' המובאים בדין ג'.

הרשב"א כשהביא את הדינים השונים כתב על דין ג' 'כל שכן' ומשמע שהוא הקל ביותר. אמנם השו"ע כשהביא את דין ג' השתמש במילים 'גם בזה' תולין להקל' ומשמע שהוא חמור יותר ובכל זאת תולים להקל. בישוב הענין נחלקו האחרונים.

לדעת הש"ך והט"ז מקרה א' של שתי חתיכות ושתי קדירות הוא החמור ביותר כיון שצריך לומר פעמיים 'שאני אומר' שבביל להתיר וכיון שודאי נפלה גם חתיכת איסור לאחת הקדרות. ובודאי שנפלה משהו גם לקדירת ההיתר.

לגבי שני הדינים האחרים נחלקו הט"ז והש"ך:

לדעת הט"ז (י) דין ב' (שתי חתיכות וקדירה אחת) חמור מדין ג' (שתי קדירות וחתיכה אחת) כיון שבדין ב' ודאי נפל משהו לקדירת ההיתר משא"כ בדין ג' שאפשר שלא נפל דבר. וממילא הדין השלישי הוא הקל ביותר ומה שכתה השו"ע 'גם בזה' רצונו לומר שגם בזה למרות קלותו מצריכים מחצה היתר לפחות ולא מקלים ברוב איסור.

ולדעת הש"ך (י) דין ג' חמור יותר כיון שודאי נפל איסור וצריך לתלות שלא נפל לקדירת ההיתר. משא"כ בדין ב' שאפשר שלא נפל איסור כלל לשום מקום⁹⁷¹. וכוונת השו"ע ש'גם בזה' מקלים למרות חומרתו מדין ב'. ודברי הרשב"א שכתב 'כל שכן' מתיחסים ליחס בין דין ג' לדין א' שאם התרת בא' כל שכן תתיר בג'.

אמנם לדעת הפרישה (ז) דין א' הוא הקל ביותר כיון שיש סברא לומר שתולים הקלקלה במקולקל. משא"כ בדין ב' שאין קדירת איסור. והדין הב' קל מהדין הג' בכך שאפשר לומר שהאיסור בכלל לא נפל משא"כ בדין השלישי שודאי נפל האיסור ויש לדון רק לאן. אמנם הט"ז העיר על הפרישה שהמילים 'כל שכן' הן מילות הרשב"א ולא מילות הב"י וממילא אי אפשר להסביר ברשב"א כהבנתו.

לנפק"מ במדרג זה ראה בסעיף ב.

סעיף ב: השיעור הנדרש לתליה דרבנן

3. מה יהיה הדין באיסור דרבנן שספק נפל לקדירה ויש בה רוב איסור.

הדין של שתי קופות ולפניהם שתי סאות הובא בגמרא ביבמות (פב, א) ונחלקו בו ר' יוחנן וריש לקיש. שלדעת ריש לקיש צריך רוב חולין ולדעת ר' יוחנן לא צריך. הגמרא מקשה מדעת ר' יוחנן בענין מקוה שנתערב במי פירות בדין 'נתן סאה ונטל סאה' בו משמע שהיתר זה דווקא כשיש רוב היתר. ומתמצת בתחילה שגם במקוה מדובר שיש מחצה מים שאובים והוא הדין בקופות. ובתירוץ שני אומרת 'איבעית אימא: שאני הכא, דאיכא למימר שאני אומר' כלומר שדין קופות קל מדין מקוה שכיון שאפשר לתלות שלא נפל תרומה כלל לקופת החולין. במהות השוני נחלקו הרשב"א והרא"ה:

- לדעת הרשב"א (תוה"א ד, ב פב, ב. משה"ב שם) תירוץ הגמרא הוא שבעוד שבמקוה צריך רוב גשמים בקופות די במחצה על מחצה.

⁹⁷² פרס הוא שלש או ארבע ביצים ובביצה יש שניים או שלש זיתים נמצא שהיחס לכזית בכדי אכילת פרס הוא 1/12-1/6.

⁹⁷¹ על פי פמ"ג משבצות זהב א.

מהם הלך בשביל הטמא. וכן הביא ראייה מלשון הרשב"א כאן. וכן דעת הש"ך (א) וסוברים שניתן לצרף גם בשתי חתיכות לביטול רק שלא דן כאן עדיין באפשרות הזו או שלא קיימים תנאים לצירוף כגון שהם של שני בני אדם כדלהלן.

יש באחת לבטל האיסור

עוד מובא בתוספתא בתרומות (י, ב) 'בזו מאה ובזו אין מאה הריני אומר לתוך מאה נפלה. אחת מדומעת ואחת שאינה מדומעת הריני אומר לתוך מדומעת נפלו'.

מכאן למד הרשב"א 'היו שתי קדירות של היתר ונפל איסור לתוך אחת מהן אם יש באחת מהן כדי להעלות את האיסור ובשניה אין שיעור להעלות גם בזו ותולין להקל ואומרים לזו שיש בו שיעור כדי לבטל נפל. ומן הטעם שכתבנו שאף כשאתה תולה בזו שיש בו כדי לבטל נשאר הכל על היתירו כמו שהיה מתחילה'.

וכן כתב השו"ע 'אבל אם יש באחת מהן לבטל האיסור, שתיהן מותרות'.

תליה בספק דאורייתא

הב"ח (ד) כתב בשם או"ה (כ, א) 'דכל מ"ש כאן מהו כאן ב' קדרות של היתר ולפניהם שתי חתיכות וכו' עד סוף הסימן אין לחלק בין איסור דרבנן לאיסור דאורייתא – והסביר אותו בשפ"ד 'שסובר דמסעיף ה' ו' ז' אף באיסור תורה אומר שנפלה למקום שיש ס'.

אמנם הש"ך (ב) והט"ז (י) כתבו שאין חילוק בין דין זה לשאר דינים ובכולם תולין דווקא בספק דרבנן. ושכונת האו"ה להקל באיסור דאורייתא הוא בשיעור דרבנן כבשאר הסימן.

סעיף ו: שתי נפילות לקדרת היתר

7. מה הדין בשתי קדרות של היתר ונפל איסור לאחת ידועה מהן ושוב נפל איסור לאחת שאינה ידועה. ומה החידוש בדין זה.

מובא בתוספתא תרומות (י, א) 'שתי קופות בזו ארבעים סאה ובזו ארבעים סאה נפלה סאה של תרומה לתוך אחת מהן וידוע לאי זו מהן נפלה ואחר כך נפלה שנייה ואין ידוע לאי זה מקום נפלה הריני יכול לתלות ולומר למקום שנפלה ראשונה שם נפלה שנייה'.

מכאן למד הרשב"א גם לענין איסור והיתר 'ואם היו שתי קדירות של היתר ונפל איסור בתוך אחת מהן וידוע לאי זה מהן נפל ואין בה כדי להעלות ונאסרה מחמת מעוטה ואחר כך נפל איסור בתוך אחת מהן ואינו ידוע לאי זו נפלה אני אומר למקום שנפל איסור ראשון לשם נפל איסור שני'.

וכן כתבו השו"ע והרמ"א 'היו כאן שתי קדירות של היתר, ונפל איסור לתוך אחת מהן, וידוע לאיזו נפל, וחזר ונפל איסור לתוך אחת מהן ואין ידוע לאיזו נפל, אני אומר למקום איסור הראשון נפל גם השני. הגה: ודוקא שאין ס' לבטל האיסור שנפל שם, אבל אם היה ס' לבטל האיסור שנפל שם, הוי כאילו לא נפל שם איסור כלל'

החידוש בדין זה

הקשו האחרונים מה החידוש בדין זה, הרי ודאי שכיון שהקדרה נאסרה בנפילה ראשונה נעשו כקדרת איסור וקדרת היתר שתלינו בסעיף א'.

ואחת של נבלה, ונפלה חתיכת נבלה לתוך אחת מהן, אם ההיתר שבקדרת היתר רבה קצת על חתיכת הנבלה, תולין להקל, לפי שדבר תורה מין במינו בטל ברוב, אלא שחכמים הצריכו ששים.

היו שתי הקדירות ממין אחד, והאיסור ממין אחר הכונה שהאיסור אינו ממין קדירת ההיתר. ש"ך ט, אין תולין להקל עד שירבה ההיתר ששים על האיסור'. והצורך במליה לאחר שישים הוא בחתיכה חשובה שאינה בטלה. ט"ז ה.

וגם לדעת הש"ך שסובר שדין ב הוא הקל ביותר ומקלים בו בדרבנן ברוב איסור, עדיין לא נתיר בו בספק שיעור של תורה כלל (ש"ך י"ט ע"פ שפ"ד).

מין במינו ושאינו מינו

ראה לעיל סימן צח סעיף ב' (שאלה 10) בתערובת מין במינו ושאינו מינו ונשפך שלדעת השו"ע תולין להקל כשיש רוב לביטול כיון שאומרים 'רואין את שאינו מינו כמי שאינו ומינו רבה עליו ומבטלו'. וכתב הט"ז (כאן א) שהוא הדין כאן כשיש ספק מה נפל או לאיזו קדרה נפל.

וראה שם בדעת הש"ך ושאר אחרונים.

סעיף ה: שתי קדרות של היתר

6. האם ניתן לתלות ולהתיר קדרה אחת כאשר כנגד החתיכות יש שתי קדרות של היתר

הרשב"א (תוה"א ד, ב כג, ב) דן בדברי המשנה בתרומות (ד, ט) בדרס ליטרא קציעות על פי הכד ואינו יודע באיזה ונפסקה הלכה כר' יהושע שאין מתירים אלא אם יש מאה קדי היתר כנגד הכד המסופק. והתקשה מדוע שלא נתלה את האיסור באחד הכדים ונאכל את השאר. ותחילה הביא את דברי הרמב"ן שהשווה דין זה לדין שני שבילין (פסחים י, א) ולכן פסק שאם הכדים שייכים לשני בני אדם וגם באו להשאל בנפרד, אפשר להתיר לשניהם.

אמנם הרשב"א כתב שאם היה היתר בשני אנשים היה על המשנה לפרט כמו שנכתב לענין שבילים. ולכן כתב שאין כאן היתר כלל והסיבה היא 'לפי שאין אומרים שאני אומר אלא במקום שאינו צריך ליבטול כלל כשתמצא לומר כאן נפלה' ובלשון הש"ך (א) 'לפי שאין אנו אומרים שאני אומר אלא היכא שאנו תולין את האיסור באיסור אין אנו אוסרים את האיסור יותר ממה שהיה כבר. אבל כאן... מאי חזית דאסרת להאי דלמא איפכא'⁹⁷³

וכתב השו"ע 'היו כאן שתי קדרות של היתר, ולפניהם שתי חתיכות, אחת של היתר ואחת של איסור, ונפלה אחת לתוך זו ואחת לתוך זו, אסורות שתיהן, אפילו באיסור דרבנן, אם אין בשום אחת כדי לבטל האיסור'.

ובטעם הדבר הסביר הש"ך (א) 'וא"כ כיון שאתה אוסר עכ"פ אחד מהן מאי חזית דאסרת להאי דלמא איפכא וע"כ שתיהן אסורות'

והטעם שלא כתב כאן לצרף את הקדרות לביטול כפי שיכתוב להלן **אם הם של שני בני אדם** כאמור לעיל כתב הרשב"א בשם הרמב"ן 'שיש להקל בדין זה אם באו לישראל בזה אחר זה'⁹⁷⁴ אבל לדעת הרשב"א^א אין לחלק בזה שאחרת היה על הבריתא לחלק. ודעת הש"ך (א) שעיקר כרמב"ן.

ולגבי צירוף הקדרות לביטול כתב הב"ח שאין מצרפים כיון שיש שתי חתיכות ובודאי נפלה גם חתיכת איסור. וכן העלה הרשב"ל סברא זו. והט"ז (י) דחה סברא זו שגם בשבילים תולין למרות שודאי אחד

⁹⁷⁴ נראה סברתו שאז אפשר לתלות שהאיסור נמצא אצל האדם האחר

⁹⁷³ והוסיף שמתעם בקדירה קטנה וגדולה לא נוכל לאסור את הקטנה בשביל להציל את הגדולה ולא כאו"ה.

סעיף ז: צירוף הקדרות לביטול האיסור

9. שתי קדרות של אדם שבצירופם יחד יש שיעור לבטל האיסור, האם מצטרפות להתיר הכל.

בתוספתא (י, יג) מובא 'שתי קופות בשתי מגורות שתי מגורות בשתי עליות שתי מגורות בעליה אחת הרי אילו יעלו'.⁹⁷⁵

ובירושלמי תרומות (דף ה) הסבירו שטעם החילוק בין קופות שמצטרפות אפילו בשתי עליות ומגורות שמצטרפות רק בעליה אחת הוא שקופות כיון שהן מטלטלות יכולות לבוא לידי צירוף גם כשהם בשתי עליות.

ומכאן למד **הרשב"א** יסוד שכל שיכול להצטרף דינו כמעורב לענין צירוף לביטול (ואפילו לא נתערב בפועל) ולכן באדם אחד שמצוי שמתערב מצטרפות לבטל. 'ואפילו היו שתי קדירות בשתי עליות ואינו ידוע לאי זו נפל שתיהן מצטרפות ומעלות... ואם אין באחת מהן כדי לבטל את האיסור אבל יש בין שתיהן לבטלו אם שתיהן של אדם אחד הן רואין את שתיהן **כאלו הן כאחת** ומצטרפין ומעלין'.

וסברת הרשב"א היא 'מה שנכנס בספק מחמת האיסור דכלפי שהאיסור מכניסו בספק מתעורר הוא לבטלו'.

אמנם **הרא"ה** (בדק הבית ד, ב נג, ב) כתב שלא ניתן ללמוד מתרומה לאיסורים כיון שתרומה שיעור ביטולה במאה ממילא לא שייך בה נתינת טעם ולכן ניתן לתלות בצירוף. משא"כ באיסורים שיכולים לתת טעם. ולכן אפילו במינו שלא נותן טעם יש להחמיר.⁹⁷⁶

ובדרכ"מ הביא מאו"ה בשם **מהר"ש** שהמנהג להחמיר בצירוף אפילו באדם אחד. והוסיף שאפילו למקלים הוא דווקא כשמערבים את הקדרות בפועל.

השו"ע פסק כרשב"א 'היו כאן שתי קדרות של היתר, ונפל איסור לתוך אחת מהן ואין ידוע לאיזו נפל, ואין באחת כדי לבטל האיסור, ויש בשתיהן כדי לבטלו, שתיהן מצטרפות לבטלו. ולא עוד אלא אפילו אחת בבית ואחת בעליה, מצטרפות. והוא הדין אפילו למאה..

הרמ"א חשש למהר"ש 'הגה: ויש מחמירים דאפילו באדם א' אין להקל. ולצורך הפסד מרובה. (ש"ך ט) יש להתיר באדם א'. ומיהו אין לאכלו אלא לאחר שיערבנו יחד, דאז כבר נתבטל האיסור'.

הש"ך (ט) כתב שיש לחשוש לרא"ה ולא להתיר צירוף קדרות אפילו באדם אחד אלא בהפסד מרובה. אם לא בערלה ותרומה שבטלים במאתיים ובמאה ולא שייך בשיעורם עניין נתינת טעם.

והט"ז (ט) הקשה על סברת הרשב"א שכל מה שנכנס בספק מצטרף, מדוע השו"ע בסימן קה (סעיף ט) כתב לענין חתיכות שנמלחו עם איסור ' ואם אין ידוע אם נגע בכלן, כולן אסורות' ולא צירף את כולם לבטל האיסור. אמנם בנקה"כ דחה דבריו שיש לחלק ששם מדובר במין בשאינו מינו ולכן גם לדעת השו"ע אין אומרים שכל מה שבתוך הספק מצטרף. משא"כ כאן שמדובר במין במינו שייך צירוף לבטל (ע"פ ש"ך קה, ל).

10. האם ניתן לצרף קדירות לבטל איסור כששיכות לשני בני אדם והאם יש בזה חילוק בין איסור דאורייתא לדרבנן.

כתב **הר"ש** (תרומות ד, טז) ללמוד מהחילוק בין קופות שמצטרפות גם בשתי מקומות כיון שסופן להתערב לבין מגורות שאין מצטרפות אלא

- **הב"ח** (ד) למד מקושיה זו להקל כאן אפילו באיסור דאורייתא כמובא לעיל.

- **הט"ז** (י) הסביר שהחידוש בזה שלמרות שבנפילה ראשונה נאסרה רק מדרבנן עדיין נתלה גם בנפילה שניה, ולא כפי שיכולנו להבין בסעיף א' שתולין בקדרת איסור רק כשהיא כבר אסורה מהתורה.

- **הש"ך** (יז) תירץ 'די"ל דאשמועינן הכא דאע"פ שהקדירה היתה כבר מוחזקת בהיתר אלא דהשתא בנפילה איתרעי אפ"ה תלינן לקולא' כלומר היינו חושבים שקולת תלית באיסור היא דווקא במה שהוחזק באיסור מתחילתו ולא מנפילה קמ"ל.

- **הפליתי** (י) תירץ שמדובר שבין הנפילות נפל היתר והחזיר את הקדירה להיתרה שאין כאן כבר חזקת איסור, ועדיין אומרים שלמקום שנפל ראשון נפל שני.

8. מה הדין כשבנפילה הראשונה לא היה ידוע לאן נפלה ואילו בשנייה ידוע. האם ניתן לתלות שם גם את הנפילה הראשונה.

בתוספתא שם 'נפלה סאה תרומה לתוך אחת מהן ואין ידוע לאי זו מהן נפלה ואחר כך נפלה שנייה וידוע לאי זו מהן נפלה אינו יכול לתלות ולומר למקום שנפלה שנייה שם נפלה ראשונה'.

וכן כתבו הרשב"א והשו"ע 'אבל אם נפל איסור לתוך אחת מהן, ואין ידוע לאיזו נפל, ואחר כך נפל איסור לתוך אחת מהן וידוע לאיזו נפל, שתיהן אסורות'.

⁹⁷⁶ והרשב"א במשמרת הבית הביא ראייה מהירושלמי בשתי קופות של חמישים ונפלה סאה תרומה שמצטרפות לבטל. ונראה בדבריו שהולקים רק לענין מינו אבל מודים באינו מינו שלא שייך צירוף. וזה כדברי הש"ך הנדונים להלן שאלה 11.

⁹⁷⁵ ושם דעות תנאים נוספות וכתב הרשב"א שקימ"ל כתנא קמא.

נעשתה כל הקדרה איסור וממילא לא יועיל כבר מה שתצטרף אותה עם הקדרה השניה שכבר אין שיעור לבטל אין כולה.

והש"ך^(י) כתב שלא מסתבר לומר שכל הפוסקים שהתירו צירוף למרות שמחמירים בחנ"נ בשאר איסורין דברו ביבש. והטעם שמתירים צירוף גם לשיטתם הוא שבהעדר ידיעה במקום הנפילה נחשבים הקדרות מצורפות מתחילה, ולכן לא נעשה נבילה כלל. 'כאן דלא ידענו להיכן נפל א"כ כל שנכנס הכל לספק והוא עתיד להתערב רואין אותו כאלו הוא כבר מעורב'.

13. באילו סוגי מאכלים לא נוהג דין צירוף קדרות אפילו בדרבנן

הש"ך^(י) הביא מקורות שכיון שלרשב"א דין צירוף מבוסס על כך שסוף הקדרות להתערב ממילא כל סוגי מאכלים שברור שלא עומדים להצטרף אין להקל בהם בצירוף. וכן כתב הט"ז^(נ).

ולכן כתב הרש"ל^(י"ש"ש ז, טו) 'וה"ה ענינים שאין עומדים להתערב, אף על פי שהכל מין אחד, אלא שזו נתבשל במתקנות, וזו בקיוהא בחומץ, או כה"ג, אין מצטרפין'.

והסביר שם 'שהרי בתוספתא דתרומות (פ"ו ה"א) מחלק בין שתי קופות למגורות, לפי שהקופות עומדות להתערב, ולא המגורות, אלמא שתלוי הכל במה שעומד להתערב'.

וכן כתב העט"ז^(ז) 'אם ידוע בבירור שאינם עתידים להתערב, כגון שהיה אחד תבשיל של חלב והאחד של בשר אין מצטרפין'.

במקום אחד כיון שאין סופן להתערב שהוא הדין בשני בני אדם כיון שאין סופן להתערב אין מצטרפות.

והרשב"א כתב שלו היה חילוק כזה בדין היתה צריכה המשנה של לחלק בין אדם אחד לשניים כמו שחילקה (תרומות ד, ה), בין שחורות ללבנות, גדולות וקטנות ועוד. והביא עוד ראיות לדבריו שקיים צירוף גם בשני בני אדם. אולם למעשה כתב 'ומכל מקום צריכין אנו לחוש לדברי הרב רבי שמשון ז"ל שרב גדול ומובהק הוא'.

ודעת הרמב"ן^(י) (ראה לעיל סעיף ה) שאם באים להשאל בזה אחר זה ניתן להקל בשני בני אדם אפילו בלי קשר לדין צירוף מדין ב' שבילין שבכל אחד ששואל תולין האיסור בחבירו.

השו"ע כתב כחומרת הרשב"א ודעת הר"ש 'בד"א, כששתיהן של אדם אחד, לפי שכל שהן של אדם אחד עתיד להתערב. אבל אם הם של שני בני אדם, אין מצטרפות'.

הב"ח^(י) כתב בדעת הרשב"א להתיר באיסור דרבנן ובאו לשאול בזה אחר זה 'ואפשר דדוקא באיסור דרבנן תלינן להקל בבאו לישאל זא"ז אבל באיסור דאורייתא אין תולין להקל וכדמוכח בהלכות חמץ וכיון דהרשב"א כתב דינים אלו בסתם אפילו באיסור דאורייתא לפיכך לא כתב להתיר אלא באדם אחד'.

והש"ך^(י) כתב שאי אפשר לומר זאת בדעת הרשב"א שכן כתב בפירושו בתורת הבית הארוך להחמיר גם בדרבנן. ובכל אופן חיוק דברי הרמב"ן להתיר בבאו להשאל בזה אחר זה מדין 'תליה' והסביר שמקורות הרשב"א להחמיר בזה דנו בדין 'צירוף'. וסיכם שאפשר שאפילו דעת הטור והמחבר להקל בבאו בזה אחר זה בתליה באיסורי דרבנן.

ובנקה"כ כתב בנו של הש"ך שיש לדעת הרשב"א חילוק בין שבילין לקדרות 'שהרשב"א סובר דשאני הכא (בקדרות) כיון שאם אתה בא להתיר לזה על כרחך מוכרח לומר האיסור נפל לקדרה אחרת, ואם כן מאי חזית דאסרית להאי, דילמא להאי, כיון דקמיירי משניהם. אבל בשני שבילין דאם באו בזה אחר זה אמרינן שאתה הלכת בזו הדרך ועדיין לא אמר כלום בזה השני'.

11. האם יש דין צירוף כשיש באחת מהן לבטל ונפל איסור תורה

ראה לעיל בדעת **הב"ח**^(י) שסעיפים ה-ז מקלים בהם גם באיסור תורה. ולפי דבריו שתי הקדרות מותרות. ולעיל הש"ך דחה דבריו.

וכאן כתב **הש"ך**^(י) שהרשב"א הביא בדבריו צד שהיתר צירוף הוא דווקא כשאף אחד מהם לא יכול לבטלו לבדו כיון שבמקרה זה אותו אחד שיש בו לבטלו לא נמצא בספק להצטרף לבטל. ונפק"מ שאם נפל איסור תורה שלא שייך בו לומר 'שאני אומר' לא נגיד גם שמועיל צירוף לבטלו. ונראה מדבריו שמודה לב"ח בדין צירוף שמועיל גם לאיסור תורה וחולק רק בדין 'שאני אומר' (כלומר סעיפים ה', ו').

והפמ"ג^(י) (שפ"ד יז) הקשה עליו מדבריו בסימן ק"ה (ז) וצ"ב (ח) שאין צירוף באינו מינו (שהוא דאורייתא), ותירץ שאפשר שמה שהקל כאן בדאורייתא הכוונה במינו. (ונראה שהוא בתוספת לדעת הרמ"א שהוא לאחר שמערבם בפועל וממילא בטל האיסור ברוב. ורק החשש הוא שוב דרבנן מה שביטל איסור בערובם).

והפ"ח^(י) כתב 'ומיהו בלאו הכי לא קיימא לן לצרף שתי קדרות אלא באיסור דרבנן'.

12. האם יש דין צירוף קדרות לסוברים שיש חנ"נ בשאר איסורים

הב"ח^(י) (סוף ה) כתב שדברי הרשב"א להקל בצירוף קדירות לא שייכות לשיטת הרמ"א שיש חנ"נ בשאר איסורים כיון שבזמן הנפילה